

BUXARİ VƏ MÜSLİMİN SƏHIHLƏRİNƏ BİR BAXIŞ

KİTAB HAQQINDA

Kitabın adı: Buxari və Müslümün səhihlərinə bir baxış

Müəllif: Ayətullah Məhəməd Sadiq Nəcmi

Mütərcim: Rəşad Vahid oğlu Əkbərov

KORREKTOR: Subhan Pərhrizkar

NAŞIR: Beynəlxalq əl-Müstəfa (s) Nəşr və tərcümə Mərkəzi

Çap növbəsi: Birinci

ISBN: 978-964-195-321-0

Çap tarixi: 2011

Tiraj: 1000

©Kitabın bütün hüquqları nəşirə məxsusdur

İNVAN:

İran, Qum, Şühəda meydanı, Höccətiyyə prospekti, Höccətiyyə mədrəsəsinin qarşısı, Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universitetinin nəşriyyatı.

Tel/faks: +98 251 7730517

İran, Qum, Mühəmməd Əmin prospekti, Elmlər Universitetinin nəzdi, Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universitetinin nəşriyyatı.
Tel/Faks: +98251 2133106 / +98251 2133146

www.miup.ir, www.eshop.miup.ir

E-mail: admin@miup.ir, root@miup.ir

səh:1

İŞARƏ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİSMİLLAHİR-RƏHMANİR-RƏHİM

Tədqiqat Şöbəsi

səh:2

Buxari və Müslimin səhihlərinə bir baxış

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi

Mütərcim:

Rəşad Vahid oğlu Əkbərov

səh:3

səh:4

NAŞİRDƏN

Hər bir tədqiqatın əvvəli və sonu tədqiqatçı insan zehində yaranmış suala cavab tapmaq yolunda inkişafın bir mərhələsi sayılır, həmçinin, bu gedişat elm və bilik olan tədqiqat nəticəsinin əldə edilməsi ilə sona çatır.

Əlbəttə, bu sonluq yeni bir başlanğıc üçün müjdə verir. Çünki hər bir tədqiqat yeni iş, inkişaf təravət və bərəkət, həmçinin, yeni sualların meydana çıxması ilə nəticələnir.

Tədqiqat əsnasında qarşıya çıxan suallar zaman ehtiyaclarının tənəsübü və tədqiqatçıların bacarığı ilə inkişaf edir və bəşər mədəniyyətini hərəkətə vadar edir.

Elm və texnikanın inkişafı nəticəsində sualların tez bir zamanda dünyanın müxtəlif yerlərinə çatması və sürətlərin azalması prosesi yeni bir mədəniyyəti ərməğan gətirir. Buna görə də, şübhəsiz bu proses barədə mükəmməl ağıllıq və düzgün müdiriyyət bu yolda inkaredilməz təsirə malikdir.

Beynəlxalq əl-Mustafa (s) Universiteti elmi hövzələrdə malik olduğu xüsusi vəzifəsi, habelə insanların müxtəlifliyinə əsasən, tədqiqat sahəsində münasib şəraiti yaratmağı özünə vəzifə bilir.

Bu sahədə münbit şərait yaratmaq, imkanlardan münasib tərzdə istifadə etmək, həmçinin, din sahəsində tədqiqatçı alimlərdən himayə etmək Beynəlxalq əl-Mustafa (s) Universitetinin Tədqiqat

səh:5

müavinliyinin əsas və önəmli vəzifələrindən sayılır.

Bu qəbil elmi hərəkətlər və mövcud vəziyyətin möhkəmləndirilməsi ilə dünyanın hər bir yerində dini mədəniyyətin inkişafı və yayılması ilə nəticələnməsinə ümid edirik.

BEYNƏLXALQ ƏL-MUSTAFA (S) NƏŞR VƏ TƏRCÜMƏ MƏRKƏZİ

səh:6

MÜNDƏRİCAT

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəminin həyatı 17[1]

Ön Söz. 21[2]

Hörmətli oxucular! 21[3]

Müqəddimə. 23[4]

Hədislər barədə. 43[5]

Hədis nədir?. 43[6]

Sünnə nədir?. 44[7]

Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti 44[8]

Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin _(S)_ nəzəri 46[9]

Quran və sünnənin fərqi 48[10]

Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi 50[11]

Şiə məzhəbində hədisin yazılması 50[12]

İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması 51[13]

İmam Əli (ə) və onun yazdıqları 53[14]

Hədis yazanların sayı və rütbələri 53[15]

İmam Sadiqin _(ə)_ zamanında hədislərin yazılışı 54[16]

Kutube ərbəə - 4 kitab. 55[17]

Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması 56[18]

Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi 57[19]

Ömər in xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması 58[20]

Ömər in vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması 61[21]

Hədis Osmanin dövründə. 61[22]

Hədis Müaviyənin zamanında. 63[23]

İkinci fərman.. 66[24]

Üçüncü və dördüncü fərman.. 67[25]

Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti 68[26]

Hədis yazmaqda ilk addım... 68[27]

Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli surətdə yazılması 69[28]

Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi 72[29]

Sihah və Məsanid kitabları arasında olan fərqlər. 74[30]

Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz. 75[31]

Birinci hissə[32]

Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac
Nişapurinin tərcümeyi-halları[33]

. [34] 1 Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 81[35]

Buxari kimdir?. 81[36]

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 81[37]

Buxarinin təhsilləri: 81[38]

Onun elmi səfərləri: 82[39]

Buxarinin əsərləri: 82[40]

Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları: 83[41]

. [42] 2 Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 85[43]

Müslim kimdir ?. 85[44]

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 85[45]

Müslimin elmi səfərləri: 86[46]

Müslimin əsərləri: 86[۴۷]

Müslimin vəfatının səbəbi: 87[۴۸]

İkinci hissə[۴۹]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində
[۵۰]

[۵۱] \Sihahi-Sittə. 91[۵۲]

(Alti Səhih Kitab) 91[۵۳]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri 92
[۵۴]

Hədis mövzularının sayı 92[۵۵]

Şərhləri 93[۵۶]

Səhiheyn kitabları barədə yazıçılıq məharəti 93[۵۷]

Hələ bu azmış kimi... 95[۵۸]

Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər. 97[۵۹]

Şerlər və Qəsidələr. 98[۶۰]

İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə. 99[۶۱]

Üçüncü hissə[۶۲]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından[63]

[64] \Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından. 105[65]

Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində. 107[66]

Müslim də şübhəlidir. 109[67]

Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində. 109[68]

Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində. 110[69]

Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində. 111[70]

Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqilaninin və başqalarının nəzərində. 111[71]

Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində. 112[72]

Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində. 112 [73]

Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində. 114[74]

Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində. 115[75]

Səhiheyn kitabları biz şüələrin nəzərində. 116[76]

Dördüncü hissə[77]

Səhiheyinin Raviləri və Sənədləri[٧٨]

.[٧٩] ١Səhiheyin kitablarının sənədlərinin zəifliyi 121[٨٠]

Rical elmi və Dirayətul-hədis. 121[٨١]

İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir. 123[٨٢]

Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir. 123[٨٣]

Səhiheyin kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin imanının miqdarı və bu imanın tənqidi 124[٨٤]

.١Əbu Hüreyrə. 126[٨٥]

.٢Əbu Musa Əşəri 128[٨٦]

.٣Əmr İbn Ass. 130[٨٧]

.٤Əbdullah ibn Zubeyr. 132[٨٨]

.٥İmran İbn Həttan.. 134[٨٩]

.٧-٩Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi)
135[٩٠]

Səhiheyin kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri 135[٩١]

Müslimin şiələrə qarşı gülməli iftirası 137[٩٢]

Buxari və İmam Sadiq _(ə)_ 138[٩٣]

İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi 139[94]

Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi
140[95]

Beşinci hissə[96]

Səhiheyinin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi[97]

.[98] 1 Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə. 147[99]

.[100] 2 Yarımçıq yazılmış hədislər. 149[101]

(Senzura olunmuş hədislər) 149[102]

.1 Cənabət hökmü.. 150[103]

.2 Dəli qadının daşqalaq olunması 151[104]

.3 Şərabxorun cəzası 153[105]

.4 Sudan soruşmaq əhvalatı 154[106]

.5-6 Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı 156[107]

Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu.. 159[108]

Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması 160[109]

Altıncı hissə[110]

Tövhid ,Səhihi - Buxari və Səhihi - Müslim baxımından[111]

[112] 1 Allahı görmək səhiheyn baxımından. 165[113]

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər. 175[114]

Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi 176[115]

[116] 2 Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual 181[117]

Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?. 183[118]

Allahı yuxuda görmək olarmı ?. 185[119]

Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi 186[120]

Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər. 187[121]

Bu yuxunun yozumu.. 188[122]

Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində. 188[123]

Şiə məzhəbinin rəhbərləri nə söyləyirlər?. 188[124]

Əqli və fəlsəfi dəlillər. 190[125]

Qurani-Kərimdən dəlillər. 191[126]

Hədislərdən dəlillər. 194[127]

Allahın məkana ehtiyacı varmı?! 196[128]

.[129] 3Allah, namaz qılanın qarşısında! 197[130]

Allah göydədirmi?. 198[131]

Allah ərşdədirmi?. 199[132]

Allah buludlar arasında! 202[133]

Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr. 202[134]

Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri 203[135]

Bu əqidənin mənşəyi nədir?. 207[136]

.3Allah gülürmü?! 207[137]

Yaşasın gülən Allah! 211[138]

Hədisdən istifadə olan mətləblər: 212[139]

.4Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmı?. 213[140]

.[141] 4Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb. 217[142]

Allahın müxtəlif əzaları vardır?! 218[143]

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər: 220[144]

Araşdırma: 220[145]

Allahın gözü vardır. 222[146]

Allahın əli vardır. 223[147]

Allahın barmağı var. 225[148]

Allahın beli 226[149]

Allahın ayağı vardır. 229[150]

Diqqəti cəlb edən bir məsələ. 235[151]

.[152] ƏŞİƏ hədislərinə bir baxış. 239[153]

.1 Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması; 240[154]

.2 ŞİƏ kitablarında tövhid barədə olan hədislər; 241[155]

.3 Tövhid barədə olan hədislərə ŞİƏ alimlərinin nəzəri ; 241[156]

.4 Qondarma və saxta rəvayətlər; 242[157]

Tövhid barədə ŞİƏ hədislərindən bir neçə nümunə. 242[158]

-vci bölüm[159]

Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində[160]

“ .[161] \Quran baxımından peyğəmbərin məqamı”. 251[162]

Nübuvvət və ləyaqət: 251[163]

Nübuvvət və ismət 253[164]

İslam Peyğəmbəri Məhəmməd _(S)_ Quran ayələrində və hədislərdə. 257[165]

Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı 263[166]

Həzrət Məhəmmədin _(s)_ əxlaqı 266[167]

Vəhy və ictihad məsələsi 268[168]

.1İlham yolu ilə nazil olan vəhy. 269[169]

.2Pərdə arxasında olunan vəhy. 269[170]

.3Mələk vasitəsi ilə. 270[171]

Qurani olmayan vəhy. 270[172]

Görəsən Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi?. 273[173]

" [174] 2Nübuvvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından. 277[175]

Nübuvvət Tövrat və İncil baxımından.. 277[176]

Nübuvvət, Səhiheyn kitablarında. 280[177]

Yalan uydurmağın tarixi 280[178]

.1İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və şəfaət məqamından məhrum olunması 285[179]

.İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması
286[180]

Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi 288[181]

Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzudur. 289[182]

Həzrət Süleymanın _(ə)_ doxsan doqquz arvadı ilə yatması
290[183]

.[184] ۳Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması 293[185]

Musanın qarışqaların yuvasına od vurması 301[186]

.[187] ۴Peyğəmbərin _(S)_ atasının və anasının imanı 305[188]

Besətdən əvvəlki dövr. 305[189]

Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?. 308[190]

Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?. 310[191]

“.[192] ۵Ürəyin parçalanması dastanı”. 313[193]

.۱Zaman baxımından ziddiyyətli olması 315[194]

.۲Məkan baxımından ziddiyyətli olması 315[195]

.۳Bu mövzu, Peyğəmbərimizin _(s)_ isməti ilə uyğun deyildir.
316[196]

.Şərlər cismə aid deyildir. 316[197]

Sinənin açılmasından məqsəd nədir?. 316[198]

Tarix və hədis kitablarında “şəqqus - sədr” rəvayətlərinə bir baxış. 317[199]

Görəsən Peyğəmbər _(s)_ öz nübuvvətində şəkə edirdimi?. 319[200]

Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr. 323[201]

Allahın rəsulunun namazda olan səhvi 326[202]

Cənabətli halda Peyğəmbərin _(s)_ namaz qılması 330[203]

Həzrət Peyğəmbər _(s)_ möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi ?! 332[204]

Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?. 336[205]

Həzrət Peyğəmbərin _(s)_ ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi 339[206]

Dastanın uydurulma əlamətləri 340[207]

Görəsən həzrət Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi ?! 341[208]

Həzrət Peyğəmbər _(s)_ və müsəlmanlara əziyyət vermək. 344 [209]

“Ləduđ” hədisinin araşdırılması 345[210]

Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri 349[211]

Nəqib Əbu Cəfər və “Ləduđ” hədisi 350[212]

Görəsən həzrət Peyğəmbər _(s)_ Qur`an ayələrini unudurdumu?. 351[213]

Görəsən Rəsuli-Əkrəm _(s)_ ayaq üstə bövl edirdimi?! 353 [214]

Bu nisbətin qəbahətli olmasına e`tiraf 354[215]

Günahdan daha pis üzrlər. 355[216]

Bu yozumlar nəyə lazımdır?. 356[217]

Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır! 357[218]

Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?. 358[219]

“Sehrun-nəbiy” dastanı 360[220]

Nübüvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər. 364[221]

1.Peyğəmbərin _(s)_ evində mahnı oxunması?! 365[222]

2.Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi 368[223]

۳Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi
373[۲۲۴]

۴Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi 376[۲۲۵]

Qeyd olunan hədislərin araşdırılması 378[۲۲۶]

Bu hədislərin rəvayətindən izahat vermələrini istəyirik. 379[۲۲۷]

Möhkəm və sarsılmaz dəlillər. 380[۲۲۸]

[۲۲۹] ۶Peyğəmbər __(S)__ barədə. 383[۲۳۰]

"Qina" Quran baxımından.. 384[۲۳۱]

"Qina" hədislər baxımından.. 386[۲۳۲]

Məscid barədə. 388[۲۳۳]

Peyğəmbər məscidi 389[۲۳۴]

Naməhrəmlərə baxmaq. 391[۲۳۵]

Aişənin Peyğəmbər __(s)__ yanında gəlinciklə oynaması 393
[۲۳۶]

[۲۳۷] ۷Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?. 395[۲۳۸]

۸Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu.. 395[۲۳۹]

Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri 396[۲۴۰]

Həzrət Peyğəmbərə _(s)_ şərab hədiyyəsi 400[241]

.2Aişənin sözünün keçərli olması üçün.. 401[242]

.3Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək. 406[243]

.[244] 4Ömər in istəkləri 411[245]

Üç ayə: 415[246]

Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması 417[247]

.1Hədəslərdə olan ziddiyyətlər. 417[248]

.2Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir. 419[249]

Ayənin siyağı 422[250]

Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə. 423[251]

Bu iki hədisdən belə başa düşülür: 425[252]

Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri 428[253]

Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması 429[254]

Səkkizinci hissə[255]

Xilafət məsələsi Səhiheyn kitablarında[256]

.[257] 1Xilafət 433[258]

.۲Bəhsin yolu və məqsədi 435[۲۵۹]

Xilafət barədə üç sual 436[۲۶۰]

[۲۶۱] ۳Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri 443[۲۶۲]

“ .۱Təthir” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 443[۲۶۳]

“ .۲Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 444[۲۶۴]

“ .۳Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi 446[۲۶۵]

.۴Rəsuli-Əkrəm __(s)__ Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırıb.
449[۲۶۶]

.۵On iki rəhbər. 452[۲۶۷]

[۲۶۸] ۴Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin __(ə)__ fəzilətləri 457
[۲۶۹]

.۱Əliyə __(ə)__ düşmən olanlar Allaha düşməndir. 457[۲۷۰]

[۲۷۱] ۵Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri 467[۲۷۲]

.۱Fatimə qadınların ülgüsü.. 467[۲۷۳]

.۲Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir
468[۲۷۴]

.۳Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərparasıdır. 469[۲۷۵]

.۴Həzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri 469[۲۷۶]

.۵Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti 470
[۲۷۷]

.۶Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması
472[۲۷۸]

.[۲۷۹] ۶Səhiheyndə İmam Həsən (ə) [280]və İmam Hüseyin (ə)
fəzilətləri 475[۲۸۱]

.۱İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır 475
[۲۸۲]

.۲İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar
476[۲۸۳]

.۳Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan
məhəbbəti 477[۲۸۴]

.۴İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin
reyhanıdır. 478[۲۸۵]

.۵İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin
duası 478[۲۸۶]

.۶İlahi Həsəni və onu sevənləri sev. 479[۲۸۷]

İmamət, Əlinin (ə) nəzərində. 480[288]

İmamətin şərtləri 480[289]

İmamət və gözəl əxlaq. 481[290]

İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq. 485[291]

Təyəmmümün hökmü.. 487[292]

Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı 490[293]

Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi 492[294]

“İstizan” (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər. 492[295]

“Kəlalə” məsələsinin çətinliyi 495[296]

Dəlini daşqalaq etmək. 497[297]

Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar! 498[298]

Kəbə evinin qızılı və gümüşü.. 500[299]

Quranın təfsiri 502[300]

Osmanın cənabət məsələsində fətvası 503[301]

Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm! 506[302]

İslam hökmləri və xəlifələr. 508[303]

.۱ Qətl və qarət 511[۳۰۴]

Hökmlərdə dəyişiklik. 511[۳۰۵]

Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin _(s)_ nümayəndəsidir. 516
[۳۰۶]

.۲ Fədək məsələsi və Peyğəmbərin _(s)_ mirası 519[۳۰۷]

Qondarma qanun.. 523[۳۰۸]

Peyğəmbərin _(s)_ səhabələri 526[۳۰۹]

Peyğəmbərin _(s)_ zövcələri 527[۳۱۰]

.۳ Hüdeybiyyə sülhündə. 529[۳۱۱]

.۴ Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə. 531[۳۱۲]

Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir: 532[۳۱۳]

Şübhə və onun cavabı 538[۳۱۴]

.۵ Təməttö həcci 539[۳۱۵]

Təməttö həcci nədir?. 540[۳۱۶]

Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi
541[۳۱۷]

Təməttö həccinin haram edilməsi 545[۳۱۸]

Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi 548[319]

Təməttö həcci Osmanın dövründə. 550[320]

İbn Zubeyr bu barədə belə deyir: 553[321]

Təməttö həcci Müaviyənin dövründə. 553[322]

“Səhihi-Müslim” və “Müsnədi-Əhməd” kitablarında belə nəql olunmuşdur ki; 555[323]

.əMütə və ya müvəqqəti evlənmək. 555[324]

Mütə nədir?. 555[325]

Ortaq hökmlər. 556[326]

Fərqli xüsusiyyətlər. 557[327]

İslamda mütənin qanuni olması 557[328]

İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi 564[329]

Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi 567[330]

İftiralar və əsas olmayan məsələlər. 570[331]

a. Şeyx Məhəmməd Əbduhun sözləri 571[332]

b. Musa Carullahın sözləri 572[333]

c. Alusinin iftirası 573[334]

d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri 574[335]

.vTəravih namazı 575[336]

Əmirəl-möminin Əlinin _(ə)_ rəftarı 578[337]

Bədrüddin Eyninin izahı 579[338]

.^Üç təlaq. 580[339]

Üç təlaq hansıdır?. 580[340]

Üç təlaq məsələsinə bir baxış. 583[341]

.^Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması 585[342]

.^Müsafir namazı 590[343]

Müqayisə və nəticə. 592[344]

Rəsuli-Əkrəmin _(s)_ uzaq görünliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi 593[345]

Mürtəd olma və dindən dönmə. 594[346]

Dində təhrif və bidət 598[347]

Həqiqəti etiraf etmək. 601[348]

Bu kitabın sənədləri haqqında izah: 603[۳۴۹]

“Səhihi-Müslim”. 603[۳۵۰]

Qaynaqlar. 605[۳۵۱]

səh:7

Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi 72[۱]

Sihah və Məsanid kitaları arasında olan fərqlər. 74[۲]

Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz. 75[۳]

Birinci hissə[۴]

Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac
Nişapurinin tərcümeyi-halları[۵]

. [۶] \ Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 81[۷]

Buxari kimdir?. 81[۸]

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 81[۹]

Buxarinin təhsilləri: 81[۱۰]

Onun elmi səfərləri: 82[۱۱]

Buxarinin əsərləri: 82[۱۲]

Buxarinin təcəüb doğuran fətvaları: 83[13]

. [14] 2 Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 85[15]

Müslim kimdir ?. 85[16]

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 85[17]

Müslimin elmi səfərləri: 86[18]

Müslimin əsərləri: 86[19]

Müslimin vəfatının səbəbi: 87[20]

İkinci hissə[21]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində
[22]

. [23] 1 Sihahi-Sittə. 91[24]

(Alti Səhih Kitab) 91[25]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri 92
[26]

Hədis mövzularının sayı 92[27]

Şərhləri 93[28]

Səhiheyn kitabları barədə yazıçılıq məharəti 93[29]

Hələ bu azmış kimi... 95[30]

Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər. 97[31]

Şerlər və Qəsidələr. 98[32]

İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə. 99[33]

Üçüncü hissə[34]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından[35]

[36] \Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından. 105[37]

Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində. 107[38]

Müslim də şübhəlidir. 109[39]

Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində. 109[40]

Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində. 110[41]

Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində. 111[42]

Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqılaninin və başqalarının nəzərində. 111[43]

səh:8

Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində. 112[44]

Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində. 112
[۲]

Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində. 114[۳]

Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində. 115[۴]

Səhiheyn kitabları biz şiələrin nəzərində. 116[۵]

Dördüncü hissə[۶]

Səhiheynin Raviləri və Sənədləri[۷]

.[۸] \Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi 121[۹]

Rical elmi və Dirayətul-hədis. 121[۱۰]

İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir. 123[۱۱]

Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir. 123[۱۲]

Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin imanının miqdarı və bu imanın tənqidi 124[۱۳]

.۱Əbu Hüreyrə. 126[۱۴]

.۲Əbu Musa Əşəri 128[۱۵]

.۳Əmr İbn Ass. 130[۱۶]

.۴Əbdullah ibn Zubeyr. 132[۱۷]

.Δİmran İbn Həttan.. 134[18]

.v-ƏBuxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi)
135[19]

Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri 135[20]

Müslimin şüalərə qarşı gülməli iftirası 137[21]

Buxari və İmam Sadiq _(ə)_ 138[22]

İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi 139[23]

Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi
140[24]

Beşinci hissə[25]

Səhiheynin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi[26]

.[27] 1Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə. 147[28]

.[29] 2Yarımçıq yazılmış hədislər. 149[30]

(Senzura olunmuş hədislər) 149[31]

.1Cənabət hökmü.. 150[32]

.2Dəli qadının daşqalaq olunması 151[33]

.3Şərabxorun cəzası 153[34]

.۴Sudan soruşmaq əhvalatı 154[۳۵]

.۶-۵Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı 156[۳۶]

Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu.. 159[۳۷]

Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması 160[۳۸]

Altinci hissə[۳۹]

Tövhid ,Səhihi - Buxari və Səhihi - Müslim baxımından[۴۰]

[۴۱] \Allahı görmək səhiheyn baxımından. 165[۴۲]

səh:9

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər. 175[۱]

Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi 176[۲]

[۳] ۲Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual 181[۴]

Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?. 183[۵]

Allahı yuxuda görmək olarmı ?. 185[۶]

Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi 186[۷]

Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər. 187[۸]

Bu yuxunun yozumu.. 188[۹]

Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində. 188[10]

Şiə məzhəbinin rəhbərləri nə söyləyirlər?. 188[11]

Əqli və fəlsəfi dəlillər. 190[12]

Qurani-Kərimdən dəlillər. 191[13]

Hədislərdən dəlillər. 194[14]

Allahın məkana ehtiyacı varmı?! 196[15]

[16] ۳Allah, namaz qılanın qarşısında! 197[16]

Allah göydədirmi?. 198[17]

Allah ərşdədirmi?. 199[18]

Allah buludlar arasında! 202[20]

Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr. 202[21]

Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri 203[22]

Bu əqidənin mənşəyi nədir?. 207[23]

۳Allah gülürmü ?! 207[24]

Yaşasin gülən Allah! 211[25]

Hədisdən istifadə olan mətləblər: 212[26]

.Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmı?. 213[27]

[28] Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb. 217[29]

Allahın müxtəlif əzaları vardır?! 218[30]

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər: 220[31]

Araşdırma: 220[32]

Allahın gözü vardır. 222[33]

Allahın əli vardır. 223[34]

Allahın barmağı var. 225[35]

Allahın beli 226[36]

Allahın ayağı vardır. 229[37]

Diqqəti cəlb edən bir məsələ. 235[38]

[39] Şiə hədislərinə bir baxış. 239[40]

.Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması; 240[41]

.Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər; 241[42]

.Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri ; 241[43]

.Qondarma və saxta rəvayətlər; 242[44]

Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə. 242[۴۵]

səh:10

-vci bölüm[۱]

Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində[۲]

“.[۳] ۱Quran baxımından peyğəmbərin məqamı”. 251[۴]

Nübuvvət və ləyaqət: 251[۵]

Nübuvvət və ismət 253[۶]

İslam Peyğəmbəri Məhəmməd _(S)_ Quran ayələrində və hədislərdə. 257[۷]

Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı 263[۸]

Həzrət Məhəmmədin _(s)_ əxlaqı 266[۹]

Vəhy və ictihad məsələsi 268[۱۰]

.۱İlham yolu ilə nazil olan vəhy. 269[۱۱]

.۲Pərdə arxasında olunan vəhy. 269[۱۲]

.۳Mələk vasitəsi ilə. 270[۱۳]

Qurani olmayan vəhy. 270[۱۴]

Görəsən Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi?. 273[15]

" [16] ۲Nübuuvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından.
277[17]

Nübuuvət Tövrət və İncil baxımından.. 277[18]

Nübuuvət, Səhiheyn kitablarında. 280[19]

Yalan uydurmağın tarixi 280[20]

۱.İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və şəfaət məqamından məhrum olunması 285[21]

۲.İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması
286[22]

Bu iki hədisin Tövrətlə əlaqəsi 288[23]

Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzusu. 289[24]

Həzrət Süleymanın _(ə)_ doxsan doqquz arvadı ilə yatması
290[25]

[26] ۳Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması 293[27]

Musanın qarışqaların yuvasına od vurması 301[28]

[29] ۴Peyğəmbərin _(S)_ atasının və anasının imanı 305[30]

Besətdən əvvəlki dövr. 305[۳۱]

Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?. 308[۳۲]

Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?. 310[۳۳]

“.[۳۴] ۵Ürəyin parçalanması dastanı”. 313[۳۵]

.۱Zaman baxımından ziddiyyətli olması 315[۳۶]

.۲Məkan baxımından ziddiyyətli olması 315[۳۷]

.۳Bu mövzu, Peyğəmbərimizin _(s)_ isməti ilə uyğun deyildir.
316[۳۸]

.۴Şərlər cismə aid deyildir. 316[۳۹]

Sinənin açılmasından məqsəd nədir?. 316[۴۰]

Tarix və hədis kitablarında “şəqqus - sədr” rəvayətlərinə bir baxış. 317[۴۱]

Görəsən Peyğəmbər _(s)_ öz nübuvvətində şəkk edirdimi?.
319[۴۲]

Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr. 323[۴۳]

Allahın rəsulunun namazda olan səhvi 326[۴۴]

səh:11

Cənabətli halda Peyğəmbərin _(s)_ namaz qılması 330[١]

Həzrət Peyğəmbər _(s)_ möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi ?! 332[٢]

Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?. 336[٣]

Həzrət Peyğəmbərin _(s)_ ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi 339[٤]

Dastanın uydurulma əlamətləri 340[٥]

Görəsən həzrət Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi ?! 341[٦]

Həzrət Peyğəmbər _(s)_ və müsəlmanlara əziyyət vermək. 344 [٧]

“Ləduđ” hədisinin araşdırılması 345[٨]

Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri 349[٩]

Nəqib Əbu Cəfər və “Ləduđ” hədisi 350[١٠]

Görəsən həzrət Peyğəmbər _(s)_ Qur`an ayələrini unudurdumu?. 351[١١]

Görəsən Rəsuli-Əkrəm _(s)_ ayaq üstə bövl edirdimi?! 353[١٢]

Bu nisbətin qəbahətli olmasına e`tiraf 354[١٣]

Günahdan daha pis üzrlər. 355[١٤]

Bu yozumlar nəyə lazımdır?. 356[15]

Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır! 357[16]

Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?. 358[17]

“Sehrun-nəbiy” dastanı 360[18]

Nübuvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər. 364[19]

.1Peyğəmbərin _(s)_ evində mahnı oxunması?! 365[20]

.2Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi 368[21]

.3Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi 373[22]

.4Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi 376[23]

Qeyd olunan hədislərin araşdırılması 378[24]

Bu hədislərin rəvilərindən izahat vermələrini istəyirik. 379[25]

Möhkəm və sarsılmaz dəlillər. 380[26]

.[27] 4Peyğəmbər _(S)_ barədə. 383[28]

”Qina” Quran baxımından.. 384[29]

"Qina" hədislər baxımından.. 386[۳۰]

Məscid barədə. 388[۳۱]

Peyğəmbər məscidi 389[۳۲]

Naməhrəmlərə baxmaq. 391[۳۳]

Aişənin Peyğəmbər __(s)__ yanında gəlinciklə oynaması 393[۳۴]

[۳۵] vBu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?. 395[۳۶]

.\Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu.. 395[۳۷]

Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri 396[۳۸]

Həzrət Peyğəmbərə __(s)__ şərab hədiyyəsi 400[۳۹]

.\Aişənin sözünün keçərli olması üçün.. 401[۴۰]

.\Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək. 406[۴۱]

[۴۲] \Ömər in istəkləri 411[۴۳]

səh:12

Üç ayə: 415[۱]

Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması 417[۲]

.\Hədislərdə olan ziddiyyətlər. 417[۳]

.۲Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir. 419[۴]

Ayənin siyağı 422[۵]

Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə. 423[۶]

Bu iki hədisdən belə başa düşülür: 425[۷]

Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri 428[۸]

Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması 429[۹]

Səkkizinci hissə[۱۰]

Xilafət məsələsi Səhiheyn kitablarında[۱۱]

[۱۲] ۱Xilafət 433[۱۳]

.۲Bəhsin yolu və məqsədi 435[۱۴]

Xilafət barədə üç sual 436[۱۵]

[۱۶] ۳Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri 443[۱۷]

“ .۱Təthir” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 443[۱۸]

“ .۲Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 444[۱۹]

“ .۳Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi 446[۲۰]

.ƣRəsuli-Əkrəm __(s)__ Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırıb.
449[21]

.ΔOn iki rəhbər. 452[22]

.[23] ƣSəhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin __(ə)__ fəzilətləri 457
[24]

.1Əliyə __(ə)__ düşmən olanlar Allaha düşməndir. 457[25]

.[26] ΔSəhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri 467[27]

.1Fatimə qadınların ülgüsü.. 467[28]

.2Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəmdir
468[29]

.3Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərpərasıdır. 469[30]

.ƣHəzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri 469[31]

.ΔHəzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti 470[32]

.ƣHəzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması
472[33]

.[34] ƣSəhiheyndə İmam Həsən (ə) [35]və İmam Hüseyin (ə)
fəzilətləri 475[36]

1. İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır 475
[37]

2. İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar
476[38]

3. Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan
məhəbbəti 477[39]

4. İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin
reyhanıdır. 478[40]

5. İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin
duası 478[41]

6. İlahi Həsəni və onu sevənləri sev. 479[42]

İmamət, Əlinin (ə) nəzərində. 480[43]

İmamətin şərtləri 480[44]

İmamət və gözəl əxlaq. 481[45]

səh:13

İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq. 485[1]

Təyəmmümün hökmü.. 487[2]

Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı 490[۳]

Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi 492[۴]

“İstizan” (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər. 492[۵]

“Kəlalə” məsələsinin çətinliyi 495[۶]

Dəlini daşqalaq etmək. 497[۷]

Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar! 498[۸]

Kəbə evinin qızılı və gümüşü.. 500[۹]

Quranın təfsiri 502[۱۰]

Osmanın cənabət məsələsində fətvası 503[۱۱]

Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm! 506[۱۲]

İslam hökmləri və xəlifələr. 508[۱۳]

.۱Qətl və qarət 511[۱۴]

Hökmlərdə dəyişiklik. 511[۱۵]

Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin _(s)_ nümayəndəsidir. 516
[۱۶]

.۲Fədək məsələsi və Peyğəmbərin _(s)_ mirası 519[۱۷]

Qondarma qanun.. 523[18]

Peyğəmbərin _(s)_ səhabələri 526[19]

Peyğəmbərin _(s)_ zövcələri 527[20]

.rHüdeybiyyə sülhündə. 529[21]

.fYazıla bilməyən vəsiyyətnamə. 531[22]

Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir: 532[23]

Şübhə və onun cavabı 538[24]

.ΔTəməttö həcci 539[25]

Təməttö həcci nədir?. 540[26]

Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi
541[27]

Təməttö həccinin haram edilməsi 545[28]

Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi 548[29]

Təməttö həcci Osmanın dövründə. 550[30]

İbn Zubeyr bu barədə belə deyir: 553[31]

Təməttö həcci Müaviyənin dövründə. 553[32]

“Səhihi-Müslim” və “Müsnədi-Əhməd” kitablarında belə nəql olunmuşdur ki; 555[33]

.ƏMütə və ya müvəqqəti evlənmək. 555[34]

Mütə nədir?. 555[35]

Ortaq hökmlər. 556[36]

Fərqli xüsusiyyətlər. 557[37]

İslamda mütənin qanuni olması 557[38]

İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi 564[39]

Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi 567[40]

İftiralar və əsası olmayan məsələlər. 570[41]

a. Şeyx Məhəmməd Əbdühun sözləri 571[42]

səh:14

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəminin həyatı 17[1]

Ön Söz. 21[2]

Hörmətli oxucular! 21[3]

Müqəddimə. 23[4]

Hədislər barədə. 43[۵]

Hədis nədir?. 43[۶]

Sünnə nədir?. 44[۷]

Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti 44[۸]

Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin _(S)_ nəzəri 46[۹]

Quran və sünnənin fərqi 48[۱۰]

Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi 50[۱۱]

Şiə məzhəbində hədisin yazılması 50[۱۲]

İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması 51[۱۳]

İmam Əli (ə) və onun yazdıqları 53[۱۴]

Hədis yazanların sayı və rütbələri 53[۱۵]

İmam Sadiqin _(ə)_ zamanında hədislərin yazılışı 54[۱۶]

Kutube ərbəə - 4 kitab. 55[۱۷]

Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması 56[۱۸]

Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi 57[۱۹]

Ömər in xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması 58[20]

Ömər in vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması 61[21]

Hədis Osmanin dövründə. 61[22]

Hədis Müaviyənin zamanında. 63[23]

İkinci fərman.. 66[24]

Üçüncü və dördüncü fərman.. 67[25]

Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti 68[26]

Hədis yazmaqda ilk addım... 68[27]

Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli surətdə yazılması 69[28]

Altı səhih kitabın meydana gəlmə tarixi 72[29]

Sihah və Məsənid kitaları arasında olan fərqlər. 74[30]

Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz. 75[31]

Birinci hissə[32]

Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac Nişapurinin tərcümeyi-halları[33]

. [34] 1 Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 81 [35]

Buxari kimdir?. 81 [36]

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 81 [37]

Buxarinin təhsilləri: 81 [38]

Onun elmi səfərləri: 82 [39]

Buxarinin əsərləri: 82 [40]

Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları: 83 [41]

. [42] 2 Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 85 [43]

Müslim kimdir ?. 85 [44]

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 85 [45]

Müslimin elmi səfərləri: 86 [46]

Müslimin əsərləri: 86 [47]

Müslimin vəfatının səbəbi: 87 [48]

İkinci hissə [49]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində
[50]

.[51] \Sihahi-Sittə. 91[52]

(Alti Səhih Kitab) 91[53]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri 92
[54]

Hədis mövzularının sayı 92[55]

Şərhləri 93[56]

Səhiheyn kitabları barədə yazıçılıq məharəti 93[57]

Hələ bu azmış kimi... 95[58]

Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər. 97[59]

Şərlər və Qəsidələr. 98[60]

İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə. 99[61]

Üçüncü hissə[62]

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından[63]

.[64] \Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq
baxımından. 105[65]

Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində. 107[66]

Müslim də şübhəlidir. 109[67]

Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində. 109[۶۸]

Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində. 110[۶۹]

Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində. 111[۷۰]

Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqılaninin və başqalarının nəzərində. 111[۷۱]

Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində. 112[۷۲]

Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində. 112 [۷۳]

Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində. 114[۷۴]

Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində. 115[۷۵]

Səhiheyn kitabları biz şiələrin nəzərində. 116[۷۶]

Dördüncü hissə[۷۷]

Səhiheynin Raviləri və Sənədləri[۷۸]

[۷۹] \Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi 121[۸۰]

Rical elmi və Dirayətul-hədis. 121[۸۱]

İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir. 123[۸۲]

Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir. 123[۸۳]

Səhiheyn kitablarının rəvilərindən bir dəstəsinin imanının miqdarı və bu imanın tənqidi 124[14]

.1 Əbu Hüeyrə. 126[15]

.2 Əbu Musa Əşəri 128[16]

.3 Əmr İbn Ass. 130[17]

.4 Əbdullah ibn Zübeyr. 132[18]

.5 İmran İbn Həttan.. 134[19]

.6-8 Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi) 135[20]

Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri 135[21]

Müslimin şüalərə qarşı gülməli iftirası 137[22]

Buxari və İmam Sadiq (ə) 138[23]

İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi 139[24]

Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi 140[25]

Beşinci hissə[26]

Səhiheynin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi[27]

[98] \Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə. 147[99]

[100] \Yarımçıq yazılmış hədislər. 149[101]

(Senzura olunmuş hədislər) 149[102]

.\Cənabət hökmü.. 150[103]

.\Dəli qadının daşqalaq olunması 151[104]

.\Şərabxorun cəzası 153[105]

.\Sudan soruşmaq əhvalatı 154[106]

.\Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı 156[107]

Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu.. 159[108]

Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması 160[109]

Altıncı hissə[110]

Tövhid ,Səhihi - Buxari və Səhihi - Müslim baxımından[111]

[112] \Allahı görmək səhiheyn baxımından. 165[113]

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər. 175[114]

Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi 176[115]

[116] \Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual 181[117]

Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?. 183[118]

Allahı yuxuda görmək olarmı ?. 185[119]

Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi 186[120]

Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər. 187[121]

Bu yuxunun yozumu.. 188[122]

Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində. 188[123]

Şiə məzhəbinin rəhbərləri nə söyləyirlər?. 188[124]

Əqli və fəlsəfi dəlillər. 190[125]

Qurani-Kərimdən dəlillər. 191[126]

Hədislərdən dəlillər. 194[127]

Allahın məkana ehtiyacı varmı?! 196[128]

[129] ۳Allah, namaz qılanın qarşısında! 197[130]

Allah göydədirmi?. 198[131]

Allah ərşdədirmi?. 199[132]

Allah buludlar arasında! 202[133]

Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr. 202[134]

Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri 203[135]

Bu əqidənin mənşəyi nədir?. 207[136]

.۳Allah gülürmü?! 207[137]

Yaşasın gülən Allah! 211[138]

Hədisdən istifadə olan mətləblər: 212[139]

.۴Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmı?. 213[140]

[141] ۴Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb. 217[142]

Allahın müxtəlif əzaları vardır?! 218[143]

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər: 220[144]

Araşdırma: 220[145]

Allahın gözü vardır. 222[146]

Allahın əli vardır. 223[147]

Allahın barmağı var. 225[148]

Allahın beli 226[149]

Allahın ayağı vardır. 229[150]

Diqqəti cəlb edən bir məsələ. 235[151]

.[152] Şiə hədislərinə bir baxış. 239[153]

.1 Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması; 240[154]

.2 Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər; 241[155]

.3 Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri ; 241[156]

.4 Qondarma və saxta rəvayətlər; 242[157]

Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə. 242[158]

-vci bölüm[159]

Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində[160]

“.[161] \Quran baxımından peyğəmbərin məqamı”. 251[162]

Nübuvvət və ləyaqət: 251[163]

Nübuvvət və ismət 253[164]

İslam Peyğəmbəri Məhəmməd _(S)_ Quran ayələrində və hədislərdə. 257[165]

Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı 263[166]

Həzrət Məhəmmədin _(s)_ əxlaqı 266[167]

Vəhy və ictihad məsələsi 268[168]

.\İlham yolu ilə nazil olan vəhy. 269[169]

.\Pərdə arxasında olunan vəhy. 269[170]

.\Mələk vasitəsi ilə. 270[171]

Qurani olmayan vəhy. 270[172]

Görəsən Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi?. 273[173]

" [174] \Nübuvvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından.
277[175]

Nübuvvət Tövrat və İncil baxımından.. 277[176]

Nübuvvət, Səhiheyn kitablarında. 280[177]

Yalan uydurmağın tarixi 280[178]

.\İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və şəfaət məqamından məhrum olunması 285[179]

.\İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması
286[180]

Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi 288[181]

Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzudur. 289[182]

Həzrət Süleymanın __(ə)__ doxsan doqquz arvadı ilə yatması
290[183]

. [184] ۳Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması 293[185]

Musanın qarışqaların yuvasına od vurması 301[186]

. [187] ۴Peyğəmbərin __(S)__ atasının və anasının imanı 305[188]

Besətdən əvvəlki dövr. 305[189]

Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?. 308[190]

Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?. 310[191]

“ . [192] ۵Ürəyin parçalanması dastanı”. 313[193]

. ۱Zaman baxımından ziddiyyətli olması 315[194]

. ۲Məkan baxımından ziddiyyətli olması 315[195]

. ۳Bu mövzu, Peyğəmbərimizin __(s)__ isməti ilə uyğun deyildir.
316[196]

. ۴Şərlər cismə aid deyildir. 316[197]

Sinənin açılmasından məqsəd nədir?. 316[198]

Tarix və hədis kitablarında “şəqqus - sədr” rəvayətlərinə bir
baxış. 317[199]

Görəsən Peyğəmbər _(s)_ öz nübuvvətində şəkk edirdimi?
319[۲۰۰]

Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr. 323[۲۰۱]

Allahın rəsulunun namazda olan səhvi 326[۲۰۲]

Cənabətli halda Peyğəmbərin _(s)_ namaz qılması 330[۲۰۳]

Həzrət Peyğəmbər _(s)_ möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi ?! 332[۲۰۴]

Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?. 336[۲۰۵]

Həzrət Peyğəmbərin _(s)_ ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkirdirməsi 339[۲۰۶]

Dastanın uydurulma əlamətləri 340[۲۰۷]

Görəsən həzrət Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi ?! 341[۲۰۸]

Həzrət Peyğəmbər _(s)_ və müsəlmanlara əziyyət vermək. 344
[۲۰۹]

“Lədud” hədisinin araşdırılması 345[۲۱۰]

Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri 349[۲۱۱]

Nəqib Əbu Cəfər və “Lədud” hədisi 350[۲۱۲]

Görəsən həzrət Peyğəmbər _(s)_ Qur`an ayələrini unudurdumu?. 351[۲۱۳]

Görəsən Rəsuli-Əkrəm _(s)_ ayaq üstə bövl edirdimi?! 353 [۲۱۴]

Bu nisbətın qəbahətli olmasına e`tiraf 354[۲۱۵]

Günahdan daha pis üzrlər. 355[۲۱۶]

Bu yozumlar nəyə lazımdır?. 356[۲۱۷]

Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır! 357[۲۱۸]

Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?. 358[۲۱۹]

“Sehrun-nəbiy” dastanı 360[۲۲۰]

Nübüvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər. 364[۲۲۱]

.۱Peyğəmbərin _(s)_ evində mahnı oxunması?! 365[۲۲۲]

.۲Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi 368[۲۲۳]

.۳Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi 373[۲۲۴]

.۴Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi 376[۲۲۵]

Qeyd olunan hədislərin araşdırılması 378[226]

Bu hədislərin rəvayətindən izahat vermələrini istəyirik. 379[227]

Möhkəm və sarsılmaz dəlillər. 380[228]

[229] Peyğəmbər (S) barədə. 383[230]

"Qina" Quran baxımından.. 384[231]

"Qina" hədislər baxımından.. 386[232]

Məscid barədə. 388[233]

Peyğəmbər məscidi 389[234]

Naməhrəmlərə baxmaq. 391[235]

Aişənin Peyğəmbər (s) yanında gəlinciklə oynaması 393
[236]

[237] Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?. 395[238]

1. Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu.. 395[239]

Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri 396[240]

Həzrət Peyğəmbərə (s) şərab hədiyyəsi 400[241]

2. Aişənin sözünün keçərli olması üçün.. 401[242]

.۴Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək. 406[۲۴۳]

.[۲۴۴] ۸Ömər in istəkləri 411[۲۴۵]

Üç ayə: 415[۲۴۶]

Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması 417[۲۴۷]

.۱Hədislərdə olan ziddiyyətlər. 417[۲۴۸]

.۲Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir. 419[۲۴۹]

Ayənin siyağı 422[۲۵۰]

Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə. 423[۲۵۱]

Bu iki hədisdən belə başa düşülür: 425[۲۵۲]

Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri 428[۲۵۳]

Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması 429[۲۵۴]

Səkkizinci hissə[۲۵۵]

Xilafət məsələsi Səhiheyn kitablarında[۲۵۶]

.[۲۵۷] ۱Xilafət 433[۲۵۸]

.۲Bəhsin yolu və məqsədi 435[۲۵۹]

Xilafət barədə üç sual 436[۲۶۰]

.[۲۶۱] ۳Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri 443[۲۶۲]

“ .۱Təthir”ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 443[۲۶۳]

“ .۲Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 444[۲۶۴]

“ .۳Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi 446[۲۶۵]

.۴Rəsuli-Əkrəm __(s)__ Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırıb.
449[۲۶۶]

.۵On iki rəhbər. 452[۲۶۷]

. [۲۶۸] ۴Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin __(ə)__ fəzilətləri 457
[۲۶۹]

.۱Əliyə __(ə)__ düşmən olanlar Allaha düşməndir. 457[۲۷۰]

. [۲۷۱] ۵Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri 467[۲۷۲]

.۱Fatimə qadınların ülgüsü.. 467[۲۷۳]

.۲Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir
468[۲۷۴]

.۳Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərparasıdır. 469[۲۷۵]

.۴Həzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri 469[۲۷۶]

.ΔHəzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti 470
[۲۷۷]

.ϑHəzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması
472[۲۷۸]

.[۲۷۹] ϑSəhiheyndə İmam Həsən (ə) [280]və İmam Hüseyin (ə)
fəzilətləri 475[۲۸۱]

.۱İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır 475
[۲۸۲]

.۲İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar
476[۲۸۳]

.۳Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan
məhəbbəti 477[۲۸۴]

.۴İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin
reyhanıdır. 478[۲۸۵]

.Δİmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin
duası 478[۲۸۶]

.ϑİlahi Həsəni və onu sevənləri sev. 479[۲۸۷]

İmamət, Əlinin (ə) nəzərində. 480[۲۸۸]

İmamətin şərtləri 480[289]

İmamət və gözəl əxlaq. 481[290]

İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq. 485[291]

Təyəmmümün hökmü.. 487[292]

Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı 490[293]

Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi 492[294]

“İstizan” (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər. 492[295]

“Kəlalə” məsələsinin çətinliyi 495[296]

Dəlini daşqalaq etmək. 497[297]

Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar! 498[298]

Kəbə evinin qızılı və gümüşü.. 500[299]

Quranın təfsiri 502[300]

Osmanın cənabət məsələsində fətvası 503[301]

Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm! 506[302]

İslam hökmləri və xəlifələr. 508[303]

1. Qətl və qarət 511[304]

Hökmlərdə dəyişiklik. 511[305]

Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin _(s)_ nümayəndəsidir. 516
[306]

.۲Fədək məsələsi və Peyğəmbərin _(s)_ mirası 519[307]

Qondarma qanun.. 523[308]

Peyğəmbərin _(s)_ səhabələri 526[309]

Peyğəmbərin _(s)_ zövcələri 527[310]

.۳Hüdeybiyyə sülhündə. 529[311]

.۴Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə. 531[312]

Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir: 532[313]

Şübhə və onun cavabı 538[314]

.۵Təməttö həcci 539[315]

Təməttö həcci nədir?. 540[316]

Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi
541[317]

Təməttö həccinin haram edilməsi 545[318]

Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi 548[319]

Təməttö həcci Osmanın dövründə. 550[320.]

İbn Zubeyr bu barədə belə deyir: 553[321]

Təməttö həcci Müaviyənin dövründə. 553[322]

“Səhihi-Müslim” və “Müsnədi-Əhməd” kitablarında belə nəql olunmuşdur ki; 555[323]

.əMütə və ya müvəqqəti evlənmək. 555[324]

Mütə nədir?. 555[325]

Ortaq hökmlər. 556[326]

Fərqli xüsusiyyətlər. 557[327]

İslamda mütənin qanuni olması 557[328]

İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi 564[329]

Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi 567[330.]

İftiralar və əsas olmayan məsələlər. 570[331]

a. Şeyx Məhəmməd Əbdühun sözləri 571[332]

b. Musa Carullahın sözləri 572[333]

c. Alusinin iftirası 573[334]

d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri 574[۳۳۵]

.۷Təravih namazı 575[۳۳۶]

Əmirəl-möminin Əlinin _(ə)_ rəftarı 578[۳۳۷]

Bədrüddin Eyninin izahı 579[۳۳۸]

.۸Üç tələq. 580[۳۳۹]

Üç tələq hansıdır?. 580[۳۴۰]

Üç tələq məsələsinə bir baxış. 583[۳۴۱]

.۹Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması 585[۳۴۲]

.۱۰Müsafir namazı 590[۳۴۳]

Müqayisə və nəticə. 592[۳۴۴]

Rəsuli-Əkrəmin _(s)_ uzaq görünliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi 593[۳۴۵]

Mürtəd olma və dindən dönmə. 594[۳۴۶]

Dində təhrif və bidət 598[۳۴۷]

Həqiqəti etiraf etmək. 601[۳۴۸]

Bu kitabın sənədləri haqqında izah: 603[۳۴۹]

“Səhihi-Müslim”. 603[۳۵۰]

Qaynaqlar. 605[۳۵۱]

səh:15

səh:16

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin həyati

İşarə

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi 1315-ci şəmsi ilində Horis kəndində dünyaya göz açmışdır. Atası Hacı Mirzə Əhməd ağa Horisi və onun babaları camaat arasında sayılan ruhani alimlərdən olmuşlar. Anası, “Kuh kəmə” vilayətinin seyyidlərindən olan Həzrət Ayətullah Əl-uzma Höccətin əmisi Hacı Miri Ağanın qızıdır.

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi ibtidai-orta dini təhsili atasından öyrəndikdən sonra on beş yaşında, Təbriz şəhərinin “Talibiyyə” mədrəsəsinə daxil olmuşdur. Bir ildən sonra 1332-ci şəmsi ilinin yay fəslinin axırlarında təhsilini davam etdirmək üçün “Qum” şəhərinin “Feyziyyə” mədrəsəsinə qəbul olmuş və bundan sonra bu şəhərdə yaşamağa başlamışdır. O, Qum şəhərində 30 illik yaşadığı dövrdə Ayətullah Meşkini, Ayətullah Sultani Təbatəbai, Ayətullah Əllamə Təbatəbai, Ayətullah Gülpayqani, Ayətullah Həsənzadə Amoli, Ayətullah imam Xomeyni (rəhmətullahi ələyh) və s. kimi böyük və tanınmış şəxsiyyətlərdən dərs almışdır.

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi ildə bir neçə ay Məşhəd şəhərinə səfər etmiş və oranın alimlərindən bəhrələnmişdir. Bu

şəhərdə ikən Ayətullah Milani onun üçün elm və əxlaq baxımından nümunə sayılmışdır. Uzun müddət apardığı

səh:17

mütaliələrindən sonra “Səhiheynə bir baxış” adlı kitabının müqəddiməsini səkkizinci imam Həzrət Əli ibn Musa Ər-Rzanın (ə) qəbrinin kənarında yazmağa başlamışdır.

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin əhli-sünnə mənbələrində apardığı araşdırmalar onun “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarından götürdüyü bir çox qeydlərin toplanılmasına səbəb oldu. Onun doğma kəndində Ayətullah Əmini ilə görüşü bir çox suallara cavab tapmaq üçün münasib fürsət idi. Ayətullah Əllamə Əmini Məhəmməd Sadiq Nəcmnin pərakəndə şəkildə topladığı qeydləri görəndən sonra onu həmin mövzuda kitab yazmağa həvəsləndirdi. Əllamə Əmininin göstərişləri “Səhiheynə bir baxış” adlı kitabın yazılmasına səbəb oldu. Bu kitab yazıldıqdan sonra 1353-cü şəmsi ilində bir çox böyük alimlər Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin bu işini yüksək qiymətləndirib ona təşəkkür etmişlər. Belə alimlərdən biri də Ayətullah Əllamə Əsgəridir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi Əllamə Əsgərinin “Əbdullah ibn Səba”, “Aişə Əlinin (ə) dövründə” adlı kitablarını ərəb dilindən fars dilinə tərcümə etmişdir.

İran İslam inqilabından sonra 1357-ci şəmsi ilində Ayətullah Nəcmi İmam Xomeyni (rəhmətullahi ələyh) tərəfindən “Xoy” vilayətinin imam-cüməsi təyin edildi. Bu müddət ərzində imam-cümə vəzifəsində çalışmasına baxmayaraq Ayətullah Nəcmi Xoy vilayətində Azad İslam Universitetini təsis etdi. Hal-hazırda da bu universitet İran İslam Respublikasının

seçilmiş elm ocaqlarından biri sayılır. Bütün bunlara baxmayaraq, Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi öz elmi araşdırmalarını dayandırmamışdır. O, bu müddət ərzində “İmam Hüseyin (ə) Mədinədən Kərbəlaya kimi söhbətləri”, “Bir elmi mübahisə”, “İmamların Bəqidə olan qəbirlərinin

səh:18

tarixi” adlı kitablarını yazmışdır.

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin qələmə aldığı və tərcümə etdiyi kitablar aşağıdakılardan ibarətdir:

.1 Həcc və ziyarətə aid məsələlər;

.2 Vəhhabiliklə tanışlıq;

.3 Quran tarixi;

.4 Hədis tarixi;

.5 Quranla tanışlıq;

.6 Aişə Həzrət Əlinin (ə) dövründə;

.7 Abdullah ibn Səba kitabının tərcüməsi (2-3-cü cildlər);

.8 Quranın ümumi məsələlərdə və müxtəlif elmlərdə bəyanları (1-2-ci cild);

səh:19

səh:20

Ön Söz

Həmd və səna olsun uca Allaha ki bəndələrinə sonsuz nemətlər bəxş etmişdir. Allahın salavat və salamı olsun Peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədə (s) , onun Əhli-beytinə və onlara iman gətirib, kömək edən səhabələrə.

Hörmətli oxucular!

Qarşınızda olan “Buxari və Müslimün səhihlərinə bir baxış” adlı bu kitab 30 ildən çoxdur ki, yazılmışdır. Bu kitabın ikinci cildi İran İslam inqilabı ilə bir vaxta təsadüf edir. Təzə qurulmuş bu hökumətdə, İslam inqilabının çiçəklənməsi əhəmiyyət kəsb etdiyi üçün, üzərimizə qoyulmuş iyirmi illik imam-cüməlik vəzifəsi, bu kitabın üçüncü cildinin yazılmasını müvəqqəti olaraq təxirə saldı. Lakin, bu illər ərzində bu kitab üç dəfə müxtəlif dillərə tərcümə olunmuşdur.

Birinci tərcümə 1987-ci ildə “Təəmmulatun fis-səhiheyn” adı ilə Beyrut şəhərində ərəb dilinə, ikinci tərcümə 1998-ci ildə “Əzvaun ələs-səhiheyn” adı ilə İranda ərəb dilinə, üçüncü tərcümə son illərdə (2005-ci ildə) Ordu dilinə “Səhiheyn kaik mütalie” İranda çap olunmuşdur.

Qarşınızda olan bu kitabın 1-ci cildi Allahın lütfü ilə İmam Xomeyni mədrəsəsinin azəri tələbələrindən biri olan

səh:21

Rəşad Vahid oğlu Əkbərov tərəfindən Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdur. Allah-təaladan arzu edirik ki, onun elm aləminə etdiyi xidməti qəbul olunsun, Rəbbimiz bu kitabın ikinci cildinin də tərcümə olmasında ona yardım etsin. Ona elm

və təhsildə müvəffəqiyyətlər və apardığı təhqiqat işlərində uğurlar arzulayırıq.

“Qum Elmiyyə Hövzəsi”

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi

– ۱۳۸۵ci şəmsi ilinin dey ayı – 2007-cı miladi ilinin yanvar ayı.

səh:22

Müqəddimə

{وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ}

“_Məhəmməd ancaq bir peyğəmbərdir. Ondan əvvəl də peyğəmbərlər gəlib-getmişlər. Əgər o ölsə və ya öldürülsə, siz gerimi dönəcəksiniz? (Dininizdən dönəcək və ya döyüşdən qaçacaqsınız?) Halbuki geri dönən şəxs Allaha heç bir Zər`ər yetirməz. Lakin Allah şükür edənlərə mükafat verər”.

(۱)

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا}

“_Peyğəmbər sizə nə verirsə, onu götürün; nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin_”.

(۲)

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

_O, kefi istəyəni (havadan) danışmır. Bu, ancaq (Allah dərgahından) nazil olan bir vəhydir (۳) .

İslam Peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) vəfat etdiyi zaman öz ümmətinin arasında iki böyük və çiyin sındıran, ağır yük, əmanət qoymuşdur. Onlardan birincisi – Quran (Allahın

səh:23

. [۱] - ۱Ali İmran surəsi 144-cü ayə .

. [۲] - ۲Həşr surəsi ayə-7 .

. [۳] - ۳Nəcm surəsi ayə-3 və 4 .

müqəddəs kitabı) və ikincisi isə - Əhli-beyt (ələhumus-səlam) (Peyğəmbərimizin (s) övladlarıdır.) Öz ümmətinə əmr etmişdir ki, onlara itaət etsinlər və heç vaxt onlardan ayrılmasınlar (۱).

İslam Peyğəmbəri (s) öz həyatı zamanı Qurani-Kərimin həqiqətini, onun düynlü və ağır olan mətləblərini ümmətinə çatdırmaq vəzifəsini öz öhdəsinə götürmüşdür. Buna görə də Qurani-Kərimin ağır və düynlü mətləbləri hədis şəklində açıqlanmışdır. Bütün İslam elmlərini - əqidələr, maarif və əhkam – öz ümmətinə və ardıcılılarına müxtəlif yollarla başa salmışdır. Həzrət Məhəmməd (s) hədis söyləmək barədə belə buyurur: “Allah mənim sözlərimi eşidən, başa düşən və başqalarına çatdıran bəndəni sevindirsin. Nə çoxdur o kəslər ki elmi özlərindən savadlılara və başa düşənlərə nəql edirlər (۲).”

İndi isə İslam ümmətinin Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra Quran və Əhli-beytlə (ələyhumus-səlam) necə rəftar etdiklərinə, o Həzrətin buyurduğu hədislər qarşısında törətdikləri cinayətlərə diqqət yetirək.

Onlar Peyğəmbər ailəsini (səlamullahi ələyhim əcməin) cəmiyyət arasından uzaqlaşdıraraq ev dustağı etmişlər. Onlarla etdikləri bu rəftarı açıqlamağa insan dili acizdir (۳).

səh:24

. [۱] – ۱Müraciət edin: Musnədi Əhməd ibn Hənbəl 3-cü cild; s - 9,14,16,17,26 və 5-ci cild; səh. 182. Səhihi Məhəmməd ibn Termizi “Fəzilətlər” mövzusu .

. [۲] – ۲Həmin mənbə 1-ci cild,/səh. 14 və 125 “Elmin fəzilətləri” mövzusu, “Peyğəmbərdən hədislərin çatdırılması + Əllamə Məhəmməd Baqir Məclisi- “Biharul Ənvar” 1-ci cild,/səh. 109-112 .

. [۳] – ۳Daha yaxşı olar ki, o dövrün ağır vəziyyətini iki böyük və şəxsiyyətli səhabələrdən sayılan Salman Farsi və Əbuzər Qəffarinin dilindən eşidək. Salman Farsi deyir:-“Ləyaqətsiz əməlinizin nəticəsində (xilafəti qəsb etmək) heyrətə düşdünüz və hidayət mənbəyindən uzaqlaşdınız.” – İbn Əbil Hədid- “Nəhcül-bəlağənin şərh”, Qahirə çapı, Məhəmməd Əbul Fəzl İbrahiminin yazısı 2-ci cild;/səh. 46 və 6-cı cild,/ səh. 17 Yenə də belə buyurmuşdur:- “Xilafəti qəsb etməklə pis iş gördünüz. Əgər bunlar Əlilə (ə) beyət etsəydilər, yerin və göyün nemətləri içində həmişə qərq olardılar. Əbuzər deyir:-“Əgər Allah üstün tutduğu şəxsi üstün tutub, kənara qoyduğu şəxsi kənara qoysaydınız və Peyğəmbərin (s) ailəsinin vilayətə daha layiqli

olmasını etiraf etsəydiniz, həmişə Allahın nemətləri içində qərq olardınız. Lakin indi Belə etdiniz, öz əməllərinizin nəticəsini dadın وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون .

İslamın həqiqi və düzgün qoruyucularını müxtəlif hiylələrlə cəmiyyətdən uzaqlaşdırmaqla xilafəti ələ keçirdilər, Quranla onun mənalarını açıqlayan hədislər arasında ayrılıq salmaq və Allahın kitabını öz istəkləri üzərində təfsir etməklə mənalarını dəyişmək imkanını əldə etdilər.

“Peyğəmbər (s) sünnəsi” adlanan İslam rəhbərinin buyurduğu bu hədislər, xəlifələrin irəli sürdükləri siyasətlərin yolu üzərində olan birinci maneə idi. Daha doğrusu “sünnə”, müxalif qüvvələrin apardığı siyasi müharibənin qalibi sayılırdı. Buna görə də hakimiyyəti ələ keçirənlər birinci çıxış yolunu bu ağır siyasi müharibədə güclü olan müxaliflərini tərki-silah etməkdə gördülər.

Əvvəlcə Əbu Bəkr bu silahı özünükiləşdirdi. Bu yolla Peyğəmbərdən (s) buyurulan 500 hədisi yığıb topladı. Lakin, bir müddətdən sonra bu hədislərdən faydalanmayacağını başa düşdü. Çünki, bu hədisləri özünükiləşdirməsi mümkün deyildir. Nəticədə bütün toplanılmış hədisləri oda ataraq yandırdı(1).

Şübhəsiz ki, o vaxt heç bir kəsi hədis yazmaqdan və söyləməkdən çəkəndirmək mümkün deyildi. O cümlədən, ancaq Əbu Bəkrin yığıdığı hədislərdən istifadə etməyi də heç kəsə məcbur etmək mümkün deyildi. Buna görə də çarənin Peyğəmbərin (s) hədislərinin nəql olunması və yazılmasının mütləq şəkildə qadağan edilməsində gördü ki, camaatın əli bu güclü silaha çatmasın. Buna görə də xəlifə, Peyğəmbərin (s)

səh:25

. [۱] – Şəmsəddin Zəhəbi -“Təzkirətul-hifaz” kitabı 1-ci cild,/səh. 5 .

hədislərini nəql etməyi müsəlmanlara qadağan etdi və əmr etdi: “Peyğəmbərdən hədis nəql etməyin və Qurana məşğul olun(۱)”.

Bəli, tək cə Qurana! Çünki, Qurani-Kərimi Peyğəmbərin (s) hədisləri olmadan istənilən şəkildə mənə etmək olar.

Əbu Bəkr vəfat edərək öz vəsiyyətnaməsində xilafəti Ömərə verdi (۲).Təbiidir ki, bir çox müsəlmanlar xəlifənin əmrindən çıxmadılar. Onlar Peyğəmbərin (s) hədislərini daha yazmadılar.

Ömər də, öz hökuməti dövründə Əbu Bəkrin bu siyasətini daha da şiddətlə davam etdirdi. Bir dəfə öz xilafəti dövründə Peyğəmbərin (s) hədislərinin yazılıb nəql olunması məsələsinin azad şəkildə davam etdirilməsi barədə camaatla məsləhətləşdi. Bu işin müsəlmanlar üçün gərəkli olduğunu elan etdi. Bir ay fikirləşdikdən sonra xüsusi zirəkliyi ilə bu əməlin çıxış yolunu tapdı və camaat arasında elan etdi: “Mən Peyğəmbərin (s) sünnələrini yazmaq istəyirdim. Lakin, keçmiş ümmətləri yada saldım. Onlar bəzi kitabları yazmaqla İlahi kitablardan uzaqlaşdılar. Buna görə də mən heç vaxt Allahın kitabını (Qurani) başqa bir şeylə bir yerdə qarışdırmaram(۳)”.

Ömər, Peyğəmbərin (s) səhabələrini tapşırıq dalınca göndərən zaman onlara hədis söyləməməyə və camaatı Qurandan uzaqlaşdırmamağa əmr edərdi. Onun əmrinə tabe olmayan hər kəsdən xəbər tutardısı, dərhal onu Mədinəyə qaytarıb öz nəzəri

altında saxlayardı (۴).Həmçinin, camaat içində topladığı hədisləri də yandırdı.

Ömər in xilafəti dövrü də belə keçdi. Osman əvvəlcədən
səh:26

. [۱] – ۱həmin mənbə 1-ci cild, səh. 7, 8, 13

. [۲] – ۲Əli ibn Əbu Talib (ə) - “Nəhcül-bəlağə” “Şiqşiqiyyə xütbəsi ”
”مضى الاول لسييله فادلى بهالى فلان بعده حتى”

. [۳] – ۳Katibul Vaqidi-Məhəmməd ibn Səd “Ət-təbəqatul-Kubra” 3-cü cild, səh. 206; İbn Abdul Birr “Cameu bəyanil elmi və fəzlih”1-ci cild, səh. 64-65 .

. [۴] – ۴Bu məsələni “Hədisin tarixi” kitabında geniş gətirmişik

planlaşdırılmış şəkildə xilafətə sahib çıxdı (۱).Osmanın zamanında, xilafət və hökumət hədis nəqlinin əleyhinə daha da amansız oldu. Ömər öz zamanında Peyğəmbərin (s) səhabələrinə əziyyət edib onları Mədinəyə gətirməklə öz nəzarəti altında saxlayırdısa və onların yazdıqları hədisləri yandırırıdısa, Osman bu əməlin qarşısını almaq üçün Peyğəmbərin (s) tanınmış səhabələrinə işgəncə verərək, onları sürgün edərdi. Belə ki, Əbuzəri Mədinədən Şam şəhərinə, oradan isə Mədinəyə və Mədinədən isə Rəbəzəyə qızmar və kimsəsiz səhraya sürgün etdi. Bununla da Peyğəmbərin (s) əziz köməkçisi isti səhrada, qütbət yerdə öz canını tapşırıdı. Həmçinin Peyğəmbərin (s) başqa səhabəsi sayılan Əmmar Yasiri elə döydürmüşdü ki, vurulan zərbələrin ağrısından bihuş olaraq yerə yıxılmışdı(۲).

İyirmi beş il üç xəlifənin hökuməti zamanı Peyğəmbərin (s) səhabələri, tabeilər və başqaları bu acınacaqlı və çətin həyatı yaşadılar. Axırda çarəsiz qalmış bu ümmət qiyam edərək Osmanın xilafətini devirdi və onu öldürdülər. Sonra Əliyə (ə) tərəf üz çevirdilər. Onu çox təkidlə xilafətə gətirdilər (۳). Əli (ə) hakimiyyətə elə bir zamanda yetişmişdi ki, artıq 30 ildən çox idi ki, müsəlmanlar get-gedə keçmiş xəlifələrin zamanında olan siyasi gedişə adət etmişdilər. Əli (ə) öz zamanının vəziyyətini belə açıqlayır:(۴)

“ –Məndən öncə olan xəlifələr yetərincə Peyğəmbər (s) ilə

səh:27

. [۱] –۱Nəhcül-bəlağə “Şiqşiqiyyə xütbəsi حوزة خشاء - فسيهافي حوزة خشاء” “Abdullah ibn Səba” kitabında bu hadisəni geniş şəkildə gətirmişik. 1-ci cild, səh. 142-151, ikinci çapa müraciət edin .

. [۲] –۲Əhməd ibn Yəhya Bilazəri-“İnsabul-əşraf”5-ci cild; səh. 49 .

. [۳] –۳Seyyid Murtəza Əsgəri-“Ummul-möminin Aişənin hədisləri” səh 115 .

. [۴] –۴Burada Əlinin (ə) acı və ağır ürək ağrılarını bəyan etdiyi cümlələri sizə yenə söyləyirik. Əlbəttə hərfi tərcümə ilə yox, o Həzrətin buyurduqlarını nəql edərək mənə etmişik. Geniş şəkildə *Məhəmməd ibn Yəqub Kuleyni-”Rovzətul Kafi” 8-ci cild, səh. 61-63 .

müxalif olan əməlləri yerinə yetirdilər. O Həzrətin əmrini pozaraq sünnəsini dəyişdilər. İndi isə mən camaatı bu işlərdən çəkindirməklə Peyğəmbərin (s) zamanında olduğu kimi yerinə yetirməyə çağırısam, qoşunlarım mənim ətrafımdan dağılacaq, məni tənha və kimsəsiz qoyacaqlar. Ən azı və çoxu öz tərəfdarlarımla, Peyğəmbər sünnəsi və İlahi kitab yolu ilə mənim vilayətimi qəbul edənlərlə birgə qalacam”.

“Nə fikirləşirsiniz? Əgər əmr etsəm ki;

İbrahimin (ə) məqamını Peyğəmbərin (s) buyurduğu yerə qaytarın;

Fədək bağlarını Fatiməin (s) övladlarına tapşırıram;

Peyğəmbərin (s) bağlanmış əhdi-peyman necə idisə, eləcə yerinə yetirsəm;

Peyğəmbər (s) tərəfindən məsləhət üzündən səlahiyyəti olan şəxslərə verilmiş torpaqları özlərinə qaytarsam;

Xəlifələrin zülmkarcasına çıxardıqları hökmlərə ədalətlə yenidən baxsam;

Zəkatı onun əsil yerlərindən düzgün ölçüdə alsam;

Dəstəməzi, quslu və namazı əvvəlinci şəkildə yerinə yetirilməsinə əmr etsəm;

Öz ərlərindən boşandırılaraq ədalətsizcəsinə başqalarına verilən qadınları öz ərlərinə qaytarsam;

Təbəqə söhbəti ilə bölünən beytul-malı Peyğəmbərin (s) zamanında olduğu kimi bərabər bölsəm və tək cə varlılara qismət olmasına icazə verməsəm(1);

səh:28

. [۱] - Ömər, İslam cəmiyyəti arasında beytul-malı bölüşdürməklə təbəqə söhbəti yaratmışdır. Buna görə də müsəlmanlar adlarını siyahıya yazdırmışlar. Hər il bir qrup şəxslərə 5000 dirhəm, bir qrupuna 4000 dirhəm, başqa bir qrupa 3000 dirhəm və başqa bir qrupa 2000 dirhəm, o cümlədən təbəqə söhbəti ilə 1000-500-dən 200 dirhəmə kimi maaş verirdi. Bu səbəbdən İslamda bir tərəfdən şərəfətli və qüdrətli təbəqələr, başqa tərəfdən isə kasıb və fəqir təbəqələr meydana gəlmişdi .

Torpaq maliyyəsini ləğv etsəm(۱);

Müsəlmanları evlənməkdə bərabər etsəm(۲);

Xumsu Allah buyurduğu kimi alsam(۳);

Peyğəmbər məscidini əvvəlki vəziyyətinə qaytarsam: O qapılar ki, Peyğəmbərdən (s) sonra məscidə açılmışdı bağlatsam və o qapılar ki Peyğəmbərdən (s) sonra bağlatdırılmışdı açıdırsam;

Dəridən tikilmiş ayaqqabı, ya çarıqların üzərinə məsh çəkməyi qadağan etsəm(۴);

Şərab içənə layiq olduğu cəzanı versəm;

Qadınların və Həcc mutəsini Peyğəmbərin (s) zamanında olduğu kimi caiz saysam(۵);

Meyyit namazının təkbirini beş dəfə etsəm(۶);

Camaatdan “Bismillah”-1 namazda uca səslə oxumalarını istəsəm(v);

səh:29

. [1] – 1Ömər ibn Xəttab İraqda torpaq maliyyəsinə Sasani İran maliyyəsinin qanunları kimi, Misirdə isə Rum imperiyasının maliyyə qanunlarının əsası kimi düzəltmişdir .

. [2] – 2Ömər, əcəmilərlə ərəb qızlarının evlənməsini qadağan etmişdir .

. [3] – 3Xəlifələr Peyğəmbərdən (s) sonara “Zəvil-qurba”- nın haqqını xumdan ləğv etdilər .

“ . [4] – 4Xəff” heyvan dərisindən hazırlanmış ayaqqabı ya çarığa deyilir. Əhli-sünnə öz əsillərindən itaət edərək dəstəmazda ayağı yumağı vacib, lakin dəri çarıqda olarsa ona məsh etməyi caiz bilirlər .

. [5] – 5Xəlifə Ömər, iki mutəni haram etdi. Həcc mutəsi - Hacılar ümrə həccini yerinə yetirdikdən sonra ehram halından çıxıb sonar ikinci dəfə həcc üçün ehram bağlayırlar. Bu İslamın əmri idi. Lakin Ömər əmr etdi ki, həcc əməllərinin axırına kimi ümrə ehramında qalsınlar. Qadınların mutəsi - Həmin müvəqqəti nigahdır ki, Quranın ayələrinə və əhli-sünnənin rəvayətlərinə əsasən İslam qanunlarından biri sayılır .

. [6] – 6Əbu Hüreyrənin rəvayətinə əsasən əhli-sünnə məzhəbi meyyit namazının təkbirini dörd dəfə deyirlər. Müraciət edin:- İbn Ruşd Əndəlusli-“Bidayətul muctəhid” 1-ci cild, səh-240 .

. [v] –vƏhli-sünnə məzhəbinin bir qrupu namaz vaxtı Həmd və Surədə “Bismillah”-ı oxumurlar. Zahirən bu məsələdə onlar Müaviyədən itaət edirlər. Müraciət edin:- “Əl-Kəşşaf “ təfsir kitabı, həmd və surənin təfsirində 1-ci cild, səh – 24 - 25 .

.۱۹Tələği Peyğəmbərin (s) buyurduğu və göstərdiyi kimi yerinə yetirsəm(۱);

.۲۰Başqa ümmətlərin müharibə əsirləri ilə Allah və Peyğəmbər (s) buyurduğu kimi rəftar etsəm(۲);

Xülasə, əgər camaatı İlahi əmrlərə və Qurani-Kərimin göstərişlərinə rəyət etməyə çağırısam, belə halda onlar mənim ətrafımdan dağılacaqlar”.

“And olsun Allaha ! Elə ki, müsəlmanlara Ramazan ayında əmr etdim ki, vacibi namazlardan savayı başqa namazları camaatla birgə qılmasınlar və dedim ki;- Müstəhəb namazları camaatla qılmaq bidətdir_ ,(۳)qoşunumun_ bir qismi səs-küy salaraq dedilər!! وَاسِنَّهُ عُمَرَاهُ :

“Ey müsəlmanlar, Əli istəyir Ömər sünnesini dəyişsin. Bizi Ramazan ayında müstəhəb namazlar qılmaqdan saxlasın. İş o yerə çatdı ki, qorxdum qiyam etsinlər”.

“Aman bu ümmətin əlindən, mənimlə müxalifət etmələrindən, yolunu azmış başçılardan itaət etməklərindən, onları uçuruma aparan başçılardan itaət etməklərindən, acılar çəkdim”.

İmam (ə) öz işini elə tənzipləmişdi ki, Peyğəmbərin (s)

səh:30

. [۱] - ۱ Əhli-sünnə qadının üç tələğini bir məclisdə caiz sayırlar. Adil şahid olmadan bu işi görmürlər. Müraciət edin:- “Bidayətul - muctəhid” 1-ci cild, səh-80-84 .

. [۲] - ۲ İkinci xəlifə əmr etdi:- Ərəb əsirlərini azad etsinlər. Lakin fars əsirlərini hətta İslam mərkəzi olan Mədinəyə buraxmırdı. Həmçinin onun Peyğəmbər (s) sünnəsi ilə etdiyi müxalifətlərdən biri də bu idi ki, ərəb olmayan qadınların körpələri əgər ərəb torpaqlarından başqa yerlərdə dünyaya gəlsəydilər, onların övladlarına irs vermirdi. Müraciət edin: -“ Əlmuvəttə ” kitabı Ənəs ibn Malikin təlifi 1-ci cild, səh -80 .

. [۳] - ۳ Bidət: İslamda olmayan, sonradan dinə daxil olunmuş yanlış şeylərə deyilir .

getdiyi yolu davam etdirərək xəlifələrin əksinə davranmışdı. Xüsusən hədis məsələlərində xəlifələrin buraxdığı böyük səhvləri və qoyduqları mənfi təsirləri məhv etmək üçün davamlı mübarizəyə başlamışdır(۱).

Qureyş tayfası öz şəxsi ambisiyalarının ziddinə olan Əlinin (ə) bu işlərini görüb onunla müxalifət etməyə başladılar. Buna görə də “Cəməl” və “Suffeyn” döyüşlərində çoxlu qanlar axıdıldı. Şəxsi mənafeələrinin təhlükədə olduğunu gördükdə Əli (ə) ilə öz düşmənliklərini göstərdilər. Bu düşmənlik o qədər uzun sürdü ki, dörd il yarım sonra Həzrət Əlini (ə) mehrabda ibadət edərkən şəhid etdilər.

Çox keçmədi ki, Allahın və Peyğəmbərin (s) düşməni olan Müaviyə hiyləgərliklə xilafəti ələ keçirdi. O, Muğeyrə ibn Şöbə ilə söhbətində öz mənfur siyasətini ona belə açıqladı. Muğeyrə demişdi: “Ey Əmirəl-möminin! İndi ki öz arzu və istəklərinə çatdın, bu yaşının çoxluğunda ədalət və mürüvvətə riayət etməkdə sənə mane olan nədir? Ləyaqətli işlər görməklə özündən sonra ad-san qoya bilmərsənmi? And olsun Allaha! Bu gün daha Bəni-Haşimdə sənə qorxundan başqa heç nə qalmayıb. Buna görə də yaxşı olardı onlarla mehriban davranaraq öz qohumluq əlaqəni daha da gücləndirəsən.” Müaviyə belə cavab verdi: “Heyhat, heyhat- uzaqdır uzaq!

Əbu Bəkr hakimiyyətə gəldi, ədalətlə iş gördü. Bütün çətinlikləri öhdəsinə götürdü. Lakin, vəfatından neçə gün keçmədi ki, bəzi vaxtlar adı çəkilirdi və ondan heç bir şey qalmadı. Bu vaxt Ömər hakimiyyətə gəldi. Çoxlu zəhmətlər çəkərək on il xilafəti dövründə əziyyətlər gördü. And olsun

səh:31

. [1] – Peyğəmbərin rəvayətlərini cümə günlərində İslam məscidlərində yenidən söylənilməsinin maneəsiz olduğunu bildirdi. İmkan daxilində xəlifələrin gətirdiyi yanlış və öldürücü bidətləri məhv etdi. Müraciət edin:–“Min tarixul hədis” kitabı .

Allaha ölənin kimi adı da öldü. Sonra, hamımızdan üstün olan qardaşımız Osman xilafətə gəldi. Bir çox işlər gördü. Onunla başqalarının etdiyi əməllər də ötüb keçdi. And olsun Allaha ölümündən sonra adı da öldü. Onun yaxşı əməlləri, rəftarı da unuduldu. Lakin, Haşimi olan o kişinin adını (\)hər gün beş dəfə azan vaxtı dünyanın ucqar yerlərində uca səslə

səsləndirirlər“ (۲).Şəhadət verirəm ki, həqiqətən Məhəmməd Allahın elçisidir”.

Nə qədər ki bu ad yaşayır, kimin adı yaşayar ey anası ölmüş!
Yox and olsun Allaha ! Nə qədər ki bu adı yer üzündən silməmişəm dincəlməyəcəyəm(۳)!

Bu səbəbdən bütün gücünü Peyğəmbərin (s) adının və ailəsinin məhv olması üçün sərf edirdi. Öz hədəfinə çatmaq üçün cürbəcür hədis uyduran dəsgahları işə saldı. İş o yerə gəlib çıxdı ki, Əbu Hüreyrə 5300-dən çox hədis, Abdullah ibn Ömər 2000-dən çox və Ummul-möminin Aişə, Ənəs ibn Malik hər biri 2300-dən çox yalan və qondarma hədislər Peyğəmbərə (s) nisbət verdilər(۴).

Adı çəkilən şəxslər və onların başqa həmkarları, hakim təbəqənin razılığını əldə etmək üçün səhabələrin adından uydurulmuş və qondarma hədisləri nəql etməkdə bir–birləri arasında rəqabət aparırdılar. Heç kəs Allahdan başqa bu dövrlərdə Peyğəmbərə (s) nisbət verilən hədislərin aqibətindən xəbərdar deyildir. Bu işin təsiri nəticəsində bütün şeylər İslam qanunlarını qarışdırdı. Nəticədə həqiqi və düzgün İslamı dəyişib, hakimiyyətdə olanların cinayətlərinə haqq qazandıran İslama çevirdilər.

səh:32

. [۱] –\Müaviyə düşmənlikdənPeyğəmbərin (s) adını dilinə gətirməmişdir ..

. [۲] – ۲Azanda deyilən “Əşhədu ənnə Məhəmmədən rəsuləllah” kəlməsinə işarə edir .

. [۳] – ۳Məsudi- “Murucuz-zəhəb” kitabı 3-cü cild, səh-454. Darul Əndəlusi çapı, 212-ci hicri ilinin hadisələri. Tərcümədə muxtəsər qeyd olunmuşdur .

. [۴] – ۴Əllamə Seyyid Murtəza Əsgəri ” Ummul-möminin Aişənin hədisləri” kitabı səh. 289-dan sonra. Tehran çapı 1380-cı şəmsi ili .

Hakimiyyətdə olanlar da ancaq belə bir İslamı rəsmi tanıyırdılar. Birinci iki xəlifənin beyninin məhsulu olan və onlara sərf edən İslam ki, Müaviyənin dövründə daha çox dəyişdirildi, bu günümüzdə kimi bir sıra ölkələrdə həqiqi və rəsmi İslam adı ilə qalmaqdadır. İş o yerə çatıb ki, Peyğəmbərin (s) gətirdiyi həqiqi və əsil İslamı, o yanlış İslama öyrəşmiş insanlara təqdim eməkdə çoxlu çətinliklər törədir və onlar üçün inanılmaz görünür.

Müaviyənin zamanında yayılmış və Peyğəmbərin (s) adına yalandan qondarılmış hədislər ilə İslama üz tutub onunla tanış olanlar, məhz bu İslamı həqiqi İslam kimi tanıyırlar. Misal üçün, onlar İslamda olan tövhidə Əbu Hüreyrənin saxtalaşdırdığı qondarma hədislər gözü ilə baxırlar.

“Bir qrup şəxs Peyğəmbərə (s) dedi: Ey Allahın rəsulu! Biz Qiyamət günündə öz Allahımızı görəcəyikmi? Buyurdu: On dörd gecəlik ayı görməyinizə narahatsızmı? Dedilər: Xeyr, ey Allahın rəsulu! Buyurdu: Bulud olmayan havada günəşi müşahidə etdikdə əziyyət çəkirsinizmi? Dedilər: Xeyr, ey Allahın rəsulu! Buyurdu: Siz Allahınızı belə şəkildə

görəcəksiniz! Qiyamət günündə Allah camaatı bir yerə toplayacaq. Sonra onları çağırıb belə buyuracaq: Hər kəs pərəstiş etdiyinə tərəf getsin.

Günəşə pərəstiş edənlər günəşə tərəf, aya pərəstiş edənlər isə aya tərəf gedərlər. Axırda zülmə pərəstiş edənlər öz məbudlarına tərəf gedərlər. Təkcə arasında münafiq olan bu ümmət qalar. Bu vaxt Allah təala keçmişdə onu tanıdıqları sifətdə onlara yaxınlaşar və deyər: - Mən, sizin Pərvərdigarınızam! Deyərlər: Biz səndən öz Allahımıza pənah aparırıq. Biz Allahımız gəlincəyə qədər burada qalacağıq. O gələndə biz onu tanıyacağıq.

Sonra, Allah onu tanıdıqları surətdə onlara tərəf yaxınlaşar

səh:33

və deyər: Mən sizin Pərvərdigarınızam! Deyərlər: Bəli, sən bizim Pərvərdigarımızsan. Sonra onun arxasınca yola düşərlər(1)”...

Gördüyünüz kimi bu hədis Allahı tanımağın və İslamda məəd bəhsinin əsasını dəyişmişdir. Həmçinin başqa hədislərdə də İslam Peyğəmbərinin asimani simasını başqa cür tanıtdırmışlar. O cümlədən, rəvayət etmişlər ki, Allahın rəsulu öz Allahından belə bir şey istəyibmiş: İlahi, qəzəb üzündən möminlərə etdiyim nifrini dəyişib onların paklığına və onlar üçün bərəkətə çevir(2)”.

Həmçinin nəql edirlər ki, Peyğəmbər (s) camaata buyurdu: “Xurmanın tozlanmağa ehtiyacı yoxdur” və yaxud “Xurmanı tozlandırmayın, yaxşı olacaq. Camaat da Peyğəmbərin (s) əmrinə itaət edirdilər. Xurmanı tozlandırmadılar. Nəticədə

həmin il ağaclar bar vermədi. Peyğəmbər (s) elə ki, öz sözlərini yadına saldı, “Mən belə düşünürdüm, mənə qınamayın!” və ya “Siz öz dünyəvi işlərinizdə məndən daha çox təcrübəlisiniz.” buyururdu(۳)!

səh:34

. [۱] – ۱Məhəmməd ibn İsmail Buxari-“Səhih” kitabında 1-ci cild, “Fəzlus-sucud” mövzusu; 9-cu cild, Kitabut-tövhid kitabı 8-ci cild السراط جسر جهنم, Müslim ibn Həccac Nişapuri “Səhih” kitabında 1-ci cild, “Mərifətu təriqətur-rovyə ”

. [۲] – ۲Müslim ibn Həccac Nişapuri “səhih” kitabında 4-cü cild, “Peyğəmbərin lənətlədiyi və qarğış etdiyi şəxslər” mövzusu. Bu mövzuda Aişədən və Əbu Hüreyrədən və başqa səhabələrdən bir neçə hədis yazılmışdır. Müslimün səhihinin axırında Peyğəmbərin (s) Müaviyə barədə - “Allah Müaviyənin qarnını doyurmasın” buyurduğunu söyləmişdir. Buna görə də əhli-sünnənin nəzərinə Əməvilərin hamısına və başqalarına Peyğəmbərin (s) lənət və qarğıışı, onların paklanmasına və bərəkətlərinin çoxalmasına səbəb olacaqdır ”.

. [۳] – ۳Həmin mənbə. Vucubu imtisali ma qaləhu şərən dunə ma zəkərəhu (s) min məyişin-nasi əla səbilir-rəyi” Başqa bir kitablarda həmin hədisi Aişədən, Ənəs ibn Malikdən və başqa səhabələrdən nəql etmişlər. Əhli-sünnə bu kimi hədislərdən belə nəticəyə gəlmişdir ki, dünya işlərində Peyğəmbərin (s) əmrləri ilə müxalifət etmək olar. Əlbəttə işin nəticəsi onun hansı bir əmrə və ya dünya işinə aid olmasına bağlılığı var. Görək onu əvvəlcə tanıyaq. Məsələn- Xilafət məsələsi kimi .

O cümlədən, rəvayət edirlər ki, “Bir gün Peyğəmbər (s) Məkkə şəhərində “Nəcm” surəsini oxudu. Elə ki,

{وَمِنَّا الثَّالِثَةَ الْآخِرَىٰ أَفْرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ}

BİR DEYİN GÖRƏK (SİZİN IBADƏT ETDİYİNİZ) LAT VƏ UZZA, DIGƏR üçüNCÜ (BÜT) OLAN MƏNAT DA ALLAHIN QIZLARIDIRLAR(1) !?

ayəsini oxuyarkən Şeytan Peyğəmbərin (s) mübarək dilinə bu cümləni gətirdi:

تلك الغرائق العلى منها الشفاعة ترتجى

“Ağ quşlara bənzəyən bütlərdən şəfaət almaq ümidi gözlənilir”

Elə ki, bu cümlə Peyğəmbərin (s) dilindən çıxdı, müşriklər sevindilər. Onlar deyirdilər ki, Peyğəmbər (s) də bizim bütləri təriflədi. Bu vaxt hamı bir yerdə - müsəlmanlar və müşriklər – səcdə etdilər! Cəbrail (ə) nazil oldu və Peyğəmbəri (s) bu böyük səhvindən agah etdi. Peyğəmbərə (s) belə buyurdu: “Bu cümlələri Şeytan sənə dilinə gətirdi”.

Bəzi rəvayətlərin bir hissəsində belə qeyd olunmuşdur ki, Cəbrail (ə) Peyğəmbərə (s) dedi: -Ayələri təkrar edin. Peyğəmbər (s) ayələri bir-birinin ardınca oxudu. O cümlədən ,

تلك الغرائق العلى منها الشفاعة ترتجى cümləsini də qiraət etdi. Cəbrail (ə) dedi: -Xeyr, bu cümləni mən gətirməmişəm. Onu Şeytan sənə dilinə gətirmişdir(2).

. [1] – 1 Nəcm surəsi ayə -19-20 .

. [2] – 2 Həcc surəsinin 52-ci ayəsinin təfsirində وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ }
 “ (Ya Rəsulum!) Biz səndən əvvəl də (şəriət sahibi olan) elə bir rəsul, (şəriət sahibi olmayıb onun ardınca gedən) elə bir nəbi (peyğəmbər) göndərmədik ki, o, (hər hansı bir şeyi) arzu etdikdə Şeytan onun arzusuna (diləyinə vəsvəsə yolu ilə) bir xələl qatmasın! (Yaxud o, ayələrimizi oxumaq istədiyi zaman Şeytan onu çaşdırıb oxuduğu ayə barəsində pis bir fikir təlqin etməsin!) Lakin Allah Şeytanın vəsvəsini batil (yox) edər.”; “Əd-durrul-Mənsur” kitabı Süyuti-4-cü cild, səh-366-368. Bu məzmununda səhabələrdən on dörd rəvayət nəql olunmuşdur .

Bu rəvayətlər əhli-sünnə məzhəbinin mötəbər və məşhur olan “Təbəri, İbn Kəsir, Süyuti və Seyyid Qutbud-din” kimi alimlərin təfsir kitablarında yazılmışdır. Onlar Peyğəmbərin dilindən o qədər yalan hədislər demişlər ki, Peyğəmbərin (s) o ilahi və gözəl xüsusiyyətləri pərdə arxasında qalmışdır(1).

Bütün bunlara baxmayaraq, Qureyş tayfasının böyükələrinə və onların ətrafındakılara yalan fəzilətlər uydurmuşlar. Onlara müxalif və zidd olanları isə töhmət və iftira yağışına tutmuşlar. Bu iş o yerə çatdı ki, Əbuzər Qəffari, Malik Əştər, Əmmar Yasir və s. kimi səhabələri dindən xəbərsiz və aldanılmış kimi qələmə verirdilər(2).

Bununla da kifayətlənməyib, Allahın sifətləri, məhşər və Qiyamətin necəliyi, behişt və cəhənnəmin savabı və cəzası, əvvəlki peyğəmbərlərin macərası, İslam əqidələrinin, əhkamının və yaranışın başlanması” barədə bir çox rəvayətlər nəql etmişlər ki, əhli-kitabın xurafi fikirlərindən və özlərinin

uydurduqları böhtan, yalan və cahillikdən başqa bir şey deyildir.

Bu kimi hədislərin sayı çoxaldıqca onun nəqli və yayılması da genişləndirdi. Bununla da bütün həqiqətləri dəyişdirib biabırçı vəziyyətə saldı. Onun da nəticəsi bu oldu ki, hakim təbəqənin icad etdiyi yanlış İslam, Əməvi və Əbbasi xəlifələrindən Osmanlı imperatorluğunun zamanına kimi davam etdi.

səh:36

. [۱] – ۱İslam cəmiyyətində bu kimi rəvayətlərin yaranması bir cəmiyyəti məhvə və süquta çəkməkdən ötrü bəs edir. Daha Əməvi və Əbbasi xəlifələrinin cinayətlərini və dinə zidd olan hərəkətlərini xatırlatmağa yer qalmır. Onlar İslam Peyğəmbərini bu rəvayətlərdə olduğu kimi tanıtdırırlar. Peyğəmbər, onların hədislərində gələn nöqsanlı sifətlərdən pak və üstündür .

. [۲] – ۲Seyyid Murtəza Əsgəri- “Əbdullah ibn Səba” 1-ci bölümdə; “Mənşəul-qissə” 7-9, çap-2, Misr .

Bütün dövrlərdə olduğu kimi İslam tarixində də hədis uyduran və yalan hədis düzəldən muzdurların qarşısında bir qrup şəxsiyyətli, pak insanlar olmuşlar. Onlar öz canları bahasına Peyğəmbərin (s) həqiqi sünnesini, yəni o Həzrətin bəyanlarını müsəlmanlar arasında yayaraq həqiqəti çatdırırdılar. Peyğəmbərin səhabələrindən biri olan Əbuzər bu gözəl və haqsevər insanların öncülü olmuşdur. Bir gün “Mina” dağında “Cəmərəye vusta”-ya yaxın oturmuşdu. Camaat onu dövrəyə alıb din barədə ondan suallar soruşurdular. Birdən Əməvi hökumətinin muzdurlarından biri camaatın çoxluğunu görüb

yaxınlaşdı. Əbuzərin başının üstsündə durdu və ona dedi: Məgər sənə camaatın suallarına cavab verməyi qadağan etməyiblərimi? Əbuzər dedi: Sənə əmr ediblər ki, mənə nəzarət edəsən? Sonra boynunun arxasına işarə edərək dedi: Əgər qılıncı bura qoysan, mənim başımı kəsincə güman etsəm ki, Peyğəmbərdən (s) eşitdiyim bir məsələni deyə bilərəm, canım çıxıncaya qədər şübhəsiz onu söyləyəyəm⁽¹⁾.

Rəşid Hicri də belə şəxslərdən biri idi. İbn Ziyad Kufənin hakimi olan zaman onun əl-ayağını kəsdirib evinə göndərdi. Camaat da onun görüşünə gələrək ağlayırdılar. O isə ağlayanlara belə deyirdi: -Ağlamağı yığışdırın. Yazmaq üçün bir şey gətirin. Mövlam Əlidən (ə) eşitdiklərimdən sizlərə söyləyim. Camaat da qəbul etdilər. Elə ki, bu xəbər İbn Ziyada çatdı, əmr etdi onun dilini də kəssinlər⁽²⁾.

Meysəm Təmmar da bu yolun yolçusu idi. İbn Ziyad onun əl-ayağını kəsdirib dar ağacından asdığı zaman, mənber

səh:37

. [1] -\Bax:- *Darəmi-“Sunən” kitabında 1-ci cild,səh-132.**Məhəmməd ibn Səd- “Təbəqatul Kubra” 2-ci cild; səh-354; Bu hədis o hədislərdəndir ki, cinayətkarların əli ilə bəzi hədis kitablarında hissə-hissə gətirmişlər .

. [2] -\Məhəmməd ibnil Həsən Tusi - “İxtiyaru mərifətir-ricali”, Ricali Kəşşi adı ilə mərufdur. Əllamə Məclisi “Biharul ənvar” 9-cu cild, səh-632 .

üstünə çıxmış kimi uca səslə fəryad edərək deyirdi: Eşidin ey camaat! Hər kəs Əlidən (ə) nəql olunan hədisləri eşitmək istəyirsə yaxın gəlsin.

Camaat onun başına toplaşdılar. Meysəm söhbətə başladı. Bu xəbər İbn Ziyada çatan kimi onun dilinin kəsilməsini əmr etdi. Meysəm dili kəsildəndən sonra bir saatdan artıq tab gətirə bilmədi. Dar ağacında qanına qəltan canını tapşırtdı⁽¹⁾.

Əsrlər boyu xilafət məqamının nüfuzu çoxalır. Allah və Peyğəmbərin (s) qoyduğu halal və haram haqqında olan qanunları dəyişdirib, özləri qanun təyin edirdilər ki, nə olar və nə olmaz. Onların çıxardıqları yanlış və zalımanə qanunlar Allahın adalətli qanunlarının yerinə qoyuldu. Əlbəttə bu vəziyyət Osmanın xilafətinin axırlarına qədər davam etdi. Camaatın narazı qalması və inqilabı az-çox olsa bu işin üzərindən xətt çəkdi. Bir müddət keçdikdən sonra növbə Müaviyəyə çatdı. O, öz təbliğatçı heyətinin köməyi ilə - qondarma hədis düzəldənlərlə - keçmiş işləri davam etdirdi⁽²⁾.

Lakin, İmam Hüseyinin (ə) şəhadəti ilə bu plan həmişəlik olaraq pozuldu. Daha xilafət əvvəlki vəziyyətində qala bilmədi. Buna görə də yeniliklər və rəsmi İslamı həqiqi İslamdan ayırmış olan bidətlər bundan sonra daha çoxalmadı. Xəlifələr daha təzə bidətləri din adı ilə cəmiyyətə məcburən qəbul etdirə bilmədilər⁽³⁾.

səh:38

. [1] - Tusi - "həmin kitab" səh-76-87

. [۲] – ۲Aişə, Əbu Hüeyrə, Ənəs ibn Malik və Əbdullah ibn Ömər, Abdullah ibn Əmr As, Muğeyrət ibn Şöbə, Əmr As, Sumərət ibn Condəb kimi şəxslər. Məlumat üçün müraciət edin: Seyyid Murtəza Əsgəri –“Ummul-möminin Aişənin hədisləri” və “Min tarixul hədis” kitabları Seyyid Əbdul Huseyn Şərafuddin-“Əbu Hüeyrə” Şeyx Məhmud Əburiyə - “Əzvaun ələs-sunnətil Məhəmmədiyyə” və “Əbu Hüeyrə şeyxul muzirə ”

. [۳] – ۳O cümlədən Əbdul Məlik ibn Mərvan əmr etdi ki, Kəbə və Həccin yerinə, camaat beytul-müqəddəsə getsinlər. Tikilmiş evin ətrafında təvaf etsinlər. Lakin, bu bidət icra olunmadı. Müraciət edin:”Yəqubinin tarixi” 3-cü cild,səh-7-8, çap-Nəcəf.

İmam Hüseynin (ə) şəhadətinin başqa bir faydası da bu idi ki, İslamın həqiqətini tanıyanların və Peyğəmbərin (s) hədislərini söyləyənlərin həbs edilməsi, əziyyət və işgəncə olunmasının, qətlə yetirilməsinin azalmasıdır. Çünki, sonrakı hökumət başçıları onları keçmişdəkilərə nisbətən işgəncə verib öldürə bilmədilər. Axırda onlar çox çalışaraq bir-birinin ardınca minlərcə xilafət muzdurları tərəfindən uydurulmuş hədislərin içindən düzgün və səhih hədisləri seçərək müsəlmanlara çatdırırdılar.

Ömər ibn Əbdul-Əzizin hakimiyyətə gəlməsi, hədis nəqlinə qoyulmuş 100 illik qadağanı aradan apardı. Bu zamandan başlayaraq (2-ci əsrin əvvəlləri) rəsmi İslam itaətçilərinə hökumət tərəfindən Peyğəmbərin (s) hədislərini yazmaq tapşırıldı. Nəticədə, Peyğəmbər və səhabələrin həyatı, eləcə də hədislər barədə onlarla kitablar toplanıb yazıldı. Bu kitablar içində olan minlərlə hədis təkcə İslam məktəbinin həqiqi şagirdləri tərəfindən Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuşdur. Lakin, həmin hədislər özü də bir neçə nəfər satılmış üzdənirəq

alimləri narahat edirdi. Həqiqi hədislərlə mübarizə aparmaq üçün onlar iki yolu seçdilər:

Hədis və Rical elmində belə bir qanun çıxardılar ki, hər hədisin ravisi şiə və Həzrət Əlinin (ə) tərəfdarlarından olsa, o hədis etibarsız və zəif sayılar^(\).

Hədislərdən elə bir məcmuə tərtib etdilər ki, imkan daxilində doğru hədislər və xəlifələrin mənafeyinə toxunan hədislər orada olmasın.

Bu yolla yazılmış hədis kitabları “Səhih” adlandırıldı. Bu

səh:39

.[\] – \Əhli-sünnənin bütün rical kitablarına müraciət olunsun .

kitabların sayı altıya çatdı. Onların arasında “Səhihi-Buxari” başqalarına nisbətən çox etibarlı sayılırdı. Çünki, Buxari yuxarıdakı iki qaydaya hamıdan çox diqqət edirdi. Hətta, xəvaricdən – İmran ibn Həttan kimi – hədis nəql etmişdi. Lakin, İmam Sadiqdən (ə) bir dənə də olsun hədis rəvayət etməmişdir. O, xəlifələrin pis əməllərini bəyan edən hədisləri yarımçıq və parça-parça nəql etmiş, bu səbəbə görə də rəsmiyyətdə tanınmış olan İslam yolunu gedənlər onun kitabını Qurandan sonra ən düzgün kitab kimi saymışlar.

Bu əsasla, tarix kitabları arasında Təbərinin tarixi bütün tarixi kitablardan ən mötəbər sayılır. Baxmayaraq ki, o da Buxarinin getdiyi yolla getmişdir. O cümlədən, rəsmi İslamın hökumət başçılarına və səhabələrə olan hər növ hörmətsizliyi açıqlayan hədisləri nəql etməmişdir. Həmçinin, bu kimi hədislər

qarşısında olan zalım hökumət başçılarının mənafeyinə olan, onların əməllərini başqa cür yozan və mənə edən uydurma və qondarma hədisləri öz kitabında qeyd etmişdir. Buna görə də Təbəri dinsiz və İslam düşmənlərinin uydurduqları yüzlərlə qondarma hədisləri qeyd etmişdir. Nəticədə Peyğəmbər (s) əsrinin və ilk xəlifələrin tarixi hadisələri təhrif olunaraq yazılmışdır (1). Xəlifələrin və səhabələrin mənafələrini müdafiə etdiyi üçün elə bir şöhrətə və məqama yetişmişdir ki, onu “İmamul-muvərrixin”, “Tarix yazanların başçısı” adı ilə çağırırdılar. Təbəridən sonra İbn Əsir, İbn Kəsir və İbn Xəldun kimi tarixçilər ancaq səhabələrin həyatını onun tarix kitabından sitat gətirmişlər (2).

Rəsmi İslamın davamçıları dördüncü əsrdən sonra dövlətə bağlı olan alimlərin ardınca yuxarıdakı altı kitabı nəşr etmişlər.

səh:40

. [1] - Seyyid Murtəza Əsgəri “Əbdullah ibn Səba” 1-ci cild, -2

. [2] - həmin mənbə`

Tarix yazanlar arasında da ancaq Təbəri və ardıcılları mötəbər sayılmışlar. Alimlərin topladığı yüzlərlə hədis, təfsir və tarix kitabı kənara qoyuldu. Bu minvalla Peyğəmbərin (s) gətirdiyi həqiqi İslam haqqında olunan bəhs və təhqiqat qapılarını öz üzvlərinə bağladılar.

Neçə nəsil sonra, yəni dördüncü əsrdən bu günə qədər onlardan sonra gələnlər də onların yolunu davam etdirmişlər. Bu günlərdə Əhli-beyt məktəbinin davamçılarından başqa, qalan bütün məzhəblərin nümayəndələri İslamı elə xəlifələrin

muzdurlarının tanıtırdığı, dövlətə sərfəli olan İslam kimi qəbul edirlər. Buna görə də müasir dövrdə həqiqi İslamı tanımağa aparan yolda saxta hədislər ən böyük maneədir. Bu saxta hədislər maarif, əhkam və hətta Peyğəmbərin (s) həyatı və tarixinə də sirayət etmişdir. Buna görə də İslam alimləri bu haqda təhqiqat və axtarış aparmalı, həqiqi İslamı saxta İslamdan ayırmalıdır. Bu böyük işə hər yerdə, o cümlədən, İraqda, Misirdə, Suriyada, Livanda və həmçinin İranda böyük ehtiyac vardır.

Mən bu məsələni yuxarıda adı çəkilən ölkələrin alimləri ilə müzakirə etmişəm. Arzu edirəm ki, Peyğəmbərin (s) həqiqi dininin qoruyucuları olan bizim elmiyyə hövzələrimiz bu məsələyə daha çox diqqət etsinlər. Bu barədə Qum elmiyyə hövzəsindən birinci əlimə çatan iş Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin əsəri olan “Buxari və Müslimün səhihlərinə bir baxış” kitabıdır. Bu kitab neçə səbəbə görə məni sevindirdi. Onun müəllifinə təşəkkür edirəm. Çünki:

۱. Kitabın möhtərəm müəllifi hədis kitabları haqqında lazımı qədər araşdırmalar aparmışdır.

۲. Hədis kitablarının arasından əhli-sünnə arasında səhih sayılan Buxarinin və Müslimün səhihlərini mübahisə mövzusunə çevirmişdir.

səh:41

۳. Kitabı diqqətlə oxuduqdan sonra gördüm ki, müəllif kitabın bəhsləri haqqında olan ədəb-ərkanə tamamilə rəayət etmişdir.

• Kitabda olan bütün mətləbləri bu mövzu ilə maraqlanan fars dilli xalqların başa düşdüyü səviyyədə, sadə və aydın dillə yazmışdır.

• Müəllifin Qum elmiyyə hövzəsinin alimlərindən olmasına və sünni məzhəb qardaşlardan uzaq yaşamasına baxmayaraq, bu məsələyə doğru və düzgün diqqət yetirmişdir.

Alimlər bu kitabın qədrini bilsələr və onu diqqətlə oxusalar, bəzi məsələlər onlar üçün aydınlaşar, inşallah.

Mütəal Allahın dərğahından istəyirəm ki, Qum elmiyyə hövzəsinə İmam Zamanın zühuruna kimi qoruyub saxlasın. Üzümüzə gələn hər əsrdə İslam dünyasına yetərli və təhqiqatçı alimlər bəxş eləsin. Amin!

Ayətullah Seyyid Murtəza Əsgəri

- 92 / 02 / 1111 ci hicri ili .

səh:42

Hədislər barədə

Hədis nədir?

Hədis, lüğətdə “yeni bir şey, tam bir kəlam və danışiq” deməkdir (1). Hədis alimləri arasında isə, hədis, yəni - məsumun sözləri, əməlləri və təqriri (2) mənasındadır. Başqa məzhəblərin nəzərində hədis yalnız və yalnız Peyqəmbərin (s) sözləri, əməlləri və təqriri mənasındadır. Şiə məzhəbində isə bu tərif Peyğəmbər (s) və onun pak Əhli-beytinə də şamil olunur.

Sünni alimlərindən olan İbn Həcər deyir: “İslam dininin ilk illərində Qurani-Kərimə “qədim” söyləndiyinə görə, Peyğəmbərlə (s) bağlı olan kəlamlara “hədis” deyilirdi. Bu xüsusi mənə bu günə qədər müsəlmanlar arasında işlənməkdədir^(۳)”.

Hədisin mətni məsumun ^(۴)sözlərindən, əməllərindən və onun təqririndən ibarətdir.

Peyğəmbər (s) zamanından başlayaraq hədis yazanların

səh:43

۱- [۱]. لولا قومك حديثوا عهد بالاسلام (حديث نبوي). " ان لم يؤمنوا بهذا الحديث

“Kəhf” surəsi, 6-cı ayə ;

. [۲] - ۲ Təqrir-bir əməl qarşısında razılıq əlaməti olaraq susmaq deməkdir .

. [۳] - ۳ Fəthul-barinin müqəddiməsi 1-ci cild .,

. [۴] - ۴ Peyğəmbər (s) və onun itrətinin .

Peyğəmbərdən (s) eşitdikləri və gördükləri hədisləri sinədən-sinəyə, nəsil-dən-nəsilə zəncirvari surətdə bir-birinə ötürərək bizim əsrimizə kimi gətirib çıxarmaları hədisin sənədi adlanır^(۱).

Sünnə nədir?

Sünnə, lüğətdə camaatın itaət etdikləri yola və tərqiətə, istilahda isə Peyğəmbərin (s) hökmləri və buyurduqları kəlamlara deyilir. Müsəlmanlar arasında ibadət və başqa

məsələlərdə Peyğəmbərin (s) gətirdiyi qanun kimi qəbul edilmişdir (۲). Hədislə sünnə arasında olan oxşarlığa əsasən, hədisə də sünnə deyilmişdir.

Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti

İslam qanunlarının və hökmlərinin əsasını Quran və sünnə təşkil edir (۳). Hədis və Quran arasında müsəlmanların hədisə olan ehtiyacı daha çoxdur. Qurani-Kərimdə əhkam və qanunlara dəlalət edən beş yüzə yaxın ayə var. Hədis və sünnənin köməyi olmadan bu ayələrin tam və dərin mənasını başa düşmək qeyri-mümkündür. Çünki:

- a) İslam dininin əhkam və qanunları çoxdur. Bu ayələr öz-öznlüyündə hökmləri tam və dolğun şəkildə bizə çatdırmır;
- b) Bu ayələrin izahı hədis və sünnə vasitəsi ilə mümkündür.

Buna görə də şiə və sünniliyindən asılı olmayaraq, bütün İslam alimləri bu məsələdə həmfikirdirlər ki, sənədi səhih və məsumdan nəql olunan hədis bütün müsəlmanlara höccətdir (۴). Məsələn, müsəlmanların Qurani-Kərimin ayələrinə əməl etməsinin vacib olması kimi.

səh:44

. [۱] – ۱ Hədis elmində bu zəncirvari ardıcılığa “Rical” deyilir .

. [۲] – ۲ İbn Əsirin nəhayəsi

. [۳] – ۳ İmamıyyə məzhəbində Əhli-beytin hədisi, icma, ağıl və s. hökmün sənədi

. [۴] - ۴Höccət – tam, dolğun, düzgün və aydın şəkildə gətirilmiş dəlil .

Qurani-Kərim özü də ayələrinin əsnasında müsəlmanlara Peyğəmbərin (s) buyurduğu hədislərə ciddi yanaşmağı tövsiyə etmişdir.

Quranda bu barədə belə buyurulur:

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا}

Peyğəmbərin (s) gətirdiyi və buyurduğuna əməl edin və çəkəndirdiyi şeylərdən isə çəkinin(۱) .

Quran müsəlmanlara Peyğəmbərə (s) itaət etməyi Allaha itaət etməklə bir sırada qərar vermiş və onun vacib olduğunu bildirmişdir:

{وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ}

Allaha və Peyğəmbərə itaət edin. Əgər (itaətdən) boyun qaçırsanız, bilin ki, Peyğəmbərimizin vəzifəsi yalnız açıq bir təbliğdir (Quranı açıq-aydın təbliğ etməkdir) ._(۲)_

Həmçinin Peyğəmbərə (s) olunan itaəti elə Allaha olunan itaət sayır:

{مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ}

PEYğəMBƏRƏ ITAƏT EDƏN KİMSƏ, ŞÜBHƏSİZ Kİ, ALLAHA ITAƏT ETMİŞ OLUR(۳) .

O cümlədən, Peyğəmbərin (s) əmrləri və verdiyi hökmlərin qarşısında müsəlmanların özbaşına qərar çıxarıb hökm vermək hüququnu onlardan alır:

{فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا}

(YA RƏSULUM!) RƏBBİNƏ AND OLSUN KI, ONLAR ÖZ ARALARINDA BAŞ VERƏN İXTILAFLARDA SƏNİ HAKİM (MÜNSİF) TƏYİN ETMƏYİNCƏ VƏ

səh:45

“.[۱] – ۱Həşr” surəsi, 7-ci ayə ;

“.[۲] – ۲Maidə” surəsi, 92-ci ayə ;

“.[۳] – ۳Nisa” surəsi, 80-cı ayə ;

VERDIYİN HÖKMLƏRƏ GÖRƏ ÖZLƏRİNDƏ BİR SİXİNTİ DUYMADAN SƏNƏ TAM BİR İTƏTLƏ BOYUN ƏYMƏYİNCƏ, (HƏQIQI SURƏTDƏ) İMAN GƏTİRMİŞ OLMAZLAR(۱) .

və onun əmrlərinə tabe və təslim olmağı imanın nişanələrindən biri saymış, müxalifət və üsyan etməyi isə zəlalət və bədbəxtlik olduğunu bildirmişdir:

{وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلًّا مُّبِينًا}

ALLAH VƏ ONUN PEYĞƏMBƏRİ BİR İŞİ HÖKM ETDİYİ ZAMAN HEÇ BİR MÖMİN KIŞIYƏ VƏ QADINA ÖZ İŞLƏRİNDƏ BAŞQA YOL SEÇMƏK (ÖZ İXTİYARLARINI İLƏ AYRINI CÜR HƏRƏKƏT ETMƏK) YARASMAZ. ALLAHA VƏ ONUN PEYĞƏMBƏRİNƏ ASI OLAN KƏS, ŞÜBHƏSİZ KI, (HAQQ YOLDAN) AÇIQ-AYDIN AZMIŞDIR__(2)!

Qeyd olunan ayələr Peyğəmbərə (s) itaətin müsəlmanlara vacibliyini bildirən ayələrdir. Quran müxtəlif ifadələrlə bu məsələyə təkid edərək Peyğəmbərə (s) itaətin tam şəkildə olmasını çatdırır. Çünki, Peyğəmbərin (s) sözlərinə və onun göstərişlərinə əməl etmək , onun sünnəsinə rəyəət etmək deməkdir.

Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin (s) nəzəri

Hədis və rəvayətlərin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərdən (s) və Əhli-beytdən (ə) çoxlu hədislər qeyd olunmuşdur. Bu rəvayətlər müxtəlif cəhətlərə əsasən sünnənin əhəmiyyətli olmasını, onu əzbərləməyə, yazmağa və başqalarına çatdırmağa çox təkid etmişdir(3).

Həzrət Peyğəmbər (s) “Vida“ həccinin xütbəsində belə

səh:46

“.[1]-Nisa” surəsi, 65-ci ayə ;

“.[2]-Əhzab” surəsi, 36-cı ayə ;

.[3]-Bu barədə aşağıdakı kitablara müraciət edə bilərsiniz:
Üsule Kafi 1-ci cild,; Rəvayətul kutub vəl-hədis və fəzlul

kitabə; Vəsailuş-Şiə 1-ci cild,8; Sunən ibn Macə 1-ci cild, bab Şərafu əshabul hədis; Cameu bəyanul elm və fəzlih .

buyurdu: “Camaat! Mən səadət və xoşbəxtliyinizi təmin edən bütün halal işləri sizə aydınlaşdırdım və bədbəxtliyinizə səbəb olan haram şeylərdən çəkirdim və bu hökmlərdə dəyişikliklər olmayacaqdır(1):

Rəsuli-Əkrəm (s) müxtəlif yerlərdə bir qrup şəxsə hədis əzbərləməyi tövsiyə etmiş və dua edərək onları bu işə həvəsləndirmişdir:

{نصرَ اللهُ عبداً سَمِعَ مَقَالَتي فَوَعَاها}

_ALLAH BİZİM SÖYLƏDIYİMİZİ EŞİDƏRƏK ONU HIFZ EDƏN BƏNDƏNİ ÖZ LÜTFÜ VƏ RƏHMƏTİNDƏ SAXLASIN .

(۲)_

Bəzən həmin kəlmələrlə hədis söyləyənlər üçün dua etmişdir:

{نصرَ اللهُ عبداً سَمِعَ مَقَالَتي فَبَلَّغَها}

ALLAH BİZİM HƏDISLƏRİMİZİ, EŞİDƏRƏK ONU BAŞQALARı üçün SÖYLƏYƏN BƏNDƏNİ ÖZ LÜTFÜ VƏ RƏHMƏTİNDƏ SAXLASIN(۳) .

“ – فليبلغ الشئ أهد الغائب ” Hazırda yanımda olub eşidənlər, burada olmayanlara çatdırsınlar.” Bu cümlə Peyğəmbərin (s) sözlərində çox işlənmişdir. O cümlədən, Həzrət (s) axırıncı xütbələrində və söhbətlərində bu cümləni buyurmuşdur.

Bu ifadələr, hədisin və sünnənin nə qədər əhəmiyyətli və mühüm olmasını aydınlaşdırır. Peyğəmbərin (s) halal və haramın, dini əhkamların ümmətinə çatdırmaqla başqa müsəlmanlara da çatdırılmasının hər kəsin vəzifəsi olduğunu bildirmişdir. Hədisləri eşidərək başqalarına söyləyənləri “özünün ardıcılıarı (۴)” kimi tanıtdırmışdır.

səh:47

۱- [۱]. معاشر الناس وكل حلال دكلتكم عليه او حرام نهيتكم عنه فاني لم ارجع عن ذلك
 “Ehticace Təbərsi”, 1-ci cild, səh, 81 ;
 “Sunən ibn Macə”nin müqəddiməsi və 2-ci cildi;
 “Kitabul-mənasike sunəni Termizi”, “Kitabul-elm ;
 “Sunəni ibn Macə”nin müqəddiməsi və 2-ci cildi;
 “Kitabul-mənasike sunəni Termizi”, “Kitabul-elm ;”
 “Mən la yəhzuruhul-fəqih” kitabı, “Ən-nəvadir” bölümü;
 “Səhihi-Buxari” 1-ci cild, “Liyəbluğəl elmul-şəhid” bölümü ;

Quran və sünnənin fərqi

Quran və sünnə hər ikisi vəhy və ilham mənbəyi, bir nurun şüası olduqları üçün onlar arasında fərq və üstünlük yoxdur. Lakin, Quranın sünnə ilə fərqi belə xülasə etmək olar:

Quran təhəddi (۱) və möcüzə məqamında nazil olmuşdur. Lakin sünnənin belə bir xüsusiyyəti yoxdur.

Quranın müqəddəs kəlmələri həm mənə və məfhum baxımından, həm də kəlmə və sözlər baxımından birbaşa

Allaha məxsusdur. Lakin, sünnədə olan hədislərin məna və məfhumu Allahın, kəlam və sözləri isə Peyğəmbərindir.

Quranın hər bir ayəsinin Allah tərəfindən nazil olmasına heç bir şübhə yoxdur. Ancaq, Peyğəmbərdən (s) söylənilən bəzi hədislər isə qəti deyil, bəlkə şübhəlidir.

Quran, əhkam və qanunları tam şəkildə bəyan etmişdir. Amma sünnədə isə hökmlərin xırdalıqları da açıqlanmışdır. Başqa sözlə söyləsək, Quran özü qanunları bütövlükdə qeyd etmiş, amma onların izahını isə Peyğəmbərə (s) həvalə etmişdir.

Quran yuxarıdakı məsələni belə açıqlamışdır:

{وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ}

SəNə Də QURANı NAZIL ETDİK Kİ, İNSANLARA ONLARA GÖNDƏRİLƏNİ (HÖKMLƏRİ, HALAL-HARAMı) İZAH EDƏSƏN VƏ BƏLKƏ, ONLAR DA DÜŞÜNÜB DƏRK EDƏLƏR(۲)!

Başqa tərəfdən müsəlmanlara buyurmuşdur ki, Quran

səh:48

“ . [۱] -\Təhəddi”:- Öz düşmənlərini mübarizəyə çağırmaq.

Nümunə üçün Quran kafirlərə Bəqərə surəsinin 23-cü ayəsində belə buyurur: “Əgər bəndəmizə (Məhəmmədə) nazil etdiyimizə (Qurana) şəkkiniz varsa, siz də (fəsahtdə və bəlağətdə) ona bənzər bir surə gətirin və əgər ("bu, bəşər kəlamıdır" sözünü)

doğru deyirsinizsə, onda Allahdan savayı (bütün) şahidlərinizi (bützlərinizi, şair və alimlərinizi bu işdə köməyə) çağırın ”!

“ .[۲]–۲Nəhl” surəsi, 44-cü ayə ;

ayələri ilə Peyğəmbərin (s) kəlamları arasında heç bir fərq qoymasınlar. Bu məsələnin də vacib olduğunu qeyd edir:

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا}

_PEYğəMBƏR SİZƏ NƏ VERİRSƏ, ONU QƏBUL EDİN; NƏYİ QADAĞAN EDİRSƏ, ONDAN ƏL ÇƏKİN__(۱)__ .

Çünki, Peyğəmbər (s) özündən heç bir söz demir və buyurduğu hər bir şey Allahın əmri ilədir:

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

_O, KEYFİ İSTƏYƏNİ (BOŞ YERƏ) DANİŞMİR. SÖYLƏDİKLƏRİ, ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZİL OLAN BİR VƏHYDİR__(۲)__ .

Sünnədə, Qurani-Kərimin ayələri açıqlanır və izah olunur. Mütləq ayələri qeydlərlə, ümumi ayələr isə hədislər vasitəsi ilə izah olunur. Hədislərin və sünnənin xülasəsi Quranın açıq şəkildə buyurduqlarını müəyyənləşdirir. Məsələn: Quranda namazın vacib olma hökmü nazil olmuşdur. Lakin, onun əhkamları, rəkətlərinin sayı açıqlanmayıbdır. Peyğəmbər (s) namaz qılmağı ilə bunların hamısını camaata öyrətmişdir (۳).

Başqa bir misal; Həccin hökmü, Qurani-Kərimdə ümumi surətdə gəlmişdir. Lakin, bu ayələrin bir neçəsindən başqa qalan ayələrdə incəliklər qeyd olunmamışdır. Peyğəmbər (s)

aşağıdakı kəlamı ilə mühüm əməlləri camaata öyrətmiş və belə buyurmuşdur:

خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ

HəCCİN əMƏLLƏRİNİ MƏNDƏN ÖYRƏNİN(۴)

Həmçinin irsin hökmlərinin bir hissəsi yəni, onun başlıca qanunları Quranda gəlmişdir. Lakin, təfərrüatı isə, məsələn

səh:49

“ .[۱] - ۱Həşr” surəsi, 7-ci ayə ;

“ .[۲] - ۲Nəcm” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr ;

“ . [۳] - ۳Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-salat”, “əl-Əzanu lilmusafiri iza kanu cəmaətən...” bölümü; "Səllu kəma rəəytumini usəlli” bölümü ;

“ . [۴] - ۴Xuzu ənni mənasikəkum”, “Səhihi-Müslim”, “Kitabul-həcc ;”

“qatilin irsdən məhrum olması (۱)”sünnədə bəyan olunmuşdur.

Beləliklə zəkat, cihad və yüzlərlə başqa hökmlərin hamısı sünnənin vasitəsi ilə bizlərə çatmışdır.

Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi

Şiə məzhəbində hədisin yazılması

Doğru mənbələrə və əhli-sünnə məzhəbinin etimad etdikləri kitablarda olan hədislərin məzmununa əsasən qeyd olunmuşdur

ki, Peyğəmbərin (s) zamanında müsəlmanlar arasında nəinki hədis yazmaq adi bir hal və azad bir iş idi, hətta müsəlmanlar arasında bu işə (hədisləri yazmaq) çox ehtiyac duyulurdu. Peyğəmbərin (s) özü bu işə xüsusi diqqət yetirmiş və müxtəlif yollarla müsəlmanları hədis yazmağa həvəsləndirmiş və ruhlandırmışdır. Səhabələrin hər biri bacardıqca o Həzrətdən (s) eşitdikləri və öyrəndikləri hədisləri yazmışlar. O cümlədən, belə səhabələrdən olan Əbu Bəkri (۲) və Əbdullah ibn Ömər ibn Ası nümunə göstərmək olar. Əbdullah ibn Ömər ibn As belə deyir: - “Mən, Peyğəmbərin (s) dilindən bütün eşitdiklərimi yazmaqda səhlənkarlıq etmədən çalışırdım. Lakin, Qureyş qəbiləsindən bir qrup mənim bu işimlə müxalifətçilik etdilər. Məni hədis yazmaqda şəkkə saldılar. Bu mövzunu Peyğəmbərin (s) hüzurunda dedim və onun bu barədə nəzərini soruşdum. Həzrət (s) mənim sualımın cavabında əlini mübarək ağzına işarə edərək belə buyurdu:

اُكْتُبْ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ

YAZ! AND OLSUN ALLAHA KI, BU AĞIZDAN HAQQ KƏLAMDAN BAŞQA BİR ŞEY ÇIXMIR _ (۳) _ .

səh:50

“ .[۱] – ۱Sunəni Termizi”, “Kitabul-fəraizdə”, “La yərisul-qatil ;”

“ .[۲] – ۲Təzkiatul-hifaz”, 5-ci cild, səh. 1 ;

“ .[۳] – ۳Sunəni Davud”, 2-ci cild, “Kitabul-elm”; 3-cü bölüm, “Mustədrəkus-səhihəyn”, 1-ci cild, səh. 104 və 106; * “Fəthul-bari” 1-ci cild, “Kitabətul-elm” bölümü ;

Lakin, İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) vəfatından sonra səhabələr arasında ixtilaflar meydana gəldi. Bir qrup bu əməlin (hədis yazmağın) qarşısını alaraq onu qeyri-şəri və düzgün olmayan bir əməl kimi tanıtdırdılar. Bu işlərindən əl çəkməyərək öz səhv əqidələrində də möhkəm qaldılar. Onlardan – Əbu Bəkri, Ömər ibn Xəttabı, İbn Məsudu, Əbu Səid Xidrini və s. kimilərin adını çəkmək olar. Lakin onların qarşısında başqa bir qrup isə hədisin yazılmasına və yayılmasına həvəsləndirmiş və Peyğəmbər (s) zamanında da özləri arasında bu əməlin doğru və düzgün olmasını bildirirdilər. Bu doğru əqidədə olanlardan – Əbuzər Qəffari, Səlmani Farsi, ibn Əbbas, Əmmar Yasir, Əmirəl-möminin Əli (ə) və onun başqa tərəfdarları, xüsusilə böyük övladı İmam Həsən Müctəba (ə) və Peyğəmbərin (s) ürəyinin parçası və gözünün nuru adlandırdığı xanım Fatimeyi Zəhra (s) və başqa yüksək məqamlı insanların adlarını qeyd etmək istəyirik.

Bu kimi ixtilaflar müsəlmanlar arasında hədisin yazılıb yazılmaması mövzusunda iki dəstəyə bölünməsinə səbəb oldu. Bir qrup, hədisin yazılmasının tərəfdarı (Əli (ə) və onun tərəfdarları), ikinci bir qrup isə hədisin yazılmasının əleyhinə (Əbu Bəkr və davamçıları)

idilər

İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması

Buxari öz səhih kitabında Əmirəl-möminin Əlidən (ə) nəql edir ki, o, belə buyurdu: Bizim yanımızda səhifədən başqa oxunulması bir kitab yoxdur. Sonra bir səhifəni çıxartdı. Onun içində “diyə hökmləri, dövələrin zəkatda şərt olan yaşları və Mədinədən başqa Sura qədər olan yerlərin hərəm hökmündə olması yazılmışdı”.

səh:51

Həmçinin, Buxari nəql edir ki: Əli (ə) mənbər üstündə bir səhifəni şəmşirin qınından çıxartdı və açdı. Sonra hökmü o səhifə üzündən oxudu.

Həzrət Əlinin (ə) səhifəsinin barəsində Buxari və Müslim öz səhih kitablarında başqa sənədlər əsasında çox geniş hədislər nəql etmiş, o cümlədən, Həzrət Əlinin (ə) səhifələrindən müxtəlif hökmlərin istifadə olunmasına işarə etmişlər⁽¹⁾.

Bu səhifələrdən Buxari və Müslimün səhih kitablarında olan nəqlə əsasən belə nəzərə gəlir ki, çox olmasına baxmayaraq ⁽²⁾ hədislərin mətnlərinə diqqət yetirdikdə diqqətimizi iki əsas və mühüm nöqtəyə sövq edir. Onlardan biri bu səhifələrin çoxluğunu, digəri isə onun yığcam və bütöv olmasını çatdırır. Bu səhifələrdə əhkam məsələlərinin bütün incəlikləri və xırdalıqları (məs: diyə, qisas və dəvələrin yaşlarının müəyyən olması və s. kimi hökmlər) vardır. Bu səhifələrdə Mədinə və onun ətrafında olan dağların sayı, məsafəsi də qeyd olunmuşdur. Bu da səhifələrin yığcam olmasına dəlalət edir. Lakin, İbn Həcər deyir:

“Bu hədisləri axtararkən bu nəticəyə gəlmək olar ki, səhifələr bir kitab olubdur. Bütün hökmlər bu səhifədədir lakin, nəql edənlər bacardıqları miqdarda əzbərləmiş və nəql etmişlər⁽³⁾”.

səh:52

“ . [1] – \Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-elm” bölümü; və 3-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Hərəmul-Mədinə” bölümü; 4-cü cild,

“Zimmətul-muslimin” bölümü və “İsmu mən ahədə summə qadər” bölümü; “Fukkakul-əsir” bölümü; 8-ci cild, “Kitabul-fəraiz”, “Ma yəkrahu minəttəəmmuqi vət tənaziyi fil-elm” bölümü; 9-cu cild, “La yəqtulul muslimu bil kafir” bölümü; “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-itəq”, “Təhrim” bölümü; 6-cı cild, “Təhrim əz-zibhu liğeyrillah”, bölümü; “Sunəni-Nəsai”, 8-ci cild, səh. 19-23 ;

. [۲] – Yazıçının istifadə etdiyi hədislərin sayı təkrar olmamaq şərti ilə 13 hökmdür .

“ . [۳] – Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 215 ;

İmam Əli (ə) və onun yazdıqları

Nəccaşi Məhəmməd ibn Əzafir Seyrəfidən nəql edir ki: Mən, Həkəm ibn Üyeynə (۱) ilə Əbu Cəfər imam Baqirin (ə) yanında idik. Həkəm İmam Baqirdən (ə) sual soruşdu . İmam (ə) ona xüsusi ehtiram edirdi . (۲) Nəhayət, məsələdə ixtilaf etdilər.

İmam Baqir (ə) övladına buyurdu: Qalx, cəddim Əmirəl-möminin Əlinin (ə) kitabını gətir. İbn Əzafir deyir: İmam Baqirin (ə) övladı kitabı gətirdi, çox böyük və bir-birinə bükülmüş idi. Bu vaxt İmam Baqir (ə) buyurdu: Bu kitab Həzrət Əlinin (ə) öz xətti və Peyğəmbərin (s) imlası ilə yazılmışdır. Sonra Həkəmə tərəf üz tutub buyurdu: Əba Məhəmməd! Sən və Sələmə və Əbul Miqdam hara istəyirsinizsə gedə bilərsiniz. Lakin, and olsun Allaha elmi Cəbrailin (ə) nazil etdiyi kəslərdən başqa heç yerdə tapa bilməzsiz (۳) .

Hədis yazanların sayı və rütbələri

Nəccaşi (۴) öz qiymətli kitabında imamların (۵) səhabələrindən və şiə məzhəbinin rical (۶) şəxslərindən 1200 nəfərin adını çəkmiş və onların tərcümeyi-halını gətirmişdir. Həmçinin, öz kitabının müqəddiməsində bu nöqtəni qeyd edərək bildirir ki: - Mən, bu kitabda şiə rəvayətlərini və imamların səhabələrindən tək-cə kitab yazanların tərcümeyi-halını yazmağa başlayıram; yalnız müəlliflərin həyat tərzini qeyd edirəm (۷). İmam Sadiqin (۸) dövrünə qədər rical elminin alimlərini, müəllif adı ilə şöhrət səh:53

. [۱] - ۱ Həkəm, sünni məzhəbinin böyük alimlərindən biridir .

. [۲] - ۲ Bəzi ərəb ibarətlərində bu ibarət “mukrimən və ya mukrihən” yazılmışdır .

. [۳] - ۳ Ricalə Nəccaşi- Əhməd ibn Əzafirin tərcüməsi

. [۴] - ۴ Hicrətin 450-ci ilində vəfat etmişdir .

. [۵] - ۵ Peyğəmbərin (s) pak Əhli-beyti .

- [۶] - ۶ Rical elmi- Hədisçilərin və rəvayətlərin doğruluğunu yalandan, etibarlısını etibarsızdan ayıran elmə deyilir. (Mütərcim)

. [۷] - ۷ Nəccaşinin ricalında müqəddiməyə bax .

tapmış şiələrin məşhur müəlliflərini və hədis yazanlarla birgə üç qismə bölmüşəm (۸). Lakin, bununla belə imamların səhabələrindən kitab və hədis yazıçılarının dəqiq sayı əlimizdə deyildir. Çünki, imamların səhabələri arasında onlarla söhbət

olub, şagirdlik iftixarına nail olan şəxslər, həmçinin kitab və əsərləri yadigar qalmayanlar çox azdır.

İmam Sadiqin (ə) zamanında hədislərin yazılışı

İmam Sadiqin (ə) dövründə (hicri-qəməri tarixi ilə 83-148-ci illər) ona verilən və ələ düşən fürsətdən istifadə edərək hədis söyləmək və yazmaq çox inkişaf etdi. O Həzrətin (ə) müxtəlif sahələrdə 4000 – dən çox tələbəsi olmuşdur (۲). O elmlərdən fiqh, kəlam, təbiət, fizika, kimya və bialogiya kimi elmləri göstərmək olar. Təkcə Həsən ibn Əli Vəşai bir zaman Kufə məscidində 900 nəfər alimin olduğunu görmüşdür ki, onların hamısı demişlər:

“ حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ - Cəfər ibn Məhəmməd (ə) mənə belə söylədi(۳).”

Bəli, İmam Sadiqin (ə) dövründə, o Həzrətin öz təkidi ilə hədis nəql etmək və yazmaq barədə olan buyurduqları sözlərə və

səh:54

. [۱] - Bu hissədə Nəcəşinin ricalına və Şeyx Tusinin mündəricatına , həmçinin “Əyanuş-Şiə vəz-zəriə” -yə müraciət etmək olar .

. [۲] - Şeyx Mufidin “İrşad” kitabı, Təbriz çapı, səh-289

. [۳] - Həsən ibn Əli ibn Ziyad Vəşai Kufə əhlindən və imam Rzanın (ə) etimad etdiyi səhabələrdən biri idi. Şiə məzhəbi içində elm və təqvarda məşhur bir şəxs kimi tanınmışdır. Əhməd ibn Məhəmməd ibn İsa deyir ki: Hədis öyrənmək üçün Kufəyə

gəldim ki, Həsən ibn Vəşa Əla ibn Rəzinin və Aban ibn Osmanın kitabını mənə versin. İbn Vəşa o kitabı mənə verdi, mən dedim: - Hadisələrdən qorxuram. Dedi:- Əgər mən bilsəydim ki hədis, olduğu miqdarından da çox bu qədər qiymətli olacaq onu toplamaqda daha çox çalışardım. Çünki mən, həmin Kufə məscidində şiə alimlərindən 900 nəfərinin “İmam Cəfər (ə) buyurur” – “mənə belə buyurdu” – söylədiyini gördüm. “Ricali Nəccaşi”, Həsən ibn Vəşa – tərcümə .

kəlamlara (1)çoxlu kitablar yazılmışdır. O zamanda yazılmış kitabların və müəlliflərin sayının çoxluğuna görə onların dəqiq sayını söyləmək mümkün deyildir. Lakin, bu kitablardan əhkam və başqa məsələlərə aid olan hökmlər barədə yazılmış yazıların sayı 400 cild kitab olmuşdur. Bu da İmamın (ə) 400 nəfər tələbələri tərəfindən yazılmışdır. Bu kitaba “Üsule ərbəə” deyirdilər. Kitabda olan hədislər qarışıq və pərakəndə şəkildə olduğuna görə bəzi hədislərin bir qismi bu hədis kitabında yazılmış, bəzisi isə yazılmamışdır. İmam Əli ibn Musa Ər-Rzanın (ə) zamanında (hicri-qəməri tarixi ilə 148-203-cü il) onun səhabələrindən bir qrupu, hər biri də öz üslubu və xüsusi tərtibi ilə “Üsul” kitabını toplamışlar. (2)Onlardan hər biri Üsule ərbəə kitabını toplamaqla böyük bir kitab düzəldərək adını “Came” qoydular. Əlbəttə bu came, imamların səhabələrinin qeyb dövrünə kimi, müxtəlif mövzularda və xüsusi mövzular əsasında yazdıqları kitablardan başqa qeyd olunan yazılar idi.

Kutube ərbəə - 4 kitab

Bu Came kitabı şiə məzhəbinin müraciət yeri, Həzrət imam Rzanın (ə) dövründən dini və şəri məsələlərdən ibarət olan hökmlər idi. Mərhum Kuleyni (vəfatı -329-cu il) sonralar

“Kafi” kitabını təlif etdi. Yeni və xüsusi bir üslubda xəbərləri came kitabında topladı. Onun ardınca mərhum ibn Babaveyh səh:55

. [1] – Ricali Nəcəşi səh. 1, Şafi səh. 1 və 30; Kafi 1-ci cild, səh. 51; Vəsiliş-Şiə 1-ci cild, 8; Kitabuş-Şəhadat bölümü; - 8 a (
 (أَكْتُبُوا فَاَنْكُمْ) (القلب يتكل على الكتابه. بَاعْرِفُوا مَنَّا زِلَّ النَّاسِ عَلَى قَدَرِ رَوَايَتِهِمْ عَنَّا.
 (احفظوا وَاِبْكُتِبِكُمْ فَاَنْكُمْ سَوْفَتَحْتَجُونَ إِلَيْهَا. لَا تَحْفَظُونَ حَتَّى تَكْتُبُوا.
 . [2] – Əhməd ibn Məhəmməd ibn Əbi Nəsr; Cəfər ibn Bəşir ;
 Həsən ibn Əli ibn Fuzal və s ...

(vəfatı - hicri-qəməri tarixi ilə 381-ci il) “Mən la yəhzuruhul fəqih” və sonralar isə mərhum Şeyx Tusi (vəfatı- hicri-qəməri tarixi ilə 460-cı il) öz tanınmış kitabında “Təhzib və İstibsar”- əsərini yazaraq müxtəlif hədisləri Üsule ərbəə miə (400 usuldan) və Came kitabından, həmçinin imamların başqa səhabələrinin kitablarından toplayıb bir yerə yığdı (1). Bu dörd kitab “Ərbəə” adı ilə, yəni “mötəbər dördlük” kitab adı ilə tanındı. Əlbəttə şiə məzhəbinin böyük alimləri bu dörd kitabdan əlavə, mühüm və müxtəlif mövzularda – tarix, təfsir, hədis və s. kitablar yazıb toplamışlar. Həmin kitablar hal-hazırda bizim zamana qədər gəlib çıxmış, İslam kitabxanalarının çoxunda qorunub istifadə olunur.

Lakin, bu dörd kitab, şiə məzhəbinin alimlərinin və müctəhidlərin şəri hökmlərinin isbat olunmasında (dəlillə ələ gətirilməsində) əsas böyük rol oynadığı üçün, alimlər tərəfindən xüsusi diqqətlə nəzarət altında saxlanılır. O cümlədən, bu kitabların qorunması və ona müraciət olunması

başqa kitablara nisbət daha çox əhəmiyyət tapmışdır. Kitablarla tanışlıqdan sonra böyük elm sahibləri, hədis elmi ustaları duyünlü və mənası başa düşülməyən hədisləri bu kitablar vasitəsi ilə açıqlayır və dörd kitabdan başqa mötəbər üsullarla qanunlar düzəltməklə böyük kitablar yazmışlar.

Bu, şiə məzhəbində ilk gündən bu günə kimi olan hədis yazılışının çox kiçik tarixçəsi idi. İndi isə sünni məzhəbində olan hədislərin yazılış tarixinə nəzər salmaq.

Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması

Qeyd etdiyimiz kimi, Həzrət Məhəmmədin (s) vəfatından sonra onun səhabələrindən bir qrupu, o cümlədən Əbu Bəkr, Ömər

səh:56

. [۱] -\Bu hissədə “Came-i əhadisuş-şiə” kitabının müqəddiməsinə müraciət edə bilərsiniz .

ibn Xəttab hədis yazmaqla müxalifətçilik etmişdir. Nəinki yazılmasında, hətta onun şifahi surətdə nəql olunmasının da qarşısını almışlar. Hədis nəql edənlər Peyğəmbər (s) zamanında o Həzrətin mübarək dilindən eşitdiklərini nəinki nəql edə bilir, hətta o Həzrətin zamanında yazdıqları hədisləri su ilə yumuş və ya oda ataraq yandırmışlar.

Əlbəttə sonralar bu düzgün olmayan əməlin üstünü ört-basdır etmək üçün Həzrət Peyğəmbərin (s) özünə nisbət verilən uydurma və elmin ziddinə olan hədislər nəql etmişlər. Məsələn:

لا تكتبوا عني ومن كتب عني غير القرآن فليمحه

MəNDƏN BİR ŞEY YAZMAYIN. HƏR KƏS QURANDAN BAŞQA BİR ŞEY MəNDƏN YAZARSA ONU ARADAN APARSIN(۱) .

Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi

Əbu Bəkr Rəsuli-Əkrəmin (s) vəfatından sonra camaatı bir yerə yığdı və dedi:

“Siz, Peyğəmbərdən (s) hədislər nəql edirsiniz. Bəzən aranızda ixtilaflar baş verir. Əgər iş belə getsə, gələcəkdə müsəlmanlar çox möhkəm və şiddətli ixtilaflara düçar olacaqlar. Bu səbəbdən, bu gündən etibarən Peyğəmbərdən (s) heç bir hədis

səh:57

“ . [۱] – ۱Ət-təsbitu fil-hədis” Bu hədisin uydurma və qondarma olmasına açıq dəlil budur ki, birinci xəlifə (Əbu Bəkr) və ikinci xəlifə (Ömər) bu hədisə əməl etməmişlər. Çünki, sonrakı səhifələrdə gələn mətləbə diqqət etsəniz görürsünüz ki, bu iki xəlifə hədislərin yazılma və yayılmasının qarşısını almaq üçün boş və mənasız dəlillər gətirmişlər. Əgər həqiqətən hədisin yazılmasında Peyğəmbər (s) tərəfindən belə qadağa var idisə, onlar öz hədəflərinin və planlarının irəli getməsində o hədisdən yaxşı istifadə edərək bəhrələyə bilərdilər. Bundan əlavə, Peyğəmbər (s) belə əmri, hədis yazmamaq barədə vermiş olsa böyük alimlər məs: Malik “Məvəttə” adlı hədis kitabının sahibi və Əhməd ibn Hənbəl “Musnəd” kitabının sahibi və “Sihah, Sunən və Məsanid” kimi kitabların sahibləri o Həzrətin (s) əmrinin qarşısında müxalifətçilik etmiş olurlar. Bu da başqa bir dəlildir ki, əhli-sünnə məzhəbinin alimləri də bu hədisi ya

kökündən qəbul etmirlər və ya xüsusi bir yerə aid olduğunu bildirirlər .

nəql etməyin. Əgər sizlərdən bir kəs sual soruşarsa deyin ki, bizimlə sizin aranızda həmin Quran kifayət edər və bəsdir. Onun halalını halal və haramını isə haram bilin.⁽¹⁾

Aişə deyir: Atam (Əbu Bəkr), Peyğəmbərdən (s) 500 hədis yazaraq toplamışdır. Bir gecə gördüm ki, yatağında çox narahatdır. Onun narahatlığı məni də narahat etdi. Səhər açılanda narahatlığının səbəbini soruşdum.

Dedi: Qızım! Sənin yanında olan hədisləri mənə gətir. Sonra əmr etdi bir od qaladılar. Hədislərin hamısını yandırdı. Bu əməli özü belə izah etdi: “Qorxuram öləm və bu hədislər sənin yanında qalsın. Bəlkə onların içində elə hədislər vardır ki, onları etimadlı şəxslərdən nəql etmişəm. Lakin, mümkündür ki, onlar saleh insanlar olmasın və onların səhvlərinin məsuliyyəti mənim üzərimə düşsün⁽²⁾”.

Həqiqət burasındadır ki, xəlifənin bu əməli bir tərəfdən öz sözü ilə hədis nəql etməyi qadağan olunmasını elan etmiş və başqa cəhətdən isə əməli surətdə 500 hədis yazdıqdan sonra onları oda ataraq yandırmışdır. Görəsən bu əməl müsəlmanlarda, hədis əzbərləyənlərdə və söyləyənlərdə hansı əks təsirləri qoydu və ya arzuolunmaz nəticələr verdi? Nəticə belə oldu ki, təqribən üç il müddətində Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazmaq və nəql etmək qadağan olundu. Müsəlmanlar təkcə Qurana, onun təfsiri və izahı olmadan diqqət etdilər. Xəlifənin bu əmri verməkdə məqsədi guya müsəlmanların bütün bəhslərini Qurana yönəltmək idi.

Ömər in xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması

Ömər ibn Xəttabın on illik xilafəti dövründə (۳)yürütdüyü qəzəbli siyasət nəticəsində hədis yazmaq və söyləmək qadağan edildi.

səh:58

“.[۱]–۱Təzkirətul-hifaz”, 1-ci cild, səh. 3 ;

“.[۲]–۲Təzkirətul-hifaz”, 1-ci cild, səh. 5 ;

.[۳]–۳Ömər in xilafəti on il altı ay və dörd gün olmuşdur .

İkinci xəlifə nəinki hədis yazmağa və söyləməyə qadağa qoydu, hətta bu işin icra olunmasında zor tətbiq etməkdən çəkinmədi. Tanınmış səhabə Qerzət ibni Kəb (۱)belə deyir:

“Ömər bizi İraqa tərəf yola salmaq istədiyi zaman, özü bizi “Sərar–(۲)”a kimi ötürdü. Yol arasında bizdən soruşdu:

–Bilirsiniz sizi nəyə görə yola salıram? Dedik: Bizə hörmət etdiyiniz üçün! Dedi: Bəli, amma burada başqa bir mətləb də var. O da budur ki, siz elə bir yerə gedirsiniz ki o şəhərin əhli Quran oxumaqla məscidləri və oranın mühitini zinətləndirmişlər. Hədis söyləyib onları Quran tilavətindən saxlamayın. Quranı gücləndirin və onunla birgə heç bir kəlməni və ya hədisi dilinizə gətirməyin. Peyğəmbərdən (s) olan rəvayətləri az danışın. Mən də sizin bu işinizdə sizə şərik, sizinlə həmkar və bu əməldə sizi müdafiə edəyəm.

Elə ki, Qerzət ibn Kəb Kufəyə daxil oldu. Ondan Peyğəmbərin (s) hədislərindən və kəlamlarından söyləməsini istədilər. Qerzə

onların cavabında belə dedi: - Ömər bizə hədis söyləməyi qadağan edib.(۳)

Zəhəbi “Təzkiratul hifaz”- kitabında nəql edir ki: - Əbu Sələmə Əbu Hüreyrəyə dedi: Ömər xilafəti dövründə də indiki kimi hədis söyləməkdə azad idin? (yəni hədis söyləyə bilirdin?)

Əbu Hüreyrə onun cavabında belə dedi: Əgər Ömər

səh:59

. [۱] - ۱ Qerzə (قرظہ) səhabələr içində ən tanınmış və ləyaqətli şəxslərdəndir. Uhud və başqa döyüşlərdə Peyğəmbərin (s) kənarında igidlik göstərmişdir. İsabənin nəqlinə əsasən Kufədə Peyğəmbərə (s) növhəsəralıq edən birinci şəxs həmin Qerzət ibn Kəb olmuşdur .

. [۲] - ۲ Məkan adı

“ . [۳] - ۳ Mustədrəkul-Hakim”, 1-ci cild, səh. 102; “Sunən ibn Macə”, 1-ci cild, 3-cü bölüm; “Təbəqat”, 6-cı cild, səh. 2; “Cameul-bəyanil-elmi” 2-ci cild; səh. 148; “Sunəni Darəmi”, 1-ci cild, səh. 85; “Təzkirətul-hifaz”, 1-ci cild, səh. 3 ;

zamanında hədis söyləsəydim cavabımı taziyanə ilə verirdilər (۱)

Ömər, Peyğəmbərin (s) səhabələri ilə hədislərin söylənməsində onları çox çətin və ağır vəziyyətdə qoyaraq yersiz bəhanələr gətirirdi. Əbu Musa Əşəri “istezan” (ev sahibinə əziyyət vermək) barədə bir hədis nəql edən zaman Ömər dedi: “Əgər bu hədisinə şahid gətirməsən səni pis cəzalandıracam.” Bəzən bu hədə- qorxular camaatın etirazına

səbəb olurdu. Belə ki, Əbu Munzir həmin əhvalatda Ömərə belə dedi:

فَلَا تَكُنْ بَيْنَ الْخَطَّابِ عَذَابًا عَلَىٰ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ

_EY XƏTTABIN OĞLU! PEYĞƏMBƏRİN _(S)_
SƏHABƏLƏRİNƏ NARAHA TLİQ VƏ ƏZİYYƏT VERMƏ(۲)_.

Ömər tanınmış hədisçilərdən üç nəfəri: İbn Məsud, Əbu Dərda və Əbu Məsud Ənsarini hədis nəql etdiklərinə görə Mədinədə nəzarət altında saxlamış və ölənə kimi bu üç nəfər ev dustağı kimi yaşamışlar(۳).

Hakim öz “Mustədrək” adlı kitabında Ömər in əmri il üç nəfəri - İbn Məsud, Əbu Dərda və Əbuzər -(۴)hədis söylədiklərinin qarşısını almaq üçün nəzarətdə saxlanılaraq sonradan həbs olunduqlarını yazır.

Bu hədə-qorxuların və hədis söyləməyin qadağan olunmasının nəticəsini Peyğəmbərin (s) səhabələrindən olan Saib ibn Yezid (vəfatı-hicri-qəməri tarixi ilə 80-ci il.) nəql edərək belə açıqlayır: “Mən Səid ibn Maliklə (۵)Mədinədən Məkkəyə

səh:60

. [۱] – ۱Təzkirətul-hifaz 1-ci cild, səh. 4

. [۲] – ۲Səhihi-Buxari 6-cı cild, Babul-istezan – bu əhvalatın təfsilatı kitabın ikinci cildinin xilafət bəhsində (Xəlifələrin hökmlərə cahilliyi bəhsində) gətirəcəyik .

. [۳] – ۳Təzkirətul-hifaz 1-ci cild, səh. 7 və Məcməul-zəvaid 1-ci cild, səh. 149 .

. [۴] – ۴Mustədrək 1-ci cild, səh. 110

. [۵] – ۵İstiabın nəqlinə əsasən 2-ci cild; səh. 602; - O, ənsar alimlərindən idi və Peyğəmbərdən (s) çoxlu hədislər hişz etmişdir (.

kimi bir yerdə yol yoldaşı oldum. Səd bu uzun səfərdə yol boyu hətta bir dənə də olsun Peyğəmbərdən (s) hədis söyləmədi(۱).”

Şə`bi deyir: “Bir il Əbdullah ibn Ömərlə bir məclisdə oldum. İl boyunca Peyğəmbərdən (s) bir dənə də olsa hədis söyləmədi(۲)”.

Ömər in vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması

İbn Səd öz “Təbaqat” adlı kitabında deyir:

Ömər ibn Xəttab bir gün sunən və hədislərin yazılması barədə qəti qərara gəldi. Bu barədə Peyğəmbərin (s) səhabələri ilə məşvərət etdi. Səhabələr hamısı müsbət cavabla razı olduqlarını bildirdilər və bu işin çox lazım olduğunu vurğuladılar. Ömər bir ay şübhə ilə səbr etdi. Bir aydan sonra dedi:

“–Mən özüm hədislərin yazılmasında qabaqcıl şəxslərdənəm.

Bu mövzunu da özüm açdım. Lakin, sonra bu məsələyə diqqət etdim ki, sizdən öncə kitab əhlindən olan bir qrup Allahın kitabı olan yerdə başqa kitabların yazılmasına üstünlük verirdilər və ona çox rəğbət bəsləyirdilər. Nəticədə, Allahın kitabını tərək

etdilər. Bu səbəbdən mən də Allahın kitabına bir şey artırılmasına yol verə bilmərəm”.

Bununla da Ömər öz fikrindən döndü və hədisin yazılmasını və toplanmasını tərک etdi^(۳).

Hədis Osmanin dövründə

Osmanın on iki illik xilafət dövrü İslam tarixinin ən acınacaqlı tarixi hadisələrindən biri sayılır. Çünki, bu müddət ərzində dünyapərəstlik, haqsızlıq və zülm yüksək dərəcəyə çatmışdı.

səh:61

. [۱] – Sunən ibn Macə 1-ci cild, səh. 12

. [۲] – Təbəqat ibn Səd 4-cü cild, səh. 106; Sunən ibn Macə 1-ci cild, bab-3; Səhihi-Buxari 9-cu cild, bab- Xəbərul-mərətul-vahidə .

“ . [۳] – Təbəqat ibn Səd”, 3-cü cild, səh. 206; “Əbu Talib muminul-Qurəys”, 2-ci və 3-cü cild ;

Müsəlmanların beytul-malı, zəiflərin və fəqirlərin hüququ o şəxslərin əlində idi ki, onların Osmanla qohumluq əlaqəsi var idi. Osmanın sarayında qarnını doldurmaqla məşğul olanlar və təmtəraqlı saray sahibləri keyf və işrət içində olduqları bir halda, başqa müsəlmanlar bu sarayların qapısı ağzında gecələri səhərə kimi aclıqdan yata bilmirdilər.

Peyğəmbər (s) səhabələrindən ən ləyaqətli şəxsləri hökumət başına və məsuliyyətli vəzifələrə təyin etməkdənsə, onların

əvəzinə Vəlid, Mərvan, Müaviyə və s. kimi cinayətkar şəxsləri iş başına və məsuliyyətli vəzifələrə təyin etmişdi.

Allah Peyğəmbərinin (s) səhabələri xilafətlə həmkarlıq etmədikləri, Quran oxuduqları və Peyğəmbərin (s) hədislərini söylədikləri üçün həmişə xəlifə Osman tərəfindən əzab-əziyyətə məruz qalırdılar. Osmanın bu hərəkətləri, səhabələrin və o cümlədən, haqq tərəfdarı olan müsəlamanların üsyanına səbəb oldu.

Osmanın xilafəti dövründə nəinki hədisə, hətta Quran ayələrinə belə diqqət olunmurdu. Quran oxuyanları və hədis söyləyənləri cəmiyyətdən uzaq səhralara sürgün etməklə, bəzilərini zindanlara salmaqla, bəzilərini isə şallaq və taziyanələrlə hədis söyləmələrinin qarşısını alırdılar.

Böyük və zahid səhabələrdən olan Əbuzər Qəffarinin sürgün olunması, Əbdullah ibn Məsud kimi böyük səhabənin məscid yanında döyülərək dişlərinin və qabırğalarının sındırılması, Əmmar Yasir kimi səhabənin döyülməsi, bu əzabın təsirindən bihuş olması və s. tarixi faktları buna misal gətirmək olar.

Xülasə, İslamın qabaqcıl və ön cərgəsində duran, Peyğəmbərin (s) səhabələrindən sayı ona çatan bir çoxunun belə əziyyət çəkməsi (döyülmək, söyülmək, sürgün və həbs olmaları) Osmanın xilafəti dövründə gözə dəyir⁽¹⁾.

səh:62

. [1] – Bu hadisələrin geniş məzmunu Əl-ğədir kitabında verilmişdir 8-ci və 9-cu cildlər .

Osman mənber üstə özü eşitdiyi hədislərdən başqa hədislərin söylənməsinə yersiz qadağa qoyaraq belə fərman vermişdir ki:

لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَرُوي حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | لَمْ يَسْمَعْ بِهِ فِي عَهْدِ أَبِي بَكْرٍ وَلَا عَهْدِ عُمَرَ

__ ÖBU BƏKR VƏ ÖMƏRİN XİLAFƏTİ ZAMANINDA ONLARDAN EŞİTDİYİM HƏDISLƏRDƏN BAŞQA HEÇ KƏSİN HAQQI YOXDUR KI, PEYĞƏMBƏRDƏN (S) HƏDIS SÖYLƏSİN . (1)

Beləliklə, hədis söyləməyin qarşısını aldı və bu işi ilə hədis yazmağı qəti surətdə qadağan etdi.

Hədis Müaviyənin zamanında

Müaviyənin təqribən 40 ilə yaxın sürən xilafəti və hökuməti dövründə, xüsusilə xilafətinin axırıncı 25 ilində, (2) uydurma və qondarma hədislər, əvvəlki xəlifələrin dövründən daha çox inkişaf etməyə başladı.

Əmirəl-möminin Əlinin (ə) məqam və vəziyyətini nəzərə almaqla, o Həzrətdən nəql olunan səhih və düzgün hədislərin təsəvvürolunmaz dərəcədə çoxluğu, Müaviyənin o zamankı siyasi vəziyyətinin təamamilə Zər`ərinə idi. Belə düzgün hədislərin qarşısında uydurulmuş hədisləri müxtəlif yollarla camaatın nəzərinə çatdırmaq lazım gəlirdi. Beləliklə, yalan və uydurma hədislərin müxtəlif yollarla yayılması Müaviyənin və onun siyasətinin xeyrinə qurtardı.

Müaviyənin nəzərdə tutduğu məxsus hiylələr hər iki tərəfdən təmin edilərək, həyata keçirildi. Çünki, bir tərəfdən mənberlərdə Əbu Bəkr və Ömər xilafətindən başqa

səh:63

“ . [١] – ١ Qəbulul-əxbar fi tərki qəbule ma yuxaliful-kitabə vəs-sünnətə vəl -əqlə ma ənin–nəbiyyi və ənis-sələf”, səh. 29, “Musnədi İmam Əhməd”, 1-ci cild, səh. 363; “Sünnə, yazılışdan öncə” səh. 97 kitabından nəql etmişdir; “Təbəqat ibn Səd”, 2-ci cild; 2-ci qism, səh. 100 ;

. [٢] – ٢ Osmanın ölümündən öz ölümünə kimi hic.-35-ci ilindən 60-cı ilinə kimi .

dövlərdən nəql olunan hədislərə qadağan qoyulur ,(١) başqa tərəfdən isə camaata Osman və səhabə barəsində hədislər nəql olunurdu. Belə hədislərə diqqət edən, əzbərləyən şəxslərə hədiyyələr və böyük ənamlar verilirdi. Bu yolla bir çox şəxsləri yalan və uydurma hədislərin yazılmasına və çoxalmasına rəğbətləndirirdi.

Biz Müaviyənin əmri ilə uydurma hədislərin yazılmasına, səhih hədislərin isə nəql olunmasına qoyulan qadağanı, Əbul Həsən Mədainin (٢) sözlərindən bir qismini tərcümə etməklə bəzi tarixi sübut və dəlilləri müxtəsər şəkildə təəccüblü nöqtələri ilə birgə əziz oxucuların ixtiyarına qoyuruq.

Mədaini öz qiymətli “Əl-Əhdas” adlı kitabında belə deyir:

Müaviyə bütün əlaltıları və təyin etdiyi əyalət hakimlərinə fərman yazdı. Məktubda belə deyilir: - “Mən, Əbu Turab (Əli (ə)) və onun övladlarının fəziləti barədə hədis nəql edənlərdən öz himayəmi götürdüm və onların qanını halal etdim.

Bu fərmanın nəticəsində xütbə oxuyanlar və xəbər deyənlər geniş İslam məmləkətlərinin bütün nöqtələrində, mənbərlərdə belə İmam Əliyə (ə) lənət oxumağa başlayaraq ondan uzaqlaşmağı təbliğ etdilər. İmam Əli (ə) və onun övladlarına nisbət bir çox böhtanlar yayıldı və onun ünvanına yersiz sözlər deyilirdi. Kufə əhli başqa şəhərlərdən fərqli olaraq biçarəlik, bədbəxtlik və müsibət girdabında batıb qalmışdı. Çünki,

səh:64

“.[1]–1 Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabuz-zəkat”, “Ən-nəhyu ənil-məsələ” bölümü; hədis: 1751; və 5-ci cild; “Kitabul-musaqat” 15-ci bölüm, “Əs-sərfu və beyuz-zəhəb” bölümü; hədis: 1578 ;

.[2]–2 Əbul Həsən Mədaini tarix üzrə böyük alimdir. Müxtəlif kitablar yazmışdır. Məs: “Xətəbun-Nəbiy və əhdas”; “Xutəbu Əmirəl-möminin”; “Mən qətələ minət-talibin”; “Fatimiyyat” və s... İbn Əbil Hədid Mötəzili Nəhcül-bəlağənin şərhində ondan bir çox mətləblər nəql etmişdir. Mədaini 90 yaşında 225-ci hq-i tarixində Bağdadda vəfat etmişdir .

Kufədə Əlinin (ə) şübhələri başqa yerlərə nisbətən çox idi. Şübhəsiz ki, Əbu Süfyan oğlu Müaviyənin bu şəhərə zülmü başqa şəhərlərdən daha çox idi. Buna görə də Kufənin hökumət və idarə sistemini Ziyad ibn Suməyyəyə təhvil verdi və Bəsrəni də ona artırdı. Ziyad ibn Suməyyə Müaviyənin bu məhəbbəti, lütfü qarşısında, “duz-çörəyi” itirmədi və Əbu Süfyan oğlu Müaviyənin “haqqını” taptalamadı. Əli (ə) şübhələrini daşın və torpağın altından, harada gizlin və aşkar yaşayırdılarsa taparaq öldürürdü. Onların ürəklərində qorxu və vəhşət yaradır, əl-ayaqlarını kəsir, gözlərini çıxardaraq kor edirdi. Bu

cinayətlərin nəticəsində Əli (ə) şiələri İraqdan qaçaraq, ucqar yerlərə pənah aparır və öz əqidələrini hamıdan məxfi saxlayırdılar. Xülasə, Kufədə tanınmış və iş bilən bir şiə qalmadı”.

Mədaini sonra əlavə edərək deyir: “Əbu Süfyan oğlu Müaviyə öz sərkərdələrinə əmr etdi ki, Əli (ə) övladlarının və onun şiələrinin məhkəmədə verdikləri şahidliyi qəbul etməsinlər. Həmçinin əmr etdi ki, öz yerlərində Osmanın və onun ailəsinin tərəfdarları və Osmanın fəzilətləri barədə uydurma hədis söyləyən şəxslər barədə çox diqqətli olsunlar. Onlara məclislərdə hörmət etmək və əzizləməkdə səhlənkarlıq etməsinlər. O cümlədən, Osmanın barəsində hədis söyləyən hər bir kəsin şəxsiyyətini və tərcümeyi-halını kamil surətdə yazaraq Müaviyənin sarayına, Şam şəhərinə göndərsinlər.

Sərkərdələr bu əmrə əsasən, Osmanın fəziləti barədə bir cümlə belə söyləyən hər bir kəsə xüsusi sənəd verərək ona maaş və ənamlar müəyyən edirdilər. Bu da, Osmanın fəzilətləri barədə çoxlu mətləblərin nəql olunmasına səbəb oldu. Çünki, belə hədisləri nəql edənlər Müaviyənin məxsus hədiyyə və mükafatlarına layiq görülürdülər.”

Mədaini deyir: “Müaviyənin belə bəxşişləri, hakimlərin uydurma hədis yazmağa həvəsləndirmələri nəticəsində bütün

səh:65

İslam şəhərlərində saxta hədis yazmaq adi bir hala çevrildi. Müaviyənin şəhərlərə qoyduğu hakimlərin yanında hər kəs istər yaxşı və ya pis Osmanın barəsində bir fəzilət və ya hədis nəql edərdisə hədis sual cavabsız qəbul olunur, hədis söyləyənin adı isə hədiyyələr dəftərində qeyd olunurdu. O

cümlədən, Müaviyə yanında hörmətə minir, belə şəxsin istəyi və sözü heç vaxt rədd olunmurdu.”

İkinci fərman

Görkəmli və tanınmış alim Mədaini öz sözlərini belə davam edir:

“Əbu Süfyan oğlu Müaviyə Osman barədə söylənilən rəvayətlərin düzəlməsindən bir müddət sonra vilayət başçılarına belə yazdı:

“Osman barədə hədislər kifayət edər. Həddindən artıq çoxalaraq İslam məmləkətlərinin bütün nöqtələrinə kifayət qədər çatmışdır. Bu fərman əlinizə çatan kimi camaatı səhabələrin və iki xəlifənin (Əbu Bəkr və Ömər) fəzilətləri barəsində hədis uydurmalarına rəğbətləndirin. Əbu Turabın (Əlinin (ə)) barəsində nəql olunan hər bir hədisə oxşar bir hədisi səhabələr barədə də qoşsunlar. Bu əməl mənim gözlərimin işıqlanmasına, bununla da Əbu Turab şiələrinin və övladlarının məhv olmasına səbəb olacaqdır.

Bu fərman camaata oxundu və onun məzmunu xalq arasında yayıldı. Dərhal səhabənin fəziləti barədə uydurma və həqiqətdən uzaq olan çoxlu xəbər və hədislər söylənilməyə başlandı. Camaat belə hədislərin düzəlməsində və yayılmasında çox çalışırdılar. İş o yerə çatdı ki, uydurma fəzilətləri mənbərlərdə, namaz arasы xütbələrdə camaat üçün oxunur və müsəlmanlara əmr olunurdu ki, bu hədisləri öz uşaqlarına da öyrətsinlər. Quran ayələri kimi onları əzbərləməkdə çalışırdılar. Hətta qadınlara, qızlara və

xidmətçilərə də bu uydurma fəzilətləri öyrədirdilər. Bu minvalla bir müddət belə davam etdi”.

Üçüncü və dördüncü fərman

Mədaini yenə də deyir:

“–Bir müddət də keçdi. Əbu Süfyan oğlu Müaviyənin xidmətində olanların və ona itaət edənlərin səhabələr və iki xəlifə barədə uydurduqları saxta hədislərini yazdıqdan sonra Müaviyə bu məzmununda üçüncü və dördüncü fərmanı çıxartdı:

“ –Diqqətli olun ki, hər bir kəs Əlinin (ə) və onun övladlarının dostu adı ilə ittiham olunsa və bu ittihamla kiçik bir sübut tapılsa, onun adını hədiyyə dəftərindən silin və payını beytul - maldan kəsin”!

Bu fərmanın ardınca bu məzmununda yeni bir fərmanı göndərdi:

“Hər bir kəs Əli (ə) övladlarının dostu adı ilə ittiham olunsa ona təzyiq göstərin və evini alt-üst edin ki, başqaları üçün ibrət dərsi olsun”.

Mədaini deyir:

“–İraq əhli, məxsusən kufəlilər bu hadisədən və müsibətdən böyük bir müsibət görmədilər. Çünki, Əli (ə) şiələri bu fərmanın təsiri və hakimlərin əziyyəti nəticəsində çox dəhşətli qorxu şəraitində yaşayırdılar. Belə ki, bəzən Əlinin (ə) şiələrindən iki nəfər dost bir-birlərinin evlərinə gedərdilər. Ev sahibi qulamının və xidmətçisinin qorxusundan onlara and

verib əhd-peyman bağlamazdan əvvəl qonağına bir söz açıqlaya bilmirdi. O da başqalarına deməmək şərti ilə olurdu.

Beləliklə, Əli (ə) və onun övladları barədə uydurma hədislər tapıldı. Hədis söyləyənlər, qazilər və hakimlər həmin uydurma hədislərə qeyd-şərtsiz itaət edirdilər. Riyakar, camaatın ən pisi, əqidəsi zəif olan, zahirdə imanlı və ibadət əhli olan, hakimliyə

səh:67

yaxınlaşmaq, dünya malına və sərvətinə nail olmaq istəyənlər uydurma hədislər düzəldirdilər. Zaman keçdikcə bu yalan və böhtanlarla dolu olan uydurma xəbərlər dindar və təqvalı şəxslərin əlinə keçdi. Lakin, bir qrup insanlar əqidələrinin yaxşı olması və sadəlikdən həmin uydurmaları qəbul etmiş və başqalarına da söyləmişlər . Əgər o hədislərin batil və uydurma olduğuna diqqət etsəydilər onu söyləməkdən çəkinərdilər(1).”

Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti

Mədaini Müaviyənin dövründə hədislərin vəziyyətini nəql etdikdən sonra, iyirmi bir il Əbdul Məlik ibn Mərvanın səltənəti və xilafəti dövründə hədislərin aqibətini, şiələrin əzab-əziyyət çəkmələrini Müaviyənin zamanından heç də az olmadığını geniş şəkildə bəyan etmişdir. O cümlədən, Mərvan və onun qanıçən və şiələrə zülm edən, vilayət başçısı təyin etdiyi Həccac ibn Yusifin etdikləri günahların və cinayətlərin bir qismini qeyd edərək belə deyir:

“Həccacın məclisinə bir kişi daxil oldu və dedi:

Əmir! Atam və anam mənə haqsızlıq ediblər. Çünki, mənim adımlı “Əli” qoyublar. Mən də fəqirəm və əmirin hədiyyəsinə möhtacam.

Həccac onunla xoş davrandı və dedi:

Bu gözəl sözlərinə görə filan şəhərə başçılıq etməyi sənə həvalə edərək o şəhəri sənə bağışladım⁽¹⁾“.

Hədis yazmaqda ilk addım

Peyğəmbərdən (s) sonra hədisin necə yazılması barədə bəhs edildi. Əyyaşlıq və xoşgüzaranlıqla məşğul olan Əməvi xəlifələri dövründə hədisin mövzusu, başqa sözlə mənəviyyat tədricən yaddaşlardan silinirdi. “Din”-dən yalnız onun quru

səh:68

“.[1]-1Nəhcül-bəlağənin şərhı”, İbn Əbil-Hədid, 1-ci cild, səh. 44-46 ;

“.[2]-2Nəhcül-bəlağənin şərhı”, İbn Əbil Hədid, 1-ci cild, səh. 44-46 ;

adı və rəsmi olaraq Qurandan başqa bir şey qalmamışdı. Alimlər və hədisçilər də ictimai mühitin təsiri altına düşərək Raşidin xəlifələrin ⁽¹⁾əməllərini özlərinə hədəf və meyar bilirdilər. Bir başa hədis yazmağı zehnlərdən çıxarmış və onu batil bir iş bilirdilər. O cümlədən, Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafətinə qədər (hicri-qəməri tarixi ilə 99-101-ci illər) hədis yazmağın önünə qırmızı bir xətt çəkmişlər.

Ömər ibn Əbdul-Əziz öz qısa xilafəti zamanı müsbət və faydalı addımlar atmağa başladı. Bu addımlardan biri də özündən əvvəlki xəlifələrin hədis yazılışını qadağan etmək siyasətini ləğv etməsi və hədis yazılışının başlanmasına bir təkan idi.

Buxari nəql edir ki, Ömər ibn Əbdul-Əziz, onun tərəfindən Mədinədə qaziliyə və hakimliyə təyin olunmuş Əbu Bəkr ibn Həzmə rəsmi şəkildə hədis yazılmasını əmr etdi. Bununla da həmin məktubda, köhnəlmiş və aradan getmiş hədislər üçün öz nigaranlığını bildirdi^(۲).

Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli sürətdə yazılması

Əhli-sünnə alimlərinin bir çoxu Ömər ibn Əbdul-Əzizin məktubunu nəql etmiş və onu hədisin yazılma tarixi kimi tanıtdırmışlar. Hicrətin birinci yüz illiyinin axır illərində və yaxud hicrətin ikinci yüz illiyinin əvvəllərini hədis yazılışının çiçəklənən illəri kimi adlandırmışlar^(۳).

Mərhum Əllamə Seyyid Həsən Sədr (vəfatı-1354-cü hicri-qəməri tarixi) bu nəzəri tarixi dəlillərlə rədd edərək belə deyir:

səh:69

[۱]-Əbu Bəkr, Ömər ibn Xəttab, Osman ibn Əffan və Əli ibn Əbu Talib (ə).

[۲]-Səhihi-Buxari, 1-ci cild, “Kəyfə yəqbizul elm”bölümü ;

[۳]-İbn Həcər “Fəthul-bari” 1-ci cild, səh. 204; “İrşadus-sari” Əsqəlani 1-ci cild, səh. 7; Cəlaluddin Süyuti “Tədribul ravi”, səh. 40 ;

“Hədis yazmağa başlayan ilk şəxs Malik olmuşdur. O, “Muvəttə” kitabını Mənsur Dəvaniqinin (hicri-qəməri tarixi ilə 136-158-ci illər) əmri ilə, onun xilafəti zamanı yazmağa başlamışdı.”

Mərhum Əllamə Sədr öz nəzəriyyəsini isbat edərək belə deyir:

۱. Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti iki il beş ay çəkdi;

۲. Bu əmrin onun xilafətinin əvvəllərində və ya axırlarında icra olunması barədə olan tarix məlum deyildir;

۳. Heç bir tarixdə Əbu Bəkr ibn Həzm kimi xəlifənin əmrlərinə etiraz edən bir şəxs görünməyib. O cümlədən, İbn Həzmin adına olan bir kitab və ya əsər hələ tapılmayıb. İbn Həzmə hədisin yazılmasını istinad edənlər və bu nəzəriyyənin tərəfdarları ehtimal və şübhələrə çox əsaslanmışlar;

۴. Əgər bu əmr İbn Həzmin zamanında yerinə yetirilsəydi və hədisin o zamanda yazılışı isbat olunsaydı, nəyə görə onda bəzi tanınmış tarixçilər tərəfindən hədisin yazılışı hicrətin ikinci yüz illiyinin axırlarına təsadüf etdiyini nəql edirlər? O cümlədən, Hafiz Zəhəbi ki, onun işində ustalığı və doğruluğu hamıya çox məlumdur, açıq-aşkar belə deyir: “Sunən” və bu kimi kitablar, ilk dəfə Əməvilərin xilafətindən və Əbbasilərin hakimiyyətə gəlişindən sonra yazılmağa başladı.

Heç bir tarixçi Süyutinin və İbn Həcərin nəzərini qəbul etmirlər(۱).”

Biz də mərhum Sədrin nəzəriyyəsinin təsdiqində deyirik ki: İbn Həcərin özü birinci müəllif barədə müxtəlif nəzəriyyələr vermişdir. Bir yerdə belə deyir: “Hədis yazmağa başlayan ilk şəxs Rəbi ibn Səbih idi (۲). Başqa bir yerdə isə deyir: Əvvəlinci

səh:70

“ . [۱] – ۱Təsisuş-şiə”, səh. 278-279 ;

“ . [۲] – ۲Hədyus-sari”, 1-ci cild, səh. 4 (İbn Həcər Əskəlaninin “Fəthul-bari” kitabına olan müqəddiməsi)

müəllif Şəhab Zohəridir ki, birinci əsrin sonunda Ömər ibn Əbdul-Əzizin əmri ilə bu işi gördü(۱).”

Başqa bir yerdə isə belə deyir:

“Birinci müəllif və hədis yazan İbn Həzmdir(۲).”

Fərid Vəcdi də hədisin birinci müəllifinin Maliki olduğunu bildirmişdir: “Hədis barədə əvvəlinci müəllif Malikdir. O, ”Muvəttə`” kitabını təlif etdi və bəziləri dedilər ki, İbn Cəriğ (vəfatı-150-ci hicri-qəməri tarixi) ilk hədis müəllifidir(۳).”

Katib Çələbi deyir: - “İslamda ilk təlif olan kitab İbn Cəriğin kitabıdır”. Sonra deyir: “Malikin “Muvəttə`” kitabının birinci yazıldığı söylənilmişdir. O cümlədən, deyilmişdir ki, hədis kitabı yazmağa başlayan ilk şəxs, Rəbi` ibn Səbih idi(۴).”

Hafiz Zəhəbi hicri-qəməri tarixi ilə 143-cü ilin hadisələrindən belə nəql edir: “Bu ildə alimlər Məkkə və Mədinə şəhərlərində hədis yazmağa başladılar(۵).”

Doktor Əhməd Əmin, Ömər ibn Əbdul-Əzizin əmri barəsində olan bəhslərdən sonra belə deyir: “Bizə məlum olan budur ki, Əbu Bəkr ibn Həzmin adına olan əsər və birinci əsər adlı bir şey bizim əlimizə çatmayıb. O cümlədən, keçmişdəki hədisçilərdən heç biri bu kitab barədə heç bir söz deməmişlər. Əgər belə bir kitab olsaydı, hədis yazanlar üçün ən mühüm sənədlərdən biri kimi sayılardı. Belə olduğu halda da hökmən onlar öz yazılarında belə bir kitaba istinad edər , ondan dəlil kimi istifadə edərdilər.”

İş burasındadır ki, bəzi qərb alimləri (۶)belə xəbər olmasına

səh:71

“ .[۱] –۱Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 218

“ .[۲] –۲Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 204 ;

“ .[۳] –۳Dayiratul-maarif ;”

“ .[۴] –۴Kəşfuz-zunun”, 1-ci cild, “Elmul-hədis” bölümü ;

“ .[۵] –۵Derasətun fil Kafi vəl Buxari” dən nəql olunub səh. 21 .

. [۶] –۶Şərq ölkələrində, xüsusən müsəlmanlar yaşayan məmləkətlərdə və ya ölkələrdə siyasi, ictimai, iqtisadi, mədəni və s... kimi axtarıyla məşğul olanlar .

şəkk etmişlər. Lakin Əbdul-Əzizin əmri və əsl xəbər barədə şəkk-şübhə yoxdur. Ancaq bu əmrin yerinə yetirilməsi məsələsi şübhəli bir məsələdir. Bəlkə də bu əmrdən sonra dərhal Ömər ibn Əbdul-Əzizin (۱) vəfatı səbəb oldu ki, Əbu Bəkr ibn Həzm bu əmri yerinə yetirə bilməsin(۲).

Əziz oxucu! Gördüyünüz kimi alimlər hədisin yazılması barədə və sünnilər arasında birinci müəllifin kimliyi barədə nəzər ayrılığına malikdirlər. Hədisin Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə yazılması barədə heç bir dəlil-sübut olunmamışdır. Bu haqda yazılan mövzu budur ki, Buxarinin nəql etdiyinə əsasən bildiririk ki, Ömər ibn Əbdul-Əziz hədis yazılması barədə əmr etmişdir. Lakin bu əmrin tarixi nöqtəyi-nəzərdən yerinə yetirilməsi isbat olunmamışdır. Bəlkə tarixdə gələn hadisələr və bu hadisələrin adi axarına nəzər salarkən bu məsələnin əksi sübut edilir.

Uzun bir müddət, yəni yüz əlli illik qadağadan sonra hədis yazılışı və deyilişi azadlığa çıxdı və çiçəklənməyə başladı. Dərs hövzələrində hədis yazmaq yavaş-yavaş adi hala çevrildi. Bu iş sonralar xəlifələrin təzyiqi və əmrləri ilə genişləndi. Çünki, müsəlmanlar bir əsr haram bildikləri işin ardınca getmək istəmirdilər. Buna görə də Muəmmər, o da Zohəridən nəql edir ki:

“Biz hədis yazmağı günah və səhv bir iş bilirdik. Xəlifələr və hakimlər bizi hədis yazmağa məcbur etdilər^(۳).”

Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi

Hicri-qəməri tarixi ilə ikinci əsrin ikinci yarısında hədisçilər
səh:72

. [۱] - ۱Hakimiyyət tərəfindən zəhərlənib öldürülməsi .

“ . [۲] - ۲Zuhal-İslam”, 2-ci cild; səh. 106-107 ;

“ . [۳] –۳Təbəqat”, 2-ci cild; səh. 135; “Cameu bəyanil-elm”, 1-ci cild; səh. 92 ;

keçmiş səhvlərini başa düşərək hədis yazmağa başladılar. Bununla hədis elmi birdən birə inkişaf etməyə başladı. Hədis elminin inkişafdan qalma səbəbi isə guya ictimai vəziyyətin qorxulu olması idi. Qısa bir müddət ərzində təqribən bir əsr hicri-qəməri tarixi ilə 150 –ci ildən 250-ci ilə kimi “sihah”, “məsanid” və “mustəxrəc” və s. kimi kitablar meydana gəldi(۱).

Bu zamanda müəlliflərin hədəfi və səyi hədis toplamaq idi. Hələ hədis səhihə, həsənə, zəifə və məmula ayrılmamışdı (۲).

Kitabların məzmunu və onun sənədləri müxtəlif hədislərlərdən ibarət olan səhihdən və qeyri- səhihdən təşkil olunurdu. Hicrətin 256-cı ilində Buxariyə və başqa sihah sahiblərinə bu hədislərin məzmunu və sənədləri gəlib çatdı.

İbn Həcər deyir: “Buxari elə ki, bu kitabları və məsanid kitabını gördü, bir müddət onları araşdırdıqdan sonra bu nəticəyə gəldi ki, doğru və yanlış hədislər qarışmışlar və bir-birlərinin kənarında yerləşmişlər. Onların doğrusunu yanlışından seçmək hər kəsə müyəssər olmadığı üçün, doğru hədisləri minlərlə qarışıq hədislərin arasından çıxararaq bir kitabda cəm etdi ki, heç kimə şəkk –şübhə yeri qalmasın(۳).”

Buxaridən sonra onun şagirdi Müslim ibn Həccac Quşeyri Nişapuri (hicri-qəməri tarixi ilə 261-ci il) öz “Səhih” adlı kitabını “Əl-Cameus-Səhih” adı ilə topladı. Onun ardınca Müslim Məhəmməd ibn Yəzid ibn Macə Qəzvini (hicri-qəməri tarixi ilə 273-cü il) öz “Sunən” adlı kitabını yazaraq tamamladı.

Əbu Davud Səcistani Süleyman ibn Davud (hicri-qəməri tarixi ilə 275-ci il) və onun ardınca Termizi Məhəmməd ibn İsa

səh:73

“ .[١] – ١Kəşəfuz-zunun”un sahibi tək cə məsanid barədə 40-dan çox musnədin adlarını qeyd etmişdir. Onlar arasında musnədə Əhməd ibn Həmbəl 30000 hədisə malik olmaqla birinci yerdə dururdu .

. [٢] – ٢Hədis elminin istilahlarıdır .

“ . [٣] – ٣Hədyus-sari”, 1-ci cild, səh. 4 ;

ibn Surə (hicri-qəməri tarixi ilə 279-cu il) öz “Came” adlı kitabını “Camei-Termizi” adı ilə təqdim etdi. Termizidən sonra Əhməd ibn Şueyb Nəsai (hicri-qəməri tarixi ilə 303-cü il) öz məruf “Sunəni-Nəsai” adlı kitabını [\(١\)](#) yazdı.

Bu altı kitab sünni məzhəbinin birinci “Came” kitablarını təşkil edir. Bu kitablar onların etiqadlar, fəruiddin, təfsir və İslam tarixi kimi mövzularda etimad etdikləri kitablar sayılır. Bu altı kitab “Sihahi-sittə” yəni altı səhih kitab adı ilə tanınmış və bəzən Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimdən “Səhiheyin” yəni iki səhih kitab, başqa dörd kitablar isə “Sunən” adı ilə tanındı [\(٢\)](#).

Bu kitablardan sonra yüzlərlə müsənəd, mustədrək, mustəxrəc və s. adlı kitablar yazıldı. Lakin bunların heç biri sihah kitablarının səviyyəsinə çatmamışdır.

Sihah və Məsanid kitabları arasında olan fərqlər

Hədis istilahı dilində, “səhih” o hədisə deyilir ki, onun sənədi adil və təqvalı şəxslər vasitəsilə Peyğəmbərə (s) ya da məsum imamlardan birinə çatsın(۳).

Bu altı kitab öz məzmunu və bütün hədisləri, sənəd və ravi, həmçinin mətn cəhətindən səhih sayıldığına görə onu “sihah”, yəni “səhihlər” adlandırmışlar. Mümkündür ki, bir hədis səhih sahiblərinin birinin nəzərində düzgün, lakin başqalarının nəzərində isə düzgün sayılsın. Amma sihah müəlliflərinin nəzərində bu kitablarda yazılanlar və nəql olunanlar hamısı düzgün və mötəbər şəxslər tərəfindən nəql olunmuşdur. Lakin məsanid və başqa kitabların məzmunları belə deyildir. Onların müəllifləri bu hədislərin hamısının səhih və düzgün olmasına

səh:74

. [۱] - ۱Bəzən bu kitab, “Muctəba” da adlandırılmışdır .

. [۲] - ۲Bəzən “Muvəttəi-Malik” kitabını “Sünən” və “Sihah”ın sıralarında sayırlar .

. [۳] - ۳Bu tərif barədə hər iki məzhəbin (şiə və sünni) kitablarında dərc edilmişdir .

inanmırlar. Bu hədisləri yazanların əsas və ümdə hədəfləri doğru və yanlışlığına baxmayaraq onları toplamaq olmuşdur. Hətta Əhməd ibn Həmbəl öz müsənəd adlı kitabında 4000-ə yaxın hədis qeyd etmişdir ki, onların hamısını doğru və düzgün sayır.

Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz

Biz hədisin meydana gəlməsi və onun xüsusiyyətlərini xülasə şəkildə açıqladıq. Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra hədislərin Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafətinə kimi necə nəql olunub yazılması barədə möhkəm dəlillərə əsaslanaraq, əziz oxucunun nəzərinə qısa şəkildə çatdırdıq. Bəhs olunan mövzularda iki əsas və mühüm nöqtə diqqəti cəlb edir:

1. Allah peyğəmbərinin (s) vəfatından bir əsr keçdikdən sonra sünni məzhəbində hədis yazılışının başlanması.

Hədis qadağası dövründən yüz illik bir müddət keçdiyinə görə, əllərdə heç bir yazılı əsər və ya sənəd qalmamışdı. Ona görə də bu dövrdə hədis yazmaq istəyənlər, müəlliflər və yazıçılar hədis əzbərləyənlərin yaddaşına və sinədən–sinəyə gəlib o zamana kimi çatmış hədislərə əsaslanmışlar.

2. Hədis söyləməyin qadağan olunması və Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövrünə qədər uzun müddətin davam etməsi, saxta və uydurma hədis söyləyənlərin çoxalmasına səbəb oldu. Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuş hədislər arasında çoxlu uydurma hədislər vardı.

Bu iki nöqtəni nəzərə alaraq sünni məzhəbi sihahi-sittəyə, xüsusən “səhiheyn”-ə (Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimə) çox əhəmiyyət verir və bu kitabları Qurani-Kərimdən sonra yer üzündə ən düzgün və səhih kitab hesab edirlər. Bəlkə də bu hədisləri Qurani-Kərimin ayələri kimi müqəddəs sayırlar və bəzən də bir hədisə görə Quranın ayəsinin zahiri mənasını dəyişərək onu hədisə

uyğunlaşdırmağa çalışırlar(1).

Bu iki kitab əhli-sünnə məzhəbinin əqidələrini və əsaslarını təşkil edir. Bu iki kitabın hədislərinə diqqət edib belə qərara gəldik ki, onun içindəki həqiqətləri hamıya bildirək və görəcəyimiz bu işlə hədislərin həqiqi mahiyyəti aşkar olunsun.

Bəlkə bu yolla əsrlərdən bəri təəssübkeşlik və kor-korana təqlidlərin ucbatından qaranlıq və zülmətdə qalmış həqiqətlərin çoxu zahir və aşkar olsun.

{وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَأَكُم عَنْهُ إِنَّ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ }

MƏN SİZƏ QADAĞAN ETDİYİM ŞEYİN ƏKSİNƏ GƏDƏRƏK ONA ÖZÜM ƏMƏL ETMƏK İSTƏMİRƏM. MƏN YALNIZ BACARDIĞIM QƏDƏR SİZƏ İSLAH ETMƏK İSTƏYİRƏM. MƏNİM (BU İŞDƏ) MÜVƏFFƏQIYYƏTİM YALNIZ ALLAHIN KÖMƏYİLƏDIR. MƏN YALNIZ ONA TƏVƏKKÜL ETDİM VƏ MƏHZ ONUN HÜZURUNA DÖNƏCƏYƏM(2) !

Bizim bu kitablarda apardığımız təhqiqat neçə mövzudan ibarətdir:

Buxari və Müslimün tərcümeyi-halı;

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində;

Elm və təhqiq baxımından Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarına bir baxış;

Səhiheyn (Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimün) kitablarının sənədləri;

–Tövhid, səhiheyn kitabları baxımından;

səh:76

. [١] –\Bu kitabların əhəmiyyəti barədə bir az sonra oxuyacaqsınız. Quran ayəsi qarşısında Allahın məkanı barədə Əhməd ibn Hənbəl tərəfindən bir sıra şəxsi nəzər və hədislər yazılmışdır. Bu barədə bir az sonra .

“ .[٢] –\Hud” surəsi, 88-ci ayə ;

–Nubuvvət, səhiheyn kitabları baxımından;

–Xilafət, səhiheyn kitabları baxımında;

–Səhiheyn, kitablarında müxtəlif bəhslər və hədislər;

Bunlar nəzərdə tutulmuş mövzulardır ki, Allahın köməyi ilə tədricən əziz oxucularımıza təqdim olunacaq(١).

səh:77

. [١] –\Qeyd etmək istəyirik ki, kitabın birinci cildində ancaq beş mövzu barədə söhbət olunacaq. Qalan mövzular isə Allahın köməyi ilə kitabımızın ikinci cildində xidmətinizə təqdim olunacaq .

səh:78

Birinci hissə**İşarə**

Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac Nişapurinin tərcümeyi-halları

səh:79

səh:80

• 1)Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi

Adı Məhəmməd, atasının adı İsmail, babasının adı isə İbrahimdir. Ulu babsının adı Muğeyrə və üçüncü babasının adı isə Cofidir. Künyəsi (1)Əbu Əbdullah, Buxari adı ilə ləqəbləndirilmiş və tanınmışdır.

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix:

Məşhur və mötəbər qaynaqlara əsasən Buxari 194-cü ilin şəvval ayında Buxara şəhərində dünyaya gəlmişdir. İbn Xəlləkən və Xətib Bağdadinin söylədiyinə əsasən Buxarinin üçüncü babası, yəni Cofi zərdüşt dininin nümayəndəsi olmuş və bu dində də dünyadan getmişdir (2).Buxari hicri-qəməri tarixi ilə 256-cı ildə 62 yaşında Səmərqəndin Xərtəng kəndində vəfat etmiş və elə oradaca torpağa tapşırılmışdır.

Buxarinin təhsilləri:

Buxari uşaq ikən atasını itirmiş, anasının himayəsində boya-başa çatmışdır. On yaşından təhsil və elm öyrənməklə məşğul

səh:81

.[١]–١ Bir növ ləqəbdir .

“.[٢]–٢ Vəfəyatul-əyan”, 3-cü cild, səh. 330; “Tarixul-Bağdad”, 2-ci cild; səh. 6 ;

olmuş və iyirmi yaşında öz təhsilini davam etdirmək üçün vətənindən mühacirət etmişdir.

Onun elmi səfərləri:

Buxari hədis və elm aşiqi idi. Buna görə də səy edərək bütün hədisləri toplamaqla məşğul olmuşdur. Elm öyrənmək üçün öz ana vətəni Buxaradan mühacirət edərək müxtəlif şəhərlərə gedir və o şəhərlərin hər birində bir müddət qalaraq elm öyrənir, hədis yazır, elmi fəaliyyətə məşğul olurdu.

Fərid Vəcdi deyir: “Buxari səhih hədis toplamaqda çox istedadlı, özünəməxsus zövqə malik idi. Bu zövq və istək onu müxtəlif şəhərlərə səfərlər etməyə ruhlandırıb sövq etmişdir. Buxari elm öyrənmək və hədis toplamaq üçün o vaxtkı İranın Xorasan vilayətinə, İraqın müxtəlif şəhərlərinə, hazırkı Ərəbistanın Hicaz şəhərinə və Suriyanın Şam şəhərinə bir sıra səfərlər etmişdir. Bu şəhərlərin hər birində hədis əzbərləyənlərlə görüşür və hədisçilərin məclislərində iştirak edirdi. Onların ehtiyatlarından bəhrələnirdi(١).”

İbn Həcər, Buxarinin özündən nəql edir ki, o belə deyirdi: “Mən, hədis toplamaq və öyrənmək üçün iki dəfə Şama, Misirə və Əlcəzirəyə, dörd dəfə Bəsrəyə səfər etmişəm. Altı il isə Hicazda yaşamışam. Kufəyə və Bağdada çoxlu səfərlər etmişəm. Belə ki, səfərlərimin sayı yadımda deyildir(٢).”

Buxarinin əsərləri:

Yazıçılar Buxarinin bir çox əsərlərinin olduğunu bildirirlər. Bizə məlum olan mötəbər mənbələrə əsasən Buxaridən bir çox mövzularda, o cümlədən hədis, rical, tarix və s. elmlərdə on yeddi cild kitab qalmışdır. Sünni məzhəbinin alimləri arasında səh:82

“ .[١] – ١Dairatul-maarif”, 2-ci cild; səh. 56 ;

“ .[٢] – ٢Hədyus-sari”, 2-ci cild ;

Buxarinin əsərləri özünəməxsus əhəmiyyətə malikdir və nəzər diqqəti cəlb edir. Onların nəzərində onun ən mühüm əsəri “Səhih”, ya “Əlcameus-səhih”- adlı əsəridir. Sünni məzhəbi arasında “Səhihi-Buxari” əsəri kimi əhəmiyyətli sayılan başqa bir əsər çox az tapılar(١).

Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları:

Buxaridən çoxlu təəccüb doğuran fətvalar nəql olunmuşdur. Onlardan bir neçəsini burada qeyd edirik:

١. O, gəlin və qadınların yad kişilər olan məclisdə xidmət etmələrini doğru və icazəli bilir.

٢. Qadınların öz kişi nöqərlərindən və başqalarının nöqərlərindən bədənlərini örtməsinə lazım bilmir.

۳. Penisi (۲) yumaqla necə pak olursa spermanın özünün təmizlənməsini də pak sayır.

۴. Cinsi yaxınlıq zamanı nə qədərki sperma bayıra çıxmayıb, qusl etməyi vacib bilmir, bəlkə müstəhəb sayır. (۳)

۵. Zəruri hallarda məsələn: Müharibə zamanı namazın tərk edilməsini doğru bilir. Sonradan onun qəzasını qılmağı kifayət sayır.

۶. Ölmüş heyvanın yağı ilə bədəni yağlamağı doğru bilir.

۷. Ölmüş heyvanın sümüklərindən daraq və s. kimi istifadə etməyi icazəli bilir.

۸. Məscidlərə müharibə silahları ilə (məs: qılınç, nizə) daxil olmağın və şer söyləməyin heç bir eybi olmadığını bildirir (۴).

۹. Buxarinin ən təəccüblü fətvalarından biri də süd verməyin

səh:83

“ . [۱] –\Səhiheyin” kitabının əhəmiyyəti bəhsində bu barədə söhbət olunacaq .

“ . [۲] –۲Penis”, tibbi istilahda kişinin cinsiyyət orqanına deyilir .

“ . [۳] –۳Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Ğuslu ma yusibu min” bölümü ;

. [۴] – ۴Əbu Kəmal Əbdulğəni Əbdul Xaliqin qələmi ilə Səhihi-Buxarinin müqəddiməsində; Məkkə çapı-1376 ;

hökmləri barədədir. İnsan övladının heyvanlardan süd əmməsi barədə belə yazır:

“Əgər iki uşaq bir qoyunun, ya inəyin südündən bir müddət əmərlərsə, onlar arasında bacı-qardaşlıq münasibəti yarana bilər və bir-birlərinə məhrəmdirilər. (Yəni onlar bir-biri ilə evlənmə bilməzlər.)

Mərhum Şeyx İsfəhani, Buxarinin bu fətvasını Hənəfi məzhəbinin fiqh elmində olan “Kifayətu fi şərhil hidayə” kitabından nəql edir. Sonra deyir:

“ Bu fətva, Buxarinin anlamadığına və dərk etmədiyinə dəlalət edir. Çünki, məhrəmliyin meydana gəlməyindən ötrü ata və ana faktoru çox mühümdür. Heyvanın insan övladı üçün ata və ana olması hətta təsəvvürlərdən də uzaqdır(۱).”

səh:84

. [۱] – ۱Əlqovlus-sərah xətti nusxə

۲

• ۲Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi

İşarə

Adı Müslim, atasının adı Həccac, künyəsi Əbul Hüseyn, Quşeyri adı ilə tanınmış və Nişapurludur.

Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix:

Tərcümeyi-hal yazanlar, Buxarinin əksinə olaraq, onun həyatı barədə çox da araşdırmalar aparmamış, hətta onun doğum və vəfatını, ömrünün miqdarını belə dəqiq şəkildə yazmamışlar.

İbn Xəlləkan deyir: “Müslimün vəfatı bazar günü günortaya yaxın, hicri-qəməri tarixi ilə 261-ci ilin Rəcəb ayının 26-da Nişapurda olmuşdur. Həmin günlərdə o, 55 yaşında olardı”. Sonra əlavə edərək deyir: - “Mən bu mətləbi bəzi kitablardan bəhrələnərək əldə etmişəm. Lakin tanınmış yazıçılardan onun doğum və vəfat tarixi, ömür və yaşayışı barədə yazan bir kəs görməmişəm”. Sonra belə deyir: “Nişapurinin Uləmaul-Ənsar kitabından oxudum ki, Müslimün doğum tarixi hicri-qəməri tarixi ilə 206-cı il, vəfatı isə hicri-qəməri tarixi ilə 262-ci il 56 yaşında olmuşdur⁽¹⁾.”

səh:85

“.[1]-\Vəfəyatul-əyan”, 4-cü cild ;

Təqribən həmin məsələni Fərid Vəcdi ünvan göstərmədən qeyd etmişdir⁽¹⁾.

Hafize Zəhəbi deyir: “Nəql olunmuşdur ki, Müslimin doğum tarixi 204-cü hicridə olmuşdur.”

Müslimin elmi səfərləri:

Müslim hədis toplamaq üçün Hicaza, İraqa, Şama, Misirə və dəfələrlə Bağdada səfər etmiş və Bağdada olan axırncı səfəri hicrətin 257-ci ilində olmuşdur. O, bu səfərlərində müxtəlif müəllimlərdən, o cümlədən Əhməd ibn Hənbəl və İshaq ibn Rahuveyh (۲) kimi şəxslərdən də hədis öyrənmişdir. Lakin, Buxaridən öyrəndiyi və mənimsədiyi elm başqa müəllimlərindən daha çox olmuşdur.

Müslim hədis və elm öyrənməyi çox sevirdi. Buxari Nişapurdan sürgün olunduqdan sonra ətrafında olan bütün tələbələr onu tərk etdilər. Müslimün ona olan böyük hörməti səbəb oldu ki, öz müəllimi Buxarini nəinki tərk etməsin, hətta səfərlərində də onu müşayiət etsin.

Müslimin əsərləri:

Hafizi Zəhəbi, Hakimdən Müslimün 20 cildlik müxtəlif elmlərdə yazdığı kitablar haqda nəql etmiş və bir-bir onların adlarını qeyd etmişdir (۳). Müslimün bu kitabları arasında “Səhihi-Müslim, ya Əlcameus-Səhih” adlı kitabı çox əhəmiyyət kəsb edir. Əhli-sünnə məzhəbinin nümayəndələri arasında bu günə kimi bu kitab özünəməxsus bir yer tutmuşdur.

səh:86

“.[۱] – Dairatul-maarif”, 5-ci cild ;

.[۲] – İshaq ibn Rahuveyh Buxarinin ustası idi .

“.[۳] – Təzkiratul-hafiz”, 2-ci cild; səh. 588 ;

Müslimin vəfatının səbəbi:

Nişapur şəhərində keçirilən elmi məclisdə bir hədis müzakirə olunmağa başlandı. Müslim o hədis barədə məlumatı olmaya-olmaya öz şəxsi nəzərini dedi. O, mənzilinə getdikdən sonra həmin hədisin barəsində araşdırma apardı. Dostlarından biri onun üçün böyük bir qabda xurma göndərmişdi. Müslim o hədisi tapmaq üçün gecəni səhərə qədər yatmadı. Öz yuxusunu dağıtmaq üçün bəzən xurmalardan yeyirdi. Bir də ayılında gördü ki, səhər açılıb. Hədisi tapanda artıq xurmalar da qurtarmışdı. Xurmaların təsiri nəticəsində xəstələnib 55 yaşında dünyadan getdi. Onu Nişapur şəhərinin yaxınlığında torpağa tapşurdılar^(\).

Bu əhvalat onun elmə olan böyük marağına və hədisə olan məhəbbətinə dəlalət edir.

səh:87

“ . [\] –\Dairatul-maarif”, 5-ci cild; və “Meşkatu nurud-dini huravi ;

səh:88

İkinci hissə

İşarə

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində

səh:89

səh:90

\

• Sihahi-Sittə (Alti Səhih Kitab)

Sünni məzhəbinin alimləri bütün hədis və məsanid kitablarından altı kitab seçərək, bu kitabları düzgün və səhih saydıqları üçün birinci dərəcəli kitablar bilirlər. Belə ki, bu kitabları “sihah” yəni həqiqətlə uyğun olan hədislər adlandırırırlar. Bu kitablar bu məzhəbin əhkam, əqid, təfsir və İslamın ilk illərinin tarixi barədə olan məsələlərin əsasını və bünövrəsini təşkil edir.

Bundan öncə işarə olunduğu kimi, bu altı kitabların “səhih” adlandırılması və onların başqa hədis və məsanid kitabları ilə fərqi bundadır ki, bu kitablarda olan hədislər və bütövlükdə bu kitabların məzmunu onların müəllifləri tərəfindən və başqa əhli-sünnə alimləri tərəfindən doğru və həqiqətə uyğun sayılır.

Onların nəzərinə bu altı kitabların hər birində Peyğəmbərimiz (s) haqda yazılan hər hansı bir hədis həqiqətən onun mübarək dodaqlarından qeyd olunmuş və ya əməli surətdə onu təsdiqləmiş və bəyənmişdir. Lakin, başqa hədis kitablarında belə xüsusiyyətlər yoxdur. Onların hədislərində olan mətləblərin və məsələlərin Peyğəmbərə (s) səhvən və ya yalan olaraq nisbət verilməsi də mümkündür. Hansı ki, o Həzrət (s) tərəfindən bu hədislər buyurulmamışdır.

səh:91

Məsələ burasındadır ki, Fəzl ibn Ruzbəhan deyir: “Əgər bir kəs and içə ki, altı kitabda olan hədislərin hamısı səhih və Peyğəmbərin (s) sözləridir, andı düzgündür və ona kəffarə düşmür”⁽¹⁾.

Başqa yerdə isə belə buyurur: “Bizim məzhəbimizin bütün rəhbərlərinin hamısının nəzəri budur ki, altı kitabda olan bütün hədislərin hamısı düzgün və həqiqətə uyğundur(۲)”.

Başqa bir cəhətdən, “sihah” kitablarının bəziləri (sunəni-Termizi) barədə deyilmişdir ki:

مَنْ كَانَ فِي بَيْتِهِ هَذَا كِتَابٌ كَانَ فِي بَيْتِهِ نَبِيٌّ يَتَكَلَّمُ

BU KITAB HANSI EVDƏ OLSA, SANKI ONUN EVINDƏ PEYğəMBƏR(S)_ SÖZ DEMİŞDIR_.

Sunəni Əbi Davud barədə bəzi mənbələr belə buyurur:

كِتَابُ اللَّهِ أَصْلُ الْإِيمَانِ وَسُنَنُ أَبِي دَاوُدَ عَهْدُ الْإِسْلَامِ

QURANI-KƏRİM İMANIN KÖKÜ, SUNƏNI ƏBU DAVUD İSƏ İSLAMIN PROQRAMIDIR.

Lakin bu altı kitab arasında Səhihi-Buxarı və Səhihi-Müslim sihahdan və dörd başqa kitablardan daha çox əhəmiyyət kəsb etmişdir. Bu iki kitab əhəmiyyət və dərəcə cəhətindən birinci sayılmış və başqa dörd sihahlar isə əhəmiyyət cəhətindən ikinci dərəcədə yer tutmuşdur.

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri

Hədis mövzularının sayı

Səhihi-Buxari adlanan kitab doqquz cilddən ibarətdir və yüz kitabdan çoxdur. Onun mövzuları 3450-ə qədərdir. Hədislərinin sayı təkrarla birlikdə 7275 və təkrar olmuş hədisləri nəzərə almasaq 4000-ə qədər hesablanmışdır(۳).

səh:92

“ . [١] – ١Ehqaqul-həqqi əla sahibil həvzi vəl - ləva” hədisinin zilində ;

. [٢] – ٢Həmin mənbə, 2-ci cild; səh. 235 ;

“ . [٣] – ٣Ət-təqribun-nəvəvi ;”

Şərhləri

Əlimizə çatan say bunu bildirir ki, indiyə qədər 59-a kimi (tamamlanmış və natamam) Səhihi-Buxari kitabına şərhlər yazılmışdır. Onlardan 11 şərh çap olunmuş, bu günə qədər 28 nəfər ona ünvan* yazmışlar. 15 nəfər isə öz zövqlərinə uyğun onu xülasələşdirmiş, 16 nəfər isə ona müqəddimə yazmışdır.

Səhihi-Müslim isə, səkkiz cildə 15 kitaba şamil olub 1205 mövzudan ibarətdir. Hədislərinin sayı təkrarla birlikdə 7275 və təkrarsız 4000-ə qədər hesablanmışdır(١).

Səhiheyn kitabları barədə yazıçılıq məharəti

Sünnilər “Səhiheyn” və bu iki kitabların bütün hədislərinin doğruluğu və həmçinin onların müəllifləri (Buxari və Müslim) barədə çoxlu təriflər söyləmiş və yazmaqda məharət göstərmişlər. Bəzən bu yolda ifrata varmışlar. Əlbəttə, bu baxımdan Buxari Müslimə nisbətən çox tərif olunmuşdur.

Əhli-sünnə alimləri bəzən Peyğəmbərin (s) salamını Buxariyə çatdırmış, bəzən onun kitabı barədə yuxular görmüş və bəzən də bu iki kitaba və onların müəllifləri haqqında kəramətlər söyləmişlər. Belə ki, bu iki kitabı tərifləməkdə o yerə gəlib çıxmışlar ki, guya bu iki kitab doğru və Peyğəmbər (s)

tərəfindən imza olunmuşdur. Lakin, belə kəramətlər və təriflər nəinki bu iki kitabın mətni ilə hətta, öz müəlliflərinin nöqtəyənəzərindən düzgün deyildir. Bu mövzu barədə geniş şəkildə bəhs edəcəyik.

Hər şeydən öncə əziz oxucunun belə təriflərdən bir neçəsinə diqqət yetirməsini istəyir, sonra isə bu iki kitab barədə təhqiqə başlayacağıq.

Katibe Çələbi deyir: -“ Hədis elmi barədə saysız-hesabsız

səh:93

. [1] -\Nəvəvi “Ət-Təqrib”kitabında fəqət hədislərin sayını təkrar olmamaqla ad aparmışdır .

kitablar yazılmışdır. Lakin, bizim alimlərimizin Qurani-Kərimdən sonra ən səhih kitabın “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarının olması barədə nəzərləri uzlaşır” (1) .

Məhəmməd ibn Yusif Şafei deyir: “Birinci hədis kitabı “Səhihi-Buxari” və ondan sonra isə “Səhihi-Müslim” kitabıdır. Bu iki kitab Qurani-Kərimdən sonra ən səhih sayılan kitablardır(2).”

Zəhəbi deyir: - “Səhihi-Buxari” kitabı İslam aləmində ən böyük, bəlkə Qurandan sonra ən yaxşı kitabdır (3).

Çələbi “Səhihi-Müslim” kitabı barədə deyir: “Səhihi-Müslim doğru və düzgünlüyünə görə kitablar arasında ikinci kitabdır.

Qurandan sonra ən səhih sayılan iki kitabdan biridir. Qurandan sonra bu iki kitabdan başqa səhih kitab yoxdur(۴).”

Əbu Əli Nişapuri deyir: - “Mavi səma altında “Səhihi-Müslüm” kitabından başqa bir səhih kitab yoxdur(۵).”

Fazil Nəvəvi "Ət-təqrib (۶)"kitabında deyir: “Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitabları Qurani-Kərimdən sonra ən səhih kitablardır. Baxmayaraq ki, bəziləri Səhihi-Müslümü birinci sayırlar lakin, Səhihi-Buxari kitabı Səhihi-Müslim kitabına nisbətən ən səhih və çox faydalıdır.”

Yenə də Nəvəvi “Səhihi-Müslim” kitabına şərhində belə deyir: “Qurani-Kərimdən sonra ən səhih kitab “səhiheyn” (Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim) kitablarıdır. İslam ümməti də bu iki kitabı qəbul etməklə onun düzgün və səhihliyini

səh:94

“ .[۱] – ۱Kəşfuz-zunun”, “Elmul-hədis” bölümü ;

“ .[۲] – ۲Hədyus-sari”, 2-ci cild ;

“ .[۳] – ۳İrşadus-sari”; 1-ci cild, səh. 28 ;

“ .[۴] – ۴Kəşfuz-zunun”, “Elmul-hədis” bölümü ;

“ . [۵] – ۵Vəfəyatul-əyan”, 4-cü cild, səh. 208 və “Təzkirətul-hifaz”, 2-ci cild; səh. 589 ;

“ . [۶] – ۶Əttəqrib” qədim kitablardan biridir ki, usul elmində hədis yazılmışdır. Süyuti ona şərh yazmış və adını Tədribur-ravi qoymuşdur. Bu elmdə seçilmiş kitablardan sayılır .

təsdiq etmişlər. Bu məsələ barədə bütün alimlərin nəzərləri və fikirləri eynidir⁽¹⁾.”

Qəstəlani deyir: “Bütün İslam ümmətinin bu iki kitabın səhihliyi barədə nəzərləri eynidir və hər ikisinin səhih olduğunu qəbul etmişlər. Lakin, onlardan hansı biri digərindən üstündür? Bu barədə müxtəlif nəzərlər var. Bəziləri “Səhihi-Buxari”-yə və bəziləri isə “Səhihi-Müslim” kitabına üstünlük verirlər⁽²⁾.”

İbn Həcər Məkki deyir: “Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitabları din alimlərinin nəzərində Qurandan sonra ən səhih kitabdır⁽³⁾.”

İmamul-Hərəmeyn demişdir: “Əgər bir şəxs and içsə ki, səhiheyinin hədislərinin hamısı həqiqətlə uyğun və Peyğəmbərin (s) söylədikləridir, onun andı düzdür və kəffarəsi də yoxdur. Çünki, İslam ümmətinin hamısının nəzəri bu iki kitabın səhih olması barədə eynidir⁽⁴⁾.”

Hələ bu azmış kimi

Əhli-sünnə alimlərinin bəziləri bu iki kitabın bütün hədislərinin səhihliyi və onun haqqında və təriflər söyləməkdə bura qədər qeyd olunanlara kifayətlənməmiş və bu mövzuda həddi aşmışlar. Bununla da bu iki kitabın tərifində ifrata varmış və onun içindəki hədislərin hamısının səhih olmasına və Peyğəmbər (s) tərəfindən imzalanmasını söyləmişlər. Bəzən də “Səhihi-Buxari” kitabı üçün yuxu görmüş və onu Peyğəmbərin (s) öz kitabı kimi tanıtdırmışlar.

“.[۱] – ۱Səhihi-Müslimün” şərhı, 1-ci cild, səh. 15 ;

“.[۲] – ۲İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 19 ;

“.[۳] – ۳Səvaiqu nuhərrəqə”, səh. 5; “Təthirul-cinan” – Səvaiqın haşiyəsində çap olunmuşdur səh. 14 ;

.[۴] – ۴Şərhi Nəvəvinin müqəddiməsi səh. 19 ;

“Müxtəsəri Xəlil” kitabını şərh edən Şeyx Məhəmməd ibn Əbdur-Rəhmandan nəql olunmuşdur ki, deyir: “Mən ustadım Şeyx Əbdur Muta Tunesi ilə birlikdə Həzrət Peyğəmbərin (s) (s) mübarək hərəminin ziyarətinə getdik. Həmişəki adətinin əksinə olaraq bu dəfə ustadım, hərəmin içində bir neçə addım yeridikdən sonra bir an dayandı. Bu minvalla mübarək qəbirə yaxınlaşdı. Qəbirlə üz-üzə durub bir neçə cümlə söylədi. Mən onun məzmununu başa düşmədim. Mübarək qəbri ziyarət etdikdən sonra bu məsələni (dayanmaq və söhbət etmək) ondan soruşdum. Cavabımda belə dedi: Mən mübarək hərəmə daxil olub Həzrət Peyğəmbəri (s) ziyarət etmək istəyərkən, o Həzrətin (s) özündən icazə istədim. Həzrət (s) icazə verdi və mən də daxil oldum. Həzrətə (s) yaxınlaşdım və ərz etdim: Ya Rəsuləllah! Buxarinin sizdən nəql etdiyi bütün hədislər səhihdirmi? Buyurdu: Bəli səhihdir! Ərz etdim: - Onun hədislərinin hamısını sizdən nəql edimmi? Buyurdu: Bəli, mənim dilimdən nəql et”!!

Bəzi kitablarda bu əhvalatı belə nəql edirlər ki: “Şeyx, Peyğəmbəri (s) ziyarət etdikdən sonra sual etdi: “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarının hər ikisi doğru və düzgündürmü? Onların hər ikisindən hədis nəql etsinmi? Peyğəmbər (s) da onun cavabında hər ikisinin səhih olduğunu bildirmiş və onlardan hədis nəql etməyi icazə vermişdir(۱).”

Əbu Zeyd Mərvəzidən nəql olunmuşdur ki: “Mən məqam və rükn (۲) arasında yatmışdım. Peyğəmbəri (s) yuxuda gördüm. Mənə belə buyurdu: Ey Əba Zeyd! Nə vaxta kimi Şafeinin kitabını oxuyacaqsan? Amma mənim kitabımı heç oxumursan. Ərz etdim: Ya Rəsuləllah (s)! Sizin kitabınız hansıdır? Buyurdu:

səh:96

. [۱] – ۱ Hənəfiyyə məzhəbinin muftisi Şeyx Əhməd Nəxəlinin risaləsi, "Əlqovlus-sərah" və İsteqsaül əfhamda nəqlə əsasən .
. [۲] – ۲ Hər ikisi peyğəmbər məscidində yer adıdır .

Məhəmməd ibn İsmailin camesi) (۱) yəni Səhihi-Buxari.(

Fərid Vəcdi deyir: “Bəziləri “Səhihi-Buxari” kitabı barədə çox ifrata varmışlar. Hətta bəzi şəxslərə pulla muzd verirlər ki, (Quran kimi) bu kitabın hədislərini asimani xeyr və bərəkətin cəlb olunması üçün oxusunlar(۲).”

Qasimi "Qəvaidut-təhdis" kitabında deyir: “Səhihi-Buxari kitabı Quranla bərabərdir. Əgər bu kitab taun xəstəliyi zamanında hər hansı bir evdə oxunarsa, o evin əhli bu xəstəlikdən amanda qalacaqlar. Hər kəs bu kitabı hansı bir niyyətlə axıracan oxuyub qurtarsa, öz arzu və istəyinə çatar. Bir hadisə və baş verəcək bir iş qarşıya çıxarsa, belə hadisədən o nicat tapar. Əgər gəmi sənişinləri ilə birlikdə dənizdə səfər edərsə, o gəmini qərq olmaq təhlükəsi gözləmir(۳).”

Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər

Deyirlər ki: - “Buxari uşaq ikən gözləri kor olmuş və anası Həzrət İbrahimi (ə) yuxuda görmüşdü. İbrahim peyğəmbər övladının sağalmasını anasına müjdə verərək belə demişdir: “Sənin duanın təsirindən Allah oğlunun gözlərinə şəfa verdi.” Həmin gecə Buxarinin gözləri yenidən görməyə başladı^(۴).”

Fərbəri və Peyğəmbər (s) – Fərbəridən nəql olunur ki, belə deyir: “Bir gecə Peyğəmbəri (s) yuxuda gördüm. Peyğəmbər (s) sual etdi: Hara gedirsən? Dedim: Məhəmməd ibn İsmail Buxarinin yanına! Buyurdu: Mənim salamımı ona çatdır^(۵).”

Buxaridən nəql olunur ki: “Mən hər hansı bir hədisi kitaba yazmaq istəyərkən, əvvəl qüsl edib, iki rəkət namaz qılır, sonra səh:97

. [۱] – ۱Hədyus-sari 2-ci cild; İrşadus-sari-nın müqəddiməsində səh. 48 .

. [۲] – ۲Dairatul maarif 3-cü cild, səh. 482

. [۳] – ۳Qəvaidut-təhdis səh. 250 .

. [۴] – ۴Hədyus-sari 2-ci cild;; İrşadus-sari səh. 48. müqəddimədə .

. [۵] – ۵Təhzibul-əsma vəl luğati Zəhəbi 1-ci cild, səh. 68; və Tarixi Bağdad c - 2, səh. 10 .

hədisi kitabda qeyd edirdim^(۱).”

Fərbəri Buxaridən nəql edir ki, deyirdi: “Mən hər hansı bir hədisi kitabda yazmaq istəyərkən əvvəlcə istixarə edərdim və

bu hədisin düzgünlüyü mənə isbat olurdu. Sonra tez onu yazmağa başlayardım(۲).”

Buxaridən nəql olunur ki, o belə demişdir: “ Mən öz səhih hədislərimi 1600 hədis içindən seçərək onları Allahla öz aramda höccət sayırdım(۳).”

Fazil Nəvəvi Müslimdən nəql edir ki: - “Mən, öz səhihimi (müsnədimi) 300.000 hədis içindən toplayıb seçmişəm. Əgər hədis əhli 200- il də hədis yazsalar, yenə də mənim hədis kitablarıma müraciət edəcəklər.”

Şerlər və Qəsidələr

“Səhihi-Buxari” kitabı barədə çoxlu qəsidələr deyilmiş və şerlər söylənilmişdir ki, onlardan biri də İbn Amir Corcaninin “Səhihi-Buxari” kitabı barədə vəsf etdiyi qəsidəsidir. O, qəsidəsində belə deyir:

صحيح البخارى لو انصفوه؟

لما خط الائمة الذهب

هو الفرق بين الهدى والعمى

هو السدون العناو العطب

اسانيد مثل نجوم السماء

امام متون كمثل الشهب

به قام ميزان دين النبى |

ودان له العرب بعد العجم

“Əgər insafa qalsa gərək “Səhihi-Buxari” kitabı qızıl suyu ilə yazılsın. Çünki, bu kitab azğınlıqla hidayət arasında fərqi açıqlayan bir kitabdır. Ağır sellərin və mənəvi uçurumun qarşısında möhkəm sədd və qala kimidir. Bu kitabın

səh:98

. [۱] – ۱Fəthul-bari və irşadus-sari . müqəddimə .

. [۲] – ۲Həmin sənəd .

“ . [۳] – ۳Kəşfuz-zunun” -müqəddimsi; Fəthul-bari və irşadus-sari ;

sənədləri parlayan ulduzlar kimidir ki, mətnlərin hər birində, göydə süzən parlaq ulduzlar kimi düzölmüşlər. Bu kitabla Allah elçisinin dininin tərəzisi qurulmuş və möhkəmlənmişdir. Ərəb və əcəm qarşısında baş əydiyi və təzim etdiyi kitab, bu kitabdır(۱)”.
(۱)

İmam Əbul Fətuh İcli də “Səhihi-Müslim” kitabı barədə yazdığı şerində belə söyləyir:

صحيح القشيري ذارته

تفوق الثريا اذا ما اعتلت

فالفاظه مثل نور الرياض سقيها

السواري اذا ما سرت

واما المعاني فكالشمس تحت

السحاب الخريفي عنها تجلت

فله دوله هذا الامام

والله همته ان علت

عليه من الله رضوانه

فقد تم مسعاته وانتهت

“Səhihi-Müslim elə bir dərəcəyə və məqama malikdir ki, "sürəyya (۲)" ulduzlarından üstündür. Bu kitabın sözləri ağacların çiçəklərinə bənzəyir. Hərəkət edən buludlar və rəhmət yağışları onu sulayıblar. Amma mənalarına gəldikdə isə, payız günəşi kimi buludlar altından görünərək işıq saçırlar. Bu İmamın (Müslimün) dövlətini daimi etmək Allahın əlindədir. Onun uca himmətini daha da ucaltmaq Allahın öhdəsinədir. Onun yeri cənnəti-Rizvan və Allahın behiştə olsun. Çünki o, çalışaraq axırncı məqama və kəmalə yetişmişdir (۳)”.
(۳)

İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə

Sünni təriqəti bu iki səhihin (Buxari və Müslim) tərifi barədə ifrat həddinə çatmışlar. Bu iki kitabın məqam və rütbəsini

səh:99

“ . [۱] – ۱Kəşfuz-zunun ba-Elmul-hədis”, “Fəthul-bari”nin və “İrşadus-sari”nin müqəddiməsi .

. [۲] – ۲Çılçıraq kimi parlayan bir neçə ulduzun adı .

. [۳] – ۳Bu şer “Səhihi-Müslim”in axırında gəlmişdir .

qorumaqla ifrata varmış və heç bir təhqiqatçının, alimin belə bu kitabların barəsində mübahisə etməsinə və təhqiqat aparmasına icazə verilməmişdir. Bu iki kitabı Qurani-Kərim kimi vəhyə bənzədilərək eyibsiz və səhvsiz olduğunu bildirirlər. Bu kitabların hədisləri barədə hər hansı bir təhqiqatın aparılması Qurani-Kərimə hörmətsizlik və bağışlanmaz səhv kimi qələmə vermişlər.

Hicri-şəmsi tarixi ilə 1386-cı ilin rəbius-sani ayında Küveytin İctimai İslahedici Cəmiyyəti tərəfindən Səhihi-Buxarini müdafiə etmək məqsədi ilə müxaliflərə cavab olaraq bir kitabça nəşr olundu. Onun cildinin arxasında belə bir cümlə nəzər diqqətini özünə cəlb edirdi:

كُلُّ مَا فِي الْبُخَارِيِّ صَحِيحٌ

SƏHIHI-BUXARININ BÜTÜN HƏDISLƏRİ SƏHIH VƏ DÜZGÜNDÜR .

Bu kitabçanın nəşr olunması Əbdul Varis Kəbir adlı yazıçının:

“ – (كَيْسَ كُلُّ مَا فِي صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ صَحِيحًا) – Səhihi-Buxaridə olan hədislər düzgün deyildir “ ünvanı altında yazdığı məqalə Əlvə-yul-İslami qəzetində (Küveyt çapı) dərc olunduğu üçün ona rədd cavabı idi.

Biz, bu məqalənin mətnini görməmişik. Buna görə də onun haqqında fikir yürüdə bilmərik. Lakin, bu kitabçaya etiraz əlaməti olaraq cavab yazılmış kitabça bizim əlimizdədir.

Bu kitabçanın əvvəlində Suriyanın elmi mərkəzlərindən və institutlarından olan 32 nəfər müəllim Küveyt əmirinə etiraz olaraq, dərc olunmuş bu məqaləni yazanın qələminin sındırılmasını, həmçinin Küveyt əmiri tərəfindən bu nəşriyyatın qarşısının təkidlə alınmasını xahiş etmişlər.

Sonra səkkiz nəfər alim və başqa müəllimlər Səhihi-Buxarini və Səhihi-Müslimü müdafiə edən ərəbin böyükləri məqalə

səh:100

yazaraq onu nəşr etdirmişlər. Bu nəşrdə alimlərdən adı çəkilmiş və cavab olaraq Buxarinin bu kitabını müdafiə etməklə öz etirazlarını yazıb bildirmişlər.

Əziz oxucu! Bəlkə də bu haqda daha çox danışmaq olardı. Lakin burada onların bir neçəsinə toxunmaq istəyirik. Bunların bir miqdarını nəql etməklə sizə, əhli-sünnə arasında bu kitabların necə əhəmiyyət kəsb etdiyini və keçmişdə olduğu kimi indi də öz əhəmiyyətini qoruyub saxlamasını bildirmək istəyirik.

Belə ki, əgər bir nəfər elmi bir mövzu yazmaq və həqiqəti aşkar etmək istəsə, bu iki kitabın bütün hədislərinə nəzər edərək araşdırma aparsa görəcəkdir ki, bu kitablarda olan hədislərə “səhih” adı vermək düzgün deyildir. Belə həqiqətlərdən biri kiminsə zehninə yol taparsa, mövzunun nə qədər də aşkar və aydın olduğunu dərk edər.

səh:101

səh:102

Üçüncü hissə

İşarə

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından

səh:103

səh:104

\

!Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından

Hər kəs əhli-sünnə alimləri tərəfindən təriflənmiş bu iki kitabı yaxşı mütaliə etsə, yazılmış kəramətləri və yuxuları oxusa, bir çox yazıçılar tərəfindən Buxari və Müslimə olan xüsusi diqqətin və marağın şahidi olacaqdır. Şübhəsiz ki, onlar məsumlardan sayılmasalar da ədalət, təqva, zöhd cəhətindən onlara şəkk-şübhə etməyəcəkdir. Onların kitabları da onun nəzərində elə cəlvələnəcəkdir ki, bəzilərinin söylədiyinə əsasən: “Yer üzündə və səma altında bu iki kitabdan başqa səhih bir kitab yoxdur” və gördükləri yuxuya görə “Peyğəmbər (s) “Səhihi-Buxari” kitabını öz kitabı kimi təqdim etmişdir”, əqidəsini inkar olunmaz bir həqiqət kimi qəbul edəcəkdir.

Lakin, bu kitablara səthi bir nəzər salmaqla insan üçün hər şey aydınlaşır və həqiqət gec-tez öz yerini tapır. Qısa bir təhqiq həqiqətləri yuxu və xəyal pərdəsi arxasından çıxarır; Əhli-sünnə alimlərinin bir çoxu tərəfindən bu kitablara bir-birinin kənarında qoyaraq ağıl və ədalət tərəzisində çəkib müqayisə etdikdən sonra “səhiheyn” kitablarında olan bir çox hədisləri

sənəd və mətn cəhətindən yanlış və səhv saymışlar. O cümlədən, o kitablarda olan bir çox hədislərin elm və dinlə müxalif olduğunu bildirmişlər.

səh:105

Bir qrup şəxslər də təəssübkeşliyi kənara ataraq, həqiqət nöqtəyi-nəzərindən Buxari və Müslimün şəxsiyyəti barədə təhqiqat aparmışlar.

Beləliklə, bu kitabın səhifələrində bu həqiqət açıqlanacaq, bu iki kitabın mahiyyəti və onların müəlliflərinin şəxsiyyəti həqiqət axtaranlara aydın olacaqdır.

Öncə, etimadlı əhli-sünnə alimlərindən bir neçə nəfərin bu iki kitab barədə apardıqları araşdırmalardan sonra söylədikləri nəzərləri nəzərinizə çatdıracağıq. Çünki, bəziləri bizim bir şe yazarı olaraq bu kitabların tənqid etdiyimizi düşünə bilərlər. Məlum olduğu kimi, sünni məzhəbinin alimləri bu yolda bizdən öncə təhqiqatlar aparmış, açıq-aydın bu kitabların bir çox hədislərinin düzgün olmamasında bizdən qabağa düşmüşlər. Belə şəxslərin arasında hədis alimləri və “səhiheyin” kitablarını şərh edən hörmətli və böyük alimlər də müşahidə olunur.

Onların böyük elmi məqamları və apardıqları təhqiqatlar nəticəsində bu iki kitab barədə olan nəzərlər həqiqəti daha da işıqlandırmışdır. Belə şəxslərdən Məhəmməd ibn Yəhyanı [\(1\)](#) rical və hədis elmində ustad olan Əbu Zər`əni, “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarına şərh yazmış Fazil Nəvəvini, İbn Həcəri, Qazi Əbu Bəkr Baqilanini, İmam Qəzalini, İbn Həmmamı, Şeyx Məhəmməd Əbdüh və onun ustası Seyyid Məhəmməd Rəşid Rza Misrini, professor Əhməd Əmini,

Müsliməni və s.. bunun kimi başqa əhli -sünnə alimlərinin adlarını çəkmək olar.

Beləliklə, hədis və rical elmlərində mahir olan ustad və alimlərin bir neçəsinin “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitabları barədə olan nəzərlərini əziz oxucularımıza təqdim edirik.

səh:106

- [١]-١Məhəmməd ibn Yəhya Zohəli adı ilə məşhurdur .

Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində

İbn Xəlləkan deyir: - “Zohəli ləqəbi ilə tanınmış Məhəmməd ibn Yəhya böyük və şəxsiyyətli alimlərdən biri, hədis əhlinin tanınmış əzbərçilərindən, Buxari və Müslimün, Əbu Davudun, Termizinin, Nəsai və İbn Macənin ustadı olmuşdur(١).”

Zohəli bir şəxsdir ki, Əhməd ibn Hənbəl öz övladlarına və şagirdlərinə əmr etmişdir ki, ondan hədis və elm öyrənsinlər(٢).

Xətib Bağdadi deyir: “Zohəli və kəlam alimlərinin bir çoxu Qurani-Kərimin kəlmələrinin qədim (٣)olmasına etiqadlı olmuşlar. Öz müxaliflərini isə bu kəlami bəhisdə kafir və mürtəd sayırdılar. Onlar deyirdilər ki: belə bir əqidəyə malik olan şəxsin həyat yoldaşı ondan ayrılmalı, özü isə tövbə etməlidir. Əgər tövbə etməsə, gərək boynu vurulsun və mal-dövləti müsəlmanlar arasında bölünsün. Həmçinin, cənazəsi müsəlman qəbristanlığında dəfn olunmamalıdır. Hər kəs bu məsələdə sakit dayansa və Qurani-Kərimin mübarək

kəlmələrinin iki yoldan (qədim və ya məxluq olmasında) birinə inanmasa o da, kafir və mürtəd sayılır.

Əgər bir kəs Quranın kəlmələrinin məxluq olmasını düşünsə, onun da əqidəsi xarəbdır. Belə bir şəxslə bir məclisdə oturmaq olmaz.

səh:107

“ . [۱] –۱Vəfəyatul-əyan”, 4-cü cild, səh. 282; Qeyd etmək lazımdır ki, Buxari öz səhihinin oruc bölümü;nda və s. otuza yaxın yerlərdə Zohəlidən (Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlidən) hədis nəql etmişdir. Lakin, heç vaxt onun məşhur “Zohəli” ləqəbini qeyd etməmişdir. Bəzən Məhəmməd və bəzən isə Məhəmməd ibn Əbdullah ibarətləri ilə yazmışdır. Bu ədavətin səbəbi Zohəlinin Buxari barəsində olan ”küfr dastanı”-dır ki, Buxari Nişapurdan sürgün olundu. Lakin hədisləri bu hadisədən öncə öyrəndiyinə görə onları kitabında qeyd etmiş ancaq, Zohəlinin adını yazmaqda isə səhlənkarlıq etmişdir .

“ . [۲] –۲Tarixi Bağdad”, 4-cü cild, səh. 416 ;

“ . [۳] –۳Qədim və məxluq o zamanın mübahisəli əqaid bəhslərindən biridir. (Mütərcim) .

Təsadüfən Buxari, o günün kəlam alimlərinin əksinə olaraq, Qurani-Kərimin mübarək kəlmələrinin məxluq olmasına inanırdı. Buna görə də Nişapura daxil olduqdan sonra orada dini rəhbərlik məqamına malik olan Zohəli əmr etdi ki: “Buxari olan məclisdə heç kəsin haqqı yoxdur iştirak etsin. Əgər bir kəs Buxarinin məclisinə gələrsə, onu ittiham edin. Çünki onunla, onun əqidəsində olanlardan başqa heç kəs yoldaşlıq etmir.”

Buxari o günlərdə öz ustadı Zohəlinin və Nişapur alimlərinin çoxunun nəzərində şübhəli, yolunu azmış, xarab əqidəli şəxs kimi tanınmışdır. Özünə qarşı Nişapur əhalisinin bədbinliyini elə bir həddə qazanmışdı ki, hətta orada yaşaya bilmədi və digər bir şəhərə köçmək məcburiyyətində qaldı. Bəziləri deyirlər ki: Onu Nişapurdan sürgün etdilər, Müslim və Əhməd ibn Müslimədən başqa bütün şagirdləri onun ətrafından dağıldılar. Çünki onlar, öz şəxsiyyətlərinin, Buxarinin mənfur əqidəsi ilə ləkələnməsindən, başqalarının bədbinlik və nifrətindən amanda qalmağını istəyirdilər.

Bu tarixi hadisədən belə nəticə əldə etmək olar ki, həmin vaxtlar Buxarinin və onun yeganə şagirdi olan Müslim ibn Həccac Nişapurinin yazıları Zohəli kimi alimlər tərəfindən qınanmışdır. Bu iki kitab bu günlərdə "Səhiheyn" adı ilə əhli-sünnə məzhəbinin ən mühüm sənədləri kimi təqdim edilir. O zaman bu iki kitabın müəlliflərinin kafir adlandırılması ilə yanaşı nə dərəcədə müsəlmanların bədbinliyini özlərinə cəlb etmişlər.

Xətib Bağdadi yazır: “Məhəmməd ibn Yəhya dedi: “Bağdaddan bizim üçün yazdılar ki, Buxari Quranın kəlmələrinin məxluq olması barədə şəkk edir. Biz onu batil əqidəsindən çəkirdik. Lakin, təsiri olmadı. Bundan sonra

səh:108

əgər bir kəs onun məclisində iştirak etsə, bizim məclislərdə iştirak etməyə haqqı yoxdur(۱)”.

Müslim də şübhəlidir

Zohəli nəinki Buxarinin əqidəsini doğru saymır, özünə də hörmət qoymurdu. Bəlkə, onun şagirdi Müslim ibn Həccacı da

onun kimi əqidəsi xarab sayırdı. Buna görə də onu öz məclisindən qovdu və onunla oturub durmağı heç kəsə icazə vermirdi^(۲).

İbn Xəlləkən deyir: “Müslim bu əqidəsinə görə Hicazın və İraqın da nifrətini qazandı və bu şəhərlərdən də qovuldu^(۳)”.

Bu hadisələrdən məlum olur ki, Buxari və Müslim nəinki Nişapur əhalisi tərəfindən, hətta özlərinin xas əqidələrinə görə Bağdad alimləri tərəfindən tənqid olunmuş və qınanmışdır. Bununla da Nişapur şəhərindən qovulmuşlar.

Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində

Əbu Zər`ə hədis, rical və başqa elmlərdə böyük mütəxəssis bir alimdir. Fazil Nəvəvi onu belə təqdim edir:

أَتَتْهُي الْحَفْظِ إِلَى أَرْبَعَةٍ مِنْ أَهْلِ خُرَّاسَانَ أَبُو ذَرَّعَهُ

HƏDIS ƏZBƏRLƏMƏK VƏ BU FƏNDƏ MƏHARƏT QAZANMAQ DÖRD NƏFƏRƏ MƏXSUSDUR. ONLARDAN BİRİ DƏ ƏBU ZƏR`ƏDİR^(۴).

Əbu Zər`ə belə elmi məqamı ilə Müslimü və onun timsalında olanları tənqid etmiş, onları zahiri mənaları tutan bir adam kimi təqdim etmiş və “Səhihi-Müslim” kitabının bir çox

səh:109

. [۱] –\Bu əhvalat barədə “Tarixi-Bağdadi”-də geniş söhbət olunmuşdur. 2-ci cild; səh. 31-32; və 3-cü cild, səh. 415 və

“İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 38 və “Fəthul-bari”nin müqəddiməsi, 1-ci cild, səh. 978-i mütaləə edin .

“.[۲]-۲Dairatul-maarif” müəllifi Fərid Vəcdi, 5-ci cild; səh. 292 və ;Təzkirətul-hifaz;, 2-ci cild; səh. 589 ;

“.[۳]-۳Vafiyətul-Əyan”, 2-ci cild;. səh. 281 ;

“.[۴]-۴Təhzibul-əsmə vəl-luğat”, 1-ci cild, səh. 68 ;

hədislərinin yanlış olduğunu bildirmişdir.

Xətib Bağdadi Səid ibn Ömər Bərzəidən nəql edir ki, dedi: “Mən Əbu Zər`ə ilə bir yerdə idim. Söhbət “Səhihi-Müslim” və ona oxşar kitablardan düşdü. Əbu Zər`ə dedi: Bunlar o şəxslərdir ki, vaxtından qabaq istəyirdilər məqam və şöhrətə çatsınlar. Özlərindən bir şey düzəldib kitab yazdılar. Öz kitablarını cilvələndirərək məqama yetişdilər^(۱)”.

Xətib Bağdadi yenə Səiddən nəql edərək belə deyir: “Əbu Zər`ənin yanında idim. “Səhihi-Müslim” kitabını onun yanına gətirdilər. Əbu Zər`ə baxdı. Növbə Müslimün Əsbat ibn Nəsrədən nəql etdiyi hədisə çatdı, belə dedi: - Bu hədis nə qədər də səhv və yanlıştır!

Sonra “Qutn” adına çatdıqda dedi:

“-Bu əvvəlkindən də lap pisdir^(۲).”

Əbu Zər`ənin söhbətini Zəhəbi də nəql etmiş və يَسْتَفُونَ بِهِ (yəştifunə bih) “özlərini nümayiş etdilər” kəlməsinin əvəzinə يَسْتَفُونَ بِهِ (yəştifunə bih) gətirmişdir. Yəni elə bir iş gördülər ki, onun vasitəsilə özlərini məşhurlaşdırdılar^(۳).

Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində

Fazil Nəvəvi Buxari və Müslimün səhihlərinə özü şərh yazmışdır. Onun rical elmində mütəxəssis olmasına və bu elm barədə saysız kitablar yazmasına baxmayaraq, bu iki kitabın hədislərinin bir miqdarının düzgün və səhihliyində şübhə etmiş, bəzən açıq şəkildə onun batil olduğunu bildirmişdir.

Səhihi-Müslimə yazdığı öz şərhinin müqəddiməsində belə deyir: “Müslim belə iddia edirdi ki: ”Mən bu kitabda təkcə öz səh:110

“ .[1] – 1 Tarixi-Bağdadi”, 4-cü cild; səh. 273-274 ;

. [2] – 2 Həmin mənbə .

“ . [3] – 3 Mizanul-etidal”, 1-ci cild, səh. 126 ;

nəzərimdə səhih olan hədisləri toplamışam. Bəlkə də topladığım hədislərin səhihliyində fikir birliyi vardır”.

Nəvəvi bu cümlələrin nəqlindən sonra belə deyir: “Bu iddianı sübut etmək çətindir. Çünki, elə bir şəxslər tərəfindən nəql olunmuşdur ki, onların düz danışmağı və hədislərinin səhihliyi mübahisəlidir. Biz onların bəzilərinin adlarını qeyd etmişik (1)”.

Nəvəvi “Səhihi-Müslim” kitabının şərhində yazılmış hədis barədə belə deyir: “Əba Sələmə “Bədul vəhy mövzusunda” belə nəql edir ki, Peyğəmbərə (s) nazil olan ilk surə “ Muddəssir “ surəsidir. Lakin, “Bu hədis zəif, bəlkə də batildir. Çünki, Peyğəmbərə (s) nazil olan ilk surə “Ələq” surəsi olmuşdur (2)”.

Səhiheyn kitabları İbn Həcər in nəzərinə

İbn Həcər deyir: “Huffaz” (yəni hədis əzbərləyənlər) Səhihi-Buxarinin 110 hədisində və bu hədislərdən Müslimün 32-dənə nəql etdiyi hədislərə irad etmişlər. Həmçinin, onların düzgün və səhihliyini qəbul etməmişlər^(۳)”.

Yenə də İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabının müqəddiməsində Buxarinin ricalından 300 nəfərin adlarını çəkmişdir. Belə ki, keçmiş rical elminin alimləri və hədis yazarları onları zəif və etimadsız saymışlar^(۴).

Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqilaninin və başqalarının nəzərində

Qazi Əbu Bəkr Baqilani “səhiheyn” kitabında nəql olunmuş Peyğəmbərin (s) Əbdullah ibn Ubəyyə namaz qılması və Ömər in

səh:111

“.[۱] – ۱Səhihi-Müslim”ün şərhinin müqəddiməsi, səh. 16 ;

. [۲] – ۲Həmin mənbə, 2-ci cild; səh. 207 ;

“.[۳] – ۳Fəthul-bari”nin müqəddiməsi, 2-ci cild; səh. 18 ;

. [۴] – ۴Həmin mənbə, 2-ci cild; səh. 111-183 ;

etirazını inkar etmişdir. İmamul Hərəmeyn demişdir: “Hədis elminin alimləri bu hədisi yanlış saymış və rədd etmişlər”.

İmam Qəzali “Mustəfa” kitabında demişdir: “Zahirən bu hədis səhih deyildir”.

Davudi demişdir: “Bu hədis düzgün hədis deyildir(1)”.

Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində

İbn Həmmam, “Hidayə” kitabının şərhində demişdir: “Ən səhih hədislərin “səhiheyn”-də olduğunu söyləyən hər kəsin sözü düz deyildir. Bu səhv və qəbulolunmaz bir məsələdir(2)”.

Bu ümumi surətdə söylənilənlər keçmiş alimlərin və “səhiheyn” kitablarını şərh edənlərin, bu iki kitab və onların müəllifləri barədə olan nəzərləri idi. Əgər bu iki kitabdən meydana gələn bütün şübhəli, doğru və düzgün olmayan məsələləri xırdalığına kimi toplayasınız olsaq, özü ayrıca böyük bir kitab olar. İndi isə əziz oxucuları əsrimizin böyük əhli-sünnə alimlərinin bu iki kitab barədə olan nəzərlərini diqqətinizə çatdırırıq.

Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində

Seyyid Məhəmməd Rəşid Rza Misir alimi və Şeyx Məhəmməd Əbduhun seçilmiş şagirdlərindən biridir. O, öz ustasının nəzərlərini “Əl-mənar” adlı təfsir kitabında toplamışdır. Əvvəlcə İbn Həcərin sözlərini nəql etmişdir ki o, belə deyir: “Hafizlər səhiheynin 110 hədisinə irad tutmuşdur ki, Müslim bu hədislərin 32-ni öz kitabında nəql etmişdir. Başqa 78 hədisi Buxari özü xüsusi surətdə nəql etmişdir. Bundan əlavə,

səh:112

. [1] – Həmin mənbə, 9-cu cild, “Bəraət” surəsinin təfsiri .

“ . [2] – Əzvaun əla sunnətil Məhəmmədiyyə (s) ”, səh. 312; Qeyd etmək lazımdır ki hafiz o kəsə deyilir ki 1000-dən çox

hədisi sənəd və mənbə cəhətindən düzgün əzbər və hifz etmiş olsun .

hafizlər Buxarinin kitabında gəlmiş hədisçilərdən 80 nəfərdən çoxunu və Müslimün kitabında olan hədisçilərdən 160 nəfəri zəif və qeyri-mötəbər saymışlar.” İbn Həcər yenə əlavə edərək bildirir ki: “Səhiheyn kitablarında, hədislər içində mənim səhv tutduğum və qeyri-mötəbər saydığım hədislərin sayı 210 -dur. Bu sayın 70-dən çoxunu Buxari, yerdə qalanını isə Müslim nəql etmişdir(1).“

Seyyid Məhəmməd Rəşid Rza sonra əlavə edir ki: “Əgər İbn Həcərin söylədiklərini oxusanız və onun hədislər barədə tutduğu iradlara nəzər etsəniz görəcəksiniz ki, o hədis elmini güclü bildiyi üçün belə iradlar etmişdir. Amma, onun Fəthul-Bari adlı şərhini oxusanız görərsiniz ki: O, çox hədislərə irad tutmuşdur. Onun iradları əvvəlcə nəql olunmuş bəzi hədislərə aid olmamışdır. Kitabında olan iradlar bəzən məna cəhətindən, bəzən hədislərin bir-biri ilə ziddiyyətli olmasından və bəzən də başqa cəhətlərdən qeyd olunmuşdur. İbn Həcərin adını çəkdiyi irad tutulmuş hədislərin xülasəsi həddindən artıq çoxdur. Hədislərdə olan iradlara baxmayaraq, onlara bəraət qazandırmaq və ya başqa yerə yozmaq üçün çox çalışmışdır. Onları doğru hədislər kimi qələmə verərək səy göstərmişdir ki, bəlkə bu yozumların bir qismi qaneedicilərin olsun. Lakin, o hədislərdə elə hissələr var ki, heç vaxt oxucunu qane etmir(2).“

Şeyx Məhəmməd Əbdüh, Peyğəmbərin (s) “Əbdullah ibn Ubəyyə namaz qılması əhvalatı”-nda bu hədisin rədd olunması barədə bir neçə alimin sözlərini nəql etdikdən sonra belə deyir: “Həqiqətən bu hədis əvvəl söylənilən rəvayətlə ziddiyyət təşkil edir. O kəslər ki, məzhəbin üsulu və qəti dəlillərinə (Qurani-

səh:113

[۱] – ۱ Bu hissəni İbn Həcər “Hədyus-sari”-da 2-ci cild; səh. 81-də qeyd etmişdir .

[۲] – ۲ Əzvaun ələs-sunnəti Məhəmmədiyyə səh. 274 .

Kərim) şübhəli hədislərdən daha çox diqqət edirlər, bu hədisin cavabında heç bir cavabları yoxdur. Yeganə cavabları bu ola bilər ki, desinlər: “Bu hədis doğru deyildir (۱)”.

Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində

Misirin tanınmış alimi professor Əhməd Əmin səhiheyn kitabları barədə deyir: “Hafizlər Buxarinin təqribən 80 nəfər hədisçilərinin zəif olduğunu bildirmişlər. Bu, böyük bir çətinliyin meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur. Çünki, zəif sayılmış bu şəxslərin bir çoxu etibarlı olmayan və yalançı şəxslərdir. Belə olduqda isə məsələ aydındır. Lakin, onlardan bəzilərinin tərcümeyi-halı qeyri-müəyyən və şəxsiyyətlərinin isə məlum olmadığı bildirilir. Belə olmağı işi çətinləşdirir. Səhihi-Buxarinin sənədlərdə istinad etdiyi, tərcümeyi-halı məlum olmayan belə şəxslərdən biri Əkrəmə Mövla ibn Əbbasdır. Bu şəxs öz hədisləri ilə aləmi doldurmuşdur. Lakin, rical alimlərindən bəziləri onun yalançı, xəvaricin yolunu gedən, əmirlərdən hədiyyə alan və çoxlu yalanlar nəql edən bir şəxs olduğunu bildirirlər”.

Professor Əhməd Əmin onun yalançılığını isbat etmək üçün bir neçə tarixi şahidləri qeyd etdikdən sonra belə əlavə edir: “Buxarinin nəzərində Əkrəmə Mövla ibn Əbbas doğru şəxs kimi tanınmış və öz səhihində ondan çoxlu hədislər nəql etmişdir. Lakin, Müslimün nəzərində isə o doğru adam deyil və

onun hədislərinə etimad etmək olmaz. Müslim ondan “həcc” mövzusunda başqa bir hədisi təsdiq etmək üçün yalnız bir hədis nəql etmişdir(۲)”.
۲

səh:114

“.[۱]-۱Əl-mənar”, 1-ci cild, səh. 671 ;

“.[۲]-۲Zuhəl İslam”, 2-ci cild; səh. 117-118; Buxarinin ustadı

Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində

Müslimənin yazdığına görə, “Buxari” öz “səhih”- kitabını qələmə alarkən onu başqasından oğurlayaraq səhv iş görmüşdür. Gördüyü bu qəbahət iş onsuz da onun zəif olan elmi şəxsiyyətinə, əxlaqına və yazdığı kitabın etibardan düşməsinə səbəb olmuşdur. Belə ki: -“ Əli ibn Mədinə* “İləl” adlı bir kitab yazmışdır. O, bu kitabın qorunmasına çox əhəmiyyət verirdi ki heç kəsin əlinə düşməsin. Təsadüfən günlərin birində neçə günlük şəhər kənarında olan bağlarına getdi. Buxari bu fürsətdən sui- istifadə edib onun uşaqlarından birinin yanına getdi və pul verib onu aldadaaraq “İləl” kitabını bir günlük oxumaq üçün ondan aldı. Kitab Buxarinin əlinə çatan kimi tez-tələsik onu neçə nəfər kitab nüsxəsi çıxaranların əlinə verdi ki, onu üzündən köçürsünlər. Sonra kitabın əslini Mədinənin övladına qaytardı. Mədinə qayıdandan sonra dərs zamanı gördü ki, Buxari onun dediyi hər mövzu haqqında Mədinənin öz şəxsi nəzərləri və sözləri ilə cavab verir. Bir neçə dəfə təkrar olduqdan sonra Mədinə başa düşdü ki,onun əsəri artıq köçürülüb. Bu hadisə onun narahatlığına və kədərlənməsinə səbəb oldu. Bu narahatlıq və qəm-qüssə Mədinənin xəstələnib yorğan-döşəkə düşməsinə, sonra da vəfatına səbəb oldu. Buxari “İləl”-kitabından əldə etdiyi nüsxə vasitəsi ilə öz hədislərinin

raviləri barədə hər hansı axtarış aparmağa lüzum qalmadığını görüb Xorasana qayıtdı. Orada “Səhih” kitabını yazdı. Əli ibn Mədininin böyük rolu və zəhməti olmuş bu “Səhih” adlanan kitab Buxarinin məşhurlaşmasına səbəb oldu(۱)”.
1

səh:115

“ .[۱] –\Təhzibut-təhzib”, 9-cu cild, səh. 54 ;

Səhiheyn kitabları biz şiələrin nəzərində

Bura qədər əhli-sünnə alimlərindən bir çoxunun səhiheyn kitabları barədə olan nəzərlərini, onların bəzilərinin sənədinin, bəzilərinin hədislərinin mətnlərinin zəifliyi, bəzilərinin isə hər iki cəhətdən zəif olması barədə və bu iki kitaba olan iradlarını xülasə şəkildə əziz oxuculara təqdim etdik.

Lakin, məzmun baxımından bu iki kitab və bizim ona olan nəzərimiz bir çox əhli-sünnə alimləri ilə eynidir. Biz bu məsələdə də onlarla bir əqidədə və bir fikirdəyik.

Bizim əqidəmizə görə bu iki kitabın məzmunları arasında müxtəlif başlıqlarda nəql olunmuş səhih hədislər vardır. Təəssüflər olsun ki, bu kitablarda səhih və düzgün olmayan hədislər daha çox gözə dəyir. Belə hədislərin sayı bizim nəzərimizdə İbn Həcərin hafizlərdən nəql etdiyindən daha çoxdur. Hədis hafizləri belə nəql edirlər ki: “Yalnız 110 hədisi səhv bilmiş və onların mətnlərinə irad tutmuşlar”.

Bizim əqidəmizə görə, bu iki kitabın hədisçiləri arasında 300-dən artıq zəif və etibarsız şəxs vardır. İbn Həcərin dediyinə

əsasən, əhli-sünnə alimləri və hədisçilər haqqında araşdırma aparan şəxslər onları zəif saymışlar.

Aşağıdakı dəlillər bu iki kitabın mətn və sənəd baxımından onun hədislərinin zəifliyi barədə bizim əqidə və nəzərimizi sübut edir:

1. Səhiheyn kitablarının sənədləri və hədisçilərindən bir çoxu nəinki mötəbər deyil, hətta onlar rical elmi nöqteyi- nəzərindən də rədd olunmuşlar.

2. Bu iki kitabın müəllifləri öz əqidə və əməllərində şəxsi qərəzə çox yer vermişlər.

3. Hədislərin nəql olunması və yazılması arasında (uydurma hədislərə diqqət etməklə) çox məsafə vardır.

4. Buxari öz səliqə və nəzərinə əsasən hədislərin yarısını ixtisar etmişdir.

səh:116

5. Səhihi-Buxaridə hədisin mənası nəql olunmuşdur.

6. Səhihi-Buxari başqalarının vasitəsilə tamamlanmışdır.

7. Səhiheyn kitablarında əqli və dini dəlillərə əsasən bir-biri ilə təzad təşkil edən hədislər çox gözə dəyir.

Bunlar səhiheyn kitablarında gözə dəyən məsələlərdir. Bu da onların zəifliyini bildirir. Tədqiqat aparan bir şəxs bu kimi məsələlərə göz yummamalı və onların yanından etinasız ötüb keçməməlidir. Allahın köməyi ilə bu barədə gələcək səhifələrimizdə geniş surətdə söhbət edəcəyik.

səh:117

səh:118

Dördüncü hissə

İşarə

Səhiheynin Raviləri və Sənədləri

səh:119

səh:120

!Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi

Səhiheynin hədislərinin zəifliyinə birinci dəlilimiz, bu iki kitabın etibarsızlığının səbəbi bəzi hədislərin sənəd və ravilərinin zəif olmasıdır.

Hədislərin sənədi kitabın mövzusu ilə kamil şəkildə əlaqəli olduğu üçün, hədis və rical elminin mühüm bəhslərindən sayılır. Bu da kitabın doğru və yanlış olmasını müəyyənləşdirmək üçün əsas meyar və ölçüdür.

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, bu mövzu geniş şəkildə araşdırılmalıdır. Lakin, mətləblərin həcmi nəzərə almaqla, bu kitabın bir neçə səhifəsini xülasə şəkildə bu mövzu üçün ayırırıq. Bir neçə mövzunu araşdırdıqdan sonra bu nəticəyə

gəlmişik ki, bu kitabların sənədlərinin zəifliyini göstərən ikinci dəlili oxuculara təqdim edək.

Rical elmi və Dirayətul-hədis

RICAL ELMI (1) Və DIRAYƏTUL-HƏDIS(2)

Hər bir rəvayətin səhih və etibarlı olmasını bilməkdən ötrü o hədisin ravisinin dini, imanını və əqidəsi araşdırılmalıdır. Çünki

səh:121

. [1] – رICAL ELMI - HƏDISÇİLƏRİN VƏ RAVİLƏRİN DOĞRUSUNU YALANDAN, ETİBARLISINI ETİBARSIZDAN AYIRAN ELMƏ DEYİLİR .

. [2] – دİRAYƏ - HƏDISLƏR HAQQINDA TƏHQIQAT APARIB DOĞRU HƏDISLƏRİ SƏHV HƏDISLƏRDƏN AYIRAN ELMƏ DEYİLİR. (Mütərcim) .

ravinin nəql etdiyi rəvayətlər hər cür yalan və təhriflərdən uzaq olmalıdır. Bu, elə bir mühüm məsələdir ki, bütün dövrlərdə bəşəriyyətin nəzər-diqqətini özünə cəlb etmişdir. Dünyanın heç bir nöqtəsində bir şəxsin doğruluğu sübuta çatmayınca onun sözlərini və ya yazılarını qəbul etmirlər. Xüsusilə də o zamanın mürəkkəb siyasi vəziyyətində vilayətin hakimiyyəti ilə mübarizə apardıqda və bu kimi hallarda adətən həqiqətin təhrif olunma ehtimalı daha çox gözə dəyir.

Əgər bir şəxs bu barədə sadələvhəsine davranaraq hər hədisi və ravini dəlilsiz və sənədsiz qəbul edərsə, faydasız fikirlərə və quru kəlmələrə etimad göstərərək səhvə düşər olmuşdur.

Quraini-Kərim müsəlmanlara imanı olmayan hər hansı bir ravinin sözlərinə inanmağı qadağan etmiş və bu mövzuda sadələvhlüyün pis və Zər`ərli aqibətindən çəkəndirmişdir. Bu kimi nəql olunmuş məsələlərin araşdırılmasını və onların üzərində tədqiqat aparılmasını lazım bilmişdir(1).

Fitri anlayış və İslami olan bu əmr hədis elminin yaranması ilə iki başqa elmin (rical və dirayətul-hədis) də vücuda gəlməsinə səbəb oldu. Onlardan birincisi (rical elmi) rəvayətlərin həyatını, ikincisi (dirayətul-hədis) isə rəvayətlərin və hədislərin mətnlərində olan vəziyyəti araşdırmağı öz öhdəsinə götürmüşdür.

Bu iki elm sahəsində şiə və sünni məzhəblərindən böyük və şəxsiyyətli alimlər meydana çıxdı; rical və dirayətul-hədis üzrə qiymətli kitablar yazıldı.

səh:122

۱- [۱]. { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ } . -

Ey iman gətirənlər! Əgər bir fasiq sizə (pis) bir xəbər gətirsə, dərhal (onun doğruluğunu) yoxlayın. Yoxsa bilmədən bir qövme pislik edər, sonra da etdiyinizə peşman olarsınız!" "Hucurat" surəsi, ayə-6 ;

Dirayətul-hədis alimlərinin rəvayətlər barədə bir sıra ciddi şərtləri vardır. Bu da onu göstərir ki, ravinin imanlı və etibarlı olması nə qədər də mühümdür. Buna görə də ravi ədalətli, imanlı, doğruluğundan əlavə həm də güclü yaddaşa malik olmalıdır.

İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir

Bu məsələyə işarə olundu, hər hansı bir hədisi və xəbəri qəbul etməyin bir neçə mühüm şərti vardır. O şərtlərin birincisi bu hədis və xəbəri söyləyən adamın, yəni ravinin imanlı olmasıdır. Dinləyici, ya oxucu ravinin doğruçu, düz danışan və imanlı olmasını yəqin etməlidir.

Mötəbər sənədlərə əsasən, “səhiheyn” kitablarında olan hədislərin ravilərinin bir qismi sabit fikrə və imana malik olmamışlar. Tarixi dəlillərə müraciət edərkən onların doğru yoldan sapmaları və etibarsız olmaları üzə çıxır və inkaredilməzdir.

“Səhiheyn” ravilərinin böyük bir qismi o adamlardır ki, qondarma hədis yazma, hədis saxtalaşdırma, Həzrət Əli (ə) ilə düşmənçilikdən başqa yalançı da olmuşlar.

Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir

Əgər yuxarıda sayılmış sifətlərdən biri hər hansı bir kəsdə olsa, onun hədisi etibardan düşəcək və sözlərinin heç bir qiyməti olmayacaqdır. Belə sifətlər isə imanlı və mömin şəxslərdə cəm ola bilməz. Bizim nəzərimizcə, imanla yalan hədis düzəltmək heç vaxt bir yerdə ola bilməz. Yəni, imanlı şəxs heç vaxt yalan hədis düzəlməz, rəvayət uydurmaz və yalan danışmaz. Belə sifətlərə malik olan şəxslərin etimadsızlığı gün kimi aydın olan bir məsələdir. Buna görə də o kəslərin etimadsızlığını sübut etməkdən ötrü dəlil gətirməkdən vaz keçirik. Amma, onların Həzrət Əli (ə) ilə düşmənçiliyini imanla düz gəlməməsinə aid

səh:123

bir neçə hədisi gətirmək istəyirik. Sonra “səhiheyn” kitablarının raviləri haqqında araşdırma aparacağıq.

İndi isə belə hədislərdən bir neçə nümunə:

1. Peyğəmbər (s) buyurdu: "Ənsarla dostluq iman əlaməti, onlara kin bəsləyib düşmən olmaq isə nifaq əlamətidir(1)".

2. Yenə buyurur ki: "Bir müsəlmana söyüş söyüb ona lənət oxumaq fasiqlıq əlaməti və günah, bir müsəlmanla müharibə etmək isə küfr və dinsizlik əlamətidir(2)".

3. Əli (ə) buyurur: "And olsun o Allaha ki, toxum dənəsini parçalayıb bəşər övladlarını yaratdı. Bu, Allah Peyğəmbərinin (s) mənimlə bağladığı əhd-peymandır ki, "məni mömindən başqa bir kəs sevməz və münafıqdən başqa bir kəs mənimlə düşmənçilik etməz(3)".

Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin...

SƏHIHEYİN KİTABLARININ RAVİLƏRİNDƏN BİR DƏSTƏSİNİN İMANININ MIQDARI VƏ BU İMANIN TƏNQIDI

Səhiheyn kitablarından nəql olunan hədislərin məzmununa, iman və əqidə barədə söylənilən mətləblərə diqqət etməklə, qeyd olunan hədislərin ravilərinin doğru danışan və düzgünlüyünün çox əhəmiyyətli olması məlum oldu.

Əziz oxucu, siz səhiheyn kitablarının ricallarından bir qrupunun və bu iki kitabın hədis ravilərinin barəsində araşdırma apararaq hökm verə bilərsiniz. O cümlədən, onların hədislərinin bir qisminin səhih, ya yanlışlığına da diqqət edə bilərsiniz. Çünki, mülahizə olunduğu kimi, Peyğəmbərin (s)

səh:124

۱- [۱]. حُبُّ الْأَنْصَارِ عَلَامَةٌ لِإِيمَانٍ وَبُغْضُ الْأَنْصَارِ عَلَامَةٌ لِلنِّفَاقِ .
 ۲- [۲]. قَالَ: سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ.
 ۳- [۳]. قَالَ عَلِيٌّ: وَالَّذِي خَلَقَ الْجَبْهَوْبِرَاءَ أَنْسَمَهُانَهُ لِعَهْدِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ | أَلَيَّْ أَنْ لَا يُحِبُّنِي
 “Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-
 iman”; “Səhihi-Muslum”, 1-ci cild, “Səbabu muslimi fsuqun və
 qitaluhu kufir” bölümü; “Sunəni-Nəsaî”, 7-ci cild, səh. 111-112;
 bu barədə 12 hədis nəql olunmuşdur .

ənsara və Əliyə (ə) məhəbbət göstərmək, onları sevmək iman
 və onlarla ədavət və düşmənçiliyin nifaq əlaməti olduğunu
 bildirmişdir. Bu hədislər hər bir müsəlmanla müharibə etməyi
 küfr və imandan xaric olmaq kimi qiymətləndirir.

Tədqiqatçıların və rical alimlərinin nəzərinə əsasən, bu iki
 kitabın hədis rəvilərində bir çoxu möhkəm imana və əqidəyə
 malik olmamışlar. Tarixçilərin nəzərinə əsasən, bu rəvilər
 arasında bir qrup yalan danışan və etimad olunmayan rəvilər
 çox olmuşlar. O cümlədən, onlar arasında Əli (ə) ilə ədavət və
 düşmənçilik edənlər də az deyildir.

Necə ki, İbn Həcər Səhihi-Buxari kitabının hədislərinin
 mətnlərində və sənədlərində olan düyünləri açmaqla və bəzən
 də təəssübkeşliyi kənara qoymaqla bəzi həqiqətləri
 işıqlandırmışdır. O rəvilərin adlarını qeyd etməklə bildirmişdir
 ki, keçmiş alimlər bu rəviləri etimad olunmaz və zəif saymışlar.
 İbn Həcər neçə nəfərin adını sayaraq belə deyir: “Bunlar
 nasibi (۱) və Əlinin (ə) qatı düşmənləridirlər (۲)”.

Şeyx Mötəzilə Əbu Cəfər İskafi bu barədə deyir: “ Müaviyə səhabə və tabeindən bir qrup şəxsi ona (Əliyə) tənə vurmağa və onun haqqında uydurma hədis nəql etməyə vadar etdi. Bu iş üçün çoxlu pul xərclədi. Belə ki, hər bir süst və imanı zəif olan şəxsi asanlıqla bu işə cəlb edirdi.” Sonra belə deyir: ” belə şəxslərdən Əbu Hüreyrə, Əmr ibn As, Muğeyrət ibni Şöbə və Zubeyrin oğlu Urvə idi. Onlar Əli (ə) barədə çoxlu yalanlar qoşmuşlar. Bu yolla Müaviyənin rəğbətini özlərinə cəlb edərək onu öz istədiyi ilə təmin edirdilər(۳)”.
(۳)

səh:125

. [۱] – ۱Nasibi – Əli (ə) və onun övladları ilə döşmənlik edən, onlara söyüş və lənət göndərən şəxslərdir.(Mütərcim) .

“ . [۲] – ۲Hədyus-sari”, 2-ci cild ;

. [۳] – ۳İbn Əbil Hədid “Nəhcül-bəlağənin şərh” 4-cü cild, səh. 43 .

Hörmətli oxucu! İskafinin saydığı Müaviyənin hədis uyduran şəxslərdən tanıtdığı bu bir neçə nəfər o şəxslərdir ki, səhiheyn kitablarında onların vasitəsilə çoxlu hədislər nəql olunmuşdur.

Ötən bəhslərdə alimlərdən bir neçə nəfərin bu iki kitabın rəvayətləri barədə olan iradlarını nəql etmişdik. İbn Həcərin, Əbu Zər`ənin, Nəvəvinin və Əhməd Əmininin sözlərini əziz oxucuların xidmətinə çatdırmışdıq(۱) .
(۱)

Burada nümunə və şahid olaraq səhiheynin ricalından bir neçə nəfərin başqa alimlər tərəfindən də zəifliyini və onlar barədə

olan sözlərini, ravilərin tərcümeyi-halını, yaşayış tarixini, məzhəbini və s. açıqlayırıq. Həmin tərcümeyi-hal bu ravilərin bir çoxunu tanımaqda gözəl meyar və ülgü ola bilər.

•Əbu Hüeyrə

Səhiheyn kitablarında Əbu Hüeyrənin vasitəsilə bir çox hədislər nəql olunmuşdur. Bu hədislərin sayı 5374 ədəddir. Buxari, öz səhih kitabında Əbu Hüeyrədən 446 hədis nəql etmişdir^(۲).

O, elə şəxslərdəndir ki, çox hədis nəql etməkdə tanınmış, bəlkə birinci yerdədir. Onun hədislərinin çoxluğunu belə müqayisə ilə bilmək olar ki, əhli-sünnənin “Məsənid” və başqa kitablarında dörd xəlifədən nəql olunmuş bütün hədislərin hamısının sayı 1411-dir ki, Əbu Hüeyrədən nəql olunmuş hədislərə nisbətən 27% azdır.

O, Yəmən əhlindəndir. Xeybər qalasının fəthindən sonra (hicrətin 7-ci ilində) Mədinəyə hicrət etmiş və İslam dinini qəbul etmişdir. Peyğəmbrlə (s) onun arasında münasibət,

səh:126

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” elm və təhqiq baxımından.” müraciət edin .

“ . [۲] –۲Hədyus-sari”, 2-ci cild .;

özünün dediyinə görə üç ildən artıq olmamışdır^(۱).

Əbu Hüreyrə Müaviyənin əmrlərinə çox əməl edən, hədis uyduran qrupun üzvlərindən biri idi. O cümlədən, Əli (ə) və onun sülaləsinə nisbət çoxlu nalayiq sözlər demiş, Müaviyə və başqa üç xəlifələrin barəsində isə olmayan fəzilətləri uydurmuşdur(۲).

Əbu Hüreyrə o kəsdir ki, öz zamanında da çoxlu yalan hədislər deməkdə, yalançı olması ilə günahlandırılmış və bu ittihamlar qarşısında özünə bəraət qazandırmışdır(۳).

Əbu Hüreyrənin kisəsi

Elə ki Əbu Hüreyrə yalançılığının aşkar olmasını görürdü, öz yalanına etiraf etməklə, qarşı tərəfi çıxılmaz vəziyyətdə qoyur, özünü xilas edirdi.

Buxari öz “səhih” kitabında Əbu Hüreyrədən bir hədis nəql edir ki, onun axırı çox təəccüblü bir cümlə ilə diqqəti özünə cəlb edir:

فَقَالُوا... يَا أَبَاهُ رِيْرَهُ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ: لَا، هَذَا مِنْ كَيْسِ أَبِي هُرَيْرَةَ .

Hədisin məzmunu belədir: Əbu Hüreyrə Peyğəmbərdən (s) bir hədis nəql etmişdir. Elə ki, onun axırı dinləyicilər üçün çox təəccüb edici və qəbul olunmaz oldu, cürət və cəsarət taparaq sual soruşdular: Əbu Hüreyrə! Bu cümləni də Peyğəmbərdən (s) eşitmişən?

Əbu Hüreyrə burada məcbur qalıb həqiqəti belə izah edib deyir: Xeyr, bu Əbu Hüreyrənin kisəsindəndir(۴).

Əbu Hüreyrənin tərcümeyi-halında onun dini, fərdi və ictimai şəxsiyyəti, eləcə də Müaviyənin təşkil etdiyi hədis

səh:127

“ . [١] –\Səhihi-Buxari”, 2-ci cild; “Əlamətun-nubuuvəti fil İslam” bölümü; Əbu Hüreyrənin tərcüməsi “Təbəqat vəl-isabə”-də ;

“ . [٢] –٢Nəhcül-bəlağənin şərhi”; “İbn Əbil Hədid”, 4-cü cild, səh. 43 ;

“ . [٣] –٣Səhihi-Buxari”; “Kitabul-uyun və kitabul muzariə”; “Musnədi-Əhməd ibn Hənbəl”; “Məsanidi-Əbu Hüreyrə ;”

“ . [٤] –٤Səhihi-Buxari”, 7-ci cild; “Kitabun-nəfəqat”, 1-ci bölüm ;

uyduran heyətin üzvü olması barədə çoxlu qiymətli kitablar yazılmışdır(١).

٢.Əbu Musa Əşəri

Səhiheyn kitablarının ravilərindən biri də Əbu Musa Əşəridir. Adətən əhli-sünnə məzhəbinin rical və tərcümə olunmuş kitablarında Əbu Musa barədə fəzilətlər nəql olunmuşdur (٢).

Buxari də öz səhihində ondan 57 hədis nəql etmişdir (٣).Lakin o, Həzrət Əlinin (ə) qatı düşmənlərindən və İslam aləmində çox acınacaqlı hadisələr törədənlərdən biri olmuşdur. Belə ki, Əli (ə) namazında onu gördüyü işlərinə görə nifrin etmişdir(٤).

Əli (ə) Kufənin yaxınlığına çatan zaman Əmmar Yasiri və Məhəmməd ibn Əbu Bəkri Kufə əhlinin yanına göndərdi. Əbu

səh:128

. [۱] – ۱Mərhum Seyyid Şərafuddin yazdığı – “Əbu Hüreyrə” kitabı, Mərhum Əbu Rəyyə Misrinin yazdığı “Şeyxul muzirə” və s.. kimi kitablar. Mütərcim: Əbu Hüreyrədən nəql olan hədislər başqa səhabələrdən o cümlədən İbn Abbas, Əli (ə) , Əbu Zər, Miqdad, Səlman Farsi, hətta Əbu Bəkr, Ömər, Səd ibn Vəqqas və Aişənin nəql etdiyi hədislərdən çox gözə dəyir. Hansı ki, onun söylədiyi hədislərin əksəriyyətini heç kəs eşitməmiş və nəql etməmişlər. Səhihi-Buxari kitabında nəql olunan hədislərin çoxu isə Əbu Hüreyrədən nəql olunmuş rəvayətlərdir. Ummul-möminin Aişə onu bu işlərinə görə ittiham edərək “yalançı” olmasını bildirmişdir. İkinci xəlifə Ömər özü, Əbu Hüreyrəni bu işlərinə görə cəzalandırmışdır. “Təvilul muxtəlifil hədis” – ibn Quteybə Deynəvəri səh. 38-39, təzə çap səh. 41

فَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ صَحِبَ رَسُولَ اللَّهِ | نَحْوًا مِنْ ثَلَاثِ سِنِينَ، وَأَكْثَرَ 41 تَزَاةَ
 الرِّوَايَةِ عَنْهُ وَعَمْرًا بَعْدَهُ نَحْوًا مِنْ خَمْسِينَ سَنَةً، وَكَانَتْ وَفَاتُهُ، سَنَةً تَسَعُ وَخَمْسِينَ، وَفِيهَا
 تُوُفِّتِ أُمُّ سَلَمَةَ، زَوْجَ النَّبِيِّ، وَتُوُفِّتِ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَبْلَهَا بِسَنَةٍ. فَلَمَّا أَتَى مِنَ الرِّوَايَةِ
 عَنْهُ، مَا لَمْ يَأْتِ بِمِثْلِهِ مِنْ صَحْبِهِ مِنْجَلُهُ وَأَصْحَابِهِ وَالسَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ إِلَيْهِ، أَتَّهَمُوهُ وَإِنْكَرُوا عَلَيْهِ،
 وَقَالُوا كَيْفَ سَمِعْتَ هَذَا وَحْدَكَ؟ وَ مِنْ سَمِعَهُ مَعَكَ؟ وَ كَانَ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَشَدَّهُمْ
 إِنْكَارًا عَلَيْهِ، لِتَطَاوُلِ الْأَيَّامِ بِهَاوَبِهِ. وَ كَانَ عَمْرٌ أَيْضًا، شَدِيدًا عَلَى مَنْ أَكْثَرَ الرِّوَايَةَ، أَوْ أَتَى
 بِخَبْرٍ فِي الْحُكْمِ، لِأَشَاهِدَ لَهُ عَلَيْهِ... .

. [۲] – ۲Təzkiratul-hufaz”, 1-ci cild, səh. 21-22; və “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild; “Səhabənin fəzilətləri” bölümü .

. [۳] – ۳Hədyus-sari”, 2-ci cild ;

. [۴] – ۴İbn Əbil Hədid “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, 4-cü cild, səh. 79 ;

Musa o günlərdə Kufənin valisi idi. O hələ Osmanın zamanından bu vəzifəni qoruyub saxlamışdı.

Əli (ə) göndərdiyi iki səfirin vasitəsi ilə Kufə əhlindən kömək istədi. Kufənin başçılarından bir qrupu Əbu Musanın yanına tələsdilər və onun Əliyə (ə) kömək üçün Kufədən xaric olmaları barədə Əbu Musanın nəzərini öyrənmək istədilər. Əbu Musa onların cavabında dedi: Əgər axirət yolunu istəyirsinizsə budur ki, siz öz işinizlə məşğul olun və Kufədən kənara çıxmayın. Əgər Kufədən çıxmaqla atəşli və əzablı yolu istəsəniz, bu işin məsuliyyəti sizi özünə tərəf dəvət edən o kəsin (Əlinin (ə)) boynunadır.

Əbu Musanın söylədiyi həmin bir cümlə Kufədə olan o günkü məqam və vəzifəli, nüfuzlu şəxslərin bir çoxunun və Kufə qəbilələrinin şeyxlərinin Həzrət Əliyə (ə) kömək göstərməmələrinə səbəb oldu.

Bu hissəni İbn Quteybə nəql edir. Sonra Əbu Musanın Əmmara və Məhəmməd ibn Əbu Bəkrə söylədiklərini və mənbər başında Kufə camaatına olan söhbətlərini nəql etmişdir. Bu da onun sözlərində və xütbələrində iki üzlülüynü, etiqadsızlığını və onun azgınlığını, Əliyə (ə) qarşı düşmənçiliyini çox gözəl şəkildə açıqlayır: - Əbu Musa Əşəri haqla batilin arasında fərqi ayıra bilmirdi. O, həmin kəslərdən idi ki:

واستيقنتها أنفسهم ظلماً جحدوا بها

__BİLƏ-BİLƏ (ƏLINİN __Ə)__ VILAYƏTİNİ VƏ
ÜSTÜNLÜYÜNÜ) İNKAR EDƏRƏK ÖZLƏRİNƏ ZÜLM
EDİRDİLƏR_ .

Onun Həzrət Əliyə (ə) kömək göstərməməsi barədə Kufə məscidində etdiyi xütbəsi nifaq toxumlarının bir çox Kufə qəbilələrinin tanınmış başçıları arasında səpilməsinə səbəb oldu və onun acı bəhrələri “Siffeyn” və başqa müharibələrdə öz nəticəsini göstərdi.

Əbu Musa o kəsdir ki, “həkəmeyn” hadisəsində hökm oxunan

səh:129

zaman Əbdullah ibn Öməri xilafət üçün Əlidən (ə) ləyaqətli və üstün bilirdi. Hökm oxuyaraq Əlini (ə) xilafətdən azad etdi(1).

.۳Əmr İbn Ass

Səhiheyn kitablarının ravilərindən və bu iki kitabın hədisçilərindən biri də Əmr ibn As ibn Vaildir. Onun Əli (ə) ilə müxalifətçilik etməyi və düşmənçiliyi, tarixdən azacıq belə olsun anlayışı olanlar üçün gizli və qaranlıq deyildir.

Əmr As yaşayışının tarixi səhifələri, Müaviyənin qondarma hədis düzəldən heyətləri arasında olması, Siffeyn döyüşündə Müaviyənin qoşunu sırasında iştirak etməsi, bu ədavətə möhkəm dəlildir. Əmr As Siffeyn döyüşünün sırası iştirakçısı olmamış, bu qanlı döyüşlər onun hiylə və məkrli planları ilə hazırlanmışdı. Həkəmiyyət məsələsi onun xaincəsinə hazırladığı planların nəticəsi idi. Həmçinin, Quran vərəqələrinin nizələr üzərinə vurulması ilə bu məsələni əməli surətdə İslam aləmində, müsəlmanlar arasında hələ də düzəlməyən ayrı seçkiliyə, təriqətlərin yaranmasına və ən nəhayət Həzrət Əlinin (ə) şəhadəti ilə nəticələndi.

O cümlədən, zahirdə onun atası adlandırılmış As ibn Vail Peyğəmbərin (s) qatı və açıq düşmənlərindən biri idi. “Kovsər” surəsi As ibn Vailin Peyğəmbərə (s) söylədiyi tikanlı və təhqiramiz məsxərələrin nəticəsində nazil olmuşdur. Allah onun özünü “əbtər”, yəni “sonsuz” adlandırmışdır. Əmrin özü Əli (ə) ilə ədavət və düşmənçiliyindən əl çəkməmiş, imkan daxilində fürsət əldə etməklə səpdiyi nifaq və düşmənçilik toxumlarından faydalanmışdı.

Biz burada İmam Əlinin (ə) onun barəsində buyurduqları kəlamlardan bir neçə cümlə də qeyd edirik. O cümlədən, Əmr

səh:130

“ .[۱] -Əlimaməti vəs-siyasəh” 1-ci cild ,

Asın yalançılığı, onun Əlinin (ə) mübarək şəxsiyyəti barədə iftira və böhtanlarını da qeyd edirik. Bu cümlələr imanda məqam və rütbəsi olan bir şəxsin, Əlinin (ə) Asın oğlu Əmr barədə buyurduqlarıdır. Bu kəlamları əziz oxucuların qarşısında xatırladır və səhiheyn kitablarında Əmr Asın səhih adlanan hədislərinin sayını açıqlayırıq.

Əli (ə) buyurur:

عَجَبًا لِابْنِ النَّبِغَةِ؟ يَزَعُمُ لِأَهْلِ الشَّامِ أَنَّ فِيَّ دَعَابَةً، وَإِنِّي أَمْرٌ تَلْعَابَةٌ، أُعَافِسُ وَأَمَارِسُ. لَقَدْ قَالَ بَاطِلًا، وَنَطَقَ آثِمًا: أَمَّا وَشَرُّ الْقَوْلِ الْكُذْبُ إِنَّهُ لَيَقُولُ فَيَكْذِبُ. وَيَعْدُ فَيُخْلِفُ، وَيَسْأَلُ فَيَلْحَفُ، وَيَسْأَلُ فَيَبْخُلُ، وَيَخُونُ الْعَهْدَ، وَيَقْطَعُ الْإِلَّ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْحَرْبِ فَأَيُّ زَاجِرٍ وَآمِرٍ هُوَ؟ مَا لَمْ تَأْخُذْ السُّيُوفُ مَأْخِذَهَا فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ أَكْبَرَ مَكِيدَتِهِ أَنْ يَمْنَحَ الْقَوْمَ سَبْتَهُ،

أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لَيَمْنَعُنِي مِنَ اللَّعِبِ ذِكْرُ الْمَوْتِ وَإِنَّهُ لَيَمْنَعُهُ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ نَسْيَانُ الْآخِرَةِ، وَإِنَّهُ لَمْ يَبَاعِ مَعَاوِيَةَ حَتَّى شَرَطَ لَهُ أَنْ يُؤْتِيَهُ آيَةً وَيَرْضَخَ لَهُ عَلَى تَرْكِ الدِّينِ رَضِيخَةً.

Zinakar qadının oğluna təəccüb edirəm ki, yalan yolla Şam əhlinə deyir: Mən (Əli) çox zarafat edən və qulaq oynadan bir kişiyəm. Bu iş də mənim ən çox sevdiyim bir işdir. O, yalan və düzgün olmayan söz demişdir. Bu sözü ilə günaha mürtəkib olmuşdur. Agah olun! Günahların ən pisi yalandır və Əmrin ağzına aldığı hər bir söz yalanla birdir. O, bir kəsə vədə verərsə ona xilaf edər, sual və soruşmaqda çox sözü olan, cavab verməkdə isə çox paxıl və bağladığı əhd-peymanında xəyanət edəndir. Qohumlarından uzaq gəzəndir. Elə ki, döyüş meydanında hazır olur, qılınclar nə qədər ki, işə düşməyib fəsad qaynatmaq, alov yandırmaq üçün çoxlu qanun və qaydaları dilində oynadır. Elə ki, qılınclar qınından çıxdı və döyüş başladı ən böyük hiyləsi budur ki, övrətini camaata göstərir. Bilin! And olsun Allaha ölümü yad etmək məni zarafat etməkdən və oyun oynamaqdan saxlayır. Axirəti unutmaq,

səh:131

Əmr Ası haqq sözü deməkdən saxlayır(1).

O Müaviyədən hədiyyə almaq və Müaviyənin ona dinindən əl çəksin deyə böyük məbləğdə rüşvət (Misir hökumətinin) verməsi şərti ilə beyət (2)etmişdir.

Bu, Əlinin (ə) Əmr Asın əxlaqı və əqidəsi barədə olan buyurduqları idi. Əmr As, həmin şəxslərdən idi ki, Əli (ə) sübh və məğrib namazlarında ona nifrin edib lənət oxuyurdu(3).

Əhli-sünnə məzhəbi arasında hədis ravisi kimi tanınmış və səhiheyn kitablarının hədisçilərindən biri də Zubeyr oğlu Əbdullahdır. Buxari öz səhih kitabında ondan on hədis nəql etmişdir. Əbdullah ibn Zubeyr Əlinin (ə) qatı düşmənlərindən, xəvaric, nasibi və müxalifətçilərindən biri idi. Cəməl döyüşündə atası Zubeyrin və Təlhənin olmasıyla qoşunun pişnamazı və imamətliyi ona həvalə olunmuşdu(۴).

Bəzi ravilərin yazdıqlarının məzmununa əsasən o, atası Zubeyri Əli (ə) ilə düşmən olmasına məcbur etmişdi. Çünki, Əli (ə) buyurmuşdur ki: “Zubeyr, oğlu böyüyənə kimi biz Əhli-beytlə idi (۵)”.Yenə də nəql olunmuşdur ki, Əli (ə) Cəməl döyüşündə elə ki, Zubeyrlə üzləşdi, buyurdu: “Sənin ləyaqətsiz oğlun böyüyüb bizim aramızda təfriqə salana qədər, biz səni Əbdul Muttəlibin övladlarından və yaxşı kəslərdən sayırdıq(۶)”.

səh:132

“.[۱]-۱Nəhcül-bəlağə”, 83-cü xütbə; və “Şeyx Tusinin “Əməli” adlı kitabı, səh. 82 ;

.[۲]-۲Hakimiyyəti tanımaq .(bir növ səs verməkdir) Mütərcim .

.[۳]-۳Təbəri 6-cı cild, səh. 40, “İstiab”- Əbil Əvəri Sələminin tərcüməyə halı- İbn Əbil Hədid 5-ci cild; səh. 79; Əbdullah ibn zubeyrin tərcüməyə halı- “İstiab ”

.[۴]-۴İbn Əbil Hədid “Nəhcül-bəlağənin şərh” 2-ci cild; səh. 168 ;

“.[۵]-۵İstiab”, 3-cü cild; səh. 906; İbn Əbil Hədid, 2-ci cild; səh. 167 ;

“ . [۶] –۶Tarixi Təbəri”, 3-cü cild, səh. 488; “Vəl imamətu vəs-siyasət”, 1-ci cild, səh. 55-56; İbn Əbil Hədid, 4-cü cild, səh. 61-62; “İstiab”, Əbdullah ibn Zubeyrin şərhı halı .

Cəməl döyüşündə elə ki, Aişənin qoşunu “Bemaul-həvəb” adlı bir məkana yetişdi, o yerin itləri hüzməklə səs-küy salmağa başladılar. Aişə Məhəmməd ibn Təlhədən sual edərək bu məkənin adını soruşdu. Təlhə dedi: “Maul-həvəb”. Aişə dedi: Mən belə məsləhət görürəm ki, buradan qayıdam. Məhəmməd dedi: Niyə? Aişə cavab verdi: Çünki, Allahın rəsulundan (s) eşitdim ki, öz arvadlarına nəhy edərkən belə buyurdu: Guya görürəm ki, sizlərdən birinə “həvəb” itləri hürəcək. Sonra buyurdu: “Ya Humeyra! Özünü gözlə ki o sən olmayasan”.

Məhəmməd ibn Təlhə dedi: Allah sənə rəhm etsin bu sözləri boşla və üstündən keç. Cəmiyyət və qoşun arasında təfriqəyə bais olma. Sonra Əbdullah ibn Zubeyr yaxınlaşdı və and içdi ki, tanıtıranlar düzgün tanıtırmayıblar və səhv deyiblər. Sonra Aişənin inamını artırmaq üçün 50 nəfəri yalandan şəhadət verərək sözünü təsdiq etməklərinə vadar etdi(۱).

Vaqidinin, İbnul Kəlbinin və başqa tarixçilərin nəqlinə əsasən, İbn Zubeyrin Əli (ə) ilə düşmənçiliyi və ədavəti o yerə qədər idi ki, o qarşıya çıxan hər bir fürsətdə Həzrətə hörmətsizlik edirdi. Bir müddət də xilafət iddiası etdi. 40 cümə namaz xütbəsindən Peyğəmbərin (s) adını sildi. Onun bu əməli camaata ağır gəldi və axırda etiraza səbəb oldu.

İbn Zubeyr öz əməlini belə açıqlayır: Mənim Peyğəmbərin (s) adını qeyd olunmamasında məqsədim budur ki, Peyğəmbərin (s) ləyaqətsiz və geridə qalmış qohumları vardır. Peyğəmbərin

(s) adını qeyd etsəm onlar sevinəcəklər. Mən isə Allah elçisinin adını dilimə gətirməməkdə və onları əzməkdə məcburam(۲).

səh:133

“ . [۱] – Tarixi Təbəri”, 3-cü cild, səh. 458; “Vəl imamət vəs-siyasət”, 1-ci cild, səh. 55-56; İbn Əbil Hədid 4-cü cild, səh. 61-62 ;

. [۲] – Həmin mənbədə .

• İmran İbn Həttan

İmran ibn Həttan xəvaricin rəislərindən, fəqihlərindən və onların xətiblərindəndir. Əhli-sünnənin hədis rəvilərindən və ricalından biri kimi tanınmışdır. Buxari öz səhih kitabında ondan hədislər nəql etmişdir.

İmranın Həzrət Əli (ə) ilə düşmənçiliyi o qədər həddini aşmışdır ki, öz məşhur şərlərində İbn Müləmi tərifləmiş və Həzrət Əlini (ə) öldürdüyü üçün behiştə daxil olacağını bildirmişdir. Onun nəzərincə, İbn Müləmin bu böyük cinayəti Allah qarşısında bütün dünya əhlinin əməllərindən fəzilətli olmasına və çəkisinin bütün camaatın əməllərindən ağır gəlməsinə səbəb olmuşdur. O, öz şərinə deyir:

يَا ضَرْبَهُ مِنْ تُقَى! مَا أَرَادَ بِهَا

إِلَّا لِيَلْبَغُ مِنْ ذِي الْعَرْشِ رِضْوَانًا

إِنِّي لَأَذْكُرُهُ حِينًا فَأَحْسِبُهُ

أَوْ فِي الْبَرِيَّةِ عِنْدَ الرَّحْمَانِ مِيزَانًا (١)

Əziz oxucu!

Bu, səhiheyn rəvayətlərinin bir çoxunun həqiqi çöhrəsi idi. Belə şəxslər tərəfindən bu iki kitabda müxtəlif hədislər nəql olunmuşdur. Əziz oxuculardan xahişimiz budur ki, bir dəfə də yenidən Səhiheyn (٢) kitablarının rəvayətlərinə, onların tərcümeyihəsinə diqqət etməklə, özünüz bu iki kitabın bütün hədislərinin səhihliyi barədə hökm verəsiniz.

Əvvəlki səhifələri oxumaqla həqiqətlərin üzərindən təəssübkeşlik pərdəsini götürün və Əbul Həsən Muqəddisi kimi sünni alimlərinin bəzilərinin yazılarını tapın. O yerdəki deyir:

Səhiheyn kitablarının hədislərini nəql edənlərin cərgəsində

səh:134

. [١] -١Təqvalı şəxs tərəfindən vurulan bu zərbə nə gözəl zərbədir. Çünki onu Allaha yaxınlaşmaq üçün vurmuşdur .

. [٢] -٢Tərcüməyə halları qeyd olunan şəxslər İmran ibn Həttan istisna olmaqla hamısı Buxari və Müslimin ricalından sayılırlar. Lakin, İmran tək cə Buxarinin ricalındandır. Yeddinci babda Kitabal libas bab – Nəqzus-suvər və bab:-Lobsul-hərir və s.. yerlərdə ondan hədislər nəql olunmuşdur .

duran hər bir kəs hər növ eyib, naqislik və hər cürə irad və şübhələrdən munəzzəhdir (١) هذا جاز القنطرة...

Gördüyünüz kimi bu iqtibas nə qədər də yanlış və qərəzli deyilmişdir.

.۷–۹ Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi)

Bu iki kitabın zəifliyinin ikinci dəlili Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının hədislərinin bir qisminin səhih olmamasının və zəifliyinin səbəblərindən biri olan, onların fəvqəladə təəssübkeşliyidir. Bu iki kitabın müəlliflərinin təəssübkeşliyinin həddindən artıq çox olması yazdıqları hədislərdə belə öz əksini tapmışdır. Belə ki, təəssübkeşlik Buxaridə Müslimə nisbətən daha çox gözə dəyir.

Necə ki, “hubb” – sevgi və “boğz”- kin-küdurət həddindən artıq və ifrat dərəcəsinə çatdıqda insanı həqiqətləri dərk etməkdən saxlayır və həqiqəti görməkdə onun gözlərini kor və eşitməkdə isə qulaqlarını kar edir. Təəssübkeşlik də insanı həqiqəti dərk etməkdən saxlayır və haqqın aşkar olmasına mane olur; insanı həqiqəti ört- basdır etməyə vadar edir. Həqiqətən təəssüb özü də “sevgi və nifrət”-in vücuda gəlməsində olan amillərdən biridir. Təəssüflər olsun ki, Buxari və Müslim fəvqəladə şəkildə təəssübkeşliyə mübtəla olmuş və bu hal onlara qalib gəlmişdir.

İndi isə onların təəssübkeşliyindən bir neçə nümunəyə işarə edirik:

Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri

Buxari və Müslimün təəssübkeşliyinin dəlillərindən biri də budur ki, onlar Əlinin (ə) mühüm və məşhur fəzilətlərini onun xilafət məqamına ləyaqətli olmasını və hər bir cəhətdən ön

“.[١]–\İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 21 ;

cərgədə olmasını bilərəkdən nəql etməmişlər.

Bu fəzilətlər və tarixi faktlar əhli-sünnə məzhəbləri arasında qəbul olunmuş məsələlərdən biridir.

“Qədiri-Xum hədisi”, “Təthir ayəsi”, “Tayir Məşəvinin hədisi”, “Qapıların bağlanması” və “Ənə mədinətul elm və Əliyyun babuha” və s (١)...kimi hədislər bu iki kitabda gətirilməmişdir.

Bu fəzilətləri on nəfərdən çox səhabə nəql etmişlər ki, əhli-sünnənin mötəbər kitablarında qeyd olunmuşdur(٢).

Buxari bu fəzilətləri nəql etmək istəməmiş, lakin Müaviyə üçün məxsus bir mövzu açaraq onun barəsində hədislər nəql etmişdir. Müaviyənin fəziləti barədə Peyğəmbərdən (s) heç bir hədis nəql olunduğunu tapmadığına görə, yalnız Abbasdan iki hədis nəql etmişdir. Onların biri, onun Peyğəmbərlə (s) söhbətini, digəri isə onu fəqih adlandırdığını qeyd etmişdir (٣).

Bəli, hədis toplayan, təfsir və tarix kitabı yazmağı özünə vəzifə bilən bir şəxs səhabələrdən birinin başqası (Müaviyə) barədə olan sözünü və tərifini nəql edə bilirsə, bəs necə ola bilər ki, tarixi əzəməti və əhəmiyyəti ilə tanınan “Qədiri-Xum” barəsində olan hədisi (٤)və ya “Mən elm şəhəriyəm Əli isə onun qapısıdır” hədisini unudur.

Bu dırnaqarası etinasızlıq və unutmazlıq, Əmirəl-möminin Əlinin (ə) fəzilətlərini gizlətməkdən başqa bir şey deyildir.

Bəli, “səhiheyn” kitablarının müəllifləri öz istəklərinə uyğun səh:136

“ . [١] –١Təthir” ayəsi və “Qədiri-Xum” hədisini Müslim nəql etmişdir. Lakin “Qədiri-Xum” hadisəsi barədə bir hədis gətirmiş və onu da təhrif olunmuş növün nəql edib. Yüzlərlə “Qədiri-Xum” barədə olan səhih hədislərdən məhz onun bu hədisi seçməsi özü təhrifin bir növüdür .

“ . [٢] –٢Qayətul-məram və əbəqatu vəl qədİRə” müraciət olunsun .

“ . [٣] –٣Səhihi-Buxari”, 5-ci cild; “Kitabul-fəzail”, “Zikru Müaviyə” bölümü ;

“ . [٤] –٤Mən kuntu mövlahu haza Əliyyun mövlahu”- Mən hər kimin aqasıyamsa Əli (ə) də onun ağasıdır .

olaraq bəzi həyati əhəmiyyətli məsələləri gizli saxlamaqla səy göstərmişlər ki, gələcəkdə də bu məsələlərdən heç kəsin xəbəri olmasın. Daha heç kəs xilafət məqamına kimin ləyaqətli olması barədə düşünməsin. Görəsən bu barədə- Peyğəmbərdən (s) hədis nəql olunmuşdurmu? - sualı heç kəsi düşündürməsin.

Bu məsələdə onlar müəyyən miqdarda öz məqsədlərinə nail olmuşlar. Buna görə də İbn Teymiyyə “Qədiri-Xum” hədisini rədd edərək belə deyir:

Bu hədis *مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ* (ع) مَوْلَاهُ sihahda nəql olunmamışdır. Onu tarixçilər nəql etmişlər və düzgünlüyündə də ixtilaf vardır(١)”.
1

Müslimin şiələrə qarşı gülməli iftirası

Təəssüb və şəxsi qərəzin acı nəticələrindən biri də Müslimün öz səhih kitabının müqəddiməsində şiələrə qarşı yazdığı iftiradır. Elə ki, qondarma və yanlış hədislər barədə bəhs edir, izahlı surətdə belə deyir:

“-Qondarma hədislərdən biri də şiələrin Əli (ə) barədə nəql etdikləri hədislərdir. Belə ki, bu hədisdə deyilir ki, Əli (ə) buludların arasındadır.

إِنَّ الرَّافِضَةَ تَقُولُ إِنَّ عَلِيًّا فِي السَّحَابِ

Müəllif: Şiə hədisləri Rəsuli-Əkrəmin (s) zamanından yazılmış və şiələrin kəlam kitablarında geniş şəkildə qeyd olunmuşdur. O cümlədən, kitabxanalar şiə kitabları ilə doludur. Bu hədis kitablarının hər hansı birində belə bir hədis tapmaq olar?! Görəsən bütün şiə mühəddislərinin və tarixçilərinin əqidəsi bu deyil ki, Əli (ə) (ə) Kufədə, məscid və mehrab arasında İbn Mülcəm Muradinin əli ilə şəhadətə nail olmuş və indiki Nəcəfi-Əşrəfdə dəfn olunmuşdur!?

Səhihi-Buxarinin və Səhihi-Müslimün hədisləri içində qeyd

səh:137

“.[١]-\Minhacus-sünnə”, 4-cü cild, səh. 12 ;

olunan bu hədis kimi əsas olmayan bir çox hədislər vardır. Onlara səhih donu geyindirərək müsəlmanlar arasında yaymışlar. Bu günlərdə də sünnilər həmin mətləbləri oxuyaraq

onların səhih olmasını güman edir və onlara etimad bəsləyərək öz hücumlarında bu hədislərdən dəlil kimi istifadə edirlər.

Bu məsələnin kökü haradadır!?

Tarixi məlumatlara əsasən, Peyğəmbər (s) Qədiri-Xum günü öz mübarək əmmaməsini (Səhab)-ı iftixar taci kimi Həzrət Əlinin (ə) başına qoydu. Bəzi vaxtlar Əli (ə) o əmmamə ilə Peyğəmbərin (s) yanına gedərkən, o Həzrət fərəhlənərək buyururdu:

أقبل على في السحاب

Şiələr və Həzrət Əlinin (ə) tərəfdarları da Peyğəmbərin (s) sözünü böyük iftixarla təkrarlayır və onun başqa səhabələrdən üstünlüyünə görə bu cümləni söyləyirdilər:

جاءَ عَلِيُّ فِي السَّحَابِ (١)

Lakin Müslim hədisin əslini yazmamış, uydurma və qondarma bir hədisi onun yerinə qoyaraq şiələrə aid etmişdir.

Buxari və İmam Sadiq (ə)

Səhiheyn kitablarının ravilər bəhsində bu məsələ aydın olmuşdur ki, bu kitablarda xəvaricdən, (٢)nasibilərdən, Peyğəmbər (s) ailəsi ilə düşmənçilik edən şəxslərdən çoxlu hədislər nəql olunmuşdur. Xüsusilə, Buxari xəvaricin başçısı və onların fəqihlərindən olan İmran ibn Həttandan hədis nəql etmişdir. Buna baxmayaraq, Buxarinin iman və təqvası İmam Sadiqdən (ə) hətta bircə dənə belə olsun hədis nəql etməyə icazə verməmişdir.

səh:138

۱- [۱]. كان له عمامه تسمى السحاب فوهبها علي بن ابي طالب كرم الله وجهه فكان ربماطلع عليه علي كرم الله وجهه فيقول:- أتاكم علي في السحاب يعني عمامته التي و هبها “Sireye Hələbi”, 3-cü cild, səh. 369 və “Əl-ğədir”, 1-ci cilddə bu dastanı geniş şəkildə müəliə edə bilərsiniz .

. [۲]-Əli (ə) ilə düşmənlik edən qruplaşmalardan biri .

Bu məsələ o vaxt aydın olacaq ki, Buxarinin gözlərindən təəssübkeşlik pərdəsi götürülsün; zaman və məkan baxımından İmam Sadiqin (ə) şəxsiyyətinə və Buxariyə bir nəzər salaq.

۱. Buxari zaman cəhətindən İmam Sadiqə (ə) çox yaxın olmuşdur. Təqribən 100 il o Həzrətdən (ə) sonra dünyasını dəyişmişdir(۱).

۲. Buxari altı il Hicazda İmam Sadiqin (ə) elm ocağının mərkəzində olmuşdur. Hədis öyrənmək üçün şiə məzhəbinin mərkəzi olan Bağdad və Kufə şəhərlərində yaşamışdır. Bağdad və Kufəyə çox gedib-gəlmişdir. Belə ki, səfərlərinin sayını özü də yaddan çıxarmışdır(۲).

O gün İmam Sadiqin (ə) Hicaz və İraqdakı tələbələrinin sayı həddindən artıq çox idi. Fəzlin vəsiyyəti: O Həzrətin elmi o qədər idi ki, bütün əhli-sünnə camaatının qulaqlarına çatmışdı. Hətta İslam ölkələrinin ən ucqar nöqtələrinə belə gedib çıxmışdı. Onun elmindən xəbəri olan hər bir şəxs o Həzrətin (ə) qarşısında fiqh və hədis elmlərini bildiklərini iddia edə bilmirdi.

۳Buxari İmam Sadiqdən (ə) çoxlu hədis nəql edənlərin bir çoxundan hədislər nəql etmiş, lakin onların İmam Sadiqdən (ə) nəql etdikləri hədisləri isə tərک etmişdir. Bu şəxslər – Əbdul Vəhab Səqəfi, Xatəm ibn İsmail, Malik ibn Ənəs və Vəhəb ibn Xalid və s..- Buxarinin hədis nəql etdiyi adamlardan sayılırlar .

(۳)

İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi

Buxari İmam Sadiqdən (ə) hədis nəql etmədiyinə görə İbn Teymiyyə onun tərəfindən üzür istəyərək deyir: Buxari Yəhya ibn Səiddən Cəfər ibn Məhəmməd barəsində bir söz eşitmişdi. Buna görə də ondan hədis nəql etməmişdir(۴).

səh:139

. [۱] - ۱İmam Sadiqin (ə) vəfati 148 –ci il, Buxari isə 256-cı ildə baş vermişdir .

. [۲] - ۲Əvvəlki səhifələrə “Buxarinin şərhı halı” bəhsinə müraciət et .

. [۳] - ۳Bihil cəmi beyni ricalus-səhiheyne müraciət olunsun .

“ . [۴] - ۴Minhacus-sunnə”, 4-cü cild, səh. 133 .

İbn Teymiyyə bu məsələni üstü örtülü bəyan etmiş və Yəhya ibn Səidin sözlərinə işarə etməklə kifayətlənmişdir.

Biz isə deyirik: Əgər İmam Sadiq (ə) fəzilət, təqva, elm və bilik baxımından məchul olsaydı, yaxud Buxari raviləri tanımaqda məlumatsız bir şəxs idisə, İbn Teymiyyənin üzrünü qəbul

edərdik və Buxarini bu işinə görə üzürlü saydıq. Həmçinin onun təəssübkeş bir şəxs olduğunu güman etməzdik. Lakin, həqiqət və gerçəklik bu ehtimalların hamısını təkzib edir və onun təəssübkeşliyini sübuta yetirir.

Bundan qabaq işarə etdiyimiz kimi, İmam Sadiqin (ə) şəxsiyyəti və elmi elə bir mərhələdə deyildir ki, bir nəfərin sözünü əldə əsas tutub o Həzrətin mənəvi və elmi şəxsiyyətinə şübhə ilə yanaşsınlar.

Başqa cəhətdən, Buxari rical və şəxsiyyətləri tanımaqda ixtisas sahibi idi. O, öz “Ət-tarix” kitabını ricalın seçilməsi və tanınması üçün yazmışdır. Hətta ondan nəql olunmuşdur ki, belə deyir:

“Mənim yanımda əhvalatı və mətləbi olmayan hədis nəql edənlər azdır. Lakin, “Ət-tarix” adlı rical kitabımın bundan artıq geniş olmaması üçün çox açıqlama verməkdən çəkinmişəm⁽¹⁾.”

Belə şəraitin olması ilə onun İmam Sadiqdən (ə) hədis nəql etməməsini inad və düşmənçilikdən başqa bir şey hesab etmək olarmı?! Onun Peyğəmbər (s) ailəsindən üz çevirməsini bu ailə ilə düşmən olmasından başqa bir yerə yozmaq olarmı!?

Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi

Əziz oxucu, yazımızın bu hissəsində başqa bir nöqtəni də bu bəhsə əlavə etməyi lazım bildik. Bu vasitə ilə istəyirik ki, Buxari

“ . [١] –\Tarixi Bağdadi”, 2-ci cild; səh. 7; “Zuhal İslam”, 2-ci cild; səh. 112 .

və Müslimün Peyğəmbər ailəsinə olan, ədavət və düşmənliyi, həmçinin İbn Teymiyyənin yersiz üzrü aydın olsun:

Bu kitablara müraciət edib diqqət yetirməklə bunu başa düşürük ki, bu iki kitabın müəllifləri (Buxari və Müslim) 2400 nəfərdən artıq ravidən hədis nəql etmişlər (١)Nəql etdikləri hədislərin ravilərinin çoxu ya nasibi, Peyğəmbər ailəsinin düşməni və yaxud da keçmişi məchul şəxslərdir. Bu iki müəllif ya Peyğəmbər övladlarından hədis nəql etmək istəməmiş və yaxud da əgər hədis nəql etmişlərsə də özlərinin Əhli-beytin (ə) əleyhinə olan iftira, yalan və uydurmalarını nəql etmişlər. Bu səbəbdən, bu kimi iftira və uydurma hədislərin oxucuda dərin təsir buraxması və özlərinin haqlı olmalarını sübuta yetirməkdən ötrü bu hədislərin Peyğəmbər (s) ailəsindən nəql olunduğunu söyləmişlər. Buna görə də Buxari və Müslimün bu kitablarına baxarkən görürük ki, onlar Peyğəmbərin (s) əzizi olan Həsən Müctəbadan (ə) başqa, Həsən adı ilə başlayan iyirmi altı nəfər ravidən, Peyğəmbərimizin zahid övladı olan Musa ibn Cəfərdən (ə) başqa, Musa adı ilə başlayan iyirmi üç ravidən və həmçinin elmi və fəziləti dostuna və düşməninə məlum olan Peyğəmbər övladı Əli ibn Musa Ər-Rzadan (ə) başqa, Əli adı ilə başlayan otuz doqquz ravidən hədis nəql etmişlər (٢).Bəli, Buxari və Müslim nə İmam Həsən Müctəbadan (ə), nə Həzrət Musa ibn Cəfərdən (ə), nə Həzrət Rza (ə), İmam Cavad (ə), İmam Hadidən (ə), nə də Buxari ilə həm əsr olan İmam Həsən Əsgəri (ə) və İmam Zamandan (ə) (٣)bir dənə də olsun hədis nəql etməmiş,

səh:141

“ . [۱] – ۱Buxari” və “Müslim” bu rəvayətlərin çoxunda müştərək bəzilərinə isə ayrıldırlar .

. [۲] – ۲Axır vaxtlarda İmam Rza (ə) tərəfindən buyurulmuş hədislər nazik iki cildli olan kitabda Cənab Ətaredi tərəfindən toplanılmış və çap olunmuşdur .

. [۳] – ۳İmam Həsən Əsgəri (ə) Buxaridən dörd il sonra vəfat etmişdir .

həmçinin imamların şəhid, Zeyd ibn Əli ibnil Hüseyin və Həsən ibn Həsəni Musənnə və onlarca imamların övladları kimi hədis rəvayətləri və kitab sahibləri olan (۱)şəxsiyyətli insanlardan hətta nümunə üçün də olsa hədis nəql etməmişlər. Buxari və Müslimün zəhmət çəkib imamlardan nəql etdikləri və gördükləri ən böyük iş ancaq bu olmuşdur ki, İmam Seyyidus-Sacidin və Zeynul Abidinə (ə) yalan və uydurma hədisləri nisbət vermişlər. Onun mübarək dilindən nəql etmişlər ki, Əmirəl-möminin (ə) və Fatimeyi-Zəhra (səlamullahi ələyha) namaza durmurdular. Rəsuli-Əkrəm (s) onları oyadardı. Əli (ə) Rəsuli-Əkrəmə (s) bir cümlə demişdi. O Həzrət də Əliyə (ə) irad edərək bu ayəni oxumuşdur:

(۲) {وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا}

Həmçinin başqa bir hədisdə İmam Səccadın (ə) dilindən Həzrət Həməzinin şərab içib məst olmasını nəql etmişlər (۳).Elə bil Buxari və Müslimün əqidəsinə görə Əhli-beyt və Peyğəmbər ailəsinin bu iki hədisdən başqa səhih hədisləri nəql

olunmayıbmış! Peyğəmbər itrətindən bu iki məsələdən savayı heç bir hökm və məsələ qalmayıbmış!! Allah elçisinin qardaşı Əli (ə) və onun cigər parəsi olan xanım Fatimə (s) yuxuya qalıb namaza oyanmaya bilərmidi?! Bu ümmətin Harunu, Şubeyr və Şubbərin atası, Peyğəmbərin (s) elm şəhərinin qapısı olan Əli (ə) barədə -“İnsan isə (bütün məxluqat içərisində) ən çox mübahisə edəndir. (Haqqa boyun qoymaz, öyüd-nəsihət qəbul etməyib

səh:142

. [1] - Şəhid Zeydin buyurduğu rəvayətlər dəfələrlə çap olunmuşdur. Hal hazırda da əlimizdə vardır .

“. [2] - Kəhf” surəsi, 54-cü ayə ;

. [3] - Biz Allahın köməyi ilə bu iki hədisi və o cümlədən ismət xanedanının barəsində uydurulmuş başqa hədisləri bu kitabın üçüncü cildində qeyd edərək onun barəsində bəhs edəcəyik .

batilə uyar)” ayəsi (1)doğru ola bilərmidi? və ya Seyyiduş-Şuhəda, Əsədullah və Əsədur-Rəsul (Allahın və Peyğəmbərin şiri) adı ilə məşhur olan, cənazəsinə yetmiş təkbirlə Peyğəmbər (s) namaz qılan bir şəxs murdar əti şərəblə mahnı oxuyan qadının əli ilə içərək məst ola bilərmidi!?

Məlumdur ki, yuxarıda adı çəkilmiş pak və müqəddəs insanlar haqqında deyilmiş iftiralar şəxsi qərəz və düşmənçilik xarakteri daşıyır.

səh:143

.[\]-\\Həmin ayə .

səh:144

Beşinci hissə

İşarə

Səhiheyin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi

səh:145

səh:146

\

.\Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə

Səhiheyin hədislərinin zəifliyi barədə olan bizim birinci və ikinci dəlilimiz, bu iki kitabın müəlliflərinin təəssübkeşliyi və sənədlərinin zəif olmasıdır. Bu barədə kifayət qədər söhbət olundu. İndi isə əziz oxucularımızın diqqətini üçüncü dəlilə cəlb etmək istəyirik.

Kitabın ilk səhifələrində hədis barədə müxtəsər söhbət olundu. Hədis söyləməyin və yazılışının qadağan olunması və həmçinin Peyğəmbərin (s) vəfat tarixindən Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafət dövrünə kimi saxta və qondarma hədislər barədə araşdırma aparıldı. İndi isə Səhiheyin və bu iki kitabın bütün hədislərini səhih bilən bir çox şəxslər bu sualla üz-üzə dururlar:

Hədis yazılışının bir əsr boyu qadağan olunması və uzun müddət şifahi olaraq hədis söyləməyin qarşısı alınmışdı. Başqa tərəfdən isə bu dövrlərdə yalan hədis söyləyənlər çox olmuşdur. Əllərində olan bütün imkanlardan istifadə

etmələrinə baxmayaraq, qondarma hədislərin tərəfdarları bu yolda kifayət qədər bəhrə əldə edə bilməmişlər. Bəli, bu uzun əsrlər boyu hədis elmi ciddi mənfi təsirlərə məruz qalmışdır.

Hədislərin mətnlərində hansı dəyişikliklər əmələ gəlmişdir?! İslam qanununda ən mühüm sənəd olan Peyğəmbər (s) sünnəsinin hansı həqiqətləri aradan getmiş və onun yerinə

səh:147

hansı səhv məsələlər qoyulmuşdur!?

Uzun müddət öz ata-babalarından hədis ünvanında məsələ nəql edənlər, hədislərin İslam hökmlərinin budaqları və kökü olduğuna etiqad bəsləyərək nəql edirdilər. Lakin o hədislərin əsas kökündən, düzgün olub-olmamasından heç bir xəbərləri yox idi.

Səhiheyn və bu iki kitabın bütün hədislərini səhih sayanlar öz qarşılarına çıxan bu suala tutarlı və qaneedici bir cavab verə bilməmişlər.

Əhli-sünnə yazıçılarının bəziləri öz yaddaşlarını kitablarda və yazıların yerinə istifadə etmişlər (1).Lakin, qeyd etmək lazımdır ki, yaddaşlar nə qədər güclü olsa belə, yazıların və sənədin yerini tuta bilməz.

Başqa bir tərəfdən, əgər hədislər az vasitə ilə kitablarda yazılmış olsaydı, qeyd olunan məsələdən qaçmaq üçün yaddaşa etimad etmək olardı. Lakin, səhiheyn kitablardakı araşdırdıqda aydın olur ki, bəzən hədislər neçə vasitə ilə Peyğəmbərə (s) çatır. Bu da hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan böyük məsafənin olması deməkdir. Bu özü də təbii bir məsələdir. Hər

bir hədisin mənasını söyləyərkən istər–istəməz o hədisin sözlərində azaltma və artırma ehtimal olunur. Əgər bu məfhumu nəql bir neçə nəfərin vasitəsi ilə nəql olunarsa onda bu nəqlin vəziyyəti aydın olur. Bu da bizim səhiheyinin hədislərinin zəifliyinə üçüncü dəlilimiz idi. İndi isə diqqətinizi dördüncü dəlilə cəlb edirik!

səh:148

. [١] - ١Əbu Kəmal Əbdul Ğəni Əbdul Xaliq “Səhihi-Buxari”nin muqəddiməsi, Məkkə çapı-1376 .

٢

• ٢ Yarımçıq yazılmış hədislər (Senzura olunmuş hədislər)

Səhihi-Buxarinin hədislərinin zəif olmasına və etibarsızlığına olan dördüncü dəlilimiz onun hədislərinin bir qisminin Buxari tərəfindən senzura (١) olunmasıdır.

Bu qəbahətli iş Buxaridə mənəvi hökmranlıq edən həmin təəssübkeşliyin təsiridir. Buna görə də şerlərdə məzmunu Əlinin (ə) fəzilətinə işarə olan hədislər və ya xəlifələrdən birinin cahilliyinə və səhvlərinə dəlil olan hədisləri kəsib atdığıının şahidi oluruq. Bu əməllə hədisin əvvəlinin, ya onun axırının və bəzən də ortasından bir cümlənin ixtisar olması o fəzilətlərin və nöqsanların üzərinə pərdə asmışdır. Hədis elmi nəzərində hədislərdə dəyişiklik etmək və ya onların həqiqətini gizlətmək əmanətin qorunmasında xəyanətə mürtəkib olmaq deməkdir.

Bu əməl buna dəlildir ki, Buxari öz camesinin (səhihinin) yazılmasında bir mühəddis, təfsirçi və tarixçi kimi həqiqəti təmiz çatdırmaqla öz vəzifəsinə layiqincə əməl etməmişdir. Halbuki, öz vəzifəsinə əməl etməməklə yanaşı həm də öz səliqəsi və zövqünə uyğun gəlməyən hədisləri ixtisar etmişdir.

Belə həqiqətləri gizlətmək və ya onları ört-basdır etmək bir

səh:149

. [۱] –\Bütöv bir hədisin bir hissəsini yazıb qalan hissəsini isə kəsib atılmasına deyilir .

mühəddis üçün ən böyük xəyanətə mürtekib olmaq deməkdir. Çünki, həqiqəti gizlətmək və onu dəyişmək özü ilə bir çox fikirləri azdıracaqdır.

Bundan əlavə, Buxarinin öz zövqi ilə hədislərin başına açdığı oyunlar bizə bunu çatdırır ki, həqiqi səhih hədislərin ən mühüm hissələri o günlərdə Buxarinin əlində olmuşdur. Lakin, onun üslubu və zövqi ilə uyğun olmadığına görə onları öz kitabında yazmamışdır. Bununla da hədislərin mühüm hissələri tədricən aradan getmişdir. Öz kitabında hansısa bir hədisi yazmaq istəyən bir şəxs hədis yazmaqda belə “üslub”u seçərsə, onun zövqi ilə uyğun olmayan hədislərlə rəftarının necə olacağı məlumdur.

İndi isə sizə belə hədislərdən bir neçəsini nümunə olaraq gətiririk:

•!Cənabət hökmü

Bir nəfər Ömər ibn Xəttabdan sual etdi: Əgər cənabətli olsam, su tapa bilməsəm namaz qılmaqdan ötrü nə etməliyəm? Ömər cavabında dedi: Namaz qılma! Əmmar da həmin məclisdə idi. Peyğəmbərin təyəmmüm etmək əmrini hər ikisi eşitmişdilər. O, Öməri danlayaraq onun verdiyi hökmə etiraz etdi.

Şübhə yoxdur ki, belə hökm və cənabətli olan şəxsə namazı tərk etmək əmri Quranın və Peyğəmbərin (s) göstərişlərinin əksinədir. Həmçinin xəlifənin təyəmmüm hökmündən xəbərdar olmaması və ya onun İslam qanunlarından xəbərsiz olmasını (belə ki, bu məsələ ümumi bir məsələdir) çatdırır. Buxari xəlifənin abırını qorumaqdan ötrü bu hədisdə dəyişiklik etmiş və Ömər لَا تُصَلِّ cavabını yəni “namaz qılma” cümləsini hədisdən silmişdir.

İndi də əziz oxucumuzdan istəyirik ki, Buxarinin hədisinin mətni ilə Müslimün, Nəsainin və İbn Macənin nəql etdikləri

səh:150

hədisin mətnlərini yanaşı qoysunlar, həqiqət onlar üçün aydın olsun.

... عَنْ شُعْبَةَ قَالَ حَدَّثَنِي الْحَكَمُ عَنْ ذَرٍّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ أَبِي عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا أَتَى عُمَرَ، فَقَالَ إِنِّي أَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِدْ مَاءً فَقَالَ: لَا تُصَلِّ! فَقَالَ عَمَّارٌ: أَمَا تَذَكَّرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟! إِذْ أَنَا وَ أَنْتَ فِي سَرِيَّةٍ فَأَجْنَبْنَا فَلَمْ نَجِدْ مَاءً فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ، وَ أَمَّا أَنَا فَتَمَعْتُ فِي التُّرَابِ وَ صَلَّيْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ: "إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الْأَرْضَ، ثُمَّ تَنْفَخَ، ثُمَّ تَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَ كَفْيَكَ"، فَقَالَ عُمَرُ: إِيَّاكَ اللَّهُ يَا عَمَّارُ قَالَ: إِنْ شِئْتَ لَمْ أُحَدِّثْ بِهِ. (١)

حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ عَنْ ذَرٍّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ أَبِي عَن أَبِيهِ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ: إِنِّي أَجْنَبْتُ فَلَمْ أَصِبِ الْمَاءَ...؟ فَقَالَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَمَا تَذَكُرُ إِنَّا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَ أَنْتَ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ، وَ أَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فَصَلَّيْتُ، فَذَكَرْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ | "إِنَّمَا يَكْفِيكَ هَكَذَا فَضَرَبَ النَّبِيُّ ﷺ بِكَفِّهِ الْأَرْضَ، وَ نَفَخَ فِيهِمَا، ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَ كَفَّيَهُ" (٢).

Əziz oxucu, gördüyünüz kimi bu iki hədis sənəd və mətn baxımından eynidir. Onlar arasında Səhihi-Müslimdə gözə dəyən “ لا تَصَلِّ namaz qılma” cümləsindən başqa heç bir fərq yoxdur. Lakin, Səhihi-Buxaridən bu cümlə silinmişdir.

۲. Dəli qadının daşqalaq olunması

Mötəbər kitablarda və Səhihi-Buxarinin şərhlərində, müxtəlif mətnlərdə bir hədis nəql olunmuşdur. Onun məzmunu belədir:

Zinaya mürtəki olmuş dəli bir qadını Ömər in yanına gətirdilər. Xəlifə, o qadının daşqalaq olunmasını əmr etdi. Əmirəl-möminin Əli (ə) bu məsələdən xəbər tutdu və bu

səh:151

“ . [١] – Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabut-təharət”, “Təyəmmüm bölümü”; “Sunəni-Nəsai”, 1-ci cild, “Təyəmmüm bölümü”; “Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, 91-ci bölüm ;

“ . [٢] – Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabut-təyəmmüm”. “əl-Mutəyəmmümü həl yənfəxu fihima”, hədis: 331 ;

hökmün icra olmasına mane oldu. Ömər hökmün icra olunmamasının səbəbini soruşduqda Həzrət (ə) cavabında buyurdu: Məgər neçə nəfərdən hökmün götürülməsini bilmirsənmi? Dəliddən onun dəliliyi aradan gedincə, uşaqdan yetkinliyə çatınca və həmçinin yuxuda olan şəxsdən oyanınca(1).

Məsələnin daha aydın olması üçün Sunəni-Davuddan hədisin mətninə diqqət edin. Hədisi belə nəql edir:

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَتَى عُمَرَ بِمَجْنُونَةٍ قَدْ زَنَتْ فَاسْتَشَارَ فِيهَا أَنَسًا فَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُرْجَمَ، فَمَرَّبَهَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) فَقَالَ: "مَا شَأْنُ هَذِهِ؟" قَالُوا: مَجْنُونَةٌ فَلَانَهُ زَنَتْ، فَأَمَرَ بِهَا عُمَرُ أَنْ تُرْجَمَ قَالَ: فَقَالَ: "ارْجِعُوا بِهَا" ثُمَّ أَتَاهُ فَقَالَ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ قَدْ رُفِعَ عَنْ ثَلَاثِهِ، عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُبْرَأَ، وَ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَعْقَلَ؟!" قَالَ: بَلَى. قَالَ: "فَمَا بَالُ هَذِهِ تُرْجَمُ" قَالَ: فَأَرْسَلَهَا قَالَ: فَأَرْسَلَهَا، قَالَ: فَجَعَلَ يَكْبُرُ.

Bu hədis az bir fərqlə Əhməd ibn Hənbəlin müsnədində, birinci cild səhifə yüz əlli dördüdə qeyd olunmuşdur. İbn Əbdul Birr də “İstiab” kitabında bu hədisi gətirmiş və onun aşağısında bu cümləni də nəql edir:

فكان عمر يقول لولا علي لهلك عمر

“Əgər Əli olmasaydı, Ömər həlak olardı(2)”.

Lakin təəssüf ki, Buxari bu hədisi öz kitabında iki yerdə nəql etmiş, hər iki yerdə nəql edərkən Ömərin qəflətinə və ya cəhalətinə pərdə çəkmək üçün və yaxud Əlinin (ə) Ömərin və başqa səhabələrin əleyhinə qəzavət etməsi kimi həqiqəti tapdalamaq üçün o hədisin əvvəlini sənədi ilə bir yerdə kəsib atmışdır. Çünki, Əlinin (ə) qəzavətləri Peyğəmbərin (s) əmri və

göstərişləri əsasında idi. Buxari isə həmin hədisi qısa şəkildə çıxardaraq belə nəql etmişdir:

səh:152

“ . [۱] – ۱İrşadus-sari”, 10-ci cild, səh. 9, “Sunən İbn Davud”, 2-ci cild; səh. 402, “Sunəni İbn Macə”, 2-ci cild; səh. 227 ;
 “ . [۲] – ۲İstiab”, 3-cü cild, səh. 39 vərəqin aşağı hissəsində çap olunmuşdur .

... قَالَ عَلِيٌّ لِعُمَرَ: "أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يُدْرِكَ، وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ؟" (۱)

• Şərabxorun cəzası

Səhihi-Müslimdə və başqa sihahlarda qeyd olunmuş hədislərin məzmununa əsasən Peyğəmbərin (s) zamanında şərab içməyin cəzası şallaq vurmaq və ədəbləndirmək idi. O Həzrət (s) qırx şallaq vururdu(۲) .

Əbu Bəkr də öz xilafəti dövründə Peyğəmbərin (s) həmin yolu ilə getmiş və qırx şallaq vurdurmuşdur.

Lakin, Əbu Bəkrin xilafətindən sonra Ömər bu hökmdə başqalarının sözüne baxdı və Əbdur-Rəhman ibn Ovfun məsləhəti ilə şərab içənə 40 şallaq əvəzinə 80 şallaq vurdu.

Bu məsələnin izahına ehtiyac yoxdur. Xilafət məqamında olan və Peyğəmbərin (s) məqamını qəsb etmiş bir kəsin uzun müddət icra olunmuş bir hökmün icrasında başqaları ilə

məsləhətləşməsinə, Peyğəmbər (s) və əvvəlki xəlifənin əməlini tərək etməsinə dərk etmək çox da çətin deyildir. Özünü müsəlmanların xəlifəsi sayan, lakin əmələ gələndə səhabələrdən birinin hökmünə və əmrinə ehtiyac duyan bir şəxs üçün belə bir sual qarşıya çıxacaq: Görəsən bu hökmü bilmirdimi? Tacirliyimi onu bu hökmü öyrənməkdən saxlamışdır? Yaxud Peyğəmbərinmi (s) əleyhinə əməl etmək istəyirdi?

Necə olursa-olsun bu iş Buxarinin zövqünün əleyhinə olan bir işdir. Xilafət məqamını qorumaq üçün hədisin əvvəl

səh:153

“ . [1] –\Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabu əl-Muharibin”, “La yərcimul məcnunu vəl məcnunə” bölümü, “Səhihi-Buxari”, 7-ci cild,, “Kitabu ət-Təlaq”, “ət-Təlaqu fil əğlaqi ...” bölümü ;
 . [2] –\Bu məsələ barədə əhli-sünnə kitablarında bəs qədər bəhs olunub araşdırılmışdır. Burada məqsədimiz, Şiə məzhəbinin bu məsələdə olan nəzərini gətirmək deyildir .

hissəsini, yəni Peyğəmbərin (s) şallaq vurmasını və Əbu Bəkrin o Həzrətdən (s) itaət etməsinə nəql etmiş, lakin hədisin axır hissəsini, yəni Ömər in səhabələrlə məsləhətləşməsinə isə hədisdən ixtisar etmişdir.

İndi də mətn və hədisin müqayisəsini əziz oxuculara təqdim edirik:

...عَنْ أَنَسٍ □ بَنِ مَالِكٍ: إِنَّ النَّبِيَّ | أَتَى بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوِ
أَرْبَعِينَ، قَالَ: وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ، اسْتَشَارَ النَّاسَ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ عَوْفٍ:
أَخَفِ الْحُدُودَ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ. (١)

... عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ | ضَرَبَ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ، وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ
أَرْبَعِينَ (٢)

...عَنْ أَنَسٍ □ قَالَ: جَلَدَ النَّبِيُّ | فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ، وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ. (٣)

٤. Sudan soruşmaq əhvalatı

Buxari “Etisam” kitabında bir hədis nəql etmişdir ki, hədisin mətni belədir:

...عن ثابت، عن انس، قال: كنا عند عمر، فقال: نهينا عن التكلف (٤)

Sabit, Ənəs ibn Malikdən nəql etmişdir: “Biz Ömər in yanında idik. O, dedi: Bizi əziyətə düşməkdən çəkindirilmişlər”.

Bu hədisin Buxari tərəfindən bu cür nəql olunması onun kəsilərək bir miqdarının atılmasını bildirir. Çünki, hər bir kəs onun mətninə azacıq diqqət yetirsə, bu cümlələrin düz olmamasını anlayacaqdır. Bir sözlə, atılmış cümlələrin hədisin

səh:154

“ . [١] – ١Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-hudud”, “Həddul-Xəmr”, 8-ci bölümü, hədis: 1707 ;

“ . [٢] – ٢Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-hudud”, 2-ci bölüm, “Ma caə fi zərbin Şaribəl xəmr”, hədis: 6391 ;

“ . [۳] –Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-hudud”, “əz-Zərbu bil-cəridi vən-nəal ;”

“ . [۴] –Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabul etisam”, “Ma yəkrihu min kəsərətis-sual və ...” bölümü ;

mətnində olmaması əsassız deyildir. Bu da onu bildirir ki, hədis üzərində dəyişiklik etməklə düzəlişlər aparılmışdır!!

Şükürlər olsun ki, başqa mühəddis və alimlər bu hədisi bütöv nəql etmişlər. Bununla da Buxarinin hədislərə nisbət xəyanətinin üzərindən pərdəni götürmüşlər.

İbn Həcər Səhihi-Buxarinin şərhində hədisin mətnini belə nəql edir:

...إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ عُمَرَ بْنَ خَطَّابٍ عَنْ قَوْلِهِ: {وَفَاكِهَةٌ وَأَبَا} مَا الْأَبُ؟! فَقَالَ عُمَرُ: نَهَيْنَا عَنْ التَّعَمُّقِ وَالتَّكْلِيفِ.

Bir kişi Ömər ibn Xəttabdan“ (۱) } وَفَاكِهَةٌ وَأَبَا (Növbənöv) meyvələr və ot (ələf) yetişdirdik” ayəsində olan “Əbb” kəlməsinin mənasını soruşdu ki, "Əbb" nədir? Ömər onun cavabında dedi: Bizi belə məsələləri fikirləşərək əziyyəyə düşməkdən çəkəndirmişlər.

İbn Həcər deyir: Bu hədisin mətni Sabit tərəfindən iki yolla nəql olunmuşdur. Sonra isə belə deyir: Bu hədis başqa məzmunlarda da nəql olunmuşdur. Lakin bizim Ənəsdən nəql etdiyimiz Buxarinin qısaltdığı hədisi yaxşı tamamlaya bilər(۲).

Əziz oxucu! İbn Həcərin sözlərindən Səhihi-Buxaridə və Fəthul-bari kitabında nəql olunmuş hədisin mətnlərinin bir-biri ilə müqayisəsindən belə məlum olur ki:

Bu hədis də onlarla başqa hədislər kimi Buxarinin səliqə və zövqü ilə uyğun gəlməmiş və xəlifəyə olan xüsusi əlaqəsi ilə bir yerə sığmamışdır. Buna görə də Buxari ən gözəl çıxış yolu hədislərin əvvəllərini və ən mühüm cümlələrini kəsib atmaqla öz əqidəsinə bu yolla xidmət etmişdir. Ona görə də əvvəli və ya axırı kəsilərək atılmamış belə bir hədisi oxuyan hər hansı bir

səh:155

“.[۱]–۱Əbəsə” surəsi, 31-ci ayə ;

“.[۲]–۲Fəthul-bari”, 17-ci cild, səh. 31 ;

şəxsin istər-istəməz zəhnində bir sual onu düşündürəcəkdir. O da budur ki, əgər Qurani-Kərimin lüğətlərindən bir kəlmə və ya bir lüğətin mənası əziyyətə və zəhmətə səbəb olursa, onda gərək dini mövzuların heç biri barədə soruşulmasın və bundan sonra heç bir kəsin fikirləşməyə və sual etməyə haqqı yoxdur. Bəs elm və təlim barədə olan bu qədər fəzilətlər harada və nə vaxt faydalı olacaqdır? belə bir böyük mənsəbə sahib olan şəxs necə ola bilər ki, Müqəddəs Qurani-Kərimin lüğətlərinin mənasını yaxşı bilməsin?! (Nə yaxşı ki, ayənin aşağısında onun izahı gəlmişdir.)

Kiçik bir sualın qarşısında onun cavabı نَهَيْتَنَا olan bir şəxs böyük İslam ümmətinin rəhbərliyini necə öhdəsinə götürmüşdür!?

Bəlkə də belə sualların özü Buxarini vadar etmişdir ki, hədislərin başına oyun açmaqla onu qısa və naqis nəql etsin.

Bu hədisi bir qədər fərqli ifadələrlə tanınmış təfsirçilərdən Süyuti, İbn Kəsir, Zəməxşəri, Xazen, Bəğəvi və Hakim mustədrəkdə "Əbəsə" surəsinin təfsirində nəql etmişlər. Həmçinin Səhihi-Buxarini şərh edənlərdən İbn Həcər ⁽¹⁾, Eyni ⁽²⁾ və Qəstəlani ⁽³⁾ lüğət bilənlərdən İbn Əsir nihayədə ⁽⁴⁾ gətirmişlər. Biz Allahın köməyi ilə kitabın ikinci cildinin xilafət bəhsində bu dörd hədis barədə geniş bəhs edəcəyik.

•—Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı

Buxari bəzən hədislərdə gələn aşkar adları şəxs əvəzlilikləri, kinayə və ya “filankəs” kəlməsi ilə dəyişməklə onların həqiqi məzmununu gizlətmişdir.

səh:156

“.[1]–\Fəthul-bari”, 17-ci cild, səh. 31 ;

“.[2]–\Umdətul-qari”, 10-cu cild, səh. 35 ;

“.[3]–\İrşadus-sari”, 10-cu cild, səh. 311 ;

“.[4]–\Əbb” lüğətinin m'nasında

.\Usamədən bir hədis nəql olunmuşdur. O, bu hədisdə Osmanın gördüyü işlərə irad etmişdir. Hədisin tərcüməsi belədir:

Usaməyə dedilər: Yaxşı olar ki, gedib Osmanla söhbət edəsən və onu bu işlərindən çəkindirəsən. Usamə cavabında dedi: Siz elə düşünürsünüz ki mənim söhbətim sizin qulağınıza çatmalıdır? Hansı ki mən xəlifə ilə ona irad etmədən bu barədə söhbət etmişəm. Usamə dedi: Mən Peyğəmbərdən (s) eşitdiyim məsələdən sonra mənə əmir və hakim olan hər kəsə yaxşı adam deyə bilmərəm. Çünki, Peyğəmbər (s) buyurmuşdur ki, Qiyamət günündə bir nəfəri gətirib cəhənnəm oduna atarlar. Onun bağırsaqları od-alov içində qarnından çölə çıxar. Şiddətli ağrıların çoxluğundan dəyirman uzun qulağı kimi öz başına fırlanar. Cəhənnəm əhli onun ətrafına toplaşaraq deyərlər: Niyə belə edirsən? Məgər yaxşılıqlara dəvət edib pisləklərdən çəkindirən sən deyildinmi? O isə deyər: Bəli! Mən yaxşılıqlara dəvət edirdim lakin özüm yaxşı işlər görmürdüm. Pis işlərdən çəkindirirdim, amma özüm pis işlər görürdüm(1).

ƏZİZ OXUCU! Aşağıda mətnini yazaraq Səhihi-Müslimdən nəql etdiyimiz bu hədis Usamə ibn Zeydin Osmana olan açıq iradını bildirir. Usamə İslamın mübariz şəxsiyyətlərindən biridir ki, Peyğəmbər (s) vəfatı zamanı İslam bayrağını və qoşun başçılığını ona həvalə etmiş və böyük səhabələrə başçı təyin etmişdir. Üsamə həmin o şəxsdir ki, Peyğəmbər (s) son anlarında belə, onun qoşunundan üz döndərəni lənətləmişdir.

səh:157

1- [1]. عن شقيق عن اسامه بن زيد قال قيل له الا تدخل على عثمان فتكلمه فقال اترون اني اكلمه الا اسمعكم والله قد كلمته فيما بيني وبينه دون ان افتح امراً لا احب ان اكون اول من فتحه ولا اقول لا حديكون على اميراً انه خير الناس بعدما سمعت رسول الله | يقول يؤتى بارجل يوم القيامة فيلقى في النار فتندلق اقتاب بطنه فيدورها كما يدور الحمار بالحي

فيجتمع اليه اهل النار فيقولون يا فلان ! مالك الم تكن تأمر بالمعروف وتنهى عن المنكر
Səhihi-
Müslim”, 8-ci cild, “Kitabu Əz-zohdu və-rəqaiq”, “Uqubəti
mən yəmuru bil-məruf” bölümü; hədis: 2989 ;

Belə bir böyük şəxsiyyətin Peyğəmbərdən (s) eşitdiyi hədisə əsaslanaraq Osmanı dəyirman uzun qulaqlarından biri və cəhənnəmdə bağırsaqları çölə çıxmış, dəhşətli əzaba tutulmuş bir şəxs kimi tanıtdırmışdır.

Bu hədisi “Müslim” iki yolla nəql etmişdir. Hər ikisində də Osman kəlməsi gözə dəyir. Buxari də həmin hədisi iki müxtəlif yolla nəql etmişdir. Lakin, hədisə başqa don geyindirmək və onun istiqamətini dəyişmək üçün Peyğəmbər (s) və Usamənin belə bir açıq iradını, Osmanın üzərindən götürmüş və hər iki yerdə çox məharətlə davranmışdır. Bir yerdə Osman əvəzinə mətnə şəxs əvəzliyi gətirmiş və ... هذا... yazmışdır.

Başqa yerdə isə Osman kəlməsini “filankəs” kəlməsi ilə əvəz etməklə ... قِيلَ لِأَسَامَةَ الْإِسْمَاءِ... nəql etmişdir⁽¹⁾.

۲. Yenə də Müslim səhihdə və Əhməd ibn Hənbəl müsnəddə Ömər tərəfindən Bəsrəyə hakim təyin olunmuş Sumərənin şərab satdığını nəql edirlər. Bu hadisənin mətnində Sumərənin adı iki dəfə gəlmişdir. Səhihi-Müslimdən və Müsnədi-Əhməddən bu hədisin mətnini və tərcüməsini burada qeyd edirik:

Tavus, İbn Abbasdan nəql edir: Ömərə Sumərənin şərab satdığını xəbər verdilər. Ömər dedi: Allah Sumərəni öldürsün. Məgər o Peyğəmbərin (s) yəhudilər barədə buyurduğu “Allah yəhudiləri öldürsün. Çünki Allah, heyvanların piyini onlara

haram etmişdir. Lakin onlar Allahın əmrinin əksinə yağları bazara çıxardaraq satırdılar” kəlamını eşitməyibmi(۲)?

səh:158

. [۱] - Səhihi-Buxari 4-cü cild, bab-sifətun-nar; Səhihi-Buxari 9-cu cild, Kitabul fetən bab- Əlfetnətu əlləti təmucu iəməvcul fəhr ;

۲- [۲] عمرو بن دينار قال اخبرني طاوس انه سمع ابن عباس يقول بلغ عمران سمره باع خمراً فقال قاتل الله سمره الم يعلم ان رسول الله | قال قاتل الله اليهود حرمت عليهم “Kitabul buyu` Səhihi-Müslim”, 5-ci cild; “bab-təhrimun beyul xəmri vəl meytə”; “Musnədi Əhməd ibn Hənbəl”, “Məsənidü Ömər ibn Xəttab” bölmü, 1-ci cild, səh. 25 ;

Bu hədisi Buxari də Sumərənin yerinə "Filankəs" ibarətini gətirməklə nəql etmişdir:

... بلغ عمر ان فلاناً باعَ خمراً، فَقَالَ: قَاتَلَ اللهُ فلاناً أَلَمْ يَعْلَمْ... (۱)

Səhihi-Buxarini şərh edənlərin çoxu, hətta Səhihi-Müslimü şərh edən Nəvəvinin özü də həmin hədisin şərhində Buxarinin bu hədisə xəyanət etdiyini bildirmişlər. Bu nəzər də onlar tərəfindən örtülü və gizli qalmamışdır.

Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu

Səhihi-Buxarinin hədislərinin etimadsızlığına beşinci dəlilimiz, bu hədislərin bir qisminin mənalарının nəql olunması və Buxarinin hədis nəql edənlərdən eşitdiyi kəlmələrin yazılmamasıdır.

Xətib Bağdadi bu barədə Buxarinin özündən nəql edir ki: Mən Bəsrədə eşitdiyim hədislərin bir çoxunu Şamda və Şamda eşitdiyim bir çox hədisləri də Bəsrədə yazmışam. Ondan soruşdular: Ya Əba Əbdillah! Bu hədislər bütövmü yazılmışdır?! Buxari cavabında sakit qalaraq heç nə demədi(۲).

İbn Həcər deyir: Səhihi-Buxaridə baş vermiş nadir və təəccüblü işlərdən biri də budur ki, bu kitabda bir hədis bir sənədlə nəql olunmuş, həmin hədis digər bir yerdə həmin sənədlə, lakin başqa mətn və kəlmələrlə nəql olunmuşdur. Belə ki, "Sehrun-nəbiy (s)" hədisində bu məsələ çox aydın görünür(۳).

Müəllif: Əgər ətraflı araşdırılsa görərik ki, Səhihi-Buxarinin hədisləri arasında hədislərin mənalарının nəqli çoxdur.

Əziz oxucu! 16 il müddətində yazılmış, öz müəllifi tərəfindən belə kitab barədə çatışmamazlıqları etiraf

səh:159

“ . [۱] –Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabul buyu لا يذاب ,”

شحرالميتهولايياع

“ . [۲] –Tarixi Bağdad”, 2-ci cild; səh. 11 ;

“ . [۳] –Fəthul-bari”, 10-ci cild, səh. 186 ;

olunmuş, həmçinin hədislərdən birini şəhərlərin birində eşidərək bir müddətdən sonra başqa bir şəhərdə yazılması və s. kimi belə vəziyyətdə olan bir kitab hansı etimadı doğrulda bilər!?

Yəqin ki bu neçə müddət ərzində hədislərin kəlmələri unudulmuş və öz yerini başqa kəlmələrə əvəz etmişdir. Bir sözlə söyləsək, bir çox hədislərin mənası dəyişilmişdir. Belə olduqda hədis öz həqiqətini itirəcək və əvvəlki hədisin mətnində olan nöqtələrin aradan getməsi ehtimalı çoxalacaqdır. Buna görə də, biz “Səhihi-Buxari”nin mövzularının mənasının nəql olunmasını onun hədislərinin zəif olmasının səbəblərindən biri kimi hesaba alırıq.

Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması

Qəstəlani deyir: Bizim əlimizdə olan Səhihi-Buxarinin nüsxələri bablarla (۱) ünvanlanmış, lakin bu bablarda heç bir hədis nəql olunmamışdır. Bundan əlavə, bəzi bablarda hədis nəql olunmuşdur ki, babların ünvanı bu hədislə uyğun deyildir. Münəzzəm olmayan bu hədislər və mətləblər bir çoxlarının iradəsinə səbəb olmuşdur. Hafiz Əbuzər Hurəvi bu iradələri həll etmək üçün belə cavab vermişdir:

Buna görə də Əbuzər Hurəvi Hafiz Əbu İshaqdan, o da Əbul Vəlid Bacidən nəql etmişdir ki: Mən Fərbərinin (Buxarinin kitab saxlayanı) yanında olan Səhihi-Buxarinin əsl nüsxəsini üzündən köçürərkən o nüsxədə tamamlanmamış və yazılmamış bir çox hədislər gördüm. Biz onların bəzilərini bir-birlərinə artırmaqla qaydaya saldıq. Bu yolla Səhihi-Buxari kamilləşdi və kitab şəkklinə düşdü (۲).

Burada belə bir sual qarşıya çıxir: başqaları tərəfindən

səh:160

. [۱] – ۱Bölüm:- yə`ni başlıq; mövzu .

“ .[۲] – ۲İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 23 .

nəzmə salınmış və tamamlanmış bu kitabın vəziyyəti qaydaya düşməzdən və tamamlanmazdan qabaq necə idi? Görəsən onu nəzmə salan kim idi? Görəsən bu şəxs özü də buxari kimi bu kitabın hədislərində öz bildiyini etmişdir? Öz səliqəsi ilə hədisləri kitabdan silmiş və başqa hədisləri azaldıb çoxaltmaqla istədiyi hissəsini kəsib atmışdır?! Nə bilmək olar?! Bu məsələlər bizim üçün çox gizlidir. Lakin təkcə bunu deyə bilərik ki, belə olan şəraitdə başqa şəxslər tərəfindən tamamlanmış olan bu kitab hərçənd onun əsl iradli olmasa belə, yenə öz dəyərini itirir və onun məzmununa qarşı bizim əqidə və etimadımızı zəiflədir. Biz də ürəyimizdə bu kitaba qarşı şəkk edəcəyik.

Bu da Səhihi-Buxarinin hədislərinin zəifliyinə olan altıncı dəlilimiz.

Nəticə:

Əziz oxucu!

İndiyə kimi sizə çatdırdığımız mətləblərin xülasəsi budur ki, səhih adı ilə tanınan bu iki kitabın vəziyyəti müəyyən bir həddə aydınlaşdı. Bu kitabların hədis rəvayətləri və ricaları öz iç üzvlərini bizə göstərdilər. Bundan əlavə bu iki kitabın müəlliflərinin təəssübkeşliyi məlum oldu. Səhihi-Buxaridə yarımçıq yazılmış və atılmış, mənalı nəql olunmuş hədislər barədə dəlillər açıqlandı. Bir sözlə bu iki kitabın sənəd və müəllif baxımından vəziyyəti aydın oldu. Belə acınacaqlı vəziyyətdə olan bir kitabı necə səhih adlandırmaq olar?! Peyğəmbər (s) tərəfindən necə

təsdiq oluna bilər?! Bu hədislərin hamısının nəql olunmasına necə icazə verə bilər?!

Görəsən Peyğəmbər (s) belə təəssübkeş əməl ilə, hədislərin bir hissəsinin silinməsi və mənalарının dəyişdirilməsi ilə razıdır mı?! Bununla belə yenə də bu kitabın Peyğəmbər (s) tərəfindən öz kitabı kimi tanıtılması və onu oxumağa rəğbətləndirməsinə inanmaq olarmı?! Bu sualların cavabını

səh:161

ruhu və fikri azad olan əziz təhqiqatçı oxucunun öz öhdəsinə həvalə edirik.

Bunlar, əziz oxucuların ixtiyarında qoyduğumuz “Səhiheyn” hədislərinin zəifliyini çatdıran möhkəm dəlillərdir.

Yeddinci dəlilimizi tövhid babında, səkkizincini Nubuvvət və doqquzuncu dəlilimizi isə müxtəlif bablarda oxuyacaqsınız.

səh:162

Altıncı hissə

İşarə

Tövhid ,Səhihi - Buxari və Səhihi - Müslim baxımından

səh:163

səh:164

•!Allahı görmək səhiheyn baxımından

Səhihi-Buxariyə və Səhihi-Müslimə etimad etməməyimizin səbəblərindən və dəlillərindən biri də iki kitabın mətnlərində səviyyənin aşağı olmasıdır. Çünki, bu iki kitabda elə hədislər vardır ki, dini və əqli qaydalarla heç cür əlaqəsi yoxdur, elə mətləblər vardır ki, onların tarixi rədd olunmuşdur.

Biz bu mövzunu üç fəsildə bəhs edəcəyik:

.1Tövhid bəhsi;

.2Nubuvvət bəhsi;

.3Müxtəlif hədislər barədə⁽¹⁾.

Bu fəsildə tək cə “Tövhid, səhiheyin baxımından” mövzusunda bəhs edəcəyik.

Tövhid məsələsi bütün ilahi dinlərin əsası və İslam dinində bütün məzhəblərdə çox diqqət olunan və əhəmiyyətli sayılan bir məsələdir. Təəssüflər olsun ki, bu iki kitabda müxtəlif cəhətlərdən təhrif olunmuş və qəbul olunmaz şeylər qəbul olunmuş məsələ kimi tanınmışdır. Başqa sözlə söyləsək ,bu iki kitabda tövhid məsələsində çoxlu əsassız və həqiqətlə müxalif

səh:165

. [1] – Qeyd etmək istəyirik ki, kitabın bu bölümünü fəqət tövhid bəhsi ilə tamamlayacağıq. Nubuvvət və müxtəlif hədislər barədə səhiheyində olan mövzuları isə ikinci cildə açıqlayacağıq .

olan mətləblər nəzərə çarpır. Biz də onları bir-bir burada araşdırmışıq.

Tövhid məsələsində mühüm və diqqəti cəlb edən məsələlərdən birincisi budur ki, bu iki kitabda nəql olunmuş hədislərin məzmununda Allah-təala bu aləmdə bir cism kimi tanıtdırılmışdır. Bu iki kitab Allahın gözlə görünməsinin mümkün olduğunu açıqlamışdır.

İndi isə bu hədislərdən bir neçə nümunəyə diqqət edin:

.1

عن جرير قال: كنا جلوساً عند النبي | فنظر الى القمر ليله، ليلها البدر فقال: انكم ترون ربكم كما ترون هذا القمر، لا تضامون في رؤيته، فان استطعتم ان لا تغلوا حتى صلاة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا، ثم قرء: وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ.

Cərir deyir: “Bir gecə (on dördüncü gecə) Peyğəmbərin (s) hüzurunda idim. O Həzrət (s) aya baxaraq belə buyurdu:

–Bu ayı gördüyünüz kimi, Allahı da görəcəksiniz və Allahla görüşmək sizə heç bir çətinlik və narahatçılıq yaratmayacaqdır. Sübh və əsr namazlarında nə qədər bacarırsınızsa çalışın və maneələri aradan aparın. Sonra Peyğəmbər (s) bu ayəni oxudu:

{وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ}

_GÜN DOĞMAMIŞDAN əVVƏL, BATMAMIŞDAN əVVƏL
RƏBBİNƏ İBADƏT EDİB ŞƏ NİNƏ TƏRİFLƏR DE(1)_!

Bu hədisi Buxari və Müslim öz səhihində müxtəlif bablarda və müxtəlif sənədlərlə nəql etmişlər.

Eyninin şərh: - Bədrüddin Eyni, Səhihi-Buxarini şərh

səh:166

“ . [۱] – Qaf” surəsi, 39-cu ayə; “Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, Əsr namazının fəziləti; Fəcr namazının fəziləti; “Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Qaf” surəsinin təfsiri; “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild; “Sübh və Əsr namazının fəziləti və onların...” bölümü .

edənlərdən biridir. Bu hədis Kermanidən (o da Səhihi-Buxarini şərh edənlərdəndir) nəql edir ki:

– فَاَنْ سَطَعْتُمْ هَافَا cümləsində gətirmək, Allahı görmək mövzusunun ardınca gəlmişdir; Allah-təala ilə görüşməyə nail olmağın dəlili sübh və əsr namazını qoruyub vaxtında qılmaqdır. Hər bir kəsə zəhmət və çətinlik çəkmədən bu görüş mümkün deyildir(۱).

۲.Əbu Hüreyrə deyir:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّ أَنَسًا قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ: قَالَ: "هَلْ تُمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: "فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا. قَالَ: "فَإِنَّكُمْ تَرُونَهُ، كَذَلِكَ يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ."

فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ وَتَبَقِيَ هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مَنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فِي غَيْرِ الصُّورَةِ الَّتِي يَعْرِفُونَ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْكَ هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِينَا رَبُّنَا، فَإِذَا أَتَيْنَا رَبَّنَا عَرَفْنَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فِي الصُّورَةِ الَّتِي يَعْرِفُونَ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا فَيَتَّبِعُونَهُ، وَيَضْرَبُ جَسْرَ جَهَنَّمَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "فَأَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يُجِيزُ مِنَ الرَّسْلِ بِأُمَّتِهِ وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرَّسْلُ، وَكَلَامُ الرَّسْلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ! اللَّهُمَّ! سَلِّمْ، اللَّهُمَّ! سَلِّمْ، وَبِهِ كَلَالِيبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، أَمَا رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ؟" قَالُوا: بَلَى. قَالَ: "فَأِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرِ أَنَّهَا لَا يَعْلَمُ عَظَمَهَا إِلَّا اللَّهُ، فَتَخَطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ، مِنْهُمْ الْمَوْبِقُ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ الْمُخْرَدُ ثُمَّ يَنْجُو، حَتَّى إِذَا فَرَّغَ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ عِبَادِهِ وَارَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ النَّارِ."

يَخْرُجُ مِمَّنْ كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يُخْرِجُوهُمْ فَيَعْرِفُونَهُمْ بِعَلَامَةِ السُّجُودِ وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ مِنْ ابْنِ آدَمَ أَثَرَ السُّجُودِ، فَيَخْرِجُونَهُمْ قَدْ امْتَحَشُوا، فَيَصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءٌ، يُقَالُ لَهُ: مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْجَبَّةِ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ، وَبِئْسَ رَجُلٌ مَقْبَلٌ وَجْهَهُ عَلَى النَّارِ، فَيَقُولُ: يَا رَبُّ! قَدْ قَشَبَنِي رِيحُهَا وَأَحْرَقَنِي زَكَوُّهَا فَاصْرِفْ

səh:167

“Umdətul-qari” 25-ci cild; səh. 123 ; [۱].

وَجْهِي عَنِ النَّارِ، فَلَا يَزَالُ يَدْعُو اللَّهَ، فَيَقُولُ اللَّهُ: لَعَلَّكَ إِنْ أَعْطَيْتَكَ أَنْ تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا وَعَزَّتْكَ! لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ. فَيَصْرِفُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ ثُمَّ يَقُولُ: بَعْدَ ذَلِكَ يَا رَبُّ! قَرَّبَنِي إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ! فَيَقُولُ: أَلَيْسَ قَدْ زَعَمْتَ أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ وَيَلِكُ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَغْدِرُكَ؟ فَلَا يَزَالُ يَدْعُو فَيَقُولُ: لَعَلِّي إِنْ أَعْطَيْتَكَ ذَلِكَ: تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا وَعَزَّتْكَ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ. فَيُعْطِي اللَّهُ مِنْ عَهْدٍ وَمَوَاقِيقَ أَنْ لَا يَسْأَلُهُ غَيْرَهُ، فَيَقْرَبُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا رَأَى مَا فِيهَا سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبُّ! أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ: أَوْلَيْسَ قَدْ

زَعَمْتَ أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ وَيَلَيْكَ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَعْدَرَكَ! فَيَقُولُ: يَا رَبِّ! لَا تَجْعَلَنِي أَشَقَى خَلْقِكَ، فَلَا يَزَالُ يَدْعُو حَتَّى يَضْحَكَ اللَّهُ، فَإِذَا ضَحِكَ مِنْهُ، أَدْنَى لَهُ بِالذُّخُولِ فِيهَا، فَإِذَا دَخَلَ فِيهَا قِيلَ: تَمَنَّ مِنْ كَذَا فَيَتَمَنَّى، ثُمَّ يُقَالُ: تَمَنَّ مِنْ كَذَا، فَيَتَمَنَّى حَتَّى يَنْقَطِعَ بِهِ الْأَمَانِيُّ، فَيَقُولُ اللَّهُ: هَذَا لَكَ وَمِثْلُهُ مِنْهُ."

“Bir çoxları Peyğəmbərdən (s) sual etdilər ki, görəsən Allahı qiyamət günündə görəcəyikmi!?”

Peyğəmbər (s) onların cavabında buyurdu: Siz qarşısında bulud olmayan on dörd gecəlik ayı görməkdə şəkkmi edirsiniz! Ərz etdilər: Xeyr, ya Rəsuləllah (s). Bu vaxt Həzrət (s) sual etdi: Əgər qarşısında bulud olmasa günəşi görməkdə də şəkkmi edirsiniz? Ərz etdilər: Xeyr. Buyurdu: Bəli, şübhəsiz ki, Allah-təalanı günəş və ay kimi görəcəksiniz!!

Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Qiyamət günündə camaat həsrə gətirilərlər. Onlara elan olunur ki: Hər kəs yer üzündə (dünyada) pərəstiş etdiyi hər bir şeyə itaət etsin. Bir çoxları günəşə itaət edərlər, bir çoxları isə aya itaət edərlər.

Üçüncü tayfa saxta məbudlarının arxasınca düşər. Xülasəsi budur ki, hər bir kəs batil məbuduna itaət edər. Tənha mənim ümmətim onlar arasında olan münafıqlərlə qalarlar. Sonra Allah onu tanıdıqları qiyafəsindən başqa bir qiyafədə üzə çıxar və deyər: Mən sizin Allahınızam. Deyərlər: Biz səndən Allaha pənah aparırıq. Bizim Allahımız gəlməyincə burada qalacağıq və heç bir yerə tərpənməyəcəyik. Biz onu çox gözəl tanıyıırıq.

Sonra Allah onu tanıdıqları qiyafədə gələcək və deyəcək: Mən sizin Allahınızam. Onlar: Bəli, sənsən bizim Allahımız deyəcəklər. Bu vaxt Allahın arxasınca yola düşürlər. Sonra cəhənnəmin ortasından bir körpü çəkiləcəkdir. Peyğəmbərlər arasında ümmətini bu körpüdən keçirən birinci peyğəmbər mən olacağam. O gün ənbialardan başqa heç kəs bir söz deyə bilməyəcəkdir. Peyğəmbərlərin sözləri də o gün çətin və qorxulu olacaq. Belə ki: Xudaya öz bəndələrini bu günün narahatçılığından və sıxıntısından saxla və cəhənnəmdə olan (muğilan) tikanlarından saxla.

Sonra Allahın elçisi (s): Muğilan tikanı görmüsünüzmü? Ərz etdilər ki: Bəli. Buyurdu: Cəhənnəmin tikanları muğilan tikanları kimidir. Lakin o tikanın böyüklüyünü Allahdan başqa heç kəs bilmir. Camaat öz pis əməllərinin nəticəsinə mübtəla olar, bir çoxları həlak olar və bir çoxları isə tikə-tikə olaraq atəş içində qalarlar. Sonra nicat taparlar.

Allahın elçisi sonra belə əlavə etdi: Allah, öz bəndələri arasında qəzavət edərək, hökm verdikdən sonra bir çoxlarını cəhənnəm odundan xilas edər və onun təkliyinə və yeganəliyinə şahidlik verən hər kəsi bağışlayar. Mələklərə əmr edər ki, onları cəhənnəm atəşindən çıxardın. Mələklər alınlarındakı səcdə əlamətindən onları tanıyarlər. Allah oda səcdə yerini yandırmağı haram edər.

Mələklər onları bədənleri yanmış və qaralmış halda oddan çıxararlar. Onların bədənlərinə həyat suyu çiləyərler. Onların bədənlərinin ətləri sürətlə yerinə gəlib bitməyə başlayar. Məhşər əhlindən üzü oda tərəf olan bir kişi qalar. Ərz edər: Xudaya! Cəhənnəmin üfunəti məni zəhərlədi, şölələri məni yandırdı, üzümü oddan qaytar. Elə dua edər və Allahdan

istəyini israr edər ki, Allah deyər: Əgər sən istədiyini versəm, başqa bir şey də istəyəcəksən. Ərz edər: Yox, and olsun sən

səh:169

izzətinə ki, bundan başqa bir şey istəmirəm; Allah onun üzünü oddan döndərər, ondan sonra deyər: Xudaya! Məni behiştin qapısına yaxınlaşdır. Allah onun cavabında deyər: -Məgər sən deyildinmi ki, deyirdin bir həcətdən başqa həcət və istəyim yoxdur? Və başqa bir şey istəməyəcəksən? Vay olsun sənə ey Adəmin oğlu! Nə qədər hiyləgərsən?

O kişi öz istəyində və tələbində israr edər. Allah deyər: Əgər sən istədiyini versəm məndən yenə də bir şey istəyəcəksən? Ərz edər: Yox! And olsun sən izzətinə ki, bundan başqa bir həcət və istəyim yoxdur. Allah onunla birgə möhkəm əhd-peyman bağlayar ki, yenidən başqa bir şey istəməsin. Sonra onu behiştin qapısına yaxınlaşdırar. Elə ki o, behiştin içində olanları görər, bir az sükut edər, sonra isə yenidən ərz edər: Xudaya! Məni behiştinə daxil et! Allah buyurur: Sən demirdinmi ki, başqa bir istəyim yoxdur?! Vay olsun sənə ey Adəmin oğlu! Nə qədər hiyləgərsən?! Ərz edər: Xudaya! Məni ən məhrum olunmuş bəndələrindən etmə! İstəyində o qədər israr edər ki, Allahın gülməyi gələr!! Elə ki onun gülməyi gəldi, onun üçün behiştə girmək icazəsi verilər. Behiştə daxil olduğu zaman ona deyilər: Ürəyin bizdən nə istəyirsə bizdən istə! Sonra ürəyi istədiyini onlara deyər.

Yenə də ona deyilər: Bizdən hər nə istəyirsənsə istə! Yenə ürəyi istədiyini deyər. Elə ki, istəkləri qurtarar, Allah deyər: İstədiklərini iki qat sənə yenə verərəm(۱).”

səh:170

“ [١] - Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Fəzlus-sucud” bölümü, hədis: 547; həmin mənbə, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, hədis: 4570; həmin mənbə, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”; “Vucuhun yəvməizin-nazirəh ilə rəbbiha nazirəh; hədis: 6997-7001; həmin mənbə, 8-ci cild, “Əs-siratu cisri cəhənnəm” bölümü, hədis: 6204; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Mərifətu təriqur-royə`” bölümü, hədis: 182 ;

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ: إِنَّ أَنَسًا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ | قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ | "نَعَمْ" قَالَ: "هَلْ تَضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظَّهِيرَةِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا. قَالَ: "وَهَلْ تَضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا. قَالَ النَّبِيُّ: مَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَلَا كَمَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيِهِ أَحَدَهُمَا، إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذْنٌ مُؤَدَّنٌ لِيَتَّبِعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ، فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ، مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ، إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغَيْرَاتِ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَيُدْعَى الْيَهُودُ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: نَعْبُدُ عَزِيزَ ابْنِ اللَّهِ، فَيُقَالُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبِهِ وَلَا وَكَلْدٌ، فَمَاذَا تَبْعُونَ؟ فَقَالُوا: عَطَشْنَا يَا رَبَّنَا! فَاسْقِنَا! فَيُشَارُ: أَلَا تَرَوْنَ فَيَحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ.

ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ فَيُقَالُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ، مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبِهِ وَلَا وَكَلْدٌ، فَيُقَالُ لَهُمْ: فَمَاذَا تَبْعُونَ؟ فَكَذَلِكَ مِثْلَ الْأَوَّلِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ، أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فِي أَدْنَى صُورِهِ مِنَ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا، فَيُقَالُ: مَاذَا تَنْظُرُونَ؟ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ، قَالُوا: فَارْقَنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا عَلَى أَفْقَرِ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ، وَ لَمْ نُصَاحِبْهُمْ وَ نَحْنُ نَنْتَظِرُ رَبَّنَا الَّذِي كُنَّا نَعْبُدُ. فَيَقُولُ: أَنَا

رَبِّكُمْ. فَيَقُولُونَ: لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئاً مَّرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثاً حَتَّىٰ أَنْ بَعْضُهُمْ لِيَكَادُ أَنْ يَنْقَلِبَ فَيَقُولُ:
هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ عِلْمٌ فَتَعْرِفُونَهُ بِهَا فَيَقُولُونَ: السَّاقِ، فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقٍ...

Əbu Səid Xidri deyir: Bir çoxları Peyğəmbərdən (s) soruşdular ki: -Ya rəsuləllah! Biz Allahı qiyamət günündə görəcəyikmi? Cavab verdi: Bəli! Sonra buyurdu: Başınızın üstündə zöhr vaxtı qarşısında bulud olmayan parlayan günəşi görməkdə sizin aranızda kiçik bir ixtilaf təsəvvür olunmuşdur? Dedilər: Xeyr. Sonra buyurdu: Parıltısı bütün yerləri bürümüş və qarşısında bulud olmayan on dörd gecəlik ayı görməkdə ixtilaf edirsiniz? Dedilər: Xeyr, Ya Rəsuləllah!

Buyurdu: Qiyamət günündə də Allahı görməkdə bu cür

səh:171

kiçik bir ixtilaf və çətinlik olmayacaqdır.(Yəni necə ki günəşi və ayı hamı asanlıqla görə bilir, Allahı da belə görmək mümkün olacaqdır.)

Sonra Allahın elçisi (s) sözlərinə belə əlavə etdi: qiyamət günündə Allah tərəfindən elan olunacaq: Dünyada hər nəyə itaət edən ümmət bu gün də itaət etsin. Bu vaxt bütün büt-pərəstlərin hamısı cəhənnəm oduna atılacaqlar. Allaha itaət edənlər günahkar olsalar da və əhli-kitabdan bir çoxları qalacaqlar. Sonra yəhudiləri ilahi məhkəməyə çağıracaqlar. Onlardan soruşacaqlar ki: Dünyada nəyə pərəstiş edirdiniz? Deyəcək: Allahın əziz oğluna! Onlara deyilər: Yalan söyləyərək böhtan atırsınız. Çünki, Allah özünə övlad seçməmişdir. İndi nə istəyirsiniz? Deyəcəklər: İlahi biz susuzuq, bizə su ver!! Cavab verilər: Bir müddət sizə su verilməyəcək. Bir-birinin ardınca qılgılcım dalğaları kimi şölə saçan cəhənnəm oduna atırlar.

Sonra Məsihiləri İlahi ədalət məhkəməsinə gətirərək soruşarlar: Kimə pərəstiş edirdiniz? Deyərlər: Allahın oğlu Məsihə. Deyilər: Bu yalan və iftiradır. Çünki, Allah özü üçün övlad seçməyibdir. Onlara da deyilər: Nə istəyirsiniz? Bu dəstə də yəhudilər kimi cəhənnəm atəşi içində yerləşərlər. Allaha pərəstiş edən günahkar və yaxşı iş görənlərdən başqa heç kəs qalmaz.

Bu yerdə Allah, onu gördükləri surətdə (və ya nəzərlərində tutduqları surətdə) lap yaxına onların arasına gələr.

Onlara deyilər: Nəyi gözləyirsiniz? Dünyada hər nədən pərəstiş edənlər ondan pərəstiş etsin. Cavabında deyərlər: Biz o dünyada köməyinə çox ehtiyacımız olan camaatdan uzaqlaşdıq və onlarla əlaqələrimizi kəsdik. İndi də pərəstiş etdiyimiz Allahı gözləyirik. Allah deyər: İndi mən sizin Allahınızam. Deyərlər: Biz heç bir şeyi Allahımıza şəriq qərar vermirik. Bu

səh:172

cümləni üç-dörd dəfə təkrar edərlər. Allah onlara deyər: Allahı tanımağınız üçün sizinlə Allah arasında heç əlamət varmı? Deyərlər: Bəli, bu əlamət Allahın baldırındır! Sonra Allah baldırını göstərər və onun qarşısında duran hər bir mömin səcdəyə düşər⁽¹⁾.

"حتى أن بعضهم ليكاد أن ينقلب فيقول هل بينكم وبينه آية فتعرفونه بها فيقولون الساق فيكشف عن ساقه فيسجد الله كل مؤمن...".

۴Cərir ibn Əbdullah deyir: "Peyğəmbər (s) buyurdu: Siz öz Allahınızı aşkar şəkildə gözlərinizlə görəcəksiniz سَتَرُونَ .

رَبِّكُمْ عَيْنًا" (۲)

Qəstəlani deyir: “Əyanən ”ع“, əyn hərfi kəsreli olmaqla “Ayinətuş-şeyi iyanən” kəlməsindən götürülmüşdür. Gözlə görünən bir şeyə “əyanən” deyilir(۳)

.۵

...عَنْ صَهِيبٍ، عَنِ النَّبِيِّ إِذَا قَالَ: "إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ! فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تَبَيِّضْ وَجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُجَنِّبْنَا مِنَ النَّارِ؟! قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ.

Suheyb nəql edir ki: Allahın elçisi (s) buyurdu: Qiyamət günü elə ki behişt əhli behiştə daxil olar, Allah deyər: İstəyirsinizmi sizə bundan da çox ehsan edim? Deyərlər: İlahi bizi üz ağ etdiyini ən böyük nemət bəs deyil? Bizi cəhənnəm odundan nicat verməklə behiştə daxil etmədinmi? (Görəsən bundan da böyük bir nemət varmıdır?).

Allahın elçisi buyurdu: Bu sual və cavabdan sonra maneələr

səh:173

“ .[۱] - ۱Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Nisa” surəsinin təfsiri; hədis: 4581; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Mərifətu təriqur-royət” bölümü; “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, hədis: 701 ;

“ .[۲] - ۲Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, “Vucuhun yəvməizin nazirəh” bölümü ;

“ .[۳] - ۳İrşadus-sari”; 10-cu cild, səh. 391 ;

və pərdələr götürülər və Allahın cəmalı görünər. Behişt əhlinə Allahın cəmalına baxmaqdan başqa ən böyük , üstün və sevimli bir nemət verilməz(1).

.۶

عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ: جَنَّاتٍ مِنْ فَضِّهِ آنِيْتَهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّاتٍ مِنْ ذَهَبٍ آنِيْتَهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ، الْأُرْدَاءَ الْكَبْرِيَاءَ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنِ.

Əbu Bəkr ibn Əbdullah ibn Qeys atasından nəql edir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Binası, qabları və başqa əşyaları gümüşdən olan iki behişt və binası, qabları və başqa əşyaları qızıldan olan başqa iki behişt vardır. Onlarla camaatın arasında allahlarına tamaşa etməkdə, “Ədn” adlı behiştə tutmuş olan Allahın üzündəki Kibriya pərdəsindən başqa heç bir maneə yoxdur(2)!

Allahı görmək barədə olan bu beş hədis səhiheyndə kitablarında nəql olunmuşdur. Eyni halda həmin hədislər bəzən də az fərq olmaqla başqa sihahlarda da nəql olunmuşdur (3). Burada səhiheyndə olmayan, lakin başqa sunənlərdə nəql olunmuş daha bir hədisi əziz oxucularımıza təqdim edirik:

.۷

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: | بَيْنَا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي نَعِيمِهِمْ إِذْ سَطَحَ لَهُمْ نُورٌ، فَرَفَعُوا رُؤُسَهُمْ، فَأَذَا الرَّبُّ قَدْ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ مِنْ فَوْقِهِمْ، فَقَالَ: أَلَسَلَامٌ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! قَالَ: وَ

ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ قَالَ: فَيَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فَلَا يَلْتَفِتُونَ إِلَّا شَيْءًا مِنْ

səh:174

“. [۱] – ۱Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “İsbat və royətul mominin rəbbihim fil axirət”, bölümü ;

“. [۲] – ۲Səhihi-Müslüm”, 1-ci cild, “İsbat və royətul mominin rəbbihim fil axirət” bölümü; “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, “Vəkanə ərşuhu ələl ma`” bölümü ;

“. [۳] – ۳Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, “Sunəni-Termizi”, 4-cü cild, “Royətur-rabb” bölümü .

النَّعِيمِ، مَا دَامُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ حَتَّى يَحْتَجِبَ عَنْهُمْ وَيَبْقَى نُورُهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْهِمْ فِي دِيَارِهِمْ.

Cabir ibn Abdullah Ənsari Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Behişt əhli oranın nemətlərindən bəhrələnməkdən əlavə, onlar üçün bir nur görünər. Behişt əhli başlarını qaldırdıqda görərlər ki, bu Allahdır və yuxarıdan baxaraq onlara deyər: Salam olsun sizlərə ey behişt əhli!

Allahın elçisi bu vaxt belə buyurdu:

{سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ}

ayəsinin mənası budur. Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah behişt əhlinə, behişt əhli isə Allaha tamaşa edəcəklər! Allaha baxdıqları zaman onlar behişt nemətlərindən heç birinə diqqət etməyəcək və Allah pərdə arxasına keçincə heç bir nemətlərə

meyl etməyəcəklər. Elə ki Allah qeyb oldu, onun nuru, xeyr və bərəkəti onların mənzillərində qalacaqdır(۱) ”.

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər

Bu hədislərin hamısından belə başa düşülür ki:

۱. Allah-təala qiyamət günündə həmin zahiri gözün və cismin vasitəsilə görünər və insanın gözünün şüasından Allahın vücuduna birləşər və Allahın cismi həmin şüanı gözdə öz əksini tapar.

إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا الْقَمَرَ

۲. Allahı ancaq seçilmiş bəndələr görməz, bəlkə münafiq bəndələr də Allahı görməyə nail olacaqlar.

و تبقى هذه الأمة فيها منافقوها فيأتيهم الله...

۳. Allah-təala surətə və cismə malikdir. Hadisələr, dəyişmək, əvəz olmaq və hərəkət onun vücuduna arız olmuşdur.

۴. Allah, bəndələrinin qarşısında dayanır və məxsus məkana

səh:175

“ . [۱] – ۱Sunəni-ibn Macə”, 1-ci cild, “Ərrəddü ələlcəhmiyyə” bölümü .

və məhəllə malikdir.

5. Allahın müxtəlif qiyafələri və müxtəlif surətləri vardır. Bəzi qiyafələrində bəndələri üçün tanılması deyil. Lakin bəzi qiyafələrdə onu tanıyırlar və onun arxasınca gedirlər.

فيا تيهم الله في غير الصور هالتي يعرفون فيقول: انار بكم فيقولون نعوذ بالله منك... فيا تيهم الله في الصور هالتي يعرفون...

6. Bəzən də Allahın məxsus əlaməti olan baldırının vasitəsilə onu tanıyacaqlar. Nə qədər ki, baldırını göstərməyib, Allahın tanınması qeyri-mümkündür.

فيقول هل بينكم و بينه علامه فتعرفونه بها فيقولون: الساق فيكشف عن ساق...

7. Nəhayət bu hədislərdə ələ gələn və çox gülməli olan axırıncı nöqtə, Allahın Adəm övladı və günahkar bəndəsi tərəfindən aldadılmasıdır.

Bunlar Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimdə nəql olunmuş Allahın görünməsi barədə olan hədislərin xülasəsi idi. Bundan əlavə, bir çox mətləblər də istifadə olunur ki, onların bəzilərinə də işarə olundu.

Allahın görünməsi bəhsi əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə əhli-sünnə və onların hədis əhlinin arasında bu məsələnin sabit və başverəcək bir iş olduğu və həmçinin əksinə, şiələr və onların rəhbərləri arasında bu məsələnin heç cür qəbul olunmadığı və bu məsələni onlardan heç bir kəs qəbul etmədiyi üçün bu mövzuda əhli-sünnə və əhli-şie alimlərinin nəzərlərini araşdırırıq.

Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi

Əhli-sünnə alimləri nə deyirlər!?

Əhli-sünnə alimlərinin və onların dörd məzhəb rəhbərlərinin, bəlkə onların bütün alimlərinin və hədisçilərinin Allahı görmək barədə olan nəzərləri hədislərin söylədiyi nəzərlərdir. Onlar Allahın nəinki görünməsini, hətta bu məsələni öz əqidələrinin

səh:176

əslə kimi qəbul edir və onu inkar edənləri isə İslamdan xaric olmuşlardan və kafirlərdən hesab edirlər.

İmam Əhməd ibn Hənbəl sünni məzhəbinin imamlarından biridir. O, Allahın barəsində bu əqidədə olmuş və müxalifləri İslam dinindən xaric olmuş bilir⁽¹⁾.

Malik və Şafei də hər ikisi əhli-sünnənin dörd rəhbərlərindən biri sayılırlar. Onlar da Allah-təalanın qiyamət günü görünməsində həmin əqidədədirlər.

Əşhəb deyir: İmam Malikə dedim: Ya Əba Əbdilləh ! (onun künyəsidir)

{وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ}

ayəsinin mənası budur ki camaat bu iki gözlə Allaha tamaşa edəcəklər? Dedi: Bəli! həmin iki gözlə. Dedim: bir çoxu deyirlər ki:

– (إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ) cümləsinin mənası budur ki, Allahın savab və əzabını gözləyirlər. Mənim cavabımda dedi: Onlar yalan deyirlər, camaat Allahın özünə tamaşa edəcəklər⁽²⁾.

Mozni ibn Horəmdən nəql edir ki: İmam Şafeidən eşitdim:

{ كَلَّا أَنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ } ayəsinin təfsirində belə dedi: Bu ayə buna dəlildir ki, Allahın övliyaları onu axirətdə görəcəklər. Həmçinin Rəbi` nəql edir: Günlərin bir günü İmam Şafeinin yanında idim. Ona Səiddən bir məktub gəldi.

O məktubda { كَلَّا أَنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ } { يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ } ayəsi barədə sual soruşulmuşdur. Şafei məktubun cavabında belə yazdı: “Allah qəzəb üzünü camaatdan gizlədəcək buna dəlildir ki, başqaları Allah sevindiği anda onun üzünü görəcəklər. Rəbi` deyir: Şafeidən sual etdim. Sən özün bu məsələyə etiqad bəsləyirsən?

səh:177

“ .[۱] - ۱-Əl-mənar”, 9-cu cild, səh. 145 ;

“ . [۲] - ۲-Təzyinul-məmalik fi mənəqibi Malik”; təlif-Süyuti Məhəmməd Əbu Zohrənin nəqli ilə Malikin öz kitabında, səh. 88 .

Cavabımda dedi: And olsun Allaha, əgər Məhəmməd ibn İdrisin (Şafei) qiyamət günündə Allahı görməyinə yəqini olmasa bu dünyada ona pərəstiş etməz^(۱).

İsfiraini (vəfatı-429 h.q.) deyir ki: Rə`y və hədis səhabələrindən fiqh imamları Malikin, Şafeinin, Əbu Hənifənin, Əhməd ibn Hənbəlin, Sovərinin, İbn Əbi Leylanın səhabələri hamısı Allahın gözlə görünməsini sübut etmişlər.

Yenə də əlavə edir ki: Əhli-sünnənin hamısı Allahın axirət günündə özünü möminlərə göstərməsini qəbul edirlər və biz bu barədə ayrılıqda geniş şəkildə bəhslər cəm etmişik.^(۲)

Əhməd Məhəmməd Şakir Əhməd ibn Hənbəlin müsnədinə yazdığı öz şərhində deyir:

Allahın görünməsi barəsində olan hədislər təvatir ^(۳)həddinə və sübut mərhələsinə çatmışdır!!

Əgər bir kəs Allahın görünməsini inkar etsə, məzhəbin zəruri məsələlərindən birini inkar etmişdir. Allahın görünməsini tək cəhmiyyə ^(۴)mötəzilə, imamiyyə və xəvariclər inkar etmişlər^(۵).

Fazil Nəvəvi deyir: Əhli-sünnə məzhəbinin hamısının etiqadı budur ki: Allah-təalanı görmək əqlən mümkündür və mahal bir şey deyildir. Bu məsələni də qəbul edirlər ki, qiyamət günündə möminlər Allahla görüşməyə nail olacaqlar. Tək cə bir çox bidət əhli məsələni, mötəzilə nümayəndələri, xəvaric və murciə məzhəbinin nümayəndələri güman edirlər ki, Allahı

səh:178

“.[۱]-۱Təbəqatü-Şafeiyyə”, 2-ci cild; səh. 81 ;

“.[۲]-۲Əlfərqu beynəl fərq Təbəe Qahirə”, səh. 313 və 335 ;

“.[۳]-۳Hədis terminalogiyasından biri olub, o hədis toplusuna deyilir ki, onun yalan olması mümkün deyildir. (mütərcim) .

“.[۴]-۴İslam məzhəblərindən biri

“. [۵] –Musnədə Əhməd ibn Hənbəlin şərhı”, 14-ci cild, səh. 137, hədisin şərhı: 7703 .

görmək mümkün olmayan bir işdir. Sonra deyir: Bu qrupun nəzərləri xəta və cahillik üzündən olan qorxulu məsələlərdəndir. Sonra yenə deyir:

Lakin Allahın görünməsi, əvvəlcə söylədiyimiz kimi, bu aləmdə də mümkün bir işdir(۱).

Allah-təalanın görünməsi barədə olan dəlilləri qeyd etdikdən sonra belə nəticə alır:

Səhih və düzü budur ki;- Peyğəmbər (s) merac gecəsi öz gözləri ilə Allahı görmüşdür: **رَأَى رَبَّهُ بِعَيْنِي رَأْسَهُ**: Sonra Aişənin sözlərinə rədd cavabı yazmışdır. Çünki, Aişədən nəql olunmuşdur ki: "Peyğəmbər (s) merac gecəsi Allahı görməmişdir".

Diyar Bəkri deyir: Peyğəmbərin (s) xüsusiyyətlərindən biri bu idi ki, Allah-təalanı iki dəfə öz gözləri ilə görmüşdür(۲).

وَرَوَيْتَهُ لِلْبَّارِي مَرَّتَيْنِ

Bədrüddin Eyni Allahı görmək barədə olan hədislərin şərhində belə deyir:

Bu hədisin məzmunu Allahı görməyin mümkün olmadığına qail olanların nəzərini rədd edir. Sonra əlavə edərək bildirir ki: Onların sözləri ən böyük nadanlıq və xətadan doğur. Çünki, Quran və sünnədən ələ gələn dəlillər Allahın görünməsini sübut edir. Bu dəlildən əlavə, İslam ümməti qədimdən ta bu günə

qədər bu mənada nəzərləri birdir ki, Allah-təala qiyamət günündə özünü möminlərə göstərəcəkdir.

Sonra əlavə edir: Lakin, Allahın bu aləmdə də görünməsi mümkün bir işdir. Amma keçmiş və indiki kəlam alimlərinin çoxu buna qail olublar ki, Allahın dünyada görünməsi mümkün deyildir. Sonra deyir: Əşəri buna qail idi ki, bu dünyada da Allahı görmək mümkündür(۳)!!!

səh:179

“ .[۱] – ۱Səhihi-Müslim”in şərhı, 3-cü cild, səh. 5 ;

“ .[۲] – ۲Tarixul-xəmis”, 1-ci cild, səh. 113-114 ;

“ .[۳] – ۳Umdətul-qari”, 18-ci cild, səh. 172 .

Qəstəlani deyir: Bəli, şübhəsiz ki, Allahı açıq-aşkar görəcəyik(۱)!!

İbn Həcər Bətaldan nəql edir: Əhli-sünnə, hədis və ümmətinin hamısı Allahı axirətdə görülməsinin caiz olduğuna qaildirlər(۲).

Şeyx Məhəmməd Əbduh deyir: Allahı görmək barədə düzgün və aşkar hədislər o qədər çoxdur ki, bir kəsə şəkk-şübhə və mücadilə üçün bir yer qalmır(۳).

səh:180

“ .[۱] – ۱İrşadus-sari”, 2-ci cild; səh. 109 ;

“ .[۲] – ۲Fəthul-bari”, 18-ci cild, səh. 195 ;

“ .[۳] – ۳Əl-mənar”, 9-cu cild, səh. 144 ;

• ۲ Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual

İbn Həcər Məkkidən (۱) Allahı görmək məsələsi barədə beş sual qeyd olunmuşdur. O, bu suallara cavab vermişdir. Əziz oxucuların bu beş sual və cavaba diqqət etmələrini xahiş edirik.

۱. Sual: Əgər bir kəs bu dünyada ayıq halda həmin gözləri ilə Allahı gördüyünü iddia etsə və ya buna etiqadı olsa, onun iddiası düzdürmü? Bir halda ki, bəzi firqələr Allahı bu dünyada da görünməsinin mümkün olduğuna etiqad bəsləmişlər.

Cavab: Bu məsələ iki cəhətdən bəhs olunmalıdır. Onlardan biri budur ki, əhli-sünnə ardıcılıarı Allahın bu dünyada da görünməsinin mümkün olmasına etiqad bəsləmişlər. İkinci bəhs görünüşün necə baş verməsindədir. Əhli-sünnənin əksəriyyətinin əqidəsi bu barədə belədir ki, Allahın bu dünyada görünməsi başqa şəxslər üçün deyil, təkəcə Peyğəmbər (s) üçün mümkün olmuşdur. O da yalnız merac gecəsində baş vermişdir.

۲. Sual: Görəsən keçmiş dinlərə tabe olmuş möminlər də İslam

səh:181

. [۱] – ۱İbn Həcər Məkki 973-cü hicri tarixində dünyadan getmişdir. O, əhli-sünnə alimlərindən biri və çoxlu kitab sahibi idi. O cümlədən onun yazdığı kitablar şienin rəddi barədə "Əssəvaiqul Muhriqə" və "Əlfəta vəl hədisə " və s... misal vurmaq olar. Əlfətavəl hədisə kitabını 1390-cı hq

tarixində Misrdə yeni çapa verilmiş və beş sual - cavab 147-149-216-218-ci səhifədə geniş şəkildə izah olunmuşdur .

dininin ardıcılıları kimi Allahı qiyamət günündə görəcəklər?

Cavab: İbn Əbi Həmzə Malikinin dediyinə əsasən, keçmiş dinlərə itaət edənlər üçün iki ehtimal vardır. Lakin ən çox ehtimal olunan odur ki, onlar da müsəlmanlar kimi Allahı görəcəklər və hətta deyə bilərik ki, mələklər, cinlər və qadınlar da Allahı görməyə nail olacaqlar. Çünki, rəvayətdə gəlmişdir ki, Allahın bütün düz məxluqları onu görəcəklər. Xaliyyə ləfzi də ümumiyyətə işarədir. Saydıqlarımızın hamısına da dəlalət edir.

☞Sual: Nəyə görə Allahı dünyada yox, axirətdə görmək mümkün olacaq?

Cavab: İmam Malikin bəyanına əsasən, onun səbəbi axirət əhlinin əksinə olaraq, dünya əhlinə hökumət edən zəif bir qüvvəyə görədir. Axirət əhli həmişəlikdir və yüksək qüvvəyə malikdirlər. Amma Peyğəmbərin (s) merac gecəsində Allahı görməsinə müvəffəq olmasının necəliyinə gəldikdə isə, o da adi bir bəşər kimidir? Sualına cavabda gərək deyək ki, bu, Allahın təkcə öz Peyğəmbərinə inayət etdiyi məxsus, fəvqəladə kəramət və lütf idi.

☞Sual: Behiştə qadınlar da kişilər kimi Allahı görəcəklər?

Cavab: Xeyr! Çünki, bu məsələyə xüsusi bir dəlil yoxdur. Lakin, alimlərin bəziləri deyirlər ki: Onlar da kişilər kimi behiştə Allahı görəcəklər. Rəvayətlərin məfhumu ümumiyyətə dəlalət etdiyinə görə qadınlara da şamil olur. Bəzən qadınların bayram günlərində, özü də kişilərlə bir yerdə

deyil, xüsusi şəkildə Allahı görəcəklərini də söyləyirlər. Bu nəzəriyyə dəlil cəhətindən yüksək qüvvəyə malikdir. Lakin, Cəlaluddin Süyuti “Siddiqat”- (Quranda onların barəsində yaxşı yad olunan qadınlar)-ı istisna etmiş və belə demişdir: Bu qadınlar behiştə kişilərlə bir yerdə də Allahı görəcəklər. Bu, Allahın belə qadınlara bağışladığı xüsusi lütfü və kəramətidir.

ΔSual: Qadınlar da kişilər kimi durduqları yerdə və behiştə girməzdən qabaq Allahı görəcəklər?

səh:182

Cavab: - Bəli, əhli-sünnənin bir çox alimlərinin əqidəsinə görə münafiq və kafirlər də durduqları yerdə Allahı görməyə müvəffəq olacaqlar. Lakin, az bir müddətdən sonra görə bilməyəcəklər. Amma behiştə Allahı görmək peyğəmbərlərə, mursəllərə, siddiqlərə, İslam ümmətindən və hər ümmətdən olan möminlərə məxsus olmasında əhli-sünnənin nəzəri eynidir. Təkcə bu ümmətin qadınlarının görməsində ixtilaf vardır.

Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?

Əvvəlki səhifələrdə işarə olunduğu kimi, əhli-sünnə alimlərinin sözlərindən belə anlaşılır ki, onların bu əqidələrinin sübutunda dəlilləri səhiheyndə və başqa etimad olunan kitablarda nəql olunmuş hədislərdən ibarətdir. Elə buna görə də bu hədislər onları Qurani-Kərimin ayələrində düşünülüb və təfəkkür etmələrindən saxlamışdır. Bəzən bu hədislərin əsərinin təsiri ayələrin bir hissəsini təvil etmiş [\(1\)](#) və hədisin məzmunu ilə uyğun mənada istifadə olunmuşdur.

İbn Həcər Allahın görünməsini söyləyən hədislər barədə belə deyir: Daru Qutni Allahın görünməsi barədə olan hədislərin nəql olunan yolunu təqribən iyirmiye qədər toplamışdır.

Sonra deyir: Lakin, İbn Qəyyim bu barədə çox çalışmış və “həvil-ərvah” kitabında 30-dan artıq toplamış və hamısının təriqinin də düzgün və səhih olduğunu bildirmişdir.

Sonra İbn Həcər, Daru Qutnidən nəql edir ki: İbn Muin demişdir: Mənim yanımda Allahı görmək barədə yeddi səhih hədis vardır(۲).

Şeyx Məhəmməd Əbdüh deyir: Görməyi inkar edən ayələrin, onu sübut edən ayələrdən daha aşkar olduğu çox deyilmişdir.

səh:183

. [۱] – ۱ Dəyişmiş və başqa mənaya yozmuş .

. [۲] – ۲ Fəthul-bari 1-ci cild, 7, səh . ۳۰۹ .

Məsələn { لَٰكَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ } ayəsi və { لَٰنْ تَرَانِي } ayəsi (۱) kimi.

Bu iki ayə sərəhətlə Allahın görünməsini inkar edir. Lakin bunu sübut edən ayələr isə bundan ibarətdir

“ { وَاُوْجُوْهُ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ اِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ } ” Qiyamət günü bir çoxlarının üzləri sevincdən gülər və Allahlarına baxarlar(۲)"

Bu ayədə–” نظر“ lüğəti intizar mənasında, Quranda, danışıqda və ərəb kəlmələrində çox istifadə olunmuşdur. Məsələn:

{مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً} ayəsi (۳) və {هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ} ayəsi (۴) kimi.

Bu ayələrin hamısında "نظر" lüğəti intizar mənasındadır. Mucahid kimi keçmiş təfsirçilər də – "ناظره" ni bəhs olunan ayələrdə intizar mənasını daşdığını bildirmişlər(۵).

Əbdüvaxt yuxarıdakı mətləblərə diqqət edir, amma hədislərlə üz-üzə gəldikdə onlara göz yuma bilmir. Xülasə söyləsək, Quran ayələrinə çox sadə yanaşmışlar. Başqa sözlə söyləsək, Allahı görməyin mümkün olduğunu bildirən hədislərin təsirinə qapılıaraq Quran ayələrində təvilə yol vermiş və belə demişdir: Səhih hədisdə Allahı görməyin sübutuna aşkar hədislər o qədər çoxdur ki, heç kəsə şəkk-şübhə yeri qalmır(۶).

Beləliklə, aydın oldu ki, Allahın görünməsinə olan əqidənin mənşəyi əhli-sünnə kitablarında gətirilmiş belə hədislərdir. Xüsusilə sihahda nəql olunan cism və oxşatmaq mənşəyi daha təsirli olmuş, belə hədislər Allahı tanımaqda Quranın nəzəri ilə uyğun gəlməyən yolu ötüb keçilməsi ilə nəticələnmişdir.

Bəli, bir vaxt bir binanın ayriliyi onun memarının vasitəsi ilə düzəlmiş olarsa, bu ayriliyin əsəri o binada əbədi qalacaqdır.

səh:184

“.[۱]-۱Ənam” surəsi, 103-cü ayə ;

“.[۲]-۲Qiyamət” surəsi, 22-ci ayə ;

“.[۳]-۳Yasin” suərsi, 49-cu ayə ;

- “ .[۴] – ۴Əraf” surəsi, 53-cü ayə ;
 .[۵] – ۵Əlmənar 9-cu cild, səh. 134 .
 .[۶] – ۶Əlmənar 9-cu cild, səh. 144 .

Allahı yuxuda görmək olarmı?

Əziz oxucu!

Səhiheyinin ardıcılılarının Allahı görmələri barədə olan əqidələrini mülahizə etdiniz. Yaxşı olar ki əhli-sünnə alimlərinin Allahı yuxuda görmək əqidəsini də burada qeyd edək.

Onlar bu məsələni sübut etməkdən ötrü bir sıra hədislər nəql etmişlər. Bu hədislərin məzmununa əsasən, Peyğəmbər (s) bu nemətə nail olmuş və Allahı yuxuda görmüşdür.

Bu nəzəriyyəni daha da möhkəmlətmək üçün məsələni genişləndirərək, Peyğəmbərin (s) məqamını kiçiltmiş və bəzi alimlərin də yuxuda Allahla görüşməyə və Allahla öz aralarında dərdləşməyə nail olduğunu da bildirmişlər.

Bu yuxunu ən məşhur yuxu yozanlar maraqlı və şirin yuxu yozma ilə nəql etmişlər.

Belə əqidənin sahibləri Allahı yuxuda görməyə əlaqəsi olanlara yol göstərmiş və bu nemətə nail olmaq üçün onlara iki rəkətli məxsus bir namaz da öyrətmişlər.

Nəhayət, məşhur tarixçi Suheyli və “Rovzul-ənəf” kitabının sahibi (vəfatı-581 h.q.) bu barədə “Məsələtu royətillah fil mənami vən-nəbiy (ﷺ)”adlı kitab yazmış, Allahı yuxuda görmək

mövzusunu geniş açıqlamış və bu barədə olan müxtəlif suallara cavab vermişdir.

Biz yuxarıda qeyd olunan mətləblərin geniş şəkildə araşdırılmasını oxucuların ixtiyarında qoyur, bu barədə mühakimə yürütməyi onların öz öhdələrinə buraxırıq.

Peyğəmbər (s) Allahı yuxuda görür.

Bu barədə Termizi öz sunənində bir neçə hədis nəql etmişdir. Onların hamısının məzmunu Peyğəmbərin (s) yuxuda Allahı gözəl qiyafədə görərək onunla söhbət etdiyini bildirir. İndi isə o hədislərdən birinin mətni və xülasə tərcüməsi ilə tanış olun:

səh:185

. [۱] - İbn Hişamin sirəsi, Taha Əbdur-raufun qələmi ilə ; Misr çapı 1391 .

... عَنْ مَعَاذِ ابْنِ جَبَلٍ قَالَ: احْتَبَسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ | ذَاتَ غَدَاةٍ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كَدْنَا نَتَرَاءَى عَيْنَ الشَّمْسِ فَخَرَجَ سَرِيعًا فَتَرَبَّ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ وَتَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصَوْتِهِ فَقَالَ لَنَا عَلَى مَصَافِكُمْ كَمَا أَنْتُمْ ثُمَّ إِنْقَتَلَ إِلَيْنَا فَقَالَ أَمَا إِنِّي سَأَحَدْتُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمْ الْغَدَاةَ، إِنِّي قُمتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ فَصَلَّيْتُ مَا قَدَرْتُ لِي فَفَعَسْتُ فِي صَلَاتِي فَاسْتَقَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورِهِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! قُلْتُ رَبِّي لِيَبِّكَ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ: لَا أَدْرِي رَبُّ قَالَهَا: ثَلَاثًا قَالَ: فَرَأَيْتَهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتْفَيْ قَدِّ وَجَدْتُ بُرْدَ أَنْامِلِهِ بَيْنَ ثَدْيَيْ...

Məaz ibn Cəbəl deyir: “Peyğəmbər (s) bir gün sübh namazına gecikdi. Günəşin çıxmasına az qalmış tələsik halda məscidə

daxil oldu. Namazı qıldı və sonra buyurdu: Cərgələrinizi pozmayın. Bu vaxt gecikməyinin səbəbini belə izah etdi: Mən dünən ayıldım. Bir az namaz qıldıqdan sonra yuxuladım. Yuxuda Allahı gözəl bir qiyafədə gördüm. Allah buyurdu: Ya Məhəmməd! Dedim: Ləbbəyk ey mənim Rəbbim! Buyurdu: Muqərrəb mələklər hansı məsələdə bir-biri ilə mübahisə edirlər. Dedim: Bilmirəm. Bu sualı üç dəfə təkrar etdi və mənfi cavab eşitdi. Bir də gördüm ki, əlini mənim kürəyimə qoydu. Mən onun barmaqlarının sərinliyini sinəmdə hiss etdim. Bu vaxt mənə belə buyurdu: Ya Məhəmməd(ﷺ)..."

Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi

Termizi yuxarıdakı hədisi nəql etdikdən sonra deyir: Bu hədis “həsən (۲)” və “səhih”-dir. Mən onun səhihliyi barədə

səh:186

“ . [۱] –Sunəni-Termizi”, 5-ci cild; “Sad” surəsinin təfsiri, hədis: 3332 ;

“ . [۲] –Həsən” – şii məzhəbinin nəzərinə əsasən , o hədisə deyilir ki onun sənədi məsuma qədər neçə sənədlə birləşsin və hədisin raviləri də imami məzhəbdirlər. Lakin onların ədaləti barədə rical kitablarında bir söz deyilməmişdir. Əhli-sünnə nəzərində isə həsən, o hədislərə deyilir ki, onun raviləri adil, lakin hədisi əzbərləməkdə çox zəifdirlər. (mütərcim) .

Məhəmməd ibn İsmaildən soruşdum. O da bu hədisi təsdiq etdi və cavabında dedi: Bu hədis səhihdir.

Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər

Hafiz ibn Ərəbi Maliki (vəfatı 543 h.q.) Sunəni-Termiziyə yazdığı öz şərhində, həmin kitabdan nəql etdiyimiz hədisin şərhində belə deyir:

Şeyx, alimlərin və zahidlərin rəhbəri, ustad Əbu İshaq İsfəraini də Allahı yuxuda görmüş və ona demişdir: İlahi otuz, ya qırx ildir səndən bağışlanmağımı diləyirəm, lakin hələ də duamı qəbul etməmişən. Allah onun cavabında buyurdu: Ey Əba İshaq! Sən bizdən böyük bir hacəti, bizim dostluğumuzu və məhəbbətimizi istədin(1)!

Şərani (2) İbn Covzi (3) və Şəblənci (4) Əhməd ibn Hənbəldən nəql edirlər ki, o deyirdi: Mən Allahı yuxuda gördüm. Dedim: -İlahi, bəndələrinin sənə yaxın olmasına ən gözəl vasitə nədir? Buyurdu: Mənim sözlərimdir ey Əhməd! Dedim: Düşünərək ya düşünməyərək? Buyurdu: - Düşünərək və düşünməyərək!

Ruhul-məani təfsirinin sahibi Alusi Bağdadi (vəfatı-1270 h.q.) deyir:

“Allaha şükür edirəm ki, həyatımda üç dəfə Allahı yuxuda görmüşəm. Axırncı dəfə 1246-cı ildə, ətrafı nurla bürünmüş və şərqə tərəf diqqət etdiyi halda gördüm. Mənə neçə cümlə nəse buyurdu. Yuxudan oyandıqdan sonra mən o cümlələri unutdum(5).”

səh:187

“.[1]-\Arizətul əhvəzi”, Misr çapı 12-ci cild, səh. 117 .

“.[2]-\Təbəqate Şərani”, Misr çapı, 1316, 1-ci cild, səh. 44 .

“ .[۳] –۳Mənaqəbu Əhməd ibn Hənbəl”, Beyrut çapı, səh. 434 .

“ .[۴] –۴Nurul-Əbsar”, “Beyrut çapı”, səh. 225 ;

“ .[۵] –۵Ruhul-məani”, 9-cu cild, səh. 46 ;

Bu yuxunun yozumu

Darəmi öz “sunən” kitabında nəql edir ki, Peyğəmbər (s) Allahı yuxuda görmüşdür. Sonra bu yuxunu yozmağa başlayır və tanınmış yuxu yozan İbn Sirindən belə nəql edir: - Hər kim Allahı yuxuda görsə behiştə daxil olar(۱).

Allahı yuxuda görmək üçün qılınan namaz

Əhli-sünnə alimləri və hədisçiləri İbn Abbasdan nəql etmişlər ki, hər kim cümə günü zöhr və əsr namazları arasında iki rəkət namaz qılaraq onun birinci rəkətində “Həmd” surəsindən sonra bir dəfə “Ayətul-kursi”-ni və 25 dəfə “Fələq” surəsini, ikinci rəkətində isə “Həmd” surəsindən sonra “İxlas” surəsini və 25 dəfə “NAs” surəsini, salamdan sonra isə 50 dəfə لا حول ولا قوة الا بالله La həvla və la qüvvətə illa billahil-əliyyil-əzim” deyərsə, yuxuda Allahı görməmiş dünyadan getməz.

Süyuti də bu hədisi “Əl-ləaliəl-məsnuə (۲)” və İbn Couzi “Əl-mozuat (۳)” kitabında bu hədisi Əbu Talib Məkki və Əbu Hamid Qəzalidən nəql edir və bildirir ki, bu hədis qondarma hədisdir. Çünki, onun sənəd silsiləsində olanlar məchul və tanınmayan şəxslərdir.

Təəccüblü burasıdır ki, İbn Couzi bu hədisin inkarında onun “Royətullah fil-mənami” mətninə irad etməmişdir. Onun

fikrincə hədisin mətni düzdür. Yalnız sənədlərində iradın olmasını bildirərək belə demişdir:

هذا حديث مجهول وفيه مجاهيل لا يعرفون.

Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində

Şiə məzhəbinin rəhbərləri, yəni Peyğəmbər (s) sülaləsi Allahı səh:188

“ .[۱]–۱Darəminin mətni”, 2-ci cild; səh. 126 ;

–۱ .[۲]–۲ci cild, səh. 52 ;

–۲ .[۳]–۳ci cild, səh. 119 ;

gözlə görməyin qeyri-mümkün olduğunu bildirirlər. Şiə məzhəbinin nümayəndələri də öz rəhbərlərinin təlim-tərbiyəsinə əsasən, Allah-təalanı bu dünyada və axirət günündə görmək məsələsində onun qeyri-mümkün olduğuna etiqad bəsləmiş və Allahı bu kimi şeylərdən (məsələn: başqa cisimlər kimi günəş, ay və şüanın əksi kimi dərk etməyin mümkün olması kimi məsələlərdən) münəzzəh və üstün bilirlər.

Xülasə, bu, Peyğəmbər (s) Əhli-beytinin sözləri və nəzəriyyələri. Gərək təkəcə onların sözlərinə etiqad olunsun və qiyamət günündə Allah-təalanın yanında bu kimi şəxslərin və məsum sülalənin nəzərindən başqa heç bir üzürlü səbəb qəbul olunmayacaqdır. Çünki, Allah onları Quranda hər növ çirkinlik və pislikdən pak və hər cür azgınlıq və bihudə söz danışmaqdan münəzzəh və təmiz tanıtdırmışdır:

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

EY ƏHLI-BEYT! ALLAH SIZDƏN ÇIRKINLIKLƏRI (GÜNAHLARI) YOX ETMƏK VƏ SIZI BÜTÜN PISLIKLƏRDƏN TƏMIZLƏMƏK (PAK) İSTƏYİR (۱)!

Peyğəmbər (s) da onları Qurani-məcidə yaxın və onunla bərabər, həmçinin hər ikisini "səqil" (ağır və çiyin sındıran əmanət) qərar vermişdir.

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ ۚ إِن كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي

_MƏN SIZIN ARANIZDA İKİ BÖYÜK VƏ AĞIR əMANƏT QOYURAM. ONLARDAN BİRİ ALLAHIN MÜQƏDDƏS KİTABI QURAN, DIGƏRİ İSƏ MƏNİM ƏHLI-BEYTIMDIR !

Şiə məzhəbinin nəzəri budur ki, Allah-təalanın görünməsinin mümkün olmamasını əqli və nəqli dəlillər sübut edir. Bu barədə Quran ayələrindən əlavə, dini rəhbərlərimizdən nəql olunmuş rəvayətlər həmin əqli və nəqli mətləbləri izah edir və sadə dillə ümumi zehnlərə və fikirlərə onun dərkini aydınlaşdırır.

səh:189

“ .[۱] - ۱Əhzab”, surəsi, 33-cü ayə ;

İndi isə əqli və nəqli dəlillərdən ibarət olan bir neçə nümunəni burada qeyd edirik:

Əqli və fəlsəfi dəlillər

ƏQLİ VƏ FƏLSƏFİ DƏLİLLƏR(1)

1. Filosoflar deyirlər: Gözlə bir şeyi görmək və bir şeyin şüasının görünməsi o vaxt mümkündür ki, bir cəhətdə və müəyyən bir yerdə görünsün. Əgər bu məsafə müəyyən həddən az və ya çox olsa, görünən o şeyi görmək mümkün olmayacaqdır.

Hər bir mövcudun görünməsinin şərtləri vardır. Onlardan biri də budur ki, görünən şey görən şəxsin qarşısında olsun.

Məsələ burasındadır ki, bu cəhətlər Allah-təala barəsində keçərli deyildir və bizə onun mümkün olmamasını anladır. Çünki, bu cəhətlərdən heç birinin həqiqəti Allah-təala barəsində düzgün deyildir. Allah, heç yerdə və ya heç bir məkanda kimsəyə görünməmişdir. Allah və yaratdığı varlıqlar arasında məsafə yoxdur. Çünki, məsafənin lazım olması Allah-təalanın cism və məkana malik olması deməkdir. Allah-təalanın isə heç bir cism və məkana ehtiyacı yoxdur.

2. Allahı görmək və onunla görüşmək, əgər onun vücuduna əlaqə tapırsa, onun vücudunu gözlə görməyin lazımlığı, vücudunun məhdud bir məkanda və müəyyən bir nöqtədə olmasına və həmçinin başqa bir nöqtələrdə və məkanlarda vücudunun olmamasına gətirib çıxardır. Çünki, insanın baxışı Allahın vücudunun bütünlüklə deyil, tək-cə bir qismini görür. Bunun da mənası o deməkdir ki, Allahın vücudu ayrı-ayrı hissələrə malikdir və onlardan da təşkil olunmuşdur. Müəyyən bir nöqtəni tutmuşdur. Bunların hamısı Allah-təala barəsində mümkün olmayan bir şeydir. Çünki, Allah-təala məhdud

.[١]-١BU DƏLİLLƏRİN FƏLSƏFİ VƏ ƏQLİ OLDUĞUNA GÖRƏ
ƏZİZ OXUCULARIMIZA DIQQƏTLİ OLMALARINI
İSTƏYİRİK. (Mütərcim) .

deyildir və bir nöqtədə də qərar tutmamışdır. Nə ayrı-ayrı hissələrə malik olmuş və nə də tərkib tapmış, nə də bir məkanda yerləşərək başqa bir məkana boşaltmışdır.

Bundan əlavə, görünən və görülməsi mümkün olan hər bir şeyin rənglərdən birinə malik olması lazımdır ki, görünməsi mümkün olsun. Hər bir rəng növünün Allah-təalanın vücuduna nisbət verilməsi özü də mümkün olmayan bir işdir(١).

Qurani-Kərimdən dəlillər

Qurani-Kərimdə Allah-təalanın görünməsini inkar edən çoxlu ayələr vardır. Bu ayələr bu məsələnin mümkün olmadığını bəyan etmişdir. Misal olaraq, kitabımızın bu səhifəsində bu barədə iki ayəni gətiririk:

“ .١Ənam” surəsində belə buyurur:

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}

"_Gözlər onu (Görüb) Dərk etməz. O, Gözləri Dərk Edər. O, Lətifdir (Cismlilikdən Uzaqdır), (Hər Şeydən) Xəbərdardır(٢)_"

Mərhum Təbəri deyir: - "İdrak" maddəsi "bəsər" kəlməsi ilə qeyd olanda - {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ} görməyin və görünməyin göz vasitəsi ilə olması mənasındadır.

Məsələ burdadır ki, əgər bir kəs desə ki,

أَفَرَأَيْتَ

cavabında deyərlər ki, bu kəlam ziddiyyətlidir. Çünki, gözlə dərk etmək, həmin görmək deməkdir. Buna görə də "onu gözümlə dərk etdim, lakin görmədim" deyilsə bu doğru deyildir^(۳).

səh:191

. [۱] - ۱Əlavə məlumat əldə etmək üçün Əllamə və Quşçinin Nəsrəddin Tusunin “Təcridul-etiqađ” kitabına yazdığı şərhinə, həmçinin başqa Kəlami və Fəlsəfi kitablara müraciət edə bilərsiniz !

. [۲] - ۲Ənam surəsi ayə - 103 .

“ . [۳] - ۳Məcməul-bəyan”; Sudan çapı, səh. 344 .

“ . ۲Bəqərə” surəsində isə belə buyurur:

{وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنِّي كُنْتُ بِآيَاتِكُمْ مُّظْلَمًا فَأْتُوا بِنُذْرَةٍ إِلَىٰ بَارئِكُمْ فَاذْكُرُوا أَنفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ * وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ }

_O VAXTı DA XATıRLAYıN KI, MUSA öZ QöVMüNə: EY QöVMüM, SIZ BUZOVA SITAYIŞ ETMəKLə, HəQIQəTəN, öZüNüZə ZüLM ETDİNİZ. BUNA GÖRə Də YARADANıNıZA TəRəF üz TUTARAQ TöVBə EDİN, öZüNüZü (BUZOVU TANRı BİLəN ADAMLARıNıZı) öLDüRüN! BELə ETMəNİZ YARADANıNıZıN YANıNDA

SIZIN üçüN XEYIRLIDIR! - DEMİŞDI Və ALLAH DA TöVBƏNİZİ QƏBUL ETMİŞDI. ƏLBƏTTƏ, O, TöVBƏLƏRİ QƏBUL EDƏNDİR, BAĞIŞLAYANDIR. (Və YADINIZA SALIN KI) SİZ: YA MUSA, ALLAHı AŞKAR SURƏTDƏ GÖRMƏYINCƏ, HEÇ VAXT SƏNƏ INANMAYACAĞIQ , - DEDIYİNİZ ZAMAN GöZüNüz Görə-Görə SİZİ İLDİRİM VURMUŞDU(1) _".

Bu iki ayə bir-birinə birləşir və bir-biri ilə bağlıdır. Allah-təalanın görünməsinin qeyri-mümkün olmasına dəlalət edir. Çünki, birinci ayədə özləri üçün buzova sitayiş etməyi din qərar verən şəxslərin əzaba düşər olduğunu bildirmişdir. Nəticədə isə onların tövbəsinin ən çətin cəzalarla, özlərini öldürməyi şərt bağlamışdır. İkinci ayədə isə əzab, Allah-təalanı görmək istəyənlər üçün qeyd olunmuşdur. Onların da cəzaları ildırımın nazil olması və asimani bəlaya düşər olmalarına işarədir.

Bu mübarək ayə təmamilə aşkar şəkildə bizləri bu həqiqətə çatdırır ki, küfr, mürtəd olmaq və əzaba düşər olmağın səbəbi təkəcə buzova pərəstiş etmək deyil, Allah-təalanı görmək istəmək özü də günah və asimani əzabın nazil olmasına səbəbdır. Məsələn, buzovpərəstlik ən böyük günahdır.

Diqqəti cəlb edən budur ki, Quranda Allahı görmək mövzusunda mümkün olmayan Bəni-İsrailin istəklərinə

səh:192

. [1] -\Bəqərə surəsi ayə - 54-55 .

işarələr olunmuşdur. İşlənmiş ibarətlər və cümlələr bu işin ən böyük günah olduğunu və boyun əyməməyi çox aydınlaşdırır. Bir yerdə deyir:

{يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَٰ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ}

(YA RƏSULUM!) KITAB ƏHLİ (YƏHUDİLƏR) SƏNİN ÖNLƏRƏ GÖYDƏN (BİRDƏFƏLİK) BİR KITAB ENDİRMƏYİNİ İSTƏYİRLƏR. HALBUKİ ONLAR (VAXTILƏ) MUSADAN BUNDAN DAHA BÖYÜYÜNÜ İSTƏMİŞ VƏ: BİZƏ ALLAHİ AŞKAR GÖSTƏR! - DEMİŞDİLƏR. VƏ ÖZ ƏDALƏTSİZLİKLƏRİ ÜZÜNDƏN ONLARİ İLDİRİM VURMUŞDU(1) .

Başqa bir yerdə isə deyirlər:

{وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْ لَأُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا}

__BİZİMLƏ QARŞILAŞACAQLARINA ÜMİD ETMƏYƏNLƏR (QİYAMƏT GÜNÜ DIRİLİB HAQQ-HESAB ÜÇÜN HÜZURUMUZDA DURACAQLARINDA QORXMAYANLAR): "BİZƏ (MƏHƏMMƏDİN HƏQİQİ PEYĞƏMBƏR OLDUĞUNU TƏSDİQ EDƏN) MƏLƏKLƏR ENDİRİLMƏLİ, YAXUD BİZ (ONUN DOĞRU DANİŞİB-DANİŞMƏDİĞİNİ BİLMƏK ÜÇÜN) RƏBBİMİZİ GÖRMƏLİ İDİK!" - DEDİLƏR. HƏQİQƏTƏN, ONLAR ÖZLƏRİ BARƏSİNDƏ TƏKƏBBÜRƏ QAPILDILAR VƏ (ALLAHİ BİLAVASİTƏ GÖRMƏK, ONUNLA DANİŞMAQ İSTƏMƏYƏ CÜRƏT ETMƏKLƏ) AZĞİNLƏŞİB HƏDDİ ÇOX AŞDILAR(2)_ !.

Əgər Allah-təalanın görünməsi mümkün olsaydı onların istəkləri zülm, həddindən çıxmaq və əmrə itaətsizlik sayılmazdı.

Xüsusi şəkildə görməyə etiqad edən şəxslər deyirlər: - Allah-təalanın bəndələrinə əta etdiyi ən gözəl və ləzzətli nemətlərdən biri onun ən böyük inayəti və bəndələrinə diqqətinin olması və qiyamət günündə behiştə bəndələrinə camalını göstərməsidir.

səh:193

. [1] - Nisa surəsi ayə - 153 .

“ . [2] - Furqan” surəsi, 21-ci ayə ;

Görünməyin inkarı barədə Quranda ayələr çoxdur. Lakin, nümunə olaraq bu iki söylənilən ayələrlə kifayətlənirik.

Hədislərdən dəlillər

.1

مِنْ كَلَامٍ لَهُ (ع) وَ قَدْ سَأَلَهُ ذَعْبُ الْيَمَانِيِّ فَقَالَ: هَلْ رَأَيْتَ رَبِّكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ (ع):
"أَفَأَعْبُدُ مَا تَأْرَى؟" قَالَ: وَ كَيْفَ تَرَاهُ؟ قَالَ: "لَا تُدْرِكُهُ الْعْيُونَ بِمُشَاهَدَةِ الْعِيَانِ، وَ لَكِنْ
تُدْرِكُهُ الْقُلُوبُ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ..."

Zələb Yəmani Əmirəl-möminin Əli ibn Əbi Talibdən (ə) sual etdi: Allah-təalanı görmüsənmi?! Cavabında Əli (ə) buyurdu: Görəsən mən görmədiyim Allaha ibadətmi edirəm?

Zələb sual etdi: Necə görürsən? Əmirəl-möminin (ə) buyurdu: Allah-təalanı başda olan gözlə görmək mümkün deyil. Lakin,

onu imanın həqiqətindən bəhrələnən qəlbin nuru ilə dərk etmək olar(1)...

۲.

وسئل الصادق (ع): هَلْ يُرَى اللهُ فِي الْمَعَادِ؟ قَالَ (ع): "سُبْحَانَهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَنْ ذَلِكَ عُلُوًّا كَبِيرًا، إِنَّ الْأَبْصَارَ لَا تُدْرِكُ إِلَّا مَالَهُ لَوْ نُ وَكَيْفِيَّهِ، وَاللَّهُ خَالِقُ الْأَلْوَانِ وَالْكَيفِيَّهِ"

İmam Sadiqdən (ə) sual etdilər: Qiyamət günündə Allah-təalanı görmək olarmı? İmam (ə) cavabında buyurdu: Allah-təala belə şeylərdən münəzzəh və üstündür. Çünki, göz təkçə rəng və keyfiyyətə malik olan şeyləri –cismləri görə bilər. Lakin Allah nə rəng, nə keyfiyyət və nə də necəliyə malikdir. Allah-təala onları vücuda gətirəndir(2).

۳.

...عن ابى عبدالله (ع) قال: جاء حبر إلى أمير المؤمنين (ع) فقال: يا أمير المؤمنين! هل رأيت

səh:194

“ [۱] - Nəhcül-bəlağə”, 179-cu xütbə ;

“ [۲] - Üsuli-Kafi”, 3-cü cild, “İbtalür-röyə” bölümü, və “Biharul-ənvar”, 4-cü cild, “Nəfyur-röyəti” bölümü ;

رَبِّكَ حِينَ عَبَدْتَهُ؟ فَقَالَ (ع): وَيْلَكَ! مَا كُنْتُ أَعْبُدُ رَبًّا لَمْ أَرَهُ قَالَ: وَكَيْفَ رَأَيْتَهُ؟ قَالَ (ع): وَيْلَكَ! لَا تُدْرِكُهُ الْعْيُونُ فِي مَشَاهِدِهِ الْأَبْصَارِ وَلَكِنْ رَأَتْهُ الْقُلُوبُ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ...

İmam Sadiq (ə) buyurur: “Yəhudi alimlərindən biri Əmirəl-möminin Əlinin (ə) xidmətinə gəldi və ərz etdi: Ya Əli ! Pərəstiş

etdiyini Allahı görmüsən? Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurdu: Vay olsun sənə! Mən görünməyən Allaha pərəstiş etmirəm. Yəhudi sual etdi: Allahı necə görmüsən? Əli (ə) buyurdu: Allahı bu gözlərlə görmək mümkün deyil, ürəklərdə olan imanın həqiqəti ilə onu dərk edirlər(1).

.۴

عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: قَالَ: ذُو الرِّئَاسَتَيْنِ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَاءِ (ع): -جُعِلَتْ فِدَاكَ - أَخْبَرَنِي عَمَّا اخْتَلَفَ فِيهِ النَّاسُ مِنَ الرَّؤْيَةِ! فَقَالَ: "يَا أَبَا الْعَبَّاسِ! مَنْ وَصَفَ اللَّهَ بِخِلَافِ مَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، فَقَدْ إِعْظَمَ الْفَرِيهَ عَلَى اللَّهِ، قَالَ: {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ...}

Fəzl ibn Səhl Zulriyasətəyn İmam Rzaya (ə) ərz etdi: “Camaatın ixtilaf etdiyi şey barədə, yəni Allahın görünməsi barədə mənə xəbər ver! Bu işin həqiqətini mənim üçün açıqla! Həzrət (ə) da cavabında buyurdu: Hər kəs Allahı, onun tərif etdiyindən başqa tərif edərsə, ən böyük böhtanı onun təkliyi barədə demişdir. Sonra bu ayəni oxudu:

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ}

GöZLƏR ONU (GöRÜB) DƏRK ETMƏZ. O, GÖZLƏRİ DƏRK EDƏR .

Əhli-beytdən (ə) hədis kitablarında görməyi inkar edən onlarla hədis nəql olunmuşdur. Bu bir neçə hədis də kitabımızın bu hissəsində misal olaraq qeyd olunmuşdur(2).

“ . [١] –١Üsuli-Kafi”, 3-cü cild, “İbtalür-röyə” bölümü, və
“Biharul-ənvar”, 4-cü cild, “Nəfyur-röyət” bölümü ;
“ . [٢] –٢Üsuli-Kafi”, “İbtalür-röyət” bölümü, “Biharul-ənvar”,
təzə çapı, 4-cü cild, “Nəfyur-röyət” bölümü ;

Allahın məkana ehtiyacı varmı!?

Allahın məkanı!

Səhihi-Müslim və Səhihi-Buxarinin tövhid məsələsində olan ikinci zəif nöqtə budur ki, bu iki kitabda Allah-təala məkana ehtiyacı olan bir varlıq kimi tanıtılmış və onun üçün müxtəlif məkanlar müəyyən edilmişdir.

“Allahı görmək” bəhsində işarə etdiyimiz kimi, hər bir mövcudu görmək üçün ona müəyyən bir məkan lazımdır. Allahı görmək barədə hədislərə diqqət etdikdə səhiheyndə Allahın məkana malik olmasını çatdırır.

Lakin məkan mövzusu sihahda (altı kitabda) ayrıca bəhs kimi qələmə alınmış və əhli-sünnə tərəfindən məkanı sübut etmək üçün bir çox kitablar yazılmışdır.

Səhiheyndə (Buxari və Müslim) nəzərinə, Allahın məkanı namaz vaxtı namaz qılanın qarşısında və onun qibləsinə tərəfidir.

Sunənin (yəni Sunəni-Davud, Sunəni-Nəsai, Sunəni-Termizi və s..) nəzərinə isə Allahın məkanı ərşin üstündə, ərş vücuda

gəlməzdən öncə isə Allahın buludlar arasında olduğunu bildirirlər.

İndi də bu mövzuda bir neçə hədisin tərcümə və mətni ilə tanış olaq.

səh:196

۳. Allah, namaz qılanın qarşısında!

.۱

عن عبد الله بن عمر: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | رَأَى بَصَاقًا فِي جِدَارِ الْقِبْلَةِ فَحَكَّهُ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَنِ النَّاسِ، فَقَالَ: "إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَبْصُقْ قَبْلَ وَجْهِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ قَبْلَ وَجْهِهِ إِذَا صَلَّى".

Əbdullah ibn Ömər deyir: “Allahın Rəsulu (s) məscidin qibləsi tərəfində ağız suyu gördü və oranı təmizlədi. Sonra üzünü camaata tutaraq buyurdu: Sizlərdən hər biriniz namaz qılan zaman öz qarşınıza ağız suyunu atmamalısınız. Çünki namaz qılınan vaxt Allah sizin qarşınızda dayanır (۱)”.

.۲

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَهُ) قَالَ: بَيْنَا النَّبِيُّ | يُصَلِّي رَأَى فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ نَخَامَةً فَحَكَّهَا بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: "إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ اللَّهَ حَيَالُ وَجْهِهِ، فَلَا يَتَخَمَّنُ حَيَالُ وَجْهِهِ فِي الصَّلَاةِ".

Əbdullahdan nəql olunmuşdur: “Peyğəmbər (s) namaz qılarkən məscidin qibləsində ağız suyu gördü. Əli ilə onu

səh:197

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-salat”, Həkkul-bəzaqi bil-yədi minəl-məscid” bölümü, hədis: 397-398; və 39-cu bölüm, və “Kitabus-səlat”, “Əbvabul-əməli fis-səlat”, 12-ci bölüm, “Ma yəcuzu minəl-bəsaq”, hədis: 1213; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabul-məsacid”, 13-cü bölüm, “Ənnəhyu ənil busaq fil məscidi fis-səlati və ğeyriha”, hədis: 548 ;

təmizlədi. Onun üzündən qəzəblənməsi və naraht olması bilinirdi. Sonra belə buyurdu: Sizlərdən hər biriniz namaz qılarkən Allah onun qarşısında durur. Namaz qılarkən öz qarşınıza ağzınızın suyunu atmayın(۱)”.
(۱)

۳.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | يَصَلِي رَأَى نَخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ فَأَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: "مَا بَالُ أَحَدِكُمْ يَقُومُ مُسْتَقْبِلَ رَبِّهِ فَيَتَنَخَّعُ أَمَامَهُ، أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَسْتَقْبِلَ، فَيَتَنَخَّعُ فِي وَجْهِهِ؟! فَإِذَا تَنَخَّعَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَتَنَخَّعْ عَنِ يَسَارِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَفْعَلْ هَكَذَا.

ووصف القاسم، فتنفل في ثوبه، ثم مسح بفضه على بعض.

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) məscidin qibləsində ağzı suyu gördü. Üzünü camaata tərəf çevirib buyurdu: Nəyə görə sizlərdən biri Allahla üz-üzə durarkən öz qarşısına ağzının və sinəsinin suyunu atır?! Sizin qarşınızda duraraq üzünüzə ağzının və sinəsinin suyunu atan bir kəsin bu əməlini sevirsinizmi?! Əgər sizlərdən hər kəs ağzının, ya sinəsinin suyunu atmaq istəsə, sol ayağının kənarına atsın. Mümkün olmasa əvvəlki kimi etsin(۲)”.
(۲)

Hədis ravisi Qasim dedi: Peyğəmbər (s) öz paltarının ətəyini açdı və ağzının suyunu ora atdı. Sonra ətəyini bir-birinə sürtdü. Ravinin özü də əyani surətdə bu işi gördü.

Bu hədisi Müslim iki yolla Əbu Hüreyrədən nəql edir.

Allah göydədirmi?

Altı sihah sahiblərindən üçü, sunən və məsanid müəlliflərinin bir çoxu Müaviyə ibn Həkəm Səkəmidən Peyğəmbər (s)

səh:198

“ . [1] –\Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Həl yəltəfətil əmru yənzil”, və 8-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “Ma yəcuzu minəl-ğəzəbi vəş-şiddəti li əmrillah” bölümü ;

. [2] –\Səhihi-Müslim 2-ci cild; bab Ənnəhyu ənil busaqi fil məscidi fis-səlati və ğeyrih- Sunən İbn Macə Kitabus-səlat bab-61 .

tərəfindən onun kənizinin imanının yoxlanması barədə belə nəql etmişdir:

“Peyğəmbərə (s) ərz etdim: Bu kənizi azad edimmi?! Buyurdu onu mənim yanıma gətir. Elə ki kənizi Peyğəmbərin (s) yanına gətirdim, ondan soruşdu: Allah hardadır? Dedi: Göydə! Sonra sual etdi: Mən kiməm? Cavab verdi: Sən Allahın elçisisən.

Bu yerdə Peyğəmbər (s) buyurdu: “Bu kənizi azad et. Çünki onun imanı var”.

فقال لها أين الله قالت في السماء ، قال: من انا؟ قالت انت رسول الله. قال اعتقها فانهن مؤمنه.(١)

Allah ərşədirmi?

١.

عن ابن عباس بن عبدالمطلب قال: كنت في البطحاء في عصابه، فيهم رسول الله | فمررت به سحابه فنظرت إليها، فقال: "ما تسمون هذه؟!؟" قالوا: السحاب قال: "والمزن؟!؟" قالوا: "والمزن قال: "والمزن؟!؟" قالوا: والعنان. قال أبو داود. لم اتقن العنان جيداً قال | هل تدرين ما بين السماء والأرض؟!؟" قالوا: لا ندري قال: "بعد ما بينهما إما واحدة، أو اثنتان أو ثلاث و سبعون سنة، ثم السماء فوقها كذلك، حتى عدد سبع سموات ثم فوق السابعة بحر بين أسفله وأعلىه مثل ما بين السماء، إلى السماء، ثم فوق ذلك ثمانية أو عال، بين أظلافهم و ركبهم مثل ما بين سماء إلى سماء إلى سماء ثم على ظهورهم العرش، بين أسفله وأعلىه مثل ما بين سماء إلى سماء، ثم الله تبارك وتعالى، فوق ذلك!!!"

Əhnəf ibn Qeys Abbas ibn Əbdul Muttəlibdən nəql edir:

səh:199

“Səhihi-Müslim”, 2-ci cild; “Kitabus-salat”, “Təhrimul-kəlamı tis-səlat” bölümü; “Sunəni-Davud”, 1-ci cild, “Kitabus-səlati”, “Təşmitul atısus-səlat” bölümü; “Sunəni-Nəsai”, 2-ci cild; “Kitabul-ıman”, “Filmərqəbətül-muminə” bölümü; “Sunəni-Nəsai”, 3-cü cild, “Kitabus-səhvi”, “Əlkəlamu fis-səlat” bölümü; “Muvəttəi Malik”, 2-ci cild; “Kitabur-riqaq”, “La yəhvəzu minəl itiqi fir-riqab” bölümü; “Musnədi-Əhməd”, 2-ci cild; səh. 291; və 5-ci cild; səh. 447, 448, 449 ;

“Bəthada (çay) Peyğəmbər (s) və bir neçə nəfərlə oturmuşdum. Səmada kiçik bulud parçası göründü. Peyğəmbər (s) o buluda baxdı və buyurdu: Sizdə bunun adı nədir?

Ərz etdilər: “Səhab”. Buyurdu: “Mozn”da deyirsiniz? Ərz etdilər: Mozn da deyirik. Buyurdu: “Ənan” da deyirsiniz? Dedilər: Ənan da deyirik.

Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Yerlə göyün arasındakı fasilənin nə qədər olduğunu bilirsinizmi?

Cavab verdilər: Bilmirik. Buyurdu: Yerdən göyə qədər olan məsafə yetmiş bir, ya yetmiş iki, ya da yetmiş üç ildir. İkinci göyün də məsafəsi o qədərdir. Yeddi göyə qədər saydı. Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Yeddinci göyün üstündə dərinliyi iki göyün arasında olan məsafə qədərində bir dəniz vardır. O dənizin üzərində səkkiz vəhşi bir qoç dayanmışlar. Onların dırnaqlarından dizlərinə qədər olan məsafə iki göyün arasında olan məsafə miqdarı qədərdir. Ərş o qoçların üstündədir. Ərşin aşağısı ilə yuxarı hissəsi arasında olan məsafə iki göyün arasında olan məsafə miqdarı qədərdir. Sonra buyurdu: Allah da o ərşin üstündədir(۱)!!

.۲

عَنْ جَبْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَبْرِ بْنِ مَطْعَمٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ أَعْرَابِيًّا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! جَهَدْتَ الْأَنْفُسَ، وَضَاعَتِ الْعِيَالُ، وَنَهَكَتِ الْأَمْوَالُ، وَهَلَكَتِ الْأَنْعَامُ، فَاسْتَسْقَى اللَّهُ لَنَا، فَإِنَّا نَسْتَشْفِعُ بِكَ عَلَى اللَّهِ، وَنَسْتَشْفِعُ بِاللَّهِ عَلَيْكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "وَيَحْكُ! أَتَدْرِي مَا تَقُولُ؟" وَسَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ |، فَمَا زَالَ يُسَبِّحُ، حَتَّى عُرِفَ ذَلِكَ فِي وُجُوهِ أَصْحَابِهِ. ثُمَّ قَالَ: "وَيَحْكُ! أَتَدْرِي مَا اللَّهُ! إِنَّ عَرْشَهُ عَلَى سَمَاوَاتِهِ كَهَكَذَا، وَقَالَ بِأَصَابِعِهِ مِثْلَ الْقَبَةِ عَلَيْهِ، وَإِنَّهُ

لَيَنْطَبُّ بِهِ أَطْيَطَ الرَّحْلِ بِالرَّكْبِ". قَالَ ابْنُ بَشَّارٍ فِي حَدِيثِهِ: "إِنَّ اللَّهَ فَوْقَ عَرْشِهِ، وَعَرْشُهُ فَوْقَ سَمَاوَاتِهِ"، وَسَاقَ الْحَدِيثَ.

səh:200

“Sunəni Əbi Davud”, 4-cü cild, “Fil cəhmiyə” bölümü; “Sunəni ibn Macə”, 1-ci cild, “Fima inkərətül cəhmiyə” bölümü ;

Cubeyr ibn Məhəmməd atasından, o da atası Cübeyr ibn Mətəmdən nəql etmişdir ki; “Çöl ərəblərindən biri Peyğəmbərin (s) yanına gəldi və ərz etdi: Ya Rəsuləllah! Quraqlığın olması və yağışın yağmaması nəticəsində bizim bədənimiz əziyyətə düşdü. Əhli-əyalımız xəstələndi, sərvətlərimiz əlimizdən çıxdı, mal-qaralarımız isə aradan getdi. Allahdan bizim üçün yağış istə! O ərəb sonra sözlərinə əlavə etdi: Biz səni Allah yanında və Allahı sənə şəfaətçi tuturuq.

Peyğəmbər (s) buyurdu: Vay olsun sənə! Nə danışdığımı bilirsənmi?

Bu vaxt Peyğəmbər (s) Allaha həmd və sənə oxudu. O qədər təsbih dedi ki, səhabələrin üzündə yorğunluq göründü. Sonra buyurdu: Vay olsun sənə ! Allahı heç vaxt bəndələrindən birinə şəfaətçi qərar vermirlər. Allah bəndəsi qarşısında şəfaət etməkdən üstündür. Vay olsun sənə! Bilirsən Allah kimdir?

Peyğəmbər (s) barmaqları ilə künbəzə oxşayan bir şey düzəltdi, sonra isə buyurdu: Allahın ərşi göylərin üstündə mənim əllərim kimidir. Ərş Allaha görə onun ağırlığının təsirindən dəvənin belindəki yük kimi səs salır!! Əbu Davud deyir: İbn Bəşar bu hədisi belə nəql etmişdir: Allah ərşin üstündə və ərş də göyün

üstündə yerləşir. Ərş Allahın altında dəvənin yükü kimi səs salır.

Müəllif: Əbu Davud (sunən sahibi) bu hədisi neçə sənədlə nəql etmiş və onu səhih saymışdır⁽¹⁾.

۳.

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: "بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَّمَاءٍ السَّابِعَةِ وَالْكُرْسِيِّ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَاءِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ فَوْقَ الْمَاءِ، وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِكُمْ".

səh:201

“Sunəni Əbi Davud”, 4-cü cild, “FəlcəhmİYə” bölümü; “Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, “Cəhmİyyənin inkar etdiyi şeylər” bölümü .;

İbn Məsuddan nəql olunmuşdur: “Birinci göy ilə sonrakı göy arasında 500 il məsafə vardır. Göylərin hər birinin başqa göy arasındakı məsafə beş yüz ildir. Yeddinci göylə kürsi arasında da 500 il və kürsi ilə dəniz suyu arasında olan məsafə də 500 ildir. Allahın ərşi suyun üzərində yerləşir. Allah isə ərşin üstündədir. Sizin əməlləriniz onun üçün gizli və örtülü deyildir⁽¹⁾”.

Allah buludlar arasında!

عَنْ أَبِي رَزِينٍ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ أَيْنَ كَانَ رَبَّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ خَلْقًا؟ قَالَ: "كَانَ فِي غَمَاءٍ، مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ، وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَمَا تَمَّ خَلْقٌ، عَرَّشَهُ عَلَى الْمَاءِ".

Əbu Rəzin deyir: Peyğəmbərdən (s) soruşdum: Allah bütün mövcudları yaratmazdan öncə harda idi?

Buyurdu: Altında və üstündə hava olmayan buludlar arasında idi. Yer üzündə heç bir mövcud yox idi. Allahın ərşi suyun üzərində idi(۲).

Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr

۱. Allah məkana malikdir və mövcudları yaratmazdan əvvəl buludlar arasında imiş;

۲. Allah mövcudları yaratdıqdan sonra ərşi, özü üçün məskən seçmiş və onun üzərində oturmuşdur. Ərş də Allahın ağırlığından minilmiş dəvənin cihazı kimi səs çıxarırmış;

۳. Bir gün buludlar arasında olan Allah sonralar ərşin üzərinə çıxmış, bəndələrinin namaz qılan vaxtlarında öz məkanını dəyişərək ərşin üstündən yerə enmiş və namaz qılanla qiblə arasında dayanmışdır;

səh:202

[۱] - Məhəmməd ibn Əbdul Vəhhabın (vəfatı 1206) yazdığı “Kitabut-tövhid”, Qahirə 1376, səh. 212; “Fəthul-məcid” (Kitabut-tövhidin şərh), Şərh yazar: Şeyx Abdur-rəhman ibn Məhəmməd ibn Əbdul-vəhhab”, səh. 514 ;

[۲] - Sunəni ibn Macə”, 1-ci cild, “Fima inkərətil cəhmiyə” bölümü; “Sunəni Termizi”, 4-cü cild, “Hud” surəsinin təfsiri ;

۴. Allahın cism olduğunu bildiren yuxarıda söylənilən hədislərdən əlavə, göylər, ərş və kürsi barəsində mətləblər

söylənildi. Dırnaqları ilə dizləri arasında beş yüz illik məsafə olan vəhşi qoçların üstündə ərşin yerləşməsi və onun da suyun üzərində olması və s.

Əziz oxucunun nəzərincə belə məsələlərin dəyəri əsl hədislərin dəyəri qədərdir?

Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri

Kəlam və qeyri-kəlam kitablarının bir qismindən əldə olunan məlumatlara görə əhli-sünnə alimləri və həmçinin dörd məzhəb rəhbərləri (Əhməd ibn Hənbəl, İmam Malik, Əbu Hənifə və Şafei) (1) başda olmaqla nəql olunmuş hədislərin məzmununa əsasən, Allahın ərşdə olmasına etiqad bəsləmişlər. İndiki əhli-sünnə alimləri də, keçmiş böyük alimlərinin yolunu gedərək bu əqidədə qalmışlar.

Əhməd ibn Hənbəl Allah barədə onun məkana malik olmasına və ərşin üstündə olduğuna etiqad edən şəxslərdən biridir. Allahın məkan sahibi olmamasını sübut edən, onun bütün məkanlara əhatəsinin olduğunu çatdıran və Quranın əqli və nəqli dəlillərindən biri sayılan.

" - {هُوَ مَعَكُمْ أَيَّ مَا كُنْتُمْ} Harda olsanız Allah sizinlədir " ayəsi və bu kimi başqa ayələri isə başqa cür təfsir etmişdir. Əhməd ibn Hənbəlin nəzəri ilə uyğun gəlməyən bu ayənin təfsirində Allahın bu ayədən məqsədinin nə olduğunu belə izah edir: Bu ayədən məqsəd budur ki, siz harda olsanız Allah sizin əməllərinizdən xəbərdardır və sizin əməlləriniz onun üçün gizli deyildir(2).

. [١] -١ Ad aparılan bu şəxslərin hər biri, dörd məzhəblərdən birinin binasını təşkil vermiş və bu günlərdə də dünya əhli-sünnə məzhəbi onlardan itaət edirlər .

“ . [٢] -٢ Əl-mənar”, 9-cu cild, səh. 131 .

Əbu Hənifə də Allahın məkana sahib olmasına və onun ərşin üstündə dayanmasına etiqad etmişdir.

Zəhəbi "Əl-uluv" adlı kitabında Nuh Camedən nəql edir: Əbu Hənifənin ilk tanınan və məşhur olan dövrlərində Termizdən bir qadın Kufəyə varid oldu. O, Cəhmilərlə həməqidə idi. Əqidə məsələləri barədə camaatla bəhs edirdi. Ona bu şəhərdə əqli elmlərdə hamıdan üstün olan Əbu Hənifə adlı bir nəfərin olduğunu və onunla söhbət etməsini söylədilər. Nuh deyir: Mən Əbu Hənifənin məclisində idim. Həmin qadın məclisə gəldi və Əbu Hənifəyə dedi: Öz əqidəndən uzaqlaşdığın halda camaata əhkam məsələlərini öyrədən sən sən? De görüm pərəstiş etdiyin Allah hardadır?

Əbu Hənifə o qadının cavabında sakit durdu və yeddi gün heç nə demədi. Yeddi gündən sonra camaat arasında görüldü. "Allah yerdə deyil, göydədir " adlı bir kitab da yazmışdı. Bir kişi ona dedi: Əbu Hənifə! Məgər bu cümləni {وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ} "Harda olsanız Allah sizinlədir " Quranda oxumamısan: Əbu Hənifə cavabında dedi: Bu cümlə səndən uzaqda olan bir kəsin yazdığı "mən sənənləyəm" cümləsi kimidir. Bir halda ki, sən ona görünmürsən.

Zəhəbi bu hadisənin nəqlindən sonra əlavə edərək bildirir ki, Beyhəqi demişdir: Əbu Hənifə Allahın yer üzündə olmamamsı

barədə həqiqətə yetişmiş və düz söz demişdir. Ayənin təfsirində sözünün həqiqətini çatdırmaqla Allahın göydə olmasını söyləyən ayə və rəvayətlərin aid olmasından (yəni bəyanda qeydin olmaması) itaət etmişdir⁽¹⁾.

səh:204

" . [1] - 1 Əluluvvu lil əliyyil ğəffar" kitabından, səh. 101, 103 və 120-də nəql olunmuşdur. Bu kitab Allahın ərşin üstündə olmasını isbat etmişdir və İmam Şəmsuddin Zəhəbi (vəfatı-748 h.q) tərəfindən yazılmış və 1388-ci ildə ikinci dəfə Qahirədə və Mədinə şəhərində Sələfiyyə kitab nəşrinin vasitəsilə çap olunmuşdur .

Malik əhli-sünnə məzhəbinin üçüncü rəhbəridir. O da öz növbəsində Allahın ərşdə olmasına etiqad bəsləmişdir. Bu barədə Abdullah öz atası Əhməd ibn Hənbəldən nəql edir: Malik ibn Ənəsin əqidəsi budur ki, Allah göydədir və onun elmi bütün yerləri əhatə etmişdir. Heç bir şey ondan gizli deyildir⁽¹⁾.

İmam Şafei də bu əqidədə idi. Bu barədə Şeyxul-İslam Əbul Həsən Həkəri və Hafiz Əbu Məhəmməd Müqəddəsi Əbi Surdan və Əbi Şueybdən nəql etmişlər ki: İmam Şafei deyirdi: Mənim əqidəm və görüşdüyüm bütün alimlərin Süfyan, İmam Malik və s. hamısının əqidəsi budur ki, Allahdan başqa haqq olan məbud yoxdur. Məhəmməd (s) onun göndərdiyi peyğəmbəridir. Allah göydə ərşin üstündədir və bəndələrinə istədiyi kimi yaxınlaşır, istədiyi kimi də göydən yerə enir.

İmam Şafeinin vəsiyyətində geniş dərc olunmuş cümlələrdən biri də budur ki, tövhid və Allahın yeganəliyinə şəhadətindən sonra deyir: Mənim əqidəm budur ki, Quran məxluq deyildir və

Allah qiyamət günündə aşkar görünəcəkdir. Camaat onun yanında sözlərini eşidəcəkdir. Allahın yeri ərşin üstündədir^(۲).

İbn Həcər Fəthul-bari kitabında İbn Teymiyyədən nəql edir: Allah bütün mövcudların və ərşin üstündədir.

Əvzaidən nəql edir ki: Biz əhli-sünnənin Allahın ərşin üstündə olması barədə nəzərlərimiz eynidir. Çünki sünnədə və hədislərdə yazılmışlara imanımız vardır.

İbn Həcər Əbu Ömər Təlmənkidən yenə nəql edir: Əhli-sünnə müsəlmanları bu məsələdə həməqidədirlər ki: - Allah öz zati və vücudu ilə ərşin üzərindədir.

səh:205

".[۱]-۱Əl-uluvvu lil əliyyil-ğəffar" kitabından, səh. 101, 103 və 120-də nəql olunmuşdur .

. [۲]-۲Həmin mənbə .

Başqa bir yerdə bu məsələni belə bir ifadə ilə açıqlamışdır: Əhli-sünnənin əqidəsi budur ki, Allah məcazən yox, həqiqətən ərşin üzərindədir! Həmçinin Quranda buyurulan {وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا

{ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا } və bu kimi digər ayələr Allahın elminin özü ilə yox, camaatla olması və onları əhatə etməsi mənasındadır.

Hafiz Zəhəbi də Allahın məkana malik olmasına etiqad etmiş və öz əqidəsini sübut etmək üçün kitab da yazmışdır. O deyir: Əhli-sünnə və hədis itaətçiləri, bu məsələdə həmfikir və həməqidədədirlər ki, həqiqətən Allah zatən ərşin üzərindədir.

Allahın ərşdə olmasını inkar etmək barədə eşitdiyim ilk söz Cəd ibn Derhəmin sözü idi(1).

Məhəmməd Əşrəfin Sunəni Əbi Davuda yazdığı öz şərhində İbn Abbasdan nəql olunmuş hədisin axırında **ثُمَّ اللَّهُ فَوْقَ ذَلِكَ**, cümləsinin aşağısında deyir: Bu hədis bunu bildirir ki, Allah ərşin üstündədir. Bu məsələnin həqiqətlə uyğun olmasına Quran və hədislər özü şəhadət verir. Keçmiş məzhəb – səhabələrdən və tabeindən- və biz elm əhlinin də əqidəsi budur ki, Allah ərşin üstündədir. Heç bir izah və təfsir etmədən sonra belə deyir: Allahın ərşin üstündə olması məlum məsələdir. Lakin onun necəliyini bizə məlum deyildir. Amma Cəhmiyyə fırqəsi ərşi və Allahın onun üstündə olmasını inkar etmiş, Allahın vücudunun bütün məkanlarda olmasını bildirmişdir. Öz əqidəsinin sübutu üçün batil dəlillər, yersiz və xoşagəlməz sözlər gətirmişdir. Məhəmməd Əşrəf sonra belə deyir: Əgər bizim alimlərimizin dəlillərini bilmək və Cəhmiyyənin sözlərinə rədd cavabları ilə tanış olmaq istəsəniz “Əl-Əsmau vəs-sifat”, “Əf alul-ibad”, “Kitabul-uluv” və İbn Qəyyimin “Cyuşul-İslam” kitablarına müraciət edə bilərsiniz(2).

səh:206

“.[1]-\Kitabut-tövhid” – kitabının şərhini Qahirə çapı - 1376, səh. 211 .

“.[2]-\Əl-mənar” kitabı, 9-cu cild, səh. 180 ;

Bu əqidənin mənşəyi nədir?

Allahın görünməsi bəhsində işarə olunduğu kimi, belə əqidənin mənşəyi əhli-sünnə kitablarında Əbu Hüreyrə və onun kimi

ravilərin nəql etdikləri bir çox hədislərin yazılması idi. Allahın məkana malik olması əqidəsinin mənşəyi də səhiheyin və sunən kitablarında olan belə hədislərin yazılmasından irəli gəlmişdir.

Bu əqidədə olan əhli-sünnə alimlərindən bəziləri öz sözlərində bu həqiqətə etiraf etmişlər:

İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabında məkan barədə əqidəni Əvzaidən nəql etdikdən sonra onun “Bütün əhli-sünnə məzhəbinin nümayəndələri Allahın müəyyən bir məkanda olmasına əqidələri vardır” sözlərini izah edir. Bu cümləni də Əvzaidən nəql edir ki, bu məsələ, nəql olunmuş hədislərin məzmunudur. Biz sünnədə nəql olmuş bütün hədislərə iman gətirmişik və bizim əqidəmiz kamildir.

Əhli-sünnənin kəlam alimlərindən biri olan Əllamə Şeyx Əbdur-Rəhman 1347-ci hicri tarixində çap olunmuş “Tövhid” adlı kitabında alimlərin sözlərini və onların əqidələrinin nəqlindən və izahından sonra Allahın müəyyən bir məkana malik olması mövzusunda hədis nəql edir. Sonra belə deyir: Səhiheyin və səhiheyindən başqa kitablarda bu məsələnin və hədisin məzmunu təsdiq edən çoxlu hədislər vardır(1).

•Allah gülürmü!?

Səhihi-Müslim və Səhihi-Buxaridə tövhid bəhsində olan üçüncü zəif məsələ bu iki kitabda nəql olunmuş “Allahın gülməsi” barədə yazılan hədislərdir. Əziz oxucunu bu hədislərdən bir neçə nümunəyə diqqət etməyə dəvət edirik.

1)Buxari və Müslimün Allahın görünməsi barədə öz

“ .[١] –\Kitabut-tövhid”, səh. 213 .

kitablarında nəql etdikləri hədisdə Allahın gülməsi diqqəti özünə cəlb edir. Qeyd edirik ki, biz bu hədisi bir dəfə Allahın görünməsi mövzusunda geniş şəkildə gətirmişdik. İndi isə hədisin axır hissəsində olan cümlələri bir daha nəzərinizə çatdırırıq:

فيقول الله اوليس قدزعمت ان لاتسألني غيره؟ ويلك يا ابن آدم ماغدرك! فيقول يا رب لاتجعلني اشقى خلقك، فلا يزال يدعو حتى يضحك الله، فاذا ضحك منه، اذن له بالدخول فيها!!

Allah buyurar: Məgər sən demirdinmi ki, başqa bir istəyim yoxdur. Vay olsun sənə ey Adəmin oğlu! Nə qədər hiyləgərsən?! Ərz edər: Xudaya! Məni ən məhrum olunmuş bəndələrindən qərar vermə! O qədər israr edər ki, Allahın gülməyi gələr. Elə ki onun gülməyi gəldi, onun üçün behiştə girmək icazəsi verilər”!!

.۲

فلما اصبح غداً الى رسول الله | فقال: ضحكك الله الليله او عجب من فعالكما!!

Əbu Hüreyrədən səhabələrin birinin qonaqpərvərliyi barədə nəql olunmuş hədisin axırında olan cümlə diqqəti özünə cəlb edir.

Sonrakı gün qonaqpərvər kişi Peyğəmbərin (s) xidmətinə gəldi. Peyğəmbər (s) buyurdu: “Bu gecə sizin qonaqpərvərliyinizə və rəftarınıza Allah-təala gülüb. Sizin işinizə təəccüb edib(١). ...

.۳

عن ابى هريره: ان رسول الله | قال: يضحك الله الى رجلين، يقتل احدهما الاخر، فكلاهما يدخل الجنة فقالوا: كيف يا رسول الله؟! قال: يقاتل هذا فى سبيل الله عزوجل فيستشهد، ثم يتوب الله على القاتل، فيسلم فيقاتل فى سبيل الله.

Əbu Hüreyrədən üç sənədlə iki müxtəlif mətnlərdə nəql olunmuş hədisdə deyilir: “Allah-təala iki nəfərə gülür! Biri

səh:208

“Səhihi-Buxari”, 5-ci cild; “Kitabu fəzailus-səhabə”, [۱] .
 “Vəyu`sirunə əla ənfusihum” bölümü; hədis: 3578, və 4-cü cild, “Kitabut-təfsir”, həmin bölümü, hədis: 4707 ;

başqasını öldürdükdən sonra hər ikisi behiştə daxil olduqda. Ərz etdilər: Ey Allahın elçisi! Qatillə öldürülmüş adamın hər ikisinin behiştə daxil olması mümkündürmü?! Buyurdu: Onlardan biri Allah yolunda vuruşaraq şəhadətə yetişir, sonra onun qatili də tövbə edərək İslamı qəbul edir. O da Allah yolunda cihada gedir və şəhadətə nail olur(۱)”.
(۱)

.۴

عن ابن مسعود: ان رسول الله | قال: آخر من يدخل الجنة رجل، فهو يمشى مره، ويكبو مره و تسفعه النار مره، فاذا ماجاوزها، التفت اليها فقال: تبارك الذى نجانى منك، لقد اعطانى الله شيئاً، ما اعطاه احداً من الاولين، فترفع له شجره، فيقول: اى رب ادنى من هذه الشجره فلاستظل بظلها واشرب من مائها! فيقول الله عزوجل: يا ابن آدم! لعلى ان عطيتكها سألتنى غيرها؟ فيقول: لا. يا رب! ويعاهده ان لا يستله غيرها، وربہ يعذره، لانه يرى، مالا صبرله

عليه، فيدنيه منها، فيستظل بظلها، ويشرب من مائها، ثم ترفع له شجره، هي أحسن من الاولى، فيقول: اي رب! ادنى من هذه! لاشرب من مائها ويستظل بظلها، لاسئلك غيرها. فيقول: يابن آدم! الم تعاهدني ان لاتسئني غيرها؟! فيقول: لعلني ان ادنيتك منها تسئني غيرها؟ فيعاهده، ان لايسئله غيرها، و ربه يعذره، لانه يرى مالا صبر له عليه، فيدنيه منها، فيظل بظلها، ويشرب من مائها، ثم ترفع له شجره عند باب الجنة، هي أحسن من الاوليين، فيقول، اي رب ادنى من هذه لاستظل بظلها، واشرب من مائها! لاسئلك غيرها. فيقول: يابن آدم! الم تعاهدني ان لاتسئني غيرها؟! قال: بلى يا رب، هذه لا أسئلك غيرها، وربه يعذره، لانه يرى، مالا صبر له عليها، فيدنيه منها، فيسمع اصوات اهل الجنة فيقول: اي رب ادخلنيها! فيقول: يابن آدم ما يصريني منك؟ ايرضيك ان اعطيتك الدنيا ومثلها معها؟ قال: يا رب استهزئ مني وانت رب العالمين؟ فضحك ابن مسعود فقال: الاتسئلوني مم أضحك؟ فقالوا: مم تضحك؟ قال: هكذا ضحك رسول الله | فقالوا: مم تضحك يا رسول الله؟ قال من ضحك رب العالمين!! حين قال: اتستهزئني وانت رب العالمين فيقول: اني لا استهزئ منك؛ ولكني على ماأشاء قدير.

səh:209

“ [۱] . Səhihi-Müslim”, 6-cı cild, “Kitabul-əmarə”, 35-ci bölüm, “Bəyanur-rəculəyn yəqtulu əhəduhuma əlaxəru yədxulanil cənnəh”, hədis: 1890 ;

* عن ابى رزين، قال، قال رسول الله | ضحك ربنا من قنوت عباده، وقرب غيره قال: قلت: يا رسول الله! أضحك الرب؟! قال: نعم. قلت: لن نعدم من رب يضحك خيراً.

İbn Məsud Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Behiştə axırınıcılı daxil olan şəxs bəzən yol gedən , bəzən isə yerə üzünü üstə yıxılan və bəzən üzünü od yandıran bir kişi olacaqdır. Elə ki oddan keçdi

ona baxar və Allaha şükürlər edər: -Məni sənin içindən nicat verən Allah böyükdür. Mənə elə bir nemət vermişdir ki, əvvəldən axıra heç bir kəsə bu neməti verməmişdir.

Sonra onun üçün bir ağac görünər. Ərz edər: Xudaya! Məni bu ağaca yaxınlaşdır ki, onun kölgəsindən bəhrələnim və suyundan içim. Allah onun cavabında deyər: Ey Adəm övladı! Bu ağacı sənə versəm mümkündür məndən başqa bir şey də istəyəsən! Ərz edər: Xeyr, İlahi! Allahla ondan başqa bir şey istəməməsinə söz verər və əhd bağlayar.

Allah onun üzrünü qəbul edər. Çünki o şəxs elə bir vəziyyətdə olar ki, nemətləri görər amma səbr etməyə təqəti olmaz. Onu ağacın kölgəsində rahatlanmasına və suyundan bəhrələnməsinə görə ağaca yaxınlaşdırar.

Sonra onun gözlərinə əvvəlkindən gözəl olan başqa bir ağac görünər. Ərz edər: - İlahi! Məni bu ağaca yaxın et ki onun suyundan içim və kölgəsində də rahatlıq tapım. Səndən daha başqa bir şey istəməyəcəm.

Allah deyər: Ey Adəm övladı! Mənimlə əhd-peyman bağlamaqla o ağacdən başqa bir şey istəmədiyinə söz verən sən deyildinmi? Sonra Allah deyər: -Əgər o ağaca səni yaxınlaşdırsam məndən başqa bir şey də istəyərsənmi?! O kişi ikinci ağacdən başqa bir şey istəməyəcəyinə söz verər və Allahla əhd bağlayar. Allah onun üzrünü qəbul edər. Çünki gördüyü nemətin qarşısında səbrini əldən verər. Beləcə kölgə və suyundan bəhrələnməsindən ötrü ikinci ağaca yaxınlaşar.

Sonra behişt qapısının ağzında birinci və ikinci ağacdan daha gözəl və göyçək bir ağac görər. Ərz edər: İlahi! Məni bu ağaca yaxınlaşdır ki, onun kölgəsindən bəhrələnim və suyundan içim. Səndən başqa bir şey istəməyəcəm. Allah onun cavabında deyər: Ey Adəm övladı! O ağacdan başqa bir şey istəməyəcəyinə söz vermədinmi? Ərz edər: Bəli ey mənim Allahım! Səninlə belə bir əhd bağlamışdım. Amma üçüncü ağacı da mənə ver, səndən daha heç nə istəməyəcəm. Allah yenə də onun üzrünü qəbul edər. Çünki o kişi gördüyü nemətin qarşısında səbrini əldən verər. Allah onu ağaca və behişt qapısına yaxınlaşdırar. Elə ki, behişt əhlinin səsini eşidər, ərz edər: İlahi! Məni behiştə daxil et! Allah deyər: Ey Adəm övladı! Səni razı edəcək bir şey nədir? Əgər dünyanı iki qat sənə versəm, razı qalarsanmı? Deyər: İlahi, aləmlərin rəbbi sənsən, məni məsxərəyə qoyursan!?

Bu yerdə İbn Məsud güldü və dedi: Mənim gülməyimin səbəbini soruşmursunuzmu? Dedilər: Sənin gülməyinin səbəbi nədir? Peyğəmbər (s) belə gülmüşdür. Ərz etdilər: Ey Allahın elçisi gülməyinizin səbəbi nədir? Buyurdu: Mənim gülməyim Allahın gülməsinə görədir! Elə ki bəndəsi deyər: İlahi, aləmlərin rəbbi sənsən, mənə məsxərəyə qoyursan?! Allah deyər: Mən səni məsxərəyə qoymuram, istədiyim hər bir şeyə qadirəm(۱).”

Yaşasin gülən Allah!

Əbu Rəzin deyir: Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah bəndələrinin itaətinə və ondan başqasına yaxınlaşanlara gülür. Əbu Rəzin deyir: Ərz etdim: -Ya Rəsuləllah! Allah da gülür?! Buyurdu: Bəli.

Mən o vaxt bu cümləni dedim: Yaşasın xeyr və yaxşılığa həmişə gülən Allah!

səh:211

“ . [۱] –Sunən İbn Macə”, 1-ci cild, bab- Fima inkərətül cəhmiyə ;

Hədisdən istifadə olan mətləblər:

Saxta olan bu hədislərin hamısından belə anlaşılır ki;

۱. Allah da bəndəsi kimi gülür və təəccüb edir;

۲. Qiyamət günündə Allah öz bəndələrindən birinin istəyinə müsbət cavab verirsə, əvvəlcə onunla Allah qarşısında daha başqa bir şey istəməyəcəyinə əhd bağlayır. Amma bəndəsi aldadaraq ona yalan vədə verir. Elə ki, bəndənin birinci istəyi qəbul olundu, fasiləsiz öz əhdini və vədəsini sındıraraq ikinci dəfə yenə istəyir. Bu dəfə də Allahı aldadaraq öz əhdində səhlənkarlıq edir. Üçüncü dəfə yenə bu işi görür.

Biz deyirik: Bu hədisləri səhih sayan şəxslərdən bir nəfər soruşmurmu ki, özünü rəhman və rəhim sifəti ilə tanıtdıran Allah, nəyə görə bir neməti bəndəsinə verməkdə onun əl-ayağını bağlayır. Onu istəməkdən çəkindirir. Bu əhd bağlamaq nə məsələsidir? Bəndənin öz əhdini sındırmasının mənası nədir!?

–۳. Bağışlanmağa ləyaqəti olan və cəhənnəm odundan nicat tapan mömin, Allahı tanıyan bir bəndə özünü o qədər məğrur

hiss edir ki, Allah qarşısında cürət taparaq cahil insanların sifətlərindən biri sayılan məsxərə və istehza kimi sifətləri Allaha nisbət verir və deyir:

"استهزاء منى وانت رب العالمين"

Bu kimi saxta və uydurma hədislərdən Allahın dərgahına pənah aparır, bu kimi söz deyənlər tərəfindən Allaha istiğfar edərək bağışlanmasını istəyirik.

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا }

EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! ALLAHDAN QORXUN VƏ DOĞRU SÖZ SÖYLƏYİN! (ƏGƏR BELƏ ETSƏNİZ, ALLAH) ƏMƏLLƏRİNİZİ ISLAH EDƏR VƏ

səh:212

GÜNAHLARINIZI BAĞIŞLAYAR. HƏR KƏS ALLAHA VƏ PEYĞƏMBƏRİNƏ İTƏT ETSƏ, BÖYÜK BİR SƏADƏTƏ (CƏNNƏTƏ) NAIL OLAR(1)".

•Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırımı?

Allah asimandan yerə enirmi?

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimün hədislərinin dördüncü zəif nöqtəsi bu iki kitabın tövhid bəhsində Allahın aşağı asimana enməsi barədə olan hədisləridir. Bu hədislər müxtəlif sənədlərdə və mətnlərdə nəql olunmuşdur. Bu hədislərin bir ravi (Əbu Hüreyrə) tərəfindən nəql olunmasına baxmayaraq, biz bu hədislərdən bir neçəsini burada nəql edirik:

.۱

عن ابى هريره: ان رسول الله | قال: ينزل ربنا تبارك وتعالى من كل ليله الى السماء الدنيا، حين يبقى ثلث الليل الاخر، فيقول: من يدعوني فاستجب له؟ ومن يسألنى فأعطيه؟ ومن يستغفرنى فأغفر له؟!

Əbu Hüreyrə Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Hər gecənin axır üçdə birində Allah aşağı asimana enərək deyir: Məni çağıran kimdir? İstədiyini qəbul edim! Məndən həcət istəyən kimdir? İstədiyini verim! Bağışlanmağın istəyən kimdir? Onu bağışlayım(۲)”!

Bu hədisi Buxari iki yerdə nəql etmişdir. Bu iki yerdən birində رَبَّنَا يَنْزِلُ (yənzilu) ibarəti, digərində isə يَنْزِلُ رَبَّنَا (yətənəzzəlu) sözləri yazılmışdır. Amma Müslim bu hədisi يَنْزِلُ رَبَّنَا ifadəsi ilə nəql etmişdir.

səh:213

. [۱] - ۱ Əhzab surəsi 70-71-ci ayə .

“ . [۲] - ۲ Səhihi-Buxari”, 2-ci cild; “Kitabut-təhəccud”, “Ədduai vəs-səlati td axiril-ləyl” bölümü; “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, “Qovlullahi təala: Yuridunə ən yubdilu kəlamullah!” bölümü; və 8-ci cild, “Kitabud-dəəvat”, “Ədduau nisfulləyl” bölümü; “Sunən ibn Macə”, 1-ci cild, 182-ci bölüm, “Səlat” bölümlərində .

“Allahın enməsi” barədə Müslimün öz kitabında nəql etdiyi altı hədisdən birini nümunə üçün sizə nəql edirik:

ابا هريره يقول: قال رسول الله: ينزل الله في السماء الدنيا لشرط الليل، اولثالث الليل الاخر، فيقول: من يدعوني فأستجيب له او يسألني فأعطيه ثم يقول: من يقرض غير عديم ولا ظلوم: حدثنا هارون بن سعيد، بهذا الاسناد... وزاد ثم يبسط يديه تبارك وتعالى يقول، من يقرض غير عدوم ولا ظلوم.

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Gecənin bir hissəsində ya axır üçdə birində Allah aşağı asimana enərək deyir: Məni çağıran kimdir? Onun duasını qəbul edirəm! Məndən istəyən kimdir? İstədiyini verirəm! Sonra deyir: Zülm etməyən, sərvətli və varlı olana borc verən kimdir(1)!”?

Müslim deyir: “Bu hədis Harun ibn Səidin vasitəsi ilə nəql olunmuşdur. Hədisin axırında bu cümlə də vardır: Allah öz əllərini açır! Sonra deyir: Adil və ehtiyacsız Allaha borc verən kimdir.”?

۳.

قالت عائشه: ان رسول الله | قال: ما من يوم، اكثر من ان يعتق الله فيه عبداً من النار، من يوم عرفه، وانه ليدنو، ثم يباهى بهم الملائكة، فيقول: ما اراد هؤلاء؟

Aişə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah-təala Ərəfə gününə qədər heç bir gündə öz bəndələrini bağışlamır. O gündə Allah öz bəndələrinin yanında olur. Öz bəndələrinə və mələklərə görə iftixar edir və deyər: Bunlar nə istəyirlər? Yaşayışdan əllərini üzməklə bu biyabana toplaşmaqda məqsədləri nədir(2)?”?

Bu hədislərdən istifadə olunan mətləblər:

1. Allahın cism olması;

2. Allahın məkana möhtac olması;

səh:214

1. [1] – Səhihi-Müslim”, 2-ci cild; “Əttərgibu fid duai vəz zikru fi axiril ləyl” bölümü ;

2. [2] – Səhihi-Müslim”, 7-ci cild; “Kitabul həcc”, “Fi fəzlul həcci vəl omrəti və yəvmin ərəfə” bölümü ;

3. Allahın tərəf və cəhətə möhtac olması; əhli-sünnənin İbn Quteybə və İbn Əbdul-Berr kimi kəlam alimləri Allahın tərəf və cəhətə möhtac olmasına inanırlar. Bu hədisləri də öz əqidələri üçün sübut və dəlil bilirlər(1).

4. Allahın məhdud olması və məkanını dəyişməsinə, bir yerdən başqa bir yerə köçməyə möhtac olması;

Kiçik bir araşdırma: Allahın nazil olması hədisi Əbu Hüreyrə tərəfindən nəql olunmuşdur. Mətnlərdə Allahın bəzən gecənin axır üçdə birində, bəzində gecənin üçdə birində, bəzində gecənin üçdə ikisindən sonra, xülasə gecənin bir hissəsi keçdikdən sonra və s. nazil olması ixtilafli müəyyən olunmuşdur. Bundan əlavə, hədisin əsnasında müxtəlif ibarətlər gözə dəyir. Belə ki, bu altı hədisi bir saymaq olmur, hətta bu hədislərin arasında ikisini belə cəm etmək mümkün deyildir(2).

Lakin, əvvəldə işarə etdiyimiz kimi, bu hədislərin hamısı Əbu Hüreyrədən nəql olunmuşdur. Hədislərə diqqət olunsa onların bir-biri ilə ziddiyyəti aydın olar. Yaxşı deyilib: - Yalan danışanın yaddaşı olmaz.

Hər halda bu hədislər də ağıl və Qurani-Kərimin xilafına olan tövhid barədə nəql olunmuş hədislərdir.

səh:215

“ .[۱] – ۱Umdətul-qari”, 8-ci cild, səh. 196-197 ;

“ .[۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 2-ci cild; “Kitabut-təhəccud”; və 9-cu cild, “Kitabut-tövhid” və “Səhihi-Müslim” 2-ci cild; “Əttərgibu fid-duai vəz-zikr” bölümü – kitablarının mətnlərinə müraciət olunsun .

səh:216

۴

۴Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb

Səhihi-Buxari, Səhihi-Müslim və Sunəni İbn Macə Allahın öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə və yanaşı dayandığını bildirirlər. Səfvandan belə nəql edirlər ki:

عن صفوان بن محرز قال: بينا ابن عمر يطوف، اذ عرض رجل فقال: يا ابا عبد الرحمن! او قال يا ابن عمر! أسمعت النبي | في النجوى؟ فقال: سمعت النبي | يقول: يدني المؤمن من ربه، وقال هشام: يدنو المؤمن ، حتى يضع الله عليه كتفه، فيقرره بذنوبه تعرف ذنب كذا؟! يقول اعرف يقول رب اعرف مرتين، فيقول: سترتها في الدنيا واعفها لك ليوم.

Bir gün Əbdullah ibn Ömər Kəbə evini tavaf edirdi. Bir kişi ona yaxınlaşıb soruşdu: Ey Ömər oğlu! Allahın öz bəndəsi ilə bir kənardə söhbət etməsi barədə Peyğəmbərdən (s) bir şey eşitmişənmi? Ömər cavabında dedi: Bəli eşitmişəm ki, Peyğəmbər (s) buyurdu: -Qiyamət günü bəndə Allaha o qədər yaxın olacaqdır ki, onun yanında duraraq bir-biri ilə söhbət edəcəklər. Allah bəndəsindən soruşacaq: Yadındadırmı filan günahı etmişdin? Bəndə deyər: Bəli, bəli. Bu yolla bəndə öz günahlarının hamısına etiraf edəcəkdir. Allah-təala deyər: Arxayın ol! Dünyada sənin günahlarını ifşa etmədiyim kimi, bu gün də onların hamısını bağışlayacağam⁽¹⁾.

səh:217

“ . [1] –\Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Hud” surəsinin təfsiri; “Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul ədəb”; “Səhihi-Buxari”, 3-cü cild; “Kitabul məzalim vəl qəzəb”; “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Qəbulu tovbətil qatil” bölümü; “Sunəni İbn Macə”, “Fima inkərətil cəhmiyə” bölümü ;

Allahın müxtəlif əzaları vardır!?

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimün hədislərinin bir qisminin əsassız olması və beşinci zəif nöqtəsi bu iki kitabın tövhid bəhsində Allah barədə müxtəlif hədislərin olmasıdır. Təəssüflər olsun ki, bu kitablarda Allah və tövhid barədə olan hədislərdən doğru və düzgün tövhidi dərk etmək və Allahı tanıma mümkün olmur. Çünki, bu iki kitabın və hədislərin nəzərinə Allah-təala təbii bir mövcud, maddi bir cism kimi müxtəlif bədən üzvlərindən təşkil olunmuşdur. O cümlədən, kamil bir insan kimi üz, əl, barmaq və müxtəlif əzalara malikdir.

Keçmiş bəhslərdə, xüsusən də Allahı görmək bəhsində bu hədislərin bir qismi ilə tanış oldunuz. İndi də belə hədislərdən bir qisminin mətn və tərcümələrinə diqqət edin. Bu hədislər Allahın məxsus üzvlərinin olmasını sübut edir.

Allahın üzü vardır

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimdə olan müxtəlif rəvayət və hədislər əsasında insanın surəti kimi Allah üçün də surət təsəvvür olunmuşdur.

İndi isə onlardan bir neçə nümunəyə diqqət edin:

.1

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ | قَالَ: "خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ، طُولُهُ سِتُونَ ذِرَاعًا، فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ: إِذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَيَّ أَوْلِيَّكَ النَّفْرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسًا، فَاسْتَمَعَ مَا يُحْيُونَكَ، فَإِنَّهَا تَحْيَتُكَ وَتَحْيِيهِ ذُرِّيَّتُكَ. فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ: فَقَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحِمَتُ اللَّهِ، فَزَادُوهُ وَرَحِمَهُ اللَّهُ"، فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ آدَمَ، فَلَمْ يَزَلْ الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدُ حَتَّى الْآنَ."

Əbu Hürayrə Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Allah-təala Adəmi (ə) altmış metr uzunluğunda və öz surətində xəlq etdi.

səh:218

Sonra ona əmr etdi: - Get! Oturmuş bir dəstə mələklərə salam ver və salamının cavabında sənə deyilənə qulaq as! Onların cavabı sənin və övladlarının salamı olacaqdır. Adəm (ə) mələklərin yanına gəldi və dedi: Əssəlamu ələykum. Mələklər dedilər: - Əssəlamu ələykum və rəhmətullah.

Onlar axırıncı cümləni (və rəhmətullah) əlavə etdilər. Bəs hər kəs cənnətə daxil olsa Adəmin (ə) surətində olacaqdır. İnsanlar Adəmdən (ə) sonra bu günümüzə kimi günbə-gün kiçilərək indiki vəziyyətə düşdülər(1)".

.۲

..عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ: "إِذَا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ، فَإِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ".

Əbu Hüreyrə nəql edir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Sizlərdən hər biri qardaşı ilə dalaşdığı zaman dava edənin üzünə sillə vurmaq və Zər`ər yetirməkdən çəkinsin. Çünki Allah-təala insanı öz surətində yaratmışdır(2)”.
2

.۳Müslim öz səhihində Əbu Hüreyrədən nəql edir: “Peyğəmbər (s) buyurdu:

"خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَةِ الرَّحْمَانِ"

İNSAN, RƏHMAN ALLAHIN SURƏTİNDƏ XƏLQ OLUNMUŞDUR(3) .
3

.۴Buxari “Ədəbul-mufrəd” kitabında Əbu Hüreyrədən nəql edir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: "لَا تَقُولَنَّ قَبْحَ اللَّهِ وَجْهَكَ وَوَجْهَ مَنْ أَشْبَهَ وَجْهَكَ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ".

səh:219

“ . [١] – ١Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-istezan”, “Bədəus-səlam” bölümü; hədis: 5873; “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul cənnəti və səfətu nəimuhə; “Yədxulul cənnətə əqvamun əfedəthum mislu əfedətut-tayr”; hədis: 2841 ;

“ . [٢] – ٢Səhihi Müslim”, 8-ci cild, “Ənnəhyu ən zərbil vəch” bölümü ;

. [٣] – ٣İrşadus-sari 10-cu cild, səh. 491 .

“Heç vaxt bir kəsə “Allah sənə və sənə oxşayan şəxsin üzünü pis etsin” deməyin. Çünki Allah insanı öz surətində yaratmışdır(١)”.
(١)

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər:

.١Allahın cism olması və onun üçün surətin sübut olunması;

.٢Allahın surəti ilə insanın surətinin oxşarlığı və bu oxşarlığa xatir insanın üzünə sillənin vurulmaması;

Araşdırma:

Mərhum Əllamə Şərafuddinin söylədiyi kimi, bu hədis “israiliyyat–”(٢)dan (٢)olub, Tövrətin mətnlərindən götürülmüşdür. Sifr təkvininin birinci islahının (٣)iyirmi yeddinci hissəsində belə yazılmışdır: “Allah insanı öz surətində xəlv etmişdir. İnsanı kişi və qadın yaratdı(٤)”.
(٤)

Müəllif: Tövrəti diqqətlə mütaliə etdikdə görürük ki, bu məzmun və insanın surətinin Allah surətinə oxşaması Tövrətdə

dəfələrlə qeyd olunmuşdur. Buna görə də Sifr təkvininin beşinci fəslinin birinci hissəsində belə yazılmışdır: “Allah Adəmi (ə) yaradan gün onu Allah surətində yaratdı”.

Pulos Tövratda gəlmiş bu cümlələri və ibarətləri belə təfsir edir: İnsanın Allahla oxşarlığı onun müqəddəsliyində, ədalətində və mənəviyyatındadır. Surətdən məqsəd insanın qiyafəsi yox, onun həqiqi simasıdır(Δ).

Biz deyirik ki: Əgər Tövratda olan oxşarlıqdan məqsəd Pulosun söylədiyi məna olsa, bu cümlə cism və oxşarlıq

səh:220

“ . [1] – ۱Ədəbul mufred”, “ La təqul qəbbəhəllahu vəchək” bölümü ;

. [۲] – ۲İsrailiyyat yəhudi mənbələrindən götürülmüş hədislərə deyilir .

. [۳] – ۳Tövratın beş kitabından birinin adıdır .

“ . [۴] – ۴Əbu Hüreyrə” kitabına müraciət edin .

. [۵] – ۵Müqəddəs kitab Qamusa Adəm maddəsinə müraciət olunsun .

iradını bir miqdar islah edə bilər. Lakin təəssüflər olsun ki, bu mətləbi başqa dildən götürən və onu Tövratdan səhiheyinə nəql edənlər, bu azmış kimi, bütün təfsir və şərh yollarını bağlamışlar. Bu kimi yanlış əhvalatları elə ibarətlərlə don geyindirərək nəql etmişlər ki, onları başqa mənaya yozmaq mümkün deyildir. Buna görə də ikinci hədisin mətnində belə deyilir: “Dalaşan zaman qarşı tərəfə sillə vurmaqdan çəkinin!

Çünkü Allah insanı öz surətində yaratmışdır.” Bu cümlə surətin qiyafə və məxsus üzv yox, onun mənəvi sima mənasına təfsir etmə ehtimalını aradan aparır.

Həzrət Adəmin (ə) eni neçə metr olmuşdur!?

Eyni Səhihi-Buxarinin şərhində yazır: Bu hədisdə Adəmin (ə) uzunluğu (altmış metr) təyin olunmuşdur. Lakin Adəmin (ə) eninin nə qədər olmasına işarə edilməmişdir. Başqa hədislərdə Adəmin (ə) eninin yeddi metr olması bildirilir⁽¹⁾.

Biz deyirik: Eyninin sözüne əsasən, bu hədislərin nəticəsi və məzmunun (Adəmin qiyafəsi Allaha oxşayır. Onun uzunluğu altmış zira və eni yeddi ziradır) özü də düzəlmə və saxta olmasına bir dəlildir. Çünki:

1. İnsanın altmış metr olması onun baş sümüyünün iki ziradan çox olması deməkdir. Lakin qazıntılar nəticəsində tapılan keçmiş insanların baş sümükləri və daşlaşmış qalıqları bu günki insanların baş sümükləri ilə o qədər də fərqlənir. İki metr olan baş sümüklərindən heç bir əsər- əlamət də gözə dəymir. Həmçinin altmış metr olan insanlardan kiçik bir əlamət olsa belə əldə edilməmişdir.

2. İnsanın altmış metr olması onun bədəninə uyğun olaraq, bədən üzvlərinin eninin yeddi metr yox, 18,7 metr malik olması deməkdir. Çünki, adətən insanın eni onun uzunluğunun

səh:221

“.[1]-Umdətul-qari”, 22-ci cild, səh. 229 ;

yeddidə iki hissəsi qədərdir. Əbu Hüreyrənin hədisinə əsasən, (Adəmin (ə) eni yeddi metrdir) gərək Adəmin (ə) uzunluğu altmış metr yox, iyirmi dörd metr yarım olsun.

Buna görə də ya bu iki hədisdən birində Adəmin (ə) uzunluğu və eni barədə səhvə yol verilmiş, ya da Həzrət Adəm (ə) belə qiyafədə (altmış metr uzunluğunu və yeddi metr eni) pis simalı insan olmuşdur. Lakin Qurani-məcid ikinci ehtimalı rədd edir və belə buyurur:

{لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ}

BIZ INSANı ən GöZəL BIÇİMDə YARATDıQ(1)!

Allahın gözü vardır

)Allah kor deyil(

.1

عَنْ نَافِعٍ قَالَ: عَبْدُ اللَّهِ: "ذَكَرَ النَّبِيُّ | يَوْمًا، بَيْنَ ظَهْرِي النَّاسِ: "الْمَسِيحُ الدَّجَالُ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ، أَلَا إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ، أَعْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى، كَانَ عَيْنُهُ عَنْهُ طَافِيهِ."

Abdullah deyir: “Bir gün Peyğəmbər (s) camaat arasında Məsih Dəccal barədə söhbət edirdi. Söhbət əsnasında buyurdu: Allah kor deyil! Lakin Məsih Dəccalın sağ gözü kordur və öz çuxurundan üzüm dənəsi kimi çölə çıxmışdır(2)”.
(2)

.2

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: ذُكِرَ الدَّجَالُ عِنْدَ النَّبِيِّ. فَقَالَ: "لَا يَخْفَى عَلَيْكُمْ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ"، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى يَمِينِهِ، وَقَالَ: "إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ أَعْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى، كَانَ عَيْنُهُ عِنَبَهُ طَافِيَهُ".

Abdullah yenə deyir: “Peyğəmbərin (s) huzurunda Dəccal barədə söhbət olundu. Peyğəmbər (s) buyurdu: Sizə bir şey

səh:222

“ .[١] – Tin” surəsi, 4-cü ayə ;

“ .[٢] – Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Vəzkur fi kitabıl Məryəm”, hədis: 3256-3257; “Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Hiccətul-vida”, hədis: 4141; “Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Zikrud-dəccal”; “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Zikrud-Dəccali və səfətih”, hədis: 2933 ;

aydın olsun ki, Allahın gözləri kor deyildir! Sonra Peyğəmbər (s) sağ əli ilə işarə edərək buyurdu: Lakin Dəccalın sağ gözü kordur və öz çuxurundan üzüm dənəsi kimi çölə çıxmışdır(١)”.

Bu hədislərdən istifadə olunan mətləblər:

Bu iki hədis, Səhiheyinin nəzərində Allahın gözünün olmasını bəyan edir. Çünki bu hədislər bizə Dəccalı kor, Allahı isə görəni kimi tanıtdırır. Korluqla görmək arasında olan müqayisə, o sifəti bir mövcud üçün isbat və başqası üçün onu isbat etdikdən sonra inkar edir (diqqət edin.)

Başqa sözlə desək, bu hədislərdə Allah və Dəccal arasında olan müqayisə, Dəccalın kor və Allahın isə görməsini çatdırır.

Allahın əli vardır

.۱

أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: "إِنَّ يَمِينَ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَغِيضُهَا نَفَقَتُهُ سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مَا فِي يَمِينِهِ، وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ، وَبِيَدِهِ لِأُخْرَى الْفَيْضُ أَوْ الْقَبْضُ يُرْفَعُ وَيَقْبُضُ".

Əbu Hürayrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Allahın sağ əli doludur. Onun ehsan və nəfəqə verməsindən azalmır və gecə-gündüz ehsanı bəndələrinə tərəf axır. Görmürsünüz ki, yeri və göyü yaratdığı gündən bəndələrinə ehsan edir? Bu daimi ehsan, onun əlində olandan az deyildir. Onun nemətlərində heç bir nöqsan və naqislik olmamışdır. Allahın ərşi suyun üzərində qərar tutmuşdur.

Onun o biri əlində feyz və ehsan, ya da qəbz etmək və almaqdır. Bir çoxlarına məqam və sərvət verir. Başqalarının məqam və sərvətini onların əlindən alır^(۲)”.

səh:223

“ . [۱] -۱Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Ma yəzkuru fız-zati və-nəut”, hədis: 6983 ;

“ . [۲] -۲Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, 22-ci bölüm, “Və kanə ərşuhu ələl ma” hədis: 6983; “Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Kitabut-tövhid”, 19-cu cild, hədis: 6976; “Hud” surəsinin təfsiri, hədis: 4407 ;

.۲

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: "يَمِينُ اللَّهِ مَلْءَى لَا يَغِيضُهَا شَيْءٌ سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَيَيْدُهُ الْأُخْرَى الْمِيزَانَ، يَرْفَعُ الْقِسْطَ وَيَخْفِضُ. قَالَ: أَرَأَيْتَ مَا أَنْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، فَإِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مِمَّا فِي يَدَيْهِ شَيْئًا".

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Alahın sağ əli doludur. Gecə və gündüz ondan heç bir şey azalmır. Nemətləri başdan ayağa kimidir. Başqa əlində tərəzi tutmuşdur. Bir kəsin payını çox və digərinin payını isə az edir. Sonra buyurdu: Görmürsənmi yeri və göyü yaratdığı gündən infaq və ehsan edir? Və əlində olan şey azalmır(1)”?

۳.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ: "سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ | وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ، يَقُولُ: "يَأْخُذُ الْجَبَّارُ سَمَاوَاتِهِ، وَأَرْضَهُ، بِيَدِهِ (وَ قَبْضَ بِيَدِهِ فَجَعَلَ يَقْبِضُهَا وَيَسْطُهَا) ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْجَبَّارُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ وَ يَتَحِيلُ رَسُولُ اللَّهِ | عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى الْمَنْبَرِ يَتَحَرَّكُ مِنْ أَسْفَلِ شَيْءٍ مِنْهُ، حَتَّى أَنِّي أَقُولُ: أَسَاقِطُ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ |؟!"

□Abdullah ibn Ömər deyir: “Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, mənberdə belə buyurdu: “Cabbar olan Allah yerləri və göyləri əli ilə tutub. “Bu vaxt Peyğəmbər (s) əlini yumdu, açdı və yenə də yumdu”. Sonra Allah deyir: Mənəm Cabbar olan Allah, hardadır zor deyən və cabbar şəxslər? Hardadır təkəbbür edənlər? Dedi: Bu vaxt Peyğəmbər (s) mənber başında sağa və sola tərəf meyl etdi. Bir vaxt gördüm ki, mənberin aşağısı tərpnir. Öz-özümə dedim ki, Peyğəmbər (s) mənberin başından yıxılmaz(2)”?

“.[۱]-۱ Sunən ibn Macə”, 1-ci cild, 13-cü bölüm, “Cəhmiyyənin inkar etdiyi şeylər ;”

“.[۲]-۲ Sunən ibn Macə”, 1-ci cild, 13-cü bölüm, “Cəhmiyyənin inkar etdiyi şeylər ;”

Allahın barmağı var

)Allahın barmağı(!

.۱

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الْأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ | فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى أَصْبَعِ وَالْأَرْضِينَ عَلَى أَصْبَعِ وَالشَّجَرَ عَلَى أَصْبَعِ، وَالْمَاءَ عَلَى أَصْبَعِ، وَالثَّرَى عَلَى أَصْبَعِ، وَ سَائِرَ الْخَلَائِقِ عَلَى أَصْبَعِ، فَيَقُولُ، أَنَا الْمَلِكُ. فَضَحَكَ النَّبِيُّ | حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، تَصْدِيقًا لِقَوْلِهِ الْحَبْرِ. ثُمَّ قرَأَ رَسُولُ اللَّهِ: "وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ".

Əbdullah deyir: “Yəhudi alimlərindən biri Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəldi. Ərz etdi: Ya Məhəmməd! Biz tövratda oxuyuruq ki, - Qüdrətli və qadir olan Allah qiyamət günündə, göylərdən, yerlərdən, ağaclardan, sulardan və torpaqlardan, xülasə bütün başqa mövcudlardan hər birini öz barmağı ilə götürər, sonra isə deyər: Bütün mövcudların həqiqi maliki və sultanı mənəm. Əbdullah deyir: Elə ki, yəhudinin kəlamı bura çatdı, Peyğəmbər (s) da onun sözlərini təsdiq etmək üçün təbəssüm etdi! Gülərkən o Həzrətin mübarək dişləri görsəndi. Sonra bu ayəni Allahın qüdrətinə işarə edərək yəhudinin sözlərinə şahid gətirdi:

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

(MüşRIKLƏR) ALLAHı LAZıMıNCA
QIYMƏTLƏNDİRMƏDİLƏR (UCA TUTMADıLAR).
HALBUKI QIYAMƏT GÜNÜ YER BütüNLüKLƏ ONUN
OVCUNUN İÇİNDƏ OLACAQ, GÖYLƏR İSƏ ONUN SAĞ ƏLİ
İLƏ BÜKÜLƏCƏKDIR (YERİN DƏ, GÖYÜN DƏ HÖKMÜ
ANCAQ ALLAHıN ƏLİNDƏDİR, BütÜN KAINAT
ALLAHıN QüDRƏTİNƏ TABEDİR). (ALLAH
MüşRIKLƏRİN ONA) AİD ETDİKLƏRİ SİFƏTLƏRDƏN
TAMAMİLƏ UZAQ VƏ UCADıR(1) !

səh:225

“ . [1] – Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Zumər surəsinin təfsiri”, 297-cibölüm, hədis: 4533-4534; Həmin mənbə, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, 36-cı bölüm (Kəlamur-rəbbi) yəvməl qiyaməti”, hədis: 7075, 26-cı bölüm, “İnnəl-lahə yəmuddus-səməvati vəl-ərzə”, hədis: 7013, 19-cu bölüm “Ləmma xələqtu biyədi”, hədis: 6979-6987, “Ma cəa fi qovlillah innə rəhmətullah...” bölümü; “Səhihi-Buxari”, “Kəlamur-rəbb”; “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabu sifətul qiyaməti vəl cənnəti vənnar”, hədis: 2886; “Zumər” surəsi, 67-ci ayə ;

Allah üçün barmağın isbatı səhiheyn və digər sunən hədislərində çoxlu nəql olunmuşdur. İndi isə Sunəni ibn Macədən və Termizidən bir hədisi də nəql edirik.

الكلابى قال: سمعتُ رَسُولَ اللَّهِ | يَقُولُ: "مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَانِ،
إِنْ شَاءَ أَقَامَهُ، وَإِنْ شَاءَ أَذَاغَهُ".

Kəlabi deyir: “Peyğəmbərdən (s) eşitdim, belə buyurdu: Heç bir qəlb Allahın barmaqlarından olan iki barmaq arasından başqa bir yerdə deyildir. Əgər istəsə onu sabit saxlayar və ya istəsə onu tərpedər(۱)”.
(۱)

Allah-təala barədə istifadə olunan, barmağa aid başqa hədislərdən belə başa düşülür:

۱. Allah-təala da başqa mövcudlar kimi, ələ və barmağa malikdir.

۲. Allah-təala da başqa mövcudlar və məxluqlar kimi məhduddur. Buna görə də ətraflara sağ və sol ələ malikdir.

Allahın beli

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: "خَلَقَ اللَّهُ، فَلَمَّا فَرَّغَ مِنْهُ، قَامَتِ الرَّحْمَ، فَأَخَذَتْ
بِحَقْوِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ: مه! قَالَتْ: هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ.

قَالَ: أَلَا تَرْضِينَ أَنْ أَصِلَ مِنْ وَصْلِكَ، وَأَقْطَعَ مِنْ قَطْعِكَ؟ قَالَتْ: بَلَى يَا رَبَّ قَالَ فَذَاكَ."

Əbu Hürayrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah mövcudatı yaratdıqdan sonra rəhm və qohumluq əlaqəsi qalxaraq Allahın

“ . [١] –Sunəni-Termizi”, 4-cü cild, “Ma caə fi ənnə qəlbəlmumini bəynə usbəin...” bölümü, “Ənnəl-qulubə bəynə əsbəir-rəhman” bölümü, “Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, 13-cü bölüm, “Fima ənkərət-il-cəhmiyyə ;”

belini tutdu! Allah buyurdu: Sakit ol! Ərz etdi: Bura qohumluqdan əlaqəsini kəsən və sənin dərgahına pənah gətirənlərin yeridir. Allah cavabında buyurdu: Razı deyilsənmi sən ehsan edənlərinə ehsan və səndən qohumluq əlaqəsini kəsənləri isə öz rəhmətindən ümüdsüz edim? Ərz etdi: Bəli Pərvərdigara! Razıyam.

Allah buyurdu: Sənə ehsan edənlərlə və qohumluq əlaqəsini kəsənlərlə bu cür rəftar edəcəyəm(١)”....

Səhiheyinin Allahı, baldırını göstərir

Əvvəlki bəhslərdə işarə olunduğu kimi, səhiheyndə nəql olunmuş hədislərdə Allahın əli, qolu, barmaqları, ayaqları hətta baldırının da olduğu nəql olunmuşdur. İndi isə diqqətinizi bu barədə olan bir hədisə yönəldirik:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ | يَقُولُ: يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَ
مُؤْمِنَةٍ، وَبِئْسَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسَمِعَهُ... .

Əbu Səid deyir: “Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, belə buyurdu: Qiyamət günündə Allah-təala baldırını göstərər! Bütün imanlı kişi və qadınlar Allahın qarşısında səcdəyə düşərlər. Yer üzündə riya və sumə (٢)üzündən səcdə edənlər qalarlar(٣)”....

Bu hədisin araşdırılması

Bu hədisdən belə istifadə olunur ki, Allahı tanımağın əlamətlərindən biri də qiyamət günündə onun baldırının görünməsidir. Nə qədər ki Allahın baldırı görsənməyibdir, möminlər Allahın vücudunda və onu tanımaqda şəkk-şübhəyə düşəcəklər.

səh:227

“ . [1] –1Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Məhəmməd” surəsinin təfsiri, 1-ci bölüm, hədis: 4552 ;
 .[2]–2Özünü başqası üçün eşitdirmək .

“ . [3] –3Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Təfsiru yəvmə yəqşifu ən saqin təfsiri” bölümü, və həmin mənbə, “kitabut-tövhid” 24-cü bölüm, Qovlu “Vucuhun yəvməizizn nazirəh”, hədis: 7001, “Nun” surəsinin təfsiri, hədis: 4635 ;

{يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ}

İş çəTINLəşəCəYI (BALDıRLAR AçıLACAğı, LüT-üRYAN VəZİYYəTDə QIYAMəTə GEDəCəKLəRI, QIYAMəT BüTün DəHşəTI İLə GörüNəCəYI, HəQIQəT AşKAR OLACAğı) Və SəCDəYə (NAMAZA) Də VəT OLUNACAQLARı GÜN ONLAR (SəCDə ETMəYə) QADIR OLMAYACAQLAR(1) .

Bu ayənin baldırla əlaqəsi olduğu üçün Buxari qeyd olunan ayəni təfsir olunmasına görə yuxarıdakı hədisi gətirmişdir. Çox gözəl olardı ki, təfsirçilərin bu ayənin mənası barədə olan sözlərinə diqqət edək:

Təbərsi {يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ} ayəsinin mənasında deyir: Yəni, o günki iş şiddətli və qorxulu bir mərhələyə çatar. Baldırın görünməsi məsələnin ciddi olduğuna, kinayə və qiyamət gününün qorxulu olmasına işarədir.

Bu məsələ müharibə hadisələrində, qorxu və təhlükə zamanı “paltarları yuxarı qaldırın ki, döyüş vaxtı fəaliyyətdə və təhlükə zamanı qaçdıqda mane olmasın” kimi məsəllərdən biridir.

– {يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ} bu kəlmə hər möhkəm işdə, qorxulu bir şeylə üz-üzə gəldikdə kinayə şəklində işlədilir. Təbərsi deyir: Həmin üstü örtülü məna İbn Abbasdan, Həsəndən, Mucahiddən, Qətadədən və Səid İbn Cubeyrdən nəql olunmuşdur. Təbərsi əlavə edərək bildirir: Əkrəmədən nəql olunmuşdur ki, bu ayənin mənasını İbn Abbasdan soruşdular. İbn Abbas belə cavab verdi: Əgər Qurandan bir məsələ sizin üçün aydın olmasa və bir lüğətin mənasını, onun hədəf və məqsədini bilmədinizsə, onu ərəb şerhlərində tapın. Sonra İbn Abbas dedi: Məgər şairlərin sözlərini eşitməmişsiniz ki deyirlər:

– وَقَامَتِ الْحَرْبُ عَلَيَّ سَاقٍ – bizim müharibəmiz “saqə”-yə çəkildi. Bu cümlə də o yerdə deyilir ki, qəm-qüssə, müharibənin

səh:228

“.[۱]–۱Nun” surəsi, 42-ci ayə ;

sıxıntısı axıra çatmışdır. Həmin üstü örtülü məna İmam Baqir (ə) və İmam Sadiqdən (ə) nəql olunmuşdur(۱).

Ayənin mənası barədə, Əl-Mənar sahibinin nəzəri

Şeyx Məhəmməd Əbdüh ayənin təfsirində yuxarıda, məcməul bəyan və qədim təfsirçilər tərəfindən söylənilən həmin kinayəli mənəni şərh edir və onu geniş şəkildə məşhur təfsirçi Beyzavidən nəql edir. Sonra deyir: Bəziləri deyirlər: “Saq” kəlməsi burada Allah-təalanın zatıdır! Bu mətləb üçün Həzrət Əlidən (ə) bir cümlə nəql edir ki, buyurmuşdur **لَأَبْدُ مِنْ قِتَالِهِمْ** : “ – **وَكُوْتَلَفْتُ سَاقِي** Özüm aradan getsəm də, gərək onlarla vuruşaq”

Əbdüh sonra deyir: Bu mənaya görə desək ki, “saqın (baldırın) görünməsi” və Allah-təalanı görmək, pərdəni aradan götürmək mənasındadır, heç bir irad və şübhə olmayacaqdır. Onda hədisin mənası **يَوْمَ يَكْشِفُ رَبَّنَا عَنْ سَاقِهِ** belə olacaqdır: “Allah qiyamət günündə pərdəni götürəcək və özünü camaata göstərəcəkdir (۲).”

Əziz oxucular! Təəssübün həqiqəti və Buxarinin “səhih” hədislərinin yersiz müdafiəsinin mənası, xurafi mətləblərin islahı məhz budur.

Allahın ayağı vardır

۱.

عن أنس رضى الله عنه: عن النبي | قال: يلقى في النار، وتقول هل من مزيد؟ حتى يضع الله قدمه، فتقول: قط، قط !

Ənəs Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Qiyamət günündə cəhənnəm əhlini oda atarlar. Cəhənnəm yenə də artırılmasını istəyər və deyər“ – **هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ؟** “Yenə qaldımı”? Allah-təala, ayağını

səh:229

“.[۱]–۱Məcməul-bəyan”, 10-cu cild, səh. 339 .

“.[۲]–۲Əl-mənar”, 9-cu cild, səh. 140 .

cəhənnəmə qoyar! Bu vaxt cəhənnəm deyər: Bəsdir, bəsdir(۱)!

۲Əbu Hüreyrə deyir: “Cəhənnəmə deyilər: Doldunmu və doydunmu? Cəhənnəm cavabında deyər:

“ – هل من مزيد؟ Yenə də varmıdır”? Allah öz ayağını cəhənnəmə qoyar. Cəhənnəm deyər: Bəsdir, bəsdir(۲)!”

Bu mətləblər Səhihi-Buxaridə, bir neçə hədis sıra ilə müxtəlif sənəd və mətnlərlə nəql olunmuşdur. Müslim isə bu hədislərin ibarətlərinin bəzisində “ricl”, bəzisində isə “qədəm” yəni ayaq ifadələri ilə tə`bir olunmuş beş hədisi nəql etmişdir.

Şübhə və onun cavabı

Tövhid barəsində hədislərin bir qismi ilə tanış oldunuz. Bu hədislər əhli-sünnənin ən mühüm kitablarından nəql olunmuşdur. Hədislərin mətni onun qondarma olmasına şəhadət verir. Çünki, məkana malik olan Allah bəzən ərşin üzərində, bəzən buludlar arasında və bəzən də namaz qılanın qarşısında qərar tutur. Məxsus gecələrdə göydən yerə enən Allah cism, görünə bilən, gülməyi bacaran və s. kimi şeylərə malik olan bir varlıq və ən nəhayət insanın əzaları kimi əzalara malik olan Allah heç vaxt qəbul olunmaz bir həqiqətdir(۳).

Nəqli dəlillərdən əlavə, əql və fəlsəfə də başdan ayağa kimi özünə möhtac, məhdud, yaradılmış bir mövcudun nişanələrinə

malik olan Allahı inkar edərək belə bir varlığı dünyanın xaliqi və yaradanı kimi qəbul etmir.

Lakin, hələ əhli-sünnənin əqidələrindən, onların alimlərinin və mühəddislərinin üsulundan hələ dəqiq məlumatı olmayan

səh:230

“. [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, 33-cü bölüm, hədis: 4567-4568 ;

“. [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-imani və nuzur”, hədis: 6284 ;

. [۳] – ۳Mümkündür belə bir şeylər fərzən zehndə təsəvvür olunsun. Lakin, bunların heç birinin zehndən xaricdə həqiqəti yoxdur. Yəni, zehndən xaricdə onun bu kimi sifətlərə malik olması qeyri mümkündür .

bir çoxları mümkündür belə bir şübhəyə düşsünlər ki: - Hər bir kəlam və cümlə, hər ayə və hədis təvil və təfsir oluna bilər. Söylənən hədislərin də bu kimi ümumi qanuna daxil olmasının nə Zərəri vardır? Mümkündür bu hədislər də həmin qanun çərçivəsində təfsir olunsun. Nəyə görə burada adət və üsuldan istifadə etmirsiniz? Nəyə görə bu hədisləri qəbul olunması mənalarda təfsir etmirsiniz?

Bu şübhələrin cavabında deyirik ki: Təəssüflər olsun ki, hədislər barədə müxtəlif səbəblər və cəhətlər bizi hər növ təfsir və mənanı yozmaqdan saxlamış və qarşısını almışdır.

Çünki:

1) Təfsir və mənanı yozmağın lazım olan yerləri o yerdə mümkündür ki, səhiheyndə və əhli-sünnənin etimad etdikləri başqa kitablarda Allahın görünməsi, cism olması və s... barədə nəql olunmuş çoxlu hədislərdən əlavə, gərək başqa bu hədislərin mənalari ilə müxalif olan hədislər də olsun ki, Allahın görünməsini, cism olmasını inkar etsin. Lakin, təəssüflər olsun ki, bu kitablarda və hədislər içində belə hədislər hətta misal ünvanında belə gözə dəymir. Axtarış zamanı biz bu kitablardan belə hədisləri tapa bilmədik.

2) Bu hədislərin bir hissəsi bir növ yazanların hədəfində elə bir şəkildə aşkar və aydın, onların deyilişi o qədər ciddidir ki, öz – özünə hər növ təvil və məna yozumunu aradan qaldırır. Belə ki, onun zahiri mənasını tutmaqdan başqa bir yol qalmır. Biz Allahın görünməsi barədə söylənilən “Siz Allahı ay parçası kimi görəcəksiniz” hədisinin mətninin mənasını başqa cür yaza bilərikmi?

“Mübahisə vaxtı bir-birinizə sillə vurmayın. Çünki, Allah insanı özünün surətində yaratmışdır” hədisinin mənasını başqa cür yoza bilərikmi?

Həmçinin, “Ərş bütün mövcudların üstündə və Allah da

səh:231

ərşin üstündə yerləşmişdir” və “Allah mövcudları yaratmazdan əvvəl buludlar arasında yerləşmişdir” kimi söylənilən hədislərdən Allahın cism, məhdud olmasından başqa bir məna düşünə bilərikmi? Görəsən bu kitabda tövhid barədə nəql olunmuş hədisləri qəbul olunmuş bir mənada yaza bilərikmi?

Üçüncü cəhəti budur ki, bu hədislər və onların məzmunu bu günlərdə bizim əlimizə çatmış təzə məsələlər deyildirki, onları düzgün başa düşək, ya onları başqa mənalara yozaq və ya təvil edək. Bu məsələlər Peyğəmbərin (s) vəfatından və İlahi elm qapılarının bağlanmasından sonra tədricən vücuda gəlmiş çətinliklərdir. Buxarinin dövründən Nəsainin dövrünə kimi bu məsələlər altı sihaha köçürülmüşdür. Araşdırdığımız məsələlər də həmin məsələlərdəndir. Biz bu mövzuların məsum imamların və əziz rəhbərlərimizin huzurunda onlardan sual olduğunu görürük. Bu hədislərin mətni ya məzmunu İmam Baqir (ə), İmam Sadiq (ə) və Həzrət Rzadan (ə) sual olunmuşdur. Məsum imamlar bu sualların cavabında heç vaxt belə hədisləri nə təvil etmiş və nə də mənalarını başqa yerə yozmuşlar. Onlar bir başa bu hədisləri rədd etmişlər. Sual edənlər də belə hədislərdə təvil və məna yozumuna ehtimal verirdilərsə sual üçün gəlməz və onların barəsində izah istəməzdilər. Bu hədislərin bir hissəsini bəhsin axırında diqqətinizə çatdıracağıq.

Bu hədislər barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri

1. Müslim

Müslim öz səhihində Allahın görünməsinin sübutu üçün bir fəsl açmış və başqa bir fəslə də onu görməyin yolları barədə ayırmışdır. Allahın cism olmasını bildirən, görmək barədə olan hədislərin bir qismini bu fəsillərin hər ikisində gətirmişdir.

Aydındır ki, Müslimün nəzəri bu iki fəsildə gətirdiyi hədislərin hamısının səhih olduğunu və hər bir müsəlmanın

da onun zahirinə etiqad bəsləməyinin vacib olmasıdır. Həmçinin onun nəzəri budur ki, bu kimi hədislər barədə kiçik bir təvilə (\)əl atmasına və ya onun cümlələrindən birinin mənasını dəyişərək başqa bir mənaya yozmasına heç bir müsəlmanın haqqı yoxdur.

۳-۲İbn Macə və Əbi Davud

İbn Macə Qəzvini və Əbi Davud Səcestani əhli-sünnənin etimad olunan alimlərindən və altı siyah müəlliflərindəndirlər. Öz səhihində “Cəhmiyyənin inkar etdiyi məsələlər” adı ilə başlayan məxsus bir fəslə Cəhmiyyə firqəsinin barəsində bir sıra məsələlər yazmışdır. O cümlədən, bu fəsillərdə Allahı görmək barədə olan hədisləri, məkan və Allahın cism olması – Allahın gülməsi, öz arxasına söykənməsi, Allahın zühuru və pərdə arxasında qalması və s. kimi hədisləri nəql etmişdir.

Cəhmiyyə o kəslərdəndir ki, imamiyyə məzhəbi kimi Allah-təala barədə onun görünməsinə və məkan sahibi olmasına etiqadı yoxudur və Allah-təalanı başqa cisimlər kimi bədən üzvlərinə malik olmasına etiqad bəsləmişlər. Həmçinin belə hədislərin zahirinə də etiqadlı deyillər. Bu fəslin “Cəhmiyyənin əqidəsinin rəddi və inkar olunması” adı ilə adlanması bunu göstərir ki, əhli-sünnənin nəzər sahibləri kimi tanınmış və etimad olunan bu iki şəxsin tövhid barəsində olan əqidələri, həmin hədislərin məzmunu və həmin kəlmələrin zahiri ilə uyğundur. Cəhmiyyə kimi bu hədislərə müxalif olanlar və onu təfsir edənlər onların nəzərində rədd olunmuş və hədisləri təfsir etmək isə İbn Macə və Əbi Davudun nəzərində küfrə və kafirliyə səbəb olur və belə bir şəxs İslam dinindən xaric olmuşdur.

səh:233

. [١] – Təvil: - Bir mənani başqa bir mənaya dəyişmək və ya yozmaq .

. İbn Teymiyyə

İbn Teymiyyə deyir: “Allahın göydən hər gecə aşağı enməsi və nazil olmasına gəldikdə, bu əhvalat hədis alimlərinin yanında sübuta çatmış məsələlərdən biridir! Həmçinin nüzul dastanı, Allahın şəban ayının 15-ci günündə də nazil olması barədə bir hədis nəql olunmuşdur ki, onun sənədi ixtilaflıdır”.

Sonra İbn Teymiyyə əlavə edərək bildirir ki: “Əhli-sünnənin hamısı bu məsələyə etiqad bəsləyirlər ki, Allah-təala aşağı enir və onun ərşi onsuz boş deyildir! Bu mətləb İshaq ibn Rahəveyhdən, Həmməd ibn Zeyddən və Əhməd ibn Hənbəl tərəfindən də nəql olunmuşdur^(١)”.

. ΔMəhəmməd Əşrəf

Əbu Davudun sunənini şərh edən **أطيط الرحل بالراكب** , **وإنه ليئط به؛** cümləsinin altında: “Dəvə minənin ağırlığının nəticəsində dəvənin yükünün səsi kimi Allahın ərşi də onun ağırlığına görə səs edəcək”. İmam Xitabinin sözlərini nəql etdikdən sonra onu tənqid edərək deyir:

“İmam Xitabinin sözlərində bir növ təfsir və təvil vardır. Lakin təvil və təfsir zahirin xilafıdır və heç cür ona ehtiyacımız yoxdur. Allahın sifətlərinə aid olan hədislərdə etimad olunan

səhih yol budur ki, onları öz zahiri mənalara buraxaq və hər cür təfsir və təvildən, həmçinin məna yozumundan uzaqlaşdıraq(۲)

۹Bəğəvi

Bəğəvi “Şərhis-sünnə” kitabında deyir: “Allahın sifətləri barədə kitab və sünnədə gələnler, məsələn surət, göz, barmaq, ayaq, gəlmək və getmək, asimandan aşağı nazil

səh:234

“.[۱]–۱Minhacus-sünnə”, 1-ci cild, səh. 262 .

“.[۲]–۲Ovnul-məbud”, 4-cü cild, “Kitabus-sunnə”, 1-ci bölüm, “Fil-cəhmiyyə”, səh. 369; hədis: 4721 ;

olmaq, ərşin üzərində yerləşmək, gülmək və şadlanmaq və bu kimi şeylər hamısı Allah-təalanın sifətlərindən sayılır. Onların barəsində hədislər yazılmışdır. Gərək bu sifətlərin hamısına imanımız olsun. Hədislərin zahiri mənası gərək hifz olunub saxlansın. O cümlədən, hər növ təvil və təfsir və məna yozumundan da qorunsun(۱)

Biz, ötən bəhslərimizdə Allahın cism olması barədə Nəvəvinin, Eyninin, Qəstəlaninin, Əhməd Məhəmməd Şakirin, Əbduh İsfəhaninin, Əhməd ibn Həmbəlin, İbn Teymiyyənin, Əbu Ömər, Zəhəbinin və Şeyx Əbdur-Rəhmanın nəzərlərini və sözlərini nəql etmişdik. Onların əqidələrini və başqa əhli-sünnə alimlərin belə hədislərin zahirinə etiqad bəsləmələri barədə olan əqidələrini və bu hədislərin təfsir olunması və başqa mənaya yozulmasının caiz olmadığını əziz oxucularımıza

bildirmişdik (۲). Bu məsələ bir sıra ümumi məsələlərdən biridir ki, müxtəsər şəkildə burada gətirilmişdir. Əgər əhli-sünnənin bütün alimlərinin bu barədə nəzər və sözlərini gətirəsi olsaq, özü ayrıca bir kitab şəklinə düşər.

Diqqəti cəlb edən bir məsələ

Bura qədər tövhid barəsində altı səhih kitabdan nəql olunmuş hədislərdən bu məsələlər aydın olur ki, bu hədislərin məzmunu Allahı, onu görməyin mümkün olması, məkana və müxtəlif bədən üzvlərinə malik olması, xülasə şəkildə desək, Allahı təbii və maddi mövcud kimi tanıtdırır. Şübhəsiz ki, əhli-sünnə alimləri Allahı həmin hədislərin tanıtdırdığı sifətlərlə tanıyırlar. O cümlədən, öz tərəfdarlarına da Allahı bu cür tanımağı tövsiyə edirlər.

Burada bir məsələyə diqqət etmək lazımdır ki, əqidədə belə səh:235

“ .[۱] – ۱Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, səh. 71 ;

. [۲] – ۲Allahı görmə, baldırının görünməsi barədə olan bəhsə müraciət olunsun .

yolunu azmağı və düz yoldan uzaqlaşmağı, ən mühüm və həssas olan “Allahı tanımaq” kimi dinin əsaslı bir mövzusunda əyintiləri həmin hədislər əmələ gətirmişdir. Doğru olmayan bu əqidələrin kökü, əhli-sünnə alimlərinin nəzərincə düzgün və səhih saydıqları hədislərə gedib çıxır.

Əhli-sünnə alimlərinin özləri də bu məsələni etiraf etmişlər. Onlar öz əqidələrini açıqlayarkən sənədlərinin həmin hədislər olduğunu bildirirlər.

Biz əvvəlki səhifələrdə və bəhslərimizdə əhli-sünnə alimlərinin sözlərini və onların əqidələrini nəql edərkən həmin hədislərə istinad etdiklərinə işarə etdik. Onları yenidən sadalamağı, dəlil və şahid gətirməyi bu dəfə zəruri saymırıq. Bununla da əziz oxuculara tövsiyə edirik ki, bu məsələdə əhli-sünnənin əqidələrinin hədislərlə uyğun olub-olmamasına diqqət yetirsinlər.

Ötən bəhslərə nəzər saldıqda görürük ki, bu kimi hədislər müsəlmanları öz əqidələrindən azdırmış və əsrlər boyu onların əməllərində öz təsirini qoymuşdur. Buradan aydın olur ki, belə hədislərin olması və belə kitabların səhihliyinə etiqad bəsləmək və onların mənalara inanmaq beləcə məzhəkəli, xurafi əqidəni müsəlmanlar arasında yaratmış və həqiqətdən uzaqlaşdırmışdı.

Məsələ burdadır ki, Muqatil ibn Süleyman, Davud Cəvaribi və onların tərəfdarları Allah-təala üçün tək cinsiyyət üzvünü istisna etməklə əl, ayaq, dil və iki gözün olmasına etiqad bəsləmişlər. Lakin, Məaz Ənbəri Allah-təala üçün kişilik cinsiyyət orqanının olmasına da etiqad bəsləmiş, öz əqidəsini və Allahın kişi olmasını sübut etmək üçün Qurani-Kərimin } { الذِّكْرُ كَالْأُنثَى } ayəsini dəlil gətirmişdir.

Əhli-sünnənin bir çox kəlam və qeyri-kəlam alimləri Allahın insan kimi ətə, dəriyə və sümüyə malik olduğunu fərz etmişlər.

Bəzən Allahı kəcavədə oturmuş və qırmızı tükli dəvənin

səh:236

üstündə əyləşmiş halda ərəfə gecələrində yer kürəsinə gətirirlər.

Bəzən deyirlər: “Allah elə gülür ki, gülərkən onun dişləri görünür.” Deyirlər: “Allah qiyamət günündə insan surətində mücəssəm olacaq və bəndələrinin hesabını çəkəcək.” Başqa yerdə nəql edirlər: “Şəban ayının 15-ci gecəsində göydən yerə enir və onun oturduğu yer ərəfdədir. Həmişə də ərşin üstündə əyləşmişdir”. “Qiyamət günündə də bəndələrinin yanına gələr və özünü tanıtdırır. Öz bəndələrinə xitab edərək deyər: Mən sizin Allahınızam! Deyərlər: Biz səndən Allahımıza pənah aparırıq”. Yenə də deyilər: “Əgər Allahı görsəniz onu həqiqətən tanıyarsınız.”

Başqa yerdə əlavə edərək deyirlər: “Bizim və Allahın arasında bir əlamət var ki, o əlamət vasitəsi ilə onu tanıyırıq”. “Sonra Allah öz baldırını aşkar edər və o, tanına bilən başqa bir qiyafədə gələr, özünü tanıtdırır və onu tanıyarlər, qarşısında səcdəyə düşərlər”.

Nəql etmişlər ki, “cəhənnəmin od-alovu şölə saçır və nə qədər ki, Allah ayağını cəhənnəmə qoymayıb sakit olmaz. Elə ki, ayağını cəhənnəmə qoyar, cəhənnəmin od-alovu deyər: Bəsdir, bəsdir”!

Bu, sünni məzhəbinin kəlam alimlərinin bir çoxlarının tövhid və Allahı tanıma barədə olan nəzər və əqidələridir. Bu əqidənin bir qismi Allahla görüşmək, qiyamət günündə camaat arasına onun gəlməsi və s. kimi məsələlərdir ki, sünnilərin hamısının buna etiqladları vardır. Bu əqidələrin hamısını əziz oxucularımıza açıqladıq.

İbn Əbil-Hədid Mötəzili nəql edir ki: “Bu əqidənin kökü, siyahda nəql olunmuş çox təəccüblü hədislərdən ibarətdir(1)”.

O, bu sözləri ilə (necə ki əvvəlcə də işarə olunmuşdur) batil

səh:237

. [1] – İbn Əbil Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, 49-cu xütbə, 3-cü cild, səh. 224-226 .

və xurafi əqidənin nəqlindən sonra bildirir ki, bu əqidəni belə hədislər arasında olan bağlılıq əmələ gətirmişdir. Həmçinin bu əqidənin əmələ gəlməsinin səbəblərini və onun kökünü də bəyan etmişdir.

İbn Əbil-Hədid, Əmirəl-möminin Əlinin (ə)

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى فِيهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا اسْمُهُ

xütbəsinin altında yenə bildirir: “Bu gün məscidlərdə oturan və tövhid bəhsində Allah-təalanın təşbihə, təcəssümə, onun surətə, nazil olmasına, bədən üzvlərinə malik olmasına qail olan şəxslər Allah-təalaya küframiz və cahilanə mətəbləri nisbət verirlər. Bunların hamısı fitnədir. Bu məsələlərdən uzaq olanları da onlara tərəf çəkirlər(1).”

Müəllif: İbn Əbil Hədidin açıq və aydın olan bu sözlərindən məlum olur ki, bu əqidə onun zamanında da mövcud imiş və məscid sakinlərinin çoxları da belə xurafi əqidələrdə olmuşlar.

{وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ}

RƏBBİNİZDƏN BAĞIŞLANMAĞINIZI DİLƏYİN VƏ ONA TÖVBƏ EDİN. HƏQIQƏTƏN, RƏBBİM (BƏNDƏLƏRİNƏ) RƏHM EDƏNDİR, (ONLARı ÇOX) SEVƏNDİR(۲)!"!

səh:238

. [۱] – \Həmin mənbə 19-ci cild, səh. 299 .

“ . [۲] – \Hud” surəsi, 90-cı ayə ;

۵

•Şiə hədislərinə bir baxış

Bir suala cavab:

Mümkündür ki, oxucularımız arasında kimlərsə kitabın "səhiheyn nəzərində tövhid" bölməsini müaliə etdikdən sonra, bizə etiraz edərək belə bir sual versinlər:

Baxmayaraq ki, əhli-sünnənin tövhid barədə hədis və rəvayətlərini nəql etdiniz, bu kitabların qiyafəsi və əhli-sünnə alimlərinin belə hədislərin məzmununa olan əqidələri bunu bildirir ki, əgər bir şəxs tövhid və Allahı tanımaq məsələlərində bu kimi kitablara müraciət etmək istəsə, həmçinin bu kitabların və belə əqidədə olan kəlam və qeyri-kəlam alimlərinin göstərişlərinə nəzər salsa, Allahı tanıma yolunu araşdırsa bir çox əsas olmayan etiqadi məsələlərlə üz-üzə gələcəkdir.

Lakin, burada belə bir şübhə qarşıya çıxır və o da budur ki, şiə məzhəbinin də kitabları arasında onların tövhid bəhslərinə aid olan bir miqdar hədisləri də gözə dəyir. Bu hədislər də Allahın

cism və görünməsini bildirir. O cümlədən, səhiheyndə və başqa kitablarda tövhid barədə gətirdiyiniz hədislərin başqa nümunələrinə şiə kitablarının bəzilərinə də rast gəlmək olur. Buna görə də sizin etirazınız təkcə əhli-sünnə məzhəbinə deyil, şiə məzhəbinin özünə də aid edilir.

səh:239

Cavab: Bu sualın cavabında bir neçə mətləbə diqqət olunması lazım görülür:

•**Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması;**

Şiə və sünni alimlərinin arasında hədis kitablarına və onların məzmunlarına yanaşmaqda çox mühüm fərqlər və ixtilaflar vardır. Çünki, əhli-sünnə iddia edirlər ki; Buxarinin səhihinin bütün hədisləri səhihdir. (Əgər bir kəs and içsə ki, səhiheyndə bütün hədisləri həqiqətə uyğun və bu iki kitabın bütün möhtəvaları Peyğəmbərin (s) buyurduqlarıdır, onun andı düzdür və kəffarə də ona lazım deyildir(1)).

Bəli, bu nəzəriyyənin əksinə, şiə alimlərinin heç biri öz hədis kitabları barədə belə bir nəzəriyyə və əqidəyə malik deyillər. Hətta “dörd kitab”-ın tək-tək hədislərinin də istər mətn, istərsə də sənəd baxımından araşdırılmasını və bəhs olunmasını zəruri hesab edirlər. Şiə alimlərinin nəzərində bu kitablardan yalnız müəyyən bir miqdarı səhih sayılmış və qəbul edilmişdir. Yerdə qalan hissələrini isə “Muvəssəq”, “Həsən”, “Zəif (2)” hədislər təşkil etdiyini bildirirlər.

Bu, şiə məzhəbinin və onun alimlərinin öz hədisləri, kitablarının məzmunu barədə olan nəzəriyyələridir(3).

Buna görə də şiə alimlərinin nəzərində şiə kitablarında bir hədisin olması nə qədər ki, səhih deyildir, onun səhihliyinə və səh:240

. [١] – \Kitabın əvvəl hissələrinə müraciət edə bilərsiniz .

“ . [٢] – \Muvəssəq” – başqa məzhəbdən olan lakin imami olmayan, şiə ricalı tərəfindən təriflənən, yalan danışmayan ravilərin nəql etdikləri hədisə deyilir. “Həsən”- Raviləri bütün təbəqələrdə təriflənmiş olan və rəvayətinin sənədi məsumlara yetişən hədisə deyilir. “Zəif” – Həsən, muvəssəq və səhih hədislərin şəraitini özündə cəm etməyən hədisə deyilir. (mütərcim) .

“ . [٣] – \Miratul-uqul vəz-zəriə”; Kafinin sözləri və Ayətullah Xoinin rical kitabının müqəddəməsinə müraciət olunsun .

qəbul olunmasına dəlalət etmir. Qeyd etməliyik ki, şiə məzhəbinin alimləri və mühəddisləri öz hədis kitablarında bəzi hədislər barədə iradları və şübhələri vardır.

• \Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər;

Birinci mətləbi nəzərə alaraq bir məsələyə diqqət olunmalıdır. Əhli-sünnə kitablarında tövhid barədə nəql olunmuş hədislərin hamısında Allahın təcəssümünün (cism olmasına) sübutuna birbaşa dəlillər vardır. Bunların hamısının qarşısında hətta bir dənə də nümunə olsun, bu hədislərin məzmun və məhfumuna zidd olan və Allahın cism olmasını inkar edən hədislər gözə dəymir. Qeyd olunduğu kimi, bu kitablarda və hədislərdə Allahı tanımaq onun cism olmasına etiqad bəsləməkdən başqa bir şey deyildir. Lakin, şiə kitablarında və hədislərində əgər

belə bir hədis küncdə - bucaqda tapılırsa, onunla üz-üzə yüzlərlə mötəbər və etimad olunmuş hədislər, onların əsas və mötəbər kitablarında mövcuddur. Bu hədislər də Allahın cism olmasını bildirən hədisləri kəskin şəkildə tənqid edərək onları rədd edir.

“İbtalur-royət”; “Ənnəhyu ənil cismi vəs-surət”; “Nəfyul hərəkəti vəl intiqal;” “Nəfyut-təşbih” və s. başqaları da, fəsillərdə və mövzularda gətirilərək bu kitablarda qeyd olunmuş və açıq şəkildə həqiqəti çatdırmışdır⁽¹⁾.

Bu da şiə və əhli-sünnənin hədis kitabları və hədisləri arasında olan ən böyük və həssas dəyərlərdən biridir ki, bu mövzuda nəzərdə olan başqa şübhə və iradlara da cavab verə bilər.

•^۳Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri;

Şiə kitablarında nəql olunan Allahın görünməsini, təşbih və hər növ cism olmasını inkar və batil edən hədis və rəvayətlər o qədər aydın, sənəd baxımından o qədər möhkəmdir ki, onların məzmununu şiə

səh:241

“ . [۱] –\Usuli-Kafi”, “Tövhidus-Səduq” və “Biharul-ənvar”-a müraciət olunsun ;

məzhəbinin kəlam alimləri bütünlüklə qəbul etmişlər. Bu hədislər şiə məzhəbinin kəlam elmində ən mühüm bəhslərin bir qisminin sütunlarını təşkil edir. Hər bir hədis və rəvayətin məzmunu birbaşa və səhih olan hədislərlə zidd olarsa, alimlərin

nəzərində müxalif hədislərin heç bir elmi dəyəri yoxdur. Bu kimi hədislərə də irad və şübhə etmək yersiz və mənasız sayılır.

.۴ Qondarma və saxta rəvayətlər;

Dördüncü diqqət olunması nöqtə budur:

Mümkündür etiraz edənlərin gətirəcəkləri dəlil bu kimi rəvayətlərin çoxunun sənəd silsiləsi barədə təhqiq olunması olsun. Aydındır ki, bu rəvayətlər sənəd cəhətindən zəif və onu nəql edənlər isə şiə rical tanıyanları tərəfindən etimad olunmayan, yalançı və saxta hədis uyduran şəxslər kimi tanınmışlar.

Bəli, bu növ rəvayətləri Məqatil ibn Süleyman kimi Allahın cism olmasına qail olan şəxslər öz yanlış əqidəsini genişləndirmək üçün uydurmuşlar. Bu rəvayətlər üçün özlərindən sənəd silsiləsi də düzəltmiş və şiə rəhbərlərindən birinə nisbət vermişlər.

Yuxarıda söylənilən mətləblərə diqqət edərək, allahşünaslıq barədə şiə əqidələri aşağıdakı sənədlərdən əldə edilməlidir:

۱. Əhli-sünnənin etimad etdikləri kitablara müraciət olunduğu kimi, bu mövzuda onların etimad etdikləri səhih hədislər və altı sihah kitablarına da müraciət etməklə onlar ətrafında da bəhs olunsun.

۲. Onların kəlam alimlərinin sözlərinə diqqət yetirildiyi kimi, şiə alimlərinin də sözlərinə diqqət olunmalıdır.

Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə

Biz Allahın görünməsini inkar edən bəhslərdə şiə sənədlərindən bir neçə hədis qeyd etmişdik. İndi isə şiə

səh:242

məzhəbinin allahşünaslıq əqidələrinin əsasını təşkil edən və onların etimad etdikləri rəvayətlərdən bir neçəsini yenə bu bəhsdə gətiririk ki, qeyd olunmuş şübhəyə cavab verilsin və həm də bu rəvayətlərin məzmunu əhli-sünnə məzhəbinin kitablarında gələn hədislərlə müqayisə olunaraq bu iki yolun elmi təfəkkürünün qiyməti və üstünlüyü məlum olsun. Əziz oxucularımızın özləri də bu iki allahşünaslıq məktəbi arasında insafla mühakimə yürütsünlər.

.1

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يُوصَفُ بِزَمَانٍ وَلَا مَكَانٍ، وَلَا حَرَكَةٍ وَلَا إِتْقَالٍ، وَلَا سَكُونٍ. بَلْ هُوَ خَالِقُ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ وَالْحَرَكَةِ وَالسُّكُونِ، تَعَالَى عَمَّا يَقُولُ الظَّالِمُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا...."

Əbu Bəsir İmam Sadiqdən (ə) nəql edir ki; o Həzrət (ə) Allahın sifətlərini tərif etdikdə belə buyurdu: “Mütəal Allah zaman və məkanla tərif olunmaz. “Allah nə vaxt və harda idi” deyib soruşmaq düzgün deyildir. Hərəkət, dəyişmək, sakit qalmaqla da gərək tərif olunmasın. Həmçinin “Allah hardadır və məkanını haraya dəyişir“ deyilməsin. Çünki, bunların hamısına varlıq verən odur.

Zaman, məkan, hərəkət və sabitliyi yaradan da odur. O, zalımların onun barəsində ilahilik məqamına münasib olmayan sifətləri ona nisbət verməklərindən üstün və ucadır⁽¹⁾.

.۲

عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، {وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ} فَقَالَ: "مَا يَقُولُونَ؟" قُلْتُ: يَقُولُونَ: إِنَّ الْعَرْشَ كَانَ عَلَى الْمَاءِ وَالرَّبُّ فَوْقَهُ، فَقَالَ: "كَذَبُوا عَنْ زَعْمِ هَذَا، فَقَدْ صَيَّرَ اللَّهُ مَحْمُولًا وَوَصَفَهُ بِصِفَةِ الْمَخْلُوقِ، وَكَزِمَهُ أَنْ الشَّيْءَ الَّذِي يَحْمِلُهُ أَقْوَى مِنْهُ...".

səh:243

“ [۱] - ۱-Ət-tovhid”, Şeyx Səduq; 1-ci cild, 2-ci bölüm, “ət-Tövhidu vət-təşbih”, və “Ənnəhu ləysə bicismin” bölümü, və 8-ci bölüm, səh. 7-31 və 9-107; “Biharul ənvar”, 13-cü cild, və 14-cü bölüm, “Nəfyu cismu vəs-surəti vət-təşbih”, səh. 287; “Nəfyuz-zəmanu vəl hərəkət” səh. 309 ;

Davud Reqqi deyir {وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ} :İmam Sadiqdən (ə) _ ALLAHIN ƏRŞI SUYUN ÜZƏRİNDƏDİR _ ayəsinin təfsiri barədə sual etdim ki, su və ərş dedikdə məqsəd nədir? Həzrət (ə) buyurdu: Camaat bu ayənin təfsiri barədə nə deyirlər. Dedim: Deyirlər ki, ərş suyun üzərində, Allah da ərşin üstündə oturub. İmam Sadiq (ə) buyurdu: Yalan deyirlər! Allahın barəsində belə şeylər fikirləşənlər iki şeydən uzaqdırlar. Çünki, birincisi – Allahı daşınılan bir mövcud kimi güman etmişlər və onu öz məxluqlarının sifəti ilə tərif etmişlər. İkincisi - xəyal və güman etdikdə belə lazım gəlir ki, Allahı daşıyan ərş Allahın özündən çox güclü imiş(۱). ...

.۳

عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ × إِنَّ بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَزْعَمُ إِنَّ لِلَّهِ صُورَةً مِثْلَ الْإِنْسَانِ، وَقَالَ آخِرُ: إِنَّهُ فِي صُورِهِ إِمْرٌ جَعَدَ قَطَطٌ، فَخَرَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) سَاجِدًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ، وَلَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ، وَلَا يُحِيطُ بِهِ عِلْمٌ، لَمْ يَلِدْ لِأَنَّ الْوَالِدَ يَشْبَهُ أَبَاهُ، وَلَمْ يُولَدْ فَيُشَبَّهْ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ خَلْقِهِ كُفْوًا أَحَدٌ، تَعَالَى عَنْ صِفَةٍ مِنْ سِوَاهُ، عَلَوًا كَبِيرًا".

Yəqub Sərrac deyir: “İmam Sadiqə (ə) ərz etdim ki, bizim səhabələr və dostlarımız arasında elə şəxslər var ki, Allahın insan kimi üzünün olmasını xəyal edirlər. Elə kəslər var ki, xəyal edirlər Allah cavan surətindədir ki, üzünə hələ tük çıxmayıb və başının tükləri az, bir-birinə qarışıq və düyünlüdür. Yəqub deyir: İmam mənim sözlərimi eşitdikdə, səcdəyə düşdü və sonra başını qaldırdı və dedi: Allah münəzzəh və pakdır. Heç bir şey onun kimi, ya ona oxşar deyildir. Gözlər onu görməkdə acizdir. Bəşərin elmi və biliyi onun həqiqətinə və zatının necəliyinə yetişə bilməz. Allah özü

səh:244

“ [1] - 1 Tohidu Səduq”, Həmin mənbə - və “əl-Kafi”, “Kitabut-tövhid”, “Babul ərşü vəl kursi ;”

kimisin yaratmamışdır ki, kimsə ona oxşasın. Çünki, hər bir kəs öz atasına oxşarlığı var. O ata-anadan dünyaya gəlməyibdir ki, ondan qabaq olan şəxslərə oxşasın. Məxluqlar və yaranmışlar içində onunla müqayisə oluna bilən bir mövcud yoxdur. O, bu kimi məxluq sifətlərindən uzaq, uca və üstündür(1).”

...عَنْ يُونُسَ بْنِ زَبْيَانَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع)، فَقُلْتُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! إِنِّي دَخَلْتُ عَلَى مَالِكٍ وَأَصْحَابِهِ، فَسَمِعْتُ بَعْضَهُمْ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ وَجْهًا كَالْوُجُوهِ، وَبَعْضَهُمْ يَقُولُ لَهُ يَدَانِ، وَاحْتَجَّوْا لِدَلِيلِكَ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: "بِيَدِي اسْتَكْبَرْتُ".

وَبَعْضُهُمْ يَقُولُ: هُوَ كَالشَّابِّ مِنْ أَبْنَاءِ ثَلَاثِينَ سَنَةً، فَمَا عِنْدَكَ فِي هَذَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ؟ قَالَ: "وَكَانَ مُتَكِنًا فَاسْتَوَى جَالِسًا، وَقَالَ: "اللَّهُمَّ عَفْوِكَ عَفْوِكَ"، ثُمَّ قَالَ: "يَا يُونُسُ! مَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ وَجْهًا كَالْوُجُوهِ، فَقَدْ أَشْرَكَ، وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ جَوَارِحَ كَجَوَارِحِ الْمَخْلُوقِينَ، فَهُوَ كَافِرٌ بِاللَّهِ، فَلَا تَقْبَلُوا شَهَادَتَهُ، وَلَا تَأْكُلُوا ذَبِيحَتَهُ، تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يَصِفُهُ الْمُشْبِهُونَ بِصِفَةِ مَخْلُوقِينَ، فَوَجَّهَ اللَّهُ أَنْبِيَائَهُ وَأَوْلِيَائَهُ وَقَالَ: "خَلَقْتُ بِيَدِي اسْتَكْبَرْتُ" أَلَيْدُ: الْقُدْرَةُ، كَقَوْلِهِ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ. فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ فِي شَيْءٍ، أَوْ عَلَى شَيْءٍ أَوْ يَحُولُ مِنْ شَيْءٍ إِلَى شَيْءٍ، أَوْ يَخْلُو مِنْهُ شَيْءٌ، أَوْ يَشْغَلُ بِهِ شَيْءٌ، فَقَدْ وَصَفَهُ بِصِفَةِ الْمَخْلُوقِينَ، وَاللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ، لَا يُقَاسُ بِالْقِيَاسِ، وَلَا يَشْبَهُ بِالنَّاسِ، لَا يَخْلُو مِنْهُ مَكَانٌ، وَلَا يَشْتَغَلُ بِهِ مَكَانٌ، قَرِيبٌ فِي بُعْدِهِ، بَعِيدٌ فِي قُرْبِهِ، ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّنَا، لَا إِلَهَ غَيْرُهُ، فَمَنْ أَرَادَ اللَّهَ وَ أَحَبَّهُ بِهَذِهِ الصِّفَةِ، فَهُوَ مِنَ الْمُوَحِّدِينَ، وَمَنْ أَحَبَّهُ بِغَيْرِ هَذِهِ الصِّفَةِ، فَاللَّهُ مِنْهُ بَرِيءٌ وَ نَحْنُ مِنْهُ بَرَاءٌ".

Yunis ibn Zebyan deyir: “Həzrət İmam Sadiqin (ə) yanına getdim və ərz etdim: Yəbnə Rəsulillah! Mən Malikin (۲) yanında səhabələri ilə birgə oturmuşdum. Məclisdə olanların bəziləri deyirdilər ki, Allahın da mövcudlar kimi üzü və surəti vardır.

səh:245

“.[۱]–۱Tövhidü Səduq” və “Biharul-Ənvar”, “Nəfyul cismi vəs-surət” bölümü ;

. [۲] –Malik, əhli təsənnün məzhəbinin dörd imamlarından biridir. 178-ci ildə vəfat etmiş və Bəqi qəbirsanlıqında dəfn olunmuşdur .

Bəziləri də deyirlər ki, Allahın iki əli vardır. Sübut üçün Allahın buyurduqlarını dəlil gətirirdilər ki, şeytana xitab edərək belə buyurmuşdur:

{قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِيَّ اسْتَكْبَرْتَ أَتَمَكُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ}

_(ALLAH) BUYURDU: EY İBLIS! SƏNƏ MƏNİM ÖZ əLİMLƏ YARATDIĞI MA SƏCDƏ ETMƏYƏ NƏ MANE OLDU?. TƏKƏBBÜR GÖSTƏRDİN, YOXSA ÖZÜNÜ YUXARI TUTDUN(۱) ?

Bəziləri isə deyirlər ki, Allah otuz yaşlı kişi surətindədir.

Sizin bu məsələlər barədə əqidəniz nədir? Yunis deyir: İmam bir yerə söykənmişdir. Elə ki, mənim sözlərimi eşitdi, oturdu və dedi:

“ اَللّٰهُمَّ عَفْوِكَ عَفْوِكَ ” –İlahi bu iftira və töhmətlərin qarşısında səndən rəhmət və bağışlanmağımı istəyirəm”. Sonra dedi: Yunis! Allah barədə, “O, başqa mövcudlar kimi surətə malikdir” və s. belə xəyalda olan hər bir kəs Allaha şəriq qoşmuşdur. Hər kəs Allah barədə xəyal edə ki, Allah da başqa mövcudlar kimidir və əzalara malikdir, Allaha küfr etmişdir. Belə şəxsin şahidliyini qəbul etməyin. Əgər bir heyvan kəsərsə, onun kəsdiyi heyvanın ətindən yeməyin. Allah onu məxluqlarının sifətlərinə oxşatmaqdan və bu kimi şeylərdən uca və üstündür.

İmam sonra buyurdu: Amma Allahı tanıtdıran, onun üzünün olmasına gəldikdə, məqsəd Peyğəmbər (s) və ənbialardır .

{خَلَقْتُ يَدَيَّ أَتَكْبِرُتَ} ayəsinə gəldikdə isə, “əl” burada qüdrət və güc mənasındadır. Necə ki, başqa ayədə də “{وَأَيُّكُمْ بِنَصْرِهِ} Öz köməyi ilə sizə qüdrət və güc bəxş etdi." Məqsəd “güc, qüvvə və qüdrət”-dir.

Yunis! Hər kəs Allah barədə xəyal edə ki, O, nəyinsə

səh:246

“ .[١] –Sad” surəsi, 75-ci ayə ;

üzərində və ya arasındadır, ya da bir yerdən başqa bir yerə hərəkət edir, yaxud xəyal edə ki, Allahdan uzaq və Allahsız və ya Allahla qarışmış, Allah və xaliquyi, xəlv olunmuşların sifəti ilə tərif etmişdir. Bir halda ki, Allah tamam məxluqları xəlv edən və heç bir mövcudla müqayisə olunması deyil və cammaata oxşarlığı yoxdur. Heç bir məkan onsuz boş deyil, heç bir məkanı da doldurmur. Bu bizim Allahımızdır və ondan başqası bizim Allahımız deyildir.

Yunis! Hər kəs Allahi belə sifətlərlə tanımağı sevirsə, müvəhhid və Allaha itaət edəndir. Lakin, Allahı bundan başqa sifətlərlə tanımağı sevən şəxsdən Allah uzaqdır və biz Əhli-beyt (ə) də belə şəxslərdən uzaq gəzirik(١) ”.

...عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ جَعْفَرِ الْجَعْفَرِيِّ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ (ع) قَالَ: ذَكَرَ عِنْدَهُ قَوْمٌ يَزْعُمُونَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَاءِ. فَقَالَ: "إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْزِلُ وَلَا يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَنْزِلَ، إِنَّمَا مَنْظَرُهُ فِي الْقُرْبِ وَالْبَعْدِ سَوَاءٌ، لَمْ يَبْعُدْ مِنْهُ قَرِيبٌ، وَ لَمْ يَقْرُبْ مِنْهُ بَعِيدٌ، وَ لَمْ يَحْتَاجْ إِلَى شَيْءٍ، بَلْ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ، وَ هُوَ ذُو الطَّوْلِ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ."

أَمَّا قَوْلُ الْوَاصِفِينَ: إِنَّهُ يَنْزِلُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَإِنَّمَا يَقُولُ ذَلِكَ، مَنْ يَنْسِبُهُ إِلَى نَقْصٍ، أَوْ زِيَادَةٍ، وَ كُلُّ مُتَحَرِّكٍ مُحْتَاجٌ إِلَى مَنْ يُحَرِّكُهُ أَوْ يَتَحَرَّكُ بِهِ، فَمَنْ ظَنَّ بِاللَّهِ الظُّنُونَ هَلَكًا، فَاحْذَرُوا فِي صِفَاتِهِ مَنْ أَنْ تَقْفُوا لَهُ عَلَى حَدِّ تَحْدُوثِهِ بِنَقْصٍ أَوْ زِيَادَةٍ، أَوْ تَحْرِيكٍ أَوْ تَحْرُكٍ، أَوْ زَوَالٍ أَوْ اسْتِنْزَالٍ، أَوْ نَهْوِضٍ أَوْ قُعُودٍ، فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ عَنْ صِفَةِ الْوَاصِفِينَ، وَ نَعَتِ النَّاعِتِينَ، وَ تَوَهُمِ الْمُتَوَهُمِينَ وَ تَوَكُّلِ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ، الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَ تَقَلِّبُكَ فِي السَّاجِدِينَ."

Yəqub ibn Cəfər deyir: “Yeddinci İmam Musa ibn Cəfərin (ə) hüzurunda, Allahın göydən yerə endiyini düşünən camaat barədə söhbət düşdü. İmam (ə) buyurdu: Alah yerə enmir və enməyə də ehtiyacı yoxdur. Çünki, mövcudlar yaxın və uzaq olmaqda ona nisbət bərabərdirlər. Nə yaxın ona uzaqdır və nə də uzaq ona yaxındır. Allah nəinki yerə enməyə möhtac deyil, bəlkə

səh:247

“ [۱] -\Biharul-ənvar”, “Kitabut-tövhid”, 14-cü böium, “Nəfyul-cismi vəs-surət .”

heç bir işə ehtiyacı yoxdur. Vücuda gəlmiş hər bir şeyin ona ehtiyacı var. Qüdrətə malik olan, zətən ehtiyacsız olan da odur. Ondən başqə məbud və Allah yoxdur. O, güclü və həkimdir.

İmam (ə) sözlərinə belə əlavə etdi: Amma söz, Allahı yerə enən və nazil olan kimi sifətlərlə tərif edən şəxslərə gəldikdə, onlar Allah barədə naqislik və çoxluğa qail olmuşlar. Çünki, hərəkət edən hər bir mövcudun, onu hərəkətə gətirə bilən bir vücuda ehtiyacı vardır və yaxud onun vasitəsi ilə hərəkətə gəlsin. Yəqub! Hər kəs Allah barədə belə batil şeyləri ağına salsa, həlakətə düşər. Allahın vəsfində, onun üçün bir hədd olduğuna etiqad etmək, ona naqislik və çoxluğu nisbət verməkdən qorxun. Ona hərəkət və hərəkətə gəlmə və ya dəyişmək, oturmaq və durmaq kimi şeyləri nisbət verməkdən qorxun və çəkinin. Çünki, Allah belə vəsf edənlərin vəsfindən, xəyal pərəstlərin xəyalından üstündür. Əziz və mehriban olan Allaha təvəkkül et! O Allaha ki, hər halda səni görür. Sənin tənhalıqda Pərvərdigarına üz tutaraq namaz qılmağa qalxdığını və Allahı tanıyanlar və sitayiş edənlər arasında olmağını da görür(۱).”

səh:248

“.[۱]-۱Usuli-Kafi”; “Kitabut-tövhid”, “İbtalür-röyət, ən-Nəhyu ənil-cism, səh. 95; bölümü; “ət-Tövhidü Şeyx Səduq”, 1-ci cild, 12-ci bölüm, “ət-Tövhidü və nəfyut-təşbih” və 6-cı bölüm, “Ənnəhu ləysə bicismın”; 8-ci bölüm, səh. 31, 97, 107; “Ehticace-Təbərsi”, 3-cü cild, səh. 383; “Biharul ənvar”, 3-cü cild, 13-cü və 14-cü bölümlər, “Nəfyus-surəti vət-təşbih”, və “Nəfyuz-zamani vəl-məkani vəl-hərəkəti ;”

Yeddinci hissə

İşarə

Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində

səh:249

səh:250

۱

“۱. Quran baxımından peyğəmbərin məqamı”

Nübuvvət və ləyaqət:

Nübuvvət və risalət məqamı elə bir yüksək məqamdır ki, onu bəşər fikri ilə ölçmək mümkün deyildir. Bu məqam ruhi, əxlaqi və əqli baxımdan yüksək hazırlıq və ləyaqətin olmasını lazım bilir. İnsani kəmalata yetişməyən bir şəxs belə bir ilahi və asimani məqama nail ola bilməz. Qurani-Kərimin bir çox ayələrində bu məsələ öz əksini tapmışdır. Bu ayələrdə peyğəmbərlərin yüksək məqama sahib olmaları, həmçinin İslam peyğəmbəri barədə xüsusi dəyərlər və gözəl nümunələr qeyd olunmuşdur. İndi isə Qurani-Məcidi baxımından nübuvvət məqamını tanımaq üçün belə ayələrdən bir neçəsini qeyd edirik.

.۱

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ}

"_ALLAH MƏLƏKLƏRDƏN DƏ ELÇİLƏR (PEYĞƏMBƏRLƏR) SƏÇƏR, İNSANLARDAN DA. HƏQIQƏTƏN,, ALLAH (HƏR ŞEYİ) EŞİDƏNDİR, GÖRƏNDİR__(۱)!

Bu ayədən belə istifadə olunur ki, peyğəmbərlər bəşər övladları arasından seçilmiş şəxslərdir və İlahi məmuriyyət onlara həvalə olunmuşdur.

səh:251

“.[۱]–۱Həcc” surəsi, 75-ci ayə .

.۲

{اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}

_ALLAH PEYğəMBƏRLİYİ HARA (KİMƏ)
GöNDƏRƏCƏYİNİ ÖZÜ DAHA YAXŞI BİLİR__(۱)__.

Bu ayə bunu bildirir ki, peyğəmbərlərdə şücaət, təmiz və saf nəfsin olması, əzəmətə və güclü ruh sahibi olmaları baxımından, qısa ibarətlə söyləsək, Allahı tanımaqda İlahi maarif və əxlaqi baxımdan elə hazırlanmışlar ki, İlahi risalət və nübuvvət məqamına seçilərək bu seçimi qəbul etməklə camaatı hidayət etməyi özlərində ləyaqət yaratmışlar. Bununla onlar insaniyyət və səadət yolunu camaata göstərir, zülmət və qaranlıqdan nura və işıqlığa tərəf hidayət edirlər. Bu mənanı Saleh (ə) peyğəmbərin qövmünün sözü də təsdiq edir. Onlar deyirdilər:

.۳

{يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا}

"_EY SALEH! SƏN BUNDAN əVVƏL İCƏRİMİZDƏ
(BöYÜYÜMÜZ, AĞSAQQALIMIZ OLMAĞA) üMİD EDİLƏN
BİR ADAM IDİN(۲)__".

“Səməd qövmü səndə müşahidə etdiyi kəmalat və inkişafın təsirilə camaata İlahi və tərəqqi yolunda rəhbərlik etmək və öz

ictimai xidmətlərlə onlara fayda verməyinin intizarında idilər”.

Bu ayə bunu bildirir ki, peyğəmbərlər bəsətdən öncə öz qövmləri və qəbilələri arasında, yaşadıkları mühitdə belə yüksək əxlaqi dəyərlərə malik olmuşlar. Beləki, cəmiyyət arasında camaat onları adi bir şəxs kimi tanımırdılar. Bəlkə peyğəmbərlərin əxlaqı, ruhi hazırlığı, ibadəti ,pərəstişi və daha artıq bir qüvvəyə və məqama malik olmaları camaatın intizarına səbəb olmuşdur. “Sən bundan əvvəl içərimizdə (böyüyümüz, ağsaqqalımız olmağa) ümid edilən bir adam idin”

səh:252

“ .[۱] –۱Ənam” surəsi, 124-cü ayə .

“ .۱ –۲Hud” surəsi, 62-ci ayə .

cümləsilə bu intizar öz əksini tapmışdır.

Nübuvvət məqamından öncəki hazırlıq və bir çox müqəddimələr təəssüb, inadkar və ləcacətə tutulmayan şəxslər tərəfindən peyğəmbərlərin ilk dəvətlərini müsbət cavablandırmış və onların əmrlərinə tabe olmuşlar.

Nübuvvət və ismət

Qurani-Kərimin bir çox ayələridən belə anlaşılır ki, peyğəmbərlər hər növ günah və xətalardan uzaq, hər cür səhv, azğın fikirlərdən və əməllərdən də pak olmuşlar. Buna aid Qurani-Kərimin ayələrindən bir neçə nümunəyə diqqət edin:

.1

{أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهِمُ آفَتَدَهُ}

Qeyd olunan bu ayədə Allah təala peyğəmbərlərdən on səkkiz nəfərin adlarını bəyan edərək, onların atalarından, övladlarından və qardaşlarından da peyğəmbərlər göndərdiyini belə söyləyir:

“Onlar (adları çəkilən peyğəmbərlər) (1) Allahın doğru yola yönəltdiyi kimsələrdir. Sən də onların haqq yolunu tutub get (2)”

“Sən də onların haqq yolunu tutub get” cümləsində qərinəyə əsasən onların hidayət yoluna itaət edilməsini əmr edir. Belə məlum olur ki, söylənilən bu hidayət ümumi hidayətlə fərqlidir. Bu növ hidayət peyğəmbərlərə və nəbilərə aid olunur. Şübhəsiz ki, belə bir xüsusiyyətin və üstünlüyün olması onlarda kiçik də olsa belə düz yoldan sapınmağa, günah və məsiyyəət etməyə yol verməyəcəkdir.

Başqa ibarətlə söyləsək, bu növ hidayət başqa bir ayənin

səh:253

.۲ – ۱ İbrahim (ə) , İshaq (ə) , Yə'qub (ə) , Nuh (ə) , Davud (ə) , Süleyman (ə) , Əyyub (ə) , Yusif (ə) , Musa (ə) , Harun (ə) , Zəkəriyyə (ə) , Yəhya (ə) , İsa (ə) , İlyas (ə) , İsmail (ə) , Əlyəsə' (ə) , Yunis (ə) , Lut (ə) ;

“ .۳ – ۲ Ənam” surəsi, 90-cı ayə .

mənasını da öz üzərində daşıyacaqdır.

{وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ}

“Allahın doğru yola saldığı kimsəni də heç kəs yoldan çıxara bilməz(1)”.

Belə olduqda isə bəhs olunan ayənin məfhumu qeyd olunan ayə ilə birgə belə olacaqdır:

Allah peyğəmbərləri elə hidayət etmişdir ki, kiçik də olsa belə onlara zəlalət, azgınlıq, günah, səhv, xəta və s.. yol tapmaz. Bu məbnaya əsasən başqaları da hidayətdə və düz yolda gərək onlara itaət etsinlər.

İndi isə Quran ayələrinin məzmununa əsasən sözü gedən hansı zəlalət və azgınlığın peyğəmbərlərə yol tapa bilmədiyinə nəzər salaq.

Qurani-Kərim özü bu mənanı açıqlayaraq belə buyurur:

{أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ}

_EY ADƏM ÖVLADı! MəGƏR MƏN SIZDƏN əHD ALMADıMMı KI, ÖEYTANA IBADƏT ETMƏYİN, O SIZIN AçıQ-AŞKAR DüşMƏNİNİZDİR __ (2) _ .

Diqqət etdiyiniz kimi Şeytana itaət və pərəstişin nəhy olunması onun Şeytan vasitəsilə vucuda gələn hər növ məsiyyət və günahı zəlalət və azgınlıq adlandırmışdır. Bu üç ayənin məfhumunu nəzərə almaqla məlum olur ki, peyğəmbərlər və

ənbiyalar Qurani-Kərimdə zəlalət adlanan hər növ günah və azğınlıqdan pak və uzaqdırlar.

Xülasə:

1. Peyğəmbərlər hidayətdə xüsusi məqama və rütbəyə malikdirlər;

2. Zəlalət və azğınlıq belə hidayət tapmış şəxslərə yol tapmaz;

səh:254

“ 1. [1] – Zümər” surəsi, 37-ci ayə .

“ 2. – Yasin” surəsi, 60-cı ayə .

3. Qurani-Kərimin şəhadətinə əsasən hər növ günah, məsiyyət və Allah təalanın əmrinə itaətsizlik zəlalət və azğınlıq adlanır;

Nəticə: Yuxarıda söylənilən üç məsələni əsas tutaraq bunu deməliyik ki, Qurani-Kərim baxımından peyğəmbərlər hər növ günah iş görməkdən uzaq olmuş və onların məqamları hər növ məsiyyət, xəta və səhvlərdən pak və münəzzəhdir.

2.

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ...}

BIZ HƏR BİR PEYĞƏMBƏRI, ANCAQ ONA ALLAHIN İZNILƏ İTƏT OLUNSUN DEYƏ, GÖNDƏRDIK(1) .

Bu ayədə peyğəmbərlərin göndərilməsindən hədəfin və məqsədin bir başa onların Allah təalanın əmrlərinə itaət olunması açıqlanır. Ayədən belə başa düşülür ki, peyğəmbərlər hər cəhətdən danışıqda və əməldə Allaha itaətkar olmuşlar.

Buna görə də, Allah təalanın iradə və istəyi məhz belədir. Çünki onların sözləri və əməlləri təbliğ üçün bir vasitədir. Bu səbəbdən də, qeyd olunan ayəyə əsasən peyğəmbərlərin sözlərinə və əməllərinə gərək itaət olunsun.

Əgər peyğəmbərlərdən kiçik bir günah, səhv və xəta baş verərsə bir tərəfdən bu əməl Allahın bəyəndiyi və istəyib razı qaldığı kimi başa düşülür. Çünki Allah təala Özü onlara itaət olunmasını vacib və fərz buyurmuşdur.

Digər tərəfdən isə onlara itaət qadağan sayılacaqdır. Çünki Allah təala hər kəsi günah etməkdən çəkindirmişdir.

Başqa ibarətlə söyləsək, peyğəmbərlərin məsum olmalarının nəticəsi budur ki, Allah bir şeyə əmr etsin və eyni halda ondan çəkindirmiş olsun. Bir əməl onun sevmədiyini bir iş olsun və eyni halda sevdiyini və razı qaldığı iş kimi başa düşülsün. Bu da batil və qəbul olunmaz bir məsələdir.

səh:255

“ .۳ -۱Nisa” surəsi, 64-cü ayə .

{قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلِصِينَ}

(İblis) dedi: _"SƏNİN İZZƏTİNƏ AND OLSUN KI, ONLARIN (ADƏM ÖVLADININ) HAMISININ (HAQQ YOLDAN)

AZDİRACAĞAM.YALNIZ SƏNİN SADIQ
BƏNDƏLƏRİNDƏN BAŞQA(1) !

Bu ayədə Şeytanın sözləri nəql olunmuşdur. O, Allahın seçilmiş və saleh bəndələrindən başqa bütün bəndələri aldadaraq yoldan azdıracağına and içmişdir. Əgər ənbialar kiçik bir günaha mürtətib olsalar nəinki saleh və seçilmiş bəndələrdən bəlkə həmin aldanılmış və düz yoldan çıxmışlardan sayırlar. Hansı ki, aləmlərin Rəbbi əvvəlki bir neçə ayədə peyğəmbərləri özünün saleh və seçilmiş bəndələri kimi tanıtdırmışdır. Bir ayədə belə buyurur:

{إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ}

_BİZ YURDU (AXİRƏT YURDUNU) ANMAQ XİSLƏTİNİ
ONLARA MƏXSUS ELƏDİK. (ONLAR NAZ-NE MƏTƏ,
ŞAN-ŞÖHRƏTƏ UYMAYIB ÖMÜRLƏRİNİ ALLAHA İBADƏT
VƏ İTƏT İÇİNDƏ KEÇİRƏR, DÜNYALARINDAN DAHA
ÇOX AXİRƏTLƏRİ HAQINDA DÜŞÜNƏRDİLƏR)(2) .

Müşahidə olunduğu kimi Şeytan Allahın saleh bəndələrini aldadaraq, düz yoldan çıxara bilməyəcəyinə özü iqrar etmişdir. Həmçinin Allah təala da seçdiyi peyğəmbərlərin xalis və saleh olmasına özü şəhadət vermiş, onların ixlas məqamını öz öhdəsinə götürmüş və təsiq etmişdir.

Bundan belə aydın olur ki, Şeytanın yalan və aldadıcı vəsvəsələri peyğəmbərləri öz toruna sala bilməz. Bunula da peyğəmbərlərdə günah və hər növ xətanın baş verməsinin düzgün olmaması bizə aydın olur.

Qarşıya çıxan bəzi ayələrdə peyğəmbərlərə günah nisbəti verilmişdirsə, qeyd olunan açıq-aydın ayələrin məzmunu ilə səh:256

“.[۱] –۱Sad” surəsi, ayə 82-83 .

“.[۲] –۲Sad” surəsi, ayə .۴۶

uyğun olmadığı üçün belə ayələrin gərək zahiri mənalarını açıq-aydın olan ayələrlə yanaşı qoyulub, rəvayətlərdə olduğu kimi – necə ki bu zəminədə müxtəlif kitablar da yazılmışdır - ayələrin hamısı ilə uyğun gələn mənalarla açıqlanmalıdır.

İslam Peyğəmbəri Məhəmməd (s) Quran ayələrində və hədislərdə

Quran baxımından İslam Peyğəmbərinin (s) hazırlığı:

Qurani-Kərimin bəzi aylərindən belə aydın olur ki, Həzrət Məhəmməd (s) besətdən öncə iman, əqidə və əxlaqi nöqteyi nəzərdən başqalarından fərqlənmiş və xas üstünlüyə malik olmuşdur .Onun əcdadı və ata-babaları peyğəmbərlərdən sayılmış, əsl tövhidçi və büt pərəstliyə, şirkə tapınmayan, tək Allaha pərəstiş, ibadət və səcdə edən kəslərdən olmuşlar. İndi isə nümunə üçün söylədiklərimizə bir neçə ayəni misal gətiririk:

.۱

{الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ}

__O ALLAH KI, SəNI NAMAZA DURANDA Və SəCDə EDəNLəR İÇİNDə DOLANANDA DA GÖRÜR__ (1) .

İbn Abbas bu ayənin təfsirində axırıncı {وَتَقَلَّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ} cümlədəki məqsədi belə açıqlayır:

“Ey peyğəmbər! Allah səni peyğəmbərlərin sülbündən başqa peyğəmbərlərin sülbünə köçürərək yaratdı və peyğəmbərliyə ləyaqətli bilərək seçdi(2)”.

İbn Abbasın təfsirini nəzərə alaraq, qeyd olunan ayədən belə başa düşülür ki, İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) pak səh:257

“ .[1] –Şüəra” surəsi, ayə - 218-219 .

. [2] –Təbəqatıl Kubra, 1-ci cild; səh. 25; “Məhəmməd ibn Səd”, “Təfsiri ibn Kəsir”, 3-cü cild; “Nəml” surəsinin təfsiri; səh. 352 (Misr çapı), “Davud və Suleyman”-ın dastanı səh. 365; “Kənzul-Ummal”, 6-cı cild, səh. 106 .

nütfəsi Həzrət Adəmin (ə) dövründən atası Abdullaha kimi ənbiaların və pak insanların sülbündən Allaha səcdə edən başqa pak insanların sülbünə köçürülmüşdür. Bu hazırlıq peyğəmbərimizin nəinki tənha uşaqlıq dövründən hətta ondan da çox öncə Həzrət Adəmin (ə) zamanından başlanmışdır.

2. Əziz peyğəmbərimizin besətindən öncə vücudunda peyğəmbərliyə olan hazırlığı və həqiqətə işarə edən bu kimi bir çox ayələr bunu bildirir ki, həmin ayə Məkkə dövründə nazil

olmuşdur. O zamanda Qureyş tayfasının böyükləri İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədə (s) irad tutaraq belə deyirdilər:

{قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ}

ONLARA BİR AYƏ GƏLDİYİ ZAMAN: "ALLAHIN PEYĞƏMBƏRLƏRİNƏ VERİLDİYİNİN (NÜBÜVVƏTİN, MÖ CÜZƏLƏRİN) MISLI BİZƏ VERİLMƏYİNCƏ BİZ İMAN GƏTİRMƏYƏCƏYİK!" - DEYƏRLƏR(1) .

Gərək biz də risalət və vəhy məqamına malik olaq.

Onların cavabında isə belə bir ayə nazil oldu:

{اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}

ALLAH PEYĞƏMBƏRLİYİ HARA (KİMƏ) GÖNDƏRƏCƏYİNİ ÖZÜ DAHA YAXŞI BİLİR(2) .

Bu ayə, peyğəmbərlərin göndərilməsini ümumi şəkildə həmçinin İslam peyğəmbərinin seçilməsini xüsusi şəkildə açıqlayır. Vəhy və risalət məqamı əvvəldən heç bir hazırlıq olmadan hər kəsin nail ola biləcəyi bir məqam deyildir. Əksinə, bu məqam və vəzifə hazırlığı və şəraiti olan şəxslərin ixtiyarında olmalıdır. Belə hazırlıq onların vücudunda yaranmalıdır. Allah da belə şəraitə uyğun gələn şəxsləri bilən və tanıyandır.

.۳

{وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ}

səh:258

“.[۱]–۱Ənam” surəsi, ayə-124 .

.[۲]–۲Həmin ayə .

ÖüBHəSİZ KI, SəN BöYük BİR əXLAQ SAHİBİSƏN(۱) !

Bir şox təfsirçilər bu ayənin bəşətin əvvəl günlərində İslam peyğəmbəri Həzrəti Məhəmmədə (s) nazil olduğunu bildirirlər(۲).

Ayə çox gözəl şəkildə İslam peyğəmbərinin hər tərəfli ruhunun vəziyyəti barədə onun necəliyini bizə çatdırır. Tam şəkildə aşiqcasına Həzrət Məhəmmədin (s) əxlaqını, istedadını, ruhi hazırlığını ümumi surətdə bizə açıqlayır.

Ayənin nazil olma tarixinə əsaslanaraq _ {وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ} , INNƏKƏ LƏ-ƏLA XULQIN ƏZİM _ cümləsi əziz peyğəmbərimizin bəşətdən və risalət məqamına seçilməzdən əvvəl Həzrət Məhəmmədin (s) vücudunu əhatə etmiş, gözəl əxlaq və istedadlar onun pak ruhu ilə qarışmışdır. Şübhəsiz ki, qeyd olunan ayədən başqa heç bir ayə aydın, geniş və hər tərəfli təmiz bir mənanı bu şəkildə çatdırmamışdır. Həmçinin heç bir ayə “xulqin əzim” kəlməsinin mənasını açıqladığı kimi başqa bir ayə ona üstün bir tərif verməmişdir.

Çünki “Xulq” məzhəbi, ailəvi, insani, ictimai və hər şəxsi sifətə, yaxşı adətə, qiymətə və hər əmələ şamil olur. Allah təalanın İslam Peyğəmbərini insani sifətlə, ən üstün və uca məqama ﴿عَظِيمٍ﴾ əzəmət kəlməsinə işarə etməklə tanıtdırır اللهُ .

ALLAH PEYğəMBƏRLİYİ HARA
 { } _ } { رَسَالَتُهُ }
 (KIMƏ) GÖNDƏRƏCƏYİNİ ÖZÜ DAHA YAXŞI BİLİR. _ ayəsi
 ilə də ikinci dəfə onun əxlaqi xislətlərinə, əzəmətli məqamına
 bir daha imza atmış və təsdiqləmişdir.

İmam Sadiq (ə) bu mənanı təsdiq etmək üçün belə buyurur:

səh:259

“ .[۱] -۱Qələm” surəsi, ayə -4 .

. [۲] -۲Əllamə Cəlaluddin Siyuti, “Əl-İtqan”, 7-ci cild; Cabirin
 nəqlinə əsasən; Diyar Bekrinin “Tarixul-Xəmis”ində, 1-ci cild;
 səh. 10; nəzərinə əsasən, “Nun vəl qələm” surəsi nazil olan
 ikinci surədir”. Həmin nəzəriyyəni Əllamə Təbatəbai “Əl-
 Mizan” kitabında 13-cü cild, səh. 250-də, Beyhəqidən və o da
 İbn Abbasdan və Mucahiddən nəql etmişlər .

{ إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَدَّبَ نَبِيَّهُ فَأَحْسَنَ آدَبِهِ فَلَمَّا أَكْمَلَ لَهُ الْآدَبَ قَالَ: وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ }

_UCA ALLAH PEYğəMBƏRİN TƏRBIYƏLƏNMƏSİNİ ÖZ
 ÖHDƏSİNƏ GÖTÜRMÜŞDÜR. ƏN GÖZƏL VƏ BƏYƏNİLMİŞ
 YOLLA TƏRBIYYƏ ETDİ.ONUN TƏRBIYYƏSİNİ KAMIL
 DƏRCƏYƏ ÇATDIRDIĞI ZAMAN BELƏ BUYURDU:-
 ÖÜBHƏSİZ KI, SƏN BÖYÜK BİR əXLAQ SAHIBISƏN(۱)_ !

.۴

{ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا }

__EY ƏHLI-BEYT! ALLAH SIZDƏN ÇIRKINLIYI (GÜNAHI)
YOX ETMƏK VƏ SIZI TƏRTƏMİZ (PAK) ETMƏK İSTƏR(۲) __!

Bu ayə Həzrət Məhəmmədə (s) və onun pak Əhli-beytinin barəsində nazil olmuşdur. Ayə, onların şirk və küfrdən pak və hər növ çirkinlikdən uzaq olmalarına dəlalət edir. Onların paklığını hər növ kiçik və böyük günahlardan uzaq olmalarını öz öhdəsinə götürmüşdür.

Çünki kiçik və böyük günaha, xətaya və səhvə mürtəkib olmaq “rics və mənəvi çirkinlik” sayılır. Bu ayənin məzmununa əsasən peyğəmbər (s) və onun Əhli-beyti bu kimi sifətlərdən pak olmuşlar.

Təbəri öz təfsirində Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edərək belə deyir:

نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي خَمْسَةٍ فِيَّ وَعَلِيٍّ وَحَسَنِ وَحُسَيْنٍ وَفَاطِمَةَ

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ} ayəsi beş nəfər – Mən, Əli, Həsən, Hüseyin və Fatimə barədə nazil olmuşdur(۳) .

Bu hədisi Muhibbuddin Təbəri “Zəxairul üqəba” kitabında, Siyuti “Dürrul mənsur” təfsir kitabında da Həzrət Məhəmməddən (s) nəql etmişlər(۴) .

səh:260

“.[۱]–۱Nurus-səqəleyn” təfsiri, 5-ci cild; səh. 389-390 .

“.[۲]–۲Əhzab” surəsi, ayə-33 .

“ . [۳] – ۳Təbərinin təfsiri”, 22-ci cild, “Əhzab” surəsinin təfsiri, səh. 5 .

“ . [۴] – ۴Zəxairul-Üqba”, səh. 24; “Dürrul-Mənsur” təfsiri 5-ci cild; “Əhzab” surəsinin təfsiri ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ﴾ ayəsi səh. 198 ;

Rağib İsfəhani deyir “أَرَادَ” :Əradə” kəlməsinin mənası budur ki, Allah bir işin həyata keçib və ya keçməməsinə hökm etsin. Məsələn:

(۱) {أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً}

Yenə də Rağib deyir ki ﴿الرَّجْسَ﴾; hər növ istər zahiri və ya istərsə də batini pisliyə və çirkinliyə deyilir. Pislik və çirkinliklər dörd növdür. Çünki bəzən pislik və çirkinlik insanın öz təbəyətindədir. Bəzən də bir şeyin pisliyinə ağıl özü hökm edir. Bəzən isə pislik və çirkinlik şəriət baxımından , bəzən də şəriət və ağılın hər ikisinin hökmünə əsasən olur. Məsələn; Qumar oynamaq, meyit əti yemək və Allaha şəriq qoşmaq kimi (۲).

Bu izahatdan sonra belə aydın olur ki, ayə, Peyğəmbər (s) və onun Əhli-beytini hər növ çirkin sifətlərdən və pis əxlaqdan uzaqlaşdırır. Çünki bu kimi sifətlər Allah təalanın bəyənmədiyi və razı qalmadığı sifətlərdir. Yəni “rics”-dir. Allahın hökmü və iradəsi ilə pislik və çirkinlikdən (۳) pak və münəzzəh tanınan şəxslər bu kimi sifətlərin onlarda olması mümkün deyil.

Bu mübarək ayədən belə də başa düşmək olar ki, bu ailə həтта səhv üzündən olsa belə haram işlər görməkdən uzaqdırlar. Çünki haram işlər (şie və mötəzilə firqəsinin əqidəsinə görə)

fəsadlara malikdir. Həmin fəsadlar, onların haram olmasına səbəb olmuşdur. Baxmayaraq ki, səhv və xəta qüdrət və iradə ilə şərtlənən vəzifəni aradan götürür, amma hər halda haram işin qəbahətinin qoyduğu təsiri və onun zatında olan pisliliyi aradan apara bilməz.

.۵

{...أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى}

GöRDüNMü O KIMSƏNI (ƏBU CƏHLİ) KI, BİR BƏNDƏYƏ (SƏNƏ)

səh:261

“. [۱] – ۱Mufərədati-Rağib”, “Rəvədə” maddəsi ;

. [۲] – ۲Həmin mənbə “Rics” maddəsi .

. [۳] – ۳Söhbət “zahiri və batini çirkinlik”dən gedir. (Mütərcim)

NAMAZ QıLDıĞı VAXT MANE OLUR (۱) ?Bu ayə, peyğəmbərin (s) mədh və tərif edərək eyni zamanda xudpəsənd bir kişinin rəftarını pisləyərək irad tutduğunu bəyan edir. Bu şəxs həmişə peyğəmbər (s) namaz qıldığında ona mane olurdu. Bu ayədən iki nöqtə əldə etmək olar;

.۱Peyğəmbər (s) bəsət dövründən əvvəl;

Həzrət Məhəmməd (s) bəsət və risalət məqamına nail olmazdan öncə nəinki tövhid məqamına malik olmuş, hətta uca və böyük Allaha ibadət və pərəstiş də etmişdir. Çünki bu ayə “Ələq” surəsinin aylərindəndir. Məsum imamlardan (ə) nəql olunmuş

bir çox rəvayətlərin məzmununa və bir çox təfsirçilərin nəzərinə əsasən “Ələq” surəsi peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədə (s) nazil olan ilk surədir^(۲).

.۲Bu ibadət, ərəb yarımadasında yaşayan camaatın ibadətinə və adət- ənənələrinə məxsus olmayan bir ibadət idi. Buna görə də onlar peyğəmbərin (s) bu əməli ilə müxalifət edib ona narahatçılıq törətməklə ibadətinə mane olurdular.

Ayə barədə qeyd olunan bu nəzəri əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) bəzət dövründən əvvəl bəzən aşkar və bəzən də məxfi hallarda etdiyi ibadətləri barədə bir çox hədislər nəql etmək olar. Lakin biz burada onlardan fəqət biri ilə kifayətlənirik.

...السراير من جامع البزنطى عن زراره؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ وَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولَانِ: " حَجَّ رَسُولُ اللَّهِ | عَشْرِينَ حَجَّةً مُسْتَسْرًا مِنْهَا عَشْرَةٌ حَجَّجَ، أَوْ قَالَ: تَسَعَهُ (الوهم من الراوى) قَبْلَ النَّبِيِّ، وَقَدْ كَانَ صَلَّى قَبْلَ ذَلِكَ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِ سِنِينَ وَهُوَ مَعَ أَبِي طَالِبٍ فِي أَرْضِ بَصْرَى."

Sahibi Sərair Camei Bəzəntidən və o da Zuarədən nəql edir ki; “Mən bu mövzunu həm imam Baqirdən (ə) və həm də imam

səh:262

“ .[۱] – ۱Ələq” surəsi, ayə: 9-10 ;

. [۲] – ۲Rəvayət barədə “Nurus-səqəlyn” və “Əlborhan” təfsir kitablarına, Təfsirçilərin nəzərləri barədə “Tibyan”, “Durrul-mənsur”, “Məcməul bəyan”, “Əlmizan”, Xazen və Bəğəvinin təfsirlərinə müraciət edə bilərsiniz .

Sadiqdən (ə) eşitdim ki belə buyurdular: Allahın rəsulu Həzrət Məhəmməd (s) həcc əməllərini iyirmi dəfə gizli və məxfi yerinə yetirmişdir. Bu əməllərdən on və ya on doqquzunu (şəkk ravinin özündəndir) besət dövründən əvvəl yerinə yetirmişdir. Amma peyğəmbərin namaz qılmasına gəldikdə isə o, bu əməllərdən də qabaq var idi. Çünki o Həzrət (s) dörd yaşında ikən əmisi Əbu Taliblə Bəsrəyə səfər etdiyi vaxt namaz qılırdı(1)

Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı

Həzrət peyğəmbərimizdən (s) və Əhli-beyt (ə) nəql olunmuş bir çox rəvayətlər Qurani-Kərimin ayələrindən istifadə olunan mətləbləri təsdiq edir. Bu hədislər düzgün sənədlərə əsasən qeyd olunmuşdur. Hədislər İslam peyğəmbərinin (s) besətdən əvvəl hazırlığının olmasını onun ibadət və pərəstiş etməsini sübut edir. İndi isə bu kimi rəvayətlərdən bir neçəsini burada qeyd edirik:

.1

(خرجت من لدن آدم من نكاح غير سفاح)

İbn Səd “Təbəqat” kitabında Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edir ki; “Mənim nütfəm asimani şəriətin buyurduğu evlənmə yolu ilə düzəlmişdir. Şəriətin buyurmadığı yolla yox(2)”.
2

.2 Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talib (ə) öz Nəhcül-bəlağəsində buyurduğu “Qasiə” adlı geniş və fəsih xütbəsində peyğəmərimiz Məhəmməd (s) barədə belə buyurur:

... و لقد قرن الله به من لدن أن كان فطيماً أعظم ملك من ملائكته يسلك به طريق المكارم، و محاسن اخلاق العالم، ليله ونهاره، و لقد كنت معه أتبعه أتباع الفصيل أثرأه، يرفع لي في كل يوم علما من اخلاقه، ويأمرني بالافتداء به، ولقد كان يجاور في كل سنة بحراء، فأراه ولا يراه غيري...

səh:263

“ . [١] – ١Biharul-ənvār”, 15-ci cild; səh. 361 .

“ . [٢] – ٢Təbəqat”, 1-ci cild; səh. 32 .

“Həzrət Peyğəmbər (s) sütdən ayrılan zaman Allah təala öz mələklərindən birini peyğəmbərə (s) yaxın və onu qorumaq üçün məmur etdi. O, gecə-gündüz peyğəmbərə (s) gözəl və bəyənilmiş əxlaqi sifətləri, onun əldə etmə yollarını öyrədirdi. Mən də kölgə kimi ondan ayrılmırdım. Hər gün mənə əxlaq və elmin bir mərhələsini öyrədirdi. Məni öz fikirlərinə və yoluna itaət etməyə dəvət edirdi. Hər il Həra dağında tənha qalıb və başqalarının gözərindən uzaq olmaqla Allaha pərəstiş edirdi. Bunları məndən başqa heç bir kəs görmürdü(١)”...

٣İmam Məhəmməd Baqirin (ə) səhabələrindən biri buyurur:

{إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

_BəYƏNİB SEÇDIYI PEYğəMBƏRDƏN BAŞQA! (QEYBİ NƏ BİR MƏLƏK, NƏ DƏ BİR PEYğəMBƏR BİLƏR. ONUN AÇARLARı ANCAQ ALLAHıN əLİNDƏDİR. LAKİN ALLAH İSTƏDIYI PEYğəMBƏRƏ BİR MÖ CÜZƏ OLARAQ VƏHY YOLU İLƏ QEYBDƏN BƏ Zİ XƏBƏRLƏR BİLDİRƏR). ALLAH ONLARıN öNÜNDƏ VƏ ARXASINDA

(MƏLƏKLƏRDƏN İBARƏT) GÖZƏTÇİLƏR QOYAR (۲) .
ayəsinin təfsiri barədə o Həzrətə (ə) sual verdi. İmam (ə) onun cavabında belə buyurdu:

“Allah təala öz peyğəmbərlərinə bir neçə mələk göndərir. Bu mələklər onların əməllərinə və rəftarlarına nəzarət edir və təbliğ etmə yolunu onlara öyrədirlər. Həzrət Məhəmmədə (s) də ana südündən ayrılan kimi Allah təala onun üçün də böyük bir mələyi məmur edərək, həmişə ona gözəl və bəyənilmiş əxlaqi sifətləri öyrənməkdə yol göstərsin. Pis və bəyənilməyən əxlaqi sifətlərdən isə qorusun. Hələ peyğəmbər (s) cavan ikən, risalət və nübuvvət məqamına seçilməzdən qabaq həmin mələk peyğəmbəri (s) belə çağırırdı:

səh:264

. [۱] – İbn Əbil Hədidin “Nəhcül-bəlağə”-yə yazdığı şərhində,
192-ci xütbə; “Fəzlul-vəhy” 238-ci cild ;
“. [۲] – ۲əl-Cin” surəsi, 27-ci ayə ;

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ يَا رَسُولَ اللَّهِ |

Əssəlamu-ələykə ya Məhəmməd ya rəsul-Allah(

Həzrət Məhəmməd (s) elə bilirdi ki, bu ucalan səs qapı və divardan gəlir. Səbr edirdi və heç nə görmürdü(۱).

۴Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talib (ə) buyurur:

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ وَ أَنَا الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ لَا يَقُولُهَا بَعْدِي إِلَّا كَاذِبٌ مُفْتَرٌ صَلَّيْتُ قَبْلَ النَّاسِ بِسَبْعِ سِنِينَ

“Mən Allahın bəndəsi, Allah elçisinin qardaşıyam. Mən, “Siddiqul-əkbərəm (۲)”. Yalançılardan və fitnə salanlardan başqa heç kəs bu iddianı məndən sonra edə bilməz. Mən yeddi il hamıdan əvvəl namaz qılmışam”.

Bu rəvayəti İbn Macə öz “Sünənində (۳)” gətirmişdir.

عَبَدْتُ لِلَّهِ قَبْلَ أَنْ يَعْْبُدَهُ أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ تِسْعَ سِنِينَ

“Yeddi il hamıdan öncə Allaha ibadət və itaət etdim (۴)”

İbn Əbil Hədid deyir: Həzrət Əlinin (ə) bu cümləsində məqsədi budur ki, O, yeddi yaşından on beş yaşına kimi, hələ əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) tərəfindən nübuvvət və risalət iddiasından xəbər olmayan zamanda belə səliqəli şagird kimi həmişə Allah rəsulunun (s) kənarında idi. Həzrət Məhəmməd (s) bu dövrlərdə Həzrət İbrahimin (ə) dininə itaət edirdi və “hənəfiyyə” yolunu getməklə camaatdan uzaq bir yerdə ibadətlə məşğul olurdu. Bəzən bir neçə günü Həra dağında keçirirdi. Bəli, bütün bu dövrlərin hamısında Həzrət Əli

səh:265

. [۱] – ۱ İbn Əbil Hədidin “Nəhcül-bəlağə”-yə yazdığı şərhində

13-cü cild, səh. 200. 192-ci xütbə ;

. [۲] – ۲ İmam Əlinin (ə) ləqəblərindən biri .

. [۳] –۳Müqəddimə, 11-ci bölüm; 120-ci hədis; “Musnədi-Əhməd” ibn Hənbəl, 1-ci cild; “Musnədi-Əli ibn Əbi Talib”, səh. 99; “Təbərinin tarixi”ndə, 2-ci cild; “Zikrul-xəbəri ənma kanə əmrun-nəbiy” (s) səh. 310 ;

. [۴] –۴Nəsainin “Xəsais” kitabı 3-cü cild ;

(ə) peyğəmbərimiz Məhəmməd (s) kimi Allaha ibadət edirdi(۱).

Müəllif: İbn Əbil Hədidin Əmirəl möminin Əlinin (ə) sözləri barədə etdiyi təfsir tam surətdə səhih və doğrudur. Lakin peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) besətdən əvvəl Həzrət İbrahimin (ə) dininə itaət etməsi barədə söylədikləri şiə təhqiqatçıları tərəfindən qəbul olunmazdır. Çünki onlar peyğəmbərimizin (s) ilk gündən öz dininin əmrlərinə əməl etməsinə etiqladları vardır. Sadəcə olaraq, qırx yaşına kimi ona bu hökmlərin təbliğ olunması Allah tərəfindən əmr olunmamışdır.

Həzrət Məhəmmədin (s) əxlaqı

Bura qədər ayə və hədislər əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) uşaqılıq dövründən ta nübuvvət və risalət məqamına yetişmək üçün hazırlığı barədə bizə aydınlıq gətirdi. İndi isə insani və əxlaqi fəzilətlərdən yüksək bir dərəcəyə nail olması, ilk hazırlığın sonrakı kamilliyə yetişməyin nəticəsi olduğu barədə söhbət edəcəyik. İslam peyğəmbərinin gözəl və heyrətə salan əxlaqına xülasə şəkildə işarə edəcəyik ki, onun əzəmət və böyüklüyü qabaqcadan bəlli olsun. Bu yolla fikir və düşüncələrimiz sonrakı bəhslərə hazır olsun.

Həzrət Məhəmməd (s) gözəl həyatı, onun əxlaqının səviyyəsi, camaatla əlaqə və yaşayış tərzi barədə Qurani-Kərimin

ayələrindən ələ gətirmək mümkündür. Belə ayələrdən üçünü nümunə üçün burada gətiririk:

.۱

{لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ}

_SIZə öZüNüZDəN BİR PEYğəMBəR GəLDİ KI, SIZİN əZİYYəTə (MəşəQQəTə) DüşMəYİNİZ ONA AğıR GəLİR, O SIZDəN (SIZİN İMAN GəTİRMəYİNİZDəN) öTRü TəŞNəDİR, Mə MINLəRLə ŞəFQəTLİ, MəRHəMəTLİDİR !

(۲)_

səh:266

. [۱] – İbn Əbil Hədidin “Nəhcül-bəlağəyə” yazdığı şərh, 13-cü cild; səh. 248 .

“. [۲] – ۲Tövbə” surəsi, 128-ci ayə .

Bu ayə, Həzrət Məhəmmədin (s) müsəlmanlara qarşı atifəli, mehriban və məhəbbətinin olmasına dəlalət edir. Həmçinin peyğəmbərin müsəlmanlara olan məhəbbətinin təsirindən onların başına gələn narahatçılığın və qarşıdurmanın o Həzrətə (s) (nə qədər ağır və çətin olduğunu açıqlayır.

.۲

{فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لنت لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِن حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ }

_(YA RƏSULUM!) ALLAHIN MƏRHƏMƏTI SƏBƏBINƏ SƏN
ONLARLA (DöYüşDəN QAçıB, SONRA YANINA
QAYIDANLARLA) YUMŞAQ RəFTAR ETDİN. ƏGƏR
SəRTürəKLI OLSAYDIN, əLBəTTə, ONLAR SƏNİN
əTRAFINDAN DAĞILIB GEDƏRDİLƏR. ARTIQ SƏN
ONLARı əFV ET, ONLAR üçüN (ALLAHDAN)
BAĞIŞLANMAQ DİLƏ(۱)_ .

Bu ayə də İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) gözəl və bəyənilmiş əxlaqından söhbət açır. Onun gözəl əxlaqı və mülayim davranışı aləmlərin Rəbbi olan Allahın rəhmətindən bariz bir nümunə olduğuna işarə olunur.

Əgər ikinci cümləyə diqqət etsək – (وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا) Əgər sərt ürəkli olsaydın ”لَوْ (ləuv) kəlməsi ilə işləndiyini görərik. Bununla ayədə peyğəmbər (s) üçün tünd xasiyyətin, sərt ürəyin və pis əxlaqın olmasının mümkün olmadığı bildirilir. Çünki لَوْ (ləuv) kəlməsi ərəb dilidə adətən bir şeyin baş vermədiyi yerdə işlənir.

۳

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَاطِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ
إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ
فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ }

_EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! PEYĞƏMBƏRİN EVLƏRİNƏ SİZƏ
YEMƏYƏ İCAZƏ_

səh:267

“.[۱]-۱Ali-İmran” surəsi, 159-cu ayə .

_VERİLMƏDƏN (YEMƏYƏ DƏ VƏT OLUMADAN) GIRIB
ONUN BIŞMƏSİNİ GÖZLƏMƏYİN. LAKIN DƏ VƏT
OLUNDUQDA GEDİN VƏ (YEMƏYİNİZİ) YEDIKDƏN
SONRA (ORADA BİR-BİRİNİZLƏ) SÖHBƏTƏ
QAPILMADAN DAĞILIN. BU (SİZİN ÇOX
OTURMAĞINIZ), PEYĞƏMBƏRƏ ƏZİYYƏT VERİR, AMMA
O SİZDƏN (BUNU SİZƏ DEMƏKDƏN) UTANIRDİ. LAKIN
ALLAH DOĞRU SÖZDƏN ÇƏKİNMƏZ(۱)_ .

Yenə də bu ayə Həzrət Məhəmmədin (s) səhabələrindən nə qədər həyalı, utancaq olması və onun (s) əxlaqının gözəlliyindən söhbət açır. Çünki səhabələrin bir çoxu icazəsiz o Həzrətin (s) evinə daxil olaraq, onunla yeməkdən əvvəl və sonra oturaraq, söhbət edirdilər. Baxmayaraq ki, səhabələrin bu əməlinə görə narahat olurdu lakin, bu əziyyət və narahlığa qatlaşaraq səbr və təhəmmül edirdi, onların qəlblərini sındırmasın deyə öz məhəbbətini onlardan kəsmirdi. Bu qədər səbr və dözüm əxlaqi xüsusiyyətlərin ən şərəfətli sifətlərindəndir. Belə xüsusiyyəti İlahi peyğəmbərlərdən və rəhbərlərdən başqa dünyada qüdrətə və nüfuza sahib olanlar arasında tapmaq mümkün deyildir.

Vəhy və ictihad məsələsi

Qurani-Kərimin bir çox ayələrindən belə başa düşülür ki, Allah təala nübuvvət və risalət məqamına seçdiyi bir çox şəxslərə öz

xitabı və vəhyinin vasitəsi ilə üstünlük bəxş etmişdir. Vəhyin və xitabın müxtəlif yolları vardır (۲). Bəlkə bu müxtəlif yolların hamısına Şura surəsində işarə olunmuşdur:

{وَمَا كَانَ لَبَشْرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بآذَانِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ

səh:268

“ .[۱] – ۱Əhzab” surəsi, 53-cü ayə .

“ .[۲] – ۲Bəqərə” surəsi, 97-ci ayə; “Nəhl” surəsi, 2-ci və 102-ci ayələr; “Şüəra” surəsi, 193 və 194-cü ayələr; “Fatir” surəsi, 1-ci ayə; “Nəcm” surəsi, ayə 1-10; və “Təkvir” surəsi, 19-21-ci ayələrdə vəhyin növü barədə zikr olunmuşdur .

_(HEÇ BİR BƏŞƏR ÖVLADINA ALLAHLA DANİŞMAQ MÜMKÜN OLMAZ, ÇÜNKİ BƏŞƏR ÖVLADI OLAN PEYĞƏMBƏRLƏR MADDİ ALƏMDƏ, ZAMAN VƏ MƏKAN DAXİLİNDƏ OLDUQLARI HALDA, ALLAH QEYRİ-MADDİDİR, ZAMAN VƏ MƏKAN XARİCİNDƏDİR. ALLAHLA ONLAR ARASINDA MİNLƏRLƏ ZÜLMƏT VƏ NUR PƏRDƏSİ VARDIR. BUNA GÖRƏ DƏ ALLAHIN PEYĞƏMBƏRLƏRLƏ BİR YERDƏ QARŞI-QARŞIYA DURUB DANİŞMASI QEYRİ-MÜMKÜNDÜR). ALLAH BƏŞƏR ÖVLADI İLƏ (MUSANIN ANASI İLƏ OLDUĞU KİMİ) ANCAQ VƏHYLƏ (İLHAM VƏ RÖ YA İLƏ), YAXUD (MUSA KİMİ) PƏRDƏ ARXASINDAN DANİŞAR (ALLAHIN KƏLAMİ EŞİDİLƏR, AMMA ÖZÜ GÖRÜNMƏZ). VƏ YA BİR ELÇİ (MƏLƏK) GÖNDƏRƏR Kİ, O DA ALLAHIN İZNI İLƏ (GÖNDƏRİLDİYİ KİMSƏYƏ) ONUN İSTƏDİYİNİ VƏHY

EDƏR. HƏQIQƏTƏN,, O (HƏR ŞEYDƏN) UCADIR, HIKMƏT SAHIBIDIR(\\)_ !

•İlham yolu ilə nazil olan vəhy

Bütün Quran təfsirçilərinin bu ayə barədə olan nəzərlərindən belə başa düşülür ki, ayənin əvvəlində qeyd olunan vəhydən məqsəd ilham yolu ilə gələn vəhydir. Bu vəhyi Allah heç bir mələyin vasitəsi olmadan və ya səs icad etmədən, ayıq və yuxu halında bir çox məsələləri əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) qəlbinə nazil etmişdir. Peyğəmbər (s) də bu növ söz və ya əmrin vəhy olduğunu dərk edib və həmin əmrə əsasən rəftar edir. Məsələn: Həzrət İbrahimin (ə) oğlunun qurban kəsilməsi kimi.

Quranın açıq aşkar ayələrinə görə bu vəhy ona yuxu halında olarkən əmr olunmuşdur.

•Pərdə arxasında olunan vəhy

İkinci növdən məqsəd səs icad etmə yolu ilə vəhyin göndərilməsidir. Məsələn: Birinci hissədə mələk vasitəsi olmadan yerinə yetirilirdi. Lakin bəşər aləmində zehnin varlığı

səh:269

“.[\\]-\Şura” surəsi, 51-ci ayə .

bu ehtimalı belə düşünür; bu növ söhbətin nəticəsi budur ki, hər iki tərəf söhbət edərkən bir-birilərini müşahidə etsinlər və görsünlər. Buna görə də pərdə arxasında olmaq söhbət zamanı Allahı görməyin mümkün olmamasına bir işarədir.

Bu səbəbdən peyğəmbərlərdən Həzrət Musaya (ə) olan vəhy çox vaxt həmin ikinci yolla, yəni səs icad etmə yolu ilə nazil olurdu.

•👉Mələk vasitəsi ilə

İşarə

Üçüncü növ vəhyin mövzusu, mələyin göndərilməsidir. Allah təala öz peyğəmbərlərinə istədiyi məsələləri mələk vasitəsi ilə çatdırırdı. Peyğəmbərlər üçün vəhy bəzən bu üç yolla bəzən isə bu üç yollardan birinin vasitəsi ilə baş tuturdu.

Başqa etibara görə vəhyi belə də bölmək olur:

•!Qurani vəhy:

Bəzən peyğəmbər Həzrət Məhəmmədə (s) Allah tərəfindən vəhy olunan ayələrin sözləri və tərkibləri Allah tərəfindən idi. Bu növ vəhyin mənası və məfhumu “Qurani vəhy” adlanır. Quran bu növ vəhyin vasitəsi ilə əmələ gəlmişdir.

•👉Qurani olmayan vəhy:

Bəzən isə vəhyin məna və məfhumu Allah tərəfindən, lakin sözlər və tərkiblərin özü isə peyğəmbər (s) tərəfindən olmuşdur. Yəni, mətləb Allah tərəfindən peyğəmbərə vəhy olunmuş və o da onu öz bəyanı və cümlələri ilə camaata çatdırmışdır. Vəhyin belə növünə Qurani olmayan vəhy deyilir.

Peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) hədisləri və sünnəsinin kökünü məhz bu kimi vəhylər təşkil edir.

Qurani olmayan vəhy

Qurani-Kərimin ayələrinə diqqət etməklə, mutaliə etdikdə görürük ki, əziz İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədə (s) Qurani vəhy nazil olduğu kimi bəzən Qurani olmayan vəhylər də nazil olmuşdur. Yuxu və ya oyaq hallarında da Allah

səh:270

tərəfindən əziz Peyğəmbərimizə (s) əmrlər olunmuşdur. Allahın elçisi də həmin əmrlərə və göstərişlərə əsasən onları yerinə yetirmişdir. Bəzi yerlərdə Allah təala Qurani olmayan vəhyin möhkəmlənməsi və təsdiqi üçün və yaxud başqa münasibətlərə görə Qurani vəhy də nazil edirdi.

Belə vəhylərdən bir neçəsini nümunə olaraq əziz oxucularımızın nəzər diqqətinə çatdırırıq:

1. Belə yerlərdən biri “Ənfal” surəsidir. Bu surə Bədr döyüşündə baş verən bəzi hadisələrdən bəhs edir. Ayələr bu döyüşün şəhində (haqqında) nazil olmuşdur. Təfsirçilərin hamısı bu surənin “Bədr” döyüşündən sonra nazil olduğunu bildirirlər.

{كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ} * {وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَهِ تَكُونُ لَكُمْ}

NECƏ KI, RƏBBİN SƏNİ HAQQ (CIHAD) UĞRUNDA ÖZ EVİNDƏN ÇIXARTDI... O ZAMAN ALLAH SİZƏ İKİ DƏSTƏDƏN BİRİNİN SİZİN OLMASININ VƏ D EDİRDİ. SİZ SILAHSIZ (QÜVVƏTSİZ) KARVANIN SİZİN OLMASININ ARZU EDİRDİNİZ(1) .

Bu ayələrdə Qurani olmayan vəhy və əmrin döyüşə başlamazdan öncə olduğunu təsdiq edir(۲).

۲Peyğəmbərin (s) öz səhabələri ilə hicrətin altıncı ilində Məkkəyə ziyarət qəsdı ilə çıxması da bu nümunələrdən biridir. Bu əmr peyğəmbərə ilham və yuxu surətində çatdırılmışdır. Əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) də bu əmrə əsasən hərəkət etmişdir. Bu hərəkət Hüdeybiyyə sülhü ilə nəticələndiyi üçün həmin il peyğəmbər (s) həcc əməllərinin hamısını yerinə yetirə bilmədi. Həzrətin (s) səhabələrindən bir

səh:271

“ .[۱] –۱Ənfal” surəsi, 5-ci və 7-ci ayələr ;

. [۲] –۲Bu məsələnin izahı üçün “Ənfal” surəsinin təfsirinə, Təbərinin təfsir kitabına, Bəğəvinin təfsir kitabına, “Məcməul-bəyan”a, “İbn Kəsir”in və “Xazi”nin təfsir kitablarına müraciət edə bilərsiz .

çoxunun dedi-qoduları bu ayənin nazil olmasına səbəb oldu:

{اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ}

_AND OLSUN KI, ALLAH-TƏALA ÖZ PEYĞƏMBƏRİNİN (MƏKKƏ FƏTHİ) RÖ YASININ ÇIN OLDUĞUNU TƏSDİQ ETDİ. (EY MÖ MINLƏR!) SIZ, İNŞALLAH, ƏMIN-AMANLİQLA, (BƏ ZİNİZ) BAŞINIZI QIRXDIRMIŞ, (BƏ ZİNİZ SAÇINIZI) QISALTMIŞ HALDA VƏ

(MüşRIKLƏRDƏN) QORXMADAN MƏSCİDÜLHƏRAMA DAXİL OLACAQSINIZ(1) .

۳. Qurani olmayan vəhyin nümunələrindən biri də Cümə surəsində qeyd olunmuşdur. Bu surədə Allah belə buyurur:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ }

__EY İMAN GƏTİRƏNLƏR! Cümə Günü NAMAZA ÇAĞIRILDIĞINIZ ZAMAN ALLAHı ZIKR ETMƏYƏ TƏLƏSİN Və ALIŞ-VERİŞİ BURAXIN(2) .

Bu ayənin məzmunundan və onun şəni nüzulu barədə söylənilən bir çox rəvayətlərdən, həmçinin onun təfsirindən belə aydın olur ki, bu ayə nazil olmazdan əvvəl cümə namazı vacib buyurulmuşdur. Müsəlmanlar da onu qılırdılar. Lakin bu ayə cümə namazının əhəmiyyətinə görə nazil olmuşdur. Çünki müsəlmanların bəziləri səhv edirdilər. Onların sərvətə və ticarətə olan hədsiz meyl və həvəsləri nəticəsində onlar namazdan qafil olurdular. Bu ayə onların namaza diqqətsiz yanaşdıqlarına təhdid edərək cümə namazı hazır olan vaxtda alış-veriş, kəsb və ticarətdən əl çəkmələrini və Allahı yad edərək, zikr etməkdə çalışmalarını tələb edir.

Aydındır ki, cümə namazı barədə bu ayədən başqa bir ayə Quranda mövcud deyildir və bu namazın qılınması barədə olunan əmr Qurani olmayan vəhy olmuşdur.

Sadaladığımız nümunələr Qurani və qeyri-Qurani vəhyin

“.[۱]-۱Fəth” surəsi, 27-ci ayə .

“.[۲]-۲Cümə” surəsi, 9-cu ayə .

izahına aid idi. Yoxsa İslam qanunları barədə Qurani-Kərimdə ona heç bir işarə olunmayan onlarca hökm və əmrləri qeyd etmək olar. Bunların hamısı ilham və qeyri-Qurani vəhy yolu ilə gəlmişdir.

Görəsən Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi?

Şiə məzhəbinin əqidəsi budur ki, peyğəmbərimiz (s) öz əmr, qanunlar və hökmlərində ictihad etmirdi. Bəlkə vəhyə əsaslanaraq bu yolla əməl edir və vəhy almadıqda isə vəhyin və İlahi əmrin nazil olmasını gözləyirdi. Qurani-Kərimdə bəzi ayələr və bir çox rəvayətlər bu nəzəriyyəni təsdiq edir. İndi isə nümunə üçün bir neçə ayəni burada qeyd edirik:

.۱

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

O, üRƏYİ İSTƏYƏNİ DANİŞMİR. BU, ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZIL OLAN BİR VƏHYDİR(۱) .

Bu ayə peyğəmbərin (s) bir başa vəhyə və İlahi əmrlərə söykəndiyini təsdiq edir. Hər növ həvəs və istəkdən olan danışmalarını və ya ictihadı ondan uzaqlaşdırır.

.۲

{وَإِذَا تُلِي عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا إِنَّتِ بُرْآنٌ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَبَدِّلَهُ مِنْ تَلَقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ... }

(MüşRIKLƏRə) AYƏLƏRİMİZ AçıQ-AYDıN OXUNDUĞU ZAMAN (QIYAMƏT GÜNÜ HAQQ-HESAB ÜÇÜN) BİZİMLƏ QARŞILAŞACAQLARINA üMİD ETMƏYƏNLƏR: "BUNDAN AYRı BİR QUR AN GƏTİR VƏ YA ONU DƏYİŞDIR!" - DEYƏRLƏR. ONLARA DE: "MƏN ONU ÖZBAŞINA (İSTƏDIYIM KİMİ) DƏYİŞƏ BİLMƏRƏM. MƏN ANCAQ MƏNƏ GƏLƏN VƏHYƏ TABE OLURAM(۲) .

Fəxri Razi geniş şəkildə bu ayənin təfsiri barədə belə deyir:

مَنْ أَنْعَمَ مَعَهُ مَنْعًا وَهَيَّاهُ تَابِعًا)

səh:273

“.[۱]-۱Nəcm” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr .

“.[۲]-۲Yunus” surəsi, 15-ci ayə .

oluram) cümləsi peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) vəhy olmadan əmr etmədiyini və öz-özünə ictihad edərək rəy vermədiyini və öz nəzərindən istifadə etmədiyini çatdırır(۱).

.۳

{ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ }

DE: "MƏN SİZƏ DEMİRƏM KI, MƏNİM YANIMDA ALLAHIN XƏZİNƏLƏRİ VARDIR. MƏN QEYBİ BILMİRƏM VƏ SİZƏ DƏ DEMİRƏM KI, MƏN MƏLƏYƏM. MƏN YALNIZ ÖZÜMƏ GƏLƏN VƏHYƏ TABE OLURAM(۲)"

Fəxri Razi yenə öz təfsirində bu ayə barədə belə deyir:- Ayədən başa düşülən mətləb budur ki, bu ayə açıq aşkar Peyğəmbərin (s) əhkamlardan və İlahi əmrlərdən heç birində ictihad etməmiş və özündən heç bir söz də deməmişdir. Əksinə, onun verdiyi bütün göstərişlərin hamısı İlahi vəhydən ibarət olub.

Bu məsələ () { وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ } O, ÜRƏYİ İSTƏYƏNİ DANIŞMIR. BU, ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZIL OLAN BİR VƏHYDİR ((۳) ayəsi ilə təsdiq olunmuşdur(۴).

.۴

{إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ}

(YA RƏSULUM!) HƏQIQƏTƏN,, BİZ SƏNƏ QUR ANI HAQQ OLARAQ NAZIL ETDİK KI, ALLAHIN SƏNƏ GÖSTƏRDIYI (ÖYRƏTDİYI, BILDIRDIYI) İLƏ İNSANLAR ARASINDA HÖKM EDƏSƏN(۵) .

Fəxri Razi bu ayənin təfsirində belə deyir:

Əvvəldə söylədiyimiz kimi aydın olur ki , لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ , cümləsinin mənası “Allahın sənə göstərdiyi (öyrətdiyi, bildirdiyi) ilə

səh:274

“ .[١] – ١Fəxri Razinin təfsiri”, 1-ci çap; 17-ci cild; səh. 56 ;

“ .[٢] – ٢Ənam” surəsi, 50-ci ayə .

“ .[٣] – ٣Nəcm” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr .

“ .[٤] – ٤Fəxri Razinin təfsiri”, 1-ci çap; 12-ci cild; səh. 231 .

“ .[٥] – ٥Nisa” surəsi, 105-ci ayə .

insanlar arasında hökm edəsən.” mənasındadır. Buna görə də alimə "görən" deyirlər. Çünki hər növ şək və şübhədən boş olan yəqini elm o qədər güclü və aşkardır ki elə bil insan gözü ilə hər şeyi görür.

Buna görə də Ömər deyirdi ki:- Heç kəsin “Mən Allah deyən kimi hökumət edəcəm” deməyə haqqı yoxdur. Çünki bu mərhələ peyğəmbərlərə Allah tərəfindən verilən bir məqamdır və peyğəmbərlərdən savayı heç kəsə inayət olunmamışdır.

Fəxri Razi yenə də deyir: “Həqiqət aydınlaşdıqdan sonra belə deyirik:-Alimlər və təhqiqatçılar deyirlər ki, bu ayə Peyğəmbərin (s) vəhydən başqa heç bir əmrin vermədiyinə və heç bir yerdə İlahi göstəriş olmadan əmr vermədiyinə dəlalət edir. Çünki peyğəmbərin vəhydən başqa bir əmr vermədiyindən aydın olur ki, ictihad etmək və şəxsi rəyi izhar etmək peyğəmbərə (s) caiz deyildir”^(١).

Həmin mətləbi Buxari də öz Səhihində təsdiq etmişdir. Lakin Peyğəmbərin (s) sözlərinin və əməllərinin vəhydən sərçəsmə tutduğuna gəldikdə isə belə bir xüsusi ünvanda mövzu açmışdır:

“Əgər Peyğəmbərdən (s) ona vəhyi nazil olmayan bir şey barəd, sual olunsaydı O (s), cavab verməzdi və yaxud "bilmirəm, onun hökmü hələ sabit olmayıb" deyə cavab verərdi. Ta həmin mövzuda Peyğəmbərə (s) vəhy nazil olardı. O) أَرَكَ اللهُ ,ərakəllahu) ayəsinə dəlil olaraq qiyas və ya şəxsi rəyi ilə bir söz deməzdi(۲) ”.

səh:275

“ .[۱] –\Fəxr Razinin təfsiri” 11-ci cild; səh. 33 ;

“ .[۲] –۲Səhihi-Buxari” 9-cü cild; “Kitabul-etisamu bil kitabi və sunnə”, mövzu -8; “Ma kanən-Nəbiyyu yusəl”, hədis: 879; 6880. “Səhihi-Buxari” 9-cu cild, “Kitabul-etisamu bil kitabi və sunnə”; 9-cu və 3-cü bölüm; hədis: 686. “Kitabul fəraiz” 6-cı cild, 1-ci bölüm, hədis: 6344; “Kitabut-tövhid”, 29-cu bölüm, hədis: 7024; “Kitabul-mərza” 5-ci bölüm, hədis: 5327; 1-ci cild, “Kitabul-elm”, “Qovlullah” bölümü, “Və ma utitum min elmin illa qalilən”, hədis: 125; 4-cü cild, “Kitabut-təfsir”, “İsra” surəsinin təfsiri, 850-ci bölüm, “Və yəsəlunəkə ənir-Ruh” hədis: 4444 ;

səh:276

" .۲Nübuvvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından

"NüBUVVƏT" SƏHIHEYİN VƏ ƏHDEYN (۱)KİTABLARı BAXıMıNDAN

Nübuvvət Tövrat və İncil baxımından

Əziz oxucu! Keçən fəsillərdə oxuduğunuz, Qurani-Kərimdə peyğəmbərlər xüsusilə İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd

(s) barədə gələn ayələrin və imamlarımızdan nəql olunan rəvayətlərin xülasəsi idi. Bu mötəbər ayələrdə və rəvayətlərdə peyğəmbərlərin əsil əxlaqi, imani, ictimai və siyasi çöhrəsini görürük. Bu ayələr və rəvayətlər vasitəsilə onların nübuvvətdən əvvəl və sonrakı şəxsiyyət və fəaliyyətlərinə nəzər salır, onların böyük şəxsiyyətini və xüsusi mövqeyini zehnimizdə canlandırır, müqəddəsliyini, böyüklüyünü, ismətini və hər növ günahdan uzaq olduğunu isbat edirik.

Lakin müəyyən səbələr üzündən (bu səbələri burada şərh etmək bəhsimizin mövzusunun xaricidir) Tövrati və İncili təhrif edənlər, peyğəmbərləri tamam başqa sima və çöhrə ilə bizə təqdim edirlər. Tövrət və İncildə nəinki peyğəmbərlər üçün ismət (günahsızlıq) sübut olunmayıb və peyğəmbərlər

səh:277

. [1] -\ƏHDEYN- ƏHDI QƏDIM VƏ ƏHDI CƏDİD ADLANAN İKİ KİTABA DEYİLİR. BU KİTABLARDAN MƏQSƏD TÖVRAT VƏ İNCİLDİR .

paklıq, zahidlik, müqəddəslik və itaətkar kimi də təqdim olunmayıb. Bəlkə, bu iki kitabda peyğəmbərlik məqamı o qədər kiçildilib və peyğəmbərlərə yaraşmayan elə sifətlər sadalanıb ki, onların həqiqi çöhrəsini eybəcərləşdirmiş, hətta adi insanlardan da aşağı səviyyədə təqdim olunmuşdur. Bu kitablarda peyğəmbərləri əyyaş, kefcil, istək və şəhvətlərinin qarşısını ala bilməyən, heç bir əxlaqi və mənəvi dəyərləri olmayan şəxslər kimi təqdim etmişlər. İndi isə bu barədə Tövrət və İncildən bir neçə nümunə gətiririk.

.\Zəmanəmizdə olan Tövrat Həzrət Lut (ə) və onun qızları barədə belə deyir:

“–Elə ki Lut (ə) iki qızı ilə dağda sakin oldular, böyük qız bacısına dedi:

–Atamız Lut qocalıb. Burada heç bir kişi xeylağı da yoxdur ki, bizimlə evlənsin. Gəl atamızı içirdək və onunla yatağa girək ta atamızın nəslini qoruyaq. O gecə öz atalarına şərab verdilər və böyük qız onunla cinsi əlaqəyə girdi. Lutun (ə) bu işdən xəbəri olmadı. Ertəsi gün böyük qız kiçik bacıya dedi:

–Dünən mən atamızla cinsi əlaqəyə girdim. Bu gecə də ona şərab verək sən də gəl onunla yat.

Həmin gecə yenə də ona şərab içirdilər və kiçik qız da atası ilə cinsi əlaqəyə girdi. Lutun (ə) bu işdən yenə də xəbəri olmadı. Beləliklə, qızların ikisi də öz atalarından hamilə qaldı.

Böyük qız bir oğlan uşağı dünyaya gətirdi. Onun adını “Muab” qoydular. O, Muabilərin atası sayılırdı. Kiçik qız da bir oğlan uşağı dünyaya gətirdi. Onun adını “İbn İma” qoydular. O, isə “Bəni Əmun”-luların atası sayılırdı(1).”

.\Yenə də həmin Tövratda belə oxuyuruq:

“Həzrət Davud (ə) imanlı döyüşçü “Üryanın” arvadı ilə zina

. [1] – 1 Tövrət, sefri Təkvini İshah 19, 30-38-ci bəndlər .

etdi. Üryanın arvadı bu zinadan uşağa qaldı. Davud (ə) biabır olmamaq üçün Üryanı döyüş meydanından çağırdı və ona öz evinə getməyi əmr etdi. “Ürya” imtina etdi və dedi:

–Mənim sərkərdəm “Yuab” öz əsgərləri ilə döyüşdə ikən mən öz evimdə yeyib-içib, arvadımla yata bilmərəm. Sənin canına and olsun ki, belə işi heç vaxt görmərəm. Davud (ə), onu evə göndərməkdən məyus oldu və Üryanı bir gün öz yanında saxladı. Onunla yemək yeyib şərab içdi. Üryaya şərab içirdib onu məst etdi. Ertəsi gün “Yuaba” məktub yazıb “ Ürya ilə göndərdi ki, “Yuab” Üryanı müharibənin ən şiddətli yerinə, ön cərgəyə göndərsin və onun arxasını boş qoyun ki, nizələr və oxlar onu məhv etsin. Yuab, Davudun fərmanına uyğun olaraq hərəkət etdi. Beləliklə, Ürya öldürüldü. Üryanın ölüm xəbəri elə ki, onun arvadına çatdı, Ürya üçün matəm saxladı. Matəm günləri qurtardıqdan sonra Davud onu öz evinə apardı və rəsmən özünə arvad etdi. O zinadan bir oğlan uşağı dünyaya gəldi. Davudun bu işi Allahın xoşuna gəlmədi(1).

İncildə gəlmişdir ki, Davudun başqa oğlu Suleyman peyğəmbər də bu qadından dünyaya gəlmişdir(2).

. 3 Yuhənnanın İncilində belə oxuyuruq:

“Həzrət İsa Məsih (ə) bir gün toy məclisində idi. Onların şərabı qurtardı. İsa (ə) möcüzə göstərərək onlar üçün altı çəllək şərab hazırladı”(3).

Həmçinin Luqanın İncilində belə oxuyuruq ki;

“Həzrət İsa Məsih (ə) nəinki şərab içərdi hətta sərxoşluğa qurşanmış insanlardan biri idi(۴)”.

Bunlar Tövrət və İncildə peyğəmbərlər haqqında yazılmış səh:279

.[۱] – ۱Tövrət, ikinci Samuel islah – 11-12 .

.[۲] – ۲İncil Məttə, islah hədis:-1 .

.[۳] – ۳Yuhənna 2-ci bölüm .

.[۴] – ۴Luqa 7-ci bölüm, Məttə -11-ci bölüm .

iftiralardan bir neçə nümunə idi ki, bir peyğəmbəri məst edir və qızları ilə zina etdirirlər, onlardan oğlan uşağı dünyaya gətirirlər, gah da Davud kimi bir peyğəmbərin öz əsgərlərindən birinin arvadı ilə zina etdirirlər və o qadın uşağa qaldıqdan sonra rüsvayçılığın qarşısını almaq üçün Davud çıxış yolunu o zabiti öldürtdürməkdə görür. Nəhayət, o əsgər Davudun əmri ilə öldürülür. Öldürüldükdən sonra isə Davud onun arvadını ələ keçirir və Suleyman (ə) kimi peyğəmbər belə bir qadıncan dünyaya gəlir.

Başqa bir yerdə şərab düzəltməyi bir peyğəmbərin ən böyük möcüzəsi kimi qələmə verir və bu peyğəmbəri şərab içən və içkiyə qurşanan bir şəxs kimi təqdim edirlər.

Nübuvvət, Səhiheyn kitablarında

Təəssüflər olsun ki, “Səhihi Buxari və Səhihi Müslim” kitablarında da (əsl hədəfimiz bu iki kitabı araşdırmaqdır) həqiqətlər Tövrət və İncildəki kimi təhrif olunmuşdur. Bu iki

kitabda da peyğəmbərlərin həqiqi çöhrəsi eybəcərləşdirilmiş və keçmiş peyğəmbərlərdən söz getdikdə, yəhudi və qeyri-yəhudi dastan yazarları və hekayə yazarları tərəfindən uydurulmuş, əfsanələr bu iki kitaba daxil edilmiş və müsəlmanlara səhih hədis adı ilə təqdim olunmuşdur.

Ən mühüm olanı budur ki, ancaq adı “Səhih” olan bu iki kitabda nəinki keçmiş peyğəmbərlərin həqiqi şəxsiyyəti dəyişdirilmiş, gülünc və təhqiramiz formaya salınmış hətta əziz İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) də həqiqi, mübarək, gözəl siması dəyişdirilmiş, Quran ayələri ilə və həqiqətlə uyuşma vəziyyətdə salınmışdır.

Yalan uydurmağın tarixi

İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) həyatı barədə “Səhiheyn”-də gəlmiş hədisləri araşdırarkən bu həqiqət

səh:280

bizim üçün aydın olur ki, həqiqət təhrif edilib və dəyişdirilmişdir.

İslam peyğəmbəri haqqında yalan uydurmaq və şaiyə yaratmaq elə peyğəmbərimizin öz dövründən başlanmışdır. Peyğəmbər (s) hələ həyatda ikən bir çox insanlar o Həzrəti (s) çox sevdikləri üçün və bir çoxları da ona nifrət etdikləri üçün və bir qisim də başqa səbəblərdən peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) haqqında yalanlar uydurmuş və həqiqətə uyğun olmayan şaiyələr yaymışlar. İş o yerə çatmışdır ki, peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) mənber üstə ümumi surətdə camaatı belə yalan uyduran şəxslərin varlığından agah etmiş və yalan uyduranları qorxudaraq bu nalayiq və təhlükəli işin nəticəsində çəkindirərək belə buyurmuşdur:

لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ مِنْ كَذَّبَ عَلَيَّ فَلْيَلِجِ النَّارَ

EY CAMAAT! MƏNİM ünVANıMA Və MƏNİM ADıMDAN YALAN UYDURMAYIN. HƏR KƏS MƏNİM DİLİMDƏN YALAN UYDURSA ONUN YERİ CƏHƏNNƏMDİR(1) .

Bir gün Səlim ibn Qeys Əmirəl möminin Əlidən (ə) camaat arasında peyğəmbər haqqında gözəl hədislərin doğruluğu və səhvliyi barədə soruşdu. O Həzrət (ə) bu sualın cavabında maraqlı bir xütbə söylədi (2). Və bu gözəl xütbəsində hədisləri və onları nəql edənləri neçə dəstəyə ayıraraq buyurdu və o xütbənin əvvəl cümlələri belədir:

إِنَّ فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقًّا وَبَاطِلًا وَصِدْقًا وَكَذِبًا وَنَاسِخًا وَمَنْسُوخًا وَ مُحْكَمًا وَ مُتَشَابِهًا وَ حَفْظًا وَ وَهْمًا وَ لَقَدْ كَذَّبَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ | عَلَيَّ عَهْدِهِ ...

səh:281

“ . [1] – Səhihi-Buxari” 1-ci cild; “İsmun mən kəzzəbə ələn-Nəbiyy” (s) bölümü; hədis: 110-106, və 5-ci cild, 109-cu bölüm, “Mən sumiyə biəsmail-ənbiya”, hədis: 5844; və “Tuhəful-uqul”, səh. 45 ;
 . [2] – Çıxış etdi ;

“Camaatın əlində olan hədislərin arasında haqla batil, doğru ilə yalan, nəsxlə mənsux , (1)möhkəm və mütəşabih , (2)həqiqətlərlə

səh:282

. [١] – ١ Mütərcim: Nəsx, ərəb sözü olub, lüğətdə “bir şeyi yoxa çıxarmaq”, aradan aparmaq”, “dəyişdirmək” və “məhv etmək” mənalarına malikdir. Əllamə Təbatəbai bu barədə yazmışdır ki; “Quranın (şəriət) hökmlərinə aid olan ayələr arasında sonradan nazil olub əvvəllər nazil və əməl olunmuş hökmün yerini tutan və əvvəlki hökmü qüvvədən salan müəyyən ayələr mövcuddur. (Belə olan halda) əvvəlki ayələrə “Mənsux” (qüvvədən düşmüş), sonradan gələn ayələrə isə “Nasix” (qüvvəyə minmiş yeni hökm və ayə) deyilir... . Qurani-Kərimdə “nəsx”, “mənsux” hökmün etibar müddətinin sona çatdığını bildirir. Belə ki, birinci hökmün verilməsi məhdud və müvəqqəti bir məsləhət olduğu üçün onun hökm təsiri (qüvvədə olması) da məhdud və müvəqqəti olacaq. İkinci hökmün qüvvəyə minməsi ilə (öz yerini ona verəcəkdir). Qurani-Kərimin iyirmi üç il ərzində tədricən nazil olmasını ağılabatan saymaq olar. (“Quran dər İslam” Əllamə Təbatəbai, səh. 48-49. Əllamə Mərifət isə bu barədə belə yazır: “Nəsx” zahiri baxımdan davam etməsi lazım olan keçmiş bir hökmün aradan qaldırılmasına deyilir. Belə ki, onların bir yerdə cəm olması (uyğunlaşması) mümkün olmasın... (“Ət-Tibyan fi ulumil-Quran”) 2/277 .

. [٢] – ٢ Mütərcim: “Möhkəm və mütəşabih” - Ərəb dilinin lüğət alimləri “möhkəm” sözünün aydın, əsaslı, dayaq, başqasının dayaq nöqtəsi, əyrilik və azgınlıqdan saxlayan kimi mənalara malik olduğunu bildirmişlər. (Lisanul ərəb, İbn Mənzur, 3272, “Əqrəbul-məvarid”, Seruni , 1/697-698, “Müfrədatu əlfazil-Quran”, Rağib İsfəhani, səh:248-251, “Ət-Tərifat”, Corcani, səh:89, “Qamusul-Quran”, Qurəşi, 2/165,4/2-3; Rağib İsfəhani bu barədə belə yazmışdır: “Həkəmə (حَكَمَ) sözünün əsli islah üçün (müəyyən şeylərin) qarşısını almaq mənasındadır... Möhkəm isə istər ləfz, istərsə də mənasında heç bir şübhə

olmayan sözə deyilir.”(“Müfrədatu əlfazil-Quran”, Rağib İsfəhani, səh:248-251;) “Mütəşabih” sözü isə oxşar, misli, mənə və ya ləfz baxımından digər bir şeyə bənzər və qeyri-aydın mənalarına malikdir. “Şəbəh (الشبه) ”sözünün əsli keyfiyyət baxımından oxşarlıq mənasına malikdir. Mütəşabih isə istər ləfz, istərsə də mənə baxımından bir-birinə bənzəyən və buna görə də izah və təfsiri çətin olan sözlərə deyilir.” (“Müfrədatu əlfazil-Quran”, Rağib İsfəhani, səh:443;) Hər dörd mənəni (Nasix, mənsuz, möhkəm və mütəşabih) Qurani-Kərim “Ali İmran” surəsinin 7-ci ayəsində gözəl şəkildə açıqlamışdır .

{هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ يَا رَاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ } “ (Rəsulum!) Sənə Kitabı (Qur’anı) nazil edən Odur. Onun (Kitabın) bir hissəsi (Qur’anın əslini, əsasını təşkil edən) möhkəm (mə’nası aydın, hökmü bəlli olan), digər qismi isə mütəşabih (çətin anlaşılan, dəqiq mə’nası bilinməyən, məğzi bəlli olmayan) ayələrdir. Ürəklərində əyrilik (şəkk-şübhə) olanlar fitnə-fəsad salmaq və istədikləri kimi mə’na vermək məqsədilə mütəşabih ayələrə uyarlar (tabe olurlar). Halbuki onların yozumunu (həqiqi mə’nasını) Allahdan (yaxud Allahdan və elmdə qüvvətli olanlardan) başqa heç kəs bilməz. Elmdə qüvvətli olanlar isə: " Biz onlara iman gətirdik, onların hamısı Rəbbimizin dərgahındandır", - deyərlər. Bunları ancaq ağıllı adamlar dərk edərlər.” Mütərcim: Bu mənələr hədislərdə də öz əksini tapmaqdadır .

qaranlıqlar bir-birinə qarışmışdır. Hətta, Allahın Rəsulunun (s) yaşadığı dövrdə onun adına yalan uydururdular(۱)”.
(۱)

O Həzrətin vəfatından sonra bu səbəblər get-gedə artmağa başladı və yavaş-yavaş camaatla peyğəmbər dövründə olan əsassız yalanların və şaiyələrin əsl səbəbləri arasında zaman məsafəsi yarandı. Bu zaman fasiləsi getdikcə çoxalır, camaat peyğəmbər dövrünün həqiqətlərindən uzaq düşməyə başladı. Peyğəmbərin (s) nübuvvətdən əvvəlki həyatı, vəhyin necə başlanmağı, peyğəmbərin daxili və ailə həyatı, müsəlmanlarla davranış və rəftarı, xülasə desək o Həzrətin (s) bütün həyat tərzi camaatın hədəf və istəklərinə uyğun olaraq rənglənib dəyişdirildi. Hər kəs öz xüsusi hədəf və məqsədlərini təmin etməkdən ötrü o Həzrətin dilindən yalan hədis uydururdu. Bu əqidə, hədəf və məqsədlərini sübut etməkdən ötrü Həzrət peyğəmbərin (s) həyatını nümunə gətirərək o həzrətdən hədis nəql edirdilər. Müaviyyənin vaxtına kimi ümumi vəziyyət belə davam edirdi. Müaviyyənin xilafəti dövründə hədis uydurma işi əsaslı və təhlükəli xarakter almağa başladı.

Onun əmri ilə hədis düzəltmə fabrikləri işə düşdü. Müaviyyə bu saxta hədisləri özünün cürbə-cür və gizli hədəfləri üçün istifadə edirdi. O cümlədən özünün qeyri

səh:283

. [۱] – İbn Əbil Hədid Mötəzilinin Nəhcül-bəlağəyə yazdığı şərhində; 1-ci cild1,səh. 38; Xütbə-203; Səlim ibn Qeysin kitabı səh. 104 ;

İslami hərəkatlərinə bəraət qazandırmaq üçün və oğlunun gələcəkdə müsəlmanların rəisliyinə çatması üçün ötrü heç bir fəaliyyətdən çəkinmirdi. Bu hədəf və qərəzinə çatmaqdan ötrü o, hədis düzəltmə fabriklərindən bacardıqca çox istifadə edirdi. Saxta hədislərdə peyğəmbərin (s) böyük şəxsiyyətini kiçiltmək istəyirdi. Çalışırdı ki, peyğəmbərin (s) ulu şəxsiyyətini özü və

oğlu Yezidin səviyyəsinə endirsin. Peyğəmbərin (s) şəxsiyyətini o qədər kiçiltsin ki, ta camaat gələcəkdə onun oğlu Yezidin cinayətkar şəxsiyyətini xəlifəliyə qəbul etməyə hazır olsunlar və Yezidin xilafətə gedən yolu hamarlansın. O, öz müxaliflərini müxtəlif böhtanlarla günahlandırır və məhv edirdi. Başqa bir tərəfdən istəyirdi güc vasitəsilə özünün və ailəsinin təhqir olunmuş və kiçik şəxsiyyətini ucaltsın və xilafəti dövründə etdiyi cinayətlərinə bəraət qazandırsın(1).

Müaviyyədən sonrakı dövrdə də dövlət başına gələnlər hazırkı vəziyyəti öz xeyrləri üçün belə saxta hədislərin öz hakimiyyətlərinin və xilafətlərinin möhkəmlənməsində böyük təsirinə olduğunu görüb bu hədislərin qorunub saxlanması üçün əllərindən gələni əsirgəmədilər və belə hədislərin çoxalması üçün şərait yaratdılar.

Bu hədislər əldən-ələ və sinədən-sinəyə keçərək kitablara düşdü. Hamısından tez Səhihi Buxari və Səhihi Müslimdə özünə yer tutdu. Bu iki kitabdən də, hədis, tarix, təfsir hətta şiə kitablarına belə yol tapdı. Şiə müəlliflərindən bəziləri də, bu hədislərin bir qismini diqqət edib araşdırmadan hədis nəqli, tarix, ayələrin təfsiri adı ilə öz kitablarında gətirmişlər.

İndi isə dediklərimizə şahid olaraq Səhiheyin kitablarında keçmiş peyğəmbərlər barədə yalandan uydurulmuş hədislərdən

səh:284

“ . [1] –\Hədis, Müaviyyənin dövründə” kitabının 1-ci cildinə müraciət edin .

beşini nümunə olaraq gətiririk. Sonra Allahın izni ilə bu iki kitabda İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) haqqında gələn hədisləri tənqid etmək və araşdırmaq istəyirik.

•İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və...

۱. İBRAHİM PEYĞƏMBƏRİN YALAN DANIŞMASI VƏ ŞƏFAƏT MƏQAMINDAN MƏHRUM OLUNMASI

۱.

".....عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّ النَّبِيَّ إِذْ قَالَ: "لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ" قَطًّا إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ: ثُنَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ قَوْلَهُ: "أَنْتَى سَقِيمٌ" وَقَوْلُهُ: "بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا"، وَوَاحِدَةٍ فِي شَأْنِ سَارَةَ فَإِنَّهُ قَدِمَ أَرْضَ جَبَّارٍ، وَمَعَهُ سَارَةُ، وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ، فَقَالَ لَهَا: إِنَّ هَذَا الْجَبَّارُ إِنْ يَعْلَمَ أَنَّكَ إِمْرَأَتِي يَغْلِبُنِي عَلَيْكَ، فَإِنْ سَأَلَكَ فَأَخْبِرِيهِ إِنَّكَ أُخْتِي، فِي الْإِسْلَامِ، فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرَكَ وَغَيْرِي، فَلَمَّا دَخَلَ أَرْضَهُ رَأَاهَا بَعْضَ أَهْلِ الْجَبَّارِ، فَاتَاهُ، فَقَالَ: لَقَدْ قَدِمَ أَرْضَكَ امْرَأَةً لَا يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَكُونَ إِلَّا لَكَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا، فَأَتَتْ بِهَا، فَقَامَ إِبْرَاهِيمُ إِلَى الصَّلَاةِ، فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ لَمْ يَتَمَالَكَ أَنْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا، فَقَبَضَتْ قَبْضَهُ شَدِيدَةً، فَقَالَ لَهَا: ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي وَلَا أَضْرُكَ...".

Əbu Hürayrə Peyğəmbərdən (s) belə nəql edir ki, "İbrahim (ə) üç yerdə yalan danışmışdır. Onların ikisini Allaha (۱) (أَنْتَى سَقِيمٌ), "–Mən xəstəyəm"–(۲) {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ}!", Bəlkə, onların bu böyüyü bunu etmişdir!", üçüncüsü isə zəmanəsində qadınlardan gözəl olan həyat yoldaşı "Sara" barəsində söyləmişdi. Eləki zalim bir padşahın ölkəsinə daxil oldular İbrahim (ə) orada Saraya dedi:

–Əgər bu zalım padşah bilsə ki, sən mənim həyat yoldaşımsan, səni zorla və əziyyətlə mənim əlimdən alacaq. Əgər sən mənimlə olan əlaqəmi soruşsa deki, “Mən onun bacisiyam”. Çünki İslam baxımından və İslam əqidəsinə görə

səh:285

“.[۱]–۱Saffat” surəsi, ayə-89 .

“.[۲]–۲Ənbiya” surəsi, ayə-63 .

sən mənim bacımsan. Mən yer üzündə səndən və özümdən başqa müsəlman bir kəs tanımıram. Təsadüfən şahın məmurları Saranı gördülər və padşaha xəbər verdilər ki, sən şəhərinə bir gözəl qadın gəlmişdir. Gərək o, səndən başqasına qismət olmasın.

O, əmr etdi ki, Saranı onun hüzuruna gətirsinlər. Şahın məmurları onu gətirmək istəyərkən Həzrət İbrahim (ə) dua və namazla məşğul idi. Şah Saranın gözəlliyini gördükdə özünü saxlaya bilmədi və əlini Saraya tərəf uzatdı. Elə o anda şahın əli qurudu. Şah Saraya dedi:

–Allahdan istə ki, mənim əlim əvvəlki vəziyyətə qayıtsın(۱).

•İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması

Yenə də Səhiheyndə Həzrət İbrahimin şəfaət etməsi barədə Əbu Hüreyrə müxtəlif məzmunlarda peyğəmbərdən belə nəql edir: Məşhər əhli öz günahlarının bağışlanmağı və kömək üçün peyğəmbərlərin yanına gedərlər. O peyğəmbərlərin hər biri öz günahlarından və səhvlərindən birini yada salarlar və onlara şəfaət etməkdən çəkinib camaatı başqa bir peyğəmbərin yanına

göndərərler. Belə-belə camaat axırncı peyğəmbərin yanına gəlirlər. O həzrət də camaatın istəklərinə müsbət cavab verir.

Bu hədisdə belə gəlmişdir ki;

فَيَقُولُونَ: أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَ خَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، إِشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ الْآتِرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ،
فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَ
إِنِّي قَدْ كُنْتُ كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ، نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي.

“Məhşər əhli, İbrahimin (ə) yanına gələrək ondan şəfaət istəyərlər. İbrahim (ə) onların cavabında belə deyər: - Mənim səh:286

“ . [١] – Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Qovlullah vət-təxəzəl-lahu İbrahimə Xalilə” bölümü; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild; “Kitabul-fəzail”; “Min fəzaili İbrahimul-Xəlil” bölümü ;

şəfaət məqamım yoxdur. Çünki üç dəfə yalan danışmışam(١)”.
١

Bu İbrahim peyğəmbərin yalan danışması və yalan danışmağına görə şəfaətdən məhrum olunması barədə Səhiheyndə nəql olunmuş iki hədis idi ki, diqqətinizə çatdırdıq. Amma təhqiqat göstərir ki, bu iki hədis Qurani-Məcidlə və Əhli-beytin (ə) hədisləri ilə uyğun gəlmir. Eləcə də bu mətləb, yəhudilərin tövratından götürülərək Quran ayələrilə qarışdırılmış və müsəlmanlara təqdim olunmuşdur.

Çünki İbrahimin (ə) “ – ٢ ” “مَنْ خَسْتَيْتَنِي” “Mən xəstəyəm!”, və

“بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ” (۳) – “Bəlkə, onların böyüyü bunu etmişdir!” söyləməsi, mübahisə və cidal və bütperəstləri qınamaqdan ötrü xüsusi bir üsuldur ki, onların əqidələrinin batilliyini və tutduqları yolun səhvliyini etiraf etmələri üçün deyilmişdir. Həzrət İbrahimin (ə) başqa bir yerdə günəşin, ayın, ulduzların çıxdığı zaman dediyi “Bu mənim Allahımdır (۴)” və onların

səh:287

“ . [۱] – Səhihi-Buxari” cild-6; “Bəni İsrail” surəsinin təfsiri. 203-cü bölüm; “Zabitu mən həməlna məə Nuh” hədis 4435; “Səhihi-Buxari” 3-cü cild; “Kitabul-ənbiya”, 12-ci bölüm, – ۳۱۸۲ . “izfon” ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Sifətul cinnəti və n-nar” bölümü, hədis: 6197; 6-cı cild, “Kitabut-tövhid”, 19-cu və 24-cü bölümlər, hədis: 6975-7002; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-iman”; 84-cü bölüm; “Ədna əhlul cənnəti mənzilətu fiha”, hədis: 194. (yeni nüsxələrdə) ;

“ . [۲] – Saffat” surəsi, ayə-89 .

“ . [۳] – Ənbiya” surəsi, ayə-63 .

“ . [۴] – Ənam” surəsi, ayə-76-78 هَذَا قَالَ كَوَكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ } “ Gecə qaranlığı (onu) bürüdükdə o, bir ulduz görüb: "Bu mənim Rəbbimdir!" dedi. (Ulduz batdıqda isə: "Mən batanları sevmirəm", söylədi. (Sonra) doğan ayı görüb: "Bu mənim Rəbbimdir!" - dedi. (Ay) batdıqda isə: "Doğrudan da, əgər Rəbbim məni doğru yola yönəltməsəydi, mən zəlalətə düşənlərdən olardım", - söylədi. (Daha sonra)

doğan günəşi görüb: "Bu mənim Rəbbimdir, bu, daha böyükdür!" - dedi. (Günəş) batdıqda isə dedi: "Ey camaatım, mən, həqiqətən, sizin Allaha şəriq qoşduqlarınızdan (bütlərdən, səma cismlərindən) uzağam .!"

batdığı zaman "Bu sabit olmayan və batan mövcudları sevmirəm. Çünki bunlar ibadətə layiq deyillər" dediyi kimi. Bu elə bir həqiqətdir ki, Quran ayələrini oxuyarkən onu başa düşürük. Çünki Qurani-Məcidi ayələri onu aydınlaşdırır.

Bundan əlavə, ikinci hədisdə Həzrət İbrahim (ə) bu üç mövzunu (iki dəfə Allaha və bir dəfə Saraya yalan deməsi) özü üçün günah və şefaətdən uzaq saymış və bu üç yalana görə şefaət məqamından məhrum olmuşdur. Bu səbəbdən doğru nəzərə gəlmir. Fərz etsək ki, Həzrət İbrahim (ə) bu üç cümləni zəruri halda demiş olsa da yenə onun şefaət məqamı ilə heç bir ziddiyyəti yoxdur. Çünki o zaman onun vəzifəsi bu olub. Bəlkə bu üç vəziyyət Həzrət İbrahimin (ə) imtahanlarından sayılır ki, din yolunda Pərvərdigarının əmrini icra etməkdən ötrü belə yalanlar danışmışdır. Belə müsibət və narahatlıqlar şefaətə mane olmur, əksinə, peyğəmbərlərin şefaət məqamını daha da ucaldır.

Burada bu nöqtəni də qeyd etmək lazımdır ki, əgər—(۱) "أَنْى سَقِيمٌ"
 "Mən xəstəyəm"—(۲) "بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ" , "Bəlkə, onların bu böyüyü bunu etmişdir!" cümləsi yalan sayılsa onda gərək İbrahimin (ə) yalanlarının sayı üç yox altıya çatsın. Çünki Qurai – Məcidi ayələrinə görə O, ulduz, ay və günəşin hər birini gördükdə deyirdi " (۳) "هَذَا رَبِّي": "Bu mənim Rəbbimdir."!

Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi

Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi çox aydındır. Çünki Həzrət İbrahim (ə) haqqında olan rəvayət Tövratda geniş surətdə

səh:288

“.[۱]-۱Saffat” surəsi, ayə-89 .

“.[۲]-۲Ənbiya” surəsi, ayə-63 .

“.[۳]-۳Ənam” surəsi, ayə-76-78 .

gəlmişdir. Elə ki, Sara ilə o zalım padşahın qəziyyəsinə çatdıqda İslamın səhih rəvayətlərinin ziddinə olaraq bu qəziyyəni Əbu Hüreyrənin hədisində yazıldığı kimi gətirmişdir. Orada belə deyilir:

...“və gəlib Misirə yaxınlaşdılar. Misirə girməzdən əvvəl Həzrət İbrahim (ə) öz həyat yoldaşı Saraya dedi:

–Sən çox gözəlsən. Əgər Misir camaatı səni görsələr deyərlər ki, “Onun arvadıdır”. Sənə görə məni öldürərlər. Əgər səndən soruşsalar de ki, mənim bacımsan. Onda sənə görə mənə yaxşılıq edərlər və canım da salamat qalar.

Onlar Misrə girən kimi Misr camaatı onları gördü . Camaat və Fironun məmurları Saranın çox gözəl olduğunu görüb onu Fironun yanında tərifləyib saraya apardılar(۱)...

Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzudur

Əziz oxucu! Deyilmiş hədisin zəif olması daha çox nəzərə çarpır. Bu nöqtəyə də diqqət etməliyik ki, yuxarıdakı hədisin məzmununa görə Həzrət İbrahim (ə) həyat yoldaşı Saraya əmr

edir, özünü onun bacısı kimi təqdim etsin ki, o zalım padşah Sara ilə evlənə bilsin. Bu yolla Həzrət İbrahim (ə) sağ qalsın və zalım padşahın əzab- əziyyətindən amanda qalsın. Həzrət İbrahim (ə) padşaha yaxınlaşaraq, onun yanında hörmət, məqam və sərvətə nail olsun. Belə çıxır ki, Həzrət İbrahim (ə) bu yalan sözü ilə öz xeyrinə çatmaqdan ötrü başqalarının onun qadınına sahiblənməsi üçün şərait yaratmışdır. (Peyğəmbərlərin müqəddəs sayılan nübuvvət məqamı bu kimi sifətlərdən uzaqdır. Həzrət İbrahim (ə) və başqa peyğəmbərlərin ünvanına deyilmiş belə böhtanlardan Allaha pənah aparırıq!!!)

səh:289

.[١]–\Tövrət, sefre təkvini, İshah:-12; 11-dən 16-ya kimi .

Əbu Hüreyrənin hədisində bu məsələ Tövrətdə olduğu kimi ifrata varılmasa da ondan çox da fərqlənmir. Bilirik ki, əvvəla həyat yoldaşını bacı kimi təqdim etməyin yuxarıda qeyd etdiyimiz məqsəddən başqa (hörmət, məqam və sərvətə çatmaq) məqsədi ola bilməz.

İkincisi, Əbu Hüreyrənin hədisinin məzmunu Tövrətdə gələn rəvayətin məzmunu ilə eynidir. İntəhası biraz yığcam və xülasə şəkildədir.

Əbu Hüreyrənin hədisi ilə Tövrətdəki rəvayətin müqayisəsini və hakimliyini agah və təhqiqatçı oxucunun öhdəsinə buraxırıq. Bu bəhsi, Fəxri Razinin bu barədə olan incə bir nöqtəsi ilə başa çatdırırıq.

O, öz təfsirində (١)deyir:

“Həşviyyə (۲)” məzhəbindən olan bəziləri nəql edirlər ki, Həzrət İbrahim (ə) üç dəfə yalan danışmışdır. Mən, bu cür hədislərin davamçılara dedim:- Daha yaxşı olar ki, bu hədisləri qəbul etməyə. Onlar inkar edib mənə dedilər:-“Əgər bu hədisləri qəbul etməsək əslində onları nəql edənlərini və rəvilərini qəbul etməmiş oluruq.” Onların cavabında belə dedim:-“Ey biçarələr! Əgər belə xəbər və hədisləri qəbul edib Həzrət İbrahim (ə) kimi peyğəmbəri yalançı kimi təqdim etməkdirsə, bu hədisləri rədd edib, təkzib etmək, onların rəvilərini təkzib və rədd etməkdirsə, onda peyğəmlərin nübuvvət məqamını qoruyub- saxlamaq yaxşıdır? Yoxsa bir dəstə cahil, nadan və yalançının mövqeyini qoruyub saxlamaq daha yaxşıdır?”

Həzrət Süleymanın (ə) doxsan doqquz arvadı ilə yatması

...عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ هَرْمَزٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَاهُ رِيْرَهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ: لَا طَوْفَنَ اللَّيْلَةَ عَلَى مَائَةِ امْرَأَةٍ أَوْ تَسْعَ وَتَسْعِينَ، كُلُّهُنَّ يَأْتِينَ بِفَارِسٍ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ

səh:290

“ .[۱] - ۱Yusif” surəsinin 24-cü ayəsinin aşağısında .

“ .[۲] - ۲Həşviyyə” - Əhli-sünnə məzhəblərindən biridir .

اللَّهُ، فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ (صَاحِبِهِ) قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ تَحْمِلْ مِنْهُنَّ إِلَّا إِمْرَأَةً وَاحِدَةً جَاءَتْ بِشِقِّ رَجُلٍ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، لَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَرَسَانًا أَجْمَعُونَ.

Əbu Hüreyrə peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edir ki; “Suleyman peyğəmbər bir gün dedi:

–Allaha and olsun ki, bu gecə arvadlarımın döxsən doqquzu ya da yüzü ilə cinsi əlaqədə olacam ki, onların hər birindən cəngavər övlad dünyaya gəlsin və bu övladların hamısı Allah yolunda cihad etsinlər. Süleymanın yanında olan mələk ona dedi ki, inşaallah de!

Həzrət Süleyman bu sözü deməkdən çəkindi. Nəticədə o arvadlardan yalnız biri uşağa qaldı. O da hələ insan olmamış ət parçası dünyaya gətirdi.

Allahın peyğəmbəri bu dastanı söylədikdən sonra belə buyurdu: Məhəmmədin Allahına and olsun! Əgər Süleyman “inşaallah” desəydi mütləq öz məqsədinə nail olardı və onun üçün mücahid və cəngavər övladlar dünyaya gələrdi(۱).”

Səhiheyndə səhih adı ilə təqdim olunmuş bu dastanda neçə dəfə eyb nəzərə çarpır:

.۱Hədisin mətnində olan ziddiyyət:

Bu hədislərin bəzilərində Həzrət Süleyman peyğəmbərin (ə) bir gecədə cinsi əlaqədə olduğu arvadlarının sayı altmış, bəzində yetmiş, doxsan, doxsan doqquz və bəzən də yüz

səh:291

“. [۱] –۱Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabul-cihad, bölüm-23; “Mən tələbul vələdi lilcihad” hədis: 2664. 7-ci cild; “Kitabun-nikah”, 118-ci bölüm, “Qəvlur-rəculi gəuvvitənnəl-ləylə” bölümü, hədis: 4944; 8-ci cild, “Kitabul-i`mani vən-nuzur”, 3-cü bölüm, “Kəyfə kanət yəminuln-nəbiy” hədis:-6263. “Kitabu

kəffarətul i`man”, 9-cu bölüm, hədis:-341, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, 31-ci bölüm, hədis:-7031. “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; Kitabal ənbiya, bölüm-41, hədis: 3244; “Səhihi-Müslim” 5-ci cild, “Kitabal-iman”, 5-ci bölüm; “Əlistisna” hədis: 1654 .

olduğu qeyd olunmuşdur. Bu hədislərin hamısı Səhihi Müslim və Səhihi Buxaridə gəlmişdir. Hədislərdə olan ixtilaf bu hədislərin saxta və uydurma olduğuna ən böyük dəlildir. Bu ziddiyyət onu göstərir ki, dastanların ravisini Həzrət Süleymanın arvadlarının sayını öz nəzər və istəklərinə uyğun yazmışdır. Səhiheyn kitablarının şərhçilərinin bəziləri də bu ziddiyyətləri başa düşmüşlər(1).

.İnsan fiziki cəhətdən nə qədər güclü olsa da belə bir işi bacarmaz. Əgər belə bir iş baş verərsə bu işi möcüzə və xariquladə bir iş saymaq lazımdır. Möcüzə və xariquladə işlərin bəhsindən burada vaz keçirik!

.Zaman baxımından, bir gecə yüz qadınla yatmaq üçün kifayət etməz.

.Həzrət Süleyman (ə) peyğəmbər Allahın seçilmiş bəndələrindən idi və nübuvvət məqamının sahibi idi heç cür ağıla sığmır “inşəllah” deməyi bilərəkdən tərksin. Fərz etsək ki, unudub və ya yaddan çıxarıb necə ola bilər ki, mələikə onun yanına salandan sonra da Həzrət Süleyman (ə) kimi bir peyğəmbər ki, xalqın hidayətçisidir, bilərəkdən “inşəllah” deməsin!?

Bu hərəkət o kəslərin hərəkətinə oxşayır ki, özlərini Allahdan müstəqil bilirlər və bütün işlərin öz əllərində olduğunu zənn edirlər və qadir Allahdan qəflətdədirlər.

səh:292

. [1] - Nəvəvi "Səhihi-Müslimün" şərhində 11-ci bölüm, səh. 120 .

۳. Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أُرْسِلَ مَلِكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى، فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ، فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ، فَقَالَ: أُرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ، فَرَدَّ اللَّهُ عَيْنَهُ، وَقَالَ: إِرْجِعْ، فَقُلْ لَهُ: يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَتْنِ نُورٍ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ، قَالَ: أَيُّ رَبِّ تُمْ مَاذَا؟ قَالَ: تُمْ الْمَوْتَ. قَالَ: فَالآن، فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَهُ بِحَجْرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "فَلَوْ كُنْتُ تُمْ لَا رَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ."

Əbu Hürayrə deyir: "Allahın peyğəmbəri (s) buyurdu:

Əzrail Musanın canını almaq üçün onun yanına gəldi. Musa (ə) özünü müdafiə etməyə başladı. Əzrailin üzünə möhkəm bir şillə vurdu. Bu şillənin təsirindən Əzrail kor oldu. Allaha tərəf qayıdaraq ərz etdi:

-İlahi! Məni elə bəndənin yanına göndərmisən ki, ölmək istəmir. Allah onun gözünü sağaldıb Musanın yanına qayıtmağı əmr etdi. Get ona de! Əlini inəyin belinə qoysun. Əlinin altındakı tüklərin sayı qədər ona ömür verirəm.

Əzrail Musanın (ə) yanına qayıtdı. Hadisəni ona danışdı. Musa (ə) belə dedi:

-İlahi! Bu qədər ömrün axırı nədir?

Buyurdu:- axırı ölümdür!. Musa ərz (1)etdi:

səh:293

. [1] -\Kiçiyin böyüyə müraciətinə deyilir .

-İlahi! Axırı ölüm olduğuna görə elə indi ölmək üçün hazırım. Allahdan istədi ki, onu Beytul-müqəddəs torpağına yaxınlaşdırıb orada onun canını alsın. Bu vaxt Məhəmməd peyğəmbər (s) belə buyurdu:

-Əgər Beytul-müqəddəsdə olsaydım Musanın qəbrini sizə göstərərdim. Qırmızı qumları olan təpənin kənarında küçə tərəfdə yerləşir(1).

Bu hədis də Səhihi Buxari və Səhihi Müslimdə vardır. Bu fərqli ki, Səhihi Müslimdə belə gəlmişdir(2) فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَفَقَّأَ عَيْنَهُ ;

Səaləbi özünün “Əlmuzaf vəl mənsub” kitabında “لَطْمَهُ مُوسَى” ünvanı altında bu dastanı nəql edib sonra deyir:

Bu hədis qədim əfsanələrdən və yalanlardandır ki, avam camaatın arasında məşhurlaşmışdır. Bu üzdən də avam camaat arasında deyirlər ki, “Əzrail kordur”. Bu haqda hətta şer də deyilmişdir. O şerin məzmunu belədir:

ياملك الموت لقيت مكرهاً

لطمه موسى تركتك اعورا

EY ƏZRAİL! PİS HADİSƏ İLƏ QARŞILAŞDIN SƏN,

___!_MUSANIN ŞİLLƏSİ KOR ETDİ
SƏNİ_

Səaləbi öz sözünü bu cümlə ilə qurtarır; “Mən bu dastanın doğru və yalan olma məsuliyyətini öz üzərimə götürürəm^(۳)”.

Müəllif: Səaləbi bu hədisi avamların əfsanəsi və dastanı kimi təqdim etmişdir. Biz də, aşağıdakı dəlillərə əsasən, sonradan hörmətli oxucuların nəzərinə çatdırılacaq, o hədisləri qoca nənələrin nəvələrinə danışdığı əfsanələrdən başqa bir şey saymırıq.

səh:294

“[۱]-۱Səhihi-Buxari”, 2-ci cild; “Kitabul-cənaiz”, 67-ci bölüm, “Mən əhəbbud-dəfnə fil arzil-muqəddəsə”, hədis:-1274; 4-cü cild; “Kitabu bədul-xəlq”, 32-ci bölüm; “Vəfatu Musa” hədis: 3226; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild; “Kitabul-fəzail”, “Fəzailu Musa” bölümü, hədis: 2372 ;

. [۲]-۲Şillə ilə vurdu, gözü içəri girdi .

. [۳]-۳Mərhum Əllamə Seyyid Şərafuddinin “Əbu Hüreyrə” adlı kitabında .

Bu hədisi bisavad dastan yazarlar avam camaatın öhdəsinə buraxmışlar. Ona görə də bu hədisdə elə məsələlər var ki, uluhiyyət məqamı ilə uzlaşmır və nə də mələklərin və peyğəmbərlərin yüksək məqamı ilə uyğun gəlmir, ona görə ki;

1. Necə ola bilər ki, Allah, təkəbbürlü və heç bir səbəb olmadan vurub bir nəfərin gözünü çıxartmış bir şəxsi peyğəmbərlik məqamına seçsin və onu “Kəlimullah (۱)”dərəcəsinə ucaltsın.

Belə bir adam Allahın məmuru kimi Allahın əmrini ona çatdırıb, desin:

“أَجِبْ رَبُّكَ”)

2. İmranın oğlu Musa (ə) belə bir cinayəti törətdi cəzalanmaq əvəzinə Allah tərəfindən daha çox mükafata layiq görüldü və minlərlə il, ömür ona verildi. Bu qədər zülmün qarşısında bu qədər mükafat!?

3. Allahın peyğəmbərlik məqamına seçdiyi, vəhyin əmini qərar verdiyi, münacat üçün seçdiyi, onu Ulul-əzm peyğəmbərlərdən biri qərar verdiyi Musa kimi bir peyğəmbərə belə bir şeyi necə nisbət vermək olar. Allah onu tərifləyərkən belə buyurmuşdur:

{ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا }

_(YA RƏSULUM!) XATIRLA KI, BIZ BİR ZAMAN PEYĞƏMBƏRLƏRDƏN ƏHD ALMIŞDIQ: SƏNDƏN DƏ, NUHDAN DA, İBRAHİMDƏN DƏ, MUSADAN DA,

MƏRYƏM OĞLU İSADAN DA! BİZ ONLARDAN MÖHKƏM
BİR ƏHD ALMIŞDİQ(۲)_ .

{ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا * وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ
وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا }

səh:295

. [۱] - ۱Musa peyğəmbərin ləqəblərindən biri, mənası Allahın kəlamı deməkdir .

“ . [۲] - ۲Əhzab” surəsi, ayə-7 .

_(YA RƏSULUM!) KİTABDA (QUR ANDA) MUSANİ DA
YAD ET! HƏQİQƏTƏN, O, (ÖZ İBADƏTİNDƏ) ÇOX SƏMİMİ
İDİ. O (BİZİM TƏRƏFİMİZDƏN İSRİL OĞULLARINA
GÖNDƏRİLMİŞ) BİR ELÇİ, BİR PEYĞƏMBƏR İDİ. BİZ
(MUSANİ) TUR DAĞININ SAĞ TƏRƏFİNDƏN ÇAĞIRDİQ VƏ
(ALLAHLA DANİŞMAQ ÜÇÜN YALVARIB) GİZLİ DUA
EDƏRKƏN ÖZÜMÜZƏ YAXINLAŞDIRDİQ_ _ (۱)_ .

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ
وَجِيهًا }

__EY İMAN GƏTİRƏNLƏR! MUSAYA ƏZİYYƏT VERƏN
KƏSLƏR KİMİ OLMAYIN. ALLAH (MUSANİ) ONLARIN
DEDİKLƏRİNDƏN (BÖHTANLARINDAN) TƏMİZƏ
ÇIXARTDI. O, ALLAH YANINDA ÇOX HÖRMƏTLİ (QƏDIR-
QIYMƏTLİ) İDİ(۲)_ .

-Ənbiya və Ulul-əzm peyğəmbərlərin Allahın əmrlərini təbliğ etməkdə olan mələkləri təhqir etməsi məsələsini qəbul etmək olarmı ?! Biz, “Firon”, “Nəmrud”, “Əbu Cəhl” kimi kafir, müşrik, mütəkəbbir şəxsləri belə mənfi cəhətlərinə görə qınayır və onları Allahın düşməni sayırıq. Onlar Allah və əmrləri qarşısında və Allah peyğəmbərlərinin qarşısında inadkar və dikbaşlıq etdilər. Peyğəmbərləri rədd edib, onları təhqir etdilər. Əgər bu hədisi olduğu kimi qəbul etsək, o zaman “Musa (ə)” ilə “Firon” arasında heç bir fərq olmaz. Firon Allahın peyğəmbəri ilə necə davranmışdısa Musa da Allahın göndərdiyi mələklə elə davranaraq Allahın göndərdiyi mələyə təhqirlə rədd cavabı verdi.

-ΔBunların hamısını bir kənara qoysaq, görəsən mələklərin həqiqəti nədir? və əslində mələklər necədirlər?! Görəsən mələklərin də cismi varmı? Onların da insanlar kimi gözü varmı ki, bir şillə ilə kor olsun!?

Əlbəttə,, bu qondarma hədisləri nəql edənlərə bu iradlara

səh:296

“.[۱]-۱Məryəm” surəs,i ayə-51-52 .

“.[۲]-۲Əhzab” surəsi, ayə-69 .

cavab vermək üçün qondarma rəvayət və hədis uydurmaq çox da çətin bir şey deyil. Hər yerdə çətinliyə rast gəlsələr istədikləri vaxt öz kisələrindən hədis çıxarıb öz canlarını irad və tənqidlərdən qurtarırlar.

Baxanda görürük ki, bu dastanın müəllifi Əbu Hüreyrə axırını eybi gördükdə ona cavab vermək üçün belə demişdir:

إِنَّ مَلِكَ الْمَوْتِ كَانَ يَأْتِي النَّاسَ عَيَانًا حَتَّى أَتَى مُوسَى فَلَطَمَهُ فَفَقَأَ عَيْنَهُ... إِنَّ مَلِكَ الْمَوْتِ
إِنَّمَا جَاءَ إِلَى النَّاسِ خَفِيًّا بَعْدَ مَوْتِ مُوسَى

“Musanın dövrünə qədər Əzrail insanların canını almaq üçün gələndə aşkar, insan surətində gələrdi. Musanın şilləsini görəndən sonra yəni, Musa öləndən sonra can almaq üçün gələrkən gizlin və gözlərdən uzaq gəlir(1)”.
(1)

Bu hədisdə olan bu qədər iradlarla bərabər hər halda maraqlı burasıdır ki, Müslim, öz “Səhih” adlı kitabında bu hədisi “Musanın fəzilətləri babında” gətirmişdir. Burada bir şeyi başa düşmək olmur ki, bir peyğəmbər üçün bu nə fəzilətdir ki, vurub bir mələyin gözünü kor etsin!!?

Musanın daşla yarışa çıxması

.... عن ابى هريره، قال: قال رسول الله: | إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيًّا، سَتِيرًا لَا يُرَى مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتَحْيَاءً مِنْهُ، فَأَذَاهُ مِنْ آذَاهِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَقَالُوا: مَا يَسْتَرُ هَذَا التَّسْتُّ إِلَّا مِنْ عَيْبٍ بِجِلْدِهِ؛ إِمَّا بَرَصٌ، وَ إِمَّا أَدْرَهُ وَ إِمَّا آفَهُ، وَ انَّ اللَّهَ ارَادَ أَنْ يَبْرِئَهُ مِمَّا قَالُوا لِمُوسَى، فَخَلَا يَوْمًا وَحَدَهُ، فَوَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى الْحَجَرِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ فَلَمَّا فَرَّغَ أَقْبَلَ إِلَى ثِيَابِهِ لِيَأْخُذَهَا، وَ انَّ الْحَجَرَ عَدَا بِثُوبِهِ، فَأَخَذَ مُوسَى عَصَاهُ، وَ طَلَبَ الْحَجَرَ، فَجَعَلَ يَقُولُ: ثُوبِي حَجْرًا! ثُوبِي حَجْرًا! حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَلَأٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَرَأَوْهُ عَرِيانًا أَحْسَنَ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ، وَ اِبْرَاهِمَ مِمَّا يَقُولُونَ،

səh:297

“ . [۱] – Musnədi Əhməd ibn Hənbəl”, 2-ci cild; “Musnədi Əbi Hüreyrə” səh. 533, “Mustədrəki Səhiheyn” 2-ci cild; “Kitabu təvarixul mutəqəddiminə minəl ənbiya vəl mursəlin...” (Bəyanu kanə məlikul mövti yətin-nas...) səh. 578, “Tarixi Təbəri” 1-ci cild, “Musanın tarixi”, səh. 305 .

وقام الحجرُ وفاخذ بثوبه، فلبسه، وطفق بالحجر ضرباً بعصاه، فوالله أن بالحجر لندباً من اثر
ضربه ثلاثاً أو أربعاً أو خمساً، فذالك قوله تعالى:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا }

Əbu Hüreyrə peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edir ki; “Həzrət Musa (ə) çox həyalı adam idi. Çox həyalı olduğu üçün, elə geyinirdi ki, bədəninin heç yeri görünməsin. Hələ heç kəs onun bədəninə görə bilməmişdi. Bəni İsraildən bir qrup şəxslər bu məsələni görüb Musa (ə) barədə şəkkə düşdülər. Bu üzdən Musaya əziyyət edib, deyirdilər:

“Çox güman ki, onun bədənində bir eybi və ya bərəs (۱) və fətəq (۲) kimi xəstəliyi var ki, öz bədəninə belə gizlədir”.

Allah təala onu bu böhtanlardan təmizləmək istədi. Bu səbəbdən də, bir gün Həzrət Musa (ə) qusl etmək üçün xəlvət bir yerdə öz paltarlarını soyunaraq daşın üzərinə qoydu. Elə ki, qusl edib qurtardı, istədi ki, paltarını geyinsin. O daş onun paltarını götürüb qaçdı. Həzrət Musa (ə) öz əsasını götürüb daşın arxasıya qaçaraq, qışqırırdı:

“–Ey daş! Mənim paltarımı qaytar. Ey daş! Mənim paltarımı qaytar”.

Çılpaq vəziyyətdə gəlib Bəni İsrail camaatının arasına çıxdı. Onu çılpaq vəziyyətdə müşahidə edib, gördülər ki, Həzrət Musanın (ə) nəinki eyib və nöqsanı yoxdur, bəlkə çox gözəl və kamil xilqətə malikdir. Beləcə Allah təala Musanı onların böhtanlarından qorudu. Bu yarışdan sonra daş yerində durdu. Musa (ə) öz paltarını götürərək əyninə geyindi. Daşa qəzəblənərək öz əsasını ona möhkəm vurdu. And olsun Allaha

səh:298

. [1] – 1 Bərəs – qotur və səpkilərə aid xəstəlik növü ;

. [2] – 2 Fətəq- cinsiyyət orqanının şişməsilə yaranan xəstəlik (qrija) ;

ki, daşın üzərində zərbənin izi görünürdü. Camaatın Musaya (ə) əziyyəti barədə olan ayənin mənası belədir ki, buyrulur:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا }

__ EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! MUSAYA ƏZİYYƏT VERƏN KƏSLƏR KİMİ OLMAYIN. ALLAH (MUSANİ) ONLARIN DEDIKLƏRİNDƏN __ (BÖHTANLARINDAN) TƏMİZƏ ÇIXARTDI. O, ALLAH YANINDA ÇOX HÖRMƏTLİ (QƏDIR-QIYMƏTLİ) IDI (2) __ __ (1) __ .

Hədisi araşdırmazdan əvvəl hörmətli oxucuların diqqətini “Səhiheyini” şərh edən iki nəfərin bu hədis barədə olan nəzərinə cəlb etmək istəyirik.

Bədrüddin Eyni “Səhihi-Buxari”nin şərhində belə deyir:

“Bu hədisdən belə düşünürük ki;

.1Lazım gəldikdə soyunub çılpaq olmaq və cinsi orqanlara baxmağın eybi yoxdur.

.2Bu hədis, Həzrət Musanın (ə) böyük möcüzə göstərməyini sübut edir. Xüsusən daş üzərində onun əsasının izinin qalması ən böyük möcüzədir. Baxmayaraq ki, Həzrət Musa (ə) daşın, onun paltarlarını öz iradəsilə aparmadığını, bəlkə Allahın əmri ilə olduğunu bilirdi(3).

səh:299

“ .[1] – 1Əhzab” surəsi ayə-69 .

“ . [2] – 2Səhihi-Buxari” 1-ci cild, “Kitabul-qüsl”; bölüm-20, “Mən iğtəsələ uryanən vəhdəi fil xəlvəti” hədis: 274, 3-cü cild; Kitabul ənbiya, 29-cu bölüm; ”Hədisul xəzəri mə-ə Musa” hədis:-2332. “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabut-təfsir”, 283-cü bölüm, “Və qovluhu təala Kəlləzinə azu Musa”...hədis:-4521.; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-heyz”, 8-ci bölüm, “Cəvazul iğtisali uryanən fil xəlvəti”, hədis: 339; 7-ci cild; “Kitabul fəzail”, 42-ci bölüm; “Fəzailu Musa ;”

“ .[3] – 3Umdətul-Qari”, 15-ci cild; səh. 302; “Kitabul-ğusl”, 20-ci bölüm; “Mən iğtəsələ uryanən vəhdəh fil xəlvəti”, hədis: 274; 3-cü cild; “Kitabul-ənbiya”, 29-cu bölüm; “Hədisul Xəzəri mə`ə Musa” hədis: 2332; “Səhihi-Buxari” 4-cü cild; “Kitabut-təfsir”, 283-cü bölüm; “Və qovluhu təala Kəlləzinə azu Musa”...hədis: 4521; 302-ci cild .;

Nəvəvi də Səhihi Müslimin şərhində belə deyir:

Bu hədisdən Həzrət Musanın (ə) iki böyük möcüzə göstərməsi başa düşülür:

1. Daşın hərəkət etməsi və Musanın (ə) paltarlarını aparması;

2. Daşın üzərində əsanın izinin qalması⁽¹⁾;

Müəllif: Səhih adı ilə təqdim olunmuş bu hədis barədə aşağıdakı suallar meydana çıxır:

1. Görəsən “Kəlimullah”-ı soyundurmaq və onun bütün bədən üzvlərini hətta cinsiyyət orqanlarını camaata göstərmək onun mövqeyini sarsıdıb peyğəmbərlik məqamını və şəxsiyyətini sual altına almırmı?

Xüsusən gülməli şəkildə, dərk edib, eşitməyən cansız bir daşın arxasınca qaçaraq qışqırıb desin ki;

“Ey daş! Mənim paltarımı qaytar. Ey daş! Mənim paltarımı qaytar”.

2. Əgər bu hədisin doğru olduğunu fərz etsək, görəsən daşın hərəkət etməsi Allahın əmri ilə deyildimi? O zaman Həzrət Musanın (ə) daşa qəzəblənməsini necə başa düşmək olar? Eləcə də daşı cəzalandırmağın nə faydası var!?

3. Görəsən daşın Musanın (ə) paltarını qaçırması, ona öz ayıb yerlərini göstərib günah etməyə icazə verirmi?! Yoxsa ağıl və

şəriətin hökmünə əsasən lazım gəlir ki, Musa (ə) xəlvət bir yerdə gizlənərək özünü örtsün!?

Eyninin və Nəvəvinin bu mövzunu Musanın möcüzəsi kimi qələmə vermələri əgər doğrudursa, bu işi möcüzə və xariquladə bir iş saymaq olar. Lakin diqqət etmək lazımdır ki, möcüzə Allah yoluna dəvət və ətrafdakıları aciz etməkdən ötrü

səh:300

. [۱] –\Nəvəvinin şərhi 15-ci cild;Kitabul heyz; bölüm-8, “Cəvazul iğtisali uryanən fil xəlvəti” hədis: 339; 7-ci cild; Kitabul fəzail, 42-ci bölüm; ”Fəzailu Musa”.səh. 127. (Nəvəvinin şərhi 1-ci cild5;səh. 127; (Köhnə çap)) .

peyğəmbərlər tərəfindən göstərilir. Hansı ki, burada göstərdiyi möcüzə heç də dəvət və təbliğ üçün deyildi.

Musanın (ə) bu xəstəlik böhtanından qurtarması onun hörmətsizliyinə icazə vermir, ayənin və möcüzənin nazil olmasına səbəb ola bilməz. Bir peyğəmbərin hər hansı bir xəstəliyə tutulmasının nə eybi vardır?. Məgər Şueyb peyğəmbər kor deyildirmi ?! Əyyub peyğəmbər xəsləliyə tutulmamışdırmı?! Məgər başqa peyəmbərlərdən heç biri xəstələnib, o xəstəlik üzündən dünyadan köçməmişdilərmi ?! Bunu nəzərə alaq ki, bu xəstəlik daxili səbəblər üzündən yaranmış və gizləndə qalmışdır. Camaatın çoxunun da ondan xəbəri olmamışdır.

Amma həzrət Musaya (ə) olunan əziyyət mövzusuna gəldikdə, Əbu Hüreyrə Quran ayəsini öz nəzərinə uyğun olaraq, özünün

uydurduğu hədisə uyğun təfsir etmişdir. Bədrüddin Eyninin (۱) işarə etdiyi kimi, Əmirəl möminin Əli (ə) və İbn Abbasdan da nəql olunan hədisə görə bu töhmətli əziyyətdən məqsəd “Harunun qətli” barədədir. Təfsirçilərdən bəziləri “Qarun və əxlaqsız qadın” bəziləri isə bunu “sehr və dəlilik” olduğunu bildirmişlər (۲). Bu dastanda gələn Quran ayəsi barədə olan bu təfsir, yalnız Əbu Hüreyrənin kisəsindən çıxmışdır və ona məxsusdur.

Musanın qarışqaların yuvasına od vurması

...قرصت نملة نبياً من الانبياء فامر بقرية النمل، فاحرقت، فاوحى الله اليه: ان قرصتك نملة
احرقت امه من الامم تسبح الله

səh:301

“ .[۱] – ۱Umdətul-Qari” 15-ci cild; səh. 302; “Kitabul-ğusl”, 20-ci bölüm; “Mən iğtəsələ uryanən vəhdəh fil xəlvəti” hədis:-274. 3-cü cild; “Kitabul-ənbiya”, 29-cu bölüm; “Hədisul-Xəzəri mə`ə Musa” hədis: 2332. “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabut-təfsir”, 28-ci bölüm; “Və qovluhu təala: “Kəlləzinə azu Musa”... hədis: 2145; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-heyz”, “Cəvazul-iğtisali uryanən fil-xəlvəti” bölümü, hədis: 339; “Fəzailu Musa” bölümü ;

. [۲] – ۲Təfsir kitablarına müraciət edin .

Əbu Hüreyrə nəql edir ki; “Bir gün qarışqalardan biri peyğəmbərlərdən birinin ayağını dişlədi. O peyğəmbər acıqlanaraq əmr etdi ki, qarışqaların yuvasına od vursunlar. Bu anda Allah tərəfindən belə bir fərman gəldi:

–Ey mənim peyğəmbərim! Bir qarışqanın dişləməsindən ötrü mənə təsbih deyən bir ümmətə odmu vurursan”!?

Buxari və Müslim bu hədisi də öz səhihində nəql etmişlər(1).

Səhihi-Termizidə gələn başqa bir hədisin məzmununa görə Qəstəlani və İbn Həcər də onu təsdiq etmişlər, bir dişləməyə görə minlərlə canlı qarışqaya od vuran o daş ürəkli peyğəmbər, Allahın peyğəmbəri Musa (ə) imiş(2).

Bu qəribə hədis, məlum deyil Əbu Hüreyrə onu hansı dastan və əfsanədən götürmüşdür, belə başa düşülür ki İmran oğlu Həzrət Musa (ə) bir qarışqanın günahı üçbatından minlərlə günahsız qarışqadan intiqam aldı. Halbuki, Əmirəl möminin Əli (ə) buyurur:

والله لو أعطيت الأقاليم السبعة بماتحت أفلاكتها على أن أعصى الله في نمله أسلبها جلب شعيره ما فعلته (وإن دنياكم عندي لأهون من ورقة في فم جرادة تقضمها)

“And olsun Allaha ki, yeddi iqlimi mənim ixtiyarıma versələr ki, qarışqanın ağzında apardığı ruzisini almaqla günaha batım heç vaxt belə bir iş görmərəm. Əli ibn Əbi Talibin əlindən kiçicik qarışqaya belə zülm olunmaz(3)”.

Yuxarıda sözü gedən məsələ Allahın böyük peyğəmbərlərindən birinə nisbət verilmişdir və bu məsələ Allahın qadağan etdiyi və qəzəbləndiyi işlərdən biridir. O hədisin özünə görə də, bu məsələ Allah tərəfdən şiddətlə

. [۱] – ۱ Səhihi-Buxari 4-cü cild; “Kitabul cihadi vəs-seyr”, 50-ci bölüm, hədis:-2856; və 4-cü cild, “Kitabu bədul-xəlq”, 16-cı bölüm, hədis: 314; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild; “Kitabu qətlul-həyat”, hədis: 2241; bölüm-39 ;

. [۲] – ۲ İrşadus-sari cild-6, səh. 114; “Fəthul-bari”, 7-ci cild; səh. 168 ;

“ . [۳] – ۳ Nəhcül Bəlağə”, İbn Əbil Hədidin şərhı, səh. 138, 224-cü xütbə ;

qınanmışdır. Bu iş heç cür peyğəmbərlərin bəşərə olan məhəbbəti, şəfqəti, dostluğu xüsusilə də incə ruhiyyələri ilə uzlaşmır. Bu əfsanəyə oxşar dastanda Əbu Hüreyrə Musa peyğəmbəri elə daş ürəkli və qəlbi paslanmış insan kimi tanıtdırmışdır ki, bu böyük peyğəmbəri fars dilli bir şair Firdovsinin səviyyəsindən də endirərək onun şəxsiyyətini kiçiltmişdir. Necə ki Firdovsinin şerində belə deyilir.

میازار موری که دانه کش است

که جان دارد و جان شیرین و خوش است

MəYAZAR MURI KE DANE KEŞ AST,

KE CAN DARƏD VƏ CAN ŞIRIN VƏ XOŞ ƏST

İNCİTMƏ O QARİŞQANİ KI, RUZİ DALİNCADİR, O DA CANLİDİR HAMİNİN CANİ ÖZÜNƏ ŞİRİNDİR .

Diqqəti cəlb edən bir məqam

Bu beş dastan barədə diqqət olunmalı nöqtə budur ki, Əbu Hüreyrədən başqa onların heç birinin ravisi yoxdur.

Peyğəmbərlərin məqamına vurulan bütün bu nisbətlər və iftiralar Şeyxul-muzirənin (Əbu Hüreyrənin) öz kisəsindən və onun hədis bazarından çıxmışdır. Bu yerdə təhqiqatçı alim Fəqid Misri “Əbu Riyə”nin sözü yadımıza düşür. O belə deyir: Əbu Hüreyrə Bəhreynə başçılığından çıxarıldıqdan və Mədinəyə qayıtdıqdan sonra Yəhudilərin böyük alimi “Kəəbul-əhbar” onu öz qanadları altına alaraq İsrailiyyatı (۱)ona təlqin edirdi. Öz xurafalarını ona öyrədir və bəzən isə müsəlmanlar bilmədikləri şeylərdə “Kəəbul-əhbərə” müraciət edirdilər. Xüsusilə də elə ki, “Qeys ibn Xurşə”nin söylədiyi “Yer kürəsində Musanın Tövratında hətta bir qarış qədəri belə yer yoxdur ki, onda baş verəcəklərdən danışılmasın və xəbər verilməsin” bu yalandan sonra müsəlmanların Kəəbul-əhbərə olan diqqəti daha da çoxaldı. Əbu Hüreyrə də ondan bir şey

səh:303

. [۱] – ۱ Yəhudilərin vasitəsi ilə uydurmuş və yalan hədislər .

öyrənmək və onun fəxr olunacaq bir tələbəsi olması üçün onun yanına tələsirdi. Beləliklə,, Kəəb və Əbu Hüreyrədən hədislər və rəvayətlərin axını müsəlmanlara üz tutdu. Xüsusilə də Ömər in vəfatından və taziyanəsinin itməsi ilə onlara hazır bir mühüt düzəldi. Bu hədislərin axını Kəəb və Əbu Hüreyrə sağ olunca müsəlmanlar arasında çox tez yayılmağa başladı.

“Əburyə” əlavə edir ki; Təhqiqatçı və alimlərdən biri deyir: Əbu Hüreyrə və Kəəbul-əhbar əl-ələ verib xurafaların və uydurma hədislərin vasitəsi ilə İslamı alt-üst edərək onun həqiqi simasını dəyişdilər.

Sonra belə deyir: Təaccüblüsü budur ki, Əbu Hüreyrə və Kəəb barədə edilən iradlara və onların yalançı olmaları barədə əsasların isbata keçməsinə baxmayaraq yenə də müsəlmanların əksəriyyətini təşkil edən “əhli-sünnə” məzhəbi bu iki nəfərə etimad göstərir və onlara inanırlar. Onların hədislərini qəbul edirlər. Hansı ki, bu kimi rəvayətlərin arasında ağılla və doğru rəvayətlərlə uyğun gəlməyən bir çox məsələlərə inanırlar və onları təsdiq edirlər. Bu vaxt Kəəbi, səhabəyə tabe olanların ən yaxşısı düzəldir və Əbu Hüreyrəni Raviyətu İslam (çox rəvayət nəql edən kəs) kimi tanıtdırırlar⁽¹⁾.

səh:304

“.[1]–\Şeyxul-muzirə” səh. 90 ;

•Peyğəmbərin (s) atasının və anasının imanı

Əvvəlki fəsillərdə, “Səhiheyn” kitabları baxımından keçmiş Peyğəmbərlərin simaları ilə tanış olduq. Bu fəslə isə bu iki kitabların hədislərindən İslam Peyğəmbərinin (s) siması ilə tanış olacağıq. Belə ki, məqsədimiz Peyğəmbərin yaşayış dövrünü iki hissəyə: “Besətdən öncə” və “besətdən sonra”-k1 dövrlərə bölməkdir.

Besətdən əvvəlki dövr

Bu dövrdə Rəsuli–Əkrəmə (s)“ Səhiheyn” kitablarının vurduğu rəva olmayan nisbətlərin hər biri üçün ayrıca bəhsə və izaha ehtiyac vardır.

Bu mövzumuzda “Müslimün” öz səhih adlı kitabında Peyğəmbərin anasının və atasının müşrik kimi tanıtılması barədə söhbət açacağıq. O öz kitabında belə nəql edir:

.۱

عَنْ أَنَسٍ: إِنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَ أَبِي؟ قَالَ: "فِي النَّارِ"، فَلَمَّا قَفِيَ دَعَاهُ، فَقَالَ: "إِنَّ أَبِي وَأَبَاكَ فِي النَّارِ".

Ənəs deyir: “Bir kişi Peyğəmbərin (s) yanına gəlib soruşdu: Ya Rəsulullah! Mənim atam haradadır? Peyğəmbər (s) buyurdu: Sənin atan (cəhənnəm) odun içindədir. Elə ki, o

səh:305

kişi getdi, Peyğəmbər onu çağırdı və buyurdu: Mənim və sənin atan hər ikisi cəhənnəm odundadır(۱)”.
(۱)

.۲

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ الْقَبْرَ أُمَّهُ فَبَكَى مِنْ حَوْلِهِ. فَقَالَ: "اسْتَأذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا، فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي وَإِسْتَأْذِنْتُهُ فِي أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأَذِنَ لِي، فَزُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُدَكِّرُ الْمَوْتَ."

Əbu Hürayrə deyir: “Peyğəmbər (s) anasının qəbrini ziyarət etdi və ağladı. O həzrətin yanında kim vardısı hamısını ağlatdı. Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Mən Allahımdan anamın bağışlanmasını istəməyim üçün icazə istəmişdim. Ancaq mənə belə bir icazə verilmədi. Allahdan onun qəbrini ziyarət etməyimə icazə istədim. Bu istəyimi qəbul etdi. Sizlər də qəbrləri ziyarət edin ki, qəbrləri ziyarət etmək ölümü yada salmaq deməkdir(۲)”.
(۲)

Bu iki hədisi uyduranlar Peyğəmbərin (s) öz dili ilə atasının və anasının cəhənnəm əhlindən və müşriklərdən olduğunu sübut etmək istəmişlər. Peyğəmbərin (s) və möminlərin müşriklərə dua edib onların bağışlanmasını istəməyə haqları olmadığı üçün, o Həzrətin (s) anasına da dua edib, bağışlanmaq tələbinə icazə yoxdur.

Bu iki hədisin yalan və qondarma olması açıq aydındır. Çünki əvvəldə işarə etdiyimiz dəlillərdən başqa səhih hədislərin məzmununa və tarixi sənədlərə əsasən cahiliyyət dövründə başda Əbdul-Müttəlibin, Əbi Talibin və Peyğəmbərin

səh:306

“ .[١] -١Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-iman”, 88-ci bölüm, “Bəyanu ənnə mən matə ələl-kufri fəhuvə fin-nar”, hədis: 203; “Sünəni-İbn Macə”, 1-ci cild, hədis: 1572; və “Sünəni-Əbi Davud”, 2-ci cild, 18-ci bölüm, “Fi zərari-muşrikin”, “Kitabus-sunnə”, hədis: 4718; səh. 532 ;

“ . [٢] -٢Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabul-cənaiz”, 36-cı bölüm, “İstezanun-Nəbiy (s) rəbbəhu fi ziyarəti qəbri ummihi”, hədis: 976; “Sünəni Əbi Davud”, 2-ci cild, “Ziyarətul-qubur”, hədis: 3234; səh. 195 ;

(s) atası Abdullahın ailəsi olmaqla ərəb yarımadasının camaatının bir çoxu xalis Tövhid dininə pərəstiş edir və tək Allahçılıq əqidəsində idilər. Onlar büt pərəstlikdən və ərəb yarımadasında yaşayan əksər camaatın əqidəsindən uzaq idilər. Bu dəstə bəzən Məkkə camaatı arasında və bəzən də dağlarda ibadətlə məşğul olurdular (١).Peyğəmbərin (s) ailəsi barədə burada təkcə iki hədisi sizə nəql edirik:

.۱

عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نَبَاتَةَ، قَالَ سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ: "وَاللَّهِ مَا عَبَدَ أَبِي وَلَا جَدِّي عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَلَا هَاشِمٌ وَلَا عَبْدُ مَنَافٍ صَنَمًا قَطًّا. قِيلَ: فَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ؟ قَالَ: كَانُوا يُصَلُّونَ إِلَى الْبَيْتِ عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ مَتَمَسِّكِينَ بِهِ."

Əsbə` ibn Nəbatə deyir: “Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurur: “Allaha and olsun ki, mənim atam Əbu Talib, əcdadım Əbdul-Müttəlib və Haşimlə Əbdu Mənaf heç vaxt bütə pərəstiş etməmişlər. Soruşdular: Ya Əmirəl-möminin (ə) bəs nəyə pərəstiş edirdilər? Buyurudu: Onlar İbrahimin (ə) dinində olub, onun məzhəbinə itaət edərək Kəbəyə tərəf namaz qılırdılar(۲)”.

.۲

"يَا عَلِيُّ إِنَّ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ كَانَ لَا يَسْتَقْسِمُ بِالْأَزْلَامِ، وَلَا يَعْبُدُ الْأَصْنَامَ، وَلَا يَأْكُلُ مَادُّبِحَ عَلَيَّ النَّصْبِ، وَيَقُولُ: أَضْنَا عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ."

Allahın Rəsulu (s) sülaləsinin rəisi Əbdul-Müttəlibin barəsində Əmirəl-mömininə belə buyurur: “O, cahil camaatın əməllərindən, büt pərəstlikdən və bütlərin adına kəsilmiş heyvanların ətini yeməkdən uzaq idi və deyirdi ki, “Mən cəddim İbrahimin dininə itaət edənəm(۳)”.

səh:307

. [۱] -۱Müraciət edin: “İbn Hişamın sirəsi”, 1-ci cild, səh. 252; “Nəhcül-bəlağənin şərh”, İbn Əbil Hədid, 1-ci cild, səh. 1,20; “əl-Muhbir” Bağdadi, səh. 171 ;

“ .[۲] – ۲Kəmalud-din”, “Biharul-ənvar”ın nəqlinə əsasən, 15-ci cild, səh. 144 ;

“ .[۳] – ۳Xisal”, “Biharul-ənvar”ın nəqlinə əsasən, 15-ci cild, səh. 127 və “Mən la yəhzuruhul-fəqih”, “ən-Nəvadir” bölümü ;

Əhməd ibn Hənbəlin “Müsnəd”ində, ibn Sədin “Təbəqat”ında olan nəqlə əsasən Əbuzər Qəffari də cahiliyyə dövründə Tövhid dininə və təkpərəstliyə itaət edənlərdən idi(۱).

Bu iki hədisi düzəldənlər bütperəst və şirk dinlərini qorumaq üçün Quranın hökmlərinə və Peyğəmbərə (s) qarşı çıxaraq cəbhə meydanlarında onunla döyüşən və ya dünyaya hərislik üzündən məcbur olub zahirdə iman gətirən ancaq həqiqətdə isə şirk və bütperəst dinində ölənlərinin ləyaqətsiz işlərinə pərdə asmaq istəyiblər. Onlar hədislər vasitəsilə gözdən pərdə asmaq üçün Peyğəmbərin (s) anasını ataları (babaları) ilə birgə bir sırada qoyaraq onlara böhtan atıb bütperəst və müşrik olduğunu söyləmişlər.

Ancaq ən təəccüblüsü budur ki, müsəlmanların əksəriyyəti bu hədisləri səhih və doğru sayır, ona söykənərək məzmunlarına etiqad bəsləyirlər.

Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?

Əziz oxucu, İslam Peyğəmbərimizin (s) atası və anasının müşrik olması barədə söylənilən qondarma hədislərə diqqət etməklə, o həzrətin (s) özü barəsində uydurulmuş və besətdən öncə bütperəst dininə pərəstiş etməsi kimi tanınması məsələsinə də nəzər salsaq, belə hədislərin nə qədər də dəyərsiz, qiymətsiz və yalan olduğunu başa düşərik.

...أَخْبَرَنِي سَالِمٌ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | أَنَّهُ لَقِيَ زَيْدَ بْنَ عُمَرَ وَبْنَ نُفَيْلٍ بِأَسْفَلِ
بَلَدِ حِمْيَرَ قَبْلَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ | الْوَحْيَ، فَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ | سَفْرَتًا فِيهَا لَحْمٌ، فَأَبَى أَنْ
يَأْكُلَ مِنْهَا، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَا آكُلُ مِمَّا تَذْبَحُونَ عَلَيَّ أَنْصَابِكُمْ، وَلَا آكُلُ إِلَّا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ
عَلَيْهِ.

Abdullah ibn Ömər Peyğəmbərdən (s) nəql edərək belə deyir:
“O həzrət nübuvvət dövründən və besətdən əvvəl “Zeyd

səh:308

“ . [۱] – Müsnədi-Əhməd”, 5-ci cild, səh. 174; “Təbəqat”, 4-cü
cild, səh. 136 ;

ibn Əmr ibn Nofəl”-lə Bəldəh dağının ətəyində görüşdü. Onun
üçün bir süfrə açdı. O süfrədə ət də var idi. “Zeyd” o ətə
yeməkdən çəkindi və özünü qorudu. Səbəbini isə belə izah etdi:
Mən, sizin bütlərin (۱)adına kəsdiyiniz ətlərdən yemirəm.
Təkcə Allahın adına kəsilmiş heyvanların ətindən yeyirəm”.

Bu hədisi Buxari öz səhihinin yeddinci cildində “Ma zubihe
ələn-nusubi vəl əsnam” bölümündə nəql etmişdir.

Yenə həmin mövzuda Abdullah ibn Ömərdən başqa bir hədisi
kitabın beşinci cildində əlavələri ilə birgə Zeyd ibn Əmr ibn
Nofəlin hədisi bölümündə nəql etmişdir. Bu hədisdən belə
istifadə olunur ki;

–۱.Zeyd ibn Əmr cahiliyyət dövründən və besətdən əvvəl,
Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmmədə (s) nisbət tövhid
məsələlərini çox yaxşı bilirmiş.

– İslam Peyğəmbəri (s) də cahiliyyət dövrünün adamları kimi bütə və “ənsaba” malik idi və öz kəndiyi heyvanlarını da bütələrin adı ilə kəsmişdir:

فَأِنِّي لَا آكُلُ مِمَّا تَذْبَحُونَ عَلَيَّ أَنْصَابِكُمْ

Lakin Zeyd, büt və bütperəstlikdən uzaq, tövhid və yeganəperəstliyə addım atanlardan idi.

Bu hədisdən daha açıq və aydın başa düşülən başqa bir hədis “Əhməd ibn Hənbəlin” öz müsənədində Nofəl ibn Hişam ibn Səd ibn Zeydən nəql olunan hədisidir.

عَنْ نُفَلِ بْنِ هِشَامِ بْنِ سَعْدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ... وَمَرَّ بِالنَّبِيِّ (يَعْنَى زَيْدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ نَفِيلٍ) وَمَعَهُ أَبُو سُفْيَانَ بْنِ الْحَرِثِ يَأْكُلَانِ مِنْ سَفَرِهِ لُهُمَا فَدَعَاوَاهُ إِلَى الْغَدَاءِ، فَقَالَ: يَا بْنَ أَخِي

səh:309

. [1] – Cahiliyyət dövründə ərəblər bəzən mücəssəmələrə sitayiş edirdilər. Lüğətdə ona “sənəm” deyilir. Onun cəm forması isə “əsnam” adlanır. Bəzən isə ağac və daşdan düzəlmiş bütələri torpağa basdırıb və onun qarşısında ibadət və sitayiş edirdilər. Belə mücəssəmələrə “Nusub və Ənsab” deyilir .

إِنِّي لَا آكُلُ مَا ذُبِحَ عَلَيَّ النَّصْبِ، قَالَ: فَمَارُوايَ النَّبِيَّ | مِنْ يَوْمِهِ ذَاكَ يَأْكُلُ مِمَّا ذُبِحَ عَلَيَّ النَّصْبِ حَتَّى بُعِثَ.

“Peyğəmbər (s) Əbu Süfyanla ət yeyirdi. Onlar Zeydi ət yeməyə dəvət etdilər. Ancaq Zeyd, nəinki o ət yeməkdən

çəkindi, hətta Peyğəmbər (s) özü də Zeydin bu əməlini görüb ona itaət etdi. O gündən ta besətə kimi həzrət Peyğəmbər (s) “əncab və əsnam”, həmçinin başqa bütlərin adına kəsilmiş olan heyvanların ətindən yeməyi və kəsməyi tərək etdi⁽¹⁾”.

Sonrakı əsrlərin tarixçiləri və tərcümeyi hal yazarları da bu mətləbi mötəbər və səhih saydıqları bu iki sənəddən götürmüş və öz kitablarında nəql etmişlər. Məsələn: İbn Əbdul Birr ⁽²⁾ Əhmədin müsənədindən və Əbul Fərəc İsfəhani ⁽³⁾ də Buxarinin səhih adlı kitabından bu məsələni qeyd etmişlər.

Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?

Yüksək titul və məqama sahib çıxmış bu şəxs, yəni Zey ibn Əmr ibn Nofəl, Buxarinin Allahı tanıma mövzusunda əsasən elə bir dərəcəyə çatmışdır ki, hətta Allahın elçisi Məhəmməd (s) besət və Peyğəmbərlik dövründən əvvəl bu məqamı və ali rütbəni dərk etməmişdir. İkinci xəlifə ilə yaxın qohumluğu vardır. Onun əmisi oğlu, həmçinin arvadının atası sayılırdı ⁽⁴⁾.

Tarixçilər və tərcümeyi hal yazarları onun barəsində çox yazmışlar. O cümlədən, demişlər ki; O, cahiliyyətdə “Hünəfa” və təkallahçı, tövhid məzhəbçisi və Allahı tanıma məsələsində isə Həzrət İbrahim Xəlil Peyğəmbərin (ə) ardıcılılarından idi. O, Ərəbistan yarımadasının müxtəlif əqidələrə malik olan camaatının əqidələrindən və bütperəstlikdən uzaq olan bir şəxs

səh:310

“.[1]-\Musnədi-Əhməd”, 1-ci cild; səh. 189 .

“ . [۲] –۲İsti`ab”, 2-ci cild, səh. 4. “Əl-isabə” lüğətinin vərəqaltısında çap olmuşdur .

“. [۳] –۳Əğani”, 3-cü cild; səh. 120 .

“ . [۴] –۴Uzdul-ğabə” , 4-cü cild; səh. 78; Atikə Zeydin qızı, Ömər in isə arvadı idi .

idi. Yeganə Allaha pərəstiş edib, namaz qılır, ibadət edirdi. Səcdələrində dilinə gətirdiyi cümlələri onun İbrahimin (ə) dininə itaət edən və təkəllahlığına dəlil və sübutdur(۱).

Peyğəmbərlər barədə o cümlədən həzrət Peyğəmbərimiz Məhəmməd (s) barədə qeyd olunan Qur`an ayələrindən və rəvayətlərindən aydın olan məsələləri kitabın əvvəlində qısa şəkildə açıqladıq. Əvvəlki bəhsdə də Peyğəmbərin ailəsinin getdiyi yolu və onların əqidələrini açıqlayaraq söylədik ki, düzgün, möhkəm və doğru rəvayətlərin və sənədlərin məzmununa əsasən əziz Peyğəmbərimizin ailəsi başda Əbdul Müttəlib və Əbu Talib olmaqla tövhid dinində idi. O cümlədən bütələrin adı ilə kəsilmiş heyvanların ətinə yeməkdən çəkinmişlər. Əvvəlki səhifələrimizdə qeyd etdiyimiz kimi Peyğəmbərin nübuvvətə hazırlığı və belə bir ailədə böyüməsi, tərbiyə alması və s.. inkar olunmaz bir məsələdir. İnanmaq olarmı ki, İslam Peyğəmbəri (s) belə bir ailənin və öz atalarından öyrəndiyi əqidə və təlimlərini qorumaq əvəzinə bütperəstlik əqidəsinə inansın və ona itaət etsin?! Görəsən Allahın elçisi tövhid baxımından Zeyd ibn Əmr və başqaları qədər belə bir məqama nail olmamışdır?! O həzrətin (s), öz heyvanlarını bütələrin adına kəsib yeməsi, lakin Zeyd ibn Əmr isə, İbrahimin dinində qalıb Allaha ibadət edib və Allahı, Peyğəmbərimizdən (s) yaxşı tanıyaraq, bütələrin adına kəsilmiş heyvanların ətinə yeməməsi nə dərəcədə doğrudur? Bununla

belə Peyğəmbərimizi (s) Allahın xoşuna gələn bir işə yə`ni haram ət yeməməsinə dəvət edib, yol göstərməsi çox gülünc nəzərə çarpmırmı? Nəticədə Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmməd (s) bu dəvəti qə`bul edir və be`sət dövrünə qədər səh:311

. [١] -\Bu barədə geniş məlumat almaq üçün “Usdul-ğabə” kitabının 2-ci cildi; səh.-237-239 və “Əğani” kitabının 3-cü cildi; 29-cu səhfəsinə müraciət edə bilərsiniz .

gözəl və bəyənilmiş bir sünneti əməl kimi onu yerinə yetirir!?

Bizim əqidəmizə əsasən, xəlifələr və onların ailələri barədə uydurulmuş yüzlərcə hədislərdən sayılan bu iki hədis, ikinci xəlifənin əmisi oğlu və onun ailəsinin xeyrinə düzəldilmiş və qəbilə təəssüblü xarakter daşıyan hədislərdən biri sayılır. Sözüümüzdə təsdiq edən əsas, bu iki hədisin Ömər ibn Əbdullahdan və Zeyd ibn Nofəlin nəvəsi Nofəl ibn Hişam ibn Sə`ddən nəql olunmasıdır. Çünki bu iki nəfərdən başqa bu hədisləri söyləyən olmamışdır.

Lakin bu iki hədisi uyduran və düzüb-qoşan onu nəql edənlər bunu yaddan çıxarmışlar ki, hədislər məzmun baxımından Qur`an və səhih hədislərilə uyğun gəlmir. Bu iftiralar və böhtanlar, nübuvvət məqamına ən böyük xəyanət və əziz Peyğəmbərimizin (s) müqəddəsliyinə vurulan bağışlanmaz ləkələrdən sayılır.

Biz, Zeydin cahiliyyət dövründə tövhidçi və yeganə pərəst olmadığını söyləmişdik. Onun bütperəst dinində olmasını da

söyləmirik. Zeyd, Əhli-beyt aşıqlərinin sənədlərində (۱) nəql olunan rəvayətlərin məzmununa əsasən tövhid və yeganəpərəstliyin bərpası üçün çalışan şəxslərdən biri olub büt-pərəstlikdən uzaq bir şəxs idi. Bəlkə, biz bunu söyləmək istəyirik ki; həzrət Peyğəmbər Məhəmməd (s) və onun barədə söylənilən bu iki hədis, həmçinin Zeyd barədə təəccüb doğuran bu şişirtmələr uydurulmuş hədislərdir. Bu iki hədisi düzəldənlər, xüsusi hədəflərinə və məqsədlərinə çatmaq üçün düzəltmişlər. Beləcə də bu kimi hədislər əhli-sünnə kitablarında və sənədlərində səhih adı ilə möhürlənərək müsəlmanlara ötürülmüş və onların qəbul etdikləri doğru hədislər kimi qələmə verilmişdir.

səh:312

“. [۱] - Kəmalud-din”, səh.-115; “Biharul ənvar” 15-ci cild, səh. 205-də olan nəqlə əsasən .

“**۵** Ürəyin parçalanması dastanı”

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ أَبُو ذَرٍّ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ: فُرِجَ عَنِّي سَقْفُ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ، فَنَزَلَ جِبْرَائِيلُ فَفَرَجَ صَدْرِي، ثُمَّ غَسَّلَهُ بِمَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ جَاءَ بَطْسَةٌ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِي حِكْمَةً وَإِيمَانًا، فَأَفْرَغَهُ فِي صَدْرِي، ثُمَّ أَطْبَقَهُ، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَعَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا.

Ənəs ibn Malik Əbuzərdən, o da həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edir: Mən Məkkədə olarkən evin tavanı parçalandı. Cəbrail (ə) nazil oldu. O, mənim sinəmi parçaladı və zəməzəm suyu ilə yudu. Sonra hikmət və imanla dolu qızıl bir təşt gətirdi. Onu mənim sinəmə tökdü. Sonra sinənin yaralarını sağaltdı. Bu vaxt mənim əlimi tutaraq birinci asimana qədər qaldırdı”.

Buxari bu hədisi müxtəlif və bir-birinə zidd olan məzmunlarda nəql etmişdir. Səhihi-Müslimdə də bu hədis, azacıq fərqlə başqa cür qeyd olunmuşdur.

Yenə də Ənəs ibn Malik deyir:

...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | أَتَاهُ جِبْرَائِيلُ وَهُوَ يَلْعَبُ مَعَ الْغُلَّامِ، فَأَخَذَهُ، فَصَرَعَهُ، فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ، فَاسْتَخْرَجَ الْقَلْبَ مِنْهُ عُلْقَهُ، فَقَالَ: هَذَا حِطُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ، ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءٍ زَمْزَمَ، ثُمَّ أَمَّهُ: ثُمَّ أَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ، وَجَاءَ الْغُلَّامُ يَسْعُونَ إِلَى أُمِّهِ يَعْنِي ظَهْرَهُ، فَقَالُوا: إِنَّ مُحَمَّدًا | قَدْ قُتِلَ، فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَعِعٌ اللَّوْنِ. قَالَ أَنَسٌ: وَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَثَرَ ذَلِكَ الْمَخِيطِ فِي صَدْرِهِ.

səh:313

“İslam peyğəmbəri uşaqlıq dövründə, uşaqlarla oynayarkən Cəbrail (ə) gəldi. O, həzrəti (s) tutaraq yerə uzatdı. Sonra onun sol tərəfini (1) yardı və ürəyini çıxartdı. Onun arasından laxta qanı təmizlədi və dedi: Bu, şeytanın sənə vücutunda olan ağalığının təsiri idi. Sonra Peyğəmbərin (s) ürəyini qızıl bir təştin içində zəməzəmə suyu ilə yudu və yarasını sağaltdı. Bu vaxt Peyğəmbəri (s) öz yerinə qayıtdı. Həzrət Peyğəmbərlə (s) oynayan uşaqlar o həzrətin (s) dayəsi Bəni Sə`d qəbiləsindən olan Həlimənin yanına qaçdılar və Məhəmmədin (s) ölüm xəbərini ona dedilər. Onlar Peyğəmbərin yanına qayıtdılar. Onun rəngi dəyişmişdi. Ənəs (hədisi nəql edən) deyir: Mən, Allahın elçisinin (s) sinəsində əməl yerini göürdüm (2)”. .

Bu hədis, səhiheyndə nəql olunan və təəccüb doğuran hədislərdən biridir. Bir çox tarixçilər də bu hədisləri öz kitablarında gətirmişlər (3).

Bir çox təfsirçilər də səhiheynə olan istək və məhəbbətlərini aşkar edərək bu dastanı (۴) } اَلْمَ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ { ayəsinin izahında öz təfsir kitablarında qeyd etmişlər(۵).

Lakin bizim əqidəmizə əsasən bu hədis, müxtəlif cəhətlərə görə araşdırılmalı və üzərində bəhs olunmalı bir hədisdir. Bu

səh:314

. [۱] – ۱Qolun alt tərəfi , qabırğaların yan hissəsi .

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 1-ci cild; “İsrau bi-Rəsulillah” bölümü, hədis: 163 .

. [۳] – ۳Təbərinin “Tarix” kitabı; “Tarixul-xəmis” və İbn Sə`din “Təbəqat” kitabında; “Murucuz-zəhəb” və İbn Hişam öz kitabında ;.

“ . [۴] – ۴(Ya Peyğəmbər!) Məgər Biz (haqqı bilmək, elm və hikmət dəryası etmək üçün) sənə köksünü (qəlbini) açıb genişlətmədikmi?! (Allahın öz lütfü ilə köksünü açıb genişlətdiyi kimsənin qəlbinə Şeytan vəsvəsə sala bilməz. O, qüdsiyyət kəsb edər, vəhy qəbul etməyə layiq olar!)” Şərh surəsi ayə-1 .

“ . [۵] – ۵Təfsiri Xazin ibn Kəsir”; “Təfsiri Əd-dürrul-mənsur”; “Təfsiri Alusi”; “Təfsiri Nişaburi ;”

kimi cəhətlərə diqqət etmək onun həqiqətini işıqlandırar və həqiqətin üzərindən pərdəni götürər.

!Zaman baxımından ziddiyyətli olması

Bu hədis, zaman və Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmmədin (s) yaşı baxımından bir çox fərqlərlə nəql olunmuş və heç bir ortaq nöqtəyə malik deyildir. Buna görə bu kimi bəzi hədislərdə “sinənin yarılması və ya açılması məsələsini Peyğəmbərimizin (s) uşaqlıq dövrünə, uşaqlarla oynayan dövrünə nisbət verilir. Ancaq, bəzi başqa hədislər bu hadisənin Peyğəmbərimizin (s) be`səti dövrünə aid olduğunu və bu cərrahi əməldən sonra bir başa me`rac mövzusunun baş verməsi vurğulanır. Buna görə də, zaman baxımından bu mövzular (uşaqlıq dövrü və Peyğəmbərlik dövrü) qırx il müddətində ixtilafı olduğu meydana çıxır.

•Məkan baxımından ziddiyyətli olması

Bu hədis, məkan və hədisin baş verdiyi yer baxımından da bir-birinə çox ziddiyyətli nəql olunmuşdur. Çünki bu hədislərin bəzində həzrət Məhəmmədin (s) Məscidul-həram və Hətim ya Hicri İsmaildə olması bildirilir. Bəzində isə o həzrətin (s) biyabanlıqda, bəzində isə Peyğəmbərimizin (s) öz evində baş verdiyini və evinin tavanının yırtılması nəzər diqqəti özünə cəlb edir. Həmçinin bəzi hədislərdə həzrət Məhəmmədin (s) ürəyini götürərək qızıl teştdə zənzəm suyu ilə yuyulması və başqa hədislərdə isə həzrətin (s) ürəyini yumaq üçün zənzəm quyusunun kənarına aparılması açıqca bəyan olunmuşdur⁽¹⁾.

Görəsən belə ziddiyyətli və biri-birinin əksini çatdıran bir çox hədisləri doğru saymaq olarmı? Görəsən bünların hansı

səh:315

. [1] – Qeyd olunan birinci hədisin altındakı ünvanlarda tətbiq olunsun .

birinin məzmununu qə`bul edək? Biri-birinə zidd olan bu hədislərin hansı birini seçib doğru sayaq!?

.۳ Bu mövzu, Peyğəmbərimizin (s) isməti ilə uyğun deyildir

Ənəs ibn Malikin nəql etdiyi bu hədisin mövzusu çox zəif və “mərdud (۱)” hədislərdən sayılır. Çünki İslam Peyğəmbəri (s) hər növ şeytani pisliklərdən və çirkinliklərdən uzaq və pak idi. Buna görə də o həzrətin (s) mübarək cismində şeytan üçün bir pay və ya yer yox idi ki, o həzrətin (s) sinəsini parçalayaraq o hissəsini onun cismindən götürüb təmizləsinlər.

.۴ Şərlər cismə aid deyildir

Söylədiklərimizdən əlavə, ümumiyyətlə şərlər, fəsad və bu kimi şeylər cismə aid olmayan şeylərdir. Onları cisimdən kəsməklə qurtaran deyildir. Həmçinin xeyr və yaxşılıq açıq-aşkar bir maddə deyildir. Məsələn: Qida maddələri kimi iynə vasitəsi ilə insanın cisminə köçürülən bir maddə deyildir. Yaxud elm və hikmət, xarici baxımdan bir qabdan başqa bir qaba köçürülən (۲) cismi maddələrdən sayılmaz.

Sinənin açılmasından məqsəd nədir?

Amma, Qurani Kərimdə qeyd olunmuş “Sədr” kəlməsinin şərhinə gəlincə “şəqqus-sədr” “sinənin parçalanması və ya açılması” məsələsi ilə heç bir rəbitəsi yoxdur. Bəlkə ondan məqsədin genişlik, Peyğəmbərin (s) qəlbini genişləndirməkdir. Dini vəzifəsini düzgün və doğru çatdırmaqda bütün çətinlikləri və narahatlıqları qə`bul edib ona dözmək üçün

“. [۱] – ۱Mərdud” – hədisin bütün və ya bə`zi rəvayətləri adil və Cə`fəri məzhəbində olması, bir sənədlə məşhurun rəvayətinin qarşısında nəql etdikləri münkər və ya mərdud (kənara atılmış) hədislərə deyilir .

. [۲] – ۲Bu iradı Fəxri Razi Qazi Əbdul Cabbardan nəql etmişdir .

hazırlıq deməkdir. Bu, həmin qəlbin genişlənməsidir ki, həzrət Musa (ə) Allahın dərgahına üz tutaraq öz dualarında istəyirdi və belə söyləyirdi:

{وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي * قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي}

_(MUSA) DEDI: "EY RƏBBİM! (PEYĞƏMBƏRLİYİ YERİNƏ YERİNƏ YETİRMƏYƏ QADIR OLMAQ, FIRONLA DANİŞMAĞA CÜR ƏT ETMƏK VƏ BU YOLDA BÜTÜN MƏŞƏQQƏTLƏRƏ TAB GƏTİRƏ BİLMƏK ÜÇÜN) KÖKSÜMÜ AÇIB GENİŞLƏT. İŞİMİ YÜNGÜLLƏŞDİR(۱) _ ;

Tarix və hədis kitablarında “şəqqus - sədr” rəvayətlərinə bir baxış

Qeyd olunan şübhələrə əsasən belə hədislərin məzmununa belə bağlamaq olmaz. “Şəqqus-sədr” mövzusunun həqiqətə uyğun və doğru saymaq olmaz. Hər nə olsa da söylədiyimiz kimi bu hədislərin, əhli-sünnənin tarix və hədis kitablarına düşməsi, sənədlər arasında özünə yer tapması və həmçinin həqiqətən baş vermiş kimi qələmə alınması nəzər diqqəti özünə cəlb edir.

Şiə məzhəbinin bə`zi alimləri və təhqiqatçıların bu barədə ehtiyatla danışmasının səbəbi bəlkə də həmin hədislərin çox nəql olunması olmuşdur. Bununla belə e`tiraf edirlər ki, bu hədis şiə məzhəbinin hədis kitablarında doğru və inandırıcı yolla nəql olunmamışdır.

Mərhum Əllamə Məclisi (Allah ondan razı olsun) belə deyir: “Həzrət Peyğəmbərin (s) uşaqılıq dövründə baş vermiş şəqqus-sədr dastanı, əhli sünne rəvayətlərində çoxlu və geniş şəkildə qeyd olunmuşdur. Lakin bizim (şi`ə məzhəbinin) rəvayətlərimizdə bununla belə inandırıcı və doğru sənədlər əsasında nəql olunmamışdır. Ancaq onun mənfi hədis olması da söylənilməmişdir. Bu işin baş verməsini ağıl özü də inkar

səh:317

“.[\]-\Taha” surəsi ayə 25-26 .

etmir. Buna görə də biz, onun doğru və yalan olmasında susanlardanıq. Lakin keçmiş alimlərimizin əksəriyyəti bu məsələdən üz çevirmişlər.” Sonra belə deyir: Hərçənd bu hadisənin baş verməsi ehtimalı çoxdur(\)”.
(\)

Qətiyyətlə gərək deyək:

Qeyd olunan dörd dəlilə əsasən və həmçinin keçmiş alimlərin bu məsələyə biganə yanaşmasına nəzər salmaqla bir daha bu hadisənin olması ehtimalına yer qalmır. Əgər belə bir mühüm hadisə baş versəydi məsum imamlar (ə) da bu məsələni açıqlayardılar. Çünki əziz Peyğəmbərimiz (s) bu mövzudan da çox kiçik və az əhəmiyyətli sayılan mövzularda hədislər söyləmişlər. Əgər bu mövzunu da zikr etsəydilər hədis kitablarında (\)zəbt olub bizlərə nəql olunardı. Hansı ki, Əllamə Məclisinin söylədiklərinə əsasən bu hadisə doğru və inandırıcı sənəd əsasında nəql olunmamışdır.

Əsrimizin böyük təhqiqatçılarından biri də bu hədisləri öz təfsirində bir növ məcazi mənaya alıb. Bu yolla rəvayətin əslini

səhih və doğru olduğunu bildirmiş və mövzunu maddi aləmdən xaricdə olduğunu bildirmişdir. Ancaq bu yol hədislərin zahiri mənası ilə uyğun deyildir:

.1) Bu hədislərdə həzrət Peyğəmbərimizlə (s) bir yerdə oynayan uşaqların Məhəmmədin (s) ölüm xəbərini Sə'd qəbiləsindən olan Həliməyə (۳) çatdırmaları və o həzrətin yanına qayıdarkən onun rənginin dəyişməsi və pərişan halda olması zikr olunmuşdur.

.۲) Ənəs, (hədisi nəql edən) belə deyir: “Mən uzun illər mütəmaddi olaraq həzrət Peyğəmbərimiz Məhəmmədin (s) sinəsində olan mələklərin yarıq və tikiş yerini görürdüm”!!

səh:318

“ .[۱] – ۱Biharul ənvar” 16-cı cild; səh. 140 .

“ .[۲] – ۲Came” hədis kitablarında .

.[۳] – ۳Həzrət peyğəmbərimizin (s) dayəsi ;

Diqqət etdiyiniz kimi bu iki mətləb hədislərin məcazi mənada olması mövzusu ilə düz gəlmir. Bəs, açıq söyləməliyik ki, bu dastanın əsl və əsas kökü yoxdur. Həmçinin Musa (ə) ilə daşın müsabiqəsi, Əzrailin (ə) kor olması dastanları da buna oxşar dastanlardandır.

Görəsən Peyğəmbər (s) öz nübuvvətində şəkk edirdimi?

Vəhyin başlanması dastanı

ابن شهاب، عن عروه بن الزبير، عن عايشه أم المؤمنين إنها قالت: أول ما بدأ به رسول الله | من الوحي الرؤيا الصالحة في النوم، لا يرى رؤيا إلا جاءت مثل فلق الصبح، ثم حُبَّ إليه الخلاء، وكان يخلو بغار حراء فيتحنث فيه وهوالتعبد الليالي ذوات العدد قبل أن ينزع إلى أهله ويتزود لذلك، ثم يرجع إلى خديجه فيتزود لمثلها حتى جاءه الحق وهو في غار حراء فجاءه الملك، فقال: اقرأ، قال ما أنا بقارئ قال: فأخذني الثانيه حتى بلغ من الجهد.

ثم أرسلني فقال: اقرأ. قلت: ما أنا بقارئ قال فأخذني فغطني الثانية حتى بلغ مني الجهد ثم أرسلني فقال: اقرأ، فقلت: ما أنا بقارئ فأخذني فغطني الثالثة، ثم أرسلني، فقال اقرأ بسم ربك الذي خلق الإنسان من علق اقرأ وربك الأكرم، فرجع بها رسول الله | يرجف فؤاده، فدخل خديجه بنت خويلد، فقال:

زملوني زملوني، فزملوه حتى ذهب عنه الروع، فقال للخديجه: وأخبرها الخبر، لقد خشيت على نفسي، فقالت خديجه: كلا والله ما يخزيك الله أبداً، إنك لتصل الرحم وتحمل الكل، وتكسب المعدوم، تقرأ الضيف وتعين على نوائب الحق.

فأنطلقت به خديجه حتى أتت ورقة بن نوفل بن أسد بن عبد العزى ابن عم خديجه وكان امرأ تنصر في الجاهلية وكان يكتب الكتاب العبراني، فيكتب من الإنجيل بالعبرانية ما شاء الله أن يكتب، وكان شيخاً كبيراً قد عمى، فقالت له خديجه: يا بن عم اسمع من ابن أخيك، فقال له ورقة: يا بن أخي ماذا ترى؟ فأخبره رسول الله خبر ما رأى، فقال له ورقة: هذا الناموس الذي نزل الله على موسى، ياليتني فيها جذعاً، ليتني أكون حياً، إذ يخرجك قومك، فقال له رسول الله: | أو

sah:319

مخرجي هم قال: نعم، لم يأت رجل بل ما جئت به إلا عودي وإن يدركني يومك أنصرك نصرًا، مؤزرًا، ثم لم ينسب ورقة أن توفي و فتر الوحي.

İbn Şəhab (۱) Ürvət ibni Zubeyrdən və o da Aişədən nəql edir ki; Vəhy mövzusu Rəsuli-Əkrəmə (s) doğru yuxunun görülməsilə başladı. Çünki Peyğəmbərin (s) gördüyü yuxular sübh kimi aydın idi. Sonra camaatdan uzaqlaşaraq Həra mağarasında tək və tənha ibadətlə məşğul olmağa başladı. O həzrət (s), bir müddət özünə yemək tədarükü görmüşdü. Yemək qurtardıqdan sonra isə Xədicənin yanına gəlirdi. Həra dağında qalıb ibadətlə məşğul olmaq üçün yemək tədarükü götürdükdən sonra yenə oraya qayıdırdı. Bir gün Həra dağında mağarada olarkən ona vəhy nazil oldu. Vaxt başında mələk nazil olaraq ona dedi: Məhəmməd oxu! Allahın elçisi (s): "Mən oxuya bilmirəm" söylədi. Bu vaxt Peyğəmbər (s) belə buyurdu: O mələk məni tutdu və elə sıxdı ki, narahat oldum. Sonra məni azad etdi və dedi:- Oxu! Mənsə, oxuya bilmədiyimi söylədim. Mələk yenə məni tutaraq elə möhkəm sıxdı ki, narahat oldum. Yenə dedi: Oxu! Mənsə: - Oxuya bilmirəm dedim.

Mələk üçüncü dəfə də məni tutaraq möhkəm sıxdı və mənə dedi:

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ}

“(Ya Peyğəmbər! Qur’ani-Kərimi bütün məxluqatı) yoxdan yaradan Rəbbinin adı ilə (bismillah deyərək) oxu! O, insanı laxtalanmış qandan yaratdı. (Ya Peyğəmbər!) Oxu! Sənin Rəbbin

səh:320

“ .[۱] –\Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Bəd`ul-vəhyi” bölümü; 4-cü cild; “Bəd`ul-xəlq” kitabı, hədis: 3066; 6-cı cild, “Ət-təfsir” kitabı; “Ələq” surəsinin təfsiri; hədis: 6370; və 9-cu cild, “Tə`bir” bölümü, hədis: 6581; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild; “Bəd`ul-vəhyi bi-Rəsulillah ” bölümü; hədis: 160 ;

ən böyük kərəm sahibidir! O Rəbbin ki, qələmlə (yazmağı) öyrətdi. (O Rəbbin ki,) insana bilmədiklərini öyrətdi(۱)”.
۱

Allahın elçisi (s) bu dəfə iztirab və həyəcanla bu ayəni oxudu.

Sonra həzrət Peyğəmbər (s) narahat halda, ürəyi döyünərək Xədicənin evinə getdi və ona dedi: - Mənim üstümü örtün! Mənim üstümü örtün.! O həzrətin (s) üstünə bir libas örtülər. Bir az sakitləşdikdən sonra baş vermiş hadisəni Xədicəyə açıqladı və ona dedi: - Xədicə! Mən qarşıma çıxan bu məsələ barədə qorxuram. Xədicə dedi: - Xeyr, belə deyil. And olsun Allaha ki, Allah səni heç vaxt xar və peşman etməyəcəkdir. Çünki sən sileyi-rəhm edirsən, zəiflərə əl tutur və dara düşənlərə yardım edirsən. Sən, qayğıkeş, haqq və ədalət tərəfdarısən.

Sonra Xədicə Allahın elçisini (s) öz əmisi oğlu Vərəqət ibni Nofəlin yanına apardı. Vərəqə qocalıqdan öz gözlərinin nurunu itirmişdi. O, hələ cahiliyyət və bütperəst dövründə məsihiyyət dininə itaət edirdi. İbri yazı xətti ilə yaxından tanış idi. Qədim kitabları oxumuş və İncilin müxtəlif nüsxələrini ibri yazı xətti ilə yazmışdır.

Xədicə Vərəqəyə xitab etdi və dedi: - Əmi oğlu! Qardaşın oğlu Məhəmmədin söylədiklərini dinlə!

Vərəqə dedi: Qardaş oğlu nə görmüsən? Allahın elçisi (s) də gördüklərini və başına gələnləri Vərəqəyə anlatdı. Vərəqə Allahın elçisinə (s) belə dedi: Məhəmməd! Bu, Allahın Musaya göndərdiyi həmin namus və şəriətdir. Ey kaş mən cavan olaydım və ey kaş sənın qohumların səni öz şəhərindən və diyarından çıxardan zaman sağ olaydım.

Allahın elçisi (s) buyurdu: - Məni öz şəhərimdən qovacaqlarmı? Vərəqə cavab verdi: - Bəli, çünki heç kəs sənın gətirdiyini gətirməmişdir. Əgər mən o gün sağ olsam sənə kömək və xidmət edəcəm.

səh:321

“.[۱]-۱Ələq” surəsi , ayə: 1-5 .

Sonra çox keçmədi ki, Vərəqə dünyasını dəyişdi və vəhy kəsildi.

Səhiheyndə zikr olunan“ *وَإِنِّي خِفْتُ عَلَى نَفْسِي* mən özümə görə qorxuram” cümləsi açıq şəkildə nəql olumuş və “xovf” kəlməsinin əlaqələndiyi kəlmə düşmüşdür.

Lakin İbn Sə`d Təbəqat kitabında hadisəni bundan da açıq yazmış və qorxunun səbəbinin nə olduğunu iki hədisdə qeyd etmişdir.

وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ أَكُونَ كَاهِنًا وَأَنْ أَخْشَى أَنْ يَكُونَ فِيَّ جِنَّ

Yəni: “Kahin və dəli olmaqdan qorxuram(۱)”.
1

Təbəri də “Vəhyin başlanması” dastanını və sözü gedən hədisin məzmunu barədə Əbdullah ibn Zübeyrdən hədis nəql etmişdir.

و لَمْ يَكُنْ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ أَبْغَضُ عَلَيَّ مِنْ شَاعِرٍ أَوْ مَجْنُونٍ كُنْتُ لَا أَطِيقُ أَنْ أَنْظَرَ إِلَيْهِمَا قُلْتُ:
 إِنَّ الْأَبْعَدَ يَعْنِي نَفْسَهُ لَشَاعِرٍ أَوْ مَجْنُونٍ لَا تُحَدِّثُ بِهَا عَنِّي أَبَدًا لِأَعْمَدَنَّ إِلَى حَالِقِ مِنَ الْجِبَلِ،
 فَلَأَطْرَحَنَّ نَفْسِي مِنْهُ، فَلَأَقْتُلُهَا وَ لِأَسْتَرِيحَنَّ، قَالَ: فَخَرَجْتُ أُرِيدُ بِذَلِكَ حَتَّى إِذَا كُنْتُ فِي
 وَسَطِ الْجِبَلِ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ يَقُولُ: يَا مُحَمَّدَ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ.

Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mənim nəzərimdə camaatın ən pisi onların şairləri və dəliləri idi. Beləki, onların üzünə baxdıqda onlara nifrət edirdim. Elə ki, mələk mənə nazil olub oxumağıma əmr etdi, fikirləşdim ki, mən də çarəsiz şair və dəli olacam. Qohum və əqrəbalarım olan Qureyş tayfası, mənə gələcəkdə dəli və şair deməsinlər deyə yaxşı olar ki, özümü dağın başından ataraq öldürüm. Ta rahat olum. Bu niyyətlə hərəkət etdim. Dağın ortasında bir səs eşitdim: - Ey Məhəmməd ! Sən Allahın elçisisən(۲)“

səh:322

“.[۱]-۱Təbəqat”, 1-ci cild, “Zikru nuzulul vəhyi əla Rəsulillah” (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm); səh. 129 və 130 .

. [۲]-۲Təbərinin “Tarix” kitab, 3-cü cild, səh.-1141; “Zikru vəl xəbəri ən ma kanə min əmri Rəsulillah” (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ;

İbn Sə`din və Təbərinin nəql etdikləri hədisdən belə başa düşülür ki, bu cümlənin *وَأِنِّي خِفْتُ عَلَى نَفْسِي* mə`nası, hədisin

özündə zikr olunan “Mən kahin , şair və dəli olmaqdan qorxuram” deməkdir.

Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr

Tarixçilər bu hədisin qondarma olmasına baxmayaraq yenə də onu tarix kitablarında nəql etmişlər. Lakin Buxari və Müslimün bu hədisi səhih və doğru hədis sırasında öz kitablarında qeyd etmələri, bizim e`tiraz və şübhəmizə səbəb sayılır.

Bu hədisdən belə başa düşülür ki;

-.Əziz İslam Peyğəmbəri həzrət Məhəmməd (s) vəhy və Qur`anın nazil olmasından və Cəbrailin (ə) enməsindən sonra öz nübuvvətində tərdüddə idi. O, belə düşünürdü ki, cinlər onun bədəninə girib. Onlar cahiliyyət dövründə camaatın əqidəsi kimi kahinliyi və şairliyi o həzrətə nisbət vermək istəyirlər. Hansı ki, o həzrət (s) kahinlərdən, şairlərdən və dəlilərdən uzaq qaçaraq özünü dağdan atmağı düşünürdü. Ancaq, Xədicə və Vərəqə onu belə fikirlərdən daşıdıraraq kömək etdilər. Qorxu və izzətlərini aradan qaldırmaqla bu məsələnin cinlərlə heç bir əlaqəsinin olmadığını, bəlkə vəhy və nübuvvət olduğunu söylədilər.

Necə mümkündür ki, Peyğəmbərin (s) özü vəhy nazil olan anda öz risalət və nübuvvətindən xəbərsiz olsun? Hansı ki, neçə illər öncə kahinlər və rahiblər o həzrətin risalətindən və nübuvvətindən xəbərdar idilər?! Ola bilərmə Allah bir kəsi Peyğəmbərliyə seçsin halbuki, Peyğəmbər bu asimani məsuliyyətdən xəbərsiz olsun və onun İlahi vəhy və şeytani ilhamla fərqi bilməsin?! Bir halda ki, həzrət İsa (ə) beşikdə

ikən Peyğəmbərliyindən açıq şəkildə söz açır və آتَانِي الْكِتَابَ
 “ } { وَجَعَلَنِي نَبِيًّا } O mənə kitab (İncil) verdi, özümü də

səh:323

Peyğəmbər seçdi – (۱).deyir. İlk mərhələdə həzrət Musaya (ə)
 vəhy nazil olarkən nübuvvət məqamına seçildikdə

{وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى}

_MƏN SƏNİ (PEYĞƏMBƏR) SEÇDİM. (SƏNƏ) VƏHY
 OLUNANı DINLƏ__ (۲)_!

bu məsələ ona günəş kimi aydın olur və məsuliyyətini yerinə
 yetirmək üçün belə deyir:

{وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي * رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي}

"_EY RƏBBİM! (PEYĞƏMBƏRLİYİ YERİNƏ YETİRMƏYƏ
 QADIR OLMAQ, FIR ONLA DANİŞMAĞA CÜR ƏT ETMƏK
 VƏ BU YOLDA BÜTÜN MƏŞƏQQƏTLƏRƏ TAB GƏTİRƏ
 BİLMƏK üçün) KÖKSÜMÜ AÇIB GENİŞLƏT. İŞİMİ
 YÜNGÜLLƏŞDİR (۳)_ ;

Bu peyğəmbərimizə verilən hansı nübuvvət və risalət məqamı
 idi ki, onun vücuduna qorxu salmışdır? Bu hansı risalət
 məqamıdır ki, öz həyat yoldaşının və məsihi bir şəxsin sözləri
 ilə sabit olmuş və onun bütün narahatçılığı aradan getmişdir?!
 Gərək belə deyək ki, bu cür qadın və belə bir məsihi şəxs
 nübuvvət məqamına Allahın elçisi həzrət Məhəmməddən (s)
 daha da çox layiqlidirlər. Bu hədisin məzmununa əsasən

Xədicə və Vərəqə İslam dinini qə`bul etməkdə Peyğəmbərin özündən çox öndədirlər.

–.۲Cəbrailin (ə) “Oxu” sözünə həzrət Peyğəmbərimizin (s) مَ “
 “ ” مَنَّا بِقَارِي ”Mən oxuya bilmirəm” söyləməsi bunu çatdırır ki, əziz
 Peyğəmbərimiz mələyin məqsədini ya hədəfini başa
 düşməmişdir. Çünki mələyin məqsədi bu idi ki, (Ya
 Məhəmməd (s)) mən söylədiyimi mənimlə birgə dilinə gətir və
 söylə. Lakin Allahın elçisi birinci dəfə elə başa düşmüşdür ki,
 əmrə əsasən hasısa lövhə üzərindəki yazıları

səh:324

“ .[۱] –۱Məryəm” surəsi ayə: 30 .

“ .[۲] –۲Taha” surəsi ayə: 13 .

“ .[۳] –۳Taha” surəsi ayə: 25-26 .

oxumalıdır. Nəhayət üçüncü dəfə məsələ aydın oldu. Həzrət
 Cəbrailin (ə) söylədiyini Peyğəmbərimiz Rəsuli-Əkrəm (s)
 dilinə gətirdi və məsələ bitdi.

Görəsən Cəbrail (ə) öz məqsədini yaxşı çatdırma bilməmişdir,
 yoxsa həzrət Peyğəmbər (s) onun hədəfini başa
 düşməmişdir(۱)!

–.۳Həzrət Cəbrail (ə) Allahın elçisini üç dəfə tutaraq sıxmışdı.

Bu da Peyğəmbərin çox narahat olmasına səbəb olmuşdur.
 Qəstəlani öz kitabında bu sıxıntı və narahatçılığı belə açıqlayır
 ki, vəhy məqamında keçmiş Peyğəmbərlərdən heç birinin

başına belə bir şey gəlməmiş və heç bir Peyğəmbər barədə belə bir şey söylənilməmişdir(۲).

Görəsən həzrət Peyğəmbərimiz (s) barədə bu sıxıntının anlamı və mə'nası nədir? Görəsən həzrət Peyğəmbərin (s) yerinə yetirməsində aciz olduğu bir işin müqabilində həzrət Cəbrail (ə) tərəfindən Peyğəmbərə olunan bu qorxu və həyəcanlar doğrudurmu?! Görəsən həzrət Cəbrail (ə) zor tətbiq edib Peyğəmbərə öz gücünü göstərmək istəyirdimi!?

Görəsən bu hədisləri söyləyənlərin fikrincə həzrət Məhəmməd (s) Musanın (ə) söylənilən gücünə malik deyildirmi ki, bir şillə ilə Cəbrailin (ə) cavabını versin və bu sıxıntı və çətinliklərə təslim olmasın!?

“Vəhyin başlanması” hədisi də elə səhiheyndə nəql olunan “Şəqqus-sədr” dastanı kimidir. Şübhə və e`tiraz olmadan bu hədislər tarix kitablarında və bir çox qədim və təzə (۳)təfsir kitablarında “ələq” surəsinin təfsirində yazılmış

səh:325

. [۱] – Bu şübhənin ortaya gəlməsi “Vəhyin başlanması” barədə əhli-sünnənin nəql etdiyi hədislərin məzmunu əsasında. Yoxsa bizim əqidəmizə görə, həzrət Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) be`sətinin birinci mərhələsində vəzifəsi hər hansı bir sözü oxumaq deyil, elə vəhyi almaqdır .

“ . [۲] – Səhihi-Buxari”-nin şərh; “İrşadusəh.sari”, 1-ci cild; səh. 171. “Bəd`ul-vəhy” kitabı, 1-ci bölüm; “Vəhy necə başlandı .”

“ . [۳] –۳Əd-dur-rul mənsur”, “Məhasinut-tə`vil”, “Ruhul mə`ani”, eləcə də İbn Kəsir, Təbəri, Xazin və Mərağinin təfsir kitablarında .

və qə`bul olunmuşdur. Bə`zən də bu məsələ şii məzhəbinin kitablarının bə`zisinə də yol tapmışdır [\(۱\)](#). Tanıdığımız təfsirçilərdən yalnız bu hədisi rədd edən və qə`bul etməyən şəxs Əllamə Təbatəbaidir. O, “Əl-mizan” adlı öz təfsir kitabında bu məsələni açıqlamışdır.

Allahın rəsulunun namazda olan səhvi

Səhihi Buxaridə və Səhihi-Müslimin kitablarında müxtəlif hədislər zikr olunmuşdur. Onların məzmunu belədir:

Həzrət Məhəmməd Peyğəmbər (s) bə`zən namazda səhv edir və bə`zən də namazın rükətlərinin sayını azaldıb, çoxaldırdı. Bə`zən öz səhvini başa düşmədən dörd rükətli namazı iki rükət qılırdı. Ona iqtida edənlər o həzrətə səhvini başa salırdılar. Peyğəmbər (s) də səhvini bilib namazın artıq və əksikliyinə düzəldirdi.

Biz burada Peyğəmbərlərin səhv və xəta edib, etməməsi barədə əqidə məsələlərindən söhbət etmək istəmirik. O cümlədən bu hədislərin hamısını sübut etmək fikrində də deyilik. Çünki belə bir iş üçün ayrıca bir kitab yazmağa ehtiyac olacaqdır.

Bizim hədəfimiz bə`zi hədislərin əsassız olduğunu əziz oxucularımızın nəzər və diqqətinə çatdırmaqdır. Biz, istəyirik ki, bu iki kitabda yazılan hədislərin müxtəlif mövzularda uydurulması, o cümlədən İslam Peyğəmbərinin (s) həyat tərzi

və onun ibadəti barədə olan hədislərin necə də əsassız olduğunu çatdırmaq.

Əsrlər boyu Qur`an ardıcılıları və müsəlmanların əksəriyyəti bu hədislərin hamısını doğru saymış və ona iman gətirərək məzmunu əsasında əməl etmişlər.

səh:326

“ .[۱] – Minhacusəh Sadiqin” kitabı .

İndi isə, Peyğəmbərimizin (s) namazda etdiyi səhvi barədə Əbu Hüreyrədən nəql olunmuş hədisi burada gətiririk:

عَنْ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ إِحْدَى صَلَاتِي الْعَشِيِّ، قَالَ ابْنُ سِيرِينَ: سَمَّا هُمَا أَبُو هُرَيْرَةَ، وَكَيِّنَ نَسِيْتُ أَنَا قَالَ: فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، فَقَامَ إِلَى خَشْبِهِ مَعْرُوضَهُ فِي الْمَسْجِدِ، فَاتَّكَأَ عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضْبَانٌ، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيَمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، وَوَضَعَ خَدَّهُ الْاَيْمَنَ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى، وَخَرَجَتْ السَّرْعَانُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالُوا: قَصَّرْتَ الصَّلَاةَ؟ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرٌ فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طُولٌ يُقَالُ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْسَيْتَ أَمْ قَصَّرْتَ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تَقْصُرْ. فَقَالَ: أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ، فَتَقَدَّمَ، فَصَلَّى مَا تَرَكَ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سَجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ....

İbn Sirin Əbu Hüreyrədən nəql edir ki: “Həzrət Məhəmməd Peyğəmbər (s) məğrib və ya i`şa namazlarından birini (səhv ibn Sirinin özündəndir) bizimlə birgə qıldı. İkinci rükətdə “salamı” deyib, ayağa qalxdı. Adəm (ə) kimi qəzəbli və narahat məscidin həyətinin ortasına atılmış quru ağaca söykəndi. Sağ əlinin barmaqlarını sol əlinin barmaqlarına keçirərək, sağ üzünü sol

əlinin üzərinə qoydu. Tələsən camaat sür`ətlə məscidin qapısından çölə çıxdılar. Camaat biri-birindən: Görəsən namaz iki rikətli olub? – soruşurdular. Əbu Bəkr və Ömər də camaat arasında idi. Ancaq bu barədə Peyğəmbərlə (s) söhbət etməyə heç kəs cürət edə bilmirdi. Qolları bir miqdar uzun olan “Zul-yədəyn” adlı bir nəfər camaat arasından həzrət Peyğəmbərə (s) ərz etdi:

Ey Allahın rəsulu! Namazı unutmusunuz, yoxsa namaz qısalmışdır? Allahın elçisi buyurdu: Nə namaz qısalıb, nə də mən namazı unutmuşam! Bu vaxt həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) soruşdu: Məgər hadisə Zul-yədəyn söyləyən kimidirmi? Hamı bir ağızla dedi: - Bəli!

Bu vaxt həzrət Peyğəmbər (s) ön səfdə dayandı və qılmadığı

səh:327

rükətləri qıldı və namazın salamını oxudu. Sonra təkbir deyib, namazın səcdəsi kimi uzun bir səcdəni yerinə yetirdi. Daha sonra səcdədən başını qaldırıb təkbir dedi(1).

Səhihi Buxari kitabının bir çox yerlərində gəlmiş bu hədis, Səhihi-Müslimdə və başqa səhih adlanan kitablarda da zikr olunmuşdur. Bu hədis neçə cəhətə görə bəhs olunmalıdır. Çünki:

–.1) Bu hədisdən belə başa düşülür ki, həzrət Peyğəmbərin (s) səhv qıldığı və Zul-yədəyn adlı bir şəxsin e`tirazına səbəb olan bu namazda Əbu Hüreyrənin özü də iştirak etmişdir. Buna görə də Peyğəmbərimizin necə oturduğunu, namazın keyfiyyətini və baş vermiş hadisəni xırdalığına qədər nəql etmişdir ki: “ O həzrət (s) narahat və qəzəbli halda məscidin həyətidə olan

ağacın üstündə oturdu və barmaqlarını bir-birinə keçirdərək sağ üzünü sol əlinin üzərinə qoydu və s”...

Lakin diqqət olunmalıdır ki, bə`zən “Zuş-şimaləyn” adı ilə tanınan “Zul-yədəyn(۲)”Bədr döyüşündə və Əbu Hüreyrənin İslamı qə`bul etməsindən təqribən beş il öncə şəhid olmuşdur (۳).Belə bir uzun fasilədə Əbu Hüreyrə necə bu hadisəni gördüyünü iddia edir hələ də mə`lum deyil .

səh:328

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari” , 1-ci cild, “Kitabusəh.səlat”, “Təşbikul əsabi`i fil məscid”bölümü; “Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “İza səlimə fi rukətəyn əv fi səlas” bölümü; Yenə orada, “Mən ləm yətəşəhhədə fi səcdətis-səhv” bölümü; Yenə orada, “Mən yukəb-biru fi səcdətis-səhvi; bölümü; 8-ci cild, “Kitabul adab”, “Ma yəcuzu min zikrin-nasi nəhvu qəuvlihimut-tə`vil vəl qəsir”, bölümü; hədis: 5703; Yenə orada, 9-cu cild, “Ma caə fi icazəti xəbər il vahid” bölümü; “Əs-səduqu fil azan”, hədis: 6823. və 2-ci cild, “Əs-səhvu fis-səlat vəs-sucudu ləh” bölümü; hədis: 573 ;

. [۲] – ۲Malikin “Muvət-t`ə” adlı kitabında 1-ci cild, səh.-88; “Sunəni-Nəsai”, 3-cü cild, “Kitabus-səhv” 11-ci bölüm, səh. 24; və “Sunəni-Darəmi”, 1-ci cild, səh.-352–də zikr olunan Əbu Hüreyrənin bu hədisində “Zul-yədəyn və Zuş-şimaləyn” hər ikisi zikr olunmuşdur .

“ . [۳] – ۳Təbəqat”, 2-ci cild, səh.-119; “Əl-İsabə”, 3-cü cild, səh.-204, (Misr çapı) və “İsti`ab”, “Zuş-şimaləyn” adının tərcüməsinə müraciət edin .

–.۲ Bu hədisin məzmunu bunu çatdırır ki, həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) və müsəlmanlar namazın surətini qarışdırıblar. Bir çoxları hələ məsciddən də çölə çıxmışlar. Allahın elçisi də mehrabdan çıxaraq məsciddə olan ağacın üstündə oturmuşdur.

Görəsən bütün bu vəziyyət namazın surətini pozmur? Peyğəmbər (s) öz səhvini başa düşdükdən sonra qılınmayan həmin miqdara səcdəni əlavə etməklə yerinə yetirməsi namazı batil etmir?

Lakin bunu bilməliyik ki, namazın surətini pozan hər bir şey namazı batil edir. Peyğəmbərin bu əməli onun buyurduğu hökmün ziddinədir(۱).

–.۳ Belə səhvlər və namazın yarısını unutmaq adətən elə şəxslərdə baş verir ki, tam mənada namaza olan diqqətini kəsmişdir və namazın mə`nəvi məqamı sayılan Allah təala ilə söhbət etməkdə qəflətə düşmüşdür. Təvazökarlığın tam əksinə olan bu qəflətin miqdarı seçilmiş bəndələrin və Peyğəmbərlərin xüsusən də İslam Peyğəmbəri həzrət Məhəmmədin (s) məqamına yaraşmır. Bu kimi səhv o kəslərdə baş verir ki, məruf olan bu şe`rin bariz nümunəsi sayılır. Şe`rin məzmunu belədir:

“Zöhr namazını qılıram. Ancaq məhbubumu yada salanda bilmirəm görəsən iki rükət qıldım, yoxsa səkkiz rükət(۲)”!?

.۴ Bu hədisdə Peyğəmbərin birinci mərhələdə öz səhvini inkar etməsi açıq şəkildə qeyd olunmuşdur və buyurulmuşdur ki: “Nə namaz qısalıb və nə də mən unutmuşam(۳)”!

səh:329

. [۱] – İbn Ruşd “Bidayətul muctəhid” kitabının 1-ci cildi, səh. 179; 1-ci bölümündə deyir : قَدْ انْقَعَدَ الْأَجْمَاعُ عَلَى أَنَّ الْمَصْلَى إِذَا انْصَرَفَ إِلَى : “Bütün icma bu əqidədədirlər ki, əgər namaz qılan qiblədən başqa yerə dönərsə o, namazdan çıxmış sayılır”.

۲- [۲]. أصلى فما أدري إذا ما ذكرتها اثنتين صليت الضحى أم ثمانياً

. [۳] – Diqqət edin: Həzrət peyğəmbər (s) namazı səhv qılmadığını və onu unutmadığını bildirir. Peyğəmbərin (s) söylədiyinin əksinə əməl etməsi və yaxud öz səhvini qə`bul etməməsi hər iki cəhətdən nöqsan sayılır. Birinci halda onun səhvə yol verməsi və sözündə dura bilməməsi, ikinci halda isə yə`ni səhvini qə`bul etməməsi onun təkəbbürlü olduğunu çatdırır .

Bu hökm qətiyyətlə bunu bildirir ki, səhv və xəta Peyğəmbərə yol tapa bilməz. Əgər unutqanlıqın Peyğəmbərdə baş verdiyini qə`bul etsək və Peyğəmbərləri hər növ səhv və xətalardan mə`sum və pak saymasaq, onların məqamına nöqsan gətirmiş olarıq. Lakin onlar belə nöqsanlardan uzaqdırlar. Görəsən Peyğəmbərlər təkəbbür kimi sifətlərdən, sözünün əksini söyləməkdən mə`sum olmamalıdır? Halbuki, bu məsələ müsəlmanlar arasında sabit olunmuş və aydın bir məsələdir.

Bu vəziyyətlə həzrət Peyğəmbər necə buyumuşdur كَمْ أَنَسَ وَ كَمْ “Nə namaz qısalıb və nə də mən unutmuşam !” Lakin “ – تَقْصُرُ”

sonradan neçə nəfərin sözüne görə əvvəlki sözündən daşındı və mə'lum oldu ki, Peyğəmbərin “ لَمْ أَنْسَ unutmamışam” sözü həqiqətin tam əksi imiş!!

Cəlaləddin Siyuti “Sunəni Nəsainin” şərhində bu şübhəni Qirtibidən belə nəql edir ki;- Həzrət Peyğəmbərin (səllahu ələyhi və alihi və səlləm) yaşayış tərzi sübut etmişdir ki, onun yaşadığı bütün dövrlərdə ondan heç vaxt kiçik bir ixtilafı və ziddiyyətli bir iş baş verməmişdir. Üzrə səbəb olan bir əməl və ya bir söz o həzrətdə aşkar olunmamışdır. Onun ziddiyyətli söz deməsi və üzr istəməsi mümkün olmayan bir işdir(۱).

Cənabətli halda Peyğəmbərin (s) namaz qılması

Əziz oxucu! Əbu Hüreyrədən nəql olunan Peyğəmbərin (s) səhvi hədisini diqqətlə araşdırdıqda onun yalan və uydurma olduğu aydın oldu. Səhiheyn kitablarında Əbu Hüreyrədən nəql olunan başqa hədislərin də yalan və qondarma olmasına diqqət edəcəksiz. Bu hədisi yenə Əbu Hüreyrə nəql edir:

عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أُقِيمَتُ الصَّلَاةُ ۖ وَعَدَلْتُ الصَّفُوفَ قِيَامًا، فَخَرَجَ إِلَيْنَا

səh:330

“ .[۱] –Sunəni-Nəsa`i”-nin şərhı , 22 3 .

رَسُولُ اللَّهِ |، فَلَمَّا قَامَ فِي مِصْلَاهُ ذَكَرَ أَنَّهُ جُنُبٌ، فَقَالَ: "مَكَانَكُمْ"، ثُمَّ رَجَعَ فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ، فَكَبَّرَ فَصَلَّيْنَا مَعَهُ.

“Namazın iqaməsi deyildi. Camaat namazının sıraları bərpa oldu. Həzrət Peyğəmbər (s) namaz qılmaq üçün məsciddə hazır

oldu. Elə ki, mehrabda dayanıb namaz qılmağa başladı, cənabətli olduğu yadına düşdü və bizə belə buyurdu : “Siz yerinizdə durun və sıraları dağıtmayın”.

Evə qayıtdı və qüsul verdi. Başından və üzündən qüsl suyunun damçıları tökül-tökülə məscidə gəldi və namaza başladı. Biz də, namazı onunla qıldırıq(1).

Yaxşı olar ki, Əbu Hüreyrənin həzrət Peyğəmbərin (s) barəsində nəql etdiyi bu iki hədisin kənarında, onun özü və uydurduğu hədislərin qondarma olması barədə e`tirafını burada qeyd edək.

Buxari öz səhihində nəql edir ki, Əbu Hüreyrə həzrət Peyğəmbərdən (s) nəfəqə barədə bir hədis nəql etmişdir.(Buxari həmin hədisin mətnini öz kitabında qeyd etmişdir). Bu hədis dinləyicilər üçün qə`bul ediləcək olmadığı üçün belə dedilər:

Əbu Hüreyrə! Doğrudan da sən bu hədisi Peyğəmbərdən eşitmisən?! Əbu Hüreyrə əsaslandığı həqiqəti açıqlamağa məcbur oldu və öz yalanını e`tiraf etdi. Buna görə də belə dedi:

لا هذا من كيس أبي هريره!

“Xeyr !Bu hədis Əbu Hüreyrənin öz kisəsindən və cibindəndir (2)”!!

Bu e`tirafa əsasən, Əbu Hüreyrə söylədiyi hədisləri öz

səh:331

“.[١]-١Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul ğüsl”, “İza zukirə fil məscidi ən-nəhu cunubun” bölümü; Yenə orada, “Bəd`ul əzan”, “Ən-nəhu həl yəxrucu minəl məscidi li il-lətin” bölümü; Yenə orada, “Bədə`əl əzan” kitabı, “İza qaləl imamu məkanikum hətta rəcə`ə” bölümü; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Məta yəqumun-nasu lis-səlat” bölümü; və “Sünəni-İbn Davud”, 1-ci cild; “Fil cunubi yusəlli bil qovmi və huvə nasun” bölümü ;

“.[٢]-٢Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nəfəqat” 1-ci bölüm, hədis: 504 .

kisəsindən çıxardırdı. Bununla da Peyğəmbərimizin sözləri və onun əməlləri ünvanı altında camaata nəql edirdi.

Biz nə bilirik! Bəlkə bu iki hədis də onun kisəsindən çıxmışdır. Birinci hədisi araşdırarkən söylədiyimiz qərinə və şahidlər bir daha bu nəzəriyyəni təsdiqləyir.

Amma ikinci hədisə gəldikdə isə, əgər belə bir məsələ doğru və səhih olsaydı, başqa səhabələr və rəvayətçilər də bu hədisi çox nəql edərdilər. Lakin bu hədisi Əbu Hüreyrə və Əbu Bəkrədən başqa heç kəs nəql etməmişdir(١).

Lakin ən təəccüblüsü burasıdır ki, əhli-sünnə alimləri bu kimi yalan və düzəlmə hədislərin tə`siri altına o qədər düşmüşlər ki, bütün əqidə və şəriət hökmlərini, belə əsassız və uydurulmuş hədislərdən əldə edirlər. Beləcə də bu hədislərin hamısını müsəlmanlara doğru və səhihliyinə şəkk şübhə edilməyən hədislər kimi tanıtdırırlar.

Əsl məsələ budur ki, Bədrüddin Eyni bəhs olunan hədisin bərəsində (Həzrət Peyğəmbərin (s) cənabətli halda namazda olması) belə deyir:

“Bu hədisdən belə başa düşülür ki, Peyğəmbərlər üçün ibadətlərində unutmamlıq və yaddaşsızlığın baş verməsi caizdir(۲).”

Həzrət Peyğəmbər (s) möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi!?

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ: اَللّٰهُمَّ اِنَّمَا مُحَمَّدٌ بَشَرٌ يَغْضَبُ كَمَا يَغْضَبُ الْبَشَرُ، وَ اِنِّي قَدْ اَتَّخَذْتُ عِنْدَكَ عَهْدًا لَمْ تُخَلْفْنِيْهِ، فَاَيُّمَا عَبْدٍ اَذِيْتُهُ اَوْ سَبَيْتُهُ اَوْ لَعَنْتُهُ اَوْ جَلَدْتُهُ، فَاجْعَلْهَا كَفَّارَةً وَ

səh:332

. [۱] – Bu hədis “Səhihi-Buxari”-də, “Səhihi-Müslim”-də və “Sunən İbn Macə”-də “Kitabu iqamətus-səlat” və “Sunən-Nəsa`i”-də “Kitabul-imamə”, “Musnədi-Əhməd ibn Hənbəl” 2-ci cild; 237, 283, 339, 448 və 518-də təkcə Əbu Hüreyrədən nəql olunmuşdur. Təkcə “Sunən-Əbi Davud” 1-ci cildində, həm Əbu Hüreyrədən, həm də Əbu Bəkrədən nəql olunduğu zikr olunmuşdur .

“ . [۲] – Umdətul qari”, 5-ci cild; səh. 156 .

قُرْبَهُ تَقَرَّبَهَا إِلَيْكَ.

Əbu Hüreyrə deyir: Həzrət Peyğəmbər (s) Allah dərgahına üz tutub buyurdu: -“Ey mənim Allahım! Başqaları kimi Məhəmməd də bir bəşərdir və onlar kimi də qəzəblənir. Mən

səninlə əhd-peyman bağlamışam və yəqin ki, mənim əhdimi pozmayacaqsan. Mən hər hansı bir mö`minə əziyyət etsəm, onu söysəm, lənətləsəm və ya şallaq ilə vursam bu əməli, onun günahlarının kəffarəsi və sənin dərğahına yaxınlaşması üçün vasitə qərar ver(۱).

Başqa bir hədisdə gəlmişdir ki, həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurmuşdur: “İlahi ! Mən hər mö`mini söysəm və onu lənətləsəm, onun üçün yaxşı mükafat və paklığı vasitə qərar ver.”

Həmçinin üçüncü hədisdə də belə zikr olunmuşdur. Peyğəmbər (s) belə buyurdu: “Mən də başqa bəşər övladları kimi sevinən və qəzəblənən bi kəsəm. Bəs, əgər ümmətimdən hər kəsi haqsız yerə lə`nətləsəm, onu öz dərğahına yaxınlaşdır və paklığı ona vasitə qərar ver.”

Bu hədislərdən belə başa düşülür ki, həzrət Peyğəmbərimiz (s) başqaları kimi qəzəblənir, səbəbsiz yerə müsəlmanları incidir və onlara pis, nalayiq sözlər deyib lə`nətləyirmiş.

Hədislər Səhihi Buxaridə müxtəlif yerlərdə və Səhihi-Müslimdə isə aşağıdakı məxsus bir ünvanla nəql olunmuşdur:

“باب من لعنه النبيّ و ليسَ هو أهلاً” un mən lə`ənəhun-nəbiyyu və ləysə huvə əhlən” yə`ni: “Haqsız yerə Peyğəmbərin bir kəsi lə`nətləməsi” bölümü.

Bu hədislərə cavab:

Qur`ani Kərim bizə həzrət Peyğəmbərimizin (s) gözəl əxlaq

səh:333

“.[\]–\Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabud-də`əvat”, “Qovlun-nəbiy mən azəytuh” bölümü, hədis – 6000; və “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild; “Kitabul birri vəs-silə”, “Mən lə`ənəhun-nəbiyyu və ləysə huvə əhlən” bölümü, hədis – 2601 ;

sahibi olduğunu söyləmişdir. Bu üzdən nəql olunan hədislərin məzmunu Qur`an ayələri ilə uyğun deyildir [\(1\)](#).Həmçinin Buxari və Müslimin özü və başqa “Sihah” sahiblərinin də nəql etdikləri bir çox hədislərlə də ziddiyyətlidir.

İndi isə onların nəql etdikləri başqa üç hədisi şahid və nümunə üçün oxucularımızın nəzərinə çatdırırıq.

.\Buxari öz səhih adlı kitabının səkkizinci cildində “Kitabul ədəb” “Ləm yəkunin-nəbiyyu fahişən və la mutəfəhhişən” – yə`i “Peyğəmbər (s) söyməz, pis söz danışmaz” adlı məxsus bir bölüm açmış və Peyğəmbərin gözəl əxlaqı barədə olan bütün hədisləri bu bölümdə toplamışdır. Onlardan birinin məzmunu belədir:

İbn Əbi Məlikə deyir: Bir dəstə yəhudi Peyğəmbərin hüzuruna gəldilər və dedilər: “Əs-sam ələykum” dedilər. (Bə`zən yəhudilər müsəlmanlara “Əssəlamu ələykum” yəni sizə salam olsun əvəzinə “Əs-samu ələykum” yə`ni “sizə ölüm olsun” deyirdilər.) Aişə onların cavabında dedi: “Ələykum” yə`ni ölüm sizin özünüzə olsun. Bu cümlənin üzərinə, Allahın lə`nəti və qəzəbi də sizə gəlsin cümləsini də artırdı.

Peyğəmbər (s) Aişəyə buyurdu: Aişə sakit ol. Mülayim olmağı unutma! Pis söz söyləməkdən də çəkin.

Aişə dedi: Məgər onların salam əvəzinə söylədiklərini eşitmədin? Görmədin səni necə lə'nətlədilər?

Peyğəmbər (s) buyurdu: Aişə! Sənə dediyimi eşitmədinmi? Əgər mən onlara nifrin etsəm, mənim bu nifrinim qə`bul olar. Ancaq, onların sözləri kiçik də belə olsa mənə tə`sir etmir^(۲).

۱. Müslim öz Səhihində bir çox hədislərdə nəql edir ki:
“Peyğəmbər (s) camaatı lə'nətləməkdən və heyvanlara,

səh:334

“ . [۱] – ۱ Qur`an baxımından peyğəmbərlər” (ələyhumus-səlam) kitabın əvvəlinə müraciət et .

“ . [۲] – ۲ Səhihi-Buxari”, 8 –ci cild, “Kitabul ədəb”, “Ləm yəkunin-nəbiyyu (s) fahişən və la mutəfəhhişən” bölümü, hədis: 5682. 5683 .

səvarilərə pis söz deməkdən çəkindirmişdir^(۱).”

۳. Yenə də Müslim nəql edir ki: “Peyğəmbərə (s) dedilər: Ya rəsuləllah! Kafirləri və müşrikləri lə`nətlə!

Peyğəmbər (s) buyurdu:

إِنِّي لَمْ أُبْعَثُ لِعَنَاءٍ وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

“Mən nifrin etmək və lə'nətləmək üçün deyil, rəhmət üçün göndərilmişəm(۲)”.

Bəli, həzrət Peyğəmbər (s) xırda bir bəhanəyə görə qəzəblənən və möminlərə söyüş söyərək lə'nət oxuyan bəşərdən biri deyildir. Görəsən başqalarına zülm edib, onlara əziyyət verən, şallaq ilə haqsızcasına vuran bir şəxsin bəşəriyyəti düzgünlüyə, saflığa, doğruluğa və ədalətə çağırması və onlara rəhbərlik etməsi necə mümkündür!?

Yəhudilər, islam dininin qatı düşmənləri və bu pak dinin inkişafına əngəl törədənlərdir. Aişə onlara cavab qaytararkən Peyğəmbərin (s) bu işdən onu çəkəndirməsi, o həzrətin gözəl əxlaq sahibi olmasına aşkar bir nümunədir. Elə ki, Peyğəmbərə və onun ardıcılılarına “Əs-sam” yə'ni ölüm deyilir, Aişə eyni sözlə onları cavablandırır. Lakin həzrət Peyğəmbər (s) Aişəni bu əməldən çəkəndirir və onu belə düşmənçiliyin və ədavətin qarşısında səbrə, dostluğa və şəfqətə də'vət edərək belə buyurur: “Mən nifrin və lə'nətləmək üçün deyil, rəhmət üçün göndərilmişəm.”

Həzrət Peyğəmbər (s) elə bir şəxs idi ki, camaatı heyvanlara pis söz deməkdən də çəkəndirirdi. Buna görə də Peyğəmbərin mö'minlərə əziyyət verməsi və onları lə'nətləməsi, söyməsi qə'bul olunacaq deyildir.

səh:335

“.[۱]-\Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-birri vəs-silə”, “Ən-nəhyu ən lə'nid-dəvab-bi və ğəyriha” bölümü; hədis: 2595 – 2596 .

. [۲] – ۲ Həmin ünvan .

Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?

Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmmədin (s) yaşayış tərzi barədə tarixin bizə verdiyi faktlara əsasən mə'lum olmuşdur ki, o həzrət (s) xüsusi yerlərdə müəyyən şəxsləri Allahın izni və əmri ilə lə'nətləmişdir. Bə'zən də bə'zi şəxsləri ucqar və əl çatmaz yerlərə sürgün etdirmişdi.

Belə şəxslər, İslam dininin inkişafına, Peyğəmbərə (s) və müsəlmanlara qarşı ədavət və düşmənçilikdə yəhudilərdən və müşriklərdən daha çox təhlükəli idilər. Peyğəmbərin onlara olan nifrin və lə'nəti, onların cəmiyyət arasında olan vəzifələri və şəxsiyyətləri üçün ən böyük ləkə idi. Buna görə də, bu ləkələri təmizləmək üçün Əbu Hüreyrə kimi şəxslərin vasitəsi ilə yalan hədislər düzəltməyə başlamışlar. Sonralar bu şəxslərin tərəfdarları yalan hədisləri qoruyub saxlamış və onları öz əqidələrinin və ağalarının xeyrinə istifadə edib, bəhrələnmişlər.

Burada onların bəhrələnib sui-istifadə etdikləri hədislərdən bir neçəsini nümunə olaraq gətiririk:

. ۱) Müslim öz Səhih adlı kitabında sayı ona çatan hədislərin nəqlindən sonra başqa bir mövzu və ünvan açmadan bu hədisi İbn Abbasdan nəql edir ki, o belə deyir:

“Mən kiçik idim. Uşaqlarla bir yerdə oynayırdım. Həzrət Peyğəmbər (s) bizim yanımızdan keçirdi. Mən utandığımdan divarın arxasında gizləndim. Peyğəmbər (s) mənim yanıma gəldi və məhəbbətlə əlini mənim başıma qoydu və buyurdu: Abdullah! Get Müaviyyəyə de ki, mənim yanıma gəlsin. Mən

Müaviyənin yanına getdim. Qayıdıb ərz etdim ki, o yemək yeyir. Həzrət (s) ikinci dəfə buyurdu: Ona deki, mənim yanıma gəlsin. Mən yenə Müaviyyənin yanına getdim. Qayıdıb ərz etdim: O, yeməklə məşğuldur. Peyğəmbər (s) buyurdu لا أَشْبَعُ اللهُ :

بَطْنَهُ ALLAH ONUN

səh:336

QARNINI DOYUZDURMASIN(۱).

Əziz oxucu ! Şübhəsiz ki, Nişapurlu Müslimin nəql etdiyi, sayı ondan artıq olan hədislər, Qur`an ayələri və başqa doğru hədislərlə uyğun gəlmir. Məqsəd budur ki, müsəlmanlar arasında mə`ruf olan və Müaviyyə üçün ləkə sayılan bu hədisin mə`nası, öz həqiqi mə`nasından yayınsın və Müaviyyə üçün nifrinin əvəzinə, Allaha yaxınlaşmaq üçün vasitə, günahlarının kəffarəsi və onun cinayətləri üçün isə mükafat hazırlasın.

İbn Həcər Məkki “Təthirul-cinan” adlı öz kitabını Müaviyyənin fəzilətləri barədə yazmışdır ” لا أَشْبَعُ اللهُ بَطْنَهُ ” yə`ni “Allah onun qarnını doyuzdurmasın” hədisinin yozumunda bir çox cavablar qeyd edərək, belə deyir:

“Bu lə`nəti həzrət Peyğəmbərimiz (s) bilmədən söyləmişdir. Bundan əlavə, Müslim də bu mə`naya işarə etmişdir ki; əslində Müaviyyə bu lə`nətə heç də layiq deyildi. Çünki o öz səhihində bu hədisi “Lə`nət və söyüşə layiq olmayan şəxsi Peyğəmbərin söyməsi və lə`nətləməsi (۲)”adlı bir bölümdə gətirmişdir.”

Şəmsud-din Zəhəbi “təzkiratul hifaz” adlı öz kitabında “Səhih” sahibi olan Nəsainin tərcümeyi halında nəql edir ki,

ona dedilər: “Müaviyyənin fəzilətlərini niyə nəql etmirsən?” O cavabında dedi: “Müaviyyənin hansı fəziləini söyləyim لا أشبعَ
 “Allah sənin qarnını doyuzdurmasın” hədisinimi”?

Zəhəbi sonra belə deyir: “Nəsainin Müaviyyəni pisləyərək söylədiyi bu hədis, mənim əqidəmə görə nəinki Müaviyyəni ləkələyir əksinə onun fəzilətlərindən biri kimi sayılır. Çünki həzrət Peyğəmbər (s) özü belə buyurmuşdur ki; “Ey mənim Allahım!

səh:337

“ . [۱] – Səhihi-Müslim”, 8-ci cild; “Kitabul-birri vəs-silə”,
 “Mən lə`ənəhun-nəbiyyu və ləysə huvə əhlən lizalik” bölümü;
 hədis: 2599 ;
 “ . [۲] – Təthirul-cinan”, “Səvaiqul muhriqə”-nin haşiyəsində,
 59-cu səhfəsində çap olmuşdur .

Mənim hər kimə olan lə`nət və qarğışımı onlar üçün günahlarının kəffarəsi, paklanması və rəhmət vasitəsi qərar ver(۱).”

İbn Həcər Məkki əhli-sünnənin mö`təbər kitablarından müxtəlif sənədlərlə bir çox rəvayət nəql etmişdir. Həzrət Peyğəmbərin (s) “Həkəmə və onun oğlu Mərvana” olan lə`nət və qarğışlarını da bu kitabda söyləyərək, belə deyir: “Bu iki nəfərə qarşı olan Peyğəmbərin (səlləllahu ələyhi və alihi vəs əlləm) lə`nət və qarğışı, onlara heç bir zərər yetirmir. Çünki Peyğəmbərimiz (s) lə`nət və qarğışını başqa bir sözləri ilə əvəz edərək düzəltmiş və belə buyurmuşdur: “Məhəmməd başqaları

kimi bir bəşərdir. Hər kəsi lə`nətləsə və qarğış etsə ona rəhmət, paklıq və günahlarının kəffarəsinə vasitə olacaqdır (۲)”!

Müəllif: İbn Həcər in bu sözləri nübuvvət məqamını kiçiltmiş və risalət sahibini adi bir şəxs kimi qələmə verir. İbn Həcər öz təəssüb doğuran əməlləri və iki nəfər Əməvinin himayət etməsilə günaha mürtəkib olmuşdur. Hansı ki, bu məsələ Qur`an ayəsi ilə uzlaşmır.

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

_O, KEFI İSTƏYƏNİ (HAVADAN) DANİŞMİR. BU, ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZİL OLAN BİR VƏHYDİR .

(۳)_

Bəli, Peyğəmbər (s) də bir bəşərdir. Lakin elə bir bəşərdir ki, ona vəhy nazil olur.

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ}

(YA RƏSULUM!) DE: "MƏN DƏ ANCAQ SIZIN KİMİ BİR İNSANAM. MƏNƏ VƏHY OLUNUR (۴)"

Bəs belə olduqda, yə`ni vəhy məzmununda ona kimisə lə`nətləmək əmri verilərsə, İlahi əmr əsasında lə`nətləyəcəkdir. Belə

səh:338

“ . [۱] -\Təzkiratul-hifaz”, 2-ci cild; səh: 699, “Ət-təbəqətul-a`şir” (Hindistan çapı) .

“ .[۲] – ۲Əs-səvaiqul muhriqə”, səh. 108 .

“ .[۳] – ۳Nəcm” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr ;

“ .[۴] – ۴Fussilət” surəsi ayə: 6 .

halda, əgər hər kəs Peyğəmbərin (s) lə`nətinə və qarğışına tutulsa heç bir müdafiəçi bu kimi şəxslərin halına fayda verə bilməz!

Həzrət Peyğəmbərin (s) ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi

Dastanın əsli:

Səhihi-Müslimdə və Sunəni-İbn Macədə belə bir məzmununda üç hədis nəql olunmuşdur:

عَنْ عَائِشَةَ، وَ عَنْ ثَابِتِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ | مَرَّ بِقَوْمٍ يَلْقَحُونَ، فَقَالَ: لَوْ لَمْ تَفْعَلُوا الصُّلْحَ، قَالَ: فَخَرَجَ شَيْصًا فَمَرَّ بِهِمْ، فَقَالَ: مَا لِنَخْلِكُمْ، قَالُوا: قُلْتَ: كَذَا وَ كَذَا، قَالَ: أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأُمُورِ دُنْيَاكُمْ.

“Həzrət Peyğəmbər (s) bir dəstənin xurma ağaclarını tozlandırıldığını gördü. Peyğəmbər (s) bu işin səbəbini soruşdu. Onlar cavab verdilər: Bu xurma ağaclarının üzərində apardığımız tozlanma işidir. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Bu işi tərək etsəniz yaxşıdır. Onlar da Peyğəmbərin (s) əmri ilə bu işdən əl çəkəndilər.

Nəticədə, həmin il xurma ağacları məhsul vermədi. Məsələni Peyğəmbərə (s) çatdırdılar. Həzrət (s) buyurdu: Sizə xurma ağaclarını tozlandırarkən söylədiyim söz öz şəxsi fikrim idi. Belə işlərdə məni cəzalandırmayın. Ancaq əgər Allah

tərəfindən bir əmr gətirsəm onu yerinə yetirin. Çünki mən Allahıma heç vaxt yalan bağlamıram(۱).

İkinci hədisdə belə gəlmişdir: Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Mən bəşərdən artıq bir şey deyiləm. Əgər sizə din barədə əmr versəm, ona əməl edin. Laki, öz nəzərimi söyləsəm mən də sizin

səh:339

“ . [۱] –\Səhihi-Müslim” 7-ci cild; “Kitabul-fəzail”, “Vucudu imtisali ma qaləhu şər`ən dunə ma zəkərəhu min mə`ayişin-nası əla səbilir-rə`y” bölümü, hədis: 2361-2363; “Sünəni-İbn Macə”, 2-ci cild, “Təlqihun-nəxl” bölümü .

kimi bir bəşərəm (buna əməl etməkdə məcbur deyilsiniz).

Üçüncü hədisdə isə belə gəlmişdir: Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Siz dünya işlərini və yaşayış tərzinizi məndən daha yaxşı bilirsiniz.

Dastanın uydurulma əlamətləri

Bu dastanın uydurma və qondarma olması o qədər aydındır ki, onun əhatəsində hər növ araşdırma və mübahisə aparmağa ehtiyac duyulmur. Çünki bu hədislərdən birinin mətnində belə qeyd olunmuşdur ki, bu hadisə Mədinədə baş vermişdir. Ömrünün əlli ilindən artıq Ərəbistan mühitində və hər il xurma ağaclarını tozlandırılmasında əməyi olan camaatla işi-gücü olan bir Peyğəmbərin Mədinəyə girərkən bu məsələdən heç xəbərdar olmaması və yaxud unutması necə mümkündür? Tozlanmanın xurma ağaclarına nə qədər əhəmiyyətli və tə`sirli

olmasını bilməməsi necə mümkündür ki, bu işi görməkdən çəkindirsin? İş əksinə olduqda və nəticə vermədikdə isə, peşman olduğunu bildirmiş, camaatı dünya və mə`işət işlərində özündən daha çox agah olduqlarını söyləmiş olsun!?

Hər halda hədisin uydurulmasından məqsəd budur ki, əgər bir gün qüdrət sahibləri həzrət Peyğəmbərin (s) əmrinin xilafına hökm vermək istəsələr və o həzrətin əmrlərinə asi çıxsalar özlərinə bəra`ət qazandırsınlar. Bu üzdən dəlil və sübut üçün belə desinlər ki; Peyğəmbər (s) xurmaların tozlandırılması dastanında səhv etdiyinə e`tiraf etmiş və buyurmuşdur ki: “Siz mə`işət işlərinizi məndən daha yaxşı bilirsiniz.”

Əlbəttə, diqqət olunmalıdır ki, sonralar bu məsələnin elmi izahı üçün ona “ictihad” adı verərək belə dedilər: “Əgər həzrət Peyğəmbərin (s) bir yerdə hökm verdiyini görsək və bu hökm Qur`anda olmasa mə`lum olacaq ki, onun vəhylə heç bir əlaqəsi yoxdur. Deməli,, Peyğəmbərin (s) öz ictihadı və nəzəridir.”

səh:340

Açıq aydındır ki, elmi bir məsələlərdə bir müctəhidin başqa bir müctəhidlə olan fikir ayrılığının heç bir eybi yoxdur.

İndi isə əhli-sünnə alimlərinin bu mövzuda olan nəzərlərinə işarə edirik.

Görəsən həzrət Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi!?

Amədi deyir: “Bu bəhs alimlər arasında ixtilafli bir bəhsdir. Yə`ni, görəsən Qur`anın bir başa açıq hökmü olmasaydı Peyğəmbər (s) öz rə`yi və ictihadı üzündən itaət edərdimi?”

O, öz sualının cavabında belə deyir: “Əhməd-İbn Hənbəl, Qazi Əbu Yusif, İmam Şafei və bir çox başqa şafei məzhəbinin alimləri, o cümlədən Qazi Əbdul-Cəbbar, Əbu Hüseyin Bəsri bu əqidədədirlər ki, Həzrət Peyğəmbər (s) ayə olmayan yerdə öz ictihadı üzündən itaət edirdi”.

Sonra belə deyir: “Bizim əqidəmiz də elə budur.Çünki bu mövzu həm ağıl baxımından mümkündür, həm də o həzrətin barəsində belə ictihadın olduğu nəql olunmuşdur⁽¹⁾”.

Neçə səhfə sonra isə belə deyir: “Həzrət Peyğəmbərin (s) ictihad etməsinə əqidəsi olanların nəzəri müxtəlifdir. Bu mə'nada ki, görəsən onun ictihadı səhv və xətalı olmuşdur, yoxsa yox?

Bir çoxları Peyğəmbərin (s) ictihadında səhvin olmadığını söyləyirlər. Lakin bizim səhabələrimizin əksəriyyəti o cümlədən Hənbəlilər, Əxbarilər ⁽²⁾və hədisə tabe olanlar, Cubbayi və Mö'təziləlilərin bir çoxunun əqidəsi budur ki, həzrət Peyğəmbərin (s) ictihadında səhv və xəta olmuşdur⁽³⁾.”

Doktor Musa Təvana “Əl-ictihadu və məda hacətuna iləyhi

səh:341

“ . [1] –\Əl-əhkamu fi usulil-əhkam”, 4-cü cild, səh. 134, “Əlməs`ələtul-ula: Həl kanən-Nəbiyyu (s) mutə`əb-bidən bil-ictihadi fima la nəssu fih ”...

. [2] –\Əxbarilər: Yalnız hədisi höccət bilib ona əməl edənlər.(Mütərcim)

. [3] –\Həmin mənbə, səh. 290 .

fi hazəl-əsr (1) adlı öz kitabında yazır: “İslamda ictihad məsələsi həzrət Peyğəmbərimizin (s) özündən başladı. O həzrət (s) risalətə aid olmayan məsələlərdə ictihad edib öz nəzər və rə`yini bildirərdi”. Bu vaxt mövzunu sübut etmək üçün “xurma ağaclarının tozlanması” dastanını zikr etmişdir.

Şeyx Əbduh deyir: “Bizim Peyğəmbərimiz (s) və başqa Peyğəmbərlər vəhy almadıqda özləri ictihad edib, fətva vermişlər. Bu ictihad da xəta və səhvədən amanda qalmamışlar. Müsəlmanlar arasında Peyğəmbərlər barədə hamının qə`bul etdiyi nəzər budur ki, Peyğəmbərlərə aid olan işlər vəhyin təbliğ olunması və ona əməl edilməsidir. Bu nəzəriyyəni, “Xurma ağaclarının tozlanması” haqqında olan Təlhənin nəql etdiyi hədis təsdiq edir(2).”

Kəlam elmləri üzrə təhqiqatçı və alim “Quşçi” Ömər in mut`ədən çəkəndirməsi və həzrət Peyğəmbərlə (s) müxalifətçiliyini belə açıqlayır:

“Bu mövzuya belə də cavab verilib ki, Ömər in müxalifətçiliyinə heç cür irad tutub və onu tənqid etmək olmaz. Çünki bir müctəhidə ictihadi məsələlərdə müxalif olması yeni bir şey deyildir(3).”

Nəhayət “Qazil-qozat” da “Muğni” kitabında belə deyir: “Həzrət Peyğəmbər (s) dünya işlərində özü ictihad edərək əmr verirdi. Peyğəmbərlərin əmrlərinin hamısını vəhyə əsasən söyəndiyini demək olmaz. Belə ki, şəri`ət və əhkam məsələlərində bizim əqidəmiz də belədir”. Sonra əlavə edir ki;

. [١] -١Yə`ni “Əsrimizdə ictimad nə qədər ehtiyac duyulur”.

Doktor Musa Təvana Əfqanıstan ustadlarından və əhli-sünnə alimlərindən biridir. Bu kitabı ictimadın əhəmiyyəti barəsində yazmışdır. Doktorluq ünvanında yazılan bu kitab, Camei-Əzhər Universitetində yazılmış və bu Universitet tərəfindən yüksək dəyərli qə`bul olunmuş, altı yüz iyirmi altı səhifədə çap edilmişdir .

“ . [٢] -٢Əl-mənar”, 10 – cu cild, səh. 465-466; (Bəra`ət surəsinin təfsiri) .

. [٣] -٣Quşçinin “Şərhi-təcrid” kitabının İmamət fəslı .

“Peyğəmbər (s) vəfat etdikdən sonra başqa şəxslər onun nəzəriyyələri ilə müxalif ola bilərlər. Hərçənd o həzrətin (s) həyatı dövründə olan ictimadı və şəxsi nəzərləri başqalarının nəzərlərindən daha fərqli və üstündür.”

Sonra belə söyləyir: “Ömərın Üsamənin qoşunundan kənara çəkilməsi də belə ictimadın nəticəsi idi. Çünki o, belə müəyyən etmişdir ki, o şəraitdə məzhəbi baxımdan orduya qatılmaması, orduya qatılmasından daha əhəmiyyətli və üstündür(١).”

Müəllif: Biz kitabımızın əvvəlki səhifələrində “Görəsən Peyğəmbər (s) ictimad edirdimi” adlı bir fəslə bu mövzunu açıqlamışdıq. O cümlədən Qur`ani-Kərimin bir çox ayələri ilə Peyğəmbərin ictimad etmədiyini sübut etmişdik. Həmçinin bu mövzuda bizimlə həmfikir olan əhli-sünnə təfsirçilərindən və hədisçilərindən bə`zilərinin nəzərlərini də qeyd etmişdik. Qur`ana söykənərək vəhyin başqa növünün yə`ni, Qur`an olmayan vəhyin olduğunu da sübut etmişdik. Buna görə də, əgər həzrət Peyğəmbər (s) Qur`anda ayə şəklində mövcud

olmayan hər hansı bir əmri verirdisə, bunun vəhy olmadığına dəlil deyildir. Bəlkə, belə yerdə Qur`andan sayılmayan vəhyin olması da mümkündür.

Buna görə də, “Xurma ağaclarının tozlaması” dastanı kökündən düzgün və doğru olmadığı kimi əhli-sünnə alimlərinin bir çoxunun fikri də yə`ni həzrət Peyğəmbərin (s) müqəddəs məqamına ictihad nisbətinin verilməsi, hətta bu ictihadda səhv və xətanın olması və s.. əsassız və batildir.

Bu əqidədən bəhrələnərək, “Xurma ağaclarının tozlandırılması” və bu kimi başqa dastanlardan istifadə edib dəlil gətirməyin heç bir elmi dəyəri yoxdur. Qur`ani-Kərimdə bir hökmün olmaması, o hökmün barəsində İlahi bir əmrin və ya vəhyin olmadığına dəlalət etmir.

səh:343

“ . [۱] -Nəhcül-bəlağənin şərhı”, İbn Əbil-Hədid; 18-ci cild, səh. 176 .

Amma o ki, qaldı Fazil “Quşçı”-nin ictihad məsələsini ikinci xəlifəyə üzürlü saymasına və onun barəsində söylədiklərinə, təhqiqatçı və dindarlıq baxımından qə`bul olunmazdır. Çünki bir halda ki, həzrət Peyğəmbərin (s) buyurduqları eynilə lövhi-məhfuzda yazılanlardır _ *عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ { إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ * }* BU, ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZIL OLAN BİR VƏHYDİR. ONU (MƏHƏMMƏD ƏLEYHISSƏLAMA) ÇOX QÜVVƏTLİ OLAN (CƏBRAİL) ÖYRƏTDİ -(۱)_ .ümmətindən

bir nəfərlə o həzrəti (s) bərabər və müqayisə edən kimdir? Ayədə buyurulan məqam və rütbə hara, ictihad məsələsi hara!?

Amma o ki, qaldı ictihad məsələsində ixtilafın düzgün olduğunu söyləyənlərə, bu o vaxt ola bilər ki, müctəhid başqa bir müctəhidin və ictihad da başqa bir ictihadın qarşısında olsun. Daha Peyğəmbərin (s) aşkar və müqəddəs kəlamının və ya İlahi vəhyin və qanunun qarşısında kimsə ictihad edərək, öz şəxsi nəzərini bildirməsin.

Həzrət Peyğəmbər (s) və müsəlmanlara əziyyət vermək

Keçən bölümlərdə söylədiyimiz uydurma və yalan hədislər kimi bu hədis də, əhli-sünnə məzhəbinin “Səhiheyn” və başqa mö`təbər kitablarında mətni və müxtəlif sənədləri ilə zikr olunan hədislərdən biridir. Belə ki, hədisdə həzrət Peyğəmbərimizin (s) ömrünün axır vaxtlarında bir dəstənin günahsız yerə cəzalandırmışdır. Nə qədər də gülməli və ağılsız bir cəzalandırmaadır.

Sözün qıyası, “Lədud” hədisi adı ilə tanınan bu dastan belədir:

“Həzrət Peyğəmbər (s) ömrünün axır günlərində və xəstəliyinin ən ağır və hüşsuzluq vaxtlarında həyat yoldaşları və ya səhabələrinin məsləhəti ilə sinəsi tutulan xəstələrə verilən

səh:344

“ .[١] –١Nəcm” surəsi 4-cü və 5-ci ayələr ;

acı dərmanı ona içirdilər. Elə ki, həzrət (s) özünə gəldi, ağzına dərman töküldüyünü hiss etdi. And içdi ki, Abbasdan başqa

məclisdə olanların hamısının ağzına gərək bu acı dərmandan tökülsün. Peyğəmbərin (s) tə`kidi və andına əsasən Abbasdan başqa təkbətək məclisdə olanların hamısının ağzına dərman töküldü. Elə ki, növbə həzrətin (s) həyat yoldaşlarına yetişdi, onlardan biri – Məymunə - israrla oruc tutduğunu bildirdi. Lakin onun sözlərini eşitmədilər. Çünki Peyğəmbər (s) bu əmrə tə`kid etmiş və and içmişdir”.

“Lədud” hədisi “Səhihi-Buxari”-də və “Səhihi-Müslim”-də xülasə şəklində Aişədən belə nəql olunmuşdur:

قَالَتْ عَائِشَةُ: لَدَدْنَا فِي مَرَضِهِ، فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ لَا تَلْدُونِي، فَقُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ، فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَنْهَكُمُ أَنْ تَلْدُونِي؟ قُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ، فَقَالَ: لَا يَبْقَى أَحَدٌ فِي الْبَيْتِ إِلَّا لَدَّ وَاَنَا أَنْظَرُ إِلَّا الْعَبَّاسَ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ.

“Həzrət Peyğəmbər (s) xəstə olan dövrdə onun ağzına “Lədud” dərmanı tökdük. O həzrət (s) işarə ilə içirtməyin deyirdi. Biz dedik ki, o həzrət xəstədir və dərmanı içməkdən imtina edir. Lakin elə ki, özünə gəldi, belə buyurdu: Məgər mən sizi dərmanı içirtməkdən çəkindirmədimmi ? Biz dedik: Biz elə fikirləşdik ki, siz xəstəliyinizə görə dərmanı içmək istəmirsiniz. Bu vaxt o həzrət (s) belə buyurdu: Bu evdə Abbasdan başqa gözlərimin önündə hər kəsin ağzına həmin dərmandan tökülsün(1)”.
1

“Lədud” hədisinin araşdırılması

“Lədud” dastanına aid olan bütün hədisləri mətn və sənəd

“ . [١] – Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabut-tibb”, “Əl-ləduđ” bölümü; və 9-cu cild, “Kitabud-diyat”, “İza əsabə qovmu min rəculin həl yuaqibu minhum kulluhum” bölümü; və “Səhihi-Müslim” 7-ci cild, “Kitabus-səlam”, “Kərahiyyətut-tədavi bil-ləduđ” bölümü ;

baxımından hətta onun hər tərəfli təfsilatı ilə araşdırılması kitabımıza uyğun deyildir. Təkcə bu hədislərin mətnini və sənədlərini araşdıraraq, lazım olan nöqtələri qeyd etməklə kifayət edirik.

Birinci mərhələdə bu hədislərin mətnində hamını özünə cəlb edən və onun uydurma olmasını təsdiq edən onların bir-birinə ziddiyyətli olan mə'nalarıdır. Biz bu ziddiyyətli olan yerlərdən üçünü sizə açıqlayırıq:

١. Həzrət Peyğəmbər (s) bu hadisəni nə vaxt bildi:

Bir çox rəvayətlərdə aydın şəkildə Peyğəmbər (s) özünə gəldikdən sonra öz ağzında dərmanın acılığını, onun tə'sirini və ağzına tökülməsini hiss etdiyini və bildiyini açıqlayır:...

وَأَفَاقَ فَعَرَفَ أَنَّهُ قَدْ لَدَّ وَ وَجَدَ أَثْرَ اللَّدُّودِ (١)

Lakin bu bəhsin əvvəlində “Səhiheyn”-dən zikr etdiyimiz həmin hədisin məzmununa əsasən Peyğəmbərimiz Rəsuli-Əkrəm (s) dərman ağzına töküldüyü zaman onu hiss edib və işarə ilə hamını bu işdən çəkəndirmişdir?...

فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ لَا تَلْدُونِي... فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَنهَكُم أَنْ تَلْدُونِي؟

۲. Abbasın bu hadisədə mövqeyi:

Termizinin və əhli-sünnə alimlərinin nəql etdikləri hədisin məzmununa görə həzrət Peyğəmbərin (s) əmisi oğlu Abbas, Peyğəmbərin ağzına dərman tökənlərdən biri idi:

لَدَّهُ الْعَبَّاسُ وَأَصْحَابُهُ (۲)

Lakin İbn Əbil Hədidin Aişədən nəql etdiyi hədisə görə “Abbasın məclisdə olmasına baxmayaraq o, Peyğəmbərə dərman

səh:346

“ . [۱] – ۱Musnədi-Əhməd”, 6-cı cild, səh. 118, “Aişənin hədisi ;”

“ . [۲] – ۲Sunəni-Termizi”, 3-cü cild, “Əbvabət-tələb”, 12-ci bölüm, “Ma ca`ə fil-hicab”, 235-ci xütbə, səh. 265, Faiq, Zəməxşəri, 3-cü cild, səh. 313 .

فَجَمَعُوا عَلَيَّ أَنْ يَلِدُوهُ فَقَالَ الْعَبَّاسُ لَأَدُّهُ... (۱)

Hansı ki, “Səhiheyn”-də nəql olan hədisin məzmununa görə Abbas hadisənin özündə olmayıb əksinə iş-işdən keçəndən sonra məclisə daxil olduğu bildirilir إِلَّا الْعَبَّاسَ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ

۳. Kimlər cəzalanmağa məhkum olundu:

Əhməd İbn Hənbəlin nəqlinə görə, səhabələrin bir dəstəsi o məclisdə idilər. Növbə Peyğəmbərin (s) xanımlarına çatana qədər onların hər birinə dərman verildi (۲).

Lakin yenə Əhməd İbn Hənbəlin nəql etdiyi başqa bir hədisinin məzmununa əsasən, həzrət Peyğəmbərin (s) həyat yoldaşlarından başqa orada heç kəsin iştirak etmədiyi və dərmanın da tək-cə onlara verildiyi bildirilir:

عَنْ الْعَبَّاسِ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ | وَعِنْدَهُ أَزْوَاجُهُ فَاسْتَتَرْنَ مِنْهُ إِلَّا مَيْمُونَةَ فَقَالَ: لَا يَبْقَى
فِي الْبَيْتِ أَحَدٌ شَهِدَ الْإِلْدَ (۳)

Mətnində müşahidə etdiyiniz ziddiyyət təşkil edən bu üç hədisdən əlavə “Lədu” hədisi barədə bir sual açıqlanmışdır. O da budur ki, görəsən belə bir hökmün verilməsi və Peyğəmbərin (s) belə bir cəza əmrini verməsi o həzrətin nübuvvət məqamına və şəxsiyyətinə uyğundurmu!?

Çünki bu hədislərin hamısının zahiri məzmunu və onların bə'zisinin açıq mə'nası budur ki, məclis iştirakçılarının hamısının dərman içməsi barədə Peyğəmbərin (s) andı və ciddi əmri, onların əməllərinin qarşısında baş vermiş olan cəza metodudur:

لِقَسَمِ رَسُولِ اللَّهِ | عَقُوبَةَ لَهُمْ بِمَا صَنَعُوا (۴)

Bir halda ki;

səh:347

“ . [۱] – İbn Əbil Hədid”, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, 13-cü cild, 235-ci xütbə, səh. 31 ;

“ . [۲] – Musnədi-Əhməd”, 6-cı cild, Aişənin hədisi, səh. 118 .

“ . [۳] –Musnədi-Əhməd”, 1-ci cild, “Abbas ibn Əbdul-Müttəlibin hədisi”, səh. 209 .

. [۴] –İbn Əbil Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, 13-cü cild, səh. 32, 235-ci xütbə .

۱. Qeyd olunduğu kimi hədislərin mühüm hissələrinin məzmununa əsasən, Peyğəmbər (s) özünə gəldikdən sonra dərmanın ağzına töküldüyünü bildi. Buna görə də əmrin yerinə yetirilməməsinə və günahkarların cəzalandırılmasına səbəb olan o həzrət (s) tərəfindən heç bir nəhy olunmamışdı.

۲. Əgər biz qə`bul etsək ki, o həzrət (s) əvvəlcədən diqqətli olub və işarə ilə nəhy etmişsə və dərmanı içməkdən imtina etmişsə yenə də belə, müxalifətçiliyi günah və cəzalanma ilə məhkum etmək olmaz. Çünki bir xəstənin dərman içməkdən imtina etməsi təbii bir haldır.

۳. Fərz edək ki, məclisdə iştirak edənlərin hamısı əsl mövzu ilə razı idilər. Ancaq onların hamısının bu əməlin həyata keçməsində birbaşa rolu olmadığı da bizə məlumdur. Buna görə nə üçün məclisdəkilərin hamısını cəzalandırılmalıdır? Nə üçün bir nəfər və yaxud iki nəfərin gördüyü işə görə onların hamısı cəzalandırılsın?! Hansı ki, Quran baxımından heç bir kəs başqasının günahı qarşısında məsuliyyət daşımır (۱). Bu hökm buna bənzəmir ki, qisas məqamında bir şəxsin qətlinə razı olduğuna görə bir qrupu eyni qatil şəxs kimi qətlə məhkum etsinlər.

Görəsən hansı aqıl bir şəxs belə şəxsləri təşəkkür etmək əvəzinə cəzalandırır? Hansı ki, onlar bu əməli öz dini və insanlıq borcu

bilib və ölümdən qurtarmaq məqsədi ilə yerinə yetirmişlər. Heç bir aqıl şəxs bu işi görməz o ki, qaldı Peyğəmbərin özünə. İbn Həcərin nəlqinə görə Peyğəmbər (s) bütün ömrü boyu hətta öz şəxsi hüquqlarına qarşı heç kəsdən hətta düşmənlərindən belə intiqam almadı və onları cəzalandırmadı. Əksinə onları bağışlayıb mehriban davranmışdır(۲).

səh:348

“ } { وَلَا تَزِرُ وَازِرَهُ وِزْرَ أُخْرَىٰ } . [۱] - Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz.” “ən-Nəhl” surəsi, 164-cü ayə ;
 “ . [۲] - Fəthul-bari”, 8-ci cild. Səh. 112; (“Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-Nəbiy” bölümü) ;

Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri

Keçən iki fəsildə müxtəlif yerlərdə Peyğəmbərin (s) lənətini qazanmış Usamənin ordusuna qoşulmayan şəxslər kimi (۱) şəxslərə bəraət qazandırmaq üçün qondarılan hədisin şahidi olduq. Bu hədisin məzmununa əsasən Peyğəmbərin (s) bütün bu lənətlərini onlar üçün uca məqam və (duadan, mədhdən və sənadan daha artıq) iftixar hesab etdilər.

Xurma ağacının tozlanması barədə dastan düzəldilər. Bu dastanda Peyğəmbər (s) bir hökm verib sonra öz hökmünün səhv olduğunu başa düşüb, verdiyi təklifdən peşman olduğunu bildirmişdir. Bu dastanın da qondarılmasının səbəbi Peyğəmbərin (s) də ictihad etməsini və ictihadında səhvə yol verməsini sübuta yetirmək olmuşdur. Nəhayətdə o həzrətdən (s) sonra onun sünnəsi və qoyduğu qanunları ilə olunan

müxalifətçiliyə bəraət qazandırılıb deyilsin ki, bir müctəhidin başqa bir müctəhidlə olan ixtilafının heç bir eybi yoxdur!

O ki qaldı müqəddəs risalət məqamına yaraşmayan və İslam düşmənlərinin əlinə bəhanə verən “Lədud” hədisinə, aşağıda göstərilən iki səbəb bu hədisin qondarma olmasına daha çox ehtimal verir:

.1) Abbasilər nəslinə fəzilət düzəltmək: Abbasilər nəslə hətta öz hakimiyyətləri dövründən də qabaq iqtidara gəlmək məqsədi ilə belə bir siyasət həyata keçirirdilər ki, Peyğəmbərin (s) məqamına yaraşmasa da belə öz nəsilləri (Abbasdan tutmuş nəslin digər üzvləri) barədə cürbə-cür fəzilətlər qoşsunlar. “Lədud” dastanında da bu məqsəd gözə çarpmaqdadır. Belə ki, bu hədisdə nəslin banisinə bir fəzilət və iftixar verilmişdir. Çünki bütün “Lədud” hədislərinin ziddiyyətli məzmunlarla nəql olunmasına baxmayaraq, bu nöqtə hamısında eynidir. Bu səh:349

۱- [۱]. "لَعَنَ اللَّهُ مَنْ تَخَلَّفَ مِنْ جَيْشِ أُسَامَةَ".

hadisədə yalnız Abbasın cəzalandırılmaması məsələsinə çox təkid olunmuşdur. Yəni Peyğəmbərin (s) bütün səhabələri və köməkçiləri, həmçinin o həzrətin xanımları hətta həmin günü oruc tutan “Məymunə”, bəlkə də Peyğəmbərin övladları və Əhli-beyti də bu cəza ilə cəzalandırılmışlar. Çünki əgər bu dastan doğru olsaydı şübhəsiz ki, Əmirəl-möminin, Həzrət Zəhra və onların övladları da məclisdə iştirak edərdilər. Halbuki, onların barəsində bu hədislərdə heç bir söhbət açılmamışdır. Dastanın zahiri mənası bunu göstərir ki, onlar da məcbur şəkildə Peyğəmbərin (s) əmrilə acı dərmandan

dadmışlar! Bəli, səhabələrin və Peyğəmbərin (s) nəslinin arasında tək cə İbn Abbas cəzalandırılmadı!

.İkinci xəlifənin nəzəriyyəsinin təsdiqi: İkinci ehtimal budur ki, hədis uyduranlar bu əfsanəni uydurmaqla Peyğəmbərin (s) ömrünün axır anlarında ikinci xəlifənin ona söylədiyi “O sayıqlayır (۱)” إِنَّهُ لَيَهْجُرُ” cümləsini sübut etmək istəmələridir. Onlar demək istəyirlər ki, ömrünün axır günlərində Peyğəmbərin (s) davranışı xəlifənin bu nəzərini təsdiq edir. Çünki o həzrət həmin günlərdə elə əmrlər verirdi ki, onun düşüncə qüvvəsini əldən verməsinə dəlalət edirdi. Buna görə də bəzən “Məclisdəkilərin hamısının ağzına bu acı dərmandan tökün mən də tamaşa edim!” bəzən də “Kazğız və qələm gətirin! Bir məsələni yazım ki, məndən sonra yolunuzu azmayasınız!” söyləyirdi.

Nəqib Əbu Cəfər və “Lədud” hədisi

Əhli-sünnə alimlərindən və təhqiqatçılarından tək cə bir nəfər “Lədud” hədisinin qondarma və uydurma olduğunu bildirmişdir. O, İbn Əbil Hədidin ustası Nəqib Əbu Cəfərdir.

səh:350

. [۱] -\Bu mövzunu kitabın ikinci hissəsində “Yazılmayan vəsiyyətnamə” mövzusunda mütaləə edə bilərsiniz .

İbn Əbil Hədidin bu qondarma hədisi qəbul edib və ustadının nəzəriyyəsinə müxalif olmasına baxmayaraq, belə söyləyir: “Mən, ustadım Əbu Cəfər Nəqibin məclisində “Lədud” hədisini açıqladım və onun nəzərini bilmək istədim ki, görəsən

həmin hadisədə Əli ibn Əbi Talibin (ə) də ağzına dərman tökdülərmi?! O cavabımda belə dedi: “Məzəllah! Əgər belə bir şey baş versəydi Aişə bunu söyləyərdi. Çünki o, həmişə Əlidə (ə) zəif bir nöqtəni tapıb onu ifşa etmək istəyirdi.” Əbu Cəfər sonra belə dedi: “Bəli, şübhəsiz ki o həssas anlarda və saatlarda nəinki Əli (ə) və Həzrət Zəhra (səlamullahi ələyha) hətta Həsən və Hüseyin (ələyhumas-səlam) da Peyğəmbərin (s) çarpayısının kənarında idilər. Görəsən ehtimal etmək olarmı ki, həmin acı dərmandan onların da ağzına tökülmüşdür ya yox? Allah and olsun ki, belə bir şey olmamışdır.” İbn Əbil Hədid deyir: “Əbu Cəfər sözlərini bu cümlələrlə tamamladı: “Lədudd” dastanı kökündən batıl, yalan və qondarmadır. Bu yalanı sırf yüksək vəzifə sahiblərinə yaxın olmaq üçün qondarmışdır(1)”.
1

Şiə alimlərinin nəzərində bu hədisin yalan və qondarma olmasında heç bir şübhə yoxdur. Çünki bu hədis Peyğəmbərin məqamı ilə təzaddadır. Amma əhli-sünnə alimləri nəinki bu hədisi nəql etməyiblər hətta bu mövzuda olan şübhələri cavabsız qoyub və bu məsələyə etinasız yanaşıblar.

Görəsən həzrət Peyğəmbər (s) Qur`an ayələrini unudurdumu?

عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا يَقْرَأُ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: رَحِمَهُ اللَّهُ
أَذْكَرَنِي كَذًا وَكَذَا آيَةً أَسْقَطْتُهَا فِي سُورَةٍ كَذًا وَكَذَا.

Hişam atasından və o da Aişədən nəql edərək söyləyir ki, Rəsuli-Əkrəm (s) məsciddə Qur`an oxuyan bir kişinin səsini eşitdi

“ . [۱] –\Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 13-cü cild, səh. 32; 235-ci xütbə ;

və belə buyurdu: “Allah ona rəhm etsin ki, filan və filan surədə unutduğum filan və filan ayələri mənim yadıma saldı.”

Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslimdə” gəlmişdir (۱).

Səhiheyndə zikr olunan başqa bir hədisdə yenə də belə gəlmişdir أَنْسِيَتْهَا (ənsəytuha) kəlməsinin yerinə أَسْقَطْتُهَا (ənsəytuha) kəlməsi işlədilmişdir. Yə`ni, filan ayəni unutmuşdum, O mənim yadıma saldı (۲).

Bu hədis də, açıq-aşkar yalandan ibarət olan başqa bir hədisdir ki, nə ağıl onu qə`bul edir, nə də Qur`an və sünne onu təsdiqləyir. Çünki;

Nübuvt məqamında olub ona nazil olan ayələri unudan, din və məzhəbinin əbədi mö`cüzəsini qoruya bilməyən bir kəsin risalətinin təbliğində e`timad olunmadığı və belə şəxsin risalət məqamına layiq olmayacağı aydın bir məsələdir. Bundan başa düşə bilərik ki, bəhs olunan hədisin məzmunu, nübuvt məqamına ən böyük tənə və irad sayılır. Elə bu mövzu əhəmiyyətli olduğu üçün Qur`ani-Məciddə unutmazlığı Peyğəmbərdən (s) inkar edən bir çox ayələr buyurulmuşdur. O cümlədən:

{سُنُّرُوكَ فَلَا تَنْسَى}

(YA PEYĞƏMBƏR!) BİZ SƏNƏ (QUR ANI) OXUDACAĞI Q VƏ SƏN (ONU) UNUTMAYACAQSAN (۳).

Bəli, bu ayə də bəhs olunan hədisi məhkum etmiş və Peyğəmbərin (s) Qur`ani-Kərimin ayələrini hifz etdiyinə zəmanət vermişdir.

səh:352

“ . [1] –1Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabud-də`əvat”, “Qovlullah ﴿وَصَلِّ عَلَيْهِمْ﴾ bölümü və həmin ünvan, 3-cü cild, “Kitabuş-şəhadət”, “Şəhadətul-ə`ma və nikahuh” bölümü, 5976-cı hədis .

“ . [2] –2Səhihi-Müslim–2 ,”ci cild, “Kitabu fəzailul-Qur`an”, “Əl-əmru bi-tə`əh-hudil Qur`ani və kərahətu qəvli nəsitü” bölümü, və “Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabu fəzailul-Qur`an”, “Nisyanul-Qur`an” bölümü, 788-ci və 790-cı hədislər .

“ . [3] –3Ə`la” surəsi, 6-cı ayə ;

Bundan əlavə Müslimin özü həmin hədisi öz kitabının”Qur`anla əhd və üsiyyəət bağlamaq əmri və mən flan ayəni unutmuşam deməkdən çəkinmək” adlı bölümündə zikr etmişdir. Həmin bölümə Peyğəmbərdən (s) bu məzmununda belə bir hədis nəql edir ki, o həzrət (s) buyurur: “Müsəlmanlardan birinin “Mən filan surəni və filan ayəni unutmuşam” söyləməsi nə qədər də pisdir.”

Görəsən Peyğəmbərin (s) özü bu sifətlə tanındığı halda başqalarını məzəmmət etməsi necə təsəvvür olunur!?

Bir şeyi xoşlamadığı və onu pis bilib ondan çəkəndirdiyi bir halda özü mübtəla ola ?! Çox təəccüblü və gülməlidir!

Görəsən Rəsuli-Əkrəm (s) ayaq üstə bövl edirdimi!?

Rəva olmayan başqa bir böhtan:

عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ حَازِمِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ سَبَاطُهُ قَوْمٌ خَلْفَ حَائِطٍ فَبَالَ قَائِمًا.

“Buxari” və “Müslim” Huzeyfədən nəql edirlər ki: “Həzrət Peyğəmbər (s) divarın arxasında olan “zibilliyə” gəldi və ayaq üstə duraraq bövl etdi. Sonra isə su istədi və dəstəmaz aldı”.

...عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: كَانَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ يُشَدِّدُ فِي الْبُولِ وَيَقُولُ: إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا إِذَا أَصَابَ ثَوْبَ أَحَدِهِمْ قَرَضَهُ، فَقَالَ حَازِمٌ: لَوَدِدْتُ أَنَّ صَاحِبَكُمْ لَا يُشَدِّدُ هَذَا الشَّدِيدَ، فَلَقَدْ رَأَيْتَنِي أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ نَتَمَاشَا، فَأَتَى سَبَاطُهُ خَلْفَ حَائِطٍ، فَقَامَ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ، فَبَالَ فَانْتَبَذَتْ مِنْهُ، فَأَشَارَ إِلَيَّ، فَجِئْتُ، فَقُمْتُ عَقَبَهُ حَتَّى فَرَغَ.

Yenə də Əbu Vaildən belə nəql edirlər ki; “Əbu Musa Əş`əri sidiyin nəcis olmasında çox israrlı idi və deyirdi: Bəni İsrail arasında təharət qanunu belədir ki, əgər paltarlarına sidik dəyərsə yumaq əvəzinə o yeri qayçı ilə kəsirdilər. Huzeyfə dedi: Ey kaş Əbu Musa bu israrından çəkinsəydi. Çünki mən Peyğəmbərlə birgə gəzirdim. Bu zaman o həzrət (s) divarın arxasında olan zibilliyə yaxınlaşdı və sizlərdən biri kimi dayanaraq, ayaq üstə bövl etdi. Özüm ondan aralı durdum. O həzrətin (s) işi bitdi. Onun

səh:353

yanına qayıtdım və işini qurtarınca arxasında dayandım(۱)”.
(۱)

Buxari və Müslimin nəql etdikləri bu iki hədisdən belə başa düşülür ki;

Allahın elçisi həzrət Məhəmməd (s)- məqamından uzaq, cahiliyyət dövrünün mühitində tərbiyələnməmiş və hələ İslam dininin gözəl təlim və qanunları ilə tanış olmayan, etimad olunmaz şəxslərdən biri idi. Bəli, həzrət Peyğəmbər (s) də belə şəxslər kimi zibilliyə və divarların arxasına ayaq üstə durub bövl (sidik) edirdi **قَامَ رَسُولُ اللَّهِ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ فَبَالَ قَائِمًا**: Çox təəccüblüdür!!

Bu nisbətin qəbahətli olmasına e`tiraf

Biz, həzrət Peyğəmbərə (s) aid edilən bu nisbət barədə dəqiq elmi bir nəzər vermirik və nəzafətin fitri bir məsələ olmasını da söyləmirik.

Biz, bövldən təmiz olmağın o qədər aydın olduğunu və Əbu Musa Əş`ərinin bunu dərk etdiyini və bu mövzuda çox diqqətli olduğunu da demirik.

Həmçinin Əbu Musa Əş`ərinin nəqlinə əsasən bu məsələnin o qədər də mühüm olub ta Bəni İsrail arasında sidiyin bulaşdırdığı yeri qayçı ilə kəsib atdıqlarını da söyləmək istəmirik.

Əksinə, biz bütün bu kimi məsələləri bir tərəfə qoyuruq. Çünki bu məsələni “əhli-sünnə” alimləri və “səhiheyn” kitablarının şərhçiləri çox qəbahətli olduğunu e`tiraf etmişlər. Onlar bu nisbətin nübuvvət məqamına xəyanət olduğunu və bu məsələnin pisliyini anlamışlar.

“ . [۱] – ۱Səhihi Buxari”, 1-ci cild“ ,Kitabul-vuzui”, “Əlbövlü ində sahibih” bölümü və “Əlbövlü qaimən və qaidən” bölümü, “Əlbövlü ində səbatəti qovmin” bölümü, hədis: 222; “Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Əlvuqufufu vəl bövlü ində sibatəti qovmin” bölümü, 223-cü hədis və 1-ci cild, “Əlməshu ələl-xəffin” bölümü 2339-cu hədis .

Buna baxmayaraq hədisi nübuvvət məqamına aid edilməsin deyə quru və nifrətəməz müxtəlif sözlərlə mə`nasını cürbəcür yerlərə yozmuş və günahdan daha pis olan üzürlərini söyləmişlər.

Günahdan daha pis üzrlər

“Səhihi-Müslim” və “Səhihi-Buxari” kitablarının şərh yazarları zikr olunmuş bu iki hədis barədə belə söyləyirlər:

۱. Cahiliyyətdə ərəb yarımadasında yaşayan camaat ayaq üstə bövl etməyin bel ağrısına xeyirli və dərman olmasını bildirirdilər. Mümkündür ki, həzrət Peyğəmbər (s) də bel ağrısına mübtəla olmuşdur və cahil ərəb camaatı kimi şəfa tapması üçün ayaq üstə bövl etmişdir!

۲. Bəlkə də Peyğəmbərin yanına (ayağının bud hissəsinə) hər hansı bir yara və yaxud çiban var imiş. Bu da onun oturaraq bövl etməsinə mane olmuş!

۳. Ayaq üstə bövl edən şəxs bağırsağ yolundan nəcisin xaric olmasından amandadır. Lakin oturmaq vəziyyətində belə iş amanda olmur. Buna görə də “Ömər” də belə demişdir ki: Ayaq

üstə bövl etmək ğaitin məxrəcini (bağırsaqdan nəcisin xaric olan yerini) qoruyur. Həzrət Peyğəmbər (s) də bu səbəbdən ayaq üstə bövl etməsi ehtimal olunur.

.۴Bəlkə də Peyğəmbər (s) yumağa yer tapmamış və çarəsizlik üzündən ayaq üstə bövl etmişdir.

.۵Həzrət Peyğəmbərimiz (s) ayaq üstə bövl etməyin icazəli olduğunu əməli surətdə camaata göstərmişdir. Hərdən özü də ayaq üstə bövl edirdi.

Söylədiklərimizi “Səhihi-Buxari”-nin şərh yazarlarından biri olan İbn Həcər, öz “Fəthul-bari (۱)”adlı kitabında və həmçinin

səh:355

“ .[۱] – Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 343 .

Qəstəlani “İrşadus-sari (۱)”adlı kitabında nəql etmişlər. O cümlədən, bu nəzərləri Nəvəvi “Səhihi-Müslim” kitabının şərhində Xitabi, Beyhəqi və əhli-sunnə məzhəbinin alimlərindən nəql etmişdir:

...إِنَّمَا بَالٌ قَائِمًا لِأَنَّهَا حَالَةٌ يُؤْمِنُ مَعَهَا خُرُوجُ الرِّيحِ بِصُوتٍ وَفَعَلَ ذَلِكَ لِكَوْنِهِ قَرِيبًا مِنَ الدِّيَارِ

Başqa bir yerdə isə belə zikr olunmuşdur:

أَنَّ الْعَرَبَ كَانَتْ تَسْتَشْفِي لَوْجَعِ الصَّلْبِ بِالْبُولِ قَائِمًا (۲)

Cəlaləddin Siyuti də həmin sözləri “Sünəni-Nəsai”-nin şərhində əlavələri ilə birgə zikr etmişdir^(۳).

Bu yozumlar nəyə lazımdır?

Söylənilən yozumlar gülməli və günahdanda pis sayılan üzürlərdir. Peyğəmbər (s) barədə söylənilən bu sözlərin özü o həzrətə nisbət verilən əməldən daha çirkin və əxlaqsızlıqdır.

Bizim nəzərimizcə bu kimi hədisi qə`bul edib, sonra onu belə quru və nifrətamiz fikirlərlə yazmağın iki səbəbi vardır:

.۱Nübüvvət məqamını tanımamaq və dərk etməmək;

.۲Buxari və Müslimün kitablarında zikr olunan hər hansı bir hədisin səhihliyində və doğruluğuna əqidənin olması;

Hafiz “Cəlaləddin Siyuti”-nin nəqlinə görə, sünni məzhəbinin tərəfdarları bu iki hədisə əsaslanaraq ayaq üstə bövl etməyi İslam qanunlarının bir hissəsi kimi qə`bul etmişlər və bu gözəl sünnənin tərk olunmasına və “Səhiheyn” kitablarına qarşı e`tiraz yaranmasın deyə ardıcıl olaraq bütün dövrlərdə azı ildə bir dəfə ayaq üstə bövl edirdilər!.. Nüasir alimlərdən biri də mənə İraq

səh:356

“.[۱]-İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh.277; və 4-cü cild, səh. 265 .

“.[۲]-Nəvəvinin şərhı”, 3-c2 cild, səh. 165 .

“.[۳]-Sünəni-Nəsainin şərhı”, 1-ci cild, səh. 20 .

dindarlarından sünnilərdən bə`zisinin qondarma olan belə hədislərə əqidə bəsləyib ona əməl etməsini və bu günlərdə də ayaq üstə bövl etdiklərini söyləmişdir.

Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır!

Əgər onlar nübuvvət məqamını tanısaydılar və bütün bu sadələvhlüyü, təəssübü və “Səhiheyn” kitabları barədə yersiz olan xoş baxışlarını kənara qoyardılar. Azacıq bir diqqətlə bu mövzunun nəinki nübuvvət məqamına uyğun gəlmədiyini hətta bu məsələni İslam qanunları ilə tanış olan adi bir şəxsə və ya özünü şəxsiyyət sayan bir kəsə nisbət vermək doğru və düzgün olmadığını dərk edərdilər.

Biz, həzrət Peyğəmbər (s) barədə olan belə hədisləri qə`bul etmir, “Buxari” və “Müslimin” söylədiklərini doğru saymırıq. Əksinə, biz həzrət Peyğəmbər (s) barədə o hədisi qə`bul edirik ki, deyir:

“Elə ki, həzrət Peyğəmbər (s) bövl etmək istəyirdi, camaatdan aralanırdı”

كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ فِي سَفَرٍ فَاتَى النَّبِيَّ حَاجَتَهُ فَأَبْعَدَ فِي الْمَذْهَبِ (١)

Biz o hədisləri qə`bul edirik ki, belə deyir:

إِنَّهُ كَانَ يَرْتَادُ لِبَوْلِهِ مَكَانًا كَمَا يَرْتَادُ مَنْزِلًا

“Allahın elçisi, əgər səhrada bövl etməyə məcbur olurdusa kənara sıçramasın deyə, özünə münasib bir yer seçirdi (٢)”.
(٢)

Biz, Rəsuli-Əkrəmin (s) qanun və sünnəsində bu hədisi qə`bul edirik. Elə ki, o həzrət (s) iki qəbrin kənarından keçirdi belə buyurdu:

“Bu iki qəbrin sahibləri hər ikisi əzabdadırlar.” Sonra belə əlavə etdi: “Hər ikisinin əzabı nəzərinizdə tutduğunuz böyük günahın nəticəsi deyildir.

səh:357

“ .[۱] –Sunəni-Nəsai”, 1-ci cild, səh.21; və “Sunəni-Termizi”, 1-ci cild, səh. 17 ;

“ .[۲] –Sunəni-Termizi”, 1-ci cild, səh. 17 ;

بَلَىٰ أَمَّا أَحَدُ هُمَا فَمَكَانَ يَسْعَىٰ بِالنَّمِيمَةِ أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَنْزَهُ مِنْ بَوْلِهِ

Onlardan biri bövl edərkən onun kənara sıçramasının qarşısını almaması və digərinin isə xəbərçi olduğu üçündür (۱)”.

“Görəsən ayaq üstə bövl edən kəs onun sıçrayışından və ona bulaşmasından amanda qalarmı? Belə olduqda bu hədis ona aid deyilmi”?

Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?

Biz belə düşünürük ki, həzrət Peyğəmbərimizin (s) səhabələrindən bəziləri İslamdan qabaqki adətlərini yəni, ayaq üstə bövl etmələrini kamil şəkildə tərk edə bilməmişlər.

Onlara e`tiraz olunmamasına görə, bu işin pisliyini azaltmaq və belə şəxslərin hörməti qorunsun deyə, şəxsiyyətlərinin

alçalmamasına xatir məcbur olmuşlar ki, bu kimi hədisləri Allahın elçisi barədə uydurmağa başlasınlar. Bununla da İslam Peyğəmbərini bu kimi şəxslərlə bərabər və şərikin sayıb, onu bu əməllə müttəhim etsinlər.

Bu nəzəriyyəni əhli-sünnənin mənbələrində bu barədə zikr olunmuş müxtəlif məsələlərdə və rəvayətlərin mənalərindən başa düşmək olar.

İbn Macə öz “Sunən” adlı kitabında nəql edir ki;

وَكَانَ مِنْ شَأْنِ الْعَرَبِ الْبَوْلُ قَائِمًا

“Cahiliyyətdə ərəblərin adət və ənənəsi ayaq üstə bövl etmək idi^(۲)”

Malik, “Əl-müvəttə” adlı kitabında Abdullah ibn Dinardan belə nəql edir ki;

səh:358

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-cənaiz”, “Əzabul qəbri minəl-fitnəti vəl-bövl” bölümü; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Əd-dəlilu əla nəcasətil-bövl” bölümü, “Sünəni-Əbi Davud”, 1-ci cild, səh. 5; və “Sunəni-Nəsai”, 1-ci cild, səh. 28 ; “ . [۲] – Sunəni-İbn Macə”, 1-ci cild, səh. 112 ;

رَأَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَبُولُ قَائِمًا

“Mən, Abdullah ibn Öməri (Ömər in oğlu Abdullahı) ayaq üstə bövl edərkən gördüm^(۱)”.

Yenə də Ömər barədə iki rəvayətin belə nəql olunduğunu görürük ki;

.1

عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: رَأَى النَّبِيَّ | وَأَنَا أَبُو قَائِمًا، فَقَالَ: يَا عُمَرُ لَا تَبْلُ قَائِمًا، فَمَا بُلْتُ قَائِمًا بَعْدُ.

Ömər in oğlu Abdullah atasından nəql edir ki; “Mən ayaq üstə bövl edirdim. Allahın elçisi məni bu halda gördü və buyurdu: Ey Ömər! Ayaq üstə bövl etmə. Ondan sonra mən ayaq üstə bövl etmədim(۲)”.

.۲

عَنْ أَبِي عُمَرَ، قَالَ عُمَرُ: مَا بُلْتُ قَائِمًا مَدَّ أَسَلَمْتُ

“Abdullah ibn Ömər atasından nəql etmişdir ki, o belə deyir: Mən İslam dinini qə`bul etdiyim gündən ayaq üstə bövl etməmişəm(۳)”.

Bir tərəfdənsə səhabələr arasında təkçə Ömər in ayaq üstə bövl etmək barədə əqli baxımdan icazəli olmasını, onun səbəbini və fəlsəfəsinin söylədiyini də görürük ki, belə deyir:

الْبَوْلُ قَائِمًا أَحْفَظُ لِلدَّبْرِ

Yəni, “Ayaq üstə bövl etmək, ǧaitin məxrəcini çox yaxşı qoruyur(۴)”.

Hər halda Abdullah ibn Ömər in barəsində Abdullah ibn Dinarın bu sözləri və mövzunu Ömərə deyil, həzrət

səh:359

-
- “ .[۱] – ۱Muvəttə`i-Malik”, 1-ci cild, “Ma caə fil-bəvli qaimən” bölümü ;
- “ .[۲] – ۲Sunəni-Termizi”, 1-ci cild, səh. 10; “Sunəni-İbn Macə”, 1-ci cild, səh. 112 ;
- “ .[۳] – ۳Sunəni-Termizi”, 1-ci cild, səh. 10 ;
- “ .[۴] – ۴Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 343; “İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 177; və 4-cü cild, səh. 265; “Nəvəvinin şərhi”, səh. 165 .

Peyğəmbərə (s) isbatlanması, o cümlədən Ömərdən bu barədə əqli dəlilin söylənməsi bizi bir daha bu nəticəyə gətirib çıxardır ki, söylənilən məsələlər arasında bağlılıqlar vardır.

Bunu da bildirməliyik ki, bu mövzu həzrət Peyğəmbərimizin (s) dövründən sonra, Aişənin yaşayışı zaman ortaya çıxmış, müsbət və mənfi dedi-qodular həmin dövrdə meydana gəlmişdir. Aişə də Peyğəmbərə (s) tərəf çıxmış, bu pis və şiddətli töhmət və iftiralara qarşı çıxaraq belə söyləmişdir:

مَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ النَّبِيَّ | كَانَ يَبُولُ قَائِمًا فَلَا تُصَدِّقُوهُ مَا كَانَ يَبُولُ إِلَّا قَاعِدًا

“Hər kəs söyləsə Peyğəmbər ayaq üstə bövl edib, onu təsdiq etməyin. Çünki Peyğəmbər həmişə oturaq vəziyyətdə bövl edərdi(۱)”.
1

Termizi bu hədisin nəqlindən sonra deyir: “Bu hədis sənəd baxımından ən doğru və ən yaxşı hədisdir ki, bu bölümədə nəql olunmuşdur”.

İbn Həcər də bu hədisin doğru və səhih olduğunu təsdiqləmişdir^(۲).

“Sehrun-nəbiy” dastanı

Həqiqəti doğru olmayan məsələlərdən biri də “Səhiheyndə” həzrət Peyğəmbər (s) barədə tək-cə Aişədən nəql olunan və bu günlərdə İslam düşmənlərinin əlində ən böyük zərbəsi sayılan tutarlı dəlillərindən biri “Sehrun-nəbiy” dastanıdır. Bu dastanın xülasəsi belədir:

“Zərriq” sülaləsindən Lubeyd ibn Əsəm adlı yəhudi bir kişi həzrət Peyğəmbəri (s) sehrləmişdir. O həzrət elə sehrlənmişdir ki, onun tə`siri nəticəsində həzrət Peyğəmbər (s) xəyal edirdi ki, bir iş görür. Hansı ki, o işi yerinə yetirmirdi. Bə`zən də xəyal

səh:360

“. [۱] – Sunəni-Termizi”, 1-ci cild, səh. 10; “Sunəni-İbn Macə”, 1-ci cild, səh. 112; “Sünəni-Nəsai”, 1-ci cild, səh. 26 ;
“. [۲] – Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh.341 ;

edirdi ki, öz həyat yoldaşlarının biri ilə yatmışdır. Bir halda ki, belə bir şey baş verməmişdir.

İndi isə bu hədislərdən birinin mətnini və tərcüməsini nümunə üçün burada zikr edirik:

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ | حَتَّى أَنَّهُ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَ مَا فَعَلَهُ حَتَّى إِذَا
كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ عِنْدِي دَعَا اللَّهَ وَ دَعَاهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشَعَرْتُ يَا عَائِشَةَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا

استفتيته فيه، قلتُ: وما ذاك يا رسول الله؟ قال: جاءني رجلان فجلس أحدهما عند رأسي والآخر عند رجلي، ثم قال أحدهما لصاحبه: ما وجع الرجل، قال: مطبوب، قال: ومن طبه؟ قال لبيد بن الأعصم اليهودي من بني زريق، قال فيماذا؟ قال: في مشط و مشاطه، و جف طلعه ذكر قال: فأين هو؟ قال: في بئر ذى أروان، قال: فذهب النبي في أناس من أصحابه ألى البئر، فنظر إليها و عليها نخل، ثم رجع ألى عيشه، فقال: والله لكان ماءها نقاعها لحناء، و لكان نخلها رؤس الشياطين، قلتُ: يا رسول الله أفأخرجته؟ قال: لا أما أنا فقد عافنى الله و شصفانى، و خشيت أن أثور على الناس منه شراً و أمر بها فدُفنت.

“Aişə deyir: Həzrət Peyğəmbər (s) sehr olunmuş və bu sehr də ona öz təsirini qoymuşdur. Belə ki, o xəyalən bir işi görür, bir halda ki, o işi yerinə yetirmirdi. Bu o vaxta qədər baş verdi ki, günlərin birində mənim yanımda dua edirdi. O öz duasına davam etdi. Sonra dedi: Aişə! Allahın mənim istəklərimə müsbət cavab verdiyini başa düşdünmü? Dedim: Necə? Ya Rəsuləllah! Buyurdu:- İki kişi mənim yanıma gəldilər. Biri başımın yuxarı tərəfində, digəri isə aşağı tərəfində oturdu. Sonra biri o birisinə dedi: Bu kişinin nə xəstəliyi vardır? Cavab verdi: Sehlənmişdir! Dedi: Onu kim sehirləmişdir? Cavab verdi: Zərriq sülaləsindən olan Lubeyd ibn Ə'səm adlı bir Yəhudi.

Soruşdu:-Nə ilə? Dedi: Daraq, baş tükü və təzə çiçək açmış cavan ağacın qabığı ilə. Dedi:-Haradadır? Cavab verdi:-Zi-Ərvan quyusunda.

səh:361

Sonra həzrət Peyğəmbər (s) bir neçə səhabələri ilə birgə həmin quyuya tərəf getdilər. Quyuya baxdıqda orada bir xurma ağacının olduğunu gördü. Bu vaxt Aişənin yanına qayıtdı və

dedi: And olsun Allaha ki, o quyunun suyunun rəngi (zəhərin tə'sirindən) dəyişmiş və xına rəngdə suya dönmüşdür. Oranın xurma ağacları şeytanların başları kimidir.

Aişə deyir ki; Mən soruşdum: Ya Rəsuləllah sehri çıxarda bildin? Buyurdu: “Yox! Çünki Allah mənə şefa verdi. Qorxdum ki, onu çıxardığım zaman camaat arasında ixtilafa səbəb olsun.” O an əmr etdi ki, o quyunu doldursunlar(1).

Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslimin” kitablarında Aişədən nəql olunmuşdur.

“Səhihi-Buxaridə” Aişədən yenə bu mövzuda başqa hədis nəql olunmuşdur ki;

سُحْرَ رَسُولِ اللَّهِ | حَتَّى كَانَ يَرَى يَأْتِي النِّسَاءَ وَلَا يَأْتِيَهُنَّ، قَالَ سُفْيَانُ: وَ هَذَا أَشَدُّ مَا يَكُونُ
مِنَ السَّحْرِ إِذَا كَانَ.

“Həzrət Peyğəmbərə (s) sehr etmişlər. Bu sehrin tə'sirindən Peyğəmbər (s) elə fikirləşirdi ki, öz xanımları ilə yaxınlıq edir. Hansı ki, belə bir iş görmürdü.” Bu hədisdə bu cümlədən sonra belə deyilir: “Sufyan deyirdi: Bu növ sehrlər ən çətin və ağır sehrlərdəndir(2)”.

Biz, bu cərəyanın cavabını və dərin araşdırmalarımızı münasib bir yerə və vaxta ayırırıq. Təəssüflər olsun ki, bir çox tarix və təfsir kitablarında, hətta bəzən şi'ə məzhəbinin kitablarının bəzində də bu kimi hədislərə rast gəlirik. Burada

“ . [١] –\Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabu Bəd`ul-xəlqi”, “Sifətul İblisi və cunudihi” bölümü, 7-ci cild, “Kitabut-tibb”, “Həl yəstəxricəs-sehr” bölümü; “Kitabut-tibb”, “Əs-sehr” bölümü, 8-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “İn-nəllahə yə`muru bil-ədli” bölümü, və “Kitabud-də`əvat” “Təkrirud-dua” bölümü; “Səhihi-Müslim”. 7-ci cild, “Əs-sehr” bölümü ;

“ . [٢] –\Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabut-tibb”, “Əs-sehr” bölümü ;

biz, yazıçılardan birinin araşdıraraq bu barədə verdiyi cavabla kifayətlənirik(١):

Aişənin “sehrun-nəbiyy” barədə nəql etdiyi bu cərəyanın mə`nası budur ki, Allahın rəsulu öz aqlını itirmiş və sehrin tə`sirindən ayırmaq və seçmək hissini qarışdırmış.

Buna görə də, namaz qılmadığı halda namaz qıldığını xəyal etməsi mümkündür. Yəne də mümkündür ki, həmin halda nübuvvət məqamına zidd və həmçinin onun insanlıq şə`ninə müxalif və zərər olan bir məsələni təsəvvür edib yerinə yetirsin. Nəhayət, ona vəhy nazil olduğunu və Allah tərəfindən əmr gəldiyini və s.. düşünməsi də mümkündür. Hansı ki, bunların heç biri baş verməmişdir.

Baxmayaraq ki, bu kitabda bir kəsə həmlə etməyəcəyimə və heç kəsə irad tutmayacağıma söz vermişəm, bu yerdə özümə vacib bilirəm ki, açıq şəkildə irad tutam və sözümü deyəm .Bu kimi hədisləri nəql edənlər və ya öz kitablarında yazanlar özləri sehlənmiş və dəlidirlər. Çünki onlar öz yazdıqları və söylədikləri haqda heç də düşünməyiblər. Təkcə nəqlinə qənaət

etməklə öz söylədiklərinin yalan və ya doğru olmaması barədə az da olsa belə araşdırma işi aparmayıblar.

Təkcə vəhy yolu ilə söz danışan (Allahın buyurduğu kimi) bir Peyğəmbərin (s) öz aqlını itirməsi necə mümkündür!?

Allah bütün dünyaya, dilinə bə`zən batil sözlər gətirən, başqalarının xoşlamadığı bir iş görən və bə`zən isə öz şüurunu, təfəkkürünü təmamilə itirən, aqlını əldən verən, sehlənmiş bir şəxsin sözlərinə və əməlində ona itaət etməyi necə əmr edərək vacib saya bilər!?

səh:363

. [١] -\Əlhəsən adı ilə məruf olan Haşim “Dirasətu fil kafi və əs-səhihul-Buxari” adlı kitabında, səh.247 .

Nübüvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər

İşarə

Kitabımızın əvvəlki səhifələrində işarə olunduğu kimi, tarix boyu ənbiaların həqiqi sifətlərini Tövratda və İncildə məxfi və xain əllər tərəfindən dəyişdirildiyinin şahidi olmuşuq. Hər zaman zəmanənin tələbinə əsasən Peyğəmbərləri bir dəstə cinayətkarların fikir və əməlləri ilə uyğunlaşması üçün əyyaş, şərəbxor və zinakar şəxslər kimi tanıtdırılmışlar. Bir yerdə böyük Peyğəmbərlərdən birini əri olan qadınla zina etdiyini və onun qeyri-şər`i yolla hamilə qalması və bu cinayəti ört-basdır edib, abırını qorumaq üçün həmin qadının ərinin qatili adı ilə müttəhim etmişlər.

Yaxud böyük Peyğəmbərlərdən başqa birisinin məst olaraq iki qızları ilə zina etməsi və hər ikisinin də öz atalarından uşağa qalması, dünyaya oğlan uşağı gətirməsi ilə müttəhim etmişlər.

Yenə də böyük Peyğəmbərlərdən başqa birinin mö`cüzə yolu ilə əyyaşlığını qələmə alaraq onu alkaqolçulardan sayıb tanıtdırılması və s....

Əlbəttə, İslam Peyğəmbəri (s) də, bu kimi rəva olmayan və həqiqətin əksinə olan töhmətlərdən amanda qala bilmədi. Hakimiyyətdə olanlar bacardıqları qədər İslam Peyğəmbərinə həqiqətdən uzaq olan töhmət və iftiraları nisbət verdilər. Lakin Qur`ani-Kərimi hər növ təhrifdən və məxfi əllərin xəyanətindən saxlayan Allah, onun qorunmasını öz öhdəsinə götürmüşdür. Bu kimi rəva olmayan nisbətlər və həqiqətdən uzaq olan məsələlər indiki Tövrat və İncildə yazılan yazılar kimi Qur`ani-Kərimin ayələrində deyil, səhih hədis surətində camaatın ixtiyarına qoyulmuşdur. Müsəlmanların bir çoxunun əqidəsi (Əhli-sünnə) bu hədislərin doğru və səhih olduğuna rəğmən, əsrlər boyunca onlara inanmış və onların məzmununa, mə`nalarına e`tiqad bəsləmişlər.

Biz həqiqəti olmayan bu kimi rəva sayılmayan töhmətləri

səh:364

dörd hissədə gətirəcəyik. Sonra isə xülasə şəkilində bu hədislərin uydurulmasının səbəblərini açıqlayacağıq.

•[Peyğəmbərin \(s\) evində mahnı oxunması!?](#)

“Səhiheyn” kitablarında nəql olunan hədislərin məzmununa əsasən həzrət Peyğəmbərin (s) evində və onun hüzurunda

bə`zən qızlar xoş avazla mahnılar oxuyurdular. Əbu Bəkr də Peyğəmbərin (s) evinə daxil olarkən bu səhnəni görüb çox narahat olurdu. Hətta bu işin qarşısını da alırdı. Lakin həzrət peyğəmbər (s) Əbu Bəkrə belə buyururdu: “Bayram və şənlik günləridir. Qoy öz işləri ilə məşğul olsunlar”.

Aişə xanımın gəlincikləri vardı. Həzrət Peyğəmbərin (s) hüzurunda onlarla oynayır və onula birgə oynayan qızlar da Peyğəmbərin (s) evində Aişə ilə oynayırdılar. Elə ki, həzrət Peyğəmbər (s) evə daxil olurdu, Aişə ilə oynayan qızlar Peyğəmbərdən utanaraq evin bir küncündə əyləşərdilər. Ancaq, Peyğəmbər (s) onları həvəsləndirərdi və bir-birinin ardınca onları Aişə ilə oynamağa göndərərdi.

İndi isə bu hədislərin mətni və tərcüməsi ilə tanış olaq:

.1

...عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَالنَّبِيَّ عِنْدَهَا يَوْمَ فِطْرِ أَوْ أَضْحَىٰ وَعِنْدَهَا قَيْتَانِ تُغْنِيَانِ بِمَا تَقَادَفَتِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بَغَاثٍ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: مَزْمَارُ الشَّيْطَانِ؟ مَرَّتَيْنِ، فَقَالَ النَّبِيُّ دَعَهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ، إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَإِنَّ عِيدَنَا هَذَا الْيَوْمَ.

Aişə deyir: “Qurban və ya Fitr bayramı günü idi. İki nəfər mahnı oxuyan qız mənim evimdə Buğas cənginin şe`rlərini oxuyurdular. Bu şe`rlərdə ənsar bir-birinə söylədikləri və nisbət verdikləri pis sözlər və nalayiq söyüşlər vardı. Həmin vaxt Allahın elçisi (s) evdə idi. Əbu Bəkr evə daxil oldu (və bu səhnəni görüb çox narahat oldu) dedi: Musiqi?! Musiqi!?”

Peyğəmbər (s) buyurdu: Əbu Bəkr, onlarla işin olmasın!

səh:365

Çünki hər bir millətin bir bayramı var. Biz müsəlmanların da bayramı bu gündür(۱)".

İzahı: Bu hədisin mətnində "قِنْه" "Qinə" lüğəti işlənmişdir. İbn Əsir "Nəhayə" adlı kitabında deyir: "Qinə, peşəsi xanəndə olan qızlara deyilir".

Yenə də hədisin mətnində "بِمَا تَقَادَفَتِ الْأَنْصَارُ" cümləsi işlənmişdir. Yəni o şe'rlərdə olan ənsarın bir-birinə nisbət verdiyi söyüşlər və pis sözləri oxuyurdular.

Lakin bu hədis Aişə xanımdan başqa cür də nəql olunmuşdur:

.۲

...عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَ عَلِيٌّ أَبُو بَكْرٍ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِي الْأَنْصَارِ تُغْنِيَانِ بِمَا تَقَاوَلَتِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بُغَاثٍ قَالَتْ وَلَيْسَتَا بِمُغْنِيَتَيْنِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمْزَامِيرُ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ وَذَلِكَ فِي يَوْمِ عِيدِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ يَا أَبَا بَكْرٍ؛ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَهَذَا عِيدُنَا.

"Aişə deyir: Ənsar qızlarından ikisi mənim evimdə avazla Buğas cənginin şe'rlərini oxuyurdular. Ancaq onlar peşəkar oxuyan deyildilər. Bu vaxt Əbu Bəkr gəldi və dedi: Görəsən Şeytanın musiqisinin Peyğəmbərin (s) evində oxunması rəvadır mı?! Bu hadisə bayram günü idi. O üzdən həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Ey Əbu Bəkr! Hər bir millətin bayramı vardır. Bizim də bayramımız bu gündür(۲)".

.۳Yenə də Aişədən nəql olunmuşdur ki;

...عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا جَارِيَتَانِ فِي أَيَّامِ مَنْى تَدْفَانِ وَتَضْرِبَانِ وَالنَّبِيُّ مَتَغَشٌّ بِثَوْبِهِ، فَانْتَهَرَهُمَا أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ عَنْهُ وَجْهَهُ، فَقَالَ: دَعُهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ، فَإِنَّهَا أَيَّامُ عِيدٍ، وَتِلْكَ الْأَيَّامُ أَيَّامُ مَنْى.

səh:366

“. [١] - Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabu fəzaili əshabinnəbiyy”, 75-ci bölüm; “Məqdəmun-nəbiyyi və əshabihilmədinə”, hədis: 3716 .

“. [٢] - Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-eydəyn”, 3-cü bölüm; “Sinətul-eydəyni li-əhlil-İslam”, 909-cu hədis .

“Qurban bayramı günləri idi. Allahın elçisi evdə, çarpayının üzərində istirahət edirdi. İki qız mənim yanımda qaval vurub əl çalırdı. Bu vaxt Əbu Bəkr gəldi və qızları bu işi görməkdən çəkirdi. Həzrət Peyğəmbər (s) örtüyü üzündən götürdü və buyurdu: Ey Əbu Bəkr! Onları öz hallarına burax! Çünki bayram, şənlik və Qurban bayramı günüdür(١)”.

Bu dastanı Ürvə Aişədən bu cür nəql edir:

.٤

...عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تَعْنِيَانِ بَغَاءَ بَغَاثٍ فَاضْطَجَعَ عَلَيَّ الْفَرَايشُ وَحَوْلَ وَجْهِي، وَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ، فَانْتَهَرَنِي، وَقَالَ: مَزْمَارَةُ الشَّيْطَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ؟ فَأَقْبَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ، وَقَالَ: دَعُهُمَا، فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزَتْهُمَا فَخَرَجَتَا.

“İki qız mənim evimdə avazla Buğas müharibəsinin şərlərindən oxuyurdu. Həzrət Peyğəmbər (s) gəldi və çarpayuya tərəf getdi. Üzünü o tərəfə çevirdi. Bu vaxt Əbu Bəkr daxil oldu. Mahnı oxuyanları görüncə üzünü mənə turşutdu və dedi: Peyğəmbərin yanında qına və musiqi?! Peyğəmbər (s) üzünü Əbu Bəkrə tərəf tutub buyurdu: Onları öz başına burax! Aişə deyir: Əbu Bəkrin diqqəti dağıldı və mən o iki qıza işarə etdim, evdən çıxıb getdilər(۲)”.
۲

səh:367

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Qissətul-həbəş” bölümü, 3337-3338-ci hədislər və 2-ci cild, “Kitabul-eydəyn”, “İza fatəhul eydi yusəlli rukətəyn” bölümü, 944-945-ci hədislər. “Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”, “Ər-ruxsətu fil-lə`bi əlləzi la mə`siyətə ləh” bölümü, 4892-ci hədis .

“. [۲] –۲Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Səlatul-eydəyn” bölümü; “Fil-eydəyn və təcəmmuli fihi” bölümü; (Əəlhərabu vəd-dərğ ???), 907-908-ci hədislər; “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-cihad”, “Əd-dərğ” ??? bölümü, 2750-2751-ci hədislər. “Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Səlatul-eydəyn” bölümü, “Ər-ruxsətu fil-ləəbi əlləzi la mə`siyəh” bölümü, 4892-ci hədis .

۵

...عَنْ عَيْشَةَ قَالَتْ كُنْتُ الْعَبُّ بِالْبَنَاتِ عِنْدَ النَّبِيِّ | وَكَانَ لِي صَوَّاحِبٌ يَلْعَبُنَ مَعِيَ فَكَانَ رَسُولُ
الله إِذَا دَخَلَ يَتَّقَمَعَنَ مِنْهُ فَيَسِرُ بِهِنَّ إِلَىَّ فَيَلْعَبُنَ مَعِيَ.

Aişə deyir: “Mən həzrət Peyğəmbərin (s) yanında öz gəlinciklərimlə oynayırdım. Mənimlə oynayan qızlar da yanımda idilər. Bir yerdə oynayırdıq. Elə ki, Peyğəmbər (s) gəldi onlar utandılar və evin bir küncündə gizləndilər .Ancaq həzrət Peyğəmbər (s) onları həvəsləndirərək bir-bir mənim yanıma oynamağa göndərdir(1)”.
(1)

Bu hədisi, Buxari “Ədəbul-mufrəd” adlı başqa bir kitabında iki yerdə gətirmişdir(2).
(2)

İzahı: Bəğəvinin “Məsabih” (“Kitabun-nikah”, “Əşərətunnisa” bölümü) adlı kitabında yazdığı başqa bir hədisin məzmununa görə Aişədən nəql etmişdir ki; Aişə, Peyğəmbərin Təbuk və ya Hünəyn döyüşündən qayıdarkən gəlincikləri var idi! Bu iki döyüş Məkkə fəth olunduqdan sonra təqribən Peyğəmbərin (s) ömrünün axır vaxtlarında baş vermişdi. Bu hədis doğrudursa, o dövrdə Aişənin on beşdən iyirmiye kimi yaşı vardı.

•[Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi](#)

“Səhihi Buxari” və “Səhihi Müslim”də qeyd olunmuşdur ki, Həbəşədən hicrət edənlərin bir qurupu Peyğəmbər (s) məscidinin yaxınlığında rəqs edirdilər. Allahın elçisi də Aişəni onların rəqsinə baxmağa dəvət etdi. Bəzən isə Aişə özü Peyğəmbərdən (s) belə şeylərə tamaşa etmək üçün getməsinə icazə istəyirdi. Lakin

səh:368

“ . [۱] – ۱ Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “Əlinbisatu ilən-nas” bölümü, 5779-cu hədis; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzlu Aişə” bölümü, 2440-cı hədis .
 “. [۲] – ۲ Ədəbul-mufrəd”, 368 və 1297-ci nömrəli hədis .

naməhrəm kişilər Aişənin üzünü görməsinlər deyə, bəzən Rəsuli-Əkrəm (s) əbasını Aişə ilə məsciddə olan camaat arasında tutardı. Bəzən isə özü Aişənin qarşısında durardı və Aişə də Peyğəmbərin (s) çiyindən rəqs edən Həbəşilərə baxırdı.

Ancaq onların rəqs etməsi və oynaması ikinci xəlifənin xoşuna gəlmirdi. Hətta bir dəfə məscidin həyətidə olan xırda daşları götürüb rəqs edənlərin üzünə atmaqla onları oynamağa qoymadı. Amma Peyğəmbər (s) xəlifənin bu işinə mane oldu və Həbəşilərə xitab edərək, belə buyurdu:

"أَمْنَا بَنِي أَرْفَدَه"

Bu cümləni söyləməklə onları rəqsə daha da həvəsləndirdi.

İndi isə bu barədə “Səhiheyndə” bir neçə hədisin mətni və tərcüməsini burada gətiririk:

.۱

"...إِنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَوْمًا عَلَى بَابِ حُجْرَتِي وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ وَرَسَلْتُ اللَّهَ يَسْتُرْنِي بِرِدَائِهِ لَكِي أَنْظَرَ إِلَيْ لَعِبِهِمْ ثُمَّ يَقُومُ مِنْ عَجَلِي حَتَّى أَكُونَ أَنَا لَتِي أَنْصَرَفُ. فَاقْدِرُوا قَدْرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثِ السَّنِّ حَرِيصَةً عَلَى اللَّهِ"

...“Aişə deyir: Bir gün Həbəşilər məsciddə oynayırdılar. Həzrət Peyğəmbər (s) mənim otağımın qapısının arxasında dayanmışdı. Öz əbası ilə məni örtüdü ta onların rəqs edib, oynamalarına tamaşa edim.” Aişə əlavə edir: “Həzrət Peyğəmbər (s) mənim baxmağıma görə o qədər dayandı ki, özüm də yoruldu və evə qayıtdım. Siz də Peyğəmbər (s) kimi rəqs etməyə meyli olan cavan qızlarınızın qədrini bilin və onlarla mehriban olun(۱)”.

səh:369

“ .[۱] - Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, 69-cu bölüm, “Əshabul-hərabi fil məscid”, hədis: 454 (443); “Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, 113-cü bölüm, “Nəzəru'l mərəti iləl-hənşi və nəhvəhum min ğeyri ribətin”, hədis: 4938; Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Ər-ruxsətu fil-ləəbil-ləzi la məsiyətə fih” bölümü, hədis: 892 ;

.۲

“...وَقَالَتْ عَيْشَةُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ | يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ وَ أَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبَشَةِ وَهُمْ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ فَزَجَرَهُمْ عُمَرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ دَعَهُمْ أَمَّا بَنِي أَرْفَدَةَ يَعْنِي مِنَ الْأَمْنِ وَ أَنَا جَارِيَةٌ فَأَقْدِرُوا الْجَارِيَةَ الْعَرَبَةَ الْحَدِيثَةَ السُّنَّ.”

Səhiheyndə zikr olunmuş başqa bir rəvayətdə yenə Aişə deyir:

“Həbəşəlilər məsciddə rəqs edirdilər. Həzrət Peyğəmbər (s) öz əbası ilə məni örtüdü ki, mən onlara tamaşa edim. Ömər onları oynamağa qoymadı. Allahın elçisi belə buyurdu: “Onları öz hallarına burax.” Sonra Həbəşəlilərə belə buyurdu:

"أَمَّنَا بَنِي أَرْفَدَه"

“Səhihi-Müslim”də bu hədis barədə Aişədən bu cümlənin də söyləndiyi zikr olunub " : وَ أَنَا جَارِيَةٌ فَاقْدُرُوا الْجَارِيَةَ الْعَرَبَةَ الْحَدِيثَةَ السَّنَّ. " "Mən cavan idim. Siz də cavan və rəqs etməyə meylli olan qızların fikrində olun”.

Buxarinin nəql etdiyi başqa bir rəvayətin axırında isə belə gəlmişdir:

"فَاقْدُرُوا الْجَارِيَةَ الْحَدِيثَةَ السَّنَّ تَسْمَعُ اللَّهُ"

“Siz də cavan qızların fikrində olun ta onlar da musiqi dinləsinlər(۱)”

.۳

"...وَكَانَ يَوْمَ عِيدِ يَلْعَبُ السُّودَانَ بِالذَّرْقِ وَالْحَرَابِ فِيمَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ | وَإِمَّا قَالَ تَشْتَهِيَنَّ تَنْظِرِينَ فَقُلْتُ: نَعَمْ فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ خَدِّي عَلَى خَدِّهِ وَهُوَ يَقُولُ: دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَه حَتَّى مَلَلْتُ قَالَ حَسْبُكَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَادْهَبِي."

Ürvə Aişədən nəql edir ki; “Bayram günü idi. Sudanlılar qalxan və qılıncla rəqs edirdilər. Ya mən özüm Peyğəmbərdən (s) xahiş etdim ya da Peyğəmbər özü mənə “onlara baxmaq istəyirsənmi?” soruşdu. Dedim: Bəli, Peyğəmbər (s) məni öz

səh:370

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Husnul-muaşirəti məəl-əhl” bölümü, hədis: 4894 ;

arxasına aldı. Belə ki, mənim üzüm onun mübarək üzünə dəyirdi. Həzrət Peyğəmbər (s) onları أَرَفَدَهُ يَا بَنِي دُونَكُمْ cümləsi ilə mən yorulana qədər rəqs etməyə həvəsləndirdi. Elə ki, mən yoruldum Peyğəmbər (s) buyurdu: “Bəsdir?” Dedim:-“Bəli”. Buyurdu: “Yaxşı onda get(۱)”.

.۴

"عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: جَاءَ حَبَشٌ يُزِفُونَ فِي يَوْمِ عِيدٍ فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي النَّبِيُّ | فَوَضَعْتُ رَأْسِي عَلَى مَنْ كَبِهَ فَجَعَلْتُ أَنْظُرَ إِلَى لَعِبِهِمْ حَتَّى كُنْتُ أَنَا لَتِي أَنْصَرِفُ عَنْ النَّظَرِ إِلَيْهِمْ."

Yenə də Aişədən nəql olunmuşdur ki; “Elə ki, Həbəşəlilər Mədinəyə daxil oldular, bayram günləri məscidin yanında rəqs edib, oynayırdılar. Peyğəmbər (s) məni onlara tamaşa etməyə çağırırdı. Mən də başımı Peyğəmbərin (s) sıznesinin üzərinə qoyub, onların rəqs etməsinə tamaşa edirdim. Sonra baxmaqdan yoruldum və geri qayıtdım(۲)”.

İzahı: Bu hədisin mətnində “يزفون” cümləsi işlənmişdir. Nəvəvi “Səhihi-Müslimün” şərhində deyir: “Zəfənə” rəqs etmək mənasındadır”.

“İbn ma Yəbi” “Fəthul-munim (۳)” kitabında bu hədisin şərhində deyir "يُزِفُونَ أَيِ الْزَمُوا لِعِبِكُمْ وَأَضْرَفَدَهُمْ أَجْدَادُ الْحَبَشِ " :yəni: “Ey “Ərfidəh” övladları ayağınızı yerə vuraraq oynamağınızda olun və davam edin”.

Qəstəlani “Səhihi-Buxari”nin şərhində deyir: “Çox güman
səh:371

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-eydeyn”, “Əlhərabu vəl-duruq”, 2-ci bölüm, hədis: 950; “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “kitabul-cihad”, 81-ci bölüm “Ədduruq”, hədis: 2907; “Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabus-səlatul eydeyn”, “Ər-ruxsətu fil-ləibil-ləzi la məsiyəətə fih” bölümü, hədis: 892

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”, “Ər-ruxsətu fil-ləibil-ləzi la məsiyəətə fih” bölümü .

“ . [۳] – ۳Fəthul-munim” kitabı “Zadəl muslimu fima ittəfəqə ələyhi əl-Buxari və Muslim” kitabına olan şərhdir. Bu kitab Qahirədə 5 cildə çap olunmuşdur .

ki, bu rəqs və oynamaq mühacirlərin Mədinəyə gəlişindən neçə il sonra olmuşdur. Yəni, hicrətin yeddinci ilində baş vermişdir. Həmin vaxtlar Aişənin on altı yaş vardı(۱)”.

Aişənin söylədiyi “Peyğəmbər (s) məni arxasına almışdı. Həbəşlilərin rəqsinə tamaşa edəndə qədər mənim üzüm onun üzünə dəyirdi” hədisdə belə bir sual qarşıya çıxır ki, görəsən Aişənin boyu Peyğəmbərin (s) boyundan çox hündür idi ki, Ümmül-mömininin üzü Peyğəmbərin üzünə dəyirdi? Və yaxud ayağının altına bir şey qoyurdumu? Və ya da Peyğəmbərin (s) qucağında otururdu ki, belə bir vəziyyət alınırdı?! (yəni üzü o həzrətin üzünə dəyirdi?)

Çünki Aişə xanımın özü bu məsələdə susub. Biz də belə bir hadisənin baş verdiyinin şahidi olmamışıq. Bu suala açıq cavab verməkdə biz üzrlüyük!

.۵

"...أَخْبَرْتَنِي عَائِشَةُ أَنَّهَا قَالَتْ لِلْعَائِينَ وَدِدْتُ أَنِّي أَرَاهُمْ قَالَتْ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ | عَلَى الْبَابِ أَنْظُرْ بَيْنَ أذُنَيْهِ وَعَاتِقِهِ."

Aişə deyir: “Həzrət Peyğəmbərə (s) məsciddə oynayan və rəqs edənlərə tamaşa etmək istədiyimi söylədim. Həzrət Peyğəmbər (s) otağın qapısının ortasında durdu və mən Peyğəmbərin (s) çiyinin üstündən onların rəqs edib, oynamalarına tamaşa edirdim(۲)”.

.۶

"...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: بَيْنَمَا الْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ | بِحَرَابِهِمْ إِذْ دَخَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَأَهْوَى إِلَى الْحَصْبَاءِ يَحْصِبُهُمْ بِهَا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ: دَعُهُمْ يَا عُمَرُ."

Əbu Hüreyrə deyir: “Həbəşəlilər Həzrət Peyğəmbərin (s) hüzurunda qılinc oynadırdılar. Bu vaxt Ömər gəldi və yerdəki

səh:372

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”nin şərhı, “İrşadus-sari” kitablı; Həmin

“Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, səh. 113 ;

“ . [۲] – Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”,

“Ər-ruxsətu fil-ləibil-ləzi la məsiyəətə fih” bölümü, hədis: 892 .

xırda daşlardan götürüb onların üzünə atmaq üçün yerə əyildi. Peyğəmbər (s) buyurdu: “Onları öz hallarına burax(۱)”!

• Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi

“Sihah” kitablarında yazılmış başqa hədislərin bəzisindən belə başa düşülür ki, Həzrət Peyğəmbər (s) bəzən qadınların toy məclislərində iştirak etmiş və bu məclisdə öz gözəl səsləri ilə eşidənlərin ürəklərini ovsunlayan qızların səslərinə qulaq asırdı. Bəzən isə kişi toy məclislərində iştirak edərdi və orada qonaqların gəlinin qarşılıdığını və xidmət göstərdiyini görərdi. Bu barədə də bir neçə hədis nəql edirik:

"خَالِدُ بْنُ ذَكْوَانَ قَالَ: قَالَتْ الرَّبِيعُ بِنْتُ مَعُودِ بْنِ عَفْرَاءَ: جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ | فَدَخَلَ حِينَ بَنِي عَلِيٍّ فَجَلَسَ عَلَيَّ فَرَأَيْتُ كَمَا جَلَسَ مِنِّي فَجَعَلْتُ جَوِيرِيَاتٍ لَنَا يَضْرِبْنَ بِالذِّفِّ وَيَنْدِبْنَ مَنْ قَتَلَ مِنْ آبَائِي يَوْمَ بَدْرٍ إِذْ قَالَتْ إِحْدَاهُنَّ: وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ فَقَالَ | دَعِيَ هَذِهِ وَقَوْلِي بِالَّذِي كُنْتَ تَقُولِينَ."

“Xalid ibn Zəkvan deyir: Rəbi, Məuz ibn Əfranın qızı dedi: Mənim toy məclisim olan günü Həzrət Peyğəmbər (s) bu toyda iştirak etdi. Sən oturduğun kimi Peyğəmbər (s) də, mənə məxsus döşənmiş olan xalçanın üzərində mənə yaxın əyləşmişdi. Qızlar qaval çalıb, oxuyurdular. O cümlədən Bədr döyüşündə öldürülmüş ata-babalarım barədə bəstələnmiş şerləri oxuyurdular. Təsadüfən o qızlardan biri bu kəlmələri oxudu *وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ* yəni; gələcəkdə nə baş verəcəyini bilən Peyğəmbər (s) bizim aramızdadır. Həzrət Peyğəmbər (s) bu cümləni eşitdikdə belə buyurdu:”Bu sözləri kənara qoyub əvvəldə oxuduqlarınızı oxuyun(۲)”!

“.[1]–\Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Əl-ləhvu bilhərab”, 79-cu bölüm, hədis: 2901 .

“.[2]–\Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Əd-dəffu fin-nikah vəl vəlimə” bölümü hədis: 4852; və 5-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Şuhudul-mələikəti bədrən” bölümünün hissəsində, hədis: 3779 ;

Bu hədisi iki yerdə Buxari öz səhihində gətirmişdir. Bəzi tarixçilər və tərcümeyi-hal yazarları da ondan götürüb Rəbinin tərcümeyi-halında zikr etmişlər(1).

Təəccüblü üzrlər

Bu hədislərin təhqiramiz olan məzmunları və nübuvvət məqamı ilə olan ziddiyyətli mənaları çox açıq-aydındır. Çünki ruhani bir alimin və ya məzhəbi bir kişinin aşağı təbəqədən olsa belə özünü cürbəcür paltarlarla bəzəyib şənlənən qadınların toy məclisində iştirak etməsi, oturub qızların oxuduqları musiqiləri dinləməsi, bəzən isə onların oxuduqları mahnılar barədə öz nəzərini bildirməsi heç də təsəvvür olunacaq deyildir. Bəli, azacıq da olsa ruhani və ya mənəviyyatı olan adi bir kəsdən belə bir şeyin baş verməsi uzaq nəzərə çarpır, o ki, qaldı nübuvvət məqamına, düzü heç yaraşan bir şey deyildir.

Buna görə də İbn Həcər Kermanidən bu hədis üçün təəccüblü üzrlər və ya günahdan daha pis üzrlər açıqlamışdır.

Kermani belə demişdir: Bu hədisdə neçə dənə ehtimal vardır. Biri budur ki, Həzrət Peyğəmbər (s) qadınların toy məclisində pərdə arxasında iştirak etmişdir. Ya da deyə bilərik ki, hicab ayəsi hələ nazil olmamışdır. Yaxud da ehtiyac olanda və ya

əgər fitnə fəsad təhlükəsi olmadıqda naməhrəmə baxmağın heç bir eybi olmadığını söyləyək.

Bu vaxt İbn Həcər bu sözlərə əlavə edərək belə deyir: Bu məsələ qəti dəlillərə əsasən sübut olunmuşdur ki, Peyğəmbərin (s) xüsusiyyətlərindən biri, başqalarından fərqli olaraq onun naməhrəm qadınla xəlvət etməsinin və naməhrəm qadının

səh:374

[۱] – İbn Səd öz “Təbəqat” kitabında, 8-ci cild, və “Minən nisa İbn Malik ibnil Nəccar Ərrəbi binti Məuz”, səh ,۳۲۸ .və “Əlisabə fi təmyizis-səhabə”, 4-cü cild, səh. 293, “Rəbi binti Məuz ibn Əfra”nın tərcümeyi-halı, nömrə 415 (“Ra” hərfi), 4-cü cild, Rəbi bint Məuzun tərcümeyi-halı ;

üzünə baxmasının caiz olmasıdır(۱).

Amma birinci ehtimala gəldikdə, yəni o Həzrətin (s) pərdə arxasında toy məclisində iştirak etməsi, bu rəvayətin məzmununun və mənasının əksinədir. Çünki belə deyir فَجَلَسَ : “ سَنَ اُتْرُدُغُن كِمِي پَیغَمْبَر (س) دَ، مَئِنَ مَئْسُوس دُؤْشَنْمِش اُولَان خَالْجَانِن اُزَورِنْدَ مَئِنَ يَخِين اَیْلَاشْمِشْدِي ”.

Lakin ikinci ehtimalda bəhs burasındadır ki, görəsən Həzrət Peyğəmbər (s) də başqaları kimi hicab ayəsi nazil olmazdan qabaq özünü pis işlərə bulaşdırmışdı!?

Söylədiklərimizdən əlavə, “Rəbinin” nəql etdiyi bu məsələnin harasından məlum olur ki, əsası olmayan bu dastan hicab ayəsindən əvvəl ya da sonra nazil olmuşdur?

Amma o ki, qaldı üçüncü ehtimala, yəni Allah rəsulunun xüsusiyyətlərindən biri də naməhrəm qadınlarla oturması dastanına, bu məsələ Əhli-beyt (səlamullahi ələykum əcməin) tərəfdarları tərəfindən çox əsassız və qəbul olunmazdır. İctimai baxımdan isə belə dastanlar İslamın ziddinə və əziz İslam Peyğəmbərimizin (s) şəninə zidd olan ən böyük məğlubedici hücumlardır.

.۲

"...عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ | فِي عَرْسِهِ وَكَانَتْ إِمْرَأَتُهُ
يَوْمَئِذٍ خَدِمَهُمْ وَهِيَ الْعُرُوسُ، قَالَ سَهْلٌ: تَدْرُونَ مَا سَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ | أَنْقَعَتْ لَهُ تَمْرَاتٍ مِنْ
اللَّيْلِ فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ."

Səhl ibn Səd deyir: “Əbu Usəyd Saedi öz toy məclisinə Peyğəmbəri (s) də dəvət etmişdi. Məclisin xidmətçisi həmin gəlin, Useydin xanımı idi.” Səhl əlavə etdi: “Bilirsiniz o gəlin Peyğəmbərə (s) nə şərbəti verdi? Gecədən suya tökdüyü

səh:375

“.[۱]–۱Fəthul-bari”, 11-ci cild, səh. 108-109, (“Kitabun-nikah”, “Əlxutbə” və “Əz-zərbu bid-dəffi fin-nikahi vəl-vəlimə” bölümü) ;

xurmalardan hazırladığı şərbəti. Elə ki, Peyğəmbər (s) yemək yedi həmin xurma şərbəti ilə o həzrəti sirab etdi(۱).

Bu hədisi Buxari Səhldən belə də nəql etmişdir ki;

"أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ قَالَ: لَمَّا عَرَسَ أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ وَأَصْحَابَهُ فَمَا صَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا وَلَا قَرْبَهُ إِلَيْهِمْ إِلَّا أَمْرَاتُهُ أُمُّ أُسَيْدٍ بَلَّتْ تَمْرَاتٍ فِي ثُورٍ مِنْ حِجَارِهِ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا فَرَغَ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ الطَّعَامِ أَمَّاتَهُ لَهُ فَسُقَّتُهُ، تَتَحَفُّهُ بِذَلِكَ."

“Əbu Usəyd Saidi Peyğəmbəri (s) və onun səhabələrini öz toy məclisinə dəvət etmişdi. Əbu Usəydin xanımından başqa heç kəs bu məclis üçün yemək hazırlamadı və ondan başqa da heç kəs qonaqlara xidmət etmədi. Elə ki, Peyğəmbər (s) yeməyini yeyib, qurtardı Usəydin xanımı gecədən qabda islatdığı xurmaların suyundan bir qədər götürüb Peyğəmbəri (s) sirab etdi və bu əməli ilə Peyğəmbərə (s) öz məhəbbətini göstərdi(۲)”.
۲

۲. Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi

Belə hədislərin dördüncü qrupunda oxuyuruq ki, Həzrət Peyğəmbər (s) xanəndəliyə və toy məclislərində musiqi alətlərinin ifa olunmasına xüsusi rəğbəti və həvəsi vardır. Əgər bir toy məclisində xanəndəlik və qinadan xəbər olmazdısa o həzrət şəxsən bu məsələyə müdaxilə edərək, bu məclisdə xanəndəyə və xanəndəliyə ehtiyac olduğuna öz təkidini bildirərdi. Hətta bəzən xanəndə qızlara və toy məclisinə gəlib-gedən qadınlara öz məhəbbətini izhar edərdi və onların

səh:376

“ . [۱] –Səhihi-Buxari” 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Həqqu icabətil-vəlimə vəd-dəvət” bölümü; “Kitabun-nikah”, “Ənnəqiu vəş-şərabil-ləzi la yəskuru; “Kitabul-əşribə”, “Əl-intibazu fil-əviyəti vət-turi” bölümü. “Səhihi-Müslim”, 6-cı

cild, “Kitabul-əşribə”, “İbahətun-nəbiziil-ləzi ləm yəştəddə və ləm yəsir muskirən” bölümü ;

“ . [۲] – Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Qiyamul-mərəti əlar-ricali fil-ərusi və xədəməthum binnəfsi” bölümü ;

qarşısında dayanaraq belə buyurardı: “Allaha and olsun ki, sizə qarşı məhəbbətim çoxdur”.

İndisə belə növ hədislərdən bir neçə nümunəni burada zikr edirik:

.۱

"...عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا زَفَّتْ إِمْرَأَةً إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ: يَا عَائِشَةُ مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهْوٌ فَإِنَّ الْأَنْصَارَ يَعْجَبُهُمُ اللَّهُ."

Aişədən nəql olunmuşdur ki; “O (Aişə) ənsardan olan bir kişinin evinə gəlin aparırdı. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Aişə! Saz və avazınız yoxdur? Axı ənsarın saz və avazdan xoşları gəlir(۱)!”?

Bu hədis, “Səhihi-Buxari”də gəlmişdir. Ancaq İbn Macə öz səhihində İbn Abbasdan belə nəql etmişdir ki;

"عَنْ أَبِي الزَّبِيرِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أَنْكَحَتْ عَيْشَةُ ذَاتَ قَرَابَةٍ لَهَا مِنَ الْأَنْصَارِ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ: أَهْدَيْتُمُ الْفَتَاهُ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: أُرْسَلْتُمْ مَعَهَا مِنْ يَغْنَى؟ قَالَتْ: لَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ الْأَنْصَارَ قَوْمٌ فِيهِمْ غَزْلٌ، فَلَوْ بَعَثْتُمْ مَعَهَا مَنْ يَقُولُ: أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ فَحِينًا وَ حَيْكَمٌ."

“Aişə, öz qohumlarından olan bir qızı ənsardan olan bir kişinin evinə gəlin aparırdı. Həzrət Peyğəmbər (s) daxil oldu və soruşdu: “Gəlini ərinin evinə göndərdinizmi?” Dedilər: - Bəli,

ya Rəsulullah! Buyurdu: “Gəlinlə birgə xanəndə də getdimi?” Aişə dedi: - Xeyr! Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Ənsar qrupunun arasında qadınların oxuması adətdir. Gəlinlə birgə bir nəfər də göndərsəydiniz və o da bu şəri oxusaydı çox yaxşı olardı.

أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ فَحِينًا وَ حَيَّاكُمْ (۲)

.۲Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir:

"عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: أَبْصَرَ النَّبِيَّ | نِسَاءً مَقْبَلِينَ مِّنْ عَرَسٍ فَقَامَ مُمْتِنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ."

səh:377

“ . [۱] - ۱Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Ən-nusvətul-lati yəhdinəl-mərətə ilə zəvciha” bölümü, hədis: 4867
 “ . [۲] - ۲Sunəni-İbn Macə”, 1-ci cild, “Kitabun-nikah”, 21-ci bölüm, “Əl-qina vəd-dəffu”, hədis: 1900 .

“Allahın elçisi, toy məclisindən gələn bir qrup qadınları və uşaqları gördü. Onları çox sevdiyinə görə dayandı və belə buyurdu: “Allah bilir ki, camaat içində mənim ən sevimli və əzizlərim sizlərsiniz(۱)”.

İbn Macə də Ənəs ibn Malikdən bu hədisə oxşar başqa bir hədisi belə nəql edir ki;

"...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ مَرَّ بِبَعْضِ الْمَدِينَةِ فَإِذَا هُوَ بِجَوَارٍ يَضْرِبْنَ بِدَفْنٍ يَتَغَنَّينَ وَ يُقْلِنَ: نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي نَجَّارٍ يَا حَبْدًا مُحَمَّدًا مِنْ جَارٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ: اللَّهُ يَعْلَمُ أَنِّي لَأَحِبُّكُمْ."

“Həzrət Peyğəmbər (s) bir küçədən keçirdi. Əlç şalıb, xoşavazla bu şeri oxuyan qızları gördü.

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي نَجَّارٍ يَا حَبْدًا مُحَمَّدًا مِنْ جَارٍ

“Biz Nəccar qəbiləsinin qızlarıyıq, Məhəmməd nə gözəl bir qonşudur”.

Ənəs ibn Malik deyir: “Elə ki, Həzrət Peyğəmbər (s) bu qızları gördü, onlara belə buyurdu: “Allah bilir ki, mən sizi çox sevirəm(۲).”

Qeyd olunan hədislərin araşdırılması

“Rəva olmayan nisbətlər” ünvanı altında qeyd etdiyimiz hədislər dörd hissədən ibarət idi. Bunların bir hissəsi əziz İslam Peyğəmbərimizə (s) nisbət verilən çirkin və ləyaqətsiz töhmətlərdir. Bu töhmətlərlə o Həzrətin (s) pak və müqəddəsliyini ləkələmişlər. Təəssüflər olsun ki, bunların hamısı “Səhiheyn” kitablarında və əhli-sünnənin etiqad bəslədikləri başqa səhih kitablarda da İslamın əsl hədisləri kimi nəql olunmuşdur. Bununla da əsl olaraq çapa verilib yayılmışdır. Belə ki, onların bu kitablara olan xoşbinliyi

səh:378

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Zihabun-nisai vəs-sibyani iləl-ərus” bölümü; 5-ci cild, “Kitabu fəzailu

əshabin-nəca”, “Qovlun-nəca lil-ənsar” bölümü, və “səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzailul-ənsar” bölümü ;

“ .[۲] –۲Sunəni-İbn Macə”, 1-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Əl-qina vəd-dəffu” bölümü .

nəticəsində bu hədislərin məzmunları qəbul edilmiş və onların əsasında da fətva vermişlər.

Biz belə hədisləri dörd yerə bölmüşük:

.۱Peyğəmbərin (s) evində mahnı oxumaq;

.۲Peyğəmbərin (s) öz xanımını rəqs məclislərinə dəvət etməsi;

.۳Qadın toy məclislərində Həzrət Peyğəmbərin (s) iştirak etməsi;

.۴Həzrət Peyğəmbərin (s) saz və avaza çox olan meyli və istəyi;

İndi isə burada tərtiblə hədisləri araşdıraraq, cavab veririk;

Bu hədislərin ravilərindən izahat vermələrini istəyirik

Əvəlcə bu hədisləri nəql edənlərdən soruşuruq: - Sözün düzü, görəsən evində və gözələri önündə xanəndə qızlar olan, məzmunu nalayiq və pis sözlərdən ibarət olan bir-birinə qarşı ləyaqətsiz nisbətlər verən iki qrupun şerlərini dinləyən, onları bu işə rəğbətləndirərək həvəsə gətirən və ən nəhayət Əbu Bəkr bunların qarşısını almaq istədikdə ona “Onlarla işin olmasın!”- deyən peyğəmbər hansı peyğəmbərdir?

Onun məscididnin yanında rəqs edənlərə mane olmayan, əksinə onları həvəsə gətirən, əgər Ömər də, bu işin qarşısını almaq istədikdə ona –“Ömər! Onlarla işin yoxdur!”- deyən peyğəmbər hansı peyğəmbərdir?

Bu hansı peyğəmbərdir ki, cavan həyat yoldaşını rəqqasələrə və naməhrəmlərə baxmağa həvəsləndirir? Və o qədər gözləyir ki, həyat yoldaşının gözü naməhrəmlərə baxmaqdan doysun!?

Bu hansı peyğəmbərdir ki, qadınların şənliklərində iştirak edir və qadınların yanında, məclisin yuxarı başında əyləşir və nəğmə oxuyan qızlara qulaq asır!?

səh:379

Bu hansı peyğəmbərdir ki, onların oxduqları nəğmələrə öz fikrini bildirir!?

Bu necə peyğəmbərdir ki, kişi toy məclisində əyləşdiyi zaman təzə gəlin ona qulluq etməyi öz öhdəsinə götürür?

Nübuvvətin ağır məsuliyyətini unudaraq hansısa toy məclisində xanəndənin olub-olmadığına öz iradəni bildiren və olmadığı halda belə məclisdə xanəndənin olmasını vacib sayan, nəğməni və şəri də özü təyin edən **أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ فَحِينًا وَحَيَّاكُمْ** deyən peyğəmbər hansı peyğəmbərdir?

Bu hansı peyğəmbərdir ki, qız toy məclisindən qayıdanların və qaval vurub dairə quran, nəğmə oxuyan cavan-cavan qızların qarşısında durur və “And olsun Allaha mən sizi çox istəyirəm və sizlər mənim nəzərimdə camaatın ən sevimlisisiniz” deyir!?

Bu hadisələr hədis surətində əziz İslam Peyğəmbəri (s) barədə düzəldilmiş və əsrlər boyu nəql olunmuşdur. Səhih hədislər adı

altında da əsrlər boyu nəql olunacaqdır. Bu hədislər məruf bir şerin mənasını dirildir:

إِذَا كَانَ رَبُّ الْبَيْتِ بِالْذِّفِّ مَوْلِعًا

فَشِيمُهُ أَهْلَ الْبَيْتِ كُلَّهُمُ الرِّقْصُ

“Elə ki, evin böyüyü qaval vurub dairə qurmağa həvəsləndi, rəqqasəlik evin başqa üzvləri üçün adi bir işdir.”

Möhkəm və sarsılmaz dəlillər

Şübhəsiz ki, kitabın ilk səhifələrində Peyğəmbərlər barədə, xüsusilə də İslam Peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədə (s) aid bir çox məsələlər barəsində söhbət edərkən istifadə etdiyimiz Quran ayələri və səhih rəvayətlər bu hədislərin qondarma və uydurma olduğunu açıq-aydın bizə bildirir. Hətta İslam Peyğəmbərinin (s) bəsətdən əvvəl biruzə verdiyi əməlləri və rəftarı, barəsində geniş söhbət etdiyimiz onun tutduğu yolu

səh:380

belə hədisləri, vurulan töhmətləri və iftiraları təkzib edir. Lakin bu hədislərin yalan, uydurma olmasını, vurulan töhmətlərin və iftiraların əsassız olmasına aydınlıq gətirmək üçün İslam Peyğəmbərinin (s) rəftarı, İslam dini baxımından məscidlərin əhəmiyyəti və hamısından daha mühüm olan əhli-sünnə kitablarında qinanın və naməhrəmə baxmağın haram olması barədə nəql olunan hədisləri burada gətiririk.

səh:381

səh:382

•Peyğəmbər (s) barədə

İşarə

Mötəbər tarix kitablarında Məhəmməd Hənəfiyyədən nəql olunmuşdur ki, o, atası Əmirəl möminin Əlidən (ə) nəql edir ki, Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mən uşaqlıq dövründə iki dəfə cahil camaatın işlərini görmək istədim. Bu üzdən Allah təalanın məni bu işləri görməkdən çəkindiriyini anladım. Buna görə də peyğəmbərliyə seçilənə qədər cahiliyyət dövrünün faydasız işlərini görmək istəmədim.” Həzrət Peyğəmbər (s) belə əlavə etdi: “Bir gecə Məkkə ətrafında birgə qoyun otardığım Qureyş qəbiləsindən olan bir oğlan uşağına dedim:- Mənim qoyunlarıma baxa bilərsənmi? Mən Məkkəyə qayıdıb Məkkə cavanlarının gecə məclisində iştirak etmək istəyirəm.

O mənim xahişimi qəbul etdi və mən Məkkəyə tərəf yollandım. Elə ki, şəhərin birinci evinə çatdım ney və yumru qaval səslərini eşitdim. Soruşdum ki:-Nə xəbərdir? Dedilər:-Toy məclisidir. Mən də o məclisdə iştirak etdim və onlara baxmaq üçün cəmiyyətin içində əyləşdim. Bu vaxt Allah mənə yuxu verdi. O məclisdən heç bir şey başa düşmədim. Günəşin istiliyini hiss edib, ayıldım və oğlana tərəf qoyunlarıma yanına qayıtdım. Qureyş qəbiləsindən olan o oğlan məndən soruşdu:- Gecə necə keçdi? Hansı məclisdə iştirak etdin? Başıma gələnləri ona izah etdim.

səh:383

İkinci gecə yenə də əvvəlki gecə kimi o oğlandan qoyunlarıma baxmasını xahiş elədim. O da qəbul etdi. Elə ki, Məkkəyə gəldim, ötən gecədəki səsləri yenə eşitdim. Özümü o məclisə yetirib cəmiyyətə qatıldım və oturdum. Allah yenə mənə yuxu verdi. Günəş yandırıcı istisilə məni oyatdı və mən çöllüyə

qayıdıb başıma gələnləri dostuma anlatdım. Bu hadisədən sonra cahil camaatın işlərini Allah risalət və peyğəmbərlik tacını mənim başıma qoyduğu andan bir daha görmək istəmədim(۱)".

Uşaqılıq dövründə Allahın xüsusi lütfündə böyüyərək keyf məclislərində iştirak etməkdən əməli surətdə çəkindirilən, öz besətindən əvvəl hətta cahil camaatın əməllərini yerinə yetirməsini heç fikrinə belə gətirməyən bir peyğəmbər necə ola bilər ki, risalət məqamına nail olduqdan sonra qoca yaşında öz çöhrəsini dəyişsin və qadınların toy məclisində iştirak etsin, təzə gəlinlər isə ona xidmət edib, qulluq göstərsinlər?! Yaxud da, öz xanımını naməhrəmlərə baxmağa vadar etsin?! Məgər bunların hamısı cahiliyyət dövrünün əməlləri deyildir? Məgər bu əməllərin hamısı İslam baxımında və əziz Peyğəmbərimiz (s) tərəfindən qadağan və haram buyurulmayıbmı!?

"Qina" Quran baxımından

Təfsirçilərin nəqlinə görə Qurani-Kərimdə qina və musiqinin haram olmasına aid bir çox ayələr nazil olmuşdur. Nümunə üçün onlardan üçünü burada gətiririk:

.۱

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ }

səh:384

“ . [۱] – Mustədrəku Səhiheyin”, 4-cü cild, səh. 245; “Təbərinin tarxi”, 2-ci cild, səh. 279; “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 13-cü cild, səh. 207; və “Kamilu İbn Əsir”, 2-ci cild, səh. 14; “İbn Kəsirin tarixi”, 2-ci cild, səh. 287; “Sireyi Hələbiyyə”, 1-ci cild, səh. 132 ;

“_ İnsanlar içərisində eləsi də vardır ki, nadanlığı üzündən (tutduğu işin günahını anlamadan xalqı) Allah yolundan (islam dinindən) döndərmək və bu minvalla onu məsxərəyə qoymaq üçün mə’nasız (oyun-oyuncaq) sözləri satın alırlar. Məhz belələrini alçalıcı bir əzab gözləyir(۱)_ ”

İbn Məsuddan “ləhvül hədis”dən məqsəd nədir? deyə soruşdular. Cavabında dedi: “Allaha and olsun ki, o həmin xanəndəlik və musiqidir.” Başqa bir nəqlə əsasən belə dedi: “Ləhvul-hədis”dən məqsəd qına və xanəndəlik və ona qulaq asmaqdır. Allaha and olsun ki, ondan başqa bir Allah yoxdur”.

Tanınmış təfsirçilərdən İbn Abbas, Abdullah ibn Ömər, Əkrəmə, Səid ibn Cubeyr, Mucahid, Məymun ibn Mehran, Qutadə, Nəxəi, Əta və Həsən Bəsri bu şərif ayədə “ləhvul-hədis”i həmin oxumaq və musiqiyə işarə olduğunu bildirmişlər(۲).

.۲

{وَأَسْتَفْزِرُ مَنْ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ}

(Allah Şeytana xitab etdi və buyurdu): “_ (Allah Şeytana xitab etdi və buyurdu): “Onlardan kimi bacarırsansa, səsinlə (vəsvəsənlə) yerindən oynat və azdır (۳).”_”İbn Abbas və

Mucahid bu ayədə “Şeytanın səsi”-ni qinaya və musiqi alətlərinə təfsir etmişlər(۴).

۳.

{أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ * وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ * وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ}

(Allah-Təala öz bəndələrini qorxudaraq danlayır və belə buyurur): “_İndi siz bu kəlama (Qur’ana) təəccübümü edirsiniz_?”

səh:385

“ .[۱] – ۱Loğman” surəsi, 6-cı ayə .

“ . [۲] – ۲Təbərinin təfsiri” 21-ci cild, səh. 39-40; “Qurtubinin təfsiri”, 14-cü cild, səh. 51-52-53; “İbn Kəsirin təfsiri”, 3-cü cild, səh. 441-442; “Əd-durrul-Mənsur”, 6-cı cild, səh. 159-160; “irşadus-sari”, 9-cu cild, səh. 163 ;

“ .[۳] – ۳əl-İsra” surəsi, 64-cü ayə .

“ . [۴] – ۴Təbərinin təfsiri”, 15-ci cild, səh. 81; “Qurtubinin təfsiri”, 10-cu cild, səh. 288; “İbn Kəsirin təfsiri”, 3-cü cild, səh. 49; “Alusinin təfsiri”, 15-ci cild, səh. 111 ;

Həm də gülürsünüz, heç ağlamırsınız! Siz (qəflət içində) oynayır-əylənirsiniz (ona e’tina etmirsiniz)(۱)”.”.

Bu ayə barədə Əkrəmə İbn Abbasdan nəql edir ki “سَامِدُونَ” , “samidun” kəlməsindən məqsəd qina, avaz və oxumaqdır. Çünki “سَمَدٌ” səməd” Huməyr qəbiləsinin lüğətində qina

deməkdir. Deyirlər ki “سَمِدْكَنَا” ;səmidləna” yəni, “bizim üçün qina və mahnı oxu(۲)”.

"Qina" hədislər baxımından

Hədis kitablarında qina və musiqinin haram olması barədə bir çox rəvayətlər qeyd olunmuşdur. Nümunə üçün bir neçəsini burada qeyd edirik;

.۱

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ مَرْفُوعًا: «مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى صَوْتِ غِنَاءٍ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ أَنْ يَسْتَمَعَ الرُّوحَانِيِّينَ، فَكَيْلَ، وَمِنَ الرُّوحَانِيِّينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: قَرَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

Əbu Musa Əşəri Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki; “Hər kəs, qina və musiqiyə qulaq asarsa, ona ruhanilərin səsinə qulaq asmağa icazə verilməyəcək.” Ərz etdilər: Ya Rəsuləllah ruhanilər kimlərdir? Buyurdu: “Behişt əhlinin qariləri(۳)”.

.۲

«عَنْ عَلِيِّ مَرْفُوعًا: «تُمْسَخُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي قَرْدَهُ وَ طَائِفَةٌ خَنَازِيرَ وَ يَخْسِفُ بِطَائِفَةٍ وَ يُرْسَلُ عَلَى طَائِفَةٍ الرِّيحُ الْعَقِيمُ بِأَنَّهُمْ شَرَبُوا الْخَمْرَ وَ لَبَسُوا الْحَرِيرَ وَ اتَّخَذُوا الْقِيَانَ وَ ضَرَبُوا بِالدُّفِّ».

Əmirəl möminin Əli (ə) Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki, o belə buyurdu: “Mənim ümmətimdən bir çoxu məsx olub meymuna,

səh:386

“ .[۱] - ۱-Ən-Nəcm” surəsi, 59-60-61-ci ayələr ;

“ . [۲] - ۲-Təbərinin təfsiri”, 28-ci cild, səh. 48; “Qurtubinin təfsiri”, 17-ci cild, səh. 122; “İbn Kəsirin təfsiri”, 4-cü cild, səh. 260; “Əd-durrul-Mənsur təfsiri”, 6-cı cild, səh. 132 ;

“ . [۳] - ۳-Qurtubinin təfsiri”, 14-ci cild, səh. 54 ;

bir çoxu isə donuza çevriləcəklər (bu iki heyvanın sifəti və xüsusiyyətləri onlarda görünər). Başqa bir dəstəsi yerə girəcək, bir dəstəsi isə şiddətli tufanlara məruz qalacaqlar. Bu bəlaların səbəbi neçə əmələ görədir ki, mürtəkib olacaqlar:

Şərab içmək, ipək paltar geyinmək və xanəndə qadınlara və musiqi alətlərinə meyilli olmaq(۱)”.
(۱)

۳.

«عَنْ أَنَسٍ مَرْفُوعًا: بَعَثَنِي اللَّهُ رَحْمَةً وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ وَبَعَثَنِي بِمَحَقِّ الْعَازِفِ وَالْمَزَامِيرِ وَالْجَاهِلِيَّةِ».

Ənəs Həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki, belə buyurdu: “Allahu Təala məni bütün dünyaya rəhmət və hidayət üçün göndərdi ki, musiqi alətlərini və cahiliyyət dövrünün işlərini aradan aparım(۲)”.
(۲)

۴.

«عَنْ مُجَاهِدٍ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ، فَسَمِعَ صَوْتَ طَبْلِ فَأَدْخُلُ أَصْبَعَهُ فِي أُذُنِهِ ثُمَّ تَنَحَّى حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ».

İbn Macə öz “Sünən” adlı kitabında Mucahiddən nəql edir ki; “Mən Abdullah ibn Ömərlə bir yerdə idim. Baraban səsini eşitdi və barmağını qulağına tutdu. O yerdən uzaqlaşdı və bu işi səs gələn yerdən uzaqlaşınca üç dəfə təkrar etdi. Bu vaxt mənə bel dedi: Allahın elçisi də belə edərdi^(۳)”.

Həmin məzmununda başqa bir hədis Əbi Davudun “sunən” adlı kitabında da nəql olunmuşdur^(۴).

İndi isə belə bir sual meydana çıxır: Bir Peyğəmbər ki, bu ayələr ona nazil olmuşdur və qinanın haram olmasını

səh:387

“ . [۱] – ۱Əd-durrul-Mənsur” 2-ci cild, səh. 324 ;

“ . [۲] – ۲Əd-durrul-Mənsur”, 2-ci cild, (“Maidə” surəsinin təfsiri), səh. 323 ;

“ . [۳] – ۳Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Əlqina vəd-dəff” bölümü, hədis: 1901 .

“ . [۴] – ۴Sunəni Əbi Davud”, 2-ci cild, səh. 304; (“Kitabul-ədəb”, 60-cı bölüm, “Kərahiyyətul-qina”, hədis: 4924) .

buyurmuşdur. Bir Peyğəmbər ki, “qinaya qulaq asanlar behişt qarilərini səsini eşitməkdən məhrumdurlar” deyə buyurur. Bir Peyğəmbər ki, qina və musiqiyə qulaq asmağı insanın əxlaqının məsx olması amillərindən biri kimi tanıtdırır. Bir Peyğəmbər ki, baraban və bu kimi şeylərin səsini eşitdikdə qulaqlarını barmaqları ilə tutur və həmin qina səsi olan yerdən sürətlə uzaqlaşır. Necə ola bilər ki, öz evində qızlar qina və musiqi oxuyub, qaval çalaraq dairə qursunlar?! Əgər başqa biri bunun

qarşısını almaq istədikdə isə “onlarla işin olmasın” deyə buyursun!?

Məscid barədə

Müqəddəs İslam dinində, məscidlərin hörmətini saxlamaq vacibdir. Yer üzündə hansı bir nöqtə məscid kimi tanınarsa oranı nəcis etməyə heç bir müsəlmanın haqqı yoxdur. Həmçinin cənabətli halda məsciddə dayanmaq haram və qadağandır.

Həzrət Peyğəmbərin (s) buyurduğu əmrlər, o həzrətin məscidlərə qoyduğu hörmətin nişanələridir. O həzrət (s) belə buyurur:

.۱

«قَالَ (ع) «جَنَّبُوا مَسَاجِدَكُمْ صَيَانَكُمْ وَشَرَارِكُكُمْ وَيَبْعَكُمْ وَرَفَعَ أَصْوَاتَكُمْ وَ إِقَامَهُ حُدُودَكُمْ وَ سَلَّ سِيُوفَكُمْ...».

“Uşaqları, dəliləri və şərri adamları (məscidin hörmətini və nəzmini pozanları) məscidlərə buraxmayın. Məscidlərdə alış-veriş və dava-dalaş etməyin. Səslərinizi məsciddə ucaltmayın. Məsciddə hədd vurmayın və özünüzlə qılıncları qını olmadan gəzdirməyin(۱)”. ...

səh:388

“ . [۱] –Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, səh. 247; (“Kitabul məsacidi vəl cəmaə”, 5-ci bölüm, “Ma yəkrəhu fil-məscid”, hədis: 750;). Məqsəd, bunlardan təmkinli olmaqdır. Əgər

uşaqlar ibadət etmək üçün söhbət edərlərsə və onlara diqqət olunarsa bu əməl, bəyənilmiş təlim və təbliğin bir növü kimi hesaba alınmaqdadır .

.۲

«مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنْشِدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيُقِلْ لَهَا أَدَاهَا اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِدَالِكَ»

Yenə də o Həzrət (əleyhi səlləm) məscidlərin hörmətini saxlamaq üçün belə buyurmuşdur: “Əgər məsciddə birinin itmiş bir şeyi elan etdiyini görsəniz, deyin ki, Allah itirdiyini qaytarmasın. Çünki məscidlər ibadət yeridir və bu kimi işlər üçün düzəldilməmişdir(۱)”...

.۳

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَجْلِسَ حَتَّى يُصَلِّيَ رِكَعَتَيْنِ»

Həzrət Peyğəmbər (s) əmr etdi: “Hər kəs məscidə daxil olsa oturmazdan öncə (məscidə hörmət alaməti olaraq) iki rikət namaz qılsın(۲)”.

Peyğəmbər məscidi

Bunlar və yüzlərlə belə rəvayətlər, dünyanın müxtəlif yerlərində olan məscidlərin hörmətini saxlanması barədə buyururlar idi. Amma Həzrət Peyğəmbərin (s) öz məscidi fəzilət və şərəfət baxımından başqa məscidlərlə müqayisə olunmazdır. Çünki müsəlmanlardan bir qrupunun əqidəsinə görə Peyğəmbər (s) məscidi şərəfət və fəzilət baxımından ikinci və Məscidul-hərəmin isə birinci olduğunu bilirik. Lakin

səh:389

“.[۱]–۱Sunəni Əbi Davud”, 1-ci cild, səh. 111, (“Kitabus-səlat” “Kərahıyyətu inşai-zallə” bölümündə, hədis: 473); “Sunəni Beyhəqi”, 2-ci cild, səh. 447 ;

“.[۲]–۲Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “İza dəxələl-məscidə təlyəsıl rikətəyn” bölümü, hədis: 433; “Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əbvabut-təhəccud”, 25-ci bölüm, “Ma cə fit-tətəvvui musənnə musənnə”, hədis: 1163; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlatil-musafirin”, 11-ci bölüm, “İstihbölümü təhiyyətil-məscid”, hədis: 714-715 və 13-cü bölüm, hədis: 716; “Sunəni Termizi”, 2-ci cild, səh. 129, 232-ci bölüm, hədis: 315 ;

bəzilərinin əqidəsinə əsasən Peyğəmbər (s) məscidi bütün məscidlərdən hətta Məscidul-hərəmdən də fəzilətlidir və Məscidul-hərəm də ikinci yerdədir(۱).

Bu üzdən Peyğəmbər (s) aləmdə ən şərəfətli olan öz məscidində dua və minacatla çox məşğul olurdu və bu bərəkətli yerdə Allahın rəhmət və vəhy nazil etdiyi yer olduğu üçün mehriban Allahdan bağışlanmaq istəyirdi. Həmçinin girib-çixarkən məxsus dualar oxuyardı.

Tirmizi öz sünənində Həzrət Zəhradan (səlamullahi ələyha) nəql edir ki, Həzrət Peyğəmbər (s) məscidə girmək istədikdə Muhəmmədə və onun Əhli-beytinə salam göndərərdi və bu duanı oxuyardı:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ»

“Ey mənim Pərvərdigarım! Günahlarımı bağışla və mənim üzümə öz rəhmət qapılarını aç”.

Məsciddən xaric olmaq istədikdə isə yenə Məhəmmədə və onun Əhli-beytinə salam göndərərdi və bu duanı oxuyurdu:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ»

“Ey mənim Pərvərdigarım! Mənim günahlarımı bağışla və mənim üzümə öz fəzilət qapılarını aç(۲)”.

Buxari öz “Səhih” adlı kitabında nəql edir: “Həzrət Peyğəmbər (s) səfərdən qayıtdığı zaman əvvəlcə məscidə girərdi. İki rikət namaz qıldıqdan sonra isə öz evinə gedərdi(۳)”.

Burada söylədiyimiz və nümunə üçün Peyğəmbər (s) məscidinin və başqa məscidlərin əhəmiyyəti barədə qeyd

səh:390

. [۱] – ۱Müraciət edin: “Əl-fiqhu əl-əl-məzahibil-ərbəə”, 1-ci cild, “Əhkamul-məsacid” bölümü ;

“ . [۲] – ۲Sunəni-Tirmizi”, 2-ci cild, səh. 128; (231-ci bölüm, “Ma caə biqovlin ində duxulil-məscid”, hədis: 313) .

“ . [۳] – ۳Səhihi-Buxari” 4-cü cild, “Kitabul-cihad”, “Əs-səlatu izaqudimə min səfərin” bölümü .

etdiyimiz hədislərin məzmununa, həmçinin məscidlərin hökmlərinə diqqət yetirdikdə, sonuncu peyğəmbərin

Həbəşəliyə onun məscidində rəqs edib oynamağa icazə verməsinə heç inanmaq olarmı?! Məscidə hər girib və çıxanda dilində məxsus duası olan, məscidlərdə itmiş adi bir şeyin elan olunmasına icazə verməyən, hörmət əlaməti olaraq hər məscidə girdikdə iki rükət namaz qılmağı əmr edən, məscidin hörmətinin qorunması üçün ədəb qaydalarına riayət etməyən uşaq, dəli və niyyəti şərr olan insanların məscidə gəlişini qadağan edən bir Peyğəmbərin öz məscidinin yanında, hansı ki, məscidlərin ən şərəfətlisidir və o həzrətin huzurunda bir qrup insanlar rəqs etsinlər və bir qrupu da tamaşaya yaxınlaşsınlar?! Allahın Rəsulu (s) da rəqqasələri həvəsləndirsin və desin ki :

!«دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَةَ» Bu nəqədər də doğrudur? Əgər ikinci xəlifə buna mane olmaq istəyirsə və məscidin xırda daşlarıyla onları bu işdən çəkindirirsə o an Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur ki; “Onlarla işin olmasın”?! Görəsən bunlar qəbul olunulardırmı!?

Naməhrəmlərə baxmaq

Müqəddəs İslam dinində məhrəm və naməhrəm, kişilərin məhrəm olmayan qadınlara və həmçinin qadınlara məhrəm sayılmayan kişilərə baxmasının haram olması mövzusu o qədər açıq və aydındır ki, ayə və hədis gətirməklə sübuta ehtiyac qalmır. Lakin yenə də nümunə olaraq əhli-sünnə sənədlərindən və kitablarından iki hədisi burada gətiririk:

۱.

«أَخْرَجَ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ النَّسَائِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي سُنَنِهِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهَا كَانَتْ عِنْدَ النَّبِيِّ | وَ هَيْمَنَهُ فَقَالَتْ: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ أَقْبَلَ ابْنَ أُمِّ مَكْتُومٍ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: | أَحْتَجِبَا عَنْهُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ أَعْمَى لَا يَبْصُرُنَا، فَقَالَ: | أَعْمِيَا وَإِنْ أَنْتُمَا أَلَسْتُمَا تُبْصِرَانِهِ»

»

Ümmü Sələmə, Məymənə kimi əldən düşmüş və qocalmış xanımlarına gözləri kor kişiyyə baxmasın deyə kor kişinin

səh:392

“. [۱] – ۱Əd-durrul mənsur”, 5-ci cild, səh. 42 (“Şüəra” surəsinin təfsiri) .

“. [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “kitabun-nikah” 111-ci bölüm, “La yədxulunə rəculu biimrətin”, hədis 5232 ;

yanında özlərini örtməsinə əmr etdiyi halda necə ola bilər ki, cavan xanımına rəqs edən kişilərə baxmasına icazə versin!?

Müsəlmanların naməhrəm qadınların hətta qardaş arvadı olsa belə onların arasına girməyi qadağan və haram olduğunu buyuran bir Peyğəmbər (s) necə ola bilər ki, özü qadınların toy məclisində və naməhrəm qadınların arasında əyləşsin?! Və yaxud təzə gəlinlərin ona və səhabələrinə xidmət etməsinə necə icazə verə bilər!?

[Aişənin Peyğəmbər \(s\) yanında gəlinciklə oynaması](#)

Əhli-sünnənin mötəbər kitablarında cism və cansız cism düzəldilməsi barədə çoxlu hədislər yazılmışdır. Bu hədislərin məzmunu, Peyğəmbərin (s) evində və hüzurunda Aişənin gəlinciklə oynaması hədisini inkar edir. Nümunə olaraq bir neçə hədisi nəql etməklə kifayətlənirik:

.۱

«عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَتَصَاوِيرٌ».

Səhihi-Buxaridə və Səhihi-Müslimdə qeyd olunmuşdur ki: “Rəhmət mələkləri mücəssəmə və it olan evə gəlməzlər.”

.۲

«...عَنْ أَعْمَشٍ، عَنْ مُسْلِمٍ، كُنَّا مَعَ مَسْرُوقٍ فِي دَارِ يَسَارِ بْنِ نَمِيرٍ فَرَأَى فِي صَفْتِهِ فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ يَقُولُ: «إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوَّرُونَ.»

Səhihi-Buxaridə qeyd olunmuşdur ki, Əməş Müslimdən nəql edir ki; “Mən Məsruqla Yəsar ibn Numəyrin evində idik. Məsruqun gözü otağın taxçalarında olan bir neçə mücəssəməyə sataşdı. O belə dedi: Abdullah Allahın Rəsulundan nəql edir ki, qiyamət günündə mücəssəmə düzəldənlərin əzabı başqa günahlardan çox ağır olacaqdır (۱)”.
(۱)

səh:393

“ . [۱] - Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabul-libas”, “Əzabul-musəvvirin yəvməl-qiyamə” bölümü .

.۳

«عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا اشْتَرَتْ نَمْرُقَةَ فِيهَا تَصَاوِيرُ فَقَامَ النَّبِيُّ بِالْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ، فَقُلْتُ: أَتُوبُ مِمَّا أَدْنَبْتُ، قَالَ: مَا هَذِهِ النَّمْرُقَةُ؟ قُلْتُ: لَتَجْلِسَ عَلَيْهَا وَتُوسِدَّهَا. قَالَ: إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ وَ أَنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورَةُ.»

Yenə də Səhihi-Buxaridə və Səhihi-Müsülmdə Aişədən nəql olunmuşdur ki, “Mən şəkli olan balıq və döşəkcə almışdım. Peyğəmbər (s) onları görəndə kimi qapının ağzında durdu və evə girmədi. Dedim ki, əgər bir günah iş görmüşəmsə tövbə edirəm.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Bu balıqlar nədir belə? Ərz etdim: Bunları sizin istirahətiniz üçün istifadə etməyə görə almışam.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Şəkilləri çəkənlər qiyamət günündə əzaba düşər olacaqlar. Onlara düzəltdiyiniz şeyləri dirildin deyiləcək.” Bu vaxt Həzrət Peyğəmbər (s) əlavə edərək “rəhmət mələkləri şəkil olan evə gəlməzlər” deyərək buyurdu⁽¹⁾.

səh:394

“ . [1] – Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabul-buyu” “Ət-ticarətu fima yəkrəhu lubsihı lir-ricali vəz-zər”; bölümü, 7-ci cild, “Kitabul-libas”, “Kərihəl-quudi əlas-surəti” bölümü; 1-ci cild 7-ci cild, “Kitabul-libas, “La tədxulul-məlaikətu bəytən fihi surətu” bölümü; “Səhihi-Müslim”, 6-cı cild, “Kitabul-libasi vəz-zinəti”, “la tədxulul-məlaikətu bəytən fihi kəlbu vəs-surətu” bölümü ;

• Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?

İşarə

Bura qədər əhli-sünnə kitablarında nəql olunmuş İslam Peyğəmbərinin müqəddəsliyinə yaraşmayan nisbətlər barədə və sözü gedən hədislərin qarşısında duran Quran ayələrinin və hədislərin bir hissəsini qeyd etdik.

İndi isə bu hədislərin uydurulmasından məqsədin və rəva olmayan bu iftiraların səbəblərini kitabın tutumu qədəri araşdırıb və burada bu hədisəri düzəltməyə məcbur olanların məqsədlərinin və səbəblərindən üç amilini sizə qeyd edirik:

1. Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu

İşarə

Tarixi araşdırmalar bunu göstərir ki, Osmanın xilafəti dövründən İslam hökməti və xilafəti güclü hərc-mərc və əxlaqi pozğunluğa düçar oldu. Osmanın vilayətlərə təyin etdiyi vilayət başçıları və qohumları, sarayda olan əlaltıları heç də əxlaqi və məzhəbi əməllərlə tanış deyildilər. Əyyaşlıq və şərابخorluq, gecə məclisləri, qına və xanəndəlik çox geniş şəkildə yayılmışdı. Musiqi və qına, İslam dininin mərkəzi olan iki mühüm şəhərlərində - Məkkə və Mədinə - başqa şəhərlərə nisbətən çox yayılmışdı. Bu iki şəhərdən başqa yerlərə də yayılmışdır. Lakin İslam hökməti və xilafəti adına camaata başçılıq edən hökumət adamları camaatın işlərini öz əllərinə

səh:395

alıb, Peyğəmbər (s) canişini və xəlifəsinin nümayəndəsi adı ilə idarə edirdilər. Eys-ışrət, xoşgüzaranlıq məclislərində iştirak etdiklərinə görə camaatın məzhəbi problemlərini və məsələlərini də öz aralarında həll edirdilər. Şərab məclisləri qurmalarına baxmayaraq, Cümə namazının imamlığını və müsəlman camaatın imamlığını da işğal edirdilər. Bu üzdən rəva olmayan məsələləri, iftiraları və yalanları Peyğəmbərin (s) özünə nisbət verir və onun nübuvvət məqamını aşağı salırdılar. Bu yolla öz əməllərinə və cinayətlərinə çıxış bir yol düzəldib, müsəlmanların fikirlərində elə bir peyğəmbər canlandırırırdılar ki, bu peyğəmbərlə tanış olanlar irad və şübhə etmədən belə canişinləri qəbul etsinlər.

Əgər bir peyğəmbər öz evində mahnı oxumağa həvəsləndirirsə onun canişinlərinin gecə məclislərində iştirak edərək xanəndə qadınların səslərinə qulaq asmalarının nə iradı var!?

Əgər bir peyğəmbər qadın toy məclislərində iştirak edib xanəndə qızları oxuyaraq rəqs etməyə, göbək atmağa həvəsləndirirsə və ya öz cavan arvadını rəqs edən naməhrəm kişilərə baxmasına dəvət edirsə, yaxud da öz səhabələri ilə toy məclisində iştirak edirsə və ona bu məclisdə qulluq etməyi təzə gəlin öhdəsinə alırsa, belə halda hər növ əyyaşlığın və əxlaqi pozğunluğun yolu, əyyaşlıq və müsəlmanlara rəhbərlik etmək istəyən kəslərin üzünə açılacaqdır. Bununla da onlara kiçik bir irad tutmaq yersiz olacaqdır. Bəli, bu hədəf və məqsədlər Həzrət Peyğəmbərimizin (s) müqəddəsliyinə və nübuvvətinə vurulan iftira və yalanların nisbət verilməsinə səbəb olmuşdur.

Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri

.

Tarixçilər və hədisçilər bacardıqları qədər Peyğəmbər (s) səhabələrinin zəif nöqtələrini məxfiləşdirmiş, onların nöqsan və eyiblərini örtməyə çalışmışlar. Lakin buna baxmayaraq yenə də bu pozğunluqlardan aşkar və cəlb edici nümunələri əldə etmək

səh:396

olar. Burada söylədiklərimizi təsdiq etmək üçün tarix və hədis kitablarında Osman və Muaviyyənin xilafəti dövründəki vəziyyətlərdən xəbər verən bu növ nümunələrdən bir neçəsini burada nəql edirik:

1) Osmanın və Muaviyyənin xilafəti dövrlərində sayı ondan yuxarı olan xanəndə və İbn Sihan, Tuveys, İbn Aişə, Zil-Əsbə, Saini Xasər və s.. kimi tanınmış musiqi bəstəkarları meydana gəlmişdir. Onları gərək saray bəstəkarları adlandırmaq. Çünki bu

bəstəkarlar bəzən saray məmurları üçün və bəzən də xəlifənin özü üçün xüsusi vaxt ayırırdılar⁽¹⁾.

.Əbul-Fərəc İsfəhani tanınmış xanəndə olan İbn Sihanın tərcümeyi-halında belə deyir:

O, daim şərab içən, içki alqaqolçularından, Bəni Üməyyə və Əbu Süfyan övladları ilə həmçinin Osmanın övladları ilə xüsusi əlaqəsi olan kəslərdən biridir. Lakin başqalarından daha çox Vəlidlə (Osmanın oğlanlarından biri) ünsiyyətdə idi.

Çünki İbn Sihan və Vəlid həmişə şərab məclislərində birgə iştirak edən iki dost idilər.

Əbul-Fərəc yazır: “Vəlid ibn Osman, Vəlid ibn Ötbə ibn Əbi Süfyan və İbn Sihanla birgə şərab içirdilər. Vəlid ibn Osman həddindən artıq sərxoş və halsız oldu. Belə ki, qadınlar onun öldüyünü zənn edib, ağlamağa başladılar. Bu vaxt İbn Sihan onun başının üstünə gəldi. Vəziyyəti görcək qadınları məclisdən çıxartdı və Vəlidin başı tərəfdə əyləşdi. Onun qulağına bu cümləni söylədi “الصباح يا ابا عبدالله» Əssəbuh ya Əba Əbdullah indi sübh şərabının vaxtıdır. Ayağa qalx!” Vəlid bu cümləni Əbdur-Rəhman ibn Sihanın dilindən eşidən kimi yavaş-yavaş təbii halına qayıtdı və durub oturdu. İbn Sihan, bu

səh:397

. [1] – 1 Mütaliə üçün bu oxuyanların tərcümeyi halına müraciət edin. “Əl-əğani”, “Əbul-Fərəc İsfəhaninin yazısı .”

hadisə üçün öz məşhur şərlərini oxumağa başladı:

بَابِ الْوَكِيدِ وَ أُمِّ نَفْسِي كُلَّمَا

بَدَتِ النُّجُومُ وَ ذَرَّ قَرْنُ الشَّارِقِ (١)

.Əbu Fərəc Müaviyənin öz oğlu Yəzidin məclisində iştirak etdiyini və bu məclisdə Mədinənin məşhur xanəndəsi olan “Saibi Xasərin” də olduğunu nəql edir. Bu hadisənin axırında belə əlavə edir: “Müaviyə, oğlu Yəzidə təkidlə sifariş etdi ki, həmin şərabxor Saibi Xasərinə həmişə ziyarət etsin və çoxlu hədiyyə verməyi də heç unutmasın. Onunla oturub durmağı özünə qənimət hesab etsin(٢)”.

.İbni Əlkəlbə Müaviyə barədə geniş bir hadisəni nəql edərək belə buyurur: “O, (Müaviyə) Mədinə şəhərinə olan səfərlərinin birində Saibi Xasərin xanəndəlik məclisində iştirak etmişdi. Tanınmış xanəndənin ürək ovsunlayan səsinə nəşələndi(٣)”.

.٥

«عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرِيدَةَ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبِي إِلَى مُعَاوِيَةَ فَأَجَلَسْنَا عَلَى الْفَرْشِ ثُمَّ أَتَيْنَا بِالطَّعَامِ فَأَكَلْنَا بِالشَّرَابِ فَشَرِبَ مُعَاوِيَةُ ثُمَّ نَاولَ أَبِي فَقَالَ: مَا شَرِبْتَهُ مُنْذُ حَرِّمَهُ رَسُولُ اللَّهِ»

Əhməd ibn Hənbəli öz “Müsnəd” adlı kitabında Abdullah ibn Bureyddən nəql edir ki; “Mən atamla Müaviyənin məclisinə gəldik. Yemək-içmək süfrəsi açıldı. Müaviyə ilə birgə yemək yedik. Bu vaxt məclisə içki gətirdilər. Müaviyə özü içməsinə baxmayaraq mənə atama da təklif etdi. Atam dedi: Peyğəmbər şərabı haram etdiyi gündən bu günə qədər mən dilimi ona vurmamışam(٤)”.

.6Məsudi “Murucuz-zəhəb” kitabında deyir: “Yəzid ibn Müaviyənin xilafəti dövründə İslamın mərkəzi sayılan iki şəhərdə - Məkkə və Mədinədə - musiqi, saz və avaz çoxalmağa səh:398

“ .[1] – 1Əl-Əğani”, 2-ci cild, səh. 20 və 211 .

“ .[2] – 2Əl-Əğani”, 8-ci cild, səh. 326 ;

. [3] – 3Həmin mənbə, 7-ci cild, səh. 387 ;

“ . [4] – 4Çüsnədi Əhməd”, 5-ci cild, səh. 347; (Bureydə Əsləminin hədisi) .

başladı. Bu iki şəhərin camaatı arasında musiqi alətlərinin istifadəsi yayıldı və şərəbxorluq adı hala çevrildi(1)”.
(1)

.7Vəlid ibn Öqbə Osmanın anadan bir atadan ayrı olan ögey qardaşı və Kufəyə onun tərəfindən göndərilmiş valisi idi. Zina və şərəbxorluqda məşhur adam idi. Bir gün məst halda məscidə gəldi və sübh namazını dörd rikət qıldı. Sonra üzünü namaz qılanlara çevirərək, dedi: Əgər istəyirsinizsə bundan da artıq qılaq. O, namazda musiqi ləhni ilə bu aşiqanə şeri oxudu:

عَلَقَ الْقَلْبُ الرُّبَابَا بَعْدَ مَا شَابَتْ وَ شَابَا

“Mən və Rubab cavanlığımızı əldən verdikdən sonra ona ürəkdən aşıq oldum”.

Bu vaxt mehrabda qusdu. Bu hadisə Mədinəyə çatdırıldı.

Əmirəl möminin Əli (ə) ona şərab içməyin cəzasını verdi (Ona yetmiş şəllaq vurdu). Elə ki, Səd ibn As onun yerinə Kufənin icra başçısı oldu əmr etdi ki, minbəri yusunlar. Sonra dedi: Vəlid alçaq və nəcis bir kişi idi. Nə qədər ki, minbər yuyulmayıb mən onun üzərində oturmayacam « فَلَمَّا قَدِمَ سَعِيدٌ » :

الكُوفَةُ غَسَلَ الْمِنْبَرَ...» (۲)

Bəli, əgər xəlifənin oğlu şənlik və içki məclisində iştirak etmək istəyirsə, yaxud xəlifənin qardaşı və Mədinənin icra hakimi məst halda Kufənin came məscidinin imamlığını öhdəsinə götürərsə, əgər xəlifə olan bir kəs İslamın paytaxtı və Quran nazil olan yerdə, Peyğəmbər (s) məscidinin kənarında gecələri xanəndəlik məclislərində iştirak edirsə və xanəndələrin ürək ovsunlayan səslərindən nəşələnirsə, yaxud süfrə başında içki içib, qonaqlarına da içki təklif edirsə bunlar, ümumi

səh:399

“ . [۱] – ۱Murucuz-zəhəb” 3-cü cild, səh. 77; (Zikru ləməi min əxbari Yəzid və sirətuh) .

“ . [۲] – ۲Musnədi Əhməd”, 1-ci cild, səh. 144; (Musnədi Əli ibn Əbi Talib (ə)); “İnsanul-əşraf”, Bilazəri, 5-ci cild, səh. 33; (Vəlid ibn Öqbənin əmri); “Murucuz-zəhəb”, 2-ci cild, səh. 336-344, “Əl-əğani” 4-cü cild, səh. 360, (Zikru ma fil-xəbər il Vəlid ibn Öqbətə və nəsəbihi) .

fikirlərdə bu kimi əməlləri yavaş-yavaş qəbul etməyə hazırlıqdan və bu məsələlərin camaat arasında çox sadə qəbul olunmasından başqa bir şey deyildir. Bu hədəfə çatmaqda ən

yaxşı yol, məhz bu yoldur ki, bəzən Peyğəmbərin (s) özünün də bu kimi məsələlərdə şərik və öz payı olduğu kimi tanıtılır.

Həzrət Peyğəmbərə (s) şərab hədiyyəsi

Vurulan bu töhmətlər, rəva olmayan bu nisbətlər və hökumətin əməlləri və rəftarı barədə mutaliə edən yazıçı belə bir fikrə düşdü ki, dövrün hakimiyyətdə olan hakim təbəqələrində şərabxorluq və şərab məclisləri geniş yayılmışdırsa gərək rəva olmayan başqa nisbətlər kimi şərabxorluq nisbəti də Həzrət Peyğəmbərimizə (s) verilmiş olsun. Bu üzdən yazıçı, zaman çərçivəsində bacardığı qədər hədis kitablarının bir hissəsini araşdırdı və Əhməd ibn Hənbəlin “Musnəd”-ində bu barədə nəql olunan bir rəvayəti axtarıb tapdı. Məlum oldu ki, əziz İslam Peyğəmbərimiz (s) şərabxorluq töhmətindən də amanda qalmamışdır. Ancaq, bu hədisi düzəldənlər Qurani-Kərimdə şərabın haram olmasının açıq və aydın məsələlərdən biri olduğunu bildirdilər. Buna görə də "ömrünün axırlarında Peyğəmbər (s) şərab içirdi" deyilməsi doğru və düzgün deyildir. Bu üzdən Peyğəmbərin (s) şərab içməsinə, şərabın haram olmazdan öncəki dövrlərinə aid olduğunu bildirmişlər. Bununla da, Nafedən belə rəvayət nəql etmişlər ki;

«عَنْ نَافِعِ بْنِ كَيْسَانَ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ يَتَجَرَّفُ فِي أُخْمَرَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ وَ أَنَّهُ أَقْبَلَ مِنَ الشَّامِ وَمَعَهُ خَمْرٌ فِي زِقَاقٍ يُرِيدُ بِهَا التَّجَارَةَ، فَآتَى رَسُولُ اللَّهِ | فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُكَ بِشَرَابٍ جَيِّدٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: يَا كَيْسَانَ إِنَّهَا حُرْمَةٌ بَعْدَكَ»

“Nafenin atası Kiysan Peyğəmbər zamanında şərab və içki ticarəti ilə məşğul olurdu. Səfərlərinin birində Şam şəhərindən Mədinəyə satmaq üçün bir neçə şərab məşki gətirmişdi. Həzrət Peyğəmbərin (s) xidmətinə yetişib, ərz etdi: “Ya Rəsulullah

sənin üçün gözəl və yaxşı şərab gətirmişəm.” Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Ey Kisyən! Sən səfərə çıxandan sonra şərab içmək haram və qadağan olundu(1)”...

• Aişənin sözünün keçərli olması üçün

Həzrət Peyğəmbərin (s) məqamına rəva olmayan nisbətlərin verilməsinin və bəhs olunan hədislərin uydurulmasının ikinci amili Aişənin sözünün keçərli olmasıdır. Çünki Aişənin yaşadığı dövrdə bir çox hadisələr baş vermişdir. Bir xəlifə öz evinin içində qətlə yetirilmiş və digər xəlifənin əleyhinə isə böyük müharibə başlamışdır. Müsəlmanlar arasında o günə qədər hələ İslam tarixində misli yaşanmayan qırğınlar meydana gəlmişdir (2). Bu müharibənin qaynağı, müharibə və qırğınla nəticələnməsinin əsl səbəbkarı Həzrət Peyğəmbərin (s) xanımı Aişə idi.

Bu hadisələrə başçılıq, xəlifənin qətlinə fərman, camaatı özünə itaətçi etmək, zəmanənin rəhbərinə və imamına qarşı camaatı təhrik edən, Əli ibn Əbu Talib (ə) kimi şəxsin müqabilində yeni bir cəbhə açmaq və s... bunların hamısı bunu tələb edir ki, Aişənin şəxsiyyət və mövqeyi camaatın gözündə o qədər böyük görünsün ki, verdiyi əmrlər ürəklərdə öz dərin təsirini qoysun. Müsəlmanlar isə onu himayət etməyi özlərinə vacib və lazım əməl kimi, bəlkə bundan da daha artıq Allah yolunda cihad etmək kimi hesab etsinlər

Həmçinin onun şəxsiyyəti və mövqeyi elə cəlvələnsin ki, onun

“ . [١] –\Musnədi Əhməd İbn Hənbəl”, 4-cü cild, səh. 335, (Hədisu Əd-deyləmi, Hədisu Kiysan) .

“ .[٢]–٢Əl-əqdul fərid”-in sahibi Cəməl müharibəsində ölənlərin sayını 20500 nəfər və tanınmış tarixçi Yəqubinin yazısına görə 30000-dən daha çox olduğunu bildirmişlər. Belə ki, bütün İslam müharibələrindən Cəməl müharibəsinə kimi ölənlərin hamısının sayı bu sayə çatmamışdır. Cəməl müharibəsinin nəticəsindən xəbərdar olmaq üçün müəllifin tərcümə etdiyi “Aişə, Əlinin (ə) dövründə” adlı kitabına müraciət edin .

Quranın açıq ayəsi (١)və Peyğəmbərin (s) əmri ilə (٢)müxalif olması kölgə altında qalsın. Beləcə də, hər növ irad və nöqsanlardan uzaq olsun. Bu hədəfin təmin olması üçün ən gözəl yol, bu idi ki, onun şəxsiyyət və məqamı beləcə göstərsin və elə tanıtırsın ki, hətta Peyğəmbər (s) də onun mövqeyi qarşısında baş əyirdi və onun bütün istəklərini təmin etmək üçün öz əziz vücudunu zəhmətə salırdı ki, Aişə rəqs edənlərə tamaşa etməkdən çox ləzzət və zövq alsın. Aişənin başı Peyğəmbərimizin (s) sinəsində və o Həzrət ona görə dayanırdı və Aişə yorulub qayıtmayınca yorulduğunu da bildirmirdi.

Onlar demək istəyirlər ki, Allahın elçisi (s) Aişəni o qədər sevir və onun istəklərini yerinə yetirirdi ki, on səkkiz yaşında Peyğəmbərin evində gəlinciklərlə oynasa da belə Peyğəmbər (s) onun bu işlərinin müqabilində gözün üstə qaşın var demirdi. Beləcə də Aişənin qəlbini sındırmasın deyə qızları və onunla oynayanları Aişə ilə oynamağa dəvət edib həvəsləndirirdi.

Bu tanışlıqla daha hansı bir müsəlmanın Aişənin Osman barəsində verdiyi tarixi əmrinin (٣)qarşısında müxalifət etməyə

və Osmanı öldürməkdə şəkkə və şübhəyə düşməyə haqqı qalar!?

Yenə də bir neçə aydan sonra səhnə əvəz oldu. Ummul-möminin Osmanın qanının tələbkarı kimi və Əlinin (ə) qoşunları ilə müharibəni, əvvəlki əmrin əksinə olaraq başqa bir tarixi

səh:402

“ (وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ) [۱] . Evlərinizdə qərar tutun. İlk Cahiliyyət dövründəki kimi açıq-saçıq olmayın. (Bər-bəzəyinizi taxaraq evdən çıxıb özünüzü, gözəlliyinizi yad kişilərə göstərməyin!)” “əl-Əhzab” surəsi, 33-cü ayə .

“ . [۲] -۲ Peyğəmbər (s) hədisi “ تَبَّحُّهَا كِلَابُ الْحَوَائِبِ ” Həvəb itləri ona hürərlər ”

“ « أَقْتُلُوا نَعْتَلًا فَقَدْ كَفَرًا » [۳] . -۳ Bu qoca yəhudini öldürün ki, dindən çıxmışdır”; “Təbərinin tarixi”, Qahirə çapı, 1357; 4-cü cild, səh. 477; “İbn Əsəmin tarixi”, səh. 155; “İbn Əsirin tarixi”, 3-cü cild, səh. 87; “İbn Əbil Hədid”, 2-ci cild, 30-cu xütbə, və 13-cü cild, səh. 72; “Nəhayət”, “İbn Əsir”, 4-cü cild, səh. 156 ;

: « أَلَا إِنَّ عُمَانَ قُتِلَ مَظْلُومًا فَاطْلُبُوا قَتْلَهُ فَإِذَا ظَفَرْتُمْ بِهِم »

“ « فَأَقِءْ تَلُوهُمْ » Agah olun! Həqiqətən, Osman məzlum öldürüldü.

Onu öldürəni təqib etmək sizə vacibdir. Elə ki, onları tapdınız hamısını öldürün(۱).”

Daha bir kəsin haqqı vardır ki, Əli (ə) ilə müharibə etməkdə geriyə addım atsın. Ummul-möminin Aişənin əmri qarşısında

bir ləhzə dayansın, ona etiraz etsin və desin ki, dünənə kimi Osmanın qətlinə fərman verirdin bu gün nəyə görə belə!?

Aişənin sözünün keçərli olması adı ilə burada gətirdiyimiz bu fikir elə bir məsələdir ki, ötən hədislərə diqqət etdikdə bu məsələ aydın olur. Bundan əlavə bir çox belə hədislərdə bu nöqtə açıq şəkildə diqqət mərkəzində olunmuşdur. Nümunə üçün biri “Səhiheyndə” və digəri isə “Sunəni-Termizi”-də qeyd olunan iki hədisi burada qeyd edirik.

.۱

«عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ | أَنَّهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ | وَرَجُلَايَ فِي قِبَلْتِهِ فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَّضْتُ رِجْلِيَّ فَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا.»

“Səhiheyndə”-də Aişədən nəql olunmuşdur: “Elə ki, Peyğəmbər (s) namaza başlayırdı mən onun qarşısında yatırdım. Ayaqlarımı onun qibləsinə tərəf uzadırdım (onun səcdə etməsinə mane olurdum). Elə ki, Allahın Rəsulu (s) səcdə etmək istəyirdi mənim ayağımı sıxırdı (çimdikləyirdi). Mən də ayaqlarımı yığırdım. Elə ki, başını səcdədən qaldırardı mən yenə də ayaqlarımı uzadardım^(۲)”.

səh:403

“ . [۱] – ۱Əl-imamətu vəs-siyasət”, 1-ci cild, səh. 8; “İbn Əbil Hədid”, 2-ci cild, səh. 499; Yə .

“ . [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əssəlatu ələl-firaş” bölümü; həmin mənbə, “Kitabus-səlat”, “ət-Tətəvui xəlfəl-mərəti”. “Kitabus-səlat”, “əl-Mərətu təturuhi ənil-musəlli

şəyən”; həmin mənbə, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Ma yəcuzu minəl-əməli fis-səlat”; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “əl-Etirazu bəynə yədəyil-musəlli”; və “Sunəni-Nəsai”, 1-ci cild, səh. 102 ;

İbn Səd “Təbəqat”-da Aişədən nəql edir ki; “Mənim Peyğəmbərin (s) evində on dənə üstünlüyüm vardır ki başqa həyat yoldaşlarında bu xüsusiyyətlər yox idi. Onlardan biri budur ki, Peyğəmbər (s) namaz qıldığı zaman onun qarşısında yatırdım. Ancaq Allahın elçisi başqa xanımlarına belə bir icazəni vermirdi. ...

«وَأَنَا مُعْتَرِضَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ بِأَحَدٍ مِّنْ نِّسَائِهِ غَيْرِي»^(۱)

Aişənin bu iki rəvayətindən belə istifadə olunur ki:

a) Aişənin Peyğəmbərin (s) namaz qılarkən qarşısında yatması və o Həzrətin bu işə göz yumması, qeyri-adi və təsadüfi deyildir əksinə, ardıcıl olaraq həmişə baş vermişdir. Çünki təsadüfən baş vermiş bir məsələni üstünlük və gözəl bir xüsusiyyət kimi tanıtdırmaq olmaz.

b) Bu əməl, bir tərəfdən nübuvvət məqamına etinasızlıq və namaza, ibadətə olan hörmətsizlikdir. Başqa bir tərəfdən isə nübuvvət və risalət məqamını alçaltmaqdır. Çünki namaz möminin meracı və Allahla minacat etməyin ən gözəl məqamı sayılır. Söylənən bu iftiralar hələ adi bir ruhani və mömin şəxsdən çox-çox uzaqdır ki, zarafata salaraq səcdəyə gedərkən öz arvadının ayağını çimdikləsin. O ki, qaldı bu işi İslam Peyğəmbərinin (s) özü görmüş olsun. Bəli, bununla belə o həzrətə atılmış bu iftiranı onun üçün bir üstünlük saymış, Peyğəmbərə (s) hörmətsizlik edərək onun bu əməlini Aişəyə olan fəvqəladə məhəbbəti və istəyinin olduğunu bildirmişlər.

.Termizi sənəd vasitəsilə Urvədən və o da Aişədən nəql edir ki;

«عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ | جَالِسًا فَسَمِعْنَا لَغَطًا وَ صَوْتَ صَبِيَّانِ فَقَامَ

səh:404

“ . [۱] – ۱ Təbəqat”, 8-ci cild, səh. 43; və 9-cu cild, “Aişənin şərh-i halı ;”

رَسُولُ اللَّهِ فَإِذْ حَبَشِيَّةٌ تَرْفُفُ وَالصَّبِيَّانَ حَوْلَهَا فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ تَعَالَى فَانظُرِي، فَجِئْتُ فَوَضَعْتُ لِحْيِي عَلَى مَنْكَبِ رَسُولِ اللَّهِ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا مَا بَيْنَ الْمَنْكَبِ إِلَى رَأْسِهِ فَقَالَ لِي أَمَا شَبِعْتَ أَمَا شَبِعْتَ قَالَتْ: فَجَعَلْتُ أَقُولُ: لَا. لِأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ عَمْرٌ قَالَتْ فَأَنْفَضَ النَّاسُ عَنْهَا قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ | إِنِّي لَأَنْظُرُ إِلَى شَيَاطِينِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ قَدْ فَرُّوا مِنِّي عَمْرٌ قَالَتْ: فَرَجَعْتُ.»

“Allahın elçisi (s) oturmuşdu. Uşaqların səs-küylərini eşitdik. Həzrət Peyğəmbər (s) ayağa qalxdı və gördü ki, Həbəşili olan bir qadın rəqs edir və uşaqlar da onun ətrafına sarılıblar.

Buyurdu: Aişə gəl tamaşa et! Mən də gəldim və çənəmi Həzrətin (s) sinəsinə qoydum və sinəsilə başının arasından rəqs edən qadına baxırdım. Peyğəmbər (s) mənə belə buyurdu: Doymadın? Doymadın? Aişə deyir: Mən də dedim ki; Xeyr! “İstəyirdim ki, Peyğəmbərin (s) yanında öz mövqeyimi imtahan eləyim. Bu vaxt Ömər gəldi. Camaat o qadının ətrafından dağıldılar. Allahın elçisi (s) buyurdu: Görürəm İns və cinnin Şeytanı Ömərdən qaçırlar. Aişə deyir: Mən də qayıtdım(۱)”.
(۱)

Qondarma olan bu rəvayətdə iki məsələyə toxunulub: Biri Aişənin Allah Rəsulunun (s) yanında olan mövqeyinin imtahanına. Çünki o Həzrət Aişəyə hər nə qəqdər buyurdusa ki, rəqqasələrə baxmaqdan doymamısan? O da cavab verdi ki; Xeyr! Bununla da istədi ki, öz mövqeyini Peyğəmbərin (s) yanında imtahan etsin. “لَا نَظَرَ مَنْزِلَتِي عِنْدَهُ”. İkincisi isə ikinci xəlifə üçün fəzilət qurub-qoşmaqdır ki, onun gəlişi ilə camaat hamısı dağıldılar və Peyğəmbər (s) də hörmət əlaməti olaraq ona belə buyurdu: “Görürəm İns və cinnin Şeytanı Ömərdən qaçırlar”.

Bu məsələnin izahına üçüncü hissədə oxuyacaqsınız.

səh:405

“ . [١] –\Sünəni Termizi”, 5-ci cild, “Əbvabul-mənaqib”, “Mənaqibu Ömər ibnil-Xəttab” bölümü, hədis: 3775, səh. 285 ;

✦Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək

Rəsuli Əkrəmin (s) müqəddəsliyinə vurulan bu töhmətlərin və qondarma hədislərin uydurulmasının üçüncü amili və səbəbi xəlifələrə fəzilətlər düzəltmək və onların üstünlüyünü göstərməkdir.

Belə ki, Müaviyə (Allahın lənəti olsun ona və onun soyuna) öz xilafəti dövrü boyunca bir çox şəxslərə xəlifələrin xeyrinə hədis uydurmaq üçün əmr etmişdir. Həmçinin vilayət başçılarına, xütbə oxuyanlara və xəbər yayanlara da əmr etmişdir ki, camaat arasında çox ünsiyyətdə olub bu uydurma fəzilətləri yaysınlar. O cümlədən Cümə namazlarında xütbələrdə də bütün müsəlmanlara çatdırsınlar.

O bu yolda əlindən gələni əsirgəmədi və çətinlikləri aradan qaldırdı. Onun cəllad və qaniçən saray köməkçiləri də bu hədəfin təmin olunmasında öz köməklərini əsirgəmədilər və Peyğəmbərin (s) nübuvvət məqamına xəyanət olsa belə, onun müqəddəsliyini dost və düşmən qarşısında tənəzzülə uğratmalarına baxmayaraq uydurma fəzilətləri bacardıqları qədər xəlifələrə nisbət verdilər.

Bu işdən məqsəd bu idi ki, qondarma hədislər və xəlifələr barədə uydurulmuş fəzilətlərlə Rəsuli Əkrəmin (s) Əmirəl möminin Əlinin (ə) fəzilətləri barəsində buyurduğu hədislərlə yerlərini dəyişdirməsinlər. Bu proqram əsasında da birinci xəlifəni pak və müqəddəs şəxs kimi tanıtdırmaq üçün, onun mənəvi məqamını nə qədər artıq cilvələndirsinlər deyə pak olanlardan və yaxşı əməl görənlərdən biri kimi tanıtdırmaq üçün Peyğəmbərin (s) evində - qızların qına oxuduqları yerdə - hazır edib və onun qına və oxumaqla müxalif olduğunu elan etmişlər ki öz qızına əsəbi və narahat halda demişdir:

«أمزماره الشيطان في بيت رسول الله؟» Peyğəmbərin evində də sazla avaz?” Peyğəmbərin (s) onun cavabında söylədiyi “Onları öz

səh:406

hallarına burax” cümləsinə baxmayaraq yenə də güclü məzhəbi təəssübünün əsəri nəticəsində qızların mahnı oxumasına ruhən narahat idi. Sonra Aişə münasib bir vaxt taparaq onları evdən çıxardı. Hansı ki, Peyğəmbər (s) bu proqrama rəğbət göstərənlərdən idi.

Yenə də həmin hədəfi təmin etmək üçün belə demişlər ki, ikinci xəlifə peyğəmbər məscidinin yanında rəqs edənləri gördü və sakit qala bilmədi. Bu üzdən rəqs edənlərlə öz etirazını bildirdi

və məsciddə olan xırda daşları əlinə alıb onların üzlərinə atmağa başladı. Ancaq Peyğəmbər (s) ona belə buyurdu «دَعَهُمْ»: yəni: “Onlarla işin olmasın”!

Görəsən yeri deyilmi ki, Peyğəmbəri Əkrəm (s) bu müqəddəs, pak, iman, əqidə, vüqar və mətanət sahibi olan bu kəslərin barəsində belə buyursun:

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَ سُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ» Ey camaat! Mənim sünnətimə və Xüləfai-Raşidinin sünnətinə itaət etmək sizlərə vacibdir (1)”!

Görəsən yeri deyilmi Peyğəmbər (s) ikinci xəlifəyə təşəkkür elətsin və onun mövqeyini, mənəviyyat və şəxsiyyətini nübuvvət məqamından üstün tanıtdırın və buyurun ki:

«إِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ!»

“Həqiqətən,, Şeytan səndən qorxur ey Ömər (2).”!

Bəli, ötən hədisləri mutaliə etməklə bu hədisləri qondarmaqla onların məqsədinin “xəlifələr üçün fəzilət

səh:407

“ [1] – Sünəni-İbn Macə”, 42-43-cü hədislərin müqəddiməsində; “Sünəni-Əbi Davud”, 2-ci cild, “Kitabus-sünnə”, “Lüzumus-sünnə” bölümü; “Müstədrək” 1-ci cild, “Kitabul-elm”, səh. 96; “Sünəni-Darəmi”, müqəddimə, “İttibaus-sünnə”, bölümü, “Müsnədi-Əhməd ibn Hənbəl”, 4-cü hədis, səh.126 ;

“ . [۲] –Sünəni-Termizi”, 5-ci cild, “Əbvabul-mənaqib”,
“Mənaqibu Əbi Həfs Ömər” bölümü ;

düzəltmək” olduğunu başa düşmək olar. Ancaq bu hədəf belə hədislərin bir hissəsində aşkarcasına nifrəti nümayiş etdirir və onu uyduranın çox təəssübkeş olduğunu aşkar edir ki, ötən səhifələrdə bunların bir neçə nümunəsini oxudunuz. Burada isə o hədislərdən başqa birisini qeyd etməklə kifayətlənirik.

Termizi öz “Sünən” adlı kitabında və Əhməd ibn Hənbəl də öz “müsnəd” adlı kitabında belə nəql edirlər ki;

«...قَالَ سَمِعْتُ بُرَيْدَةَ يَقُولُ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ | فِي بَعْضِ مَعَاذِيهِ فَلَمَّا أَنْصَرَفَ جَاءَتْ جَارِيَةٌ سَوْدَاءٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ أَنْ رَدَّكَ اللَّهُ سَالِمًا أَنْ أَضْرِبَ بَيْنَ يَدَيْكَ بِالدَّفِّ وَ أَتَغْنَى فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ: | إِنَّ كُنْتُ نَذَرْتُ فَأَضْرِبِي وَ إِلَّا فَلَا. فَجَعَلَتْ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَأَلْقَتْ الدَّفَّ تَحْتَ إِسْتِهَا ثُمَّ قَعَدَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: | إِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ إِنِّي كُنْتُ جَالِسًا وَ هِيَ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَ هِيَ تَضْرِبُ فَلَمَّا دَخَلَتْ أَنْتَ يَا عُمَرُ أَلْقَتْ الدَّفَّ.»

“Allahın Rəsulu (s) müharibələrin birində iştirak edirdi. Qara bir kəviz onun hüzuruna yetişdi və ərz etdi: Ya Rəsulullah! Mən nəzr etmişdim ki, əgər Allah səni sağ-salamat geri qaytarsa sənin hüzurunda qaval çalaraq oxuyacam. Həzrət Peyğəmbər səlləllahu ələyhi və alihi və səlləm) buyurdu: Əgər nəzr etmişənsə heç bir maneəsi yoxdur. O kəviz qaval vurub, oxumağa başladı. Əbu Bəkr daxil oldu və o çalib oxumaqda idi. Sonra Əli daxil oldu. O yenə öz işində idi. Ösman da daxil oldu. O yenə də öz işində idi. Elə ki, Ömər daxil oldu, o kəviz qavalı öz altına qoydu və onun üstündə oturdu. Həzrət Peyğəmbər (s)

belə buyurdu: «إِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَخَافُكَ يَا عُمَرُ»:
«Cünkü mən əyləşmişdim. Bu kəviz qaval çalırdı. Əbu
Bəkr, Əli və Osman daxil oldular. Ancaq oyenə də məşğul idi.

səh:408

Lakin elə ki, sən daxil oldun qavalı atdı(۱).”

Bu hədisləri düzəldənlər ikinci xəlifənin mənəvi məqamını Həzrət Peyğəmbərin (s) mənəvi məqamından ləyaqətli və üstün olduğunu bildirmək istəmişlər ki, Allahın elçisi (s) bəzən şeytani əməllərin icrasına icazə verirdi və şeytanlar onun huzurunda hazır olurdular. Lakin Ömər daxil olduğu zaman şeytan qaçmağa və geri çəkilməyə məcbur olurdu. Şeytani olan bu əməlin qarşısını alırdı.

səh:409

“ . [۱] –\Sunəni_Termizi”, 5-ci cild, “Əbvabul-mənaqib”,
“Ömər in fəzilətləri” bölümü, hədis: 3773; “Müsnədi-Əhməd”,
5-ci cild, “Bureydə Əsləminin hədisi”, səh. 353 .

səh:410

•▲Ömər in istəkləri

İşarə

Dedik ki, Allahın elçisi Həzrət Peyğəmbərin (s) müqəddəsliyinə verilən nalayiq nisbətlərin səbəblərindən biri xəlifələrə fəzilət uydurmaq və onların ləyaqətsiz işlərini və əməllərini gizlətməkdir. Lakin burada söylənməsi lazım olan

bir nöqtə budur ki, indiyə kimi araşdırılaraq bəhs olunan nisbətlər avam, fasid və dəyərsiz şəxslərin fikir tərzini sətəhdə və aludələnmiş mühitin təfəkkür tərzinin məhsuludur. Lakin indi hörmətli mühəqqiq və əziz oxucumuz yeni bir uydurulmuş fəzilətlə tanış olacaqdır. Elə bir uydurulmuş fəzilət ki, ən uca yerdə, “elmi sətəhdə” özünə yer tutmuş, hədis və tarix kitablarında “Ömər in istəyi və razılığı” adı ilə tanınmışdır.

“Ömər in istəyi” dastanının xülasəsi budur ki, Ömər tərəfindən bir çox məsələlər və fikirlər Allah və onun Peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd in (s) hüzuruna bildirilirdi və bu fikir və məsləhətlər üzrə Allah tərəfindən vəhy mələyi Cəbrail (ə) ayə nazil edirdi və onun məsləhətini Allah tərəfindən bəyənilərək imzalandığı bildirilirdi.

Biz, bu uyduranların işlərinə “elmi bir fəzilətin uydurulması” adını qoymuşuq. Çünki onlar belə hədisləri uydurmaqla xəlifənin məqamını Peyğəmbər in (s) məqamına yaxınlaşdırmaq istəmiş və onun vəhydə payının olması kimi

səh:411

qələmə vermişlər. Lakin Qurandan sayılan bu vəhyin xəlifəyə istinad olunacağı mümkün deyildi və vəhydə bu növ şərik olmaq qəbul olunacaq olmadığından məsələni bu yerə çəkib gətirdilər ki;

Bəzən yeni bir şəriət hökmünün nazil olmasına ehtiyac duyulduqda, ilk növbədə bu hökm Ömər in zəhninə gəlirdi və sonra isə Allah onunla razılaşırdı. Onun fikrində olanları təsdiq etməklə bir ayə nazil edirdi. Bəzi məsələlər barədə göndərilməsi lazım olan vəhylərdən o (Ömər) əvvəlcədən

xəbər dar və ona hazır idi. Bəzən də vəhyin nazil olacağı cümlələri o özü oxuyurdu.

Buna görə də əgər xəlifəyə Quran ayələri nazil olmurdusa, ən azı heç olmasa Quran ayələrinin necə nazil olacağından məlumatı və anlayışı vardı (1). İndi də belə hədislərdən bir neçəsini nümunə olaraq burada gətiririk:

1. Allahın Rəsulu (s) münafiq bir şəxsə meyit namazı qıldı. Xəlifə onu bu işdən çəkirdi. Ancaq Həzrət Peyğəmbər (s) onun sözlərini dinləmədi. Bu vaxt xəlifənin bu əməlinin təsdiq olunmasına və Peyğəmbərin (s) bu işdən çəkinməsi üçün ayə nazil oldu:

{وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا}

“Onlardan (münafiqlərdən) ölən heç bir kəsə heç vaxt namaz qılma(2)”

2. Ramazan ayının gecələrində, gündüz vaxtlarında olduğu kimi, bir kəsin xanımı ilə bir yatağa girməsi haram idi. Ancaq xəlifə bir gecə öz xanımı ilə yatağa girdi bu vaxt, bu ayə nazil oldu:

səh:412

“ . [1] – 1 Qurandan sayılan və sayılmayan vəhyin fərqi”, Kitabın birinci fəslində zikr olunmuşdur .

“ . [2] – 2 Tövbə” surəsi, 84-cü ayə .

{أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ}

“Oruc gecəsi qadınlarınıza yaxınlaşmaq sizə halal edildi(1)”.
1

Allah-Təala bu əmrə, onun gördüyü işi təsdiq etdi və Ramazan ayının gecələrində xanımlarla əlaqədə olmasına icazə verdi.

3. Ömər in qulamı onun evinə icazəsiz daxil oldu. Onun bu işdən xoşu gəlmədi və narahat oldu. Ərz etdi ki, “İlahi! Qulamların öz sahiblərinin evinə icazəsiz daxil olmasını qadağan və haram etginən.” Buna görə də “istizan (2)” ayəsi nazil oldu.

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ}

“Ey iman gətirənlər! Sahib olduqlarınız (kölə və kənizlər), həddi-bülüğa çatmayanlar (yanınıza daxil olmaq istədikdə) bu üç vaxtda sizdən icazə alsınlar: səhər namazından əvvəl, günorta (yatıb dincəlmək, istirahət etmək üçün) paltarınızı çıxartdığınız zaman və gecə namazından sonra. (Bu vaxtlar insan paltarını çıxarda bilər, zövcəsi ilə bir yerdə uzanıb ixtilat edə bilər və i. a.) bu üç vaxt sizin üçün xəlvət vaxtdır (paltarsız ola bilərsiniz). Qalan vaxtlarda bir-birinizin yanına (icazəsiz) girib-çıxmaqda sizə də, onlara da heç bir günah yoxdur. Allah ayələri sizə belə izah edir. Allah (hər şeyi) biləndir, hikmət sahibidir(3) ”!
3

İslam Peyğəmbəri (s) bir çox münafıqlərdən ötrü çoxlu istiğfar edirdi. Ömər dedi:

səh:413

“ .[۱] – ۱əl-Bəqərə” surəsi, 187-ci ayə ;

. [۲] – ۲İzn almaq, icazə istəmək ;

“ . [۳] – ۳Nur” surəsi, 58-ci ayə .

“Ya Rəsulullah (سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ) !Sən onların bağışlanmasını diləsən də, diləməsən də, fərqi yoxdur.” Bu vaxt ayə nazil oldu:

{سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِقِينَ}

“Sən onların bağışlanmasını diləsən də, diləməsən də, fərqi yoxdur. Onsuz da Allah onları bağışlamayacaqdır. Şübhəsiz ki, Allah fasiq qövmü doğru yola yönəltməz(۱)”!

Xəlifənin fikrini onun söylədiyi kəlmələrlə təsdiq etdi.

Həmçinin, əhli-sünnənin hədislərinin məzmununa əsasən Allah, Ömər in istəyi ilə əvvəlcə dilinə gətirib söylədiyi ləfz və cümlələrdə bir çox başqa ayələri də nazil edirdi.

Bu razılıqlar və istəklər hədis, tarix və təfsir kitablarında müxtəlif şəkildə qeyd olunmuşdur (۲). Belə hədislərin çoxluğu və bu fəsildə artıq yer tutduğuna görə biz onlardan bir neçəsinin nümunəsini burada gətirdik.

İbn Həcər Əsqəlani deyir: “Hökmlər barədə Ömərin istəyi və razılığı həddindən artıq çox olmuşdur. Lakin bizim əlimizə gəlib çatan o cümlədən müxtəlif mənbələrdə qeyd olunanlar on dörd yerdədir(۳)”.
(۳)

İbn Həcər Məkki də onların on yeddisini cəm etmişdir(۴).
(۴)

Siyuti deyir: “Alimlərdən bəziləri Ömərin istəklərinin iyirmiye çatdığını bildirmişlər(۵)”.
(۵)

Əsqəlani yenə belə deyir: “Termizi səhih hədisdə Abdullah ibn Ömərdən belə nəql edir: Ömər, qarşıya çıxan hər bir yeni məsələlərdə camaatın ümumi fikri ilə müxalifət edirdi və Allah–

səh:414

“.[۱] –۱əl-Münafiqun” surəsi, 6-cı ayə .

“.[۲] –۲Musnədi Hənbəl”, 1-ci cild, səh. 24 ;

“.[۳] –۳Fəthul-Bari”, 1-ci cild, səh. 423 ;

“.[۴] –۴əs-Səvaiqul-Muhriqə”, səh. 57-58 ;

“.[۵] –۵Tarixul-xuləfa”, səh. 114 ;

Təala da ayə nazil etməklə onun fikrini təsdiqləyirdi”.

Həmçinin bu cümləni də əlavə edir: “Ömərdən nəql olunan “ وَآفَقْتُ رَبِّي» Vafəqtu rəbbi” cümləsinin mənası budur ki, Allah mənimlə razılaşdı və mənim nəzərim əsasında da ayə nazil etdi

«وَأَقْفَنِي رَبِّي» Lakin ədəbə riayət etsin deyə razılığı Allaha deyil, özünə nisbət vermişdir (1)!

Hər halda “Ömər in istəkləri” adı ilə tanınan bu nisbətlərlə, İslam Peyğəmbərinin (s) məqamına xəyanət etmək və nübuvvətlə vəhyin mərhələlərinə sayğısızlıq göstərməklə əvvəldə söylədiyimiz rəva olmayan nisbətlər arasında heç bir fərq yoxdur. Həmçinin bu nisbətlərin heç biri Peyğəmbərin məqamı ilə uyğun gəlmir. Nə o Həzrətin (s) qadın toy məclislərində iştirak etməsi, nə Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması, nə Peyğəmbərin (s) xanəndə qızları həvəsləndirməsi və Ömər in istəyi ilə “istizan” ayəsinin nazil olması, nə Peyğəmbərin (s) öz xanımına rəqs edən naməhrəmlərə baxmasına icazə verməsi məsələsinin doğru olması, nə də “ {وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّئًا} (Ey mö'minlər! Sizə də:) "İbrahimin durduğu yeri (özünüzə) namazgah edin!" - (dedik) (2)” ayəsinin Ömər in istəyi ilə nazil olması...

Çünki bunların hamısının araşdırılması, mövzumuzdan kənardır və ayrıca bir kitaba ehtiyac vardır. Burada təkə “Səhiheyndə” və iki hədis barəsində qeyd olunmuş “Ömər in istəkləri” hədislərini gətiririk və qısa şəkildə də cavablandırırıq.

Üç ayə:

«هَشِيمٌ، عَنْ حَمِيدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ عُمَرُ، وَأَقْفَتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اتَّخَذْنَا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّئًا فَنَزَلَتْ {وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّئًا} وَآيَةُ الْحِجَابِ،

səh:415

“ .[۱] – Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 423 ;

“ .[۲] – Bəqərə” surəsi, 125-ci ayə .

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَمَرْتَ نِسَائِكَ أَنْ يَحْتَجِبْنَ فَإِنَّهُ يُكَلِّمُوهُنَّ الْبُرِّ وَالْفَاجِرُ فَنَزَلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ، وَاجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ فِي الْغَيْرِ عَلَيْهِ، فَقُلْتُ لَهُنَّ: {عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ} فَنَزَلَتْ هَذِهِ آيَةٌ.

Həmid Ənəsdən nəql edir ki, Ömər deyirdi: “Mən Allahla üç mövzuda razılaşmışam: Allahın Peyğəmbərinə (s) ərz etdim ki, Ya Rəsulullah İbrahimin məqamını yaxşı olardı ki, namazgah qərar verərdik”. Bu vaxt “ {وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى} (Ey mö'minlər! Sizə də:) "İbrahimin durduğu yeri (özünüzə) namazgah edin!" - (dedik) (۱)” ayəsi nazil oldu. Biri də hicab ayəsi idi. Ərz etdim: “Ya Rəsulullah! Yaxşı olar ki, xanımlarına əmr edəsən özlərini naməhrəmlərdən örtsünlər. Çünki yaxşı və pis adamlar onlarla söhbət edirlər”. Bu vaxt “hicab ayəsi” nazil oldu.

Peyğəmbərin (s) xanımlarının bir-biri ilə rəqabətinin nəticəsində Peyğəmbərə (s) əziyyət edirdilər. Onlara dedim “ (عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ) ” Əgər o sizi boşasa, ola bilsin ki, Rəbbi sizin əvəzinizə ona sizdən daha yaxşı zövcələr versin (۲).”!bu ayə (həmin kəlmələrlə) nazil oldu (۳).

Bu hədisi Buxari öz səhih adlı kitabında “kitab-səlat” bölümündə (۴)nəql etmişdir. O həmin hədisi qısa bir fərqlə təfsir kitabında gətirmişdir (۵).

Həmin hədis müxtəsər və azacıq fərqlə “Səhihi-Müslim”də də gəlmişdir.

Bu hədisdə Qurani-Kərimdən nazil olan üç ayə Ömər in istəyi və xahişi ilə sənədləşdirilmiş və yazılmışdır:

1. Hicab ayəsi;

səh:416

“ .[1] – 1Bəqərə” surəsi, 125-ci ayə .

“ .[2] – 2ət-Təhrim” surəsi, 5-ci ayə .

“ .[3] – 3Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, hədis: 393-394 ;

“ .[4] – 4Kitabus-səlat”, 1-ci cild, “Ma caə fil-qiblə” bölümü .

“ .[5] – 5Kitabus-səlat”, 6-cı cild, “Bəqərə” surəsinin təfsiri .

2. İbrahim in (ə) məqamının namazgah edilməsi;

“ .3Əsa Rəbbuhu in talləqəkunnə” ayəsi;

Biz bu hədis barədə tək cə “Hicab” ayəsinə aid olan hissəni araşdırmağa başlayacağıq. Hədisin başqa iki hissəsinə və onun doğru və yalan olması barədə hökmü əziz və təhqiqatçı oxucunun öz öhdəsinə qoyacağıq. Çünki hədisin bir hissəsinin zəif olması və büdrəməsi onun digər hissələrinin də dəyərsiz olduğunu bildirir.

[Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması](#)

İşarə

Bu hədisdə Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması bildirilməsə də, bu zəminədə və Ömər in fəzilətləri barədə başqa rəvayətlər nəql olunmuş və bu ayənin mətni yəni,

“ {وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ } Onlardan (Peyğəmbər in zövcələrindən) bir şey soruşduqda, pərdə arxasından soruşun (evlərinə daxil olmayın) (۱)” ayəsi göstərilmişdir (۲).

Ancaq söyləyəcəyimiz dəlillərlə hicab ayəsinin ikinci xəlifənin istəyi və razılığı ilə heç bir əlaqəsi olmadığı aydın olacaq. Məlum olacaqdır ki, bu hədis, ikinci xəlifənin fəzilətləri adı altında onun üçün uydurulmuş və düzəldilmiş saxta hədislərdir.

۱. Hədislərdə olan ziddiyyətlər

Hicab ayəsinin Ömər in istəyi ilə nazil olmasının əsassız və zəif olmasının birinci səbəbi, hədislərin mətnində görülən ziddiyyətlərdir. Çünki:

Aişədən nəql olunan hədisdə belə gəlmişdir ki;

səh:417

“ . [۱] – ۱əl-Əhzab” surəsi, 33-cü ayə .

“ . [۲] – ۲Musnədi-Əhməd”, 1-ci cild, səh. 456; “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 12-ci cild, səh. 57; və “ər-Riyazun-nəzrə; 1-ci cild, səh. 263 ;

«عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَكُلُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ حَيْسًا قَبْلَ أَنْ تُنْزَلَ آيَةُ الْحِجَابِ وَ مَرَّ عُمَرُ فَدَعَاهُ فَأَكَلَ فَأَصَابَتْ يَدَهُ أَصْبَعِي فَقَالَ: حَسُّ لَوْ أَطَاعُ فَيَكُنُّ مَا رَأَيْتُكَ عَيْنٌ فَزَلَّتْ آيَةُ الْحِجَابِ.»

“Hicab ayəsi nazil olmazdan qabaq mən Allahın Rəsulu (s) ilə “hiss (۱)” yeyirdik. Ömər keçirdi. Peyğəmbər (s) onu bizimlə yemək yeməyə dəvət etdi. Yemək yeyərkən Ömər in əli mənim barmağıma dəydi. Dedi:

«Ax! Əgər mən siz qadınların itaətkarı olsaydım və mənim istəklərimə müsbət cavab verilsəydi naməhrəmin gözü sizləri görə bilməzdi ”Aişə deyir: “Bu vaxt hicab ayəsi nazil oldu(۲)”».

Başqa bir hədisdə Urvət ibn Zubeyr hicab ayəsinin müqəddiməsini Aişədən belə nəql edir:

«...عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ قَالَتْ كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ: احْجَبِ نِسَاءَكَ قَالَتْ: فَلَمْ يَفْعَلْ وَكَانَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ يَخْرُجْنَ لَيْلًا إِلَى لَيْلٍ قَبْلَ الْمَنَاصِعِ خَرَجَتْ سُودَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ وَكَانَتْ امْرَأَةً طَوِيلَةً فَرَأَاهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَهُوَ فِي الْمَجْلِسِ فَقَالَ: عُرْفَتِكَ يَا سُودَةَ حَرِصًا عَلَى أَنْ يَنْزَلَ الْحِجَابُ، قَالَتْ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ الْحِجَابِ.»

“Ömər Allahın Rəsuluna (s) deyirdi:

“«نِسَاءَكَ احْجَبِ» - “Qadınlarını naməhrəmlərdən gizlət.” Ancaq Həzrət Peyğəmbər (s) onun sözlərinə qulaq asmırdı. Peyğəmbərin xanımları öz hacətlərini aradan qaldırmaq üçün hər gecə çölə çıxırdılar. Bir gecə Peyğəmbərin xanımı ucaboşlu olan “Sudə” çölə çıxdı. Ömər ibn Xəttab bir neçə nəfərlə oturmuşdu. O Sudəni gördü və

.[١]-١Məxsus bir yemək adıdır .

“.[٢]-٢Nəhcül-bəlağənin şərhı”, İbn Əbil Hədid, 12-ci cild, səh. 58, və “Riyazun-nəzrə”, 1-ci cild, səh. 263; Muhibbud-din Təbəri bu hədisin nəqlindən sonra bel deyir: “Hiss” kəlməsi (kəsrelı və təşdidli sin hərfi) insana qəfil narahatçılıq üz verərkən deyilir. Məsələn: Od insanın əlinə dəyəndə ”.

dedi: “Sudə! Mən səni tanıdım”. Ömərın bu sözləri onun hicab hökmünün nazil olmasına olan çox istəyinin nəticəsi idi. Bu vaxt hicab ayəsi nazil oldu”.

Bu hədis “Səhihi Buxari və Səhihi-Müslimdə” də gəlmişdir(١).

Bu iki hədisdən məlum olur ki, Ömər hicab ayəsinin nazil olması barədə əvvəlcədən xəbərdar idi və ona hazırlığı vardı. Bu ayənin tez nazil olmasını Allahdan çox istəyirdi.

Burada belə bir sual qarşıya çıxır ki, görəsən Ömərın istəyi ilə hicab ayəsi harada nazil olmuşdur? Bəhs etdiyimiz hədisin məzmununa əsasən elə ki, Peyğəmbərə “sənin evinə müxtəlif adamlar gəlirlər. Yaxşı olar ki, xanımlarını örtürəsən!” cümləsini deyərəkən, yoxsa Peyğəmbərın (s) yeməyə dəvəti zamanı əli Aişənin əlinə dəyərkən o cümləni dedikdə? və yaxud bir gecə Sudəni öz hacətini aradan aparmaq üçün çölə çıxdığında Ömərın onu görməsilə və hicab hökmünün tez nazil olmasına olan şiddətli istəyilə Sudəyə “Mən səni tanıdım!” söylədikdə!?

“Ömərın istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması” dastanında müşahidə olunan bu ziddiyyətlər məruf bir məsəli bizim

yadımıza salır. Yaxşı deyiblər “Yalançının hafizəsi olmaz”. Bu məsəlin nümunəsi elə sözü gedən bu hədislərdir.

•Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir

Hicab ayəsinin nazil olması barədə əhli-sünnə məzhəbinin kitablarında və sənədlərində nəql olunmuşdur. Bu hədislər “Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması” hədisini təkzib edir və onun saxta və uydurma olduğunu təsdiqləyir.

Biz, bu barədə tək cə “Səhihi-Buxari”də və “Səhihi-Müslim”də Ənəs ibn Malikdən nəql olunan bir hədisə kifayət edirik:

səh:419

“ . [۱] - Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Hicab ayəsi” bölümü, hədis: 1; həmin mənbə, 1-ci cild, “Xurucun-nisai iləl-bəraz”, hədis: 5886; və “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “İbahətul-xuruci lin-nisai liqəzai hacətul-insan”, hədis: 2170 .

.۱

«أبو مجلز عن أنس رضي الله عنه قال: لما تزوج النبي زينب دخل القوم فطعموا ثم جلسوا يتحدثون فأخذ كأنه يتهيأ للقيام، فلم يقيموا فلما رأى قام من قام من القوم وقعد بقيه القوم وأن النبي جاء ليدخل فإذا القوم جلوس ثم إنهم قاموا فأنطلقوا فأخبرت النبي فجاء حتى دخل فذهبت أدخل فالتقى الحجاب بيني وبينه وأنزل الله تعالى: {يا أيها الذين آمنوا لا تدخلوا بيوت النبي إلا أن يؤذن لكم إلى طعام غير ناظرين إناه ولكن إذا دُعيتم فادخلوا فإذا طعمتم فانتشروا ولا مستأنسين لحديث إن ذلكم كان يؤذي النبي فيستحيي منكم والله

لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا {».

Əbu Məcliz ⁽¹⁾Ənəsdən nəql edir: “Elə ki, Peyğəmbər (s) Cəhəşin qızı Zeynəblə evləndi, camaat həmin münasibətlə Peyğəmbər (s) tərəfindən tərtib olunmuş qonaqlığa gədirdilər. Yemək yedikdən sonra isə oturub öz söhbətlərinə davam edirdilər. Allahın Rəsulu (s) məclisdən durmağa hazırlaşdı ki, camaat da dağılsınlar. Ancaq onlar (bu məsələyə) diqqət etmirdilər. Yenə də öz oturmaqlarına davam edirdilər.

Nəhayət Allahın Rəsulu (s) məclisdən qalxdı. Camaatın bir hissəsi də ayağa durdular və dağıldılar. Ancaq bəziləri hələ də əyləşmişdilər. Peyğəmbər (s) öz mənzilinə qayıtdıqda bəzilərinin hələ də orada oturduqlarını gördü. Nəhayət bir neçə müddətdən sonra hamı çıxıb getdi. Mən də evin boşaldığını Peyğəmbərə (s) xəbər verdim.

Allahın Rəsulu (s) evə gəldi və daxil olmaq istədikdə mən də
səh:420

“ . [1] – Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Əhzab” surəsinin təfsiri, hədis: 4156; həmin mənbə, 8-ci cild, “Kitabul-istizan”, “Hicab ayəsi” bölümü, hədis: 3884 və “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabun-nikah”, “Zivacu Zeynəbi binti Cəhəş” bölümü, hədis: 1428 ;

istədim ki onunla birgə evə daxil olam. Bu vaxt mənim evə girməyimə mane oldu və həmin vaxt Allah-Təala bu ayəni nazil

etdi: ﴿Ey iman gətirənlər! Peyğəmbərin evlərinə sizə yeməyə icazə verilmədən (yeməyə də'vət olunmadan) girib onun bişməsinə gözləməyin. Lakin də'vət olunduqda gedin və (yeməyinizi) yedikdən sonra (orada bir-birinizlə) söhbətə qapılmayıb dağılın. Bu (sizin çox oturmağınız), Peyğəmbərə əziyyət verir, amma o sizdən (bunu sizə deməkdən) utanırdı. Lakin Allah doğru sözdən çəkinməz. Onlardan (Peyğəmbərin zövcələrindən) bir şey soruşduqda, pərdə arxasından soruşun (evlərinə daxil olmayın). Bu həm sizin, həm də onların ürəklərinə daha çox təmizlik bəxş edər. Sizə Allahın Peyğəmbərini incitmək, özündən sonra onun zövcələri ilə evlənmək əsla yaraşmaz. Həqiqətən,, bu, Allah yanında böyük günahdır(۲),(۱)!

Buxari yenə Ənəsdən başqa bir hədisdə belə nəql edir ki; “Həzrət Peyğəmbər (s) Mədinəyə daxil olanda mənim on yaşım var idi. On il də onun kənarında ona xidmət etmək fəxrinə yiyələnmişəm. Hicab ayəsinin nazil olması hadisəsini hamıdan daha artıq bilirəm. Hətta Ubəy ibn Kəəb də bu mövzunu məndən soruşdu. Onda hicab ayəsinin nazil olması hadisəsini (əvvəlki hədisdə söyləndiyi kimi) ona söylədim. Bu ayə Peyğəmbərin zifaf gecəsində nazil olmuşdur(۳)”.

Ənəsin bu sözlərindən belə istifadə etmək olar ki, hicab ayəsinin nazil olmasının nisbəti xəlifənin istəyi ilə Ənəsin vaxtında (۴)baş vermişdir ki, o özü də bu nisbəti təkzib etmiş və

səh:421

“.[۱]-۱əl-Əhzab” surəsi, 53-cü ayə ;

. [۲] –۲Bu hədisi Buxaridən başqa Siyuti “əd-Durrul-Mənsur”da, 5-ci cild, səh. 213-də Əhməd ibn Hənbəldən, Müslimdən, Nasaidən, İbn Cəriridən, İbn Munzirdən, İbn Əbi Hatəmdən, Beyhəqidən nəql etmişdir .

“ .[۳] –۳Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Hicab ayəsi” bölümü .

“ .[۴] –۴Təhzi-but-təhzi” kitabında İbn Həcərin nəqlinə əsasən, Ənəs ibn Malik 93-cü hicri qəməri tarixində vəfat etmişdir .

bunu belə söyləyənlərlə mübarizəyə qalxmışdır. Yoxsa, hədisi nəql etməsinə və hicab ayəsinin nazil olma səbəbinin açıqlanmasına bu qədər ciddi və kəskin cümlələrlə “Mən bu ayənin nazil olma səbəblərini başqalarından daha yaxşı bilirəm. Çünki on il Peyğəmbərin (s) yanında xidmət etmişəm. Hətta özünü Quran ayələrində mütəxəssis sayan Ubəy ibn Kəəb bu ayənin necə nazil olduğunu məndən soruşmuşdur!” deməsinə ehtiyac olmazdı.

Bu müqayisəmizin nəticəsi bundan ibarətdir: Ənəs ibn Malik deyir: “Hicab ayəsi xəlifənin Peyğəmbərə hicabı məsləhət verməsilə və ya yemək yeyərkən əli Aişənin barmağına dəydikdə, ya da gecə vaxtı Sudə xanımı gördükdə və hicab ayəsinin nazil olmasına olan çox istəyi nəticəsində “Sudə, mən səni tanıdım!” deməsi ilə deyil, əksinə Peyğəmbərin (s) Zeynəblə evləndiyi gecəsi nazil olmuşdur”.

[Ayənin siyağı](#)

Ayənin siyağı(۱)

Hicab ayəsinin özündən əvvəl və sonra gələn ayələri də onun nazil olma səbəblərini Ənəs ibn Malikin söylədikləri kimi

təsdiqləyir və bunu bildirir ki; bu ayənin hicaba aid olan axırıncı hissəsi ilə əvvəlinci hissəsi arasında bütöv bir bağlılıq vardır. Bu ayə Peyğəmbərin (s) zifaf gecəsində nazil olmuşdur. Həmin ayədə Peyğəmbərlə onun xanımlarına aid olan bir sıra məsələlər açıqlanmışdır. Möminlərə bir çox əmrlər verilmiş, onların Peyğəmbərlə (s) və onun xanımları ilə necə davranılmasını başa salmışdır. Buyurmuşdur ki;

﴿_Ey iman gətirənlər! Peyğəmbərin evlərinə sizə yeməyə icazə verilmədən (yeməyə də'vət olunmadan) girib onun bişməsini_ səh:422

“. [١] -\Siyaq”- bir ayənin özündən qabaq gələn ayələrə və özündən sonra gələn ayələrə diqqət yetirməklə ayənin mənasını düşünmək deməkdir

_gözləməyin. Lakin də'vət olunduqda gedin və (yeməyinizi) yedikdən sonra (orada bir-birinizlə) söhbətə qapılmayıb dağılın. Bu (sizin çox oturmağınız), Peyğəmbərə əziyyət verir, amma o sizdən (bunu sizə deməkdən) utanırdı. Lakin Allah doğru sözdən çəkinməz. Onlardan (Peyğəmbərin zövcələrindən) bir şey soruşduqda, pərdə arxasından soruşun (evlərinə daxil olmayın).

Bu həm sizin, həm də onların ürəklərinə daha çox təmizlik bəxş edər. Sizə Allahın Peyğəmbərini incitmək, özündən sonra onun zövcələri ilə evlənmək əsla yaraşmaz. Həqiqətən,, bu, Allah yanında böyük günahdır (١)_!Diqqət etdiyiniz kimi, ayənin hicab barədə olan axırıncı hissəsi özündən əvvəl gələn hissəsi ilə tam əlaqəlidir. Bu ayədə Peyğəmbərin (s) məclisində iştirak

etmək barədə əxlaqi məsələlər və öyüdlər qeyd olunmuş, hamısı da Ənəs ibn Malikin sözlərinin təsdiqləmişdir.

Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə

Ömər ibn Xəttabın istəkləri barədə qeyd olunan başqa bir hədis Münafiqə namaz qılınmasının nəhy olunmasıdır. Həzrət Peyğəmbər (s) Abdullahın övladının xahişi ilə onun atası Abdullah ibn Ubəy - məşhur olan münafiqə - namaz qılmaq istəyirdi. Ömər ibn Xəttab, Peyğəmbəri (s) bu namazı qılmaqdan çəkirdi. Ancaq Allahın elçisi (s) onun sözlərinə qulaq asmadı və bilafasilə Ömər bu nəzərini təsdiq etmək üçün Allah-Təala Peyğəmbəri münafiqə namaz qılmasından çəkirdi və bu ayəni nazil etdi:

{وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ}

səh:423

“ .[۱] - ۱۰۱-Əhzab” surəsi, 53-cü ayə ;

Onlardan (münafiqədən) ölənlər üçün heç bir kəsə heç vaxt namaz qılma, qəbrinin başında durma. Çünki onlar Allahı, Onun Peyğəmbərini dandılar və fasiq olaraq öldülər(۱) ”.

Bu barədə nəql olunan hədis budur:

«...عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي لَمَّا تُوُفِّيَ جَاءَهُ إِلَى النَّبِيِّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطِنِي قَمِيصَكَ أَكْفَنُهُ فِيهِ، وَصَلِّ عَلَيَّ، وَاسْتَغْفِرْ لِي، فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ قَمِيصَهُ، وَقَالَ: «إِذَا فَرَعْتَ فَأَذِّنَا» فَلَمَّا فَرَعَ آذَنَهُ فَجَاءَ لِيُصَلِّيَ عَلَيَّ، فَجَذَبَهُ عُمَرُ، فَقَالَ: أَلَيْسَ قَدْ نَهَاكَ اللَّهُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ

الْمُنَافِقِينَ، فَقَالَ: «أَنَا بَيْنَ خَيْرَتَيْنِ قَالَ {أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ فَصَلَّى عَلَيْهِ، فَنَزَلَتْ وَوَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ}».

“Abdullah ibn Ömər deyir: Elə ki, Abdullah ibn Ubəy dünyasını dəyişdi onun övladı Peyğəmbərin (s) yanına gəldi və ərz etdi: “Ya Rəsuləllah köynəyinizi verin atamın cənazəsini onunla kəfən edim və onun namazını da siz qılın, onun bağışlanmasını istəyin.” Allahın Rəsulu (s) köynəyini ona verdi və buyurdu: “Eləki qüsul verib kəfən etdiniz, mənə xəbər verin.” Qüsl və kəfəndən sonra Həzrət Peyğəmbər (s) Abdullahın cənazəsinə namaz qılmağa gəldi. Ömər o Həzrəti (s) arxadan dartaraq çəkdi və dedi: “Allah səni münafiqə namaz qılmaqdan çəkəndirməyibmi?!” Peyğəmbər (s) buyurdu: “Xeyr, əksinə mənə ixtiyar verib və buyurub ki: (Ya Peyğəmbərim!) Onlar (o münafiqlər) üçün istər bağışlanma dilə, istər diləmə; onlar üçün yetmiş dəfə bağışlanma diləsəndə, yenə Allah onları bağışlamayacaq^(۲). Eləki Peyğəmbər (s) Abdullaha namaz qıldı o an bu ayə nazil oldu: Onlardan (münafiqlərdən) ölənlər heç bir kəsə heç vaxt namaz qılma, qəbrinin başında durma^(۳).”

səh:424

“.[۱]–۱ət-Tövbə” surəsi, 84-cü ayə .

“.[۲]–۲ət-Tövbə” surəsi 80-cı ayə .

“.[۳]–۳Səhihi-Buxari”. 2-ci cild, “Kitabul-cənayiz”, “əl-Kəfənu fil-qəmisil-ləzi yəkiffu əvla yəkiffu” bölümü, hədis: 1210; həmin mənbə, 6-cı cild, “ət-Tövbə” surəsinin təfsiri, hədis: 4393; həmin mənbə, 7-ci cild, “Kitabul-libas”, “lubsul-qəmis”

bölümü, hədis: 5460; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Fəzailü Ömər ibn Xəttab”, bölümü, hədis: 2400; və “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabu sifatil münafiqin və əhkamuhum”, hədis: 2774 ;

Bu hədis Ömər in özündən nəql olunmuşdur və əvvəlki hədislə fərqi çox azdır. Ömər deyir:

«عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بِنِ سُلُوكِ دَعَى لَهُ رَسُولُ اللَّهِ لِيُصَلِّيَ عَلَيْهِ، فَلَمَّا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ وَثَبْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُصَلِّيَ عَلَيَّ ابْنِ أَبِي وَقَدْ قَالَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا أَعَدَّدَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ...».

“Peyğəmbər (s) Abdullah ibn Ubəyyin cənazəsinə namaz qılmaq istəyəndə mən Peyğəmbərin yanına getdim və dedim: “Filan və filan gün belə-belə sözləri söyləyən Ubəyyin oğlunamı namaz qılırsan? Onun münafiqcəsinə söylədiyi sözləri Peyğəmbər üçün saydım. Allahın Rəsulu (s) gülümsədi və dedi: “Ömər keç kənara.” Mən çox israr etdiyim üçün Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mən bu barədə ixtiyar sahibiyəm və namaz qılmağı seçdim. Əgər yetmiş dəfə istiğfar etməklə onun günahlarının bağışlana biləcəyini bilsəm, ondan daha artıq da qeyd edərdəm.” Ömər deyir: “Allahın Rəsulu Abdullah ibn Ubəyyə namaz qıldı və qayıtdı. Çox keçmədi ki, “Tövbə” surəsindən bu iki ayə nazil oldu:

{وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّا تَأْتِيكَ بِهِ...} {وَهُمْ فَاسِقُونَ}

Ömər deyir: “_Sonralar Peyğəmbərə (s) etdiyim öz hərəkətlərimə təəccüb elədim. Bir hal daki, Allah və onun Rəsulu hər şeyi hamıdan yaxşı biləndirlər(1)”._”.

Bu iki hədisdən belə başa düşülür:

1. Allahın Rəsulu (s) münafiq olan Abdullah ibn Ubəyyin

səh:425

“ . [1] –\Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-cənayiz”, 83-cü bölüm, “Ma yəkrəhu minəs-səlati ələl-münafiqin”, hədis: 1300 ;

cənazəsinə namaz qılmış və Ömər ibn Xəttab demişdir ki; “Sənə münafiqə namaz qılmaq qadağandır”.

2. Həzrət Peyğəmbərin (s) Ömərə verdiyi cavab bu oldu ki; “Allah məni münafiqin günahlarını bağışlandırmaqda ixtiyar sahibi etdiyi üçün mən də onun müsbət tərəfini seçdim”.

Lakin aşağıda gətirəcəyimiz dəlillər vasitəsi ilə bu hədisin yalan və qondarma olduğu aydın və məlum olur.

3. Ağıl bu hədisi rədd edir. Çünki bu hədisin məzmununu qəbul etməklə gərək adi bir şəxsin İlahi hökm və qanunlarına Peyğəmbərdən (s) daha artıq şəkildə məlumata malik olmasına etiqad bağlasın. İlahi qanunların sirlərinə və dini göstərişlərin fəsada qarşı və məsləhətə uyğun olmalarının hikmətinə Peyğəmbərdən (s) daha artıq agah olsun. Necə ki, bu hədisin məzmunu əsasında bu şəxsin fikrinin Allah tərəfindən təsdiq olunduğunu görürük. Lakin Peyğəmbərin (s) əməli xəta sayılıb və o əməldən çəkindirilmişdir.

Belə halda görəsən məsləhət deyildirmi ki, vəhy Allahın Rəsuluna (s) deyil belə bir şəxsə nazil olsun!?

۲. Bu ayələr Abdullah ibn Ubəyyin ölümündən qabaq nazil olmuşdur. Ayənin siyaqı və nəqli dəlillər bunu göstərir ki وَلَا } , { وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ } ayəsi hicrətin səkkizində və Peyğəmbərin (s) Təbuk muharibəsinə səfəri zamanı nazil olmuşdur. Ancaq Abdullah ibn Ubəy hicrətin doqquzunda dünyadan getmişdir (۱). Buna görə də, bəhs olunan { وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ } { ayəsinin Abdullah ibn Ubəyyin ölümü ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.

۳. Hədisin mətni onun saxta və qondarma olduğuna başqa bir dəlildir:

səh:426

“ [۱] - Mizan” təfsiri, 9-cu cild, səh. 385; “”Loğman” surəsinin təfsiri); müraciət edin !

Birinci: Bu hədisdə gəlmişdir ki, “Elə ki, Allahın Rəsulu (s) Abdullah ibn Ubəyyin cənazəsinə namaz qılmaq istədi Ömər dedi: “Ətusəl-li ələyh?” “Filan və filan sözləri söyləyən Ubəyyin oğluna sən namaz qılırsanmı? Görəsən Allah səni münafiqlərə namaz qılmaqdan çəkəndirməyibmi”?

Hədisin məzmununa görə münafiqə namaz qılınmasının qadağan edilməsi bu hadisədən sonra baş vermişdir və “la təsəl” ayəsi bu söhbətlərdən sonra nazil olmuşdur. Görəsən

Ömər bu iddianı necə edə bilər və bu qadağanı haradan gətirmişdir!?

Əhli-sünnə alimləri bu şübhələrə müxtəlif cavablar vermişlər; o cümlədən Qurtubi deyir: “Bəlkə də bu qadağa Ömər qəlbinə qabaqcadan düşən ilhamlardan biridir⁽¹⁾”.

İkinci: Bu hədisdə Allahın Rəsulunun (s) Ömərə verdiyi cavabda buyurduğu “Allah onlara istiğfar edib etməməkdə mənə ixtiyar vermişdir:

(2) {أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرِ لَهُمْ...}

Hansı ki, çox açıq və aydındır ki, bu ayə istiğfarda ixtiyarın olub-olmaması mənasına deyil, əksinə münafiqlər üçün istiğfarın faydasız olduğu və Allahın da onları heç vaxt bağışlamayacağı mənasındadır. Bu ayə, münafiqlərə ümitsizliyi və məyusluğu çatdırır. Çünki onların haqqında istiğfarın heç bir anlamı və təsiri yoxdur.

Ayədə qeyd olunan yetmiş ədədi də ədədin təyin olması üçün deyildir, əksinə təkid və çoxluq anlamındadır. Yəni, münafiqələrə hər nə qədər dua edib, bağışlanmalarını tələb eləsən də bu əməl faydasız və təsirsizdir. Bu səbəbdən HPEyğəmbərimizin (s) bu

səh:427

“ . [1] – Fəthul-bari”, 8-ci cild, səh. 252; (“Bəraət” surəsinin

təfsiri ,ayəsi ; ﴿أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرِ لَهُمْ﴾

“ . [2] – Bəraət-Tövbə” surəsi, 80-cı ayə ;

ayənin mənasını ixtiyar mənasına yozub “Allah mənə ixtiyar vermişdir” söyləməsi necə mümkündür!?

Ayənin axırcı cümlələri də mənanın ixtiyar mənasına olmadığını təkid və təsdiq edir:

{أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ }

“ _ (Ya Peyğəmbərim!) Onlar (o münafıqlər) üçün istər bağışlanma dilə, istər diləmə; onlar üçün yetmiş dəfə bağışlanma diləsən də, yenə Allah onları bağışlamayacaq. Bu onların Allahı və Onun Peyğəmbərini inkar etmələrinə görədir. Allah fəsiq tayfanı doğru yola yönəltməz(۱) _”!

Deməli,, istiğfar və bağışlanmaq tələbi münafıqlər üçün faydasızdır. Bu dəlil də istiğfarın münafıqlər üçün Peyğəmbərin (s) ixtiyarında olduğunu deyil, əksinə onlar üçün faydasız olduğunu bildirir.

[Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri](#)

“Səhiheyn” kitablarında bu hədisin qeyd olunmasına baxmayaraq əhli-sünnə alimlərinin bir çoxu onu rədd olunmuş hədis kimi tanımışlar.

Qazi Əbu Bəkr Baqilani deyir: “Bu hədis doğru deyildir. Onun mənasını qəbul etmək olmaz və Həzrət Peyğəmbərin (s) {أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ

(۲) {أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ...} ayəsindən ixtiyar mənasını başa düşməsinə də söyləmək yanlışdır (۳)”.

İmamul-Hərəməyn deyir: “Alimlər və hədisçilər, bu hədisi səh:428

“ .[1] – ۱ət-Tövbə” surəsi 80-cı ayə ;

“ .[۲] – ۲ət-Tövbə” surəsi, 80-cı ayə ;

“ . [۳] – ۳Fəthul-bari”, 8-ci cild, səh. 252“) ;Bəraət” surəsinin təfsiri ﴿ اَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ... ﴾ ,ayəsi ;(

doğru saymırlar (۱)” .İmam Qəzali və Davudi də bu hədisi rədd olunmuş hədislərdən saymışlar(۲).

[Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması](#)

Təəssüflər olsun ki, bu yalançı əfsanələrdən bəzisi savadsız insanların zövqlərinə uyğun gəldiyinə görə və onlara şirin və maraqlı olduğu üçün “Peyğəmbərlər dastanı” şəklində nağıl və dastan qoşarların dillərində gəzir, hətta şiə məzhəbinin ön planda olmayan bəzi kitablarında da nəql olunmuşdur. Sözsüz ki, belə kitabların müəlliflərinin məqsədləri doğru və yalın olmasına baxmayaraq, sadəcə nəql olunanları bir yerə toplamaq olmuşdur. Bəzən “Zül-yədəyn” və “Peyğəmbərin səhvi” kimi qondarma dastanlar, bəzi mənbələrdə yerləşdirilib, hətta bu dastanları sübut etmək üçün imamlara istinad verilmişdir. Belə dastanlara sənəd silsilələrinin düzəldiyinin də şahidi oluruq. Bu bəhs geniş olduğu üçün, bu haqda qarşıda gələn münasib yerlərdə söhbət açacağıq.

səh:429

“ . [١] –\Fəthul-Bari”, 8-ci cild, səh. 355; (“La təsəl əla əhədin minhum matə”)

. [٢] –\Həmin mənəbə .

səh:430

Səkkizinci hissə:

İşarə

Xilafət məsələsi Səhiheyn kitablarında

səh:431

səh:432

١

١. Xilafət

«عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ ×»

زَرَعُوا الْفُجُورَ، وَ سَقَوْهُ الْغُرُورَ، وَ حَصَدُوا الثُّبُورَ، لَا يُقَاسُ بِآلِ مُحَمَّدٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدٌ،
وَلَا يُسَوَّى بِهِمْ مَنْ جَرَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ أَبَدًا، هُمْ أَسَاسُ الدِّينِ، وَ عِمَادُ الْيَقِينِ، إِلَيْهِمْ يَفِيءُ
الْغَالِي، وَ بِهِمْ يَلْحَقُ التَّالِي، وَلَهُمْ خَصَائِصُ حَقِّ الْوَلَايَةِ، وَ فِيهِمُ الْوَصِيَّةُ وَ الْوَرَاثَةُ، الْآنَ إِذْ
رَجَعَ الْحَقُّ إِلَى أَهْلِهِ، وَ نُقِلَ إِلَى مُتَّقِلِهِ.

)“Xəvaric ya münafıqlər ya Müaviyənin tərəfdarları və ya başqaları ürəklərində) itaətsizlik (toxumu) əkərək, onu yalan və qəflətlə sulayıb, həlakət biçdilər (١).(Deməli,) bu ümmətdən heç kim Məhəmməd (s) Əhli-beyti ilə müqayisə oluna bilməz və həmişə onların nemət və bəxşisindən (elm və maariflərindən)

bəhrələnlər, onlarla eyni deyildirlər (belə isə, necə özlərini onlardan üstün bilərək, xalqı öz tərəflərinə çağırırlar, hal bu ki,) Məhəmmədin (s) Əhli-beyti dinin əsası və təmali, iman və yəqinliyin dirəyidir. (Çünki onların hidayəti və yol göstərmələri sayəsində İslam dini mövcuddur və Məhəmmədin (s) Əhli-beyti onlardır ki,) Haqq yoldan uzaq düşənlər onlara üz tutar,

səh:433

. [١] – \Dünya və axirət səadətini əldən verdilər. Rəsulullahın (s) Əhli-beyti isə yolunu azmışları doğru yola yönəldir, həlak olmaqdan və bədbəxtlikdən xilas edirlər .

əlacsızlar onlara qoşularlar. İmamətin xüsusiyyətləri (haqq elmlər, ayələr və möcüzələr) onlarda cəm olmuşdur və onların haqqıdır. Onlar barəsində (Allah Rəsulunun) vəsiyyəti və (O hörmətli vücuddan) irs aparmaq sabit olmuşdur. (Onlar hər bir baxımdan o Həzrətə daha yaxın və layiqdirlər. Buna baxmayaraq, ümmətdən bəziləri o böyük şəxsiyyətin vəsiyyətinə əməl etməyərək, onun irsini tapdalmış, yer üzündə fəsad toxumu səpmişlər.) İndi (çünki bundan əvvəl əmirlik və xilafəti qəsb, bu mənəsbə layiqli olanı isə dustaq etmişdilər) haqq öz əhlinə tərəf qayıtmış, tərək etmiş olduğu yerə dönmüşdür(١).

səh:434

“ . [١] – \Nəhcül-Bəlağənin şərh” kitabı, İbn Əbil Hədid, 1-ci cild, səh. 138 (2-ci xütbə) .

•Bəhsin yolu və məqsədi

İşarə

Bəhsin adından məlum olduğu kimi kitabımızın bu hissəsində qeyd edəcəyimiz məsələlər “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarının müxtəlif bölümlərindən əldə olunmuş xilafət mövzusunə aid olan hədislərdir.

Məqsədımız xilafət məsələsini araşdırmaq deyil əksinə bu barədə nəql olunan hədisləri qeyd etməkdir. Başqa sözlə desək bu əsər etiqadi bir kitab deyildir. Biz də bu əsərimizdə xilafət məsələsini tədqiq və təhlil edərək bir qrupun əqidəsini dəlil üzündən sübut edib başqa bir qrupun isə əqidəsinə irad etmirik. Əksinə bizim istəyimiz xilafət məsələsi ilə bir başa əlaqəsi olan və Əhli-sünnənin ən mötəbər saydıqları “Səhiheyn” kitablarında yazılmış olan o hədisləri qeyd etməkdir.

Buna görə də bu hədislərə aid olan tarixi cərəyanları nəql etmək və ya bu mövzu ətrafında geniş və dərin araşdırma işi aparıb, bu bəhsin nöqsanlarını açıqlamaq istəmirik. Buna görə də bu yol bəhsimizdən və mövzumuzdan kənar olduğuna görə ayrıca bir kitaba ehtiyac vardır ki, bu barədə də bir çox kitablar yazılmışdır. Əgər bəzi yerlərdə məsələ qeyd etmiş olsaq bu, sadəcə olaraq hədislərin mənasının və məzmununun izahı və aydın olması üçündür.

səh:435

Xilafət barədə üç sual

Xilafət, müsəlmanlar arasında ən mühüm və əsas sayılan ixtilafli bir məsələdir. Bu ixtilafın yaranma tarixi qısa bir zamana aid deyildir əksinə Həzrət Peyğəmbərimizin (s)

vəfatından və nübuvvət günəşinin batmasından sonra müsəlmanlar arasında baş vermişdir.

Şəhristanı “Miləl və Nihəl” adlı kitabında bu barədə belə deyir:

وَأَعْظَمُ خِلَافٍ بَيْنَ الْأُمَّةِ خِلَافُ الْإِمَامَةِ إِذْ مَا سَلَّ سَيْفٌ فِي الْإِسْلَامِ عَلَى قَاعِدِهِ دِينِيهِ مِثْلُ
مَا سَلَّ عَلَى الْإِمَامَةِ فِي كُلِّ زَمَانٍ...

“İslam ümmətinin arasında ən böyük münaqişə və ixtilaf “İmamət” mövzudur. Bu üzdən İslamın bütün dövrlərində bu münaqişədən başqa heç bir mövzu barədə bu qədər çox qanlar axıdılmamışdır(1)”.
1

Bizim bu ixtilafın necə meydana gəlişinin tarixi ilə işimiz yoxdur. Lakin gələcək hədislərə müqəddimə olsun deyə burada üç məsələni sual şəklində gətiririk:

1. Allah Təaladan (cəllə-cəlaluh) Peyğəmbərimiz Rəsuli-Əkrəm (s) vasitəsi ilə İslam ümmətinə əsas mövzulardan tutmuş kiçik mövzulara kimi dini hökmlərin - qisas, ehtiram, hüquq və əmvalın dəyəri, bir an da olsa naməhrəmə baxmağın hökmü, bir kəlmə belə olsa başqasının qiybətini etmək, və s...-hamısı çatdırılmışdır. Bunların sayı vacib, müstəhəb, məkruh və haram olan məsələlərdə daha çoxdur. Bəs necə ola bilər ki, Allah və onun Rəsulu mühüm olan imamət və xilafət məsələsi barədə heç bir söz deməyiblər?

Əgər əhəmiyyətli və əzəmətli sayılan bu məsələni müsəlmanların öhdəsinə buraxmışlarsa, bəs nəyə görə sadə və xırda məsələlərdə etməmiş və hər xırda mövzuda belə özləri əmr buyurmuşlar?

səh:436

“ . [١] –\Miləlu vən-Nihəl”, səh. 14; (Dördüncü müqəddimə: “Beşinci fəsil”).

Əgər həcdə baş qırmaq və dırnaq tutmaq, yaxud ayaqyoluna aid olan ədəblər və hökmlər, habelə cinsi yaxınlığa və qadınlara aid olan bəzi hökmlər kimi cüzi məsələlərdə Allah-təala və onun Peyğəmbəri bəşəriyyətə lütfkarlıq edib, bu cür hökmləri onlara söyləyirlərsə, xilafət kimi əhəmiyyət kəsb edən əzəmətli bir məsələni bəşəriyyətə söyləməməyi özlərinə necə icazə verə bilərlər!?

Yox əgər deyiblərsə onda bu xəlifə kimdir və hansı sifətlərə malikdir?

⤵ Tarixi əsaslar, Həzrət Peyğəmbərimizin (s) yaşayış tərzini, Qurani-Kərimin ayələrindən və hədislərdən belə başa düşülür ki, camaat Peyğəmbərdən (s) öyrəndikləri əhkam məsələlərindən əlavə Qurani-Kərimin ayələrinin təfsiri və şərhini üçün o Həzrətə müraciət edirdilər. Həmçinin qarşıya gələn məsələlərdə və dünya işlərində də ona müraciət edib suallar soruşurdular. Hətta bəzi vaxtlar öz narahatçılıqlarından və xəstəliklərindən o Həzrətə şikayət edib müalicə üsullarını ondan soruşurdular^(١).

Burada belə bir sual qarşıya çıxır. O da budur ki, Peyğəmbərin (s) iyirmi üç illik nübuvvəti dövründə görəsən heç bir müsəlmanın zəhnindən keçmədimi və ya onun yaxın sirdaşlarının və səhabələrinin heç biri bu məsələyə diqqət etmədimi ki Peyğəmbərdən (s) onun canişini və xəlifəsi barədə sual soruşsunlar? Hansı ki, Qurani-Kərimin verdiyi şəhadətə

əsasən o da bir bəşər olub və başqa bir aləmə köçməlidir və bu ayəni də eşidib oxuyurdular:

səh:437

“ . [۱] – Tibb” kitabında “Sünəni-Termizi”dən və “Səhihi-Müslim”dən 2217 nömrəli hədisdə belə zikr olunmuşdur ki; “Bir kişi Peyğəmbərə (s) ərz etdi: Qardaşım ishala mübtəla olub. Həzrət (s) əmr etdi ki, bal yesin. İkinci dəfə müraciət etdikdə ərz etdi ki, xəstəliyi sağalmayıb. O həzrət (s) bal yeməsini tövsiyə etdi. Üçüncü dəfə yenə o kişi müraciət etdikdə O həzrət (s) həmin nüsxəni əmr etdi və o müalicə olundu.” Bu hədis qısa bir fərqlə “Səhihi-Buxari”nin 7-ci cildində “Kitabut-tibb” bölümündə zikr olunmuşdur .

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ} {أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ}

“(Ya Peyğəmbər!) Şübhəsiz ki, sən də öləcəksən, onlar da öləcəklər! 1 Əgər o, ölsə və ya öldürülsə, siz gerimi dönəcəksiniz? (Dininizdən dönəcək və ya döyüşdən qaçacaqsınız?)(۱) ”

Başqa bir tərəfdən onlar bilirdilər ki, xilafət və canişinlik məsələsi onların bu dünyalarının gələcəklərinin və axirət dünyalarının aqibətilə əlaqəsi vardır və bu məsələ nübuvvət məsələsi kimi onlara dərin və tam təsiri vardır.

Bu məsələlərə diqqət yetirməklə görəsən bu iyirmi üç il sürən nübuvvət dövründə Rəsuli-Əkrəmdən (s) bir nəfər də olsun tapılmadı ki, canişinlik məsələsi barədə o həzrətdən sual soruşsun?

Allah-Təala öz peyğəmbərinə vəsiyyət etməsi barədə, belə əmr edir:

{كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ}.

“_Sizin hər birinizi ölüm haqlayan zaman qoyub gedəcəyiniz maldan valideynlərinizə, yaxın qohumlarınıza verilməsi üçün ədalət üzrə vəsiyyət etməyiniz zəruridir. Müttəqilərə (bu) vacibdir.”³ (۲)_Həzrət Peyğəmbər (s) özü bu məsələni açıqlamışdır:

مَا حَقَّ إِمْرِي مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ بَيْتَ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتَهُ مَكْتَبَةً عِنْدَهُ

“Müsəlman kişinin ən mühüm vəzifəsi budur ki, onun vəsiyyətnaməsi yanında olmamış iki gecə ardıcıl çox yuxulamasın(۳)”.

səh:438

“ . [۲] - ۱Ali-İmran” surəsi, 144-cü ayə .

“ . [۳] - ۲əl-Bəqərə” surəsi, 180-cı ayə .

“ . [۴] - ۳Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-vəsaya”, hədis: 2587; “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-vəsiyyə”, “Sünəni Əbi Davud”, “Sünəni-Nəsai”, “Sünəni İbn Macə”, Darəmi”, və “Termizi”, “Kitabul vəsiyyə”də və “Müsnədi-Əhməd”, 2-ci cild, səh. 2, 4, 57, 80 ;

Abdullah ibn Ömər deyir: “Həzrət Peyğəmbərdən (s) vəsiyyət haqqında söylədiklərini eşitdikdən sonra hətta bir gecə də olsun vəsiyyətnaməsiz gecəni yatmırdıq(1).”

Baxmayaraq ki, Quran bu məsələ barədə öz ciddi sözünü söyləmiş, Peyğəmbər (s) də bu qədər təkid və tövsiyələrini bildirmişdir, necə ola bilər ki bunların hamısının qarşısında hamıdan daha çox vəsiyyət etməsinə ehtiyacı olan Peyğəmbərin özünə növbə yetişdikdə o, bu məsələyə səhlənkər yanaşmış və əmrə tabe olmamışdır? Bunu ağıl necə qəbul edir? Buna görə də Peyğəmbərin (s) özündən sonra qoyduğu sərvətini idarə edə bilənə ehtiyacı olduğu halda, onun yetimlərinə sahib çıxma bilənə və sərpərəstə ehtiyac duyulduğu halda, ağıl və vicdan bunu necə qəbul edə bilər ki, onlar bu qədər sərvəti, özlərindən sonra qoyduqları qayda-qanunları, məzhəbi proqramları, bütün dünyadan ibarət olan öz yetimlərini öz başına buraxsınlar? Bu qədər çox əhəmiyyət kəsb edən bu məsələni uzaqgörən və dərin təfəkkürlü insanlardan gizlətsinlər!?

Vicdanı və ağılı kənara qoysaq, tarixi baxımdan sübut olunmuşdur ki, Həzrət Peyğəmbər (s) xırda və sadə məsələlərdə məsələni: qoşuna başçı təyin etməsi kimi, bir neçə nəfəri baş verəcək hadisələrdə biri digərindən sonra birbaşa həmin postu və məqamı öz öhdəsinə götürməsinə əmr etmişdir.

Yenə də sağlam dəlillər əsasında sübut olunmuşdur ki, Həzrət Rəsul (s) özünün qüsl edilib dəfn olunmasını və borclarının qaytarılmasını Həzrət Əliyə (ə) vəsiyyət etmişdir və bu xırda məsələlər onun nəzərindən qaçmamışdır.

Bəs necə ola bilər ki, bu qədər əhəmiyyətli olan xilafət və canişinlik məsələsi o həzrətin yadından çıxsın!?

Bu sualların cavabı şiə məzhəbinin və onun rəhbərlərinin

səh:439

“ .[۱] – Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-Vəsiyyə .”

baxımından o qədər açıq və aydındır ki, kiçik bir bəhsə və sübuta belə ehtiyac yoxdur. Çünki şiə məzhəbinin əqidəsi budur ki, Peyğəmbərin (s) dövründə mühüm olan bu məsələ barədə nə camaat susmuş, nə də Allah və onun Rəsulu (s) bu mövzunu açıqlamaqdan imtina etmişdir. Əksinə Həzrət Peyğəmbərimiz (s) peyğəmbərliyini elan etməsinə əmr olduğu gündən xilafət və canişinlik məsələsini açıqlamasına və camaata çatdırmasına əmr olunmuşdur. O da bu mühüm məsələdə heç bir kəsə sual və şübhə yeri qoymamışdır. Hətta müxtəlif yerlərdə cürbəcür mövzularda xilafət və canişinlik məsələsini hamıya eşitdirmiş, özündən sonra bu məqama layiq olacaq şəxsləri tanıtdırmışdır. Biz onların bir neçə nümunəsini burada qeyd edirik:

Besətin əvvəllərində “ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} ƏN YAXŞIN QOHUMLARINı QORXUT (۱) _ !ayəsi nazil olarkən Həzrət Peyğəmbər (s) Qureyşin böyüklərini və öz əmilərini evinə dəvət etdi. Yemək yedikdən sonra söhbət edib vəhy və nübuvvət mövzusunu açıqlamaq istəyirdi. Ancaq Əbuləhəb o Həzrətin söhbətinə mane oldu. Lakin ikinci məclisdə Allahın Rəsulu (s) başqalarına möhlət vermədən özü söhbətə başladı. Söhbət əsnasında vəhy və İlahi tərəfdən peyğəmbərliyə seçildiyini, o cümlədən Əmirəl-möminin Əlinin (ə) də xəlifəsi

və canişini olduğunu bildirdi. Bu söhbətdən açıqlanarkən məclisdə iştirak edənlər tərəfindən gülünc və məsxərə ilə qarşılandı. Məclisdə iştirak edənlər gülə-gülə “özünün nübuvvətini qəbul etmirik hələ canişinini də bizə tanıtırdır” deyərək Peyğəmbəri (s) ələ salırdılar^(۲).

Ya da axırcı həcc səfərindən qayıtdıqda Cöhfənin isti və

səh:440

“ .[۱] – ۱əş-Şüəra” surəsi, 214-cü ayə

“ .[۲] – ۲Kamilu İbn Əsir”, 2-ci cild, səh. 42 (Zikru əmərə-lahu təala nəbiyyəhu biizhari dəvətih); “Tarixi-Təbəri”, “Hicrətin üçüncü ilinin hadisəsi .”

yandırıcı “Qədir Xum” adlı çöllüyündə bütün hacılara dayanmaq əmrini verdi. Öndə gedənlər o həzrətin yanına qayıtdılar. Geridə qalanlar da özlərini ona yetirdilər. Sonra o qədər cəmiyyətin içində Əlini (ə) tanıtırdı və مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا مَنِ عَلِيٌّ مَوْلَاهُ “Mən, hər kəsin ağasıyamsa, Əli də onun ağasıdır” deyə buyurdu.

Ya da ömrünün axır anlarını yaşayarkən, ölüm təri onun mübarək alında muncuq kimi düzöldükdə yenə də Peyğəmbər (s) bu mühüm məsələni unutmamışdı. Gətirdiyi dinin və qayda qanunların gələcəyini fikrindən qaçırmamış və bu qədər əzab-əziyyətə dözdükdən sonra ümmətinin hidayəti üçün onların aqibətini öz gözləri önündə canlandırırdı. Buna görə də əmr etdi ki, “sizə mühüm bir məsələni yazmağım üçün qələm və kağız gətirin ki məndən sonra heç vaxt azmayasınız”

Bəzən minbərdə belə buyurardı:

إِنِّي مُخْلِفٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي مَا إِن تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا

“Həqiqətən, mən sizin aranızda iki ağır yük qoyuram. Onlardan biri Allahın kitabı (Quran), digəri isə mənim itrətim (Əhli-beytim)dir. Əgər onların hər ikisindən yapışsanız heç vaxt yolunuzdan azmazsınız”.

Hər vaxt, özündən sonra olan xəlifə və canişinlərinin adları ilə nişanələrini tanıtdırırdıqda onların sayını da açıqlayırdı:

“مَنْ دَانَ خَلْفَاءَ بَعْدِي إِثْنَا عَشَرَ” Məndən sonra on iki xəlifə olacaqdır.”

Bəzən də onun canişinləri barədə nazil olmuş ayələri camaata oxuyaraq belə buyurardı:

يَا عَلِيُّ أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلِهِ هَارُونُ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

“Ya Əli! Sən mənə nisbətdə Harunun Musaya olan nisbəti kimisən.”

Bəzən də özündən sonra İslamda baş verəcək dəyişiklərdən və təhriflərdən danışaraq öz dərin təəssüflərini bildirərdi. Əslində, bütün bu təhriflərin bünövrəsini və əsasını təşkil

səh:441

edən də məhz xilafət məsələsi idi.

On dörd əsr boyu mümkün olan qədəri hökumətlər var gücləri ilə çalışmışlar ki, həqiqəti örtbasdır edib bu məsələyə başqa bir

don geyindirsinlər. Lakin eyni halda şianın əqidəsilə uyğun gələn, “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında öz əksini tapmış bu hədisləri və həqiqətləri ələ gətirmək olar.

İndi isə kitabın bu hissəsində Həzrət Peyğəmbərimizin (s) “Səhiheyin” kitablarında nəql olunmuş pak və ismət sahibi olan Əhli-beytinin (səlamullahi ələyhim əcməin) barəsində buyurduğu hədisləri burada gətirərək, bu iki kitabda qeyd olunan hədislərin məzmunu əsasında xəlifələrlə sizləri tanış edirik.

səh:442

• Səhiheyində Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri

“Təthir” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi

...قَالَتْ عَائِشَةُ: خَرَجَ النَّبِيُّ | غَدَاهُ وَ عَلَيْهِ مَرَطٌ مَرَحَلٌ مِنْ شَعْرٍ أَسْوَدَ، فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ فَادْخَلَهُ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَدَخَلَ مَعَهُ ثُمَّ جَاءَتِ فَاطِمَةُ فَادْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيُّ فَادْخَلَهُ ثُمَّ قَالَ: {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}.

“Aişə deyir: Allahın Rəsulu (s) sübh çağы evdən çıxdı. Qara sapdan naxışları olan əbası çiynində idi. Bu vaxt Həsən ibn Əli (ə) onun yanına gəldi. Həzrəti Rəsul (s) Həsəni əbasının arasına saldı. Sonra Hüseyin (ə) gəlib əbanın arasına girdi. Ondan sonra Fatimə (səlamullahi ələyha) gəldi və o da əbanın arasına daxil oldu. Daha sonra isə Əli (ə) da gəldi Rəsuli-Əkrəm (s) onu da əbanın arasına daxil etdi. Bu vaxt bu ayə nazil oldu: ﴿Ey Əhli-beyt! Allah sizdən bütün çirkinliyi (günahı) yox etmək və sizi tərtemiz (pak) etmək istər(۲) (۱)!

Bu hədisi “Səhihi-Müslim” kitabından nəql etməyimizə baxmayaraq, o cümlədən əhli-sünnənin başqa hədis və təfsir kitablarında da çoxlu qeyd olunmuşdur. Bu ayənin Rəsuli-

səh:443

“ .[۱] – ۱əl-Əhzab” surəsi, 33-cü ayə ;

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzailu Əhli-beytin-Nəbiyy (s) ”, hədis: 2424 ;

Əkrəm (s) və onun Əhli-beyti (səlamullahi ələyhim əcməin) barədə nazil olmasına şübhə də yoxdur. Biz “İslam Peyğəmbəri ayələrdə və hədislərdə” adlı bəhsimizdə həmin ayənin zilində bəzi sənədlərə işarə etmişik. Qeyd etmişdik ki, bu mübarək ayə, Əhli-beytin (səlamullahi ələyhim əcməin) hər növ günahdan və bütün çirkinlikdən pak olmalarına zəmanət vermişdir. Onları hər növ kiçik və böyük günahlardan -hansı ki, Quranda onu “rics” adlandırılmışdır- təmiz və pakizə tanıtdırmışdır.

Həmçinin Əhli-beytin (səlamullahi ələyhim əcməin) səhv və xəta üzündən günah etmədiyinə dəlalət edən bu ayəni də qeyd etmişdik. Çünki səhv və xəta əzab və təklifin hökmünü ardan qaldırırsa da zati çirkinliyin, ricsin, haramın qoyduğu əsəri və pisliyi aradan apara bilmir(۱).

“ .۲Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi

...عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَمَرَ مَعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ سَعْدًا فَقَالَ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسُبَّ أَبَا التَّرَابِ؟ فَقَالَ: أُمَّمَا ذَكَرْتُ ثَلَاثًا قَالَهُنَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ فَلَنْ أَسْبَهُ فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ، فَقَالَ عَلِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! خَلَّفْتَنِي مَعَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ: أَمَا تَرْضَى

أَنَّ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزَلِهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبُوَّةَ بَعْدِي. وَسَمِعْتَهُ يَقُولُ يَوْمَ خَيْرٍ:
لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَالَ: فَتَطَاوَلْنَا لَهَا فَقَالَ: أَدْعُوا
لِي عَلِيًّا فَأَتَى بِهِ أَرْمَدُ، فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ وَدَفَعَ الرَّايَةَ إِلَيْهِ فَفَتَحَ اللَّهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَكَمَا نَزَلَتْ هَذِهِ
الآيَةُ: {فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ} دَعَا رَسُولُ اللَّهِ عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَ
حَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي.

Müslim öz sənədi ilə Amir ibn Səd ibn Əbi Vəqqasdan, o da atası Səddən nəql edir ki, Müaviyə ibn Əbi Süfyan ona dedi: “Əbu Turabı söyməməyinə nə mane olur? Səd ibn Vəqqas

səh:444

. [1] - Müraciət et: həmin kitabın “İslam Peyğəmbəri Quranda və hədislərdə” adlı bölümündə .

Müaviyənin cavabında dedi: Rəsuli-Əkrəm (s) onun barəsində üç fəzilət açıqlamışdır. Hər dəfə bu fəzilətlər mənim yadıma düşdükdə onu söylə bilmirəm. Əgər bu fəzilətlərdən biri məndə olsaydı qırmızı tüklü dəvələrdən qat-qat üstün olardı. O üç fəzilət bunlardır:

-Müharibələrin birində Allahın Rəsulu (s) Əlini öz canişini seçdi. Əli ərz etdi: Ya Rəsulullah məni qadınların və uşaqların yanında qoyursan? Özüm eşitdim ki, Həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurdu: Ya Əli! Mənə nisbət Harunun Musaya olan nisbəti kimi olmağa razı deyilsənmi? Hansı ki, sən peyğəmbər deyilsən. Çünki məndən sonra nübuvvət və peyğəmbərlik yoxdur.

–Xeybər döyüşündə Rəsuli-Əkrəmdən (s) eşitdim ki belə buyurdu: “Sabah bayrağı elə bir kəsin əlinə verəcəm ki, Allahı və onun Rəsulunu çox sevir və Allah və onun Rəsulu da onu çox sevirlər.” Səd əlavə etdi: Müaviyə, bu vaxt belə dedi: Hamımız arzu edirdik ki Peyğəmbər (s) o bayrağı bizim əlimizə versin. Lakin Allahın Rəsulu buyurdu ki; “Əlini mənim yanıma çağırın.” Əlini gözləri möhkəm ağrıdığı halda gətirdilər. Peyğəmbər (s) ağızının suyundan onun gözlərinin üstünə sürtdü və bayrağı onun əlinə verdi. Allah-Təala da onun əli ilə müsəlmanlara qələbə nəsib etdi”.

–Peyğəmbərdən Əli barəsində eşitdiyim başqa fəzilət isə bu idi: (Ya Peyğəmbər! de: Gəlin biz də oğlanlarımızı, siz də oğlanlarımızı; biz də qadınlarımızı, siz də qadınlarımızı; biz də özümüzü, siz də özünüzü (bura) çağırmaq!) (۱) ayəsi nazil olduqda Peyğəmbər (s) Əlini, Fatiməni, Həsəni və Hüseyini çağırdı və buyurdu: “İlahi! Bunlar mənim Əhli-beytimdirlər(۲)”.

səh:445

“ . [۱] – ۱Ali-İmran” surəsi, 61-ci ayə

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzailu Əli ibn Əbi Talib” bölümü, hədis: 2404-2407 ;

“ .۳Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi

...يَزِيدُ بْنُ حَيَّانٍ قَالَ: انْطَلَقْتُ أَنَا وَ حَصِينُ بْنُ سَبْرَةَ وَ عُمَرُ بْنُ مُسْلِمٍ إِلَى زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ، فَلَمَّا جَلَسْنَا إِلَيْهِ قَالَ لَهُ حَصِينُ: يَا زَيْدُ لَقَدْ لَقَيْتَ خَيْرًا كَثِيرًا، رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ، وَ سَمِعْتَ حَدِيثَهُ،

وَ غَزَوْتَ مَعَهُ، وَ صَلَّيْتَ خَلْفَهُ، لَقَدْ لَقَيْتَ يَا زَيْدٌ خَيْرًا كَثِيرًا حَدَّثْنَا يَا زَيْدٌ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ، قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي وَاللَّهِ! لَقَدْ كَبُرَ سُنِّي وَ قَدِمُ عَهْدِي، وَ نَسِيتُ بَعْضَ الَّذِي أَعَى مِنْ رَسُولِ اللَّهِ، فَمَا حَدَّثْتَكُمْ فَأَقْبَلُوهُ وَ مَا لَا تُكَلِّفُونِيهِ.

ثُمَّ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى خَمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةَ، فَحَمَدَ اللَّهُ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ، وَ وَعَظَ وَ ذَكَرَ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ، أَلَا يَا أَيُّهَا النَّاسُ! فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأَجِيبُ وَ أَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ: أَوْلَهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَ النَّوْرُ، فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَ السِّتْمَسْكُوا بِهِ، فَحَثَّ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ رَغَبُضَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: وَ أَهْلَ بَيْتِي أَذْكَرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أَذْكَرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أَذْكَرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي ثَلَاثًا، فَقَالَ: لَهُ حَصِينٌ: وَ مَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ يَا زَيْدٌ؟ أَلَيْسَ نَسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، قَالَ: نَسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ لَكِنَّ أَهْلَ بَيْتِهِ مِنْ حُرِّمِ الصَّدَقَةِ بَعْدَهُ، قَالَ: وَ مَنْ هُمْ؟ قَالَ: هُمْ آلُ عَلِيٍّ، وَ آلُ عَقِيلٍ، وَ آلُ جَعْفَرٍ، وَ آلُ عَبَّاسٍ. قَالَ: كُلُّ هَؤُلَاءِ حُرِّمُوا الصَّدَقَةَ، قَالَ: نَعَمْ.

Yəzid ibn Həyyan deyir: “Mən və Həsin ibn Sirə və Ömər ibn Müslim Zeyd ibn Ərqəmin yanına getdik. Onun məclisində əyləşdik. Həsin dedi: Ya Zeyd, sən bir çox xeyirli şeylərə nail olmuşsan. Çünki Həzrət Peyğəmbərin (s) xidmətində olub onu görmüşən və onun buyurduqlarını eşidib onunla birgə döyüşlərdə iştirak etmişən. O həzrətin (s) arxasında namaz da qılmışsan. Sən yaşadığın bu dövrdə bu qədər gözəl günlər görmüşən. Həzrət Peyğəmbərdən (s) eşitdiklərimdən bizə də nəql et.” Zeyd ib Ərqəm dedi: “Qardaş oğlu! Mən qocalmışam və ömrümü başa vurmuşam. Peyğəmbərin buyurduqlarından bir hissəsini unutmuşam. Söylədiklərimi qəbul edin və sükut etdiyim yerdə məni sıxışdırmayın”. Sonra Zeyd ibn Ərqəm dedi: “Bir gün Allahın Rəsulu (s) Məkkə və Mədinə arasında “Xum”

adlı çöllükdə ayağa qalxdı. Allah-Təalaya həmd və sənalar söylədikdən sonra camaata moizə və nəsihət etməyə başladı:

“Camaat! Mən də sizin kimi bir bəşərəm. Ölüm mələyi mənim də sorağıma gələcək və mən də dünyamı dəyişəcəm. İndi sizin aranızda iki ağır əmanəti yadigar olaraq qoyuram: Biri insanları hidayət edən və bəşərin səadət yolunu göstərən Allahın kitabı Qurandır. Allahın kitabına əhəmiyyət verin və ondan bəhrələnin.... Digəri isə mənim Əhli-beytimdir. Mənim Əhli-beytimə (hörmətsizlik etsəniz) Allahdan qorxun.” Bu cümləni üç dəfə təkrar etdi!

Zeyd dedi: Bəli, Peyğəmbərin xanımları da onun Əhli-beytindən sayılır. Ancaq hədisdə tövsiyə və sifariş olunan Əhli-beyt deyillər, əksinə Peyğəmbərin (s) Əhli-beytdən məqsədi sədəqə onlara haram olan kəslərdir.” Həsin soruşdu: “Sədəqə onlara haram olan kəslər kimlərdir?” Zeyd cavab verdi: “Əlinin övladları, Əqilin övladları, Cəfərin övladları və Abbasın övladları.” Həsin soruşdu: Bunların hamısına sədəqə haramdırmı? Zeyd cavab verdi: “Bəli(۱).”

Bu hədisi Müslim öz “səhih”ində bir çox sənədlərlə nəql etmişdir. Ancaq təəssüflər olsun ki, “Qədir-Xum”a aid olan axır hissəsini nəql etməmişdir. “Qədir Xum” hədisinin yüzlərcə ravisi vardır. O cümlədən Zeyd ibn Ərqəm belə deyir: “Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Hər kimin mövlası və ağası mənəmsə, Əli də onun ağasıdır. İlahi! Onu sevənləri sev, düşmənçilik edənlərlə düşmən ol(۲).”

Bununla belə, Zeyd ibn Ərqəm bu hədisin əsl mənasında

“ . [١] –\Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”,
“Fəzailu-Əli” (ə) , hədis: 2408 ;
. [٢] –\Hakim “Müstədrək”in 3-cü cildinin 533-cü səhifəsində
“Zikru-Zeyd ibn Ərqəm” və Əhməd ibn Hənbəl “Müsnəd” adlı
kitabının 4-cü cildində, “Zeyd ibn Ərqəm”in hədisində 372-ci
səhifədə bu hədisi Zeyd ibn Ərqəmdən nəql etmişlər .

dəyişiklik edərək öz şəxsi fikrini irəli sürmüş və Əqilin, Cəfərin
və Abbasın övladlarını da Əhli-beytdən saymışdır. Halbuki
“Təthir” və “Mübahilə” ayəsinin şərhində qeyd olunmuş
keçmiş iki hədisin məzmununa əsasən Peyğəmbərin
(əsəlləllahuləyhi və alihi və səlləm) özü Əhli-beytin kim
olduğunu açıqlamış, Zeyd ibn Ərqəm kimilərinin fikir irəli
sürmələrinə yer qoymamışdır.

Güclü təəssübkeşlik

“Qədir-Xum” və “Səqəleyn” hədisinin mövzusu mühüm bir
hadisə olduğundan əhli-sünnə kitablarında və sənədlərində
geniş şəkildə qeyd olunmuşdur (١).Əhli-sünnə alimləri bu
barədə yüzlərcə hədis, tarix və təfsir kitabları yazmış və sayı
ondan yuxarı olan sənədlərdə qeyd etmişlər. Ancaq bu kitabın
keçmiş səhifələrində dediyimiz kimi, təəssüflər olsun ki,
“Səhiheyin” kitablarının müəllifləri təəssübləri üzündən Əmirəl
möminin Əlinin (ə) mühüm və əsaslı olan
fəzilətlərini ,ocümlədən haqqında söhbət etdiyimiz hədisi qeyd
etməmişlər. “Səhihi-Müslim” kitabında “Qədir Xum” kimi
tarixi hadisədən tək-cə bir hissəsi naqis və təhrif olunmuş
surətdə qeyd olunmuşdur.

Yaxşı olar ki, bu hissədə Əbu Hamid Qəzalinin “Qədir-Xum” mövzusunda söylədiyi sözləri burada yada salaq:

“Alimlərin əksəriyyəti Həzrət Peyğəmbərin (s) müsəlman cəmiyyətinin içində buyurduğu “*مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ*» Mən hər kəsin ağasıyamsa, Əli də onun ağasıdır” kəlamını nəql etmişlər. Həmçinin qeyd etmişlər ki, Ömər Peyğəmbərin (s) bu xütbəsindən sonra belə dedi:

«*بَخَّ بَخٌّ لَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ: أَصْبَحْتَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَاءِ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ*»

səh:448

. [١] – Yazıçı, Qum şəhərində ərəb dilində çap olunmuş “Əlhadi” adlı jurnalın ikinci nömrəsində bu hədisi əhli-sünnənin iyirmi üç hədis və tarix kitablarından dəqiq ünvanları və müəlliflərinin adı ilə bir yerdə zikr etmişdir .

“Mübarək olsun, mübarək olsun sənə ya Əmirəlmöminin! Sən mənim və bütün mömin və möminələrin ağası oldun”.

Bu sözün mənası Əlinin (ə) hakimiyyətinə təslim və razı olmaq deməkdir. Ancaq sonralar hakimiyyətə olan meylik, xilafətin bayrağını daşımağa olan istək onun nəfsinə qələbə çaldı. Qoşuna sərkərdəlik etmək və fəthlər, onları nəfslərinə tabr etdi. Bu yolla İslamdan əvvəlki dövrə qayıtdılar və bu əhdi-peymanları unudaraq ucuz qiymətə satdılar(١)”.
1

• Rəsuli-Əkrəm (s) Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıdırıb

Əhli-sünnə kitablarında nəql olunan çoxlu rəvayətlərin məzmununa əsasən Həzrət Peyğəmbər (s) müsəlmanlara əmr etmişdir ki, ona salam və salavat göndərdikdə övladlarına da onunla birgə salam söyləsinlər. Nübüvvət məqamına hörmət bəslədikdə Peyğəmbərin (s) övladlarına da hörmət bəsləsinlər. Onunla övladları arasında ayrılıq və fasilə salmasınlar. “Səhiheyin” kitablarından bir neçə hədisi burada gətiririk:

.۱

... حَدَّثَنَا الْحَكَمُ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنَ أَبِي لَيْلَى قَالَ: لَقِينِي كَعْبُ بْنُ عَجْرَةَ فَقَالَ: أَلَا أُهْدَى لَكَ هَدِيَّةٌ؟ إِنَّ النَّبِيَّ | خَرَجَ عَلَيْنَا. فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Həkəm Əbdur-Rəhman ibn Əbi Leylidən nəql olur ki; “ Kəəb ibn Ucrə məni görüb dedi: İstəyirsən sənə bir töhfə və hədiyyə bağışlayım? O töhfə budur: Bir gün Allahın Rəsulu (s) bizim yanımıza gəldi. Mən soruşdum ki, “Ya Rəsulullah! Sizə necə salam verməyi bilirik, sizə necə salam və səlavat göndərəcəyimizi

səh:449

“ .[۱] - ۱Sirrul-aləmin”, (Nəcəf çapı), səh. 21, “Fi məqalətir-rabiə fi tərbiyətil-xilafə” bölümü ;

bizə söyləyin.” Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.
اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

“İlahi! İbrahimin övladlarına salam göndərdiyin kimi Məhəmmədə və onun övladlarına da salam göndər ki, həqiqətən sən həmd və sənaya layiqsən. İlahi! İbrahimin övladlarına bərəkət nazil etdiyin kimi Məhəmmədə və onun övladlarına da salam göndər ki, həqiqətən sən həmd və sənaya layiqsən(1)”.
(1)

۲. Buxari bu hədisin məzmununa oxşar başqa bir hədisi Əbi Səid Xidridən nəql edir(۲).
(۲)

۳.

...عَنْ أَضْبَى مَسْعُودِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ | وَنَحْنُ فِي مَجْلِسِ سَعْدِ بْنِ عِبَادَةَ، قَالَ لَهُ بَشْرُ بْنُ سَعْدٍ: أَمَرَنَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ: فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ حَتَّى تَمَنِينَا أَنَّهُ لَمْ يَسْأَلْهُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَالسَّلَامُ كَمَا عَلَّمْتُمْ.

Müslim də Əbu Məsuddan bu barədə belə nəql etmişdir ki; “Biz Səd ibn İbadənin məclisində idik. Allahın Rəsulu (s) da bu məclisə gəldi. Bişr ibn Səd ərz etdi: Ya Rəsulullah! Allah-Təala sənə salavat göndərməyi bizə əmr edib. Sənə necə salavat göndərək? Əbu Məsud deyir: Allahın Rəsulu (s) elə sükuta daldı ki biz bir an istədik ki, Bişr bu sualı bir də açıqlasın. Bu

səh:450

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabud-dəəvat”, “Əs-sələvatu ələn-Nəbiy” bölümü, hədis: 5996-5997; 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Təfsiru surətil Əhzab”, 10-cu bölüm, hədis: 5419-5420; 4-cü cild, “Kitabul-ənbiya” “Yəzifunən-nəslan” bölümü, hədis: 3090; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat ələn-nəbiy”, hədis: 405-407 ;

“ . [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Əhzab” surəsinin təfsiri, 10-cu bölüm, hədis: 5419-5420 ;

vaxt Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ

“Sizin salam söyləməyiniz öyrəndiyiniz kimidir) (۱)”.Yəni yuxarıda söylənilən qaydada(.

Əhli-sünnənin siyah, məsanid və təfsir kitablarında (۲)sayı ondan çox olan belə hədislər Peyğəmbərin əmri ilə onun adının kənarında Əhli-beytinə də salavatın necə söylənilməsi qeyd olunmuşdur. Bu kitabların ən kamili isə Cəlaləddin Siyutinin yazdığı “əd-Dürrul-Mənsur” adlı təfsir kitabıdır(۳).

Peyğəmbərdən sonra bəziləri həmin illərin siyasətinə görə, O həzrətin ailəsinin (səlamullahi ələyhim əcməcin) fəzilətlərini gizlətməyə məcbur qaldılar. Bu üzdən salavatdan Peyğəmbər övladlarının adları tədricən silindi və təkcə Peyğəmbərin (s) adı ilə qısa – naqis – salavat göndərməklə kifayət etdilər. Baxmayaraq ki, əhli-sünnə alimlərinin gözü qarşısında həmin hədislər yenə də mövcuddur və öz kitablarında bu hədisləri

qeyd edirlər ancaq təəssüflər olsun ki, onlara baxdıqda görürük ki, onlar öz ata-babalarının qoyduğu yolu gedirlər. Öz yazılarında və sözlərində salavat söyləməkdə Peyğəmbərin (s) əmrinə qarşı çıxaraq onunla müxalifət edirlər. Bu hədisin məzmununa itaət etmək əvəzinə, öz ata və babalarının irs qoyduğu bu yoldan itaət edirlər.

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ}

səh:451

“ .[۱] – ۱Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əs-sələvatu ələn-Nəbiyy (s) ” hədis: 405-407 ;

. [۲] – ۲Mütərcim: Sihah və Məsənid əhli-sünnənin mötəbər kitablarına deyilir. Bu barədə kitabın əvvəl səhifələrində bəhs etmişik .

“ .[۳] – ۳Əhzab” surəsinin təfsiri .

Onlara: "Allahın nazil etdiyinə (Qur'ana) tabe olun!" deyildikdə, onlar: "Xeyr, biz atalarımızın getdiyi yolla (ibadət etdiyi dinə) tabe olacağıq!" - deyə cavab verərlər. Bəs Şeytan onları cəhənnəm odunun əzabına çağırırsa necə? (Yenədəmi həmin yolla gedəcəklər?)(۱)_”

♣On iki rəhbər

Əhli-sünnənin kitablarında İslam Peyğəmbərindən (s) on iki xəlifə və Həzrət Mehдинin (əccələllahu fi fərəcih) sifətləri barədə çoxlu rəvayətlər nəql olunmuşdur. Həmin hədislərə görə

əhli-sünnə alimlərinin bəzisi öz kitablarında Həzrət Mehdi (əccələllahu fi fərəcih) barədə xüsusi bir fəsl açmışlar. Bəziləri isə, bu zəminədə ayrıca bir kitab yazmışlar. Biz burada təkcə “Səhiheyin”də qeyd olunmuş hədisləri nəql edirik.

.1

...عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ | يَقُولُ: «يَكُونُ إِثْنَا عَشَرَ أَمِيرًا، فَقَالَ كَلِمَةً لَمْ أَسْمَعْهَا، فَقَالَ أَبِي إِنَّهُ قَالَ: كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ.»

Əbdul Məlik Cabir ibn Səmurədən nəql edir ki; “Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, belə buyurdu: “On iki nəfər xəlifə və başçı olacaqlar.” Cabir deyir: “Peyğəmbər bir cümlə dedi, ancaq mən onu eşitmədim. Atam söylədi ki, sən eşitmədiyiniz cümlə budur ki, Peyğəmbər buyurdu: “Onların on ikisi də Qureyş ailəsindəndir(۲)”.

Bu hədis “Səhihi-Buxari”də qeyd olunmuşdur. Müslim də onu səkkiz müxtəlif sənədlərlə öz kitabında yazmışdır. Bu

səh:452

“ .[۱] – ۱Loğman” surəsi, 21-ci ayə .

“ .[۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, “əl-İstixlaf” bölümü; həmin mənbə, “Kitabul əhkam”, 52-ci bölüm, “İstixlaf”, hədisI 6796; “Səhihi-Müslim”, 6-cı cild, “Kitabul-imarə”, 11-ci bölüm, ən-Nasu təbiəl-Qurəyş vəl-xilafətu fi Qurəyşin”, hədis: 1821 ;

hədislərdən birində belə gəlmişdir:

... عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ انْطَلَقْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ مَعِيَ أَبِي فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «لَا يَزَالُ هَذَا الدِّينُ عَزِيزًا مُنْعًا، إِلَى اثْنَيْ عَشَرَ خَلِيفَةً فَقَالَ كَلِمَةً صَمْنِيهَا النَّاسُ فَقُلْتُ لِأَبِي: مَا قَالَ؟ قَالَ: كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ.»

“Cabir ibn Səmurə deyir: “Mən atamla Peyğəmbərin hüzuruna getdik. Peyğəmbərdən eşitdim ki, belə buyurdu: “Bu din on iki əziz və qüdrətli xəlifələrə qədər diri qalacaq”. Bu vaxt başqa bir cümlə söylədi. Məclis əhlinin səs-küyündən onu eşidə bilmədim. Atamdan, Peyğəmbər axırncı cümlədə nə buyurdu-deyə soruşdum. O belə dedi: Həzrət buyurdu: “Bu on iki xəlifələrin hamısı Qureyş ailəsindəndir⁽¹⁾”.

Əhli-sünnə mənbələrində müxtəlif məzmunlarda qeyd olunan bir çox belə hədislər bir daha on iki imamı qəbul edən şiə məzhəbinin əqidəsinin doğru və haq olduğuna, o cümlədən İslam dinində digər məzhəblərin batil olmasına dəlalət edir. Buna görə də bu hədisin mənası əhli-sünnənin əqidəsi ilə uyğun gəlmir. Çünki onlar ya dörd nəfərin xilafətinə (xüləfai rəşidin) və yaxud da İmam Həsən Müctəba (ə) daxil olmaqla beş nəfərin xəlifəliyini qəbul edirlər. Belə olduqda xəlifələrin sayı on ikidən az olur. Yaxud da Bəni Üməyyə və Bəni Abbasi kimi başqa xəlifələrin xilafətinə etiqad bəsləyirlər ki, belə halda onların sayı on iki nəfərdən çox olur. Əməvi və Abbasi xəlifələrinin çoxu şərəbxorluqla, qan tökməklə və başqa günah işləri həyata keçirərək ömür sürdükləri halda Həzrət Peyğəmbərin (s) onları öz xəlifəsi və canişini kimi tanıtdırması necə mümkündür?

Bu hədis şiənin Zeydiyyə, İsmailiyyə, Fəthiyyə kimi başqa məzhəblərinin əqidəsi ilə də uyğun deyildir. Çünki onların rəhbərlərinin sayı on ikidən daha azdır.

səh:453

“Səhihi-Müslim”, 6-cı cild, “Kitabul-imarə”, 1-ci bölüm, hədis: 1821 ;

Buna görə də sözü gedən hədis təkcə on iki imama etiqadı olan şiənin əqidəsi ilə üst-üstə düşür. Bu imamların birincisi Əmirəl möminin Əli (ə) və axırncısı isə Həzrət Mehdi Höccət ibnil-Əsgəri (əccələllahu fi fərəcih)–dir.

.۲

...جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَ أَبُو سَعِيدٍ قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: «يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ خَلِيفَةٌ يَقْسِمُ الْمَالَ وَلَا يَعْدُهُ».

Cabir ibn Abdullah və Əbu Səid Həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edirlər ki, belə buyurdu: “Zəmanənin sonunda bir xəlifə və imam olacaqdır ki, sərvəti və pulu saymamış (çəkisi və kilosu ilə) böləcəkdir(۱)”.

.۳

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ: «مَنْ خُلِفَائِكُمْ خَلِيفَةٌ يَحْشُو الْمَالَ حَشِيًّا وَلَا يَعْدُهُ عَدًّا».

Yenə Əbu Səid Peyğəmbərdən (s) belə nəql edir ki; “Sizin xəlifə və imamlarınızdan biri o kəs olacaqdır ki, pulu sizə sayaraq deyil, ovuc dolusu ilə verəcək(۲)”.

Nəvəvi, “Səhihi-Müslim” kitabının şərhçisi, bu hədisin lüğətlərini açıqladıqdan sonra deyir: “Qızıl və gümüşü bu şəkildə paylaşmaq fəthlərin, qənimətlərin, sərvətin çox

olmasının və o dahi şəxsin səxavətli və ehtiyacsızlığa olan xislətinin nəticəsindəndir”.

Sonra deyir: “Sünəni-Termizi”də və Əbi Davudun “Sünən” adlı kitabında qeyd olunan hədisdə bu xəlifənin adı gəlmişdir. Onun “Mehdi” olduğu bildirilir. Bu vaxt həmin hədisi “Sünəni-Termizi”dən nəql edir və Peyğəmbərin (s) belə buyurduğunu söyləyir: “Nə qədər ki, mənim Əhli-beytimdən

səh:454

“ . [۱] –\Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-fitən”, “La təqumus-saətə hətta yəmurrur-rəcul” bölümü, hədis: 2913-2914 .

“ . [۲] –۲Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-fitən”, hədis: 2913 və 2914 ;

və ailəmdən adı mənim adım olan biri ərəbə hakim olmayıbdır qiyamət baş verməyəcək”

Yenə əlavə edir ki, Termizi bu hədisi səhih və doğru hədislərdən saymışdır. “Sünəni-Əbi Davud” kitabında həmin hədisin axırında bu cümlə də qeyd olunmuşdur: “O xəlifə yer üzünü zülmə necə dolacağsa eləcə də ədalətlə dolduracaq”.

.۴Buxari öz “Səhih”ində Əbu Hüreyrədən nəql edir ki; “Allahın rəsulu (s) buyurdu: “Məryəmin oğlu sizin yanınıza gəldikdə və sizin imamınız və rəhbəriniz özünüzdən olduqda necə olacaqsınız(۱)» «كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَ إِمَامٌ كُمْ مِنْكُمْ» ?

İbn Həcər bu hədisin şərhində deyir: “İmam Şafii “Mənaqib” adlı kitabda belə deyir: “Mehdinin bu ümmətdən olması və İsa ibn Məryəmin (səlamu-llahi ələyh) onun arxasında namaz qılması xəbərləri bir-birinin ardınca təvatür həddinə yetişmişdir^(۲)”.

Bədrüddin Eyni bu hədisin şərhində uzun bəhsdən sonra belə nəticə alır: “İsa ibn Məryəmin (səlamu-llahi ələyh) bu ümmətdən birinin arxasında namaz qılması (baxmayaraq ki, zəmannənin axırında və qiyamətə yaxın olacaq) “Yer üzü heç vaxt haqqa qaimsiz və höccətsiz deyildir ^(۳)”sözlərinə etiqadı olan kəslərin doğru olmasına dəlildir.

Nəvəvi “Təhziibul-əsmə” kitabında “İsa” kəlməsinin izahında deyir: “Həzrət İsanın (səlamul-lahi ələyh) axır zamanda olan zühuru, öz peyğəmbərliyini və Məsihiyyət dininin haqq olduğunu açıqlamaq üçün deyil, əksinə İslam

səh:455

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-ənbiya”, “Nüzulu İsa bn Məryəm”, hədis: 3265 ;

“ . [۲] – ۲Fəthul-Bari”, 7-ci cild, səh. 305“); “Ənbiya” kitabı, Allahın buyurduğu ﴿ وَذُكِّرَ فِي الْكِتَابِ مَرِيْمَ ﴾ ayəsi bölümündə .

“ . [۳] – ۳Umdətul-qari”, (“Ənbiya” kitabı, Allahın buyurduğu : ﴿ وَذُكِّرَ فِي الْكِتَابِ مَرِيْمَ ﴾) ayəsi bölümündə) 16-cı cild, səh. 40 ;

dininin sübutu üçündür. Allah-Təala Həzrət İsanın (səlamul-lahi ələyh) bu ümmətin imamının və rəhbərinin arxasında

namaz qılması ilə istəyir ki, Rəsuli-Əkrəmin (s) sayğı və hörmətinə xatir bu ümməti başı uca və şərəf sahibi etsin⁽¹⁾”.

“Səhiheyn”də gələn və şienin əqidəsindən xəbər verən bu bir neçə hədis, bir çox tərəfkeş “səhiheyn” şərhçilərinin və günün əhli-sünnə yazarları üçün bir problemə çevrilmişdir. Bu bir çox hədislərin qarşısında öz vicdanlarına cavab verməkdən ötrü cürbə-cür qəbul olunmaz ziddiyyətli izahlara və mənə yozumlarına başlamışlar.

Lakin əhli-sünnənin müasir yazıçılarından biri mənasız olan bu yozumlara diqqət etmiş və başqa çıxış yolu axtarıb tapmışdır. O belə deyir: “Bu hədislərin həqiqi mənalarını başa düşmək bizə çox çətindir. Buna görə də bu hədislərə vaxt sərf etməkdən çəkinib, qiymətli ömrü faydalı olan başqa elmlərdə istifadə etmək lazımdır⁽²⁾”.

Bəli, bu növ hədislər belə yazıçıların istək və əqidələrinin ziddindədir. Buna görə də bəhs olunmamış və onların həqiqi mənalarını dərk etmək mümkün olmamışdır.

səh:456

“.[1]-1əl-İsabə”, 3-cü cild, səh. 54 ;

. [2] -Şeyx Məhmud Əbu Riyə “Əzvaun ələs-sünnətil-Məhəmmədiyyə” adlı öz kitabında ;

•[Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin \(ə\) fəzilətləri](#)

İşarə

Bura qədər “Səhiheyn” kitablarında gəlmiş Əhli-beytin (səlamul-lahi ələyhim əcməin) və Həzrət Peyğəmbərin (s) sülaləsinin fəzilətləri, ümumi qeyd olunan on iki xəlifələr barədə hədislərdən bəhs etdik. İndi isə “Səhiheyn”də gəlmiş Peyğəmbərin sülaləsinin və Əhli-beytin hər birinin fəzilətləri barədə qeyd olunan hədisləri burada qeyd edirik.

1. Əliyə (ə) düşmən olanlar Allaha düşməndir

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: نَزَلَتْ {هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ} فِي سِتِّهِ مِنْ قُرَيْشٍ: عَلِيٌّ، وَ حَمْزَةٌ، وَ عُبَيْدَةُ بْنُ الْحَارِثِ، وَ شَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَ عْتَبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَالْوَلِيدُ بْنُ عْتَبَةَ.

..Əbuzər deyir: “(Rəbbi barəsində mübahisə aparan bu iki zümrə (mö'minlər və kafirlər bir-birinə) düşməndir)⁽¹⁾ ayəsi, Qureyş tayfasından olan üç nəfər xalis mömin və üç nəfər kafir barəsində nazil olmuşdur. Bu altı nəfər bir-birinə qarşı cəbhədə mübarizə aparırdılar: Əli, Həmzə, Ubeydə ibn Haris tövhid cəbhəsində, Şöybə, Ötbə və Vəlid isə şirk və büt pərəst cəbhəsində”.

...قيسُ بْنُ عَبَادٍ عَنْ عَلِيٍّ: فِينَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ}.

səh:457

“ .[1] - 1-Əl-Həcc” surəsi, 19-cu ayə ;

Yenə də Qeys Əmirəl möminindən (ə) nəql edir ki; “(Rəbbi barəsində mübahisə aparan bu iki zümrə (mö'minlər və kafirlər bir-birinə) düşməndir)⁽¹⁾ ayəsi, bizim barəmizdə nazil olmuşdur⁽¹⁾).

۲.Əlini (ə) sevmək iman, onunla düşmənlik isə nifaq əlamətidir

عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ زُرِّ قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ: «وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسْمَةَ إِنَّهُ لَعَهْدُ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ إِلَيَّ أَنْ لَا يُحِبُّنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يَبْغِضُنِي إِلَّا مُنَافِقٌ.»

...Ədi ibn Sabit Zərrdən nəql edir ki, Əmirəl möminin Əli (ə) buyurdu: “Dənəni parçalayan və insanları yaradan Allaha and olsun ki ,Allahın Rəsulundan (s) nəql olub ki, “məni mömindən başqası sevməz və münafiqdən başqa bir kəs mənimlə düşmən olmaz(۲).”

Bu hədisi Müslim öz “Səhih” adlı kitabında gətirmişdir.

۳.Əmirəl mömininin (ə) namazı

عَنْ مَطْرِفٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَصِينٍ، قَالَ: صَلَّى مَعَ عَلِيٍّ بِالْبَصْرَةِ فَقَالَ: ذَكَرْنَا هَذَا الرَّجُلُ صَلَاةً نُصَلِّيَهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، فَذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ يَكْبِّرُ كُلَّمَا رَفَعَ وَكُلَّمَا وَضَعَ.

Mutrif ibn Abdullah deyir: “İmran ibn Həsin Bəsrədə Əmirəl möminin Əlinin (ə) arxasında namaz qıldı. Bu vaxt mənə dedi: “Mutrif! Bu kişi bizə Peyğəmbərlə (s) qıldığımız namazı yadımıza saldı. Çünki Allahın Rəsulu (s) da hər rükuda, səcdədə, oturub qalxarkən təkbir deyirdi(۳).”

Bu hədis “Səhihi-Buxaridə” və “Səhihi-Müslimdə” qısa fərqlə nəql olunmuşdur.

səh:458

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Qətlü Əbi Cəhl” bölümü və 6-cı cild, “əl-Həcc” surəsinin təfsiri, hədis: 3747, 3750, 3751 .

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-iman”, “Ənnə hubbul-ənsar və Əli minəl iman” bölümü, hədis: 78 .

“ . [۳] – ۳Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “İtmamut-təkbiri fir-rükui” bölümü; həmin mənbə, “Kitabus-səlat”, “İtmamut-təkbiri fis-sücuti” bölümü, və “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “İsbatu-təkbiri fi kulli xəfzin və rəfin” bölümü ;

۴Əbu Turab Peyğəmbərin hədiyyə etdiyi ləqəbdir

...عَنْ أَبِي حَزْمٍ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، فَقَالَ: هَذَا فُلَانٌ (أَمِيرُ الْمَدِينَةِ) يَدْعُو عَلِيًّا عِنْدَ الْمِنْبَرِ، قَالَ: فَيَقُولُ: مَاذَا؟ قَالَ: يَقُولُ لَهُ، أَبُو تُرَابٍ، فَضَحَكَ، قَالَ: وَاللَّهِ مَا سَمَّاهُ إِلَّا النَّبِيَّ وَ مَا كَانَ لَهُ اسْمٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْهُ.

Əbu Hazim deyir: “Bir kişi Səhl ibn Sədin yanına gəldi və dedi: İndi filan şəxs (Mədinənin hakimi) Peyğəmbər minbərinin yanında Əliyə pis söz deyir. Səhl soruşdu: Nə deyir? Dedi:- Onu Əbu Turab səsləndirir. Əbu Hazim deyir ki; Səhl güldü və dedi: Allaha and olsun bu adı və künyəni Əliyə Allahın Rəsulundan başqa heç kəs verməmişdir. Əli bu adı başqa adlarından daha çox sevir(۱)”...

Bu hədisin mətnində qeyd olunan “Əbu Turab” ləqəbi, Əmirəl möminin Əlinin (ə) fəxrlərindəndir. Bütün ləqəblərindən və başqa adlarından daha çox onun bu ləqəbdən xoşu gəlidi. Bu fəxri düşmənləri inkar edə bilməzlər. Lakin onlar hədisi təhrif etmiş və həqiqi mənasını dyişdirmişlər. Biz bu hədisi Allahın

köməyi ilə kitabımızın sonrakı cildində Əlinin (ə) barəsində uydurulmuş başqa pis hədislərlə birgə araşdıracağıq.

ΔƏli (ə) qəzavəti hamıdan yaxşı bilirdi

Buxari öz “Səhih”ində İbn Abbasdan nəql edir ki, Ömər ibn Xəttab deyirdi: “Hamımızdan yaxşı qəzavəti bilən Əli ibn Əbi Talibdir (۲) «وَأَقْضَانَا عَلِيٌّ».”

İkinci xəlifədən Əlinin (ə) barəsində nəql və etiraf olunan bu cümlə onun özündən deyildir. Bu cümləni dəfələrcə Həzrət Peyğəmbərimiz (s) eşitdirmiş və bu ibarətlərlə Əlini bəzən

səh:459

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, Kitabu “Mənaqibu Əli ibn Əbi Talib”; həmin mənbə, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Nəvmur-rəculi fil məscid” bölümü, 4-cü cild, “Kitabul-ədəb”, “ət-Təkənni bi Əbi Turab” bölümü, 8-ci cild, Kitabu “İstizan”, “əl-Qailətu fil-məscid” bölümü; və “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, Kitabu “Fəzailus-səhabə”, “Fəzailu Əli ibn Əbi Talib” bölümü .

“ . [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, təfsiru ma , ﴿نسخ من آيه﴾ hədis: 4211 ;

səhabələrinin və ümmətinin qəzavət elminin ən bilicisi kimi tanıtdırmışdır (۲) «أَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ» (۱) «أَقْضَاهَا عَلِيٌّ» :

Aydındır ki, qəzavət məsələsində təqvalı olmaqla yanaşı geniş bilik və elm sahibi olmağa da ehtiyac vardır. O elmlərlə tanış olmadan qəzavət doğru deyil və qəbul olunmazdır.

Buna görə də, Əlinin (ə) Peyğəmbərin təsdiqi ilə qəzavət elmini hamıdan yaxşı bilməsi onun bir çox başqa elmlərlə tanış olduğunu bildirir. “Əli onların ən yaxşı qəzavət edənidir” cümləsi “Əli onların ən savadlısı, təqvalısı və...” cümləsinin yerinə işlədilmişdir.

.Əli (ə) Allah və onun Rəsulunu sevir, Allah və onun Rəsulu da Əlini (ə)sevir.

...عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ | يَوْمَ خَيْرٍ: «لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ» فَبَاتَ النَّاسُ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَى، فَغَدُوا كُلُّهُمْ يَرْجُوهُ، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيٌّ فَقِيلَ: يَشْتَكِي عَيْنَهُ فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ كَأَن لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ فَقَالَ: أَقَاتَلَهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ فَقَالَ: أَنْفَذَ عَلِيٌّ رِسْلَكَ حَتَّى تَنْزَلَ بِسَحْتِهِمْ ثُمَّ أَدْعُهُمْ عَلَى الْإِسْلَامِ وَ أَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا خَيْرَ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّمْعِ».

Səhl ibn Səd deyir: Allahın Rəsulu (s) Xeybər döyüşündə buyurdu: “Sabah bayrağı elə bir kəsin əlinə verəcəm ki, fəth və qələbə onun əli ilə nəsibimiz olacaq. O, Allahını və onun Rəsulunu sevir. Allah və onun Rəsulu da onu sevirlər.” Səhl deyir: “O gecə orduda heç kəsin gözünə yuxu getmədi. Çünki hər biri bayrağın ona veriləcəyini gözləyirdi. Allahın Rəsulu (s) buyurdu: “Əli haradadır?” Dedilər ki;- Gözləri ağrıyır. Peyğəmbər (s) mübarək ağızının suyundan onun gözlərinə çəkdi

səh:460

Əliyə qismət oldu. Rəsulullah (s) onu çağırdı və bayrağı onun əlinə verib buyurdu: “Əli! Düşməyə tərəf hərəkət et ki, Allah onları sənə əlinlə fəth eləsin”.

səh:461

“ . [١] –\Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Ma qilə fi ləvain-Nəbiyy (s)” bölümü, hədis: 2812 ;

Əli bir az hərəkət etdi və Peyğəmbərin yanına qayıtmadan ondan soruşdu: “Ya Rəsulullah! Bu camaatla hansı həddə döyüşüm?” Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Allahın vəhdaniyyətinə və mənim Peyğəmbərliyimə şəhadət verənə qədər onlarla döyüş. Eləki bunların ikisini də qəbul etdilər onların canları və malları amandadır. Hesabları isə Allahladır(١)”.
(١)

..Ya Əli sən mənə nisbətdə Harunun Musaya olan nisbəti kimisən

...عَنْ مِصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | خَرَجَ إِلَى تَبُوكَ وَاسْتَخْلَفَ عَلِيًّا، فَقَالَ:
«اتَّخَلَّفَنِي فِي الصِّبْيَانِ وَالنِّسَاءِ؟» قَالَ: «أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا
أَنَّهُ لَيْسَ نَبِيًّا بَعْدِي.»

Musəb ibn Səd atasından nəql edir ki; “Allahın Rəsulu (s) Təbuk döyüşünə getmək istəyirdi. Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talibi (ə) Mədinədə özünə canişin seçdi. Əli (ə) dedi: “Ya Rəsulullah! Məni qadınların və uşaqların arasında qoyursan? (Məni döyüşdə iştirak etməkdən məhrum edirsənmi?). Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mənə nisbətdə Harunun Musaya

nisbəti kimi olmağa razı deyilsənmi? Sadəcə sən peyğəmbər deyilsən. Çünki məndən sonra peyğəmbər olmayacaq(۲)”.
(۲)

Şiə və sünni məzhəbləri arasında qəbul olunmuş bu hədisi hətta Həzrət Əlinin (ə) qəddar və zalım düşməni Müaviyyə də inkar edə bilmədi. Allahın Rəsulu (s) Əlinin xilafət və canişinliyini Harunun Musaya olan nisbətinə oxşatmaqla təkcə nübuvvət mövzusunun istisna etmişdir. Buna görə də aşağıda sonradan qeyd edəcəyimiz bu oxşarlıq Harunun sahib olduğu bütün məqamların və rütbələrin Həzrət Əmirəl möminin Əlidə

səh:462

“ .[۱] – ۱Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul fəzail”, “Əli ibn Əbi Talibin (ə) fəzilətləri” bölümü ;

“ . [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Qəzvətu-Təbuk” bölümü, hədis: 4154; həmin mənbə, “Kitabu bədəəl-xəlq”, “Mənaqibu Əli ibn Əbi Talib (ə) bölümü, hədis: 2404 ;

(ə) olduğunu isbat edir:

.۱ Vəzirlik məqamı: Qurani-Kərimdə belə oxuyuruq ki, Həzrət Musa bu məqamı Allahından Harun üçün istəmişdir:

هَارُونَ أَخِي ۞ {وَأَجْعَلْ لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي}

MəNə öZ AILəMDəN BİR VəZİR (KöMəKçi) VER. QARDAŞIM HARUNU(۱)!
(۱)

۲.Qardaşlıq məqamı: Harun (ə) Musanın (ə) qardaşı ﴿هَارُونَ أَخِي﴾ və Əli (ə) da Peyğəmbərə nisbətdə Harun (ə) kimi idi.

۳.Xilafət məqamı: Həzrət Musa (ə) Allahın miqatına gedərkən Harunu (ə) özünə canişin və xəlifə seçdi:

{وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي}

MUSA QARDAŞI HARUNA DEDİ: SƏN TAYFAM İÇİNDƏ MƏNİM XƏLİFƏM OL(۲)_ !

Harun (ə) Bəni İsrailin arasında Həzrət Musanın (ə) canişini oldu. Həzrət Musa (ə) Haruna (ə) itaəti İsrail övladlarına vacib etmişdir. Ona da tövsiyə etdi ki, hər vaxt onun dəvətini yayaraq risalətini genişləndirsin.

Bəhs olunan hədisin məzmununa əsasən, Əmirəl möminin (ə) də Allahın Rəsulunun (s) xəlifəsi və nümayəndəsidir.

۴.Vəsiylik məqamı: Söylədiyimiz kimi Həzrət Musa (ə) sağlığında və bir yerə getmək istədikdə Harun (ə) onun xəlifəliyini və canişinliyini öz öhdəsinə götürürdü. Əgər Həzrət Musadan (ə) sonra Harun (ə) sağ olsaydı şübhəsiz ki onun xəlifəsi olacaq və canişinliyini də öz öhdəsinə götürəcəkdi. Ancaq Harun (ə) Musadan (ə) qabaq vəfat etdi.

Buradan Həzrət Peyğəmbərin (s) vəsi və canişin məqamınının Əmirəl möminin Əlinin (ə) haqqı olduğu aydın olur.

“.[۱]–۱Taha” surəsi, 29-cu və 30-cu ayələr ;

“.[۲]–۲əl-Əraf” surəsi, 142-ci ayə ;

ΔMüavin və arxa olmaq: Qeyd etdiyimiz kimi, Harunun (ə) məqamlarından biri də qardaşının risalətində ona şərikin olmaq idi. Həzrət Musa (ə) bu vəzifəni Allah-Təaladan qardaşı Harun (ə) üçün istəmişdir:

{أَشِدُّ بِهِ أَرْزِي * وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي}

ONUNLA ARXAMI MÖHKƏMLƏNDİR VƏ ONU İŞİMƏ ORTAQ ET (ONA DA PEYĞƏMBƏRLİK VER)(۱)

Musanın (ə) bu istəyinə belə müsbət cavab verildi:

{قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى}

(ALLAH) BUYURDU: "DİLƏDİYİN SƏNƏ VERİLDİ, YA MUSA(۲)!

Açıq və aydın şəkildə başa düşülən bu ayələrə və bəhs olunan hədisə əsasən, Əmirəl möminin Əli (ə) Harun (ə) kimi Peyğəmbərin (s) risalətində ona şərikin olmuşdur. Sadəcə bu şərikinlik nübuvvətdə deyil əksinə xilafət və canişinlikdə idi.

Bu hədisdən belə qənaətə gəlmək olar ki, Həzrət Əli (ə) Rəsuli-Əkrəmin (s) sağlığında və onun vəfatından sonra ümmətin içində ən üstünü və Allahın Rəsuluna (s) nisbət isə hamıdan yaxın idi. Bəni İsrailin Haruna itaət etməsi vacib olduğu kimi peyğəmbərin zamanında Əlinin (ə) hörmətini saxlamaq və o

həzrətin (s) vəfatından sonra isə ona itaət etmək müsəlmanlara vacibdir. Həzrət Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talib (ə) ümmətin ən ləyaqətlisi, Allah Rəsulunun (s) arxası və köməkçisi, onun olmadığı vaxtlarda hətta vəfatından sonra da xəlifəsi və canişinidir.

Diqqət:

Əhli-sünnənin bir çox yazıçıları belə təsəvvür etmişlər ki, Allahın Rəsulu (s) «أَنْتَ مَنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى...» cümləsini təkcə bir dəfə Təbuk müharibəsinə gedərkən buyurmuşdur. Buna görə

səh:464

“.[۱]–۱Taha” surəsi, 31-ci və 32-ci ayələr ;

“.[۲]–۲Taha” surəsi, 36-cı ayə ;

də xilafət məqamını məxsus bir zamana aid edildiyini bildirərək onun mənasından boyun qaçırmışlar. Halbuki bir çox dəlillərə və əldə olunan sənədlərə əsasən Rəsulullah (s) bu cümləni yaşadığı müddətdə nəinki bir dəfə, hətta altı yerdə Əlinin (ə) barəsində buyurmuşdur“(۱).Mənzilət hədisi” də Təbuk müharibəsinə aid deyildir.

səh:465

. [۱] –۱Müraciət et: “əl-Müraciat”, Əllamə Seyyid Şərafuddin; və “Kifayətut-Talib”, (1390), səh. 281 ;

səh:466

♣Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri

♣Fatimə qadınların ülgüsü

...عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: أَقْبَلْتُ فَاطِمَةَ تَمْشِي كَمَا مَشِيَتْهَا مَشَى النَّبِيِّ، فَقَالَ: النَّبِيُّ «مَرْحَبًا بِابْنَتِي» ثُمَّ اجْلَسَهَا عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ، ثُمَّ أَسْرَّ إِلَيْهَا حَدِيثًا فَبَكَتْ، فَقُلْتُ لَهَا: لِمَ تَبْكِينَ، ثُمَّ أَسْرَّ إِلَيْهَا حَدِيثًا فَضَحَكَتْ، فَقُلْتُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ فَرِحًا أَقْرَبَ مِنْ حَزْنٍ، فَسَأَلْتُهَا عَمَّا قَالَ فَقَالَتْ: «مَا كُنْتُ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى قُبِضَ النَّبِيُّ»، فَسَأَلْتُهَا فَقَالَتْ: «أَسْرَّ إِلَيَّ أَنْ جَبْرَيْلَ كَانَ يُعَارِضُنِي الْقُرْآنَ كُلَّ سَنَةٍ مَرَّةً وَأَنَّهُ عَارِضَنِي الْعَامَ مَرَّتَيْنِ وَلَا أَرَاهُ إِلَّا حَضَرَ أَجْلِي وَإِنَّكَ أَوْلُ أَهْلِ بَيْتِي لِحَاقًا بِي فَبَكَيْتُ، فَقَالَ: أَمَا تَرْضِينَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَوْ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ، فَضَحَكَتُ لِذَلِكَ».

Aişə deyir: “Fatimə Peyğəmbərin yanına gəldi. O Peyğəmbər (s) kimi yol gedirdi. Peyğəmbər (s) ona: “Xoş gəldin qızım!” – deyə buyurdu və onu öz kənarında oturtdu. Sonra sakitcə ona bir məsələ söylədi. Fatimə ağladı. Ondan ağlamağının səbəbini soruşdum.

Sonra Allahın Rəsulu (s) yenə sakitcə ona bir sirri açıqladı. Fatimə sevindi və gülümsədi. Mən Fatiməyə dedim ki, bu günə qədər hüzn və kədərli olduğdan sonra birbaşa şad olub sevindiğini görməmişdim.

Bu vaxt onunla Peyğəmbərin arasında olan söhbəti

səh:467

soruşdum. Fatimə cavabımda mənə dedi: “Mən atamın sirrini açıqlamaram.” Allahın Rəsulu (s) dünyasını dəyişkdən sonra,

hüzn və kədərli olduqdan sonra sevindiyyənin səbəbini bir də soruşdum. Fatimə cavab verdi: “Aişə! Atam birinci söhbətində mənə söylədi ki; “Cəbrayıl (ə) hər il Quranı bir dəfə mənə təqdim edirdi. Ancaq bu il iki dəfə təqdim etmişdir. Bunun səbəbini əcəlimin yaxın olmasından başqa bir şeyin olduğunu bilmirəm. Ailəmdən birinci mənim yanıma gələn də sən olacaqsan. Bu üzdən mən də ağladım”.

Sonra atam belə buyurdu: “Behişt xanımlarının xanımı ya möminlərin xanımlarının xanımı olmağa razı deyilsənmi?” Bu an mən sevindim və təbəssüm etdim(۱)”.

•Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir

Buxari və Müslim Aişədən nəql edirlər:

...عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: دَعَا النَّبِيَّ | فَاطِمَةَ ابْنَتَهُ فِي شَكْوَاهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ فَسَارَّهَا بِشَيْءٍ فَبَكَتُ، ثُمَّ دَعَاها فَسَارَّهَا فَضَحَكَتُ، قَالَتْ: فَسَأَلْتُهَا عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَتْ: «سَارَّنِي النَّبِيَّ | فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُقْبِضُ فِي وَجَعِهِ الَّذِي تُوفِّي فِيهِ فَبَكَيْتُ، ثُمَّ سَارَّنِي فَأَخْبَرَنِي أَنِّي أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِهِ أَتَبَعَهُ فَضَحَكَتُ.»

“Peyğəmbər (s) ölüm yatağında xəstə halında Fatiməni yanına çağırdı. Ona bir sirr dedi və Fatimə ağlamağa başladı. Sonra onu yanına çağıraraq başqa bir sirri açdı. Həzrət Zəhra gülümsədi. Aişə deyir: Mən ağlamağın və gülümsəməyinin səbəbini Fatimədən soruşdum. O dedi: Peyğəmbər (s) birinci dəfə mənə: “Bu xəstəliklə dünyadan

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, 22-ci bölüm, “Əlamatun-Nubuuvəti fil-İslam”, hədis: 3426; “Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-İstizan”, 43-cü bölüm, “Mən naci bəynə yədəyin-nas”, hədis: 5928; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, 15-ci bölüm, “Fəzailu Fatimə”, hədis: 2449 və 2450 ;

gedəcəm” dedi. Ona görə də mən ağladım. Sonra isə mənə xəbər verərək buyurdu ki; “Onun ailəsindən və sülaləsindən birinci kəs onun yanına gedəcək olan mənəm”. Bu üzdən mən sevindim və gülümsədim^(۱)”.

•^۲Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərpərasıdır

Buxari Musəvvir ibn Muxrimədən nəql edir ki; “Allahın Rəsulu (s) buyurdu:

فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي فَمَنْ أَغْضَبَهَا أَغْضَبَنِي

“Fatimə mənim bədənimin parasıdır hər kəs onu qəzəbləndirərsə məni qəzəbləndirmişdir^(۲)”.

Buxari yenə Musəvvir ibn Muxrimədən nəql edir ki; “Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu:

فَإِنَّمَا هِيَ بَضْعَةٌ مِنِّي يُرِيْبُنِي مَا أَرَابَهَا وَ يُؤْذِنِي مَا آذَاهَا

“Fatimə mənim bədənimin tən yarısıdır. Onu narahat edən məni narahat etmişdir və ona əziyyət verən mənə əziyyət vermişdir^(۳)”.

Müslim də bu hədisi azacıq fərqlə nəql etmişdir (۴).

۴. Həzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri

...عَنْ عَلِيٍّ (ع): « إِنَّ فَاطِمَةَ شَكَتْ مَا تَلَقَّى مِنْ أَثَرِ الرَّحَى فَأُتِيَ النَّبِيُّ | سَبِيٌّ، فَانْطَلَقَتْ فَلَمْ تَجِدْهُ، فَوَجَدَتْ عَائِشَةَ فَأَخْبَرَتْهَا، فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ | أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ

səh:469

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Əlamatun-Nubuuvəti fil-İslam”, hədis: 3426; həmin mənbə, 5-ci cild, “Kitabu Fəzailu əshabin-Nəbiyy”, “Mənaqibu qərabətir-Rəsul”, hədis: 3511; həmin mənbə, 4-cü cild, “Kitabul məqazi”, “Mərəzun-Nəbiyy (s) ”, hədis: 4170; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Fəzailu Fatimə” bölümü, hədis: 2450 ;

“ . [۲] – Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabu fəzailu əshabin-Nəbiyy (s) ”, “Mənaqibu qərabətur-Rəsul” bölümü, hədis: 351 və 16-cı bölüm “zikru əshabin-Nəbiyy (s) ”, hədis: 3532 ;

. [۳] – Həmin mənbə, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Zəbbur-rəculi ənibnətihi”, hədis: 4132 ;

“ . [۴] – Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Fəzailu Fatimə bintin-Nəbiyy (s) ” hədis: 2449 ;

بِمَجِيءِ فَاطِمَةَ، فَجَاءَ النَّبِيُّ | إِلَيْنَا وَ قَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا، فَدَهَبْنَا نَقُومُ، فَقَالَ: عَلِيٌّ مَكَانِكُمْ، فَقَعَدَ بَيْنَنَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمِيهِ عَلَى صَدْرِي وَ قَالَ: أَلَا أَعْلَمُنَّ مَا خَيْرًا مِمَّا سَأَلْتَمَانِي إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمْ تَكْبِيرًا أَرْبَعًا وَ ثَلَاثِينَ، وَ تَسْبِيحًا ثَلَاثًا وَ ثَلَاثِينَ، وَ تَحْمِيدًا ثَلَاثِينَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ خَادِمٍ».

Buxari və Müslim öz “Səhih” adlı kitablarında Əmirəl möminin Əlidən (əliyhis-səlam) nəql edirlər ki, o həzrət belə buyurur:

“Dəyirman daşı Fatimeyi-Zəhranın (səlamullahi ələyha) əlini yaralamışdı. Həmin günlərdə bir neçə əsiri Peyğəmbərin (s) yanına gətirdilər. Fatimə (səlamullahi ələyha) atasının yanına gedib ondan kömək üçün kənz istəyəcəkdi. Ancaq Peyğəmbəri (s) evdə tapa bilmədi. Məsələnə Aişəyə söylədi. Eləki Peyğəmbər (s) evə qayıtdı Aişə Fatimənin (səlamullahi ələyha) gəldiyini ona söylədi”.

Əmirəl möminin (əliyhis-səlam) deyir: “Allahın Rəsulu (s) bu hadisəni eşitdikdən sonra bizim evə gəldi. Bu vaxt biz uzanıb istirahət edirdik. Peyğəmbərə hörmət əlaməti olaraq ayağa durmaq istəyirdik. O həzrət durmamağımıza əmr etdi və buyurdu: “Sizə istədiyinizdən daha yaxşısını öyrətməyimi istəyirsinizmi?”

Yatağınızda uzandığınız zaman otuz dörd dəfə “Təkbir”, otuz üç dəfə “Təsbih” (yəni “sübhanəllah”) və otuz üç dəfə “Əllahu əkbər” deyin. Bu əməl səzə xidmətçidən yaxşıdır⁽¹⁾”.

♣ Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti

.1

...عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: « بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ | يُصَلِّي عِنْدَ الْبَيْتِ وَ أَبُو جَهْلٌ وَ أَصْحَابٌ لَهُ

səh:470

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-xums”, “əd-Dəlilu əla innəl-xumsə linəvaibi Rəsulillah” bölümü, hədis: 2945; “Səhihi-Buxari, 5-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “mənaqibu Əli ibn Əbi Talib” bölümü, hədis: 3502; “Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-Nəfəqat”, “Əmələl-Mərə”, altıncı bölüm, hədis: 5046 – və 7-ci bölüm, hədis: 5047; “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Təsbihul əvvəlin-Nəhar və indən-nəvm”, hədis: 7272 ;

جُلُوسٌ وَقَدْ نُحِرَتْ جُزُورٌ بِالْأُمْسِ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ أَيُّكُمْ يَقُومُ إِلَى سَلَا جُورِ بَنِي فُلَانٍ، فَيَأْخُذُهُ، فَيَضَعُهُ فِي كَتْفِي مُحَمَّدٌ إِذَا سَجَدَ، فَأَنْبَعَثَ أَشَقَى الْقَوْمِ، فَأَخَذَهُ، فَلَمَّا سَجَدَ النَّبِيُّ أَوْضَعَهُ بَيْنَ كَتْفَيْهِ، قَالَ: فَاسْتَضْحَكُوا وَجَعَلَ بَعْضُهُمْ يَمِيلُ عَلَى بَعْضٍ وَ أَنَا قَائِمٌ أَنْظِرْ لَوْ كَانَتْ لِي مِنْهُ طَرَحْتُهُ عَنْ ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ | وَالنَّبِيُّ سَاجِدٌ مَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ حَتَّى يُنْطَلِقَ إِنْسَانٌ، فَأَخْبَرَ فَاطِمَةَ فَجَاءَتْ وَ هِيَ جَوِيرِيَةٌ، فَطَرَحَتْهُ عَنْهُ، ثُمَّ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِمْ تَشْتُمُهُمْ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَاتَهُ رَفَعَ صَوْتَهُ ثُمَّ دَعَا عَلَيْهِمْ...».

Buxari və Müslim öz “Səhih”lərində Abdullah ibn Məsuddan belə nəql edirlər:

“Həzrət Peyğəmbər (s) Kəbə evinin kənarında namaz qılarkən, Əbu Cəhl də öz tərəfdarları ilə orada oturmuşdular. Əbu Cəhl yanındakılara dedi: Sizlərdən hansınız filan kəsin dəvəsinin qarnını gətirib Məhəmməd səcdəyə gedərkən onun belinə qoya bilər?”

Onların arasında ən pisi qalxaraq (kəsilmiş) dəvənin qarnını tez gətirdi. Peyğəmbər (s) səcdəyə gedən zaman dəvənin qarnını onun belinə qoydu. Əbu Cəhl və tərəfdarları bu mənzərəyə baxaraq ucadan gülürdülər!

İbn Məsud deyir: “Mən də bu hadisəni görənlərdən idim. Arzu edirdim ki, ey kaş dövənin qarnını onun belindən götürməyə qüdrətim olaydı və Peyğəmbəri bu əziyyətdən qurtaraydım. Həmin gün Fatimə (səlamullahi ələyha) bu hadisəni bildi. Hələ kiçik bir qız ikən gəlib dövənin qarnını Peyğəmbərin belindən götürdü və üzünü düşmənlərə tutaraq uşaq dili ilə onları danladı. Həzrət Peyğəmbər (s) namazı qurtardıqdan sonra uca səslə onları nifrin etdi(۱)”.

.۲

عَنْ ابْنِ أَبِي حَزْمٍ عَنْ أَبِيهِ إِنَّهُ سَمِعَ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ يَسْأَلُ عَنْ خُرْجِ رَسُولِ اللَّهِ | يَوْمَ أَحَدٍ فَقَالَ:

səh:471

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-vuzu”, “İzəl-qa əla zəhril-musəlli qəzrən” bölümü, hədis: 69; və “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Ma ləqən-Nəbiyyu (s) min azal-muşrikin” bölümü, həds: 1794 ;

جُرِحَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ رِبَاعِيَّتَهُ وَ حَشْمَتَهُ الْبَيْضَةَ عَلَى رَأْسِهِ. فَكَانَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ تَغْسِلُ الدَّمَ وَكَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يَسْكُبُ عَلَيْهَا بِالْمَجْنِ فَلَمَّا رَأَتْ فَاطِمَةَ أَنَّ الْمَاءَ لَا يَزِيدُ الدَّمَ إِلَّا كَثْرَهُ أَخَذَتْ قِطْعَةً حَصِيرٍ فَأَخْرَجَتْهُ حَتَّى صَارَ وَ مَا دَائِمُ الصَّقَّةُ بِالْجَرَحِ فَاسْتَأْذَنَتْ الدَّمَ.

Yenə Müslim öz sənədi ilə Əbu Hazimdən nəql edir ki; “Səhl ibn Səddən Peyğəmbərin Ühüd döyüşündə aldığı bədən yaralarından soruşdum. Səhl belə cavab verdi:

Ənəs əlavə edərək deyir: Eləki, Peyğəmbər (s) dünyadan getdi, Fatimə (səlamullahi ələyha) belə növhə deyirdi:

“Allahın dəvətinə ləbbeyk deyən atam, “Bərin” behiştində yeri olan atam”, “Ölümünü Cəbrailə baş sağlığı veririk atacan.”!

Eləki Peyğəmbərin cəsədi dəfn olundu, Fatimə (səlamullahi ələyha) mənə dedi: “Ey Ənəs! Peyğəmbərin bədəninə torpağın tökülməsinə necə razı oldunuz(۱)”!?

səh:473

“ . [۱] – ۱ Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Mərəzun-Nəbiy və vəfatih” bölümü ;

səh:474

• Səhiheyndə İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) fəzilətləri

• İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır

Səhihi-Buxaridə gəlmişdir:

... عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ | يُؤْتِي بِالْتَمْرِ عِنْدَ صِرَامِ النَّخْلِ فَيَجِيءُ هَذَا بِتَمْرِهِ وَ هَذَا مِنْ تَمْرِهِ حَتَّى يَصِيرَ عِنْدَهُ كَوْمًا مِنْ تَمْرٍ، فَجَعَلَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَلْعَبَانِ بِذَلِكَ التَّمْرِ، فَأَخَذَ أَحَدُهُمَا تَمْرَةً، فَجَعَلَهُ فِي فِيهِ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ فَأَخْرَجَهَا مِنْ فِيهِ، فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ آلَ مُحَمَّدٍ لَا يَأْكُلُونَ الصَّدَقَةَ.

“Xurmaların dərilib yığılan vaxtı hər təfəfdən Allahın Rəsuluna xurma (zəkətdən) gətirirdilər. Buna görə də xurmaların

çoxluğundan təpə düzəlirdi. Həsən və Hüseyin (ələyhumas-səlam) bu xurmaların ətrafında oynayırdılar. Bir gün onlardan biri, bir xurmanı götürdü və ağzına qoydu. Rəsulullah onu gördü. Xurmanı onun ağzından çıxartdı və buyurdu: “Məhəmmədin sülaləsinə sədəqə (zəkat) yemədiyini bilmirsənmi(1)”?

Buxari Əbu Hüreyrədən nəql edir:

səh:475

“ . [1] – Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabuz-zəkat”, “Əxzuz sədəqətut-təmr” bölümü, hədis: 1414 ;

...إِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ أَخَذَ تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ | كَخْ كَخْ لِيَطْرَحَهَا ثُمَّ قَالَ: أَمَا شَعَرْتَ إِنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ.

“Həsən ibn Əli (səlamullahi ələyh) zəkat xurmalarından birini ağzına qoydu. O, xurmanı ağzından çıxartsın deyə Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: “Çıxart-çıxart!” Bu vaxt Peyğəmbər (s) buyurdu: Bizim sədəqə yemədiyimizi bilmirsənmi(1)”!?

• İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar

A) Buxari öz səhih adlı kitabında Ənəs ibn malikdən nəql edir:

...عَنْ أَنَسٍ قَالَ: لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ أَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ | مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ

“Camaat içində Peyğəmbərə ən çox oxşayan şəxs Həsən ibn Əlidir (ə)(2)”

b) Buxari ibn Cohfədən nəql edir:

رَأَيْتُ النَّبِيَّ | وَكَانَ الْحَسَنُ يُشَبَّهُهُ

“Mən Allahın Rəsulunu görmüşdüm və Həsən ibn Əli (ə) ona oxşayırdı^(۳)”.

c) Buxari Uqbət ibni Harisdən nəql edir:

...عَنْ عَقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَحَمَلَ الْحَسَنَ وَهُوَ يَقُولُ بِأَبِي شَبِيهٍ بِالنَّبِيِّ لَيْسَ شَبِيهٍ بَعْلِيَّ وَ عَلِيَّ يَضْحَكُ.

“Mən Əbu Bəkri Həsəni qucağına götürüb belə dedyini e: Əliyə deyil, Peyğəmbərə oxşayana atam qurban olsun.” Əli də bunua gülürdü^(۴)”.

səh:476

“ .[۱] – ۱ Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabuz-zəkat”, “Ma yəzkuru fis-sədəqəti lin-Nəbiy” bölümü, hədis: 1420 və həmin mənbə, 4-cü cild, “Kitabu Fəzlil-cihad və ...”, “Mən təkəlləmə bil-farsiyyə” bölümü, hədis: 2907 ;

“ . [۲] – ۲ Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kiabu fəzailu Əshabin-Nəbiy”, “Mənaqibuul-Həsəni vəl Hüseyin”, hədis: 3542 ;

“ .[۳] – ۳ Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Sefətun-nəbiy”, hədis: 3349-3350 ;

“ . [۴] – ۴ Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabu fəzailu Əshabin-Nəbiy”, “Mənaqibuul-Həsəni vəl-Hüseyin”, hədis: 3540;

“Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, hədis: 3542, 3350, “Sifətun-Nəbiy” bölümü ;

d) Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir:

...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَتَى عبيد الله بن زياد برأس الحسين، فجعل في طست، فجعل يَنكت،
وَقَالَ: فِي حَسَنِهِ شَيْئًا، فَقَالَ أَنَسُ: كَانَ أَشْبَهُهُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ وَكَانَ مَخْضُوبًا بِالْوَسْمِ.

“Hüseyn ibn Əlinin külə bulaşmış pak və mübarək başını təstə qoyub Ubeydullah ibn Ziyadın yanına gətirdilər. İbn Ziyad başı vuraraq onun gözəlliyi və yaxşılığı barədə nəsə deyirdi. Ənəs ibn Malik bu hadisəni söylədikdən sonra dedi: Halbuki, İmam Hüseyn camaat arasında Peyğəmbərə ən çox oxşayanı idi⁽¹⁾”.

۳. Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseynə (ə) olan məhəbbəti

Buxari Əbu Hüreyrədən nəql edir:

قَبْلَ رَسُولِ اللَّهِ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ جَالِسًا، فَقَالَ الْأَقْرَعُ: إِنَّ
لِي عَشْرَةَ مِنْ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ: مَنْ لَا يَرَحِمُ وَلَا
يُرْحَمُ.

“Peyğəmbər (s) Həsən ibn Əlini (ələyhis-salam) öpürdü. Əqrə ibn Habis də həmin məclisdə idi. O dedi: Mənim on övladım var. Amma mən onların heç birini hələ öpməmişəm. Allahın Rəsulu (s) ona baxaraq belə buyurdu: Hər kəsin qəlbində məhəbbət olmasa Allahın rəhmətinə qovuşmaz⁽²⁾”.

Bu hədisi Əhməd ibn Hənbəl də öz “Müsnəd” adlı kitabında gətirmişdir. Ancaq Həsən ibn Əlinin (ələyhis-salam) əvəzinə Hüseyin ibn Əlinin adını (ə) qeyd etmişdir (۳).

səh:477

“ .[۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Mənaqibul-Həsəni vəl-Hüseyn”, hədis: 3538 ;
 “ . [۲] – ۲Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, Kitabul-ədəb, “Rəhmətul vələdi və təqbiluh”, hədis: 5651 ;
 “ . [۳] – ۳Müsnədi Əhməd ibni Hənbəl”, 2-ci cild, səh. 269, (Musnədi Əbu Hüreyrə)

۴. İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin reyhamıdır

Buxari öz “Səhih” adlı kitabında İbn Əbu Nəimdən nəql edir ki;

...عَنْ ابْنِ أَبِي نَعِيمٍ قَالَ: كُنْتُ شَاهِدًا لِابْنِ عَمْرِو وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ؟ فَقَالَ: مِمَّنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ: مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ، قَالَ: انظُرُوا إِلَيَّ هَذَا يَسْأَلُنِي عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ، وَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ يَقُولُ: هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا.

“Mən Abdullah ibn Ömər in məclisində idim. Bir nəfər ondan öidürmək və ağcaqanadın nəcis qanı barədə sual etdi. Abdullah ibn Ömər soruşdu: -Haralısən? Dedi: İraq əhlindənəm. Abdullah dedi:

Bu kişiyyə baxın. Məndən ağcaqanadın qanından soruşur. Halbuki Peyğəmbərin (s) balasının qanını nahaqq yerə tökdülər. Sonra Abdullah ibn Ömər dedi: “Mən, Peyğəmbərdən

(s) eşitdim ki, Həsən və Hüseyin barədə belə buyurdu: “Onlar mənim bir dəstə gülüm və reyhanımdır ⁽¹⁾”.

• İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin duası

• İMAM HƏSƏN (ə) VƏ İMAM HÜSEYN (ə) BARƏSİNDƏ PEYĞƏMBƏRİN DUASI

Buxari yenə də öz kitabında İbn Abbasdan nəql edir:

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ | يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَيَقُولُ: إِنَّ أَبَا كَمَا كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا
إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ.

“Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) İmam Həsən və İmam Hüseyinə xüsusi bir dua edərək buyurardı: “Sizin cəddiniz İbrahim iki övladı İsmail və İshaqı bu dua ilə qoruyardı:

(2) أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ.

səh:478

“ . [1] – Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “Rəhmətul-vələdi və təqbiluh”, hədis: 5648 və 3-cü cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, 24-cü bölüm, “Mənaqibul-Həsəni vəl-Hüseyin”, hədis: 3543 ;

“ . [2] – Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-ənbiya”, “Yəzifunə-nəslan”, hədis: 3191 ;

• İlahi Həsəni və onu sevənləri sev

Buxari Əbu Hüreyrədən nəql edir:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ | فِي طَائِفَةِ النَّهَارِ لَا يَكَلِّمُنِي وَلَا أَكَلِمُهُ حَتَّى أَتَى سُوقَ
بَنِي قَيْنِقَاعٍ، فَجَلَسَ بِفِنَاءِ بَيْتِ فَاطِمَةَ فَقَالَ: "أَتَمُّ لَكَعِ، فَحَسَبْتَهُ شَيْئًا، فَظَنَنْتُ أَنَّهَا تَلْبَسُهُ سَخَابًا
أَوْ تَغْسِلُهُ، فَجَاءَ يَشْتَدُّ حَتَّى عَانَقَهُ وَقَبَّلَهُ، وَقَالَ: اللَّهُمَّ: أَحِبِّهِ وَأَحِبِّ مَنْ يُحِبُّهُ."

“Bir gün Peyğəmbər (s) öz mənzilindən çıxıb Bəni Qeynqa bazarına gəldi. Bu zaman qayıdıb Fatimeyi-zəhranın evinin kənarında oturdu və övladı Həsəni belə çağırırdı :Uşaq evdədirdmi”?

Əbu Hüreyrə deyir: Zəhra uşağı biraz gec verdi. Elə bil ki, onu yuyur ya geyidirirdi.

Sonra Həsən gəldi. Allahın Rəsulu (s) onunla görüşdü və onu öpdü. Bu vaxt buyurdu: İlahi! Onu sev və onu sevənləri də sev(۱)!”!

Müslimün nəqlinə görə bu hədisin axırında belə qeyd olunur ki; “Peyğəmbər (s) Həsən ibn Əli ilə görüşdükdən sonra belə buyurdu: “İlahi! Mən onu sevirəm sən də onu və onu sevənləri də sev(۲)!”!

“Səhiheyn”də qeyd olunan bu fəzilətlər, Peyğəmbərin (s) və Əhli-beytin (səlamullahi ələyhim əcməin) haqqında buyurduğu saysız-hesabsız hədislərdən sadəcə bir neçə nümunədir ki, əhli-sünnə onları nəql etmişdir.

səh:479

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabulbuyu”, “Ma zəkərə fil-əsvaq” bölümü, hədis: 2016 və 7-ci cild, “Kitabul-libas”, “əs-Səxabu lis-sibyan” bölümü, hədis: 5545 ;
 “ . [۲] – Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “əl-Həsənu vəl-Hüseyn” bölümü, hədis: 2421 ;

İmamət, Əlinin (ə) nəzərində

İmamətin şərtləri

Əmirəl möminin Əli (ə) “İmamın şərtləri” barədə etdiyi xütbəsində belə buyurur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنَابَ، وَ سَمِعَ وَ أَجَابَ، لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ، بِالصَّلَاةِ. وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِيَّ عَلَى الْفُرُوجِ وَ الدِّمَاءِ وَ الْمَغَانِمِ وَ الْأَحْكَامِ وَ إِمَامَهُ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتُهُ، وَ لَا الْجَاهِلُ فَيُضِلُّهُمْ بِجَهْلِهِ، وَ لَا الْجَانِي فَيَقْطَعُهُمْ بِجَفَائِهِ، وَ لَا الْخَائِفَ لِلدُّوَلِ فَيَتَّخِذَ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ، وَ لَا الْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ، فَيَذْهَبَ بِالْحُقُوقِ، وَ يَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ، وَ لَا الْمَعْطَّلُ لِلسُّنَّةِ فَيَهْلِكَ الْأُمَّةَ.

“İlahi, mən haqqa çatan, onu eşidən və qəbul edən ilk şəxsəm.

Allahın peyğəmbərindən (s) başqa heç kəs namazda məndən öndə olmayıb. Sizlər (məndən əvvəlki xəlifələrin tutduğu yoldan) bildiniz ki, camaatın namusuna, canına, qənimətlərə, və İslamın hökmlərinə hakim, müsəlmanlara İmam olan şəxsə paxıllıq və xalqın malına tamah salamaq yaraşmaz. Həmçinin imam cahil olmamalıdır ki, öz cahilliyi ücbatından xalqı azğınlığa salsın, əxlaqı da pis olmamalıdır ki, özü ilə rəiyyət arasında fasilə yaratsın. Nə zalım olmalıdır ki, öz zülmü ilə onların kökünü kəsib, pərişan etsin, nə də günlərin dəyişməsindən qorxmalıdır ki, bir dəstəyə yoldaş olub, başqasını xar etsin (güclülərin dostu olub, möhtacları

saymasın), nə hökm üçün rüşvət alan olmalıdır (mal alıb haqqı batil və batili haqqa çevirməsin) ki, xalqın haqqı tapdanaraq, şəriətin hökmü bəyan edilməsin və ümməti həlakətə, bədbəxtliyə çəksin(۱).

Xülasə şəkildə Əmirəl möminin Əli (səlamullahi ələyh) bu xütbədə ümmətə imamlıq etmək məqamını öhdəsinə götürən,

səh:480

“ . [۱] – ۱Nəhcül-bəlağənin şərhı”, İbn əbil Hədid, 8-ci cild, səh. 263; 131-ci xütbə ;

sülh və müharibə əmrini verən, İslam qayda-qanunlarını müsəlmanlara açıqlayan şəxsə altı əsaslı şərti lazım bilmişdir:

.۱Paxıl olmamaq;

.۲İslam qayda-qanunlarını bilmək;

.۳Gözəl əxlaqa sahib olmaq və pis əxlaqdan uzaq olmaq;

.۴Zalım olmamaq;

.۵Rüşvətxor olmamaq;

.۶İmam gərək İslam şəriətinin hökmlərini bəyan etməli, İslam hökmlərini icra etməli, onu və Quranı qorumalıdır;

Qeyd olunan bu şərtlər ümmətin İmamında və rəhbərinə olmalıdır. Ancaq təəssüflər olsun ki, əhli-sünnənin ən mühüm

kitabları sayılan “Səhiheyn”də nəql olunan hədislərin mənalarında xəlifələrdə bu kimi sifətlərin olmadığı söylənilir. Gözəl əxlaqa sahib olmaq, İslam qanunlarını bilmək və o qanunları icra etmək və s... bunların tam əksinə sahib olduqları bildirilir. Biz bu həqiqətləri qarşıda gələn fəsillərdə “Səhiheyn” kitablarında qeyd olunan hədislərdən istifadə etməklə açıqlayacağıq. Buna görə ki, biz bu bəhslərdə öz dəlillərimizi təkcə bu iki kitabdan gətirmişik. Yoxsa bu barədə qeyd olunan məsələlər hədis, tarix və təfsir kitablarında həddindən artıq çoxdur. Onların hamısını qeyd etmək bizim bəhsimizin mövzusunda kənardır.

İmamət və gözəl əxlaq

وَلَا الْجَافِيَ فَيَقْطَعَهُمْ بِجَفَائِهِ

“İmamın əxlaqı pis olmamalıdır ki, özü ilə rəiyyət arasında fasilə yaratsın(۱)”.

İmamətin ən mühüm şərtlərindən biri gözəl əxlaqa sahib olmaqdır. Buna görə də kobud və pis əxlaq İmamət məqamı ilə səh:481

“ .[۱] – Nəhcül-bəlağənin şərh”, İbn Əbil Hədid, 8-ci cild, səh. 263; 131-ci xütbə ;

uyğun gəlmir. Ancaq mötəbər sənədlərə, “Səhihi-Buxari” və başqa kitablarda qeyd olunan hədislərin məzmununa əsasən bəzi xəlifələr söylənilən şərtlərə sahib olmamışlar. Bu barədə təkcə iki nümunəni qeyd edirik:

.۱

...عَنْ ابْنِ مَلِيكَةَ قَالَ: كَادَ الْخَيْرَانِ أَنْ يَهْلِكَ: أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ لَمَّا قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ وَفَدُّ بَنِي تَمِيمٍ
أَشَارَ أَحَدُهُمَا بِالْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسِ الْحَنْظَلِيِّ أَخِي بَنِي مَجَاشِعٍ وَأَشَارَ الْآخَرُ بغيرِهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ
لِعُمَرَ: إِنَّمَا أَرَدْتَ خِلَافِي فَقَالَ عُمَرُ: مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا عِنْدَ النَّبِيِّ،
عَظِيمٌ فَتَنَزَّلَتْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ} إِلَى قَوْلِهِ

İbn Əbi Məlikə deyir: “Günlərin bir günü bir hadisə zamanı o iki yaxşı kişi (Əbu Bəkr və Ömər) az qaldılar həlakətə düşər olalar:

Eləki Bəni Təميم qəbiləsindən bir qrup şəxslər Peyğəmbərin (s) yanına gəldilər, onların ikisindən biri (Əbu Bəkr və Ömər) Peyğəmbərə Əqrə ibn Habis Hənzəlini, digəri isə başqasını Bəni Təميمin başçısı kimi tanıtdırdılar.

Əbu Bəkr Ömərə dedi: Sən mənim bu işimə qarşı çıxırsan? Ömər cavab verdi: Mən ixtilaf salmaq istəmirəm. Bir sözlə, bu məsələ səs küyə səbəb oldu və onların səsləri Peyğəmbərin (s) hüzurunda elə ucaldı ki, Allah-təala bu ayəni nazil etməklə onları danladı(۱):

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ} {إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ}

__Θ__ ﴿Ey iman gətirənlər! Səsinizi Peyğəmbərin (s) səsinədən artıq qaldırmayın və bir-birinizlə ucadan danışdığınız kimi onunla__

səh:482

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabu əl-Etimu bil-kitabi vəs-sünnə”, “əl-İqtidau biəfalin-Nəbiy”, hədis: 6872; və həmin mənbə, 5-ci cild, “Bəni Təmim) bölümü ;

ucadan danışmayın! Yoxsa, özünüz də bilmədən, əməlləriniz puç olar. Həqiqətən,, Allahın Peyğəmbəri (s) yanında astadan danışanlar (səslərini asta çıxardanlar) o kimsələrdir ki, Allah onların ürəklərini təqva üçün imtahana çəkmişdir (mö'minliyə layiq etmişdir). Onları (günahlardan) bağışlanma və böyük mükafat (Cənnət) gözləyir!1(۱)

İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabında deyir: “Bu hadisə və Bəni Təmim qəbiləsindən bir qrupun Mədinəyə gəlişi hicrətin doqquzunda baş vermişdi(۲)”.

Bu hədis “Səhihi-Buxari”dən əlavə Əhməd ibn Hənbəlin “Müsnəd”ində də qeyd olunmuşdur (۳).Sözü gedən hədisin məzmununa və Bəni Təmim heyətinin Mədinəyə gəlişinin tarixinə diqqət yetirdikdə belə bir sual qarşıya çıxır ki; İyirmi ildən sonra Peyğəmbərlə (s) gediş-gəliş edən kəslər, onun hüzurunda ədəb qaydalarına riayət etmir, yanında səs-küy salaraq söz-söhbət yaradır və ən nəhayət əməllərinə görə ayənin nazil olmasına səbəb olan bu iki şəxs xilafət və cənaşinlik məqamını qəsb edərək bütün müsəlmanlara necə rəhbərlik etmək istəyirlər!?

...سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: اسْتَأْذَنَ عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَعِنْدَهُ نِسَاءٌ مِنْ قُرَيْشٍ يُكَلِّمْنَهُ وَ
يَسْتَكْثِرْنَ عَالِيَهُ أَصْوَاتُهُنَّ، فَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عُمَرُ قُمْنَ يَبْتَدِرْنَ الْحِجَابَ، فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ
يَضْحَكُ فَقَالَ عُمَرُ: أَضْحَكَكَ اللَّهُ سَنَّاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: عَجِبْتُ مِنْ هَؤُلَاءِ اللَّاتِي كُنَّ
عِنْدِي فَلَمَّا سَمِعْنَ صَوْتَكَ ابْتَدِرْنَ الْحِجَابَ قَالَ عُمَرُ: فَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنْتَ أَحَقُّ أَنْ
يَهْبَنَ ثُمَّ قَالَ: أَيُّ عِدْوَاتٍ أَنْفَسَهْنَ أَتَهَبِنِّي وَلَا تَهَبِنَ رَسُولَ اللَّهِ؟ قَلْنَ أَنْتَ أَفْظُ وَأَغْلَظُ مِنْ
رَسُولِ اللَّهِ.

Səd ibn Əbi Vəqqas deyir: “Ömər Peyğəmbərin (s) yanına gəlmək üçün icazə istəyirdi. Bu zaman Qureyş tayfasından

səh:483

“ .[۱] -۱əl-Hücurat” surəsi, ayə 2-3 ;

“ .[۲] -۲Fəthul-bari”, 10-cu cild, səh. 212 ;

-۴ .[۳] -۳cü cild, səh. 60 ;

olan bir neçə qadın Peyğəmbərin (s) yanında ucadan söhbət edirdilər. Sorğu-sualı da çox verirdilər. Ömər daxil olmaq istədikdə Qüreyşin qadınları ayağa qalxıb özlərini bir küncdə gizlətdilər.

Allahın Rəsulu (s) bunu görüb gülməyə başladı və təbəssüm edərək Ömərə icazə verdi. Ömər içəri girdi və ərz etdi: Ya Rəsulullah (s), həmişə xoşhalsınız və üzünüz gülür. Bunun səbəbi nədir? Peyğəmbər buyurdu: “Məni təəccübə gətirən budur ki, sən sən bu qadınların qulağına çatan kimi hamısı dağıldılar və hərəsi də bir küncdə gizləndilər.

Ömər dedi: Ya Rəsulullah, gərək onlar məndən deyil sizdən qorxsunlar. Bu zaman qadınlara dedi: Ey özünə düşmən olanlar məndən qorxursunuz, amma Peyğəmbərdən (s) qorxmursunuz?! Qadınlar Ömərin cavabında dedilər: Bəli, səndən qorxuruq, ancaq Peyğəmbərdən (s) qorxmuruq. Çünki sən qəzəblisən və əxlaqın da pisdır(۱)”.
۱

İkinci xəlifənin kobud əxlaqı barədə bir çox kitablar yazmışlar. O həddə qədər ki, bir yerdə belə yazılır: “Eləki xəlifə qəzəblənirdi əllərini dişlərilə yaralamayınca sakitləşə bilmirdi.

Zubeyr ibn Bekar bu məsələni söylədikdən sonra xəlifənin övladlarından birinin kənizinin şikayəti cəryanını qeyd edərək bildirir ki, bu hadisədə xəlifə əlini dişlərinin arasında qoyaraq möhkəm sıxdı.

Sonra deyir: Xəlifənin kobud əxlaqına görə Abdullah ibn Abbas onun xilafəti dövründə “Əovl” ilə müxalif olmaq barədə öz əqidəsini aşkar etməkdən çəkindi və xəlifənin ölümündən sonra bu əqidəni zahir etdi. Ona söylədilər: Nəyə görə Ömərin

səh:484

“.[۱]–۱Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabu Bədul-xulq”, “Sifətu İblisi və cunudih” bölümü, hədis: 3120; həmin mənbə, 5-ci cild, Kitabu “Fəzailu əshabin-əbiy”, “Mənaqibu Ömər ibn Xəttab”, hədis: 3438; 8-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “ət-Təbəssumu vəz-zəhəkə” bölümü, hədis: 5735 ;

dövründə bu əqidəni açıqlamırdın? Dedi: Ondan qorxurdum, çünki qorxu və vəhşətə gətirən başçı idi(۱)”.
۱

İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq

وَلَا الْجَاهِلُ فُضِّلَهُمْ بِجَهْلِهِ

“ İmam cahil olmamalıdır ki, öz cahilliyi üçbatından insanları azğınlığa salsın.”

İmamətin şərtlərindən digəri onun İlahi hökmləri və İslam qanunlarını yaxşı bilməsidir. İslam qayda-qanunlarını hər tərəfli bilməyən, hadisələrdə və qarşıya çıxan məsələlərdə başqalarının ətəyindən yapışan, onun- bunun dilindən əhkam öyrənən kəsin İmamət və rəhbərliyə səlahiyyəti çatmır. Çünki belə şəxs bir-birinə ziddiyyətli və həqiqətin əksi olan hökmləri verməklə camaatı zəlalətə və azğınlığa, ya da heyrət və şübhəyə salar.

Ancaq tarixi və hədislər kitabını araşdırdıqda görürük ki, təssüflər olsun İslam xəlifələrinin İslami qayda-qanunlardan xəbəri belə yox imiş. Onlar bu qanunları hər tərəfli bilməmiş, qarşıya çıxan məsələlərdə və hökmlərdə başqa müsəlmanların və Peyğəmbər səhabələrinin ətəyindən yapışmışlar. Şübhəsiz ki, bir çox bir-birinə qərəzli və zidd olan hökmlər, həqiqətin tam əksinə olan qəribə və təəccüblü fətvalar vermişlər. O yerə çatmışdır ki, Əmirəl mömininin(səlamullahi ələyhi) fəryadı ucalmış və açıq söyləmişdir ki;

تَرَدُّ عَلَى أَحَدِهِمُ الْقَضِيَّةُ فِي حُكْمٍ مِنَ الْأَحْكَامِ فَيَحْكُمُ فِيهَا بِرَأْيِهِ، ثُمَّ تَرَدُّ تِلْكَ الْقَضِيَّةُ بَعَيْنَهَا عَلَى غَيْرِهِ فَيَحْكُمُ فِيهَا بِخِلَافِهِ، ثُمَّ يَجْتَمِعُ الْقَضَاءُ بِذَلِكَ عِنْدَ الْإِمَامِ الَّذِي اسْتَفْضَاهُمْ فَيُصَوِّبُ آرَاءَهُمْ جَمِيعًا، وَإِلَهُمْ وَاحِدٌ، وَنَبِيِّهِمْ وَاحِدٌ، وَكُتَابِهِمْ وَاحِدٌ، أَفَأَمْرَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِالِاخْتِلَافِ فَطَاعُوهُ؟ أَمْ نَهَاَهُمْ عَنْهُ فَعَصَوْهُ؟ أَمْ أَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ دِينًا نَاقِصًا فَاسْتَعَانَ بِهِمْ عَلَى إِتْمَامِهِ؟ أَمْ

səh:485

“ .[۱] – Nəhcül-Bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 6-cı cild, 83-cü xütbənin altında, səh. 363 ;

كَانُوا شُرَكَاءَ لَهُ فَالَهُمْ أَنْ يَقُولُوا وَعَلَيْهِ أَنْ يَرْضَى؟ أَمْ أَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ دِينًا تَمَّ مَا فَكَّرَ
الرَّسُولُ| عَنْ تَبْلُغِهِ وَأَدَاءِهِ؟ وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ يَقُولُ: {مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ}، وَقَالَ:
{تَبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ...}

“Alimlərin birindən dinin əhkamı barəsində bir məsələ soruşulduqda, o, öz rəyi əsasında fətva verir, həmin məsələ digər qazidən soruşulduqda, onun fətvası birinci qazının fətvasının əksinə olur, bu zaman bir-birinə zidd hökmlərilə onları qazı təyin edən rəhbərin ətrafına toplanırlar (onun təsdiq etməyini istəyirlər). Qazılar qazısı onların, Allahı bir, Peyğəmbəri bir, Kitabı bir olduğu halda hamısının rəyinin düzgün olduğunu söyləyir (۱).Allah-təala onlara (eyni bir məsələdə) ziddiyyətli fətva verməyə əmr edibmi ki, onlar da onun göstərişinə itaət ediblər? (Ziddiyyət, heyrət və sərgərdanlığın səbəbidir, belə bir işə isə əmr verməyin Allah-təalanın şərinə layiq olmadığı aydındır.) Ya onları ziddiyyətdən çəkindirib, onlar isə itaətsizlik və günah ediblər? (belə isə qazılar qazısının fikir ziddiyyətlərini düzgün hesab etməsi və onların hamısının doğruluğuna hökm verməsi yersizdir.) Yaxud da Allah-təala naqis bir din göndərib, onu tamamlamaq üçün onlardan kömək istəyib? (Bu da düzgün deyildir. Çünki Xaliqin məxluqdan kömək istəməsi ağla ziddir.) Və ya özlərini Allaha şəriki bilib (öz rəylərinə əsasən istədikləri kimi) hökm verirlər və O da razıdır? (Bu da batildir. Çünki Allahın heç bir şəriki olmadığı aydındır.) Və ya Allah-təala tam bir din göndərmiş, (qazilərin ixtilafının səbəbi budur ki,) Allahın

Rəsulu (səlləllahu ələyhi və alih) isə onun təbliğində və çatdırılmasında bir nöqsan etmişdir? Halbuki (belə deyildir,

səh:486

. [۱] – ۱Mütərcim: Belə isə bir məsələnin hökmünü ziddiyyətlə bəyan etmək nə üçündür? Qazılar qazısının bütün bu ziddiyyətlərin düzgünlüyünü təsdiq etməsi nəyə əsaslanır !?

çünki) Allah-təala (Qurani-Kərimdə Rəsulu vasitəsi ilə camaata Ənam surəsinin 38-ci ayəsində) buyurub: “Biz Quranda heç bir şeyi əsirgəməmişik” (deməli olduğumuzu demişik). Və “orda hər bir şeyin bəyan olunduğunu buyurub(۱).”

Xəlifələrin bir-birinə zidd fətvalar və həqiqətin əksinə hökm vermələrinə görə Əmirəl möminin (səlamullahi ələyhi) açıq şəkildə onlardan şikayət edərək bu məsələni dəlil və sübutla məhkum edir. Bu məsələləri (xəlifələrin ziddiyyətli fətva verməsi və həqiqətin tam əksinə hökm verməsi) sübut etmək üçün müxtəlif mənbələrdə və sənədlərdə kifayət qədər təəccüblü nümunələr mövcuddur. Biz təkcə “Səhiheyn” kitablarında qeyd olunan bu nümunələrin on birini gətirməklə kifayətlənirik.

Təyəmmümün hökmü

Qurani-Kərimin aşkar ayələrinə və Həzrət Peyğəmbərin (səlləllahu ələyhi və alih) buyurduqlarına əsasən, əgər bir kəs cənabətli olarsa və su tapa bilməzsə və yaxud qüsl etməsinə bir maneə və zərəri olduğunu bilərsə üzrü aradan gedincə, su

tapılına qədər təyəmmüm etməli və öz ibadətini yerinə yetirməlidir.

Ancaq ikinci xəlifənin yanında bu məsələ açıqlandıqda o Quranda və sünnədə təyəmmümün hökmünü olduğu kimi açıqlamaq əvəzinə ibadətəin tərki olunmasına və namazın qılınmaması barədə hökm verərək belə deyir” لَا تُصَلِّ : :

Əmmar Yasir o məclisdə idi. Xəlifəyə etiraz edərək təyəmmümün yerinə yetirilməsini və namazın qılınmasını bildirdi. Ancaq rəvayətlərdən belə məlum olur ki, xəlifə Əmmarın sözlərinə qane olmadı və onu elə təhdid etdi ki,

səh:487

. [1] – Mütərcim: Bu cümlə “Nəhl” surəsinin 89-cu ayəsində

Allah-təalanın buyurduğunun məzmunudur. Orada buyurur ﴿ :

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴿

axırda Əmmar belə dedi: Əgər xəlifə məsləhət bilmirsə mən öz sözümdən dönüm! Bu barədə iki hədisin mətnini və tərcüməsini burada gətiririk:

.1

...سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَانَ عَنْ أَبِيهِ أَضْنُ رَجُلًا أَتَى عُمَرَ فَقَالَ: إِنِّي أُجْنِبُ فَلَمْ أَجِدْ مَاءً فَقَالَ: لَا تُصَلِّ، فَقَالَ عَمَّارٌ: أَمَا تَذَكَّرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا أَنَا وَ أَنْتَ فِي سَرِيهِ فَأَجْنَبْنَا فَلَمْ نَجِدْ مَاءً، فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ وَ أَمَّا أَنَا فَتَمَعَكَ فِي التَّرَابِ وَ صَلَّيْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ | إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ

تَضْرِبُ بِيَدَيْكَ الْأَرْضَ ثُمَّ تَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَيْكَ، فَقَالَ عُمَرُ: اتَّقِ اللَّهَ يَا عَمَّارُ، فَقَالَ:
 إِنَّ شَيْئًا لَمْ أَحَدِّثْ بِهِ.

Səid ibn Əbdurrəhman atasından nəql edir: “Bir kişi Ömər in yanına gələrək ondan soruşdu: Mən cənabətli olmuşam və su tapa bilmirəm. Ömər onun cavabında belə söylədi: Namaz qılma. Əmmar da həmin məclisdə idi. O belə cavab verdi: Ya əmirəl-möminin yadınızdırmı ki, mən və sən döyüşçülərimizlə bir yerdə idik, hər ikimiz cənabətli olmuşduq və qüsl etməyə su tapa bilmədik? Sən namaz qılmadın. Ancaq mən özümü torpağa buladım. Sonra namaz qıldım. Peyğəmbər (s) bundan xəbər tutdu və buyurdu: “Əllərini torpaq üzərinə vurub, torpağın zərrələrini təmizləyib sonra isə üzünə və əllərinə məsh etmək kifayət edərdi.” Ömər dedi: Əmmar, Allahdan qorx! Əmmar dedi: Əgər istəyirsənsə bu hadisəni bir daha danışmaram(۱)”!!

Bu hədisi Buxari və Müslim Səid ibn Əbdurrəhmandan nəql etmişlər. Ancaq Buxari öz təssübü üzündən Ömər in “Namaz qılma” sözünü hədisdə yazmamışdır.

.۲

...عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلْمَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ وَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ فَقَالَ لَهُ أَبُو
 مُوسَى: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَانَ إِذَا أَجْنَبَ الْمُكَلَّفُ فَلَمْ يَجِدْ مَاءً كَيْفَ يَصْنَعُ؟ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَا

səh:488

“ . [۱] –Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabut-təyəmmüm”, “əl-Mutəyəmmumu həl yənfəxu fihima”, hədis: 331; “Səhihi-

Müslim”, 1-ci cild, (Kitabul-heyz) “ət-Təyəmmüm” bölümü, hədis: 367 ;

يُصَلِّي حَتَّى يَجِدَ الْمَاءَ، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِقَوْلِ عَمَّارٍ حِينَ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ: "كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الْأَرْضَ ثُمَّ تَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَيْكَ" قَالَ أَلَمْ تَرَ عُمَرَ لَمْ يَقْنَعْ بِذَلِكَ. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: دَعْنَا مِنْ قَوْلِ عَمَّارٍ، فَمَا تَصْنَعُ بِهَذِهِ الْآيَةِ وَتَلَى عَلَيْهِ آيَةَ الْمَائِدَةِ، قَالَ: فَمَا دَرَى عَبْدُ اللَّهِ مَا يَقُولُ.

Şəqiq deyir: “Mən Abdullah ibn Məsudun və Əbu Musa Əşərinin yanında idim. Əbu Musa İbn Məsuddan soruşdu: Cənabətli olan kəs su tapmasa vəzifəsi nədir?

İbn Məsud cavab verdi: Su tapa bilməyincə namaz qılmasın. Əbu Musa etiraz etdi və dedi: Bəs Əmmarın Peyğəmbərdən (s) bu barədə təyəmmüm hökmünü buyurduğuna nə deyirsən?

İbn Məsud dedi: Ömər Əmmarın sözünü qəbul etmədi. Əbu Musa ona dedi: Əmmarın sözünü qoy kənara. Bəs açıq və aydın nazil olan “təyəmmüm” ayəsini neynəyəcəksən? Sonra “təyəmmüm” ayəsini oxudu. İbn Məsud Əbu Musanın cavabında sakit qaldı və bir söz deyə bilmədi(1).

Bu hədis də “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında gəlmişdir. Lakin əhli-sünnənin bəzi alimləri bu hadisəni xəlifənin elmindən qaynaqlandığını bildirib onu müdafiə etmək üçün “Ömər bu sözü onun ictihadı və məxsus nəzəri” olduğunu söyləmişlər. Bəzən də “unudub” və “yaddan çıxardıb” kimi üzürlər gətirmişlər. Məsələn: İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabında belə deyir:

“Su tapmadıqda namazı tərək etmək Ömər şəxsi və özünə məxsus nəzəridir. Onun belə əqidədə olması da məşhurdur.”

...قتاده يحدث عن أنس بن مالك أن النبي ﷺ أتى برجل قد شرب الخمر فجلده بجريدتين نحو أربعين، قال: ففعله أبو بكر، فلما كان عمر استشار الناس فقال عبدالرحمان: أخف الحدود ثمانين فأمر به عمر.

□Qətadə Ənəs ibn Malikdən nəql edir ki; “Şərab içmiş bir kişini Peyğəmbərin (s) yanına gətirdilər. Həzrət (s) xurma çubuğu ilə ona qırx zərbə vurulmasını əmr etdi. Əbu Bəkr də şərab içənin həddini qırx taziyanə vururdu. Ənəs deyir:

Ancaq Ömər xilafətə keçdikdən sonra, bu miqdar barədə camaatla danışdı. Əbdurrəhman ibn Ouf dedi: Səksən taziyanə vurulsun. Bu, Quranda qeyd olunan ən az miqdardır. Ömər də onun nəzrini təsdiq və icra etdi^(۲).

Bu hədis, yazıldığı kimi “Səhihi-Müslim”də neçə cür nəql olunmuşdur. Buxari də onu iki yerdə nəql etmiş, aşağısında da “İkinci xəlifənin öz nəzəri və fikri” olduğunu söyləmişdir^(۳).

Bu kitabda olan səliqəmizə əsasən bu məsələni “Səhiheyn”dən səh:490

“ . [۱] – ۱Bidayətul-Muctəhid”, 1-ci cild, səh. 65 ;

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul hüdud”, “Həddul-xəmr” bölümü, hədis: 1706 ;

“ . [۳] – ۳Səhihi-Buxari”, “Kitabul-hudud”, “Ma caə fi zərbi şaribil-xəmr” bölümü, hədis: 6391 və “Kitabul-hüdud”, “əz-Zərbu bilcəridi vən-nəal” bölümü, 6393; “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Həddul-xəmr” bölümü, hədis: 1706 ;

gətirmişik. Ancaq məsələnin həqiqəti budur ki, Peyğəmbərin (s) zamanında şərابخorun həddi qırx taziyanə deyil, əksinə elə səksən taziyanə idi. Ancaq İslamın əvvəllərində müsəlmanların İslam qanunlarına əməl etməsi, döyüş və fəthlərlə məşğul olması nəticəsində bu həddi istifadə etmək üçün belə hadisə çox nadir hallarda baş verirdi. Buna görə də ikinci xəlifə bu hökmü yaddan çıxarmışdır. Onun xilafəti dövründə müsəlmanlar mənəviyyatdan tədricən uzaqlaşır və ləhvü-ləəb, şərابخorluğa meyl edirdilər. Bu da yayılmaqda idi.

Xəlifəyə bu həddin səksən olmasında köməklik edən isə Əbdurrəjman ibn Ouf deyil, əksinə Əmirəl möminin Əli (səlamullahi ələyh) idi. Bu məsləni əsl mənbəsi olan kitablardan da dəqiq əldə etmək olar:

İbn Ruşd Əndulisi əhli-sünnə alimlərinin və fəqihlərinin şərابخorun həddi barədə olan ixtilaflarını nəql etdikdən sonra bütün fəqihlərin və əksəriyyətin bu barədə nəzərini – yəni səksən taziyanə olmasını – söyləyərək belə deyir:

Həddin səksən taziyanə olmasında əksəriyyətin sənədi və dəlili, Əmirəl möminin Əlinin (ə) nəzəridir. Eləki şərابخorluq çoxaldı Ömər və səhabələr onun miqdarını müəyyənləşdirməkdə iclas qurub məsləhətləşməyə başladılar. Əmirəl möminin (ə) şərابخorun həddinin söyüş söyəninin həddi kimi səksən taziyanə olduğunu bilirdi(1).

Hər halda deyilənlərdən belə ələ gəlir ki, xəlifə bu hökmü məsləhət edərək, nəzər soruşmaqla, başqalarının vasitəsi ilə icra etmişdir. Ona bu işdə kömək edən də, ya Əmirəl möminin (ə) yaxud da Əbdurrəhman ibn Ouf olmuşdur.

يَرِدَّ عَلَيَّ، فَرَجَعْتُ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنَ لَهُ فَلْيَرْجِعْ"،
فَقَالَ عُمَرُ: أَقِمِ عَلَيْهِ الْبَيْتَهُ وَالْأَوْجَعْتُكَ، فَقَالَ: أَبِي بَنِ كَعْبٍ: لَا يَقُومُ مَعَهُ إِلَّا أَصْغَرُ الْقَوْمِ،
قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: قُلْتُ: أَنَا أَصْغَرُ الْقَوْمِ، قَالَ: فَأَذْهَبْ بِهِ.

səh:492

“ . [١] – Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabud-diyat”, “Cəninul-mər`ə”, hədis: 6509-6510 və “Kitabul-etisam”; likitabu... “Ya yətəkəlləfu min...” hədis: 6887; “Səhihi-Müslim” 5-ci cild, “Kitabud-diyat”, “Diyətul-cənin” bölümü, hədis: 1689 ;

Əbu Səid deyir: “Mədinədə ənsarın məclisində əyləşmişdik ki, birdən Əbu Musa çox narahat halda içəri daxil oldu. Narahatçılığının səbəbini soruşdum. O dedi: Ömər məni çağırdı və mən də onun qapısına getdim. Üç dəfə ardıcıl olaraq salam verdim və içəri girmək üçün icazə istədim. Ancaq cavab vermədiyi üçün mən də geri qayıtdım. Sonra Ömər məni gördü və dedi: Səni çağırırdım, niyə gəlmədin? Mən də onun qapısına getdiyimi və üç dəfə icazə istədiyimi izah etdim. Səsimə cavab verməyən gördükdə geri qayıtdığımı söylədim. Çünki Allahın Rəsulu (s) buyurmuşdur ki; “Əgər bir kəs bir evə girmək üçün üç dəfə icazə istəsə və cavab eşitməsə geri qayıtsın”.

Ömər məndən bu hədisi eşitdikdə dedi: Allaha and olsun ki, söylədiyinə şahid gətirməsən səni cəzalandıracam.

Əbu Səid deyir: Ubəy ibn Kəəb dedi: Əbu Musanın sözüne bu cəmiyyətin ən kiçiyi belə şəhadət verir. Əbu Səid deyir ki, mən dedim: Mənim yaşım hamıdan kiçikdir. Ubəy ibn Kəəb Əbu Musaya dedi: Onda onu özünlə şəhadət vermək üçün apar(۱)”.
(۱)

Müslim, bu məsələni müxtəlif sənədləri ilə birlikdə doqquz hədisdə nəql etmişdir. Səhiheyndə gəlmiş bu hədislərin birində xəlifə məsələnin sübutundan sonra bu sadə hökmlə tanış olmadığını bildirərək belə dəlil gətirir:

...خَفِيَ عَلَيَّ هَذَا مِنْ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ | أَلْهَانِي عَنْهُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ

“Peyğəmbərin (s) bu əmrindən ona görə xəbərim olmayıb ki, bazarda alış-verişlə başım qarışıq olub^(۲)”.

Başqa bir hədisdə də Ubəy ibn Kəəbin özü bu mövzuya səh:493

“ .[۱] – ۱ Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-istizan”, “ət-Təslimu vəl-İstizanu səlasən” bölümü, hədis: 5891 ;

. [۲] – ۲ Bu iki məsələ “Səhihi-Müslim”dən əlavə “Sünəni Əbi Davudda” 2-cic ild, “Əbvabun-nəvum”, 38-ci bölüm, “Kəm mərrətən yəslimur-rəcul”, səh. 637-də də gəlmişdir .

şahidlik edir və xəlifənin əməlini pisləyərək ona belə deyir:

فَلَا تَكُنْ يَا بْنَ الْخَطَّابِ عَذَابًا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ

“Peyğəmbərin (s) səhabələrini narahat edib onlara əziyyət vermə^(۱)”.

“Səhiheyn”in nəqlinə əsasən “istizan” yəni icazə almaq məsələsi ikinci xəlifə üçün problemlə bir məsələyə çevrilmiş və işin sonu səhabələrə əziyyət verməsi və şahid tələb etməsi ilə

nəticələnmişdir. Bu məsələ insanın əxlaqi məsələlərindəndir və belə əxlaqa sahib olanlar bu hökmü öz vicdanları ilə dərk edərək yerinə yetirirlər.

Bu hökm Peyğəmbər (s) tərəfindən müsəlmanlara izah edilməsi ilə yanaşı Qurani-Kərim də hidayət üçün buna işarə etmiş və açıqlamışdır:

{فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} {لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ}

_Əgər orada heç kəsi tapmasanız, sizə icazə verilməyənədək içəri girməyin. Sizə "geri dönün!" - deyilsə, geri dönün. Bu, Allahın yanında sizin üçün daha təmiz bir davranışdır. Allah nə etdiklərinizi biləndir! İçərisində əşyanız olan (karvansara, mehmanxana, ümumi istifadə yerləri kimi) qeyri-məskun evlərə

(icazəsiz) daxil olmaq sizin üçün günah deyildir. Allah sizin aşkar etdiklərinizi də, gizli saxladığınızı da (aşkarda da, gizlində də nə etdiyinizi) bilir(۲)_”!

Ubəy ibn Kəəbin həmin məclisdə söylədiyi söz (bu məsələyə hamıdan kiçik olan şəhadət versin) xəlifənin məqamına bir növ etiraz əlaməti idi. İstəyirdi bildirsən ki, yəni ey xəlifə bu sadə

səh:494

. [۱] - Bu məsələ “Səhihi-Müslim”dən başqa “Sünəni Əbi Davudda” 2- ci cild, səh. 637-də zikr olunmuşdur .

“ .[۲]–۲Nur” surəsi ayə 28-29 ;

məsələnin hökmünü İslamda hamı bilir və heç bir qoca ya da cavan olan müsəlmana gizli deyildir.

Ancaq xəlifə öz etirafına görə təəssüflər olsun ki, alış-veriş və bazarda müamilə etməklə gün kimi aydın olan bu sadə məsələdən qəflətdə qalmışdır. Buradan xəlifənin elmi və fihi məsələlərdə savadsız olduğu aydın olur.

“Kəlalə” məsələsinin çətinliyi

Kəlalə(۱) məsələsinin çətinliyi

...عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَطَبَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَذَكَرَ نَبِيَّ اللَّهِ | وَذَكَرَ أَبَا بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَا أَدْعُ بَعْدِي شَيْئًا أَهَمَّ عِنْدِي مِنَ الْكَلَالَةِ مَا رَاجَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ | فِي شَيْءٍ مَا رَاجَعْتُهُ فِي الْكَلَالَةِ وَمَا أَغْلَظُ لِي فِي شَيْءٍ مَا أَغْلَظَ فِيهِ حَتَّى طَعَنَ بِأَصْبَعِهِ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: يَا عُمَرُ أَلَا تَكْفِيكَ آيَةُ الصَّيْفِ الَّتِي فِي آخِرِ سُورَةِ النَّسَاءِ، وَ إِنِّي إِنْ أَعِشُ أَقْضُ فِيهَا بِقَضِيهِ يَقْضَى بِهَا مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَمَنْ لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

...Salim Mədan ibn Əbi Təlhədən nəql edir ki; “Ömər ibn Xəttab cümə namazının əsnasında Rəsuli-Əkrəmi (s) və Əbu Bəkri xatırladı. Sonra dedi: Mən, fikrimcə özümdən sonra “kəlalə” məsələsindən çox mühüm və çətin olan bir məsələ qoymuram. Çünki mən “kəlalə” məsələsi kimi heç bir məsələdə Peyğəmbərə (s) müraciət etmirdim. O həzrət də (s) “kəlalə” məsələsindən başqa heç bir məsələdə mənimlə dartsırmırdı. İş o yerə çatdı ki, o həzrət (s) barmağı ilə mənim sinəmə vurdu və buyurdu: “Ömər! “Səyf” ayəsi “Nisa” surəsinindədir. Sənə bu kifayət etmirmi”?

Ömər öz sözünü bu cümlə ilə tamamladı: Əgər mən sağ qalsam “kəlalə” barədə elə qəzavət edəcəm ki, Quran oxuyan və oxumayan da elə qəzavət edirlər(۲)”.
۲

İzah: Bu hədisdə qeyd olunan “Səyf” ayəsi “Nisa” surəsinin axıncı ayəsidir. Bu ayədə “kəlalə” irsindən belə söhbət açılır:

səh:495

“ . [۱] –۱Kəlalə”, hər hansı bir şəxsin özündən sonra qoyub getdiyi mirasa deyilir .

“ . [۲] –۲Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, Kitabul-fəraiz, “Mirasul-Kəlalə”, hədis: 1617 ;

{يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنْ أَمْرٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَكَدٌ وَكَهٌ أُخْتُ فَلَهَا نِصْفٌ مَّا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَكَدٌ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةٌ رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ }

“_(Ya Rəsulum!) Səndən fətva istəyirlər. De: "Atası və övladı olmayan şəxs (şəxsin mirası) haqqında Allah sizə belə fətva verir: Övladı (və atası) olmayan bir şəxs vəfat etdikdə onun (atabir-anabir və ya yalnız atabir) bir bacısı varsa, qoyub getdiyi malın yarısı bacıya çatır. Övladı (və atası) olmayan bir

qadın vəfat etdikdə qardaşı onun varisidir (malının hamısı onun payına düşür). Əgər vəfat edən şəxsin iki (və ya daha artıq) bacısı varsa, mirasın üçdə ikisi onlara çatır. Əgər varislər qardaş və bacılardan (bir qardaş, bir bacı və ya bir neçə bacı-qardaşdan) ibarət olarsa, kişiyyə (qardaşa) qadına (bacıya) düşən payın iki misli verilir". Allah bunu sizə doğru yoldan

çıxmamağınız üçün aydınlaşdırır. Allah hər şeyi biləndir(۱)_”!

Bu ayə yay fəslində nazil olduğuna görə onu “Səyf ayəsi” yəni yay mövsümünün ayəsi adlandırmışlar.

Əllamə Əmini (Allah ondan razı olsun) bu hədis barədə belə deyir: İslamda şəriət qanunlarına əsasən, sadə olmasına baxmayaraq “kələlə” yəni “miras” məsələsi ikinci xəlifəyə o qədər qaranlıq qalmışdır ki, ona bu sözləri minbərdə söyləməsinə məcbur etmişdir: “Mənim əqidəmə görə özümdən sonra “kələlə” məsələsi kimi çətin olan başqa bir məsələ yadigar qoymuram.” Sonra belə deyir:

Bu məsələ barədə çox sual edən xəlifəyə görəsən Rəsuli-Əkrəm (s) cavab verirdi ya yox? Əgər cavab verirdisə, bəs onda nəyə görə xəlifə öyrənə bilmirdi? Labüd öyrənə bilmirdi və bu məsələni başa düşməkdə aciz idi.

Əgər Peyğəmbər (s) ona cavab vermirdisə və məsələni həl

səh:496

“.[۱]-Nisa” surəsi, 176-cı ayə ;

olunmaz və bağlı qoymuşdursa, (əl-əuzu billah) bu, nübuvvət məqamından uzaqdır və şübhəsiz ki, belə də olmayımdır. Peyğəmbər (s) İlahi qanunların hamısını açıqlamış və onları ümmətə öyrətmişdir.

Qarşısında ona aid olan ayə ola-ola “Kələlə” lüğətinin mənasının məchul qalması necə mümkündür? Hansıki ayənin

axırında belə buyurulur: “Allah bunu sizə doğru yoldan çıxmamacağınız üçün aydınlaşdırır”.

Bu məsələni Allah necə izah edib ki, ikinci xəlifəyə hələ də qaranlıq qalıb? Necə mümkündür ki, Allahın Rəsulu “Səyf” ayəsini “kəlalə”nin mənasını başa düşülməsində kifayət etdiyini bildirir, ancaq “kəlalə” həl olunmaz bir çətin məsələ olaraq qalır(1)!?

Bütün bu məsələlərdən sonra xəlifə deyir: “Əgər sağ qalaramsa “kəlalə”nin barəsində Quran oxuyan və oxumayanlar kimi qəzavət edəcəm”. Onun bu qəzavətdən məqsədi nədir? Allahın aşkar ayəsi ola-ola Quranın bu hökmünün qarşısında yeni bir hökm çıxartmağa yer qalırımı!?

Dəlini daşqalaq etmək

İbn Abbas deyir: Zina eləyən dəli bir qadını Ömər in yanına gətirdilər. Ömər onun hökmü barəsində bir çoxları ilə məsləhət etdi. Sonra onun daşqalağ olunmasına əmr verdi. Qadını daşqalağ olan yerə apardıqda Əli ibn Əbi Talib (ə) onu gördü və hadisənin nədən ibarət olduğunu soruşdu. Dedilər ki; Bu filan qəbilədən olan dəli bir qadındır. Zina etdiyinə görə Ömər onun daşqalağ olunmasına əmr etmişdir.

İbn Abbas deyir: Əmirəl möminin (ə) buyurdu: Qaytarın onu! Sonra Ömər in yanına getdi və buyurdu: “Üç tayfadan təklifin götürüldüyünü bilmirsənmi:?”

səh:497

“ .[1] – 101-Qədir~, 6-cı cild, səh: 130 (qısaltılmış şəkildə) ;

“Dəliddən (ağlı başına gəlincə), yuxuda olan kəsdən oyanana qədər və uşaqdan (həddi-buluğa çatana qədər).”

Ömər dedi: Bilirəm!

Əli (ə) buyurdu: Bəs onda bu dəli qadının daşqalağ olunmasına necə əmr vermişən? Əmr et onu azad etsinlər.

İbn Abbas deyir: Xəlifə dində Allahu Əkbər kəlməsini deyə-deyə dəli qadının azad olunmasını əmr etdi.

Buxari bu hədisi öz “Səhih” adlı kitabında iki yerdə gətirmişdir. Ancaq xəlifənin elminin nə dərəcədə olmasını ört-basdır etmək üçün hədisin əvvəlini və ortasını yox etmişdir. Təkcə o hədisin bu qismətini qeyd etmişdir:

"قَالَ عَلِيٌّ لِعُمَرَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيقَ وَ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يُدْرِكَ
وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ." (1)

Bu hadisənin mətni kamil şəkildə müxtəlif hədis və tərcümeyihal kitablarında qeyd olunmuşdur (2).

İbn Əbdul Birr “İstiab” kitabında hadisənin əslinə işarə etdikdən sonra bu cümləni də gətirmişdir ki; “Ömər bu vaxt belə söylədi:

"لَوْ لَا عَلِيٌّ لَهْلَكَ عُمَرُ"

“Əgər Əli olmasaydı Ömər həlak olmuşdu”!

Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar!

...عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ سَأَلَ أَبَا وَقْدٍ لَيْثِي مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ، فَقَالَ: كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا بِقِ {وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ}، وَ {إِقْتَرَبَهُ السَّاعَةُ} وَ {وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ}.

səh:498

“ . [١] –\Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabut-Təlaq”, “ət-Təlaqu filiğlaqi vəl-kərəh” bölümü, və həmin mənbə, 8-ci cild, “Kitabul-muharibin”, “La yurcəmul-məcnunu vəl-məcnunətu” bölümü ;

“ . [٢] –\Sünəni Əbi Davud”, 2-ci cild, səh. 402; (Əbvabu kitabul-hudud, 16-cı bölüm, “fil-cunun”, hədis: 4399), “Sünəni-İbn Macə”, 2-ci cild, səh. 227; (Kitabun-Nikah);”İstiab”, 3-cü cild, səh. 39, Əli ibn Əbi Talib bölümü ;

Übeydullah ibn Abdullah deyir: “Ömər ibn Xəttab Əbu Vaqid Leysidən soruşdu: Peyğəmbər (s) Qurban və Fitr bayramında hansı surələri oxuyurdu? Əbu Vaqid dedi: Həzrət Rəsul (s) bu namazların hər ikisində” □ Qaf” surəsini {إِقْتَرَبَهُ السَّاعَةُ} و {وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ} , {وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ} surələrini oxuyurdu (١)”.
(١)

Bu hədis “Səhihi-Müslim”də, Malikin “Muvəttə” adlı kitabında, “Sünəni-Tirmizidə” və “Sünəni-Əbu Davud”da qeyd olunmuşdur. Ancaq İbn Macə öz “Sünən”ində hədisi belə nəql etmişdir:

“Ömər bayram namazına gəldikdə bir nəfəri Əbu Vaqid Leysinə yanına göndərdi ki, ondan soruşsun: “Peyğəmbərin bayram namazlarında hansı surələri oxuyurdu (٢)”?
(٢)

Əllamə Əmini (Allah ondan razı olsun) bu hədisin barəsində belə deyir: “Əziz oxucular! Gəlin xəlifədən soruşaq ki, hansı səbəbə görə Peyğəmbərin namazda oxuduğu surənin hansı surə olduğunu bilmir? “Siyuti”nin “Tənvirul-havalik” kitabında gətirdiyi üzrə görə görəsən yadından çıxıb? Yoxsa alış-veriş işi ilə məşğul olduğu üçün bilmirdi? Halbuki, işi çətinə düşəndə özü üzrü belə söyləyirdi? Lakin unutmazlıq mövzusu elə də nəzərə çarpan deyildir. Çünki ildə iki dəfə cəmiyyətin və böyük səhabələrin hüzurunda qılınan bu namaz unudulmamalıdır^(۳)”.

Hər halda, hadisənin gedişatı onu göstərir ki, xəlifə çox gərgin vəziyyətə düşmüşdü. Həssas bir zamanda Əbu Vaqid Leysin evinə adam göndərərək bayram namazında hansı surələrin oxunduğunu öyrənməyə çalışdı.

səh:499

“ . [۱] –Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabu səlätul-eydəyn”,
 “Ma yəqrəu bihi fi səlätil eydəyn” bölümü, hədis: 891 ;
 “ . [۲] –Sünəni-İbn Macə”, 1-ci cild, “ma caə fil-qiraəti fi səlätil-eydəyn” bölümü, hədis: 1282 ;
 “ . [۳] –Əl-Qədir”, 6-cı cild, səh. 320 ;

Kəbə evinin qızılı və gümüşü

عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: جَلَسْتُ إِلَى شَيْبَةَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ قَالَ: جَلَسَ إِلَى عُمَرَ فِي مَجْلِسِكَ هَذَا، فَقَالَ هَمَمْتُ أَنْ لَا أَدْعَ فِيهَا صَفْرَاءَ وَلَا بَيْضَاءَ إِلَّا قَسَمْتُهَا بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ. قُلْتُ: مَا أَنْتَ بِفَاعِلٍ، قَالَ: لَمْ قُلْتُ لَمْ يَفْعَلَهُ صَاحِبَاكَ؟ قَالَ: هُمَا الْمَرَّانُ يَقْتَدِي بِهِمَا.

Əbu Vail deyir: “Mən Məscidul-həramda “Şöybə”nin yanında əyləşmişdim. O mənə dedi: Günlərin birində Ömər də həmin

və gümüşü alsa və müsəlmanların müharibə sursatları üçün sərf edərsə çox müsbət nəticələr əldə etmək olar. Qızıl və gümüş Kəbə evinin nəyinə lazımdır!?

Ömər bu fikri həyata keçirmək istədi. Ancaq məsələni Əmirəl möminin Əlidən (ə) soruşdu. Həzrət (ə) onun cavabında belə dedi:

“Quran Peyğəmbərə (s) nazil olanda sərvətlər dörd hissəyə bölünmüşdü. Allahın Rəsulu (s) bu dörd qismin hamısının hökmünü izah etmişdir: Müsəlmanların sərvəti irs kimi qalır və vərəsələr arasında bölünməlidir. Müharibədən yığılan qənimətləri də onlara haqqı olanlar arasında bölüşdürülməsinə əmr vermişdir. Xüms, müəyyən adamlara verilməlidir. Dördüncüsü isə zəkətdir. Onun da istifadəsi üçün müəyyən yerlər vardır.

Əmirəl möminin (ə) sonra belə buyurdu: Kəbə evinin qızıl və gümüşü Quran nazil olanda da var idi. Ancaq Allah onların barəsində bir göstəriş vermədi. Hökmün verilməməsi nə unutqanlıq üzündəndir nə də qorxudan. Sonra Ömərə xitab edərək buyurdu: Sən də Kəbənin qızıl və gümüşünü onlar necə qoymuşlarsa eləcə də saxla. Bu vaxt Ömər dedi: “Ya Əli! Əgər sən olmasaydın biz məhv olardıq.” Kəbə evinin qızıl və gümüşünə əl dəymədi və onu olduğu kimi qoydu.

İbn Əbil Hədid əsl hadisəni nəql etdikdən sonra belə deyir: Həzrət Əlinin (ə) dəlilləri doğru və düzgün dəlillər idi. Bunu iki cür açıqlamaq olar:

1. Əslində mallara və sərvətə əl qoymaq haram və qadağan edilmişdir. Şəriət qanunlarının çərçivəsindən xaric və icazəsiz

ondan istifadə etmək olmaz. Kəbə evinin qızıl və gümüşü barədə belə bir icazə olmadığına görə onun istifadə edilməsi haramdır və istifadəsinə icazə verilməmişdir.

.Tutaq ki, İmam Əlinin (ə) məqsədi budur ki, Kəbə evinin qızıl və gümüşü Kəbəyə vəqf edilmiş bir maldır. Həmçinin

səh:501

Kəbənin qapısı və pərdəsi də buna aid edilir. Kəbə evinin qapısından və pərdələrindən Allahın icazəsi olmadan istifadə edilməsi necə mümkün deyilsə, onun qızıl və gümüşünə də əl qoymaq icazəsiz və haramdır. Xülasə, bunların arasında müştərək olan nəzər onun məxsus və vəqf olmasıdır. Qızıl və gümüş də Kəbənin özündəndir(1).

Yuxarıda qeyd olunan hadisəni “Nəhcül-bəlağə”dən gətirmişdik. Zəməxşəri də bu hadisəni “Rəbiul-əbrar” kitabında yetmiş beşinci bölümündə qeyd etmişdir(2).

Quranın təfsiri

"إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَنْ قَوْلِهِ {وَفَاكِهَةٌ وَأَبَاءٌ} مَا لِأَبٍ قَالُ: نُهَيْيْنَا عَنِ التَّعَمُّقِ وَالتَّكْلِيفِ."

Bir kişi ikinci xəlifədən soruşdu: Qurani-Kərimdə qeyd olunan bu ayədə“ (3) {وَفَاكِهَةٌ وَأَبَاءٌ} kəlməsindən məqsəd nədir?

Xəlifə onun cavabında dedi:

“Bizə bu kimi məsələlərdə fikirləşərək çətinliyə düşməyi qadağan ediblər.”

Bu məsələ “Səhihi-Buxari”də qeyd olunmuşdur (۴).Ancaq bu kitabın əvvəllərində kəsilməmiş hədislər barədə söhbətlərimizdə səh:502

“ .[۱] –۱Nəhcül-bəlağənin şərh”, 19-cu cild, səh. 158-159, 276-cı xütbə, və 270-ci qısa kəlmələrdə .

“ .[۲] –۲Rəbiul-əbrar” axır zamanlarda yazılmış kitablardan ən yaxşısıdır. Onun yazı nüsxələri də çox azdır. Onun 719 səfhdə gözəl xətlə yazılmış nüsxəsindən biri Qum şərhərində Həzrət Ayətullahil-Üzma Nəcəfi ağanın ümumi kitabxanasında vardır. 263 nömrəsi ilə xətlə yazılmış kitabların sırasındadır. (Hal hazırda bu kitab beş cildə çap edilmişdir və bəhsimiz həmin kitabın 4-cü cildində, “əl-Libasu vəl-məla minəl-qələidi vəl... ünvanı adı altında yazılmış 75-ci bölmədə zikr olunmuşdur.)

“ .[۳] –۳(Növbənöv) meyvələr və ot (ələf) yetişdirdik.”;“Əbəsə” surəsi, 31-ci ayə ;

–۹ .[۴] –۴cu cild, “Kitabul-İtisam”, “Ma yəkrəhu min kəsərətis-suali və təklifu la la yunih” bölümü, hədis: 6863 ;

qeyd etdiyimiz kimi Buxari onun əvvəlinci hissəsini kəsib ataraq onun axırncı hissəsini yəni "نَهَيْنَا..." kəlməsini yazmaqla kifayət etmişdir. Ancaq xoşbəxtlikdən hədis və təfsir kitablarında, o cümlədən “Səhihi-Buxarini” şərhlərində burada gətirdiyimiz kimi kamil şəkildə nəql olunmuşdur. “Səhihi-Buxari”nin şərh yazarları da Buxarinin bu əməlini təsdiq etmişlər(۱).

Osmanın cənabət məsələsində fətvası

Qurani-Kərimin açıq ayəsinə və “Altı sihah (۲)”kitablarında nəql olunan bir çox hədislərə əsasən cənabət qüslü vacibdir. Bu qüsl iki yolla baş verir:

۱. Məninin (spermanın) xaric olması ilə;

۲. Cinsi yaxınlıq zamanı; Zinada və ya mehriyyəsi vacib olan kəbində məni gəlsə yaxud gəlməsə.

Amma Şafii bu barədə belə deyir: Allah-təala qüslü cənabətin səbəbinə vacib etmişdir və cənabət ərəb dilində məruf olan lüğətdir. Məni xaric olmasa da, onlar cənabətin cimadan (cinsi yaxınlıqdan) ibarət olduğunu bildirdilər. Kəbində “mehriyyə”yə, zinada isə “həd vurulması”na səbəb olan cimada məninin gəlməsi şərt deyildir. Əgər ərəb lüğəti ilə tanışlığı olan bir kəsə filan kişi filan qadıncıdan cənabətli olmuşdur desələr, məni xaric olmasa belə məqsədin cinsi yaxınlıq olduğunu başa düşəcəkdir.

Yenə belə deyir: Peyğəmərin (s) açıq və aydın sünnəsi cənabətin iki yoldan biri ilə baş verdiyinə dəlalət edir: Kişi qadınla cinsi yaxınlıq elədikdə; Cimada məni xaric olmasa və yaxud cimasız məni xaric olsa (۳);

səh:503

[۱] -Müraciət et: “Fəthul-bari”, 13-cü cild, səh. 229; “Umdətul-qari”, 25-ci cild, səh. 35; “İrşadus-sari”, 10-cu cild, səh. 311; “Nəhayətu İbni Əsir” “Əbb” kəlməsinin lüğəti və “əd-Durrul-mənsur”, “İbn Kəsir”, “Kəşşaf”, “Xazin” və “Bəğəvi”nin təfsir kitabları, “Müstədrəki-Hakim” “əbəsə” surəsinin təfsirində ;

Onun bu hökmü Peyğəmbərdən (s) eşitməsi və Əmirəl möminin Əlidən (ə), Təlhədən, Zübeyrdən və Ubəy ibn

səh:504

. [1] – 1 Adı sayılan kitablarda “Təharət kitabına” müraciət edin ;
 “ . [2] – 2 Səhihi-Müslim”, “Kitabul-heyz”, hədis: 348 və 349 ;
 “ . [3] – 3 Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-qüsl”, “Qüsl, ma yəsibu min fərcil-mərəti” bölümü, hədis: 287 və 289; Həmin mənbə, “Kitabul-vuzu”, “Mən ləm yərəl-vuzu illa minəl-məzicəyn”, hədis: 177 və “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-heyz, “İnnəməl-mau minəl-ma” bölümü, hədis: 347 ;

Kəəbdən soruşması və onların da Peyğəmbərin (s) belə buyurduğunu təsdiq etmələrinə gəldikdə isə bunlar əsassız və uydurulmadır. Ya xəlifənin tutduğu mövqeyi qorumaq üçün onun verdiyi fətvasının axırına əlavə edilmiş bir cəfəngiyatdır ki, bu kimi hədislər saysız hesabsızdır. Ya da onun doğru olması İslamın əvvəl dövrünə qayıdır. Çünki Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuşdur ki, o dövrdə o həzrət (s) belə buyurmuşdur:

“ " الماء من الماء " Qüslun səbəbi məninin xaric olmasıdır (1) ”

Bundan əlavə İbn Abbas deyir ki:

" الماء من الماء "məsələsi cinsi yaxınlığa deyil, əksinə möhtəlim olmağa aiddir (2) ”.

Hər halda olursa-olsun bu məsələ səhabələr arasında bəhs olunmuşdur. Bu barədə bir çox hədislər nəql etmişlər ki "إِذْ ,

جَوَزَ الْخِتَانِ وَجَبَ الْغُسْلُ " (3)

Necə olur ki, bu məsələ Osman üçün gizli qalmışdır? Və xilafəti dövründə “Nə qədər ki, məni gəlməyib qüsl vacib deyildir” söyləyir!?

İşarə etdiyimiz kimi bəlkə də İslamın əvvəllərində bir məsələ qulağına çatmış və xilafətinin axır gününə qədər həmin məsələni hişz etmiş, o hökmün nəsx olduğundan (aradan getdiyindən və dəyişdirildiyindən) xəbəri belə olmamışdır. Zehnində olan köhnə hökm əsasında da fətva vermişdir!

səh:505

. [١] –\Mütərcim: Bunun mənası o deməkdir ki, Peyğəmbər buyurubdur ki, əgər məni gələrsə qüsl vacib olar. Osman belə nəticə alıbdır ki, əgər məni gəlməyibsə deməli qüsl vacib deyildir və qüsl əvəzinə dəstəmaz almalıdır ;.

“ .[٢] –\Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 339; (kitabul-qüsl, Qüslu ma dəsibu min rutubəti xurucil-mərəti bölümü) ;

. [٣] –\Bu hədisi Ömər, Aişə və Abdullah ibn Ömər nəql etmişdir .

Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm!

Buxari öz sənədləri ilə Ənəs ibn Malikdən Osmanın dövründə Quranın cəm olunması barədə müfəssəl bir hadisəni nəql edir. Onun xülasəsi belədir:

Huzeyfə, müsəlman ordusunun başçısı Azərbaycan və Ermənistan müharibəsində Osmanın yanına qayıtdı. O, qoşunda yaranmış qiraət barədə olan ixtilafdən (şam və iraq

əhli arasında) öz narazılığını bildirdi və Osmanı bu məsələni həll etməyə məcbur etdi.

Osman əmr etdi ki, əldə olan nə qədər Quran və səhifələr vardırısa yığılsın. Həmçinin bir neçə səhabələrə də əmr etdi ki, Allahın Rəsulunun (s) dövründə olan oxunuş əsasında bir neçə mushəf yazılsın. Əgər oxunuşlar arasında nəzər ayrılığı qarşıya çıxarsa Qureyşin oxunuşuna üstünlük verilsin. Çünki Qurai-Kərim onların ləhcələrində nazil olmuşdur.

"وَأَرْسَلَ إِلَى كُلِّ أَقْفٍ بِمُصْحَفٍ مِّمَّا نَسَخُوا وَآمَرَ بِمَا سِوَاهُ مِنَ الْقُرْآنِ فِي كُلِّ صَحِيفَةٍ أَوْ مُصْحَفٍ أَنْ يُحْرَقَ".

Bu əməl Osmanın əmrinə əsasən yerinə yeirildi. Həmin qiraət üzrə mushəflər yazıldı və İslami məntəqələrin hər birinə bir nüsxə göndərildi. Sonra xəlifə əmr etdi ki; “Yeni yazılmış mushəflərlə qiraəti uyğun gəlməyən mushəf və Quranlar yandırılınsın(1)”.
(1)

Əsrimizin iftixarlı alimlərindən biri bu barədə belə deyir: “Osmanın bütün müsəlmanları bir qiraətə cəm etməsi, (müsəlmanlar arasında çox tanınan, Peyğəmbərin özündən nəql olunan və yəqinlik gətirən həmin qiraətdən götürmüşlər) bu yolla əsası və kökü olmayan, müsəlmanlar arasında ixtilaf salan

səh:506

[1] – Bu mətnin tam surəti “Səhihi-Buxari”nin 6-cı cildində, “Kitabu fəzailul-Quran” , “Cəmul-Quran” bölümü, hədis: 4702-i mütaliə edin .

digər qiraətlərə mane olması ləyaqətli bir iş idi. Buna görə də müsəlmanlardan heç biri bu işə narazılığını bildirmədi. Bu üzdən müsəlmanların qiraətdə olan münaqişələrinin çoxalmasına, onların səflərinin qırılmasına, birliyinin və vəhdətinin aradan getməsinə səbəb olması ehtimalı mümkün idi. Hətta bu ixtilaf nəticəni o yerə gətirib çıxarda bilərdi ki, müsəlmanların bəzisi digərlərini kafir və fasiqlikdə ittiham da edə bilərdilər. Halbuki, Allahın Rəsulu (s) Quranda ixtilaf etməkdən ciddi şəkildə çəkəndirmişdir. Buna görə də Osmanın bu işini inkar etmək olmaz və ona irad etmək də yersizdir. Ancaq bu mövzuda Osmana ediləcək irad onun vasitəsi ilə həyata keçirilən Quranların yandırılması məsələsi və başqa şəhərlərə də əmr olunmasıdır.

Bəli, müsəlmanlardan bir qrupu Osmana bu barədə etiraz etdilər. İş o yerə çatdı ki, onu “حَرَّاقُ الْمَصَاحِفِ” Səhifələri yandıran” adlandırdılar⁽¹⁾”.

İslam baxımından Quran-Kərimə hörmət hər bir müsəlmana vacibdir. Onun əzəmət və hörmətinin qorunması barədə, xüsusilə bu mövzuda müvafiq hökmlər və qanunlar yazılmışdır. Dəstəməzsiz onun ayələrinə toxunmağın haram və qadağan olunması, şiə məzhəbinin nəzərində cənabətli və heyzli şəxs üçün “Əzaim surələr”inin ⁽²⁾oxunması və əhli-sünnə məzhəbinin bir çoxunun nəzərində isə bütün surələrin oxunmasının qadağan edilməsi, o cümlədən də Quranı nəcis etməyin haram buyurulması və s... bu hökmlərdən sayılır.

Ümumiyyətlə hər hansı bir əməl camaatın nəzərində Qurana hörmətsizlik sayılarsa, İslam baxımından haram və

. [١] – Ayətullah Xoi, “Quranın bütün məsələləri və elmləri barədə olan bəyanı”, Ustad Hərisinin tərcüməsi, 1-ci cild, səh. 449 ;

. [٢] – Yəni: Quranın “Səcdə”, “Fussilət”, “ən-Nəcm” və “Ələq” surələri ;

qanunsuzdur. Bu barədə çoxlu hədislər nəql olunmuşdur.

Tirmizi öz “Sünən”ində Peyğəmbərdən (s) “لَا يَقْرَأُ الْجُنُبُ وَلَا”
“Cənabətli və heyzli şəxs Quran oxumamalıdır” hədisini nəql etdikdən sonra belə deyir:

Səhabələrin, tabeirlərin əksəriyyəti o cümlədən sonrakı əsrlərdə yaşayan alimlərin fətva və əqidələri də belə idi. Məsələn: Süfyan Suri, İbn Mübarək, Şafii, Əhməd ibn Hənbəl və İshaq və s... Buna görə də onların hamısı cənabətli və heyzli olan şəxslər Qurani-Kərimin bir kəlməsindən başqa digər ayələri və surələri oxumamaları barədə fətva vermişlər. Ancaq təsbih söyləmələrinin icazəli olduğunu bildirmişlər(١).

Bəli, bütün bu qadağalar və ciddi təkidlər ayələrin hörmətinin qorunması və Qurani-Kərimin əzəmətinin və əhəmiyyətinin hifz olunması üçündür. Görəsən Mədinədə və bütün İslami məmləkətlərdə icra olunan xəlifə Osmanın verdiyi bu əmr hansı niyyətlə idi? Görəsən bu hökmə necə fətva vermişdir? Quranın əzəməti və onun ayələri barədə verilən hökmlərlə bu fətvanı necə uyğunlaşdırmaq olar? Bu elə bir məsələdir ki, onu əziz oxucumuzun öz öhdəsinə və qəzavətinə buraxırıq.

Əgər Osmanın məqsədi digər Quranları da aradan aparmaq, yox etmək və ehtimal olunan ixtilafın qarşısını almaq idisə onları dənizə də tökə bilərdi. Yaxud da Qurana hörmətsizlik olmasın deyə başqa yolla onu yox edə bilərdi. Məsələn: Torpağa basdırmaq kimi;

İslam hökmləri və xəlifələr

وَلَا الْمَعْطَلُ لِلْسُّنَّةِ فِيهِلِكَ الْأُمَّةَ

Əmirəl möminin Əli (səlamullahi ələyhi) buyurur: “İmam,

səh:508

“. [۱] – Sünəni-Tirmizi”, 1-ci cild, “Təharət” bölümündən 98-ci bölüm, hədis: 131 ;

İlahi hökmləri tətıl etməklə ümməti həlakətə və bədbəxtliyə çəkməməlidir(۱).

قَدْ عَمَلَتِ الْوَلَاءُ قَبْلِي أَعْمَالًا خَلَفُوا فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ |

Və yenə buyurmuşdur ki; “Əvvəlki rəhbərlər Allahın Rəsulunun buyurduqlarına zidd olan əməlləri həyata keçirmişlər”.

Şübhəsiz ki, imamətin ən mühüm şərti, bəlkə də xilafətin əsl fəlsəfəsi və mənası budur ki, imam və xəlifə dini hökmlərin qoruyucusu və Quran qanunlarının icraçısıdır.

Həzrət Əli (ə) bu məsələni imamətin şərti əsasında belə açıqlayır: “وَلَا الْمَعْطَلُ لِلْسُّنَّةِ فِيهِلِكَ الْأُمَّةَ” Müsəlmanların imamı və

xəlifəsi İlahi hökmləri tətıl etməklə ümməti həlakətə və bədbəxtliyə çəkməməlidir”.

Ancaq, tarixin göstərdiyi faktlara və “Səhiheyn” kitablarında nəql olunan hədislərdən ələ gələn sübutlara əsasən xəlifələr öz xilafətləri dövründə bir çox hökmləri dəyişmiş və təhrif etmişlər. İslami qayda-qanunlar, dini etiqadi məsələlər şəxsi rəylər və məsləhətlər üzündən rəngarəng olmuşdur. Hər kəs istədiyi kimi İslam dini barədə nəzər vermişdir.

Əlbəttə, sonralar bu təhriflərə və dəyişiklərə elmi don geyindirmək və bu işi görənlərə haqq libası örtmək üçün adını “ictihad” qoydular. Sonra belə təhriflərə harada rast gəlinirdisə “ictihad” pərdəsi altında onu İslam cəmiyyətinə qəbul etdirirdilər. Halbuki, ictihad özü ayrılıqda bir bəhstir və Qurani-Kərimin, hədisin açıq və aydın qanunları ilə müxalifət etmək isə ayrı bir bəhs.

Əmirəl möminin Əli (ə) bu barədə buyurmuşdur:

”قَدْ عَمَلْتُ الْوَلَاةَ قَبْلِي أَعْمَالًا خَالَفُوا فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ مُتَعَمِّدِينَ بِخِلَافِهِ نَاقِضِينَ لِعَهْدِهِ مُغَيِّرِينَ لِسُنَّتِهِ، وَكُلُّ حَمَلَتِ النَّاسِ عَلَيَّ تَرْكُهَا وَحَوْلَتُهَا إِلَى مَوَاضِعِهَا وَإِلَى مَا كَانَتْ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ لَتَفَرَّقَ

səh:509

“ . [۱] – Nəhcül-bəlağənin şərh”, İbn əbil Hədid, 8-ci cild, səh. 263; 131-ci xütbə ;

عَنْ جُنْدِي حَتَّى أَبْقَى وَ حَدَى أَوْ مَعَ قَلِيلٍ مِنْ شِيعَتِي الَّذِينَ عَرَفُوا فَضْلِي وَ فَرَضَ إِمَامَتِي
مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ سَنَةِ رَسُولِهِ "

“Məndən öncə xilafətdə olan xəlifələr bilə-bilə bir çox əməllərlə Peyğəmbərə qarşı çıxmış və onunla olan əhd-peymanlarını sındırmış və sünnəsini dəyişmişlər. Əgər mən camaata bu bidətləri tərək etməsinə vadar etmək, bu qanunları əvvəlki vəziyyətinə gətirmək və Peyğəmbərin dövründə olduğu kimi qanunlara əməl etmək istəyirdimsə, o zaman qoşunlarım ətrafımdan dağılırdı. Mən və mənim fəzilətimi, imamlığımı və rəhbərliyimi Quran və Peyğəmbər sünnəsindən olduğunu tanıyan, fəzilətimlə tanış olan bir neçə tərəfdarlarımla meydanda tək qalırdım(1)”.
1

Başqa bir yerdə isə belə deyir:

"لَوْ قَدْ اسْتَوَتْ قَدَمَاي مِنْ هَذِهِ الْمَدَاحِضِ لَغَيَّرْتُ أَسْمَاءَ "

“Əgər günlərin birində daxili bu çaxnaşmadan azad ola bilsəm, bir çox hökmləri dəyişəcəm.”

İbn Əbil Hədid İmamın bu sözləri barədə belə deyir: “Şübhə yoxdur ki, Əmirəl möminin Əli (ə) şəriət hökmlərində və qəzavətlərdə elə əmrlər verib, elə əməllər edirdi ki, səhabənin fətvasına və rəftarına müxalif idi. Oğrunun həddi, ümmü vələdin hökmü kimi. Çünki xəlifələrin əksinə olaraq o həzrət oğrunun əl barmaqlarını başından kəsir və ümmü vələdi isə satırdı və s”...

O əlavə edir: “Ancaq Həzrətin bu qanunları dəyişməsinə və İslam məmləkətlərində Quran buyurduğu qanunları icra

etməsinə mane olan o həzrətin müharibələrə başı qarışmasıdır ...
”.

Onların vasitəsilə təhrif olunmuş bu növ hökmlər, hələ Peyğəmbərin sağlığında və vəfatından sonra səhabələrin çoxu
səh:510

.[۱] - ۱Səlim ibn Qeysin kitabı, Axundinin çapı, səh. 162 ;

tərəfindən o həzrətin əmrlərinə qarşı çıxma və s.. bir çox hədis və təfsir kitablarında qeyd olunmuşdur.

Lakin bəhsimizə uyğun olaraq bunları nəql edəcək və “Səhiheyn” kitablarından ələ gələn bu kimi təhrif və əmrə tabesizliyi nəql edib araşdıracağıq.

!Qətl və qarət

Hökmlərdə dəyişiklik

İslam baxımından şəhadəteyni dilinə gətirən, Allahın vəhdaniyyətinə və Peyğəmbərin nübuvvətinə etiraf edən bir kəsin malı, canı məhfuz və möhtərəmdir. Onunla heç bir kəs şəxsi hüququ olmadan höcətləşə bilməz.

Bu barədə Rəsuli-Əkrəm (s) buyurur:

"أَمَرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عَصِمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحِسَابِهِ عَلَى اللَّهِ"

“Mənə Allah tərəfindən əmr olunub ki, tövhid hökmünü dillərinə gətirincəyə qədər bu camaatla döyüşəm. Əgər kimsə bunu etiraf etsə və başqasının şəxsi haqqı onda olmasa onun canı və malı məhfuzdur. Axirət hesabı isə Allahladır⁽¹⁾”.

Ancaq Allahın Rəsulundan (s) sonra bir çox müsəlmanlar İslamın bütün hökmlərinə və zəkatın vacib olmasına etiraf etmələrinə baxmayaraq xəlifəyə ödənməsindən boyun qaçırırdılar. Düzü onun xilafətini və beyətini rəsmi tanımadıqlarına görə xəlifənin qoşunu tərəfindən həmlə və hücumla məruz qalaraq kişiləri qətlə yetirilmiş və qadınları isə uşaqları ilə birgə əsir götürülmüşlər⁽²⁾.

səh:511

“ . [1] –\Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabu İstitabət-il-mürtəddin” 3-cü bölüm, hədis: 6526 və “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabul-iman, bölümül-əmri biqitalin-nas ”...

. [2] –\Bəni Səlim qəbiləsini od vurub yandırmaq Əbu Bəkrin xilafəti dövründə Xalid ibn Vəlidin vasitəsi ilə yerinə yetirilmişdir. “ər-Riyazun-nəzərə”, 1-ci cild, “Muhibbud-din Təbərinin təlifi”, səh. 100-də nəql olunmuşdur .

Əlbəttə, bu qətlə və qarətə don geyindirməklə xəlifəni iradlardan təmizləmək üçün onları “mürtəd” adlandırmış və küfrlə ittiham etmişlər. Peyğəmbərin zamanında müsəlmanlarla döyüşən “Müseyləmə” və “Tuleyhə” kimi kafirlərin sırasında qərar verdilər.

Halbuki, rəvayətlər və tarixi kitablar onların barəsində vurulan bu ittihamları aydın şəkildə məhkum edir.

İndi isə “Səhiheyn”də bu barədə nəql olunan məsələləri və tarixi hadisələrin bir hissəsini göstərən hədisləri burada gətiririk. Sonra bu barədə tarixi bir xülasəni burada nəql edəcəyik.

...عَنْ ابْنِ شَهَابٍ أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُتْبَةَ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ النَّبِيُّ | وَاسْتَخْلَفَ أَبُو بَكْرٍ وَكَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ، قَالَ عُمَرُ: يَا أَبَا بَكْرٍ كَيْفَ تَقَاتِلُ النَّاسَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عَصِمَ مِنِّي مَالُهُ وَنَفْسُهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحَسَابُهُ عَلَى اللَّهِ" قَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَاللَّهِ لَا أَقَاتِلَنَّ مِنْ فَرَقٍ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ؛ فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ وَاللَّهِ. لَوْ مَنَعُونِي عِنَاقًا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ | لِقَاتِلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا، قَالَ: عُمَرُ: فَوَاللَّهِ! مَا هُوَ إِلَّا أَنْ رَأَيْتُ أَنْ قَدْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ لِلْقِتَالِ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ.

“Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim”də sənədləri ilə birgə belə qeyd olunmuşdur: “Elə ki, Allahın Rəsulu (s) dünyasını dəyişdi Əbu Bəkr xilafətə gəldi. Ərəb qəbilələrindən bir çoxu küfrə qayıtdılar. Ömər Əbu Bəkrə dedi: Bu camaatla necə döyüşəcəksən? Bir halda ki Peyğəmbər (s) buyurmuşdur ki, “Mənə Allah tərəfindən əmr olunub ki, tövhid hökmünü dillərinə gətirincəyə qədər bu camaatla döyüşəm. Əgər kimsə bunu etiraf etsə və başqasının şəxsi haqqı onda olmasa onun canı və malı məhfuzdur. Axirət hesabı isə Allahladır.

Əbu Bəkr cavabında belə dedi: Allaha and olsun mən namaz

səh:512

və zəkat arasında fərq qoyanlarla döyüşəcəyəm. Çünki zəkat bir malın haqqıdır və Allaha and olsun ki, əgər Peyğəmbərə (s) ödədiklərindən bir quzu da olsun mənə verməsələr onlarla döyüşəcəm.

Ömər dedi: Allaha and olsun Əbu Bəkrin bu cavabı Allahın ona verdiyi ürəyinin genişliyindən idi və mən də başa düşdüm ki, onun sözləri doğrudur(۱)".

Bu söhbətin birinci hissəsi (ərəb qəbilələrindən bir neçəsi küfrə qayıtmışlar) işarə olunduğu kimi yalandan başqa bir şey deyildir. Onlar xəlifənin əmri ilə müsəlmanlar arasında baş verən bu qətl və qırğına başqa bir don geyindirməklə həqiqətin üstünü örtmək istəmişlər. Hansı ki, bu dastanın davamı bu hissəni təkzib edir. Çünki:

۱) Bu dastanda Əbu Bəkrin Ömərə “Mən namazla zəkat arasında fərq qoyanlarla döyüşəcəm” cavabından məlum olur ki, onlar nəinki küfrə qayıtmamış, bəlkə Allahın buyurduğu kimi namaza və ibadətə əməl edənlər idi.

۲) Bundan əlavə əgər onlar mürtəd və kafir olmuşlarsa Ömər in Əbu Bəkrə etdiyi irad yersiz və doğru deyildir. Açıq şəkildə xəlifənin tutduğu bu fikrə qarşı çıxmaqla və İslam qanunlarını, müsəlmanların mallarının və canlarının məhfuz olduğunu ona xatırlatmışdır.

İbn Ruşd, fəqihlərin filosofu zəkat bölümündə hökmləri açıqladıqdan sonra belə deyir: Zəkatın məşhur hökmlərindən biri də, zəkat hökmünü inkar etməyən, ancaq onu ödəməkdə boyun qaçıran kəsin hökmüdür. Sonra deyir: Əbu Bəkrin əqidəsi belə kəslərin mürtəd hökmündə olmasıdır. Bu üzdən

xəlifə zəkat vermək istəməyən ərəbin müxtəlif qəbilələri barədə

səh:513

“ .[۱] –\Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, Kitabu istitabət-il-murtəddin, 3-cü bölüm, hədis: 6526; və “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, Kitabul-iman, “əl-Əmru biqitalin-nas” hətta yəqulu..”, hədis: 2129 ;

bu hökmü verdi və onlarla vuruşdu, uşaqlarını əsir tutdu. Ancaq Ömər bu barədə ona qarşı çıxdı. Əbu Bəkr əsir tutduğu kəsləri azad etdi. İbn Ruşd əlavə edir ki; Alimlərin çoxu bu məsələdə Ömərlə bir fikirdə və əqidədədirlər(۱).

Əkrəmət ibni Əbi Cəhlin başçılığı altında baş verən bu döyüş “Həzrəmut” da müxtəlif qəbilələrdə “Kənde” və “Məarib” camaatı ilə və Mədinənin ətrafında isə Xalid ibn Vəlidin başçılığı altında müxtəlif qəbilələrdə o cümlədən “Əbəs”, “Zibyan”, “Bəni Kənanə” və başqalarında həyata keçirildi.

Bu qəbilələr İslam ordusunun əli ilə Əkrəməninin və Xalid ibn Vəlidin vasitəsi ilə qətlə yetirildilər. Onlar mürtəd olmamışdılar. Əksinə belə deyirdilər ki;

"إِنَّكَ تَدْعُو إِلَى طَاعَةِ رَجُلٍ لَمْ يَعْهَدْ إِلَيْنَا وَلَا إِلَيْكُمْ فِيهِ عَهْدٌ اطَّعْنَا رَسُولَ اللَّهِ مَا دَهَمَ وَسَطْنَا
فِيَا قَوْمٍ مَا شَأْنِي وَشَأْنِ أَبِي بَكْرٍ"

Bəzən də vali və hakimə deyirdilər: “Sən mənə elə bir kəsə itaət etməyə dəvət edirsən ki, ona itaət etməkdə bizdən və səndən belə əhd alınmamışdır. Nə qədər ki, Peyğəmbər (s) bizimlə idi ona itaət edirdik. Ancaq bizim Əbu Bəkrlə işimiz yoxdur”.

Bəzən də belə deyirdilər: “Nəyə görə hamıdan ləyaqətli olan Peyğəmbərin (s) Əhli-beytini bu məqamdan uzaqlaşdırdılar? Hansı ki, Allah-təala buyurur(۲) :

{وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ}

“Qohumlar Allahın Kitabında (ləvhi-məhfuzda və ya Qur’anda irs, varislik baxımından) bir-birinə nisbət başqalarından daha ləyaqətlidirlər(۳)”.
۳

İbn Kəsir deyir: Ərəbin müxtəlif qəbilələri dəstə-dəstə

səh:514

“ . [۱] – ۱Bidayətul-mücəhid”, 1-ci cild, səh. 250; “Kitabuz-zəkat”, üçüncü məsələ ;

. [۲] – ۲Bu hadisəni geniş şəkildə mütalif etmək üçün Həməvinin “Mucəmul-bəldan” kitabına “Həzrəmut” maddəsinə, Bilazəri Malikin “Ənsabul-əşraf” kitabına və “Tarixi Əsəm”ə (Əbu Bəkrin xilafəti barədə) müraciət edin .

“ . [۳] – ۳Ənfal” surəsi, 75-ci ayə ;

Mədinəyə daxil olaraq namaza etiraf edir ancaq zəkat ödəməkdən isə imtina edirdilər. Bir çoxları da xəlifəyə verilməsinə imtina edirdilər(۱).
۱

Əqqad bu barədə belə deyir: Mədinəyə çox yaxın olan qəbilələr Peyğəmbərə itaət və hörmət edirdilər. Lakin ondan sonra hökuməti ələ keçirənə itaətdən boyun qaçırır və əmrə tabe

olmurdular. Onlar: “Biz Peyğəmbərə itaət edirik, Əbu Bəkrlə nə işimiz var?!” deyirdilər.

O əlavə edərək deyir: Onların bəziləri də zəkata imanları var idi. Ancaq zəkati verdikləri kəslərin imanını və əqidəsi yox idi (۲).

Məhəmməd Hüseyn Heykəl – şəhir misrinin ustası və yazıçısı – deyir: Əbu Bəkr, səhabəni bir yerə yığdı və zəkat verməkdən imtina edənlərlə döyüşmək üçün onlarla söhbətə və məşvərətə başladı. Səhabələrdən bir neçəsi – Ömər də onlardan bir idi – Allaha və Peyğəmbərə iman gətirən camaatla vuruşmayıb əksinə onlardan düşmən qarşısında istifadə etmək fikrində idilər.

Heykəl əlavə edərək deyir: Demək olar ki, o məclisdə iştirak edənlərin çoxu bu əqidədə idilər. Müxalif olanlar isə azlıq təşkil edirdi. Çox güman ki, məclisdə iştirak edənlərin arasında qorxulu olan bu hökm barədə mübahisə şişməyə başladı və Əbu Bəkr məsələyə müdaxilə etməyə məcbur oldu. Nəticədə Əbu Bəkr azlıq təşkil edən səhabənin nəzərini təsdiq etdi və ciddi şəkildə dedi:

“Allaha and olsun ki, əgər Peyğəmbərə (s) ödədiklərindən bir quzu da olsun mənə verməsələr onlarla döyüşəcəm (۳)”.

Bu sözləşmə hadisəsini Siyuti “Tarixul-xüləfa” kitabında, Bilazəri “Ənsabul-əşraf” kitabında və Əsəm Kufi də nəql etmişlər.

Əsəm Kufi deyir: Əbu Bəkr “كُوْ مَنْعُوْنِيْ عَنَاقًا” cümləsini Ömər ibn

“ .[١] – ١əl-Bidayəti vən-Nihayə”, 6-cı cild, səh. 311 ;

“ . [٢] – ٢Əbqəriyətus-sədiq vəl-dövlətul-İslamiyyə”, (Beyrut) səh. 124-125 ;

“ .[٣] – ٣əs-Sədiqu Əbu Bəkr”, səh. 96; (əl-Fəslul-xamis: “Qitalu mən mənəuz-zkatə”)

Xəttabın cavabında dedi. Çünki o öldürməyə və döyüşməyə müxalif idi^(١).

Bütün bu söylədiklərimizin hamısı, o cümlədən Əbu Bəkrin sözləri, bu şəxslərlə döyüşməyin səbəbi bunu aydınlaşdırır ki, onların mürtəd olub İslam dinindən çıxması zəkat hökmünü qəbul etməmək səbəbinə deyil, əksinə məsələ burasında idi ki, görəsən onlar zəkatı Peyğəmbərin dövründə ona verdikləri kimi Əbu Bəkrə də verəcəklərmi ya yox!?

Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin (s) nümayəndəsidir

Burada müxtəlif qəbilələrin arasında qarşıya çıxan döyüşlərin və orada zəkat vermədikləri üçün öldürülən şəxslərin, mürtəd hökmü adı ilə əsir tutulan qadın və uşaqların vəziyyətini yazmaq və şərh etmək kitabımızın mövzusunda xaricdir. Biz sadəcə misal olaraq Malik ibn Nuveyrə və onun ailəsinin öldürülmə hadisəsini burada qısa şəkildə nəql edirik^(٢).

İbn Həcər “İsabə” kitabında deyir: Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s), Malik ibn Nuveyrəni öz qəbiləsində sədəqələri yığmaq üçün başçı seçdi. Bəni Təmim qəbiləsinin zəkətlərini onun öhdəsinə qoydu^(٣).

Əsəm deyir: Xalid ibn Vəlid öz qoşunu ilə Bəni Təميم qəbiləsi yaşayan yerə yolladı. Dəstə-dəstə onları ətrafa yaydı. Qoşunundan bir dəstəsi də Malik ibn Nuveyrənin xanımı və bir neçə qohumları ilə istirahət etdiyi bağa hücum etdilər. Onlar Malikin üzərinə tökülüşüb onu, arvadını və tərəfdarlarını əsir tutdular. Sonra Xalid ibn Vəlidin yanına apardılar.

Xalid, Malikin bütün sülaləsinin və qəbiləsinin hamısının qətlinə əmr verdi. Onlar “Biz hamımız müsəlmanıq. Bizi niyə səh:516

. [۱] – ۱Əsəm Kufinin tərcüməsi (İran çapı) 1-ci cild, səh. 6, (zikru xilafəti Əbu Bəkr) ;

. [۲] – ۲Bu döyüşlərdən bir hissəsini Əllamə Əsgərinin yazdığı “Abdullah ibn Səba” adlı kitabın 2-ci cildində oxuya bilərsiniz .
“. [۳] – ۳əl-İsabə”, 5-ci cild, 7712 nömrəli, Malik ibn Nuveyrənin tərcümeyi-halı ;

öldürürsünüz?” dedilər. Xalid dedi: Allaha and olsun sizin hamınızı öldürəcəm. Onların arasından qoca bir kişi dedi: Xalid, Əbu Bəkr sizi Kəbəyə namaz qılanları öldürməyi qadağan etməyibmi ?Xalid dedi: Bəli. Ancaq əslində siz namaz qılmamısınız.

Əsəm deyir: Bu vaxt Xalidin qoşunundan olan Əbu Qitadə ayağa qalxaraq dedi: Xalid! Mən şəhadət verirəm ki, sən onları öldürməyə haqqın yoxdur!

Xalid dedi: Niyə? Əbu Qitadə dedi: Çünki mən onların yanına gedən qoşun dəstələrindən biri idim. Bizi görəndə kimi belə

dedilər: Kimlərsiniz və haradan gəlmisiniz? Biz dedik: Biz müsəlmanıq, onlar: biz də müsəlmanıq dedilər. Sonra biz azan dedik və namaza başladıq. Onlar da bizimlə namaz qıldılar.

Xalid dedi: Əbu Qitadə! Düz deyirsən bunlar namaz qıldılar. Ancaq zəkat verməkdən boyun qaçırırlar və çarəsizlikdən gərək onları öldürmək lazımdır.

Bu arada bir qoca kişi ayağa qalxıb uca səslə söz dedi. Ancaq Xalid onun sözlərinə əhəmiyyət vermədi və onların hamısının boyunlarını vurdu. Bir-bir başsız və cansız bədənlərini yerə sərdi.

Əsəm yenə deyir: Əbu Qitadə o gündən özü ilə əhd bağladı ki, Xalid ibn Vəlidin başçılıq etdiyi daha heç bir müharibədə iştirak etməyəcək.

Bu vaxt Xalid, Malik ibn Nuveyrəni qabağa çəkib boynunu vurmaq istədikdə Malik dedi: Xalid axı mən müsəlmanam və Kəbə evinə tərəf namaz qılıram. Məni niyə öldürürsən!?

Xalid dedi: Əgər müsəlman olsaydın zəkatı ödəməkdən boyun qaçırmazdın və qəbilə əhlini də bu işdən çəkəndirməzdin. Allaha and olsun ki, sudan bir damcı dodaqlarına çatmazdan qabaq səni öldürəcəm.

Bu vaxt Malik həyat yoldaşına baxaraq Xalidə dedi: Sən mənim arvadıma görə məni öldürürsən.

səh:517

Xalid dedi: Allah sənin ölüm hökmünü vermişdir. Çünki İslamdan çıxmısan, zəkat dövələrini paylamısan və qəbilə

əhlini də zəkətı ödəməkdən çəkındirmisən. Bu vaxt Maliki qabağa çəkib başqalarının gözü qarşısında boynunu vurdu⁽¹⁾.

Tanınmış tarixçi olan Yəqubi deyir: Mutəmmim ibn Nuveyrə - Malik ibn Nuveyrənin qardaşı – qardaşının əzadarlığında çoxlu şerlər və mərsiyələr oxudu. Günlərin bir günü Mədinəyə Əbu Bəkrin yanına gəldi. Sübh namazını Əbu Bəkrlə qıldıqdan sonra ayağa qalxaraq bu şerləri oxudu:

نَعْمُ الْقَتِيلُ إِذَا الرِّيحُ تَنَاحَتْ

خَلْفَ الْبُيُوتِ قُتِلَتْ يَابْنَ الْأَزُورِ

أَدْعُوهُ بِاللَّهِ ثُمَّ غَدَرْتَهُ

لَوْ هُوَ دَعَاكَ بِذِمَّةٍ لَمْ يَغْدِرْ

“Küləklər fəzada hərəkətə gəldiyi gün Malik nə gözəl öldürüldü. Onu evinin arxasında və yaşadığı yerin kənarında qətlə yetirən ey “Əzvər”in oğlu! Allaha tərəf çağırдың və sonra hiylə işlətdin. Əgər o səni dəvət edib səninlə əhd bağlasaydı, kiçik bir hiylə belə sənə qarşı işlətməzdi⁽²⁾”.

Yəqubi deyir:

"وَكَانَ أَوَّلُ مَا عَمَلَ بِهِ عُمَرُ أَنْ رُدَّ سَبَايَا أَهْلِ الرَّدَّةِ إِلَى عَشِيرَتِهِمْ"

“Ömər xilafətə gəldikdə birinci gördüyü iş mürtəd əsirləri azad etməsi və qəbilələrinə göndərməsi oldu⁽³⁾”.

Əsəm Kufi də belə deyir: Elə ki, mürtəd olmuş əsirləri gətirdilər, Ömər onların öldürülməsinə mane oldu. Birinci xəlifənin əmri ilə onlar məhbus idilər. İkinci xəlifənin xilafəti dövründə onları azad etdi(۴).

Bəli, belə müsəlmanlar xəlifənin əmri ilə zəkat ödəməkdən imtina etmək günahına görə öldürüldülər və arvad-uşaqları isə

səh:518

“ . [۱] – ۱Əsəm Kufinin tarixi”, tərcümə, 1-ci cild, səh. 7; (Əbu Bəkrin xilafəti bəhsi) ;

“ . [۲] – ۲Yəqubinin tarixi”, 2-ci cild, səh: 132; (Əbu Bəkrin günləri) ;

. [۳] – ۳Həmin mənbə, səh. 139; (Ömər ibn Xəttabın günləri) ;

“ . [۴] – ۴Tarixi-Əsəm”, 1-ci cild, səh. 18-19 (Əbu Bəkrin xilafəti dövrü) ;

əsir götürülərək zəncirlərə vuruldular. Sonra İslam paytaxtına gətirildilər. Birinci xəlifənin ölümündən sonra sonrakı xəlifə (Ömər ibn Xəttab) onun bu əməlinin səhv olduğunu bildirdi. Sonra onun birinci gördüyü iş əsirləri azad edib öz qəbilələrinə qaytarması oldu. Bu hadisənin xülasəsini bu bir neçə sətirlərdə müşahidə etdiniz. Söylədiklərimizə “Səhiheyn” kitablarında da işarə olunmuşdur.

“Səhihi-Müslim”də gəlmişdir ki; Xeybər döyüşündə Peyğəmbər (s) bayrağı Həzrət Əliyə (ə) verdiyi zaman buyurmuşdur ki; “*أَمْشِ وَلَا تَلْتَفِتْ*”, “Hərəkət et və geriyyə qayıtma”, Əmirəl-möminin Əli (ə) biraz hərəkət etdikdən sonra dayandı

və Peyğəmbərin əmrinə qarşı çıxmadan və o tərəf-bu tərəfə diqqət etmədən ərz etdi: Ya Rəsuləllah bu camaatla nə qədər döyüşüm? Buyurdu (s) "إِلَّا بِحَقِّهَا وَحَسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ" :

“Allahın vəhdaniyyətinə və Muhəmmədin nübuvvətinə etiraf etsələr bu vaxt onların canı və malı amandadır(۱)”.

Sonra Əmirəl-möminin Əli (ə) hərəkətinə davam etdi.

Peyğəmbərin (s) əmri və Əlinin (ə) ona olan itaəti məhz elə budur. İslamın qayda-qanunu da belədir. İslam qanunları ilə birgə Peyğəmbərin (s) buyurduğu əmrlərin qarşısında zəmanənin xəlifəsinin və İslam Peyğəmbərin canişinlərinin tutduğu yol və verdiyi əmrlər də məhz gördüyünüz kimi idi.

•Fədək məsələsi və Peyğəmbərin (s) mirası

İşarə

Əbu Bəkrin xilafəti dövründə Peyğəmbərə (s) və İslam qanunlarına qarşı çıxdığı hadisələrdən biri də, Fədəkin və Peyğəmbərin (s) digər mirasının Fatimeyi-Zəhradan (səlamullahi ələyha) alınması idi. Bu əməllə Əbu Bəkr, Peyğəmbərin (s) ciyər güşəsi və canının yarısı saydığı qızını qəzəbləndirmiş, onu

səh:519

“.[۱]-۱Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Fəzailu Əli ibn Əbi Talib” bölümü, hədis: 2405 ;

incitmişdir. “Səhiheyn” kitablarında Aişədən nəql olunan bu hadisəyə qısa şəkildə toxunulduğu üçün, lazım bilirik ki, bu iki kitabda qeyd olunan bu hadisənin mətnini tərcüməsi ilə birgə burada gətirək. Sonra isə onun izah edib araşdıracağıq:

۱.

...عُرُوهُ بِنِ الزَّبِيرِ أَنَّ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ | سَأَلَتْ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ | أَنْ يُقَسِّمَ لَهَا مِيرَاثَهَا مِمَّا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ مِمَّا آفَاءَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهَا أَبُو بَكْرٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: "لَا نُورَثُ مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً" فَغَضِبَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ، فَهَجَرَتْ أَبَا بَكْرٍ، فَلَمْ تَزَلْ مُهَاجِرَتُهُ حَتَّى تُوُفِّيَتْ وَعَاشَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ سِتَّةَ أَشْهُرٍ، قَالَتْ، وَكَانَتْ فَاطِمَةُ تَسْأَلُ أَبَا بَكْرٍ نَصِيبَهَا مِمَّا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ مِنْ خَيْرٍ وَفَدَكٍ وَصَدَقَتِهِ بِالْمَدِينَةِ، فَأَبَى أَبُو بَكْرٍ عَلَيْهَا ذَلِكَ.

Urvəti bni Zubeyr Aişədən nəql edir ki; “Peyğəmbərin (s) qızı Fatimə (səlamul-lahi ələyha) atasının vəfatından sonra atasından miras qalmış Allahın Peyğəmbərə (s) verdiyi sərvətləri Əbu Bəkrdən almaq istədi. Əbu Bəkr dedi: Peyğəmbər (s) buyurub ki, heç kim bizdən irs aparmır. Hər nə bizdən qalırsa sədəqədir”.

Fatimə (səlamul-lahi ələyha) Əbu Bəkrin cavabına və onun mirası verməkdən imtina etməsinə qəzəbləndi və dünyadan gedincə onunla kəsülü qaldı.

Aişə deyir: Fatimə (səlamul-lahi ələyha) Peyğəmbərdən sonra (s) altı ay yaşadı. Bu müddətdə Fatimə Peyğəmbərin (s) Xeybərdən, Fədəkdən, Mədinənin sədəqələrindən irs qoyduğu mirasdan öz payını Əbu Bəkrdən tələb edirdi(۱)....

.۲

...عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ بِنْتُ النَّبِيِّ | أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُهُ مِيرَاثَهَا
مِنْ رَسُولِ اللَّهِ | مِمَّا آفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِالْمَدِينَةِ وَفَدَكَ وَمَا بَقِيَ مِنْ خُمْسِ خَيْبَرَ، فَقَالَ

səh:520

“ [۱] - Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-cihad”, “Fərzul xums” bölümü, hədis: 3898; və “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Qəvlu ən-Nəbiyu la nurisu” bölümü, hədis: 1759 ;

أَبُوبَكْرٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ لَا نُورِثُ مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً إِلَّا مَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ فِي هَذَا الْمَالِ وَ
إِنِّي وَاللَّهِ لَا أُغَيِّرُ شَيْئًا مِنْ صَدَقَةِ رَسُولِ اللَّهِ عَنْ حَالِهَا الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ، وَ
لَأَعْمَلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ، فَأَبَى أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَدْفَعَ إِلَيَّ فَاطِمَةَ مِنْهَا شَيْئًا، فَوَجَدْتُ
فَاطِمَةَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ فِي ذَلِكَ، فَهَجَرْتُهُ فَلَمْ تُكَلِّمْنِي حَتَّى تُوَفِّيتَ وَعَاشَتْ بَعْدَ النَّبِيِّ | سِتَّةَ
أَشْهُرٍ، فَلَمَّا تُوَفِّيتَ دَفَنَهَا زَوْجَهَا عَلَيَّ لَيْلًا وَلَمْ يُؤْذَنْ بِهَا أَبَابَكْرٍ، وَصَلَّى عَلَيْهَا وَكَانَ لَعَلِيَّ
مِنَ النَّاسِ وَجْهَ حَيَاةِ فَاطِمَةَ، فَلَمَّا تُوَفِّيتَ اسْتَنْكَرَ عَلَيَّ وَجْهَ النَّاسِ، فَالْتَمَسَ مِصَالِحَةَ أَبِي بَكْرٍ
وَ مَبَايَعَتَهُ، وَلَمْ يَكُنْ يَبَايِعُ تِلْكَ الْأَشْهُرَ فَأَرْسَلَ إِلَيَّ أَبِي بَكْرٍ أَنْ | ائْتِنَا وَلَا يَأْتِنَا مَعَكَ أَحَدٌ...

Yenə Urvət ibn Zubeyr Aişədən nəql edir ki; “Peyğəmbərin (s) qızı Fatimə (səlamul-laħi ələyha) Əbu Bəkrin yanına bir nəfər göndərdi. O Əbu Bəkrdən Allahın Mədinədə və Fədəkdə Peyğəmbərə (s) məxsus etdiyi mirasdan öz payını istəyirdi. Həmçinin Xeybər yerdə qalan xümsünü tələb edirdi.

Əbu Bəkr onun cavabında dedi: Allahın Rəsulu (s) buyurmuşdur ki; “Bizdən heç kəs irs aparmır. Hər nə bizdən qalırsa sədəqədir”. İndi Peyğəmbərin sülaləsi (səlləllahu ələyhim əcməin) də bu sərvətdən istifadə edə bilərlər. Allaha and olsun Peyğəmbərin (s) sədəqəsini onun vaxtında necə idisə dəyişmirəm. Peyğəmbər necə əməl edirdisə mən də elə əməl edəcəyəm.

Aişə deyir: Fatimeyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) Peyğəmbərdən (s) sonra altı ay yaşadı. Dünyasını dəyişdikdə həyat yoldaşı Əli onu gecə dəfn etdi. Özü onu dəfn elədi və Zəhranın vəfatını Əbu Bəkrə xəbər vermədi. Nə qədər ki, Fatimə (səlamul-lahi ələyha) sağ idi, Əlinin camaat arasında üstünlüyü və yeri bilinirdi. Eləki Fatimə (səlamul-lahi ələyha) dünyasını dəyişdi, böyüklərin (xəlifələrin və səhabələrin bəzilərinin) və camaatın tutduqları yol Əlinin xoşuna gəlmədi. Əbu Bəkrə sülh etməsinə və ona beyət etməsinə yalvardı. Bu altı ay müddətində o, Əbu Bəkrə beyət etməmişdi. Onun yanına bir nəfər göndərdi və dedi ki; Bizə tərəf gəl ancaq

səh:521

özünlə heç kəsi gətirmə()”....

Buxari və Müslimün Aişədən nəql etdikləri bu iki hədisin həcmi böyük olduğuna görə biz təkcə onun birinci hissəsini burada söyləməklə kifayət edirik.

Hədisin birinci hissəsində Aişənin bu hadisəyə sülh və barışıq donu geyindirməsi bir neçə nöqtənin olduğunu bildirir. Bu nöqtələr həqiqətin üzərindən örtülmüş pərdəni götürür. İndi qısa şəkildə onları sayaq:

1) Bəhsimiz və apardığımız araşdırmalar bunu göstərir ki, Həzrət-Rəsulullahın (s) özündən sonra qoyduğu miras tək cə hamının bildiyi Fədək deyildi. Çünki Rəsuli-Əkrəmin (s) Fədəkdən başqa, sərvəti və Mədinənin ətrafında olan abadlaşdırılmış yerləri də var idi⁽¹⁾.

Aişənin söylədiyi hədisin bu hissəsindən bu da istifadə olunur ki, Rəsuli-Əkrəmin (s) vəfatından sonra Fatiməyi-Zəhranın (səlamul-laahi ələyha) Əbu Bəkrlə müxtəlif yerlərdə (Fədək, Xeybər qənimətlərinin xumsu və Mədinə ətrafının sədəqələri) fikir ayrılıqları olmuşdur.

Bəlkə də Fədəkin məşhur olması bu bağın və sahənin çox əhəmiyyətli olmasını göstərir. Buna görə ki, Əbu Davud ⁽²⁾öz “Sünən” adlı kitabında Ömər ibn Əbdül Əzizin ⁽³⁾xilafəti dövründə Fədəki Həsənin övladlarına qaytardığı vaxt onun illik gəliri qırx min dinar pul olduğunu bildirmişdir⁽⁴⁾.

səh:522

[1] – Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabulməğazi”, 39-cu bölüm, “Qəzvətu Xeybər”, hədis: 3989; “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, 16-cı bölüm, “Qəvlun-Nəbiyy (s) : “La yurəsu la tərəkna fəhuvə sədəqətun”, hədis: 1759 ;

[2] – Müraciət et: “Sünəni-İbn Davud”, 2-ci cild, “Səfaya Rəsulullahi Kitabul xəraci vəl-əmarə” bölümü, hədis: 2968 ;

[3] – Hicri tarixi ilə 275-ci ildə vəfat etmişdir .

[4] – Hicri tarixi ilə 101-99

[5] – Həmin mənbə, hədis: 2972 ;

۲. Əbu Bəkr Peyğəmbərin (s) mirasını qaytarmamaq üçün düzəldilmiş yalan bir qanuna əsaslanmış və onu Peyğəmbərin (s) adına nisbət verərək demişdir ki “لَا نُرِثُ” ;yəni “Biz Peyğəmbərlərdən heç kəsə miras qalmır”.

۳. Fatimeyi-Zəhra (səlamul-laħi ələyha) bu qanunu rədd edib, onu məhkum etmiş və Əbu Bəkrdən küsmüşdür. Həyatda olduğu müddətdə, onunla bir kəlmə belə danışmadı. Dünyasını dəyişəndə isə öz həyat yoldaşı Əmirəl möminin Əlinin (ə) vasitəsi ilə gecə vaxtı xəlvət dəfn olundu. O, Fatimənin (səlamul-laħi ələyha) cənazəsinə namaz qıldı və xəlifə Əbu Bəkrə Peyğəmbərin (s) yeganə qızının vəfatından onu xəbərdar etmədi.

۴. Fatimə (səlamul-laħi ələyha) atası Peyğəmbərdən (s) sonra altı ay sürdüyü həyatı dövründə Əlinin (ə) müxalifləri qarşısında onun ən böyük gücü və arxası idi. Buna görə də nə qədər ki, o sağ idi, Əli (ə) xəlifənin beyəti altına getmədi. Fatimənin (səlamul-laħi ələyha) dünyadan köçəsi ilə səhabələrin Əliyə (ə) qarşı əks əməl göstərməsi təsir edici və xoşa gəlməz oldu. Özü Əbu Bəkrə beyət etməsini təklif etdi.

استنكر وجوه الناس فالتمس مصالحة ابي بكر و مبايعته

Qondarma qanun

Söylədiyimiz dörd nöqtənin əvvəlinci iki nöqtəsi bəhsimizə çox aiddir: “Peyğəmbərin mirasının müsadirə edilməsi və qanun maddəsinin qondarma olması.” Biz yenə də müsadirə mövzusunə qayıtmırıq. Çünki bu mövzu tarixi faktlar baxımından bütün müsəlmanlar arasında eyni fikrdə olduğunu

bildirir. Təkcə ikinci nöqtəni (qanunun düzəlməsi) araşdırmağa başlayırıq:

Birinci xəlifə həmin həssas günlərdə öz istəklərini həyata keçirmək üçün əməllərini pərdə arxasında gizlədərək Peyğəmbərin (s) mirasını, nəcabətli qızının əlində olanı alıb,

səh:523

beytul mala və dövlət əmvalına keçirtmək, qarşı tərəfdə və ümumi fikirlərdə məğlub olmamaq üçün qondarma hədis surətində qanun maddəsi düzəltdi. Bu qondarma hədisi də Peyğəmbərə (s) nisbət verərək belə söylədiyini bildirdi: “Biz Peyğəmbərlərdən heç kəsə miras çatmır”.

Bir hədis Quranın ayələri ilə ziddiyyətli olduğundan bir çox ayələr onu təkzib edir. Bunadan əlavə bu hədis işarə edəcəyimiz həqiqətlə də uyğun gəlmir:

Əgər belə bir hədis doğru olsaydı, nəyə görə Əbu Bəkrdən başqa Peyğəmbər ailəsindən (səlamullahi ələyjim əcməin) heç bir kəs onu nəql etmirdi? hətta Peyğəmbərin (s) qızı, damadı və həyat yoldaşları heç biri belə bir məsələnin olduğunu eşitməmişlər!?

Görəsən Peyğəmbər (s) bu məsələni, Quranın əmri və

“ {أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} ” N YAXIN QOHUMLARININ

QORXUT (۱)”_layəsinin mənası əsasında hamıdan qabaq haqq sahibi tərəfindən amanda və həmişə hüzurunda olan öz qızına və damadına deməsi lazım deyildimi ki, ondan sonra irs tələb

etməsinlər? Bunula da Peyğəmbər sülaləsi (səlamullahi ələyjim əcməin) lə səhabələr arasında ixtilaf salmasınlar!?

Yox, əgər Allahın Rəsulu (s) bu əmri lazımınca yerinə yetirmişdirsə, nəyə görə “Kəsa” səhabələrindən biri olan, günahlardan, səhvlərdən uzaq və pak sayılan (۲)Fatiməyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) “üzünü örtüb öz məcərini başına taxaraq, Bəni Haşimin qadınlarının bir çoxunun arasında ətəyini ayağının altından yığıb, Peyğəmbər (s) kimi yol yeriyyə-yeriyyə, Əbu Bəkrin Peyğəmbər səhabələri və mühacirlə ənsarın bir çoxu ilə əyləşdiyi məscidə girdi? Nəyə görə məscidin ortasından bir çadır çəkildi və Peyğəmbər (s) qızının dərin ahı və can yıxıcı nəvası pərdənin

səh:524

“.[۱]–۱Əş-Şüəra” surəsi, 214-cü ayə ;

.[۲]–۲Müraciət edin: həmin kitab, səh. 309

arxasından ucaldı? Hansı ki, onun təsirindən məscidə vəlvələ düşdü və məscid əhli ağlamağa başladılar?

Fatimə (səlamul-lahi ələyha) bir qədər səbr etdi. Hamı sakitləşdi. Ağlamaq səsləri dayandı. Bu vaxt söhbətə başladı. Söhbət əsasında həmd və sənə oxuyaraq atası Peyğəmbərin (s) zəhmətinə, xilafət məsələsinə işarə edərək möhkəm dəlillər əsasında yadigar qalacaq tarixi bir xütbə söylədi:

" يَا بَنَ أَبِي قَحَافَةَ أَفِي كِتَابِ اللَّهِ أَنْ تَرْتِ أَبَاكَ وَلَا أَرْتِ مِنْ أَبِي... "

Bu vaxt üzünü Peyğəmbərin (s) qəbrinə tutdu və bu şəri oxudu:

“Səndən sonra xəbərlər bəlali oldu. Can ağrıdan müsibətlər baş verdi. Əgər sən sağ olsaydın məsələ o qədər də mühüm olmazdı.

Elə ki sən bizim aramızdan köçüb getdin, torpaqlar səninlə bizi ayırdı bir çoxları sinələrindəki sirlərini açıb tökdü. Başqaları öz sifətlərini bizə qarşı turşutdu. Bizi zəiflədib haqqımız alaraq bizi saymadılar. Sən getdikdən sonra haqqımız əlimizdən çıxdı(۱)”.
[\(۱\)](#)

Əgər belə bir məsələnin (yəni Peyğəmbərlər özlərindən sonra irs qoymazlar) həqiqəti varsa, onda nəyə görə barəsində “Hər kəs onu qəzəbləndirsə mənə qəzəbləndirmişdir (۲)”
[\(۲\)](#)
 buyurulan

səh:525

۱- [۱]. لَمَّا أَجْمَعَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى مَنَعِ فَاطِمَةَ فَذَكَرَ بَلَّغَهَا ذَلِكَ لَأْتَتْ خَمَارَهَا وَ أَشْتَمَلَتْ بِجَلْبَابِهَا وَ أَضْطَبَّتْ فِي لَمَّةٍ مِنْ حَفْدَتِهَا وَ نِسَاءٍ قَوْمِهَا تَطْأُ ذِيُولَهَا مَا تَخْرُمُ مَشِيَّتَهُ مَشِيَهُ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى دَخَلَتْ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ هُوَ فِي حَشْدٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ غَيْرِهِمْ، فَنِيَطَتْ دُونَهَا مَلَائِكَةٌ فَحَنَّتْ ثُمَّ أَنْتَ أَنَّهُ أَجْهَشَ الْقَوْمَ لَهَا بِالْبُكِّ ۚ فَأَرْتَجَّ الْمَجْلِسَ ثُمَّ أَمَهَلَتْ هَنِيهَةً حَتَّى إِذَا سَكَنَ نَشِيحُ الْقَوْمِ وَ هَدَّاتُ فُورَتِهِمْ أَفْتَحَتْ الْكَلَامَ...إِلَى أَنْ قَالَتْ. قَدْ كَانَ بَعْدَكَ أَنْبَاءٌ هَنِيئَةٌ لَوْ كُنْتُ شَاهِدَهَا لَمْ تُكْثِرِ الْخَدْبَ أَبَدَتْ لَنَا رِجَالَ نَجْوَى صُدْرِهِمْ لَمَّا قَضَيْتَ وَ حَالَتْ دُونَكَ الْكُتْبُ تَجَهَّمْتَنَا رِجَالٌ وَ السَّتَخَفَ بِنَا إِذْ غَبَّتْ عَنَّا فَحَنُّ الْيَوْمِ مُغْتَصِبٌ

Xütbənin mətni “İbn Əbil Hədidin yazdığı “Nəhcül-bəlağənin şərh-i” kitabının 16-cı cildinin, 45,211-ci məktubunda və “Bəlağatun-Nisa” kitabının 12-ci səhifəsində, Seyyid Mürtəzanın “Fədək” bəhsində gəlmişdir ;

. [۲] –Müraciət et: həmin kitab, “Fatimə Allah Rəsulunu (s) cigər parəsidir ”

Peyğəmbərin kəlamına əsasən Fatiməyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) Əbu Bəkrə qəzəbləndi? və ölənə kimi onu dindirmədi və küsülü qaldı!?

Əgə belə bir məsələnin yenə həqiqəti olsaydı, nəyə görə barəsində “Təthir” və “Mübahilə” ayələri (۱) nazil olan Əmirəl-möminin Əli (ə) və Həsəneyn (ələyhumas-səlam) Fatiməyi-Zəhranın (səlamul-lahi ələyha) iddiasında onunla həmkar və həmfikir idilər!?

Həmçinin sədəqə sayılan və fəqir müsəlmanlara məxsus olan bir şeyi öz haqqı bilməsinə necə razı oldular!?

Bütün bu məsələlər bunu göstərir ki, Əmirəl-möminin, Fatiməyi-Zəhra və Həsəneyn Əbu Bəkrin uydurduğu bu hədisində doğru saymırdılar. Bu qanun maddəsini də qondarma və uydurma olduğunu bildirirdilər.

Peyğəmbərin (s) səhabələri

Bundan qabaq söylədik ki, Əbu Bəkrdən başqa belə bir hədis barədə heç bir səhabənin xəbəri yox idi. Şübhəsiz ki, əhli-sünnə məzhəbinin tarixçiləri və təhqiqatçıları bu məsələni təsdiq etmişlər. Onlardan üçünü burada qeyd edirik:

۱. İbn Əbil Hədid Mötəzili “Nəhcül-bəlağənin şərh-i” kitabında deyir: “Bu hədisi Peyğəmbərdən (s) təkəcə Əbu Bəkr nəql etmişdir. Buna böyük hədis alimləri də etiraf etmişlər. Hətta

“üsuli-fiqh” alimləri də bu hadisəyə istinad edərək bir səhabənin sözü ilə müxtəlif mövzularda hökm verməyi düzgün bilirlər^(۲).

Yenə o başqa bir yerdə Seyyid Mürtəzanın sözünü təsdiq etmək üçün belə deyir: Seyyid Mürtəzanın sözləri düzdür. Çünki Peyğəmbərdən irs qalmır hədisini Əbu Bəkrdən başqa

səh:526

. [۱] –Müraciət et: həmin kitab, “Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin (səlləllahu ələyhim əcməin) fəzilətləri .”

“ . [۲] –Nəhcül-bəlağənin şərhi”, 16-cı cild, səh. 227 ;

heç kəs söyləməmişdir^(۱).

۲.Siyuti deyir: Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra səhabələr onun mirası barədə ixtilaf etdilər. Bu barədə səhabələrin heç biri bir çöz deyə bilmədi. Təkcə Əbu Bəkr “Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki belə söylədi:

"إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ لَا نُورِثُ مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَهُ" ^(۲)

“Biz Peyğəmbərlərdən heç kəsə miras çatmır^(۳)”.

۳.İbn Həcər yazır: Peyğəmbərin (s) mirasında fikir ayrılığı baş verdi. Bu barədə heç kəs bir şey söyləyə bilmədi. Təkcə Əbu Bəkr Peyğəmbərdən (s) belə eşitdiyini söylədi : "إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ لَا نُورِثُ مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَهُ" :
 “^(۴)Biz Peyğəmbərlərdən (s) heç kəsə miras çatmır^(۴)”.

Peyğəmbərin (s) zövcələri

Peyğəmbərlərdən (s) irs və miras qalmır əfsanəsi hədis şəkilində Peyğəmbərdən (s) nəql olundu. Səhabələrdən və Peyğəmbər sülaləsindən heç kimsənin qulağı eşitmədiyi bu hədis barədə hətta Peyğəmbərin (s) xanımlarının da xəbərləri yox idi.

Əgər bu məsələ həqiqət olsaydı, Peyğəmbərə (s) hamıdan öncə onlara bu məsələni izah etməsi vacib olardı. Çünki onlar Peyğəmbərin (s) mirasında öz paylarının haqq sahibi idilər.

Lakin gördüyümüz kimi, “Səhiheyn”də Buxarinin Aişədən olan nəqlinə əsasən Peyğəmbərin xanımları da ondan sonra öz irslərini və haqlarını xəlifədən tələb etmişlər. Onlar haqlarını geri almaqdan ötrü bu barədə Əbu Bəkrə söhbət etmək üçün Osmanı onun yanına göndərmişlər.

Bu hadisə bunu göstərir ki, onlar da əməli surətdə bu

səh:527

. [1] – 1 Həmin mənbə, səh. 145 ;

“ . [2] – 2 Xəlifələrin tarixi”, səh. 68; (Fəslu fima ruviyə ənhu minəl hədisil-musnədi vəqəə fi xilafəti Əbu Bəkr) .

“ . [3] – 3 Səvaiqul-muhriqə”, səh. 19 ;

“ . [4] – 4 Səvaiqul-muhriqə”, səh. 19 ;

hədisin nəqlini təkzib edrək qanun maddəsinin uydurma və qondarma olduğunu bildirmişlər ki Allahın Rəsulu (s) belə bir hədisi heç vaxt söyləməmişdir. Həmçinin İslamda belə bir

qanun mövcud deyildir. Bu məsələni Buxari öz “Səhih”ində Aişədən nəql etdiyi geniş bir hədisin əsasında qeyd etmişdir:

عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ سَمِعَتْ عَائِشَةَ رَحِمَهَا اللَّهُ زَوْجَ النَّبِيِّ | عثمان إلى أبي بكر يسألنه ثمنهن مما أفاء الله على رسوله فكنت أنا أردهن، فقلت لهن: ألا تتقين الله ألم تعلمن أذن النبي كان يقول: لا نورث ما تركنا صدقه يريد بذلك نفسه إنما يأكل آل محمد في هذا المال... .

“Peyğəmbərin xanımları Osmanı Əbu Bəkrin yanına göndərdilər. Onlar Osmanın vasitəsi ilə Allahın Peyğəmbərə məxsus etdiyi sərvətlərdən öz paylarını tələb edirdilər.

Aişə deyir: Mən onlara dedim: Allahdan heç qorxmursunuz? Peyğəmbərin (s) “biz peyğəmbərlərdən bir şey irs qalmır” buyurduğunu bilmirsinizmi? və o həzrətin (s) “peyğəmbərlər” kəlməsindən məqsədinin özü olduğunu və Peyğəmbər (s) sülaləsi də başqa müsəlmanlar kimi öz ehtiyacı qədərincə bəhrələnmə biləcəyini bilmirsinizmi(1)?

Qabaqda işarə etdiyimiz kimi Əbu Bəkrdən başqa heç kəs bu hədisi nəql etməmişdir. Heç bir hədisçi də onun nəqlini birbaşa Aişəyə nisbət verməmişdir. Aişə bu hədisi atasının sözü kimi nəql edərək Peyğəmbərin (s) digər xanımlarına misal vurmaqla onları qane etmişdir.

Ancaq söz burasındadır ki, xəlifələrin hər birinin dövründə Peyğəmbərin xanımlarının hər birinə irsdən məhrum olduqları üçün onun əvəzinə beytul-maldan müəyyən qədər hüquq verirdilər. Onları Aişənin payı onların hamısından daha çox

“ . [١] –\Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabul-məğazi”, “Hədisu Bəni Nəzir” bölümü, hədis: 3809 və 3810; “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Qəvlun-Nəbiyyi la nurisu” bölümü, hədis; 1759; və “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 16-cı cild, səh. 220-223 ;

olmuşdur. Hər surətdə hadisənin həqiqəti budur ki, Bağdadın “Qərbiyyə” mədrəsəsinin ustadı və İbn Əbil Hədidlə bir əsrdə yaşayan İbnul-Fariqi onun cavabında belə demişdir:

İbn Əbil Hədid deyir “mən Əli ibn Fariqidən soruşdum: Həzrət Fatiməyi-Zəhranın Fədək barədə olan iddiası dozdürmü? O dedi: Bəli!

Dedim: Fatimənin iddiası Əbu Bəkrin yanında sübuta yetirilmiş və doğru olmasına baxmayaraq, bəs nəyə görə Əbu Bəkr bu məsələyə nəzm və tərtib verə bilmədi və Fədəki qaytarmaqdan imtina etdi?

İbnul-Fariqi vüqarlı və hər cür zarafatlardan uzaq olan bir ustad olduğundan onun cavabında təbəssüm etdi. Sonra lətif və gözəl bir cümlə dedi:

Əgər o gün Əbu Bəkr Fatimənin söylədiklərini yerinə yetirsəydi və iddiasında olduğu Fədəyi ona qaytarsaydı, sonrakı gün Fatimə gəlib xilafətə ərinin sahib olduğunu iddia edərdi. Bununla da xəlifəlik məqamını titrəderdi və Əbu Bəkr öz xeyri üçün heç bir üzr gətirə bilməzdi. Buna görə də o, əvvəlki öz əməli ilə və Fədəki təhvil verməklə Fatimənin bütün iddialarının qəbul olunduğunu, sözündə düzgün və doğru olduğunu, heç bir şahidə ehtiyac olmadığını sübut etmiş olardı.

İbn Əbil Hədid əlavə edərək deyir ki; Bu söhbət zahirdə gülməli olsa da həqiqətdə baş vermiş doğru və düzgün məsələdir(1):

وَهَذَا الْكَلَامُ صَحِيحٌ وَإِنْ كَانَ أُخْرِجَ مَخْرَجَ الدَّعَابَةِ وَالْهَذْلِ...

۳. Hüdeybiyyə sülhündə

أَبُو وَائِلٍ قَالَ: كُنَّا بَصْفِيْنِ، فَقَامَ سَهْلُ بْنُ حَنِيفٍ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ اتَّهَمُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّا كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ وَكَوْنِي قِتَالًا لِقَاتِلِنَا، فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَسْنَا عَلَى الْحَقِّ وَهُمْ عَلَى الْبَاطِلِ؟ فَقَالَ: بَلَى.

səh:529

“ [1] - Nəhcül-bələqənin şərh-i”, 16-cı cild, səh: 284 ;

فَقَالَ: أَلَيْسَ قَاتِلَانَا فِي الْجَنَّةِ وَقَاتِلَاهُمْ فِي النَّارِ قَالَ: بَلَى، قَالَ: فَعَلَى مَا نُعْطِي الدِّينِيَّةَ فِي دِينِنَا أَنْرَجِعُ وَكَمَا يَحْكُمُ اللَّهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ.

فَقَالَ: يَا بْنَ الْخَطَّابِ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ وَ لَنْ يُضَيِّعَنِي اللَّهُ أَبَدًا فَ رَجِعْ مُتَغَيِّظًا فَلَمْ يَصْبِرْ حَتَّى جَاءَ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ أَلَسْنَا عَلَى الْحَقِّ وَهُمْ عَلَى الْبَاطِلِ؟ قَالَ: يَا بْنَ الْخَطَّابِ إِنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ وَ لَنْ يُضَيِّعَهُ اللَّهُ أَبَدًا، فَ تَرَكْتُ سُورَةَ الْفَتْحِ.

Əbu Vail deyir: “Biz Siffeyn döyüşündə idik. “Eləki Əlinin (ə) və Müaviyənin ordusundan döyüşü tərk eliyənlər oldu, Əlinin (ə) qoşunundan bir çoxu narazılıqlarını bildirdi.” Səhl ibn Hənif Əmirəl-möminin Əlinin (ə) ordusu sıralarından ayağa qalxdı və belə dedi:

Ey camaat! Əmirəl-möminin Əli (ə) barəsindəöz nəzərlərinizi söyləməyin. Çünki biz Hüdeybiyyə sülhündə Allah Rəsulunun (s) hüzurunda döyüşə hazırlaşırıdık. Əgər döyüş başlasa o Həzrətin yanında döyüşə davam edək (ancaq eləki iş sülhlə nəticələndi) Ömər ibn Xəttab Peyğəmbərin (s) yanına gələrək (sülh əhd-peymanına görə öz narahatçılığını bildirdi) və dedi: Ya Rəsulullah! biz haqq deyilikmi və müşriklər də batil deyillərmi?

Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Bəli. Ömər dedi: Bizim ölürlərimiz cənnətə və onların ölürləri cəhənnəmə getməyəcəklərmi?

Buyurdu: Bəli. Ömər dedi: Bəs nəyə görə öz dinimizdə zillətin altına girək?! Öz vətənimizə döyüşmədən və qələbəsiz necə qayıdaq?

Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Xəttabın oğlu mən Allahın Rəsuluyam. Allah mənəim işlərimi heç vaxt nəticəsiz qoymur. Ömər “Peyğəmbərin (s) bu sözlərinə qane olmadı” və qəzəbli halda qayıtdı. Çox keçmədi ki Əbu Bəkr gəldi. Ömər onun yanına getdi və dedi: Ey Əbu Bəkr! Biz haqda və onlar isə batildə deyillərmi? Əbu Bəkr də dedi? Ey Xəttabın oğlu! O Allahın Rəsuludur və Allah heç vaxt onun işlərini nəticəsiz qoymur.

səh:530

Bu vaxt “Fəth” surəsi nazil oldu. Müsəlmanlara fəth və qələbə müjdəsini gətirdi”.

Hədislərdən birinin axırında bu cümlə də vardır ki “Eləki Allahın Rəsuluna (s) fəth müjdəsi nazil oldu, o surəni Peyğəmbər (s) Ömərən yanına göndərdi və onun üçün oxudular.

Ömər Peyğəmbərdən (s) soruşdu: Bu fəth və qələbə müjdəsidir? Peyğəmbər buyurdu: Bəli. Bu vaxt Ömər sakitləşdi və qayıtdı(۱)”.
۱

Bu hadisədən və sonrakı fəsildə araşdıracağımız vəsiyyətnamədə ikinci xəlifə Ömər in Peyğəmbərə (s) qarşı cəsarətli və cürətli olması, onun Peyğəmbərə (s) olan imanının miqdarı, O həzrətin (s) sözlərinə və əməllərinə olan inamı və həmçinin barəsində _ } وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ { { { O, İN هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ { { { (S)_kefi istəyəni (havadan) danışmır. Bu, ancaq (Allah dərğahından) nazil olan bir vəhydir (۲)_ .ayəsi nazil olan Peyğəmbərin (s) qarşısında əks əməlinin olduğunu bizə bildirir.

۴. Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə

.۱

عَبِيدُ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عْتَبَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا حَضَرَ رَسُولَ اللَّهِ | الْوَفَاءُ وَ فِي الْبَيْتِ رَجُلٌ فِيهِمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ النَّبِيُّ | "هَلُمَّ أَكْتُبْ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضِلُّوا بَعْدَهُ؟" فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ وَعِنْدَكُمْ الْقُرْآنُ حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ، فَاخْتَلَفَ أَهْلُ الْبَيْتِ، فَاخْتَصَمُوا، فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: قَرَّبُوا يَكْتُبُ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ كِتَابًا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: مَا قَالَ عُمَرُ.

فَلَمَّا أَكْثَرُوا اللَّغْوَ وَالْإِخْتِلَافَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: قُومُوا، قَالَ عَبِيدُ اللَّهِ: فَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِنَّ الرِّزِيَّةَ مَا حَالَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ | وَ بَيْنَ أَنْ يَكْتُبَ لَهُمْ ذَلِكَ الْكِتَابِ

“ .[۱] – Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-xums”, “İsmu mən ahədə summə ğdğr” bölümünün əsasında hədis: 3011; həmin mənbə, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Fəth surəsinin təfsiri” və “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-cihad”, “Sulhul-Hudeybiyyə”, hədis: 4553 ;

“ .[۲] – ۲ən-Nəcm” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr ;

من اختلافهم و لغطهم.

Ubeydullah ibn Ötbə İbn Abbasdan nəql edir: “Eləki Peyğəmbər (s) can verirdi, onun evində bir çoxları o cümlədən Ömər ibn Xəttab da hazır idilər. Peyğəmbər (s) buyurdu: Qələm və kağız gətirin vəsiyyətimi yazın ki, məndən sonra yolunuzu azmayasınız. Ömər dedi: Xəstəliyi onu üstələyib və o sayıqlayır. Hal-hazırda Quran sizin yanınızdadır. Allahın bu kitabı bizə bəs edər. Evdə olan səhabələr arasında münaqişə başladı. O yerə çatdı ki, iş mübahisənin şişməsinə səbəb oldu.

Bəziləri deyirdilər ki: Gətirin Peyğəmbər (s) bir şey yazsın ki, ondan sonra azmayasınız. Ancaq bəziləri isə Ömər sönzlərini təsdiq edirdilər. Onlar Peyğəmbərin (s) yanında yersiz sözsöhbətləri və ixtilafları ilə öz hədlərini aşdılar. Peyğəmbər buyurdu: Qalxın! (və mənim evimdən çölə çıxın)”.

Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir:

İşarə

“İbn Abbas deyir: İslamda ən böyük müsibət Peyğəmbərin (s) bu vəsiyyətnaməsini yazmasına mane olan onların həmin yersiz söhbət və ixtilafları idi”.

۲

عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ... عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ:

يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ مَا يَوْمَ الْخَمِيسِ، ثُمَّ بَكَى حَتَّى خَضَبَ دَمْعُهُ الْحَصْبَاءَ، فَقَالَ: اشْتَدَّ بِرَسُولِ اللَّهِ وَجَعُهُ يَوْمَ الْخَمِيسِ، فَقَالَ: ائْتُونِي بِكِتَابٍ أَكْتُبُ لَكُمْ كِتَابًا لَنْ تَصَلُّوا بَعْدَهُ أَبَدًا، فَتَنَازَعُوا وَلَا يَنْبَغِي عِنْدَ نَبِيِّ تَنَازُعٍ، فَقَالُوا: هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ.

قَالَ: دَعُونِي، فَالَّذِي أَنَا فِيهِ خَيْرٌ مِمَّا تُدْعُنِي إِلَيْهِ وَ أَوْصَى عِنْدَ مَوْتِهِ بِثَلَاثٍ: أَخْرَجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَ أَجِزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ أُجِزُهُمْ، وَ نَسِيتُ الثَّلَاثَةَ.

İbn Uyeynə Suleyman dan və o da Səid ibn Cubeyrdən o da İbn Abbasın belə söylədiyini nəql edir ki: “Pənc şənbə günü (yəni dördüncü gün) nə müsibətli bir gün idi!?”

Sonra o qədər ağladı ki gözünün yaşları oturduğu xırda

səh:532

daşları islatdı. Sonra belə dedi: Həmin gün, Peyğəmbərin (s) xəstəliyi qalxmışdı. Əmr etdi ki kağız gətirin. Sizə bir vəsiyyəət yazım ta məndən sonra heç vaxt azmayasınız. Ancaq sözsöhbətlə mübahisəyə başladılar – Hansı ki, o Həzrətin (s) hüzurunda belə iş görmək olmaz – və belə dedilər: Peyğəmbər sayıqlayır.

Peyğəmbər (s) buyurdu: “Dəuni” məni tənha qoyun. Xəstəliyimin mənə verdiyi əziyyəət sizinkindən daha yaxşıdır.

İbn Abbas əlavə edir: Allahın Rəsulu (s) ölüm ayağında üç şeyə vəsiyyəət etdi: Müşrikləri ərəb yarımadasından çıxartmaq, Mədinəyə gələnləri mən necə qarşılayıb rəftar edirdimsə eləcə

də hədiyyələrlə qarşılayıb rəftar edin. (Ravi deyir: Ancaq üçüncüsünü unutmuşam.)

Bu hədis “Səhihi-Müslim”də iki yolla biri Səid ibn Cubeyrin və ikincisi isə Ubeydullah ibn Ötbənin vasitsi ilə İbn Abbasdan nəql etmişlər“ [\(1\)](#).Səhihi-Buxari”də də yeddi yerdə müxtəlif sənədləri ilə nəql olunmuşdur.

Bu hədisin mətnində və kəlmələrində diqqət olunulası nöqtələr və dəyişiklik olduğu üçün onlara işarə etməyi lazım bilirik:

1. Bu yeddi yerdən üçünün səndi Peyğəmbərin vəsiyyəti yazmaq istədikdə ona etiraz edən xəlifə Ömərə aid olduğu bildirilir:

"قَالَ عُمَرُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ..."

“Ömər dedi: Peyğəmbərin (s)xəstəliyi artıb və o sayıqlayır [\(2\)](#)”

Bu məsələni nəql eləyənlərin dördünün adı isə qeyd olunmamışdır. Çünki bir yerdə belə qeyd olunmuşdur ki:

فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَلَبَهُ الْوَجَعُ

səh:533

“ . [1] – 1Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-vəsiyyə”, “Tərkul-vəsiyyəti limən ləysə ləhu şeyun yusa fih” bölümü, hədis: 163 ;
 . [2] – 2Bu üç yer ibarətdir: 1-ci cild, “Kitabul-elm”, 40-cı bölüm, “Kitabətul-elm” hədis: 114; 7-ci cild, “Kitabulmərza”, 17-ci bölüm, “Qəvlul-mərizi qumu ənni” hədis: 5669 və 9-cu cild,

“Kitabul-etisami bil-kitabi vəs-sünnə”, 16-cı bölüm,
“Kərahiyyətul-xilaf”, hədis: 6932 ;

“Bəziləri dedi: Peyğəmbərin (s) xəstəliyi artıb və o
sayıqlayır(۱)”

Həmçinin üç yerdə yenə belə qeyd olunmuşdur هَجَرَ رَسُولُ : فَقَالُوا :

“Dedilər: Peyğəmbər sayıqlayır(۲)”

Ancaq bütün hədislərin məzmunu açıq şəkildə bu etirazın xəlifə Ömər tərəfindən olunduğunu və ilk şübhənin də onun tərəfindən edildiyini bildirir " فَقَالُوا: هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ " və " فَقَالَ بَعْضُهُمْ " cümlələri də başqa bir hədəfi təmin edə bilməz və məsələni həqiqətindən azdıra bilməz.

Əgər Peyğəmbərin hüzurunda mübahisələr qarşıya çıxmışdırsa bunlar Ömər sənədin qəbul olunub olmaması üzündən baş vermişdir. Bir dəstə onun fikri ilə razılaşmış digərləri isə müxalif olmuşlar:

"فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ وَعِنْدَكُمْ الْقُرْآنُ حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ، فَاخْتَلَفَ أَهْلُ الْبَيْتِ، فَاخْتَصَمُوا، فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: قَرَّبُوا يَكْتُبُ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ كِتَابًا لَنْ تَضَلُّوا بَعْدَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: مَا قَالَ عُمَرُ."

“Ömər dedi: Xəstəliyi onu üstələyib və o sayıqlayır. Hal-hazırda Quran sizin yanınızdadır. Allahın bu kitabı bizə bəs edər. Evdə olan səhabələr arasında münaqişə başladı. O yerə çatdı ki, iş mübahisənin şişməsinə səbəb oldu.

Bəziləri deyirdilər ki: Gətirin Peyğəmbər (s) bir şey yazsın ki, ondan sonra azmayasınız. Ancaq bəziləri isə Ömər in sözlərini təsdiq edirdilər”.

İbn Əbil-Hədid müfəssəl bir hadisəni, İbn Abbasla Ömər in arasında olan danışıqları nəql edir ki, həmin söhbətlər əsnasında Ömər in özü bu həqiqətə etiraf edərək deyir:

səh:534

-۶ . [۱] - ۱ cild, “Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-nəbiy və vəfatih” bölümü, hədis: 4169 ;

-۴ . [۲] - ۲ cü cild, “Kitabul-cihad”, “Həl yəstəşfiu ilə əhliz-zimmə” hədis: 2888. “Kitabul-xums, Əbvabul-cəzyə vəl-məvadiə, İxracul-yəhudi min cəzirətul-ərəb”, hədis 2997; 6-cı cild, “Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-nəbiy və vəfatih” bölümü, hədis: 4168 ;

Bəli, Allahın Rəsulu xəstə halında Əlinin adını yazsın. Ancaq mən bu işin qarşısını aldım" : "وَلَقَدْ أَرَادَ أَنْ يُصِرَّحَ بِاسْمِهِ فَمَنَعَتْهُ مِنْ ذَلِكَ"

İbn Əbil Hədid sonra deyir: Bu hadisəni “Bağdad tarixi” adlı kitabın müəllifi Əhməd ibn Əbi Tahir öz kitabında sənədləri ilə birgə nəql etmişdir(۱).

۲. Bu hədisdə diqqət olunulması ikinci nöqtə “هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ ,həcərə Rəsulullah” və “غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ” gələbə ələyhi əl-vəcəu” kəlməsidir. Hər iki cümlənin mənası və məzmunu eyni olduğunu və Peyğəmbər in müqəddəs məqamına sayıqlamağın nisbət verildiyini bildirir.

Lakin əhli-sünnə kitablarının müəllifləri və hədis rəvayətləri Peyğəmbərə söylənilən “sayıqlayır” cümləsinin xəlifəyə irad olduğunu görüb, onun Quranın açıq və aydın وَمَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ Sizin yoldaşınız (Məhəmməd əleyhissəlam) nə haqq yoldan sapmış, nə də azmışdır (۲) layəsinə zidd olduğunu bilərək həmişəki işlərinə əl atıb bu hədisin mənasını belə dəyişmişlər:

Hansı yerdə ki xəlifənin adını açıq şəkildə nəql etməyib və bu sözü Peyğəmbərin (s) hüzurunda olanlara nisbət veriblər, həmin yerdə eyni bu cümləni Peyğəmbərin (s) hüzurunda aşkar şəkildə söyləndiyi kimi nəql ediblər.

"فَقَالُوا: هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ"

“Dedilər: Peyğəmbər (s) sayıqlayır”

Ancaq hansı yerdə ki xəlifə Ömər adını çəkilib yaxud onun adı ilə əlaqələndirilən “bəzi” sözü ilə ifadə olunub orada هَجَرَ “həcərə” sözünün əvəzinə “غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ” gələbə ələyhi əl-vəcəu” cümləsinə

səh:535

“ . [۱] – Nəhcül-bəlağənin şərh”, 12-ci cild, səh. 21 (223-cü xütbə) və bu məsələnin oxşarı 87-ci səhifədə də gəlmişdir .

“ . [۲] – Nəcm” surəsi, 2-ci ayə ;

işlədiblər. Hansı ki, bu cümlə kinayə xarakteri daşıyır (۱).

Əvvəldə işarə etdiyimiz kimi, bu əməl və şübhəni Peyğəmbərin (s) hüzurunda olanlar deyil, əksinə Ömər ibn Xəttab söyləmişdir. Əgər orada olanlar da “هَجْرَ həcərə” kəlməsini işlətmişlərsə, bunu özlərindən deməmişlər. Əksinə Ömərdən öyrənmişlər.

۳Diqqət olunulası başqa bir nöqtə hədisin özünə aiddir.

Müəlliflər və bu hədisi nəql edənlər hədisin bu hissəsini heç gətirməmişlər. Ancaq onların bəziləri isə Peyğəmbərin (s) həssas anlarında və vəsiyyətini kətbə surətdə yazma bilmədikdən sonra üç mövzuya vəsiyyət etmişdir. Hədisi nəql eliyənlər öz sözlərinə əsasən onun üçüncüsünü unutmuşlar:

وَأَوْصَىٰ عِنْدَ مَوْتِهِ بِثَلَاثٍ: أَخْرَجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَأَجِيزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ أُجِيزُهُمْ، وَنَسِيتُ الثَّلَاثَةَ.

“Allahın Rəsulu (s) ölüm ayağında üç şeyə vəsiyyət etdi: Müşrikləri ərəb yarımadasından çıxartmaq, Mədinəyə gələnləri mən necə qarşılayıb rəftar edirdimsə eləcə də hədiyyələrlə qarşılayıb rəftar edin. (Ravi deyir: Ancaq üçüncüsünü unutmuşam.)”

Qarşıya belə bir sual çıxır. Görəsən Peyğəmbərin (s) üçüncü vəsiyyəti nə idi ki hörümçək unutqanlığını öz torunun üzərinə toxuyub?! Yəqin o elə bir şeydir ki onun yaddan çıxarılması və unudulması məsləhət görülüb!

Lakin hər nə olsa da bu qədər məlumdur ki, unudulan bu hissə Peyğəmbərin (s) vəsiyyəti və o Həzrətin əhəmiyyət verdiyi həmin həssas mövzudur. O həmin mövzudur ki, Peyğəmbər (s) onun yazılması üçün kağız və qələm gətirilməsinə əmr

etmişdir. Həmin məsələ, Peyğəmbərin (s) yaşadığı dövrdə və ölüm yatağında ümmətini zəlalətdən və azğınlıqdan qurtara

səh:536

“.[۱]–۱Səhiheyndə” zikr olunan yerlərlə tətbiq olunsun .

bilən, tanıtdırdığı bir vasitə və ümmətin həyatı ilə bağlı olan İslami bir məsələsi idi(۱).

Qısa sözlə, Peyğəmbər ağır və böyük bir əməl vəsiyyəət etmişdir ki, elə bu da onların Peyğəmbərə qarşı çıxmasına və onun müqəddəs zatı-pakına “sayıqlamaq” nisbətinin verilməsinə səbəb olmuşdur.

Bəli, bu əhəmiyyətli sayılan məsələ Allahın Rəsulu (s) tərəfindən məhv olunmadı. Onun üçüncü vəsiyyəti də elə həmin məsələ idi. Həzrət (s) həmin vəsiyyəti ilə haq yoldan azazacaq və zəlalətə uğrayacaq olan ümmətinin qarşısını almaq istəyirdi.

Şübhəsiz ki, Peyğəmbər yazmaq istəyirdi. Bu əməlin qarşısı alınsa da, o Həzrət (s) buna baxmayaraq onu şifahi olaraq açıq və aydın şəkildə söyləmişdir. Bu hədisi nəql edən də bunu bilirdi. Ancaq onun ifşa olunmasını məsləhət bilməmiş, unutqanlıq və yaddan çıxarmaq kimi bəhanələr və üzrlər gətirmişdir.

Təəccüblüsü budur ki, İbn Abbas və Səid ibn Cubeyr Peyğəmbərin (s) üçüncü vəsiyyətini nəql etmişlər. Ancaq növbə (bu hədisi nəql eləyənlərin üçüncü silsiləsindən sayılan) “Suleymana” çatarkən, onun yadından çıxmış və unutmüşdür.

Buna görə də Buxari açıqlayır ki, Süfyan ibn Uyəynə (hədis silsiləsinin dördüncü nəql edəni) deyir:

"قَالَ سُفْيَانُ: هَذَا مِنْ قَوْلِ سُلَيْمَانَ"

“Üçüncüsü yadımdan çıxıb, unutmuşam”
تَسِيتُ الثَّلَاثَةَ

səh:537

۱- [۱]. "إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا: كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي –Mən sizin aranızda iki dəyərli bir şeyi əmanət qoyuram. Əgər onlardan yapışırsanız heç vaxt zəlalətə düşməzsiz: Allahın kitabı və Əhli-beytim – Mənə kağız və qələm gətirin. Sizə bir şey yazım ki məndən sonra heç vaxt zəlalətə və azgınlığa düşməyəsiz ”.

cümləsi, Səid ibn Cubeyrin və İbn Abbasın deyil, “hədisin üçüncü ravisi “Suleyman”ın sözüdür^(۱)”.

Lənət olsun qeyri İslami siyasətə ki nə qədər faktları söyləməyin qarşısını alır, nə nə qədər aydın həqiqətləri təhrif edir və nə qədər lazım olan məsələləri yaddaşlardan sildirir.

Şübhə və onun cavabı

Əhli-sünnənin bəzi yazıçıları belə bir irad etmişlər ki, əgər vəsiyyətnamənin yazılması məsələsi belə əhəmiyyət kəsb edirdisə nəyə görə Peyğəmbər (s) bir çoxunun etirazı ilə onu yazmadı? və nəyə görə Allahın Rəsulu (s) ümmətin xeyrinə olan bu məsələnin icrasında təslim oldu və oradakıların fikr ilə razılaşdı?

Biz, söylənیلən bu iradlara Əllamə Seyyid Şərafuddinin (Allah ona rəhmət eləsin) verdiyi cavabla kifayətlənirik. O bu barədə belə deyir:

Məclisdəkilər tərəfindən açıqlanan həmin fikr və Peyğəmbəri (s) “هَجَرَ” həcərə” yəni “sayıqlayır” kəlməsi ilə müttəhim etmək, o Həzrətin (s) öz əmrindən və göstərişindən dönməsinə və vəsiyyətnamənin yazılmasının yaddan çıxarılmasına səbəb oldu.

Buna görə də ədəbsizcəsinə söylənیلən bu sözdən və Peyğəmbərin (s) hüzurunda, onun gözləri önündə baş verən bu şiddətli ixtilaf o Həzrətin (s) vəfatından sonra fitnə və qarşıdurmadan savayı, onun yazısı üçün heç bir nəticə qalmadı. O şəraitdə bihudə sözlərə və boş-boğazlığa başladılar. Bu üzdən Peyğəmbərə “Mənim məclisimi tərək edin!” deməsindən başqa bir imkan qalmadı.

Əgər Peyğəmbər (s) öz əmrinin icrasında israr etsəydi və vəsiyyətnamə yazılısaydı, onlar yenə də öz sözlərində olan

səh:538

“.[۱]–۱Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “İxracul-yəhud min cəzirətil-ərəb”, hədis: 2997; (Kitabul-xums, əbvabul-cizyə vəl-məvadiə) .

inadkarlığı daha çox göstərərdilər. O cümlədən öz tərəfdarları da Peyğəmbərə (s) söylənیلən “هَجَرَ” həcərə” yəni “sayıqlayır” kəlməsini sübuta yetirmək üçün, çox çalışaraq vəsiyyətnaməni

rəd etməkdən ötrü bir çox dəlillər gətirməklə səhifələri dolduracaq və kitablar yazardılar.

Başqa bir tərəfdən Allahın Rəsulu (s) görürdü ki, bu vəsiyyətnamə istər yazılısaydı istərsə də yox Əmirəl-möminin Əli (ə) və onun tərəfdarları ayənin məzmunu qarşısında tabe olan və ona əməl edənlərdirlər. Ancaq başqaları belə bir yazılı vəsiyyətin varlığı ilə də ona hörbət qoymayaraq ona əməl etməyəcəklər(1).

Cavabın xülasəsi budur ki: İslam Peyğəmbəri (s) hiss etdi ki ona “هَجَرَ həcərə” yəni “sayıqlayır” kəlməsini nisbət verənlər onun ölümündən sonra da həmin nisbətlərin sübutu üçün israr edəcəklər və vəsiyyətnaməni və onun nübuvvətini etibardan və dəyər qiymətdən salacaqlar. Ancaq nəticəsi də göz qabağındadır.

Bu üzdən Allah Rəsulunun (s) dərin hikməti tələb edirdi ki, bu vəsiyyətnamənin yazılması fikrindən daşınsın. Bununla belə etiraz edənlərin və onların itaətkarları tərəfindən nübuvvətin əsasına irad tutmağa yol açılmasın.

•Təməttö həcci

İşarə

Xəlifə Ömər xilafəti dövründə dəyişdirilmiş əməli dəsturlardan və hökmlərdən biri də “Təməttö həccid”dir. Rəsuli Əkrəmin (s) əmrinə zid olaraq həyata keçirilən bu hökm Osmanın xilafəti dövründə və ondan sonra Əmirəl-möminin Əlinin (ə) eyirazına səbəb oldu. Həzrət Əlinin (ə) fədakarlığı və

“.[١]–١٤l-Müraciat”, 86-c1 müraciət ;

səyi nəticəsində bu hökm Peyğəmbərin (s) buyurduğu kimi yerinə yetirilməyə başladı. Xəlifə Ömər in bu barədə olan əmri isə bir neçə müddətdən sonra ləğv olundu. Bütün əhli-sünnə xəlifənin nəzərinin əksinə olaraq bu növ həccin caiz olduğu barədə fətva verirlər(١).

“Səhiheyn” və hədis kitablarından ələ gələn bu hökmün necəliyi aşağıdakı kimidir.

Təməttö həcci nədir ?

Mükəlləf olan şəxs üç aydan (Şəvval, ziqədə və zihəccə) birində miqatların birində ömrə niyyəti ilə ehram bağlayır. Sonra Məkkəyə daxil olur və Kəbə evinin təvafından sonra Səfa və Mərvə dağlarının arasında səyi yerinə gətirir. Daha sonra təqsir edir (saçını qırır) və ehramdan çıxır. Yəni ehram halında ona haram olan şeylər. Həmin ildə Məkkədən həcc üçün başqa ehram bağlayana qədər halal olur. Eləki həcc üçün ehram bağladı, Ərəfata tərəf hərəkət edir və ondan sonra məşhərə yollanır. Daha sonra “Mina”ya gəlir və fiqh kitabında yazılan: cəməratda daş atmaq, qurban kəsmək, təvaf və s... başqa əməlləri yerinə yetirir. Bu həmin təməttö həccidir.

Bu növ həccə “təməttö” deyilməsinin səbəbi budur ki, onda “mütə” yəni ehrama haram olan şeylərdən ləzzət aparmaq və istifadə etmək icazəli sayılmışdır. Çünki işarə olduğu kimi iki ehramın arasında (ömrə ehramı və həcc ehramı) ehram halında haram olan işlər halal olur. Bu arada hacı olan şəxs ömrə ehramında haram olan və sonradan həcc ehramında haram olacaq şeylərdən ləzzət aparar. Məkkədən qırx səkkiz

mil (təqribən yetmiş səkkiz kilometr) uzaq olanlar həcc əməllərini bu keyfiyyətdə gərək yerinə yetirsinlər.

səh:540

.[۱] – ۱Müraciət edin: “Bidayətul-müctəhid”, “Kitabul-həcc ;”

Bu hökm Quranının açıq ayəsi və İslam Peyğəmbərinin (s) sözü və əməli ilə sübut olunmuşdur. Qurani-Kərim bu barədə belə deyir:

{فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ }

“(Maneçiliyin aradan qalxmasına) əmin olduqda isə həcc vaxtına qədər ümrə ziyarətindən istifadə edən şəxs müyəssər etdiyi bir heyvan kəsməlidir. Qurbanlıq tapmayanlar bunun əvəzində həcc ziyarəti günlərində üç gün və (vətəninə) qayıdandan sonra yeddi gün oruc tutmalıdırlar ki, bu da tam

on gün edir. Bu (ümrə ziyarəti) ailəsi Məscidülhəramda (Məkkədə və ətrafında) sakin olmayanlara aiddir. Allahdan qorxun və bilin ki, Allahın əzabı şiddətlidir(۱) ”.

Bu zəminədə bir çox təvatür həddinə çatmış hədislər nəql olunmuşdur. Biz, onların bir neçəsini gələcək bəhslərimizdə nəql edəcəyik.

Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi

Cahiliyyət dövründə Şəvval, Zilqədə və Zilhəccə aylarında ömrə əməllərini yerinə yetirmək ən böyük günahlardan biri sayılırdı. Rəsuli Əkrəmin (s) təməttö həccini bu üç aylarda müsəlmanlara vacib etməsi, cahiliyyət dövrünün qanunları ilə mübarizədə atdığı təzə addım idi.

Ancaq bu əmr, onların əməllərinə zid və adi halın əksinə olduğu üçün birinci mərhələdə onu qəbul etmək bir çox müsəlmanlara ağır və çətin idi. Peyğəmbərin (s) bu əmri onların etirazına səbəb oldu.

Bu barədə Buxari və Müslim İbn Abbasdan belə nəql edirlər:

səh:541

“ .[۱] – ۱əl-Bəqərə” surəsi, 196-cı ayə ;

İslamdan qabaq camaat həcc aylarında Ömrəni yerinə yetirməyi “əfcəru fucur” yer üzündə günahların ən böyüyü kimi düşünürdülər. Onlar deyirdilər ki; səfər ayı başa çatdıqda Ömrə əməllərinin yerinə yetirilməsi halal olur.

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانُوا يَرُونَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مِنْ أَفْجَرِ الْفُجُورِ فِي الْأَرْضِ، وَيَجْعَلُونَ الْمُحَرَّمَ صَفْرًا وَيَقُولُونَ: إِذَا بَرَأَ الدَّبْرُ، وَعَقَا الْأَثْرُ، وَأَنْسَلَخَ صَفْرُ حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنْ اعْتَمَرَ، قَدِمَ النَّبِيُّ | وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةِ مَهْلَيْنَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلَهَا عُمْرَةً، فَتَعَاظَمَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْحَلِّ قَالَ: حَلٌّ كُلُّهُ.

İbn Abbas əlavə edir ki; “Allahın Rəsulu (s) və onun səhabələri həcc üçün ehram bağladıkları halda zihəccə ayının dördüncü sübh çağı Məkkəyə daxil oldular. Rəsuli Əkrəm (s) əmr etdi ki,

bu ehramı ömrəyə dəyişsənlər və ehramdan çıxırsınlar. Ancaq bu əmri qəbul etmək səhabələrə çox ağır gəldi. Bu üzdən soruşdular: Ehramdan çıxmaqla haram olan şeylərin hansı bizə halal olur? Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Bütün haram olan şeylər sizə halal sayılır⁽¹⁾.

...عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَهْلَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ بِالْحَجِّ خَالِصًا لَا نُخْلَطُهُ بِعُمْرَةٍ، فَقَدِمْنَا مَكَّةَ لِأَرْبَعِ لَيَالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَلَمَّا طَفْنَا بِالْبَيْتِ وَسَعِينَا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرَوَةِ أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ أَنْ نَجْعَلَهَا عُمْرَةً، وَأَنْ نَحِلَّ إِلَى النِّسَاءِ، فَقُلْنَا مَا بَيْنَنَا: لَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ إِلَّا خَمْسٌ، فَنُخْرِجُ إِلَيْهَا وَمَذَا كِيرُنَا تَقَطُرُ مَنِيًّا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنِّي لَأَبْرُكُمْ وَأَصْدُقُكُمْ، وَكَوَلَا الْهَدْيَ لِأَحَلَّلْتُ، فَقَالَ سِرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ: أَمْتَعْتَنَا هَذِهِ لَعَمْرَا هَذَا أُمٌّ لِلْأَبْدِ؟ فَقَالَ: لَا. لِأَبْدِ الْآبَادِ.

Cabir ibn Abdullah deyir: “Biz Allahın Rəsulu (s) ilə həcc üçün ehram bağladıq. Ancaq ömrə buna daxil deyildi. Zihəccə ayından

səh:542

“ . [1] – Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-həcc”, “ət-Təməttö vəl-qiran vəl-əfvad” bölümü, hədis: 1489; “Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, 26-cı bölüm, “Əyyamul-cahiliyyə”, hədis: 3620; “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc” “Cəvazul-ömrəti fi şəhril-həcc” bölümü, hədis: 1340; “Sünəni-Nəsai”, “Kitabu mənasikul-həcc”, “Əşarul-huda” bölümü, hədis: 2736, əl-Həccu ibahətul-həcc .

dörd gecə ötüb keçmişdir. Biz Məkkəyə daxil olduq. Təvafi və səyi (Səfa və Mərva arasında yeyin-yeyin yerimək) yerinə gətirdikdən sonra Allahın Rəsulu (s) bizə əmr etdi ki bu

əməlimizi ömrəyə çevirək. Beləcə də qadınlarımız bizə halal olsunlar.

Cabir deyir: Biz öz aramızda dedik ki Ərəfiyə qədər beş günümüz qalıb. Alətlərimizdən məni süzülən halda Ərəfəyə hərəkət edək? Allahın Rəsulu (s) bu etirazı eşidib buyurdu:

“Həqiqətən, mən, sizlərdən dini hökmlərə nisbət ona ən yaxşı əməl edən, ən vəfalı və sadıq qalanam. Əgər özümlə qurbanlıq gətirməsəydim sizin kimi ehramdan xaric olardım”.

Səraçəti bni Malik dedi: Bu təməttö həcci bu ilə məxsusdur ya həmişə belə olacaq? Həzrət (s) buyurdu: “Həmişə belə olacaq(۱)”

Biz bu hədisi “Sünəni-İbn Macə”dən nəql etdik. Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında da qısa fərqlə qeyd olunmuşdur.

“Səhihi-Müslim”də yenə Cabir ibn Abdullahtan belə rəvayət olunur:

...عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَهَلَّلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ بِأَحَجِّ فَلَمَّا قَدَمْنَا مَكَّةَ أَمَرَنَا أَنْ نَحِلَّ وَ عُمْرَةَ، فَكَبَّرَ ذَلِكَ عَلَيْنَا وَ ضَاقَتْ بِهِ صُدُورُنَا، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ | فَمَا نَدَرِي أَسَىءَ مِنْ قَبْلِ النَّاسِ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ: أَحَلُّوا فَلَوْ لَا الْهَدْيُ الَّذِي مَعِيَ فَعَلْتُ كَمَا فَعَلْتُمْ قَالَ: فَأَحَلَّلْنَا حَتَّى وَطُنَّا النِّسَاءَ وَ فَعَلْنَا مَا يَفْعَلُ الْحَلَالُ حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيهِ وَ جَعَلْنَا مَكَّةَ بِظَهْرِ أَهْلِنَا بِالْحَجِّ.

“Biz Allahın Rəsulu (s) ilə həcc üçün ehram bağladıq. Eləki Məkkəyə daxil olduq Rəsuli Əkrəm (s) niyyətimizi həcc ehramından ömrə ehramına dəyişməyimizə əmr etdi və

səh:543

“ .[۱] – ۱Sünəni-İbn Macə”, 2-ci cild, “Kitabul-mənasik”, hədis: 2980; “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Bəyanu vucuhul-ehrami və ənnəhu...” bölümü, hədis: 1216; “Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-həcc”, “Təqzil-haizul-manasiki kulluha” bölümü, hədis: 1568 və 3-cü cild, “Ömrətut-tənim” bölümü, və “Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “əl-İştiraku fil-hədyi vəl-bədən” bölümü ;

ehramdan çıxmağımızı istədi.

Cabir deyir: Bu əmr, bizə çox ağır gəldi və ürəyimizə yatmadığına görə (narahatın çoxluğuna işarə edir) “فَكَبِرَ ذَلِكَ عَلَيْنَا

” Rəsuli Əkrəm (s) bu narahatçılığı bildi. Bu xəbərin ona göydən verildiyini, yoxsa camaatdan kimsə çatdırıldığını bilmirdik. Bu vaxt o həzrət (s) belə buyurdu: camaat ehramdan çıxın. Əgər mənimlə bu qurbanlıq olmasaydı mən də sizin kimi ehramdan çıxardım.

Cabir deyir: Biz də ehramdan çıxdıq. Hətta öz qadınlarımızla da yatdıq. Məhrəm olmayanların gördüyü işi biz də elədik. Elə ki tərviyə günü (۱) çatdı, biz Məkkəni Ərəfata tərəf tərk etmək istədik. Həcc üçün ehram bağladığımız (۲)”.

Qısa sözlə cahiliyyət dövrünün fikri ilə yaşayan bu təzə müsəlmanların əqidəsinə görə, hər kəs haram aylarında ehram bağlayıb Məkkəyə daxil olarsa, ehrama haram olan şeylərdən birini yerinə yetirməyə onun haqqı yox idi. Xüsusilə də qadınlarla yaxınlıq etmək və s.. Bu iş, həccin əməlləri

qurtardıqdan və həcc ehramından çıxdıqdan sonra icazəli sayılırdı. Onların da etirazı məhz bu idi.

səh:544

. [۱] – Mütərcim: “Tərviyə günü”, zilhəccə ayının səkkizinci gününə deyilir. Bu kəlmənin mənasını iki cür açıqlamaq olar: 1) Şeyx Səduq “İləluş-şəraye” kitabında nəql olunan hədisə əsasən belə deyir: Zilhəccə ayının səkkizinci gününü ona görə “Tərviyə” günü adlandırmışlar ki, o gün hacılar Məkkədən Ərəfəyə getmək üçün su tadarükü görürlər. O zamanda Ərəfədə su tapılmadığı üçün hacılar məcbur olurdular ki, özləri ilə su aparsınlar; 2) Əllamə Hilli “Müntəha” adlı öz kitabında bildirmişdir ki, “Tərviyə”, “Reyy” maddəsindən olub “təfəkkür etmək, düşünmək” mənasındadır. Çünki Həzrət İbrahim (ə) Zilhəccə ayının səkkizinci gecəsi yuxuda oğlu İsmaili (ə) qurban kəsdiyini gördü. Eləki sübh açıldı, öz-özünə bu yuxunun Rəhmani və ya Şeytanı olması barədə düşünməyə başladı. Zil-həccə ayının doqquzuncu gecəsi bir də bu yuxunu görəndən sonra, doqquzuncu günü bu yuxunun Rəhmanı olduğuna yəqin etdi. Elə buna görə də Zilhəccə ayının doqquzuncu günü “Ərəfə” yəni arif olmaq və bilmək günü adlanır .

“. [۲] – Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, 17-ci bölüm, “Bəyanu vucuhil-ehrami və ənnəhu dəcuzu ifradul-həccə vət-təməttöi...” hədis: 1216 ;

"أَنْتَلَقَ وَ مَدَا كِيرْنَا تَقَطْرًا!"

Müsəlmanların bəziləri bu təzə əmri qəbul etməkdə o qədər şək-şübhədə idilər ki, bu İlahi qanuna tabe olmaq istəmirdilər.

Hətta iş o yerə çatdı ki, Peyğəmbəri (s) qəzəbləndirib incitdilər. Aişə nəql edir ki;

...عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ | الْأَرْبَعِ مَضِينَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ أَوْ خَمْسٍ، فَدَخَلَ عَلَيَّ وَهُوَ غَضَبَانُ فَقُلْتُ: مَنْ أَغْضَبَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ؟ قَالَ: "أَوْ مَا شَعَرْتَ أَنِّي أَمَرْتُ النَّاسَ بِأَمْرٍ فَإِذَا هُمْ يَتَرَدُّونَ...".

“Allahın Rəsulu (s) Zihəccə ayının dördüncü ya da beşinci günü Məkkəyə daxil oldu. Birdən onu qəzəb dolu otağa girdiyini gördüm. Ərz etdim: Ey Allahın Rəsulu! Sizi qəzəbləndirəni Allah cəhənnəm oduna atsın. O həzrət (s) buyurdu: Aişə! Bilmirsənmi mən bu camaata əmr etdim? Onlar isə bu əmrə şəkk və şübhə edirlər(۱)”?!?

Təməttö həccinin haram edilməsi

İşarə olunduğu kimi bir qrup müsəlmanın istəyinin əksinə olaraq təməttö həccə Qurani-Kərimin ayəsinə və Peyğəmbər (s) əmrinə əsasən yerinə yetirildi. Bu hökm Əbu Bəkrin iki illik hakimiyyəti dövründə də Peyğəmbərin (s) buyurduğu kimi yerinə yetirilirdi. Ancaq, ikinci xəlifə Ömər in hakimiyyəti dövründə belə həccin qarşısı alındı və etiraz edənlər isə ciddi şəkildə cəzalandırılmaqla təhdid olundu. Bu barədə “Sihah” və “Sünən” kitablarında bir çox hədislər nəql olunmuşdur. Tarix və rical kitablarında da belə hədislər açıq şəkildə öz əksini tapmışdır. Biz bu barədə “Səhiheyn” kitablarında nəql olunan bir neçə hədisi burada gətirməklə kifayətlənirik:

۱.

“Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Bəyanu vucubil-ehrami və ənnəhu...” bölümü, hədis: 1211 ;

... قَالَ عُمَرَانُ بْنُ حَصِينٍ: نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتَعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ (يَعْنِي مُتَعَةَ الْحَجِّ) وَ أَمَرْنَا بِهَا رَسُولُ اللَّهِ | ثُمَّ لَمْ تَنْزِلْ آيَةٌ تَسْخِخُ آيَةَ مُتَعَةِ الْحَجِّ وَ لَمْ يَنْهَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ حَتَّى مَاتَ قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ.

İmran ibn Həsin deyir: “həcc mütəsinin ayəsi Quranda nazil oldu. Allahın Rəsulu (s) bu növ həcci yerinə yetirməyi bizə əmr etdi. Sonra mütə ayəsinin hökmünü sındıran nə başqa bir ayə nazil oldu, nə də ki Peyğəmbər (s) sağlığında onu qadağan etmişdir. Sonralar bir kişi öz həva və nəfsi ücbatından bu barədə istədiyini dedi(1)”.
(1)

۲.

... عَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَأَتَاهُ آتٌ فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ وَ ابْنُ الزُّبَيْرِ اخْتَلَفَا فِي الْمُتَعَتَيْنِ (مُتَعَةَ الْحَجِّ وَ مُتَعَةَ النِّسَاءِ) فَقَالَ جَبْرِ: فَعَلْنَا هُمَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | ثُمَّ نَهَانَا عَنْهُمَا. عُمَرَ فَلَمَّا نَعَدَ لَهُمَا.

“Səhihi-Müslim”də Əbi Nəzrədən belə rəvayət olunur ki: “Mən, Cabir ibn Abdullahın yanında idim. Bir kişi gəldi və dedi: İndicə İbn Abbas və İbn Zübeyr iki mütələr (həcc mütəsi və Nigah mütəsi) barədə bir-biriləri ilə ixtilafları vardı. Cabir onun cavabında dedi: Bəli, biz Peyğəmbərin (s) dövründə hər iki mütəni yerinə yetirirdik. Ancaq sonralar Ömər bu işi görməyə bizi qoymadı. Biz də həmin əməli bir daha yerinə yetirmədik(2)”.
(2)

.۳

...عَنْ مَطْرَفٍ قَالَ: بَعَثَ إِلَى عُمَرَ بْنِ حَصِينٍ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِيَ فِيهِ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ مُحَدِّثُكَ بِأَحَادِيثَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَكَ بِهَا بَعْدِي، فَإِنْ عَشْتُ فَأَكْتُمُ عَنِّي وَإِنْ مِتُّ فَحَدِّثْ بِهَا

səh:546

“ . [۱] - ۱ Səhihi-Mülsüm”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, 23-cü bab, “Cəvazut-təməttö”, hədis: 1223-1226; “Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-həcc”, “ət-Təməttö bölmü”, hədis: 1496; “Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabul-məğazi”, “Bəəsə Əbi Musa iləl-yəmən”, hədis: 4089 ;

“ . [۲] - ۲ Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabun-Nikah”, “Nikahul-mutə” bölmü, hədis: 1405 ;

إِنْ شِئْتَ إِنَّهُ قَدْ سَلَّمَ عَلَيَّ، وَاعْلَمْ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ | قَدْ جَمَعَ بَيْنَ حَجِّ وَ عُمْرِهِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ فِيهِمَا
كِتَابُ اللَّهِ وَ لَمْ يَنْهَ عَنْهَا نَبِيُّ اللَّهِ | قَالَ رَجُلٌ فِيهَا بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ.

Başqa bir hədisdə, Müslim Mutrifdən belə nəql etmişdir: “İmran ibn Həsin xəstəliyi ilə dünyadan getdiyi gün məni yanına çağırdı və dedi: Mənim ölümüm çatıb. İndiki belədir, bir neçə mövzunu sənə deyirəm. Bəlkə məndən sonra sənün üçün xeyri və faydası olar. Ancaq əgər ölməsəm bunları gizli və sir olaraq saxla. Yox, əgər bu xəstəliyimlə ölsəm camaata söyləmək istəsən də heç bir maneəsi yoxdur. Bilki, Peyğəmbər (s) həcc və ömrəni bir ildə cəm etmişdir. Bu əməllərin qarşısını alacaq nə bir ayə nazil olub və nə də Peyğəmbər (s) ondan bizləri nəhy etmişdir. Ancaq bir kişi onun barəsində hər nə istəyirdisə dilinə gətirdi(۱)”.
1

Bu hədislərdən belə istifadə olunur ki təməttö həccinin qarşısını alan və onu yerinə yetirilməsinə mane olan Ömər olmuşdur. Buradan iki həssas məsələ ələ gəlir:

1. İmran ömrünün axır anlarında o günə qədər məcbur olub saxladığı çox həssas məsələləri Mutrifə söyləmişdir. Amma bu hədisdə tək cə təməttö həccinə toxunulmuşdur. Qalan sözlər isə unudulmuşdur!

2. Bu vəsiyyəət açıq şəkildə bunu bildirir ki, camaat həqiqəti açıqlamaqda azad deyildilər. Hakimiyyətdəkilərin əmrlərinə etiraz etməməyə məcbur idilər. Həqiqətləri xəlifələrin xeyrinə olaraq gizlədirdilər. Buna görə də Həsin deyir: “Əgər ölməsəm bu hadisəni gizli saxla. Yox, əgər ölsəm onun söylənməsi üçün heç bir eyb və maneə yoxdur”.

Bunlar hədis, təfsir, tarix və rical kitablarında Ömərdən nəql olunmuşdur. O minbərin başında açıq və aşkarcasına belə dedi:

səh:547

“ . [1] –\Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Cəvazut-təməttö” bölümü, hədis: 1226 ;

" مُتَعَتَانِ كَانَتَا عَلَيَّ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَأَنَا أَنهَى عَنْهُمَا وَأَعَاقِبُ: مُتَعَهُ الْحَجِّ، وَ مُتَعَهُ النِّسَاءِ "

“Peyğəmbərin (s) zamanında olan iki mütəni, “həcc mütəsini və qadınların mütəsini” yerinə yetirməkdən çəkindirirəm və ona mürtəkib olanları cəzalandıracağam(1)”.
(1)

Xəlifənin bu sözləri Əhməd ibn Hənbəlin “Müsnəd” adlı kitabının 1-ci cildinin 52-ci səhifəsində də gətirilmişdir. Müntəha adi hala görə bu cümlə “وَ أَنَا أَنهَى عَنْهُمَا” ondan pozularaq atılmışdır.

Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi

Mümkündür ki, bir nəfər belə bir sual versin: Peyğəmbərdən (s) sonra təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi nə idi? Bu hökmə qarşı çıxmada hansı hədəflər və məqsədlər var idi?

Sualın cavabını bu barədə “Səhiheyn” və başqa mötəbər sənədlərdə yazılmış mətnlərdən əldə etmək olar. Çünki bu sənədləri araşdırdıqda məlum olur ki, bu hökmə qarşı çıxmağın səbəbi, yalnız müsəlmanların Peyğəmbər (s) vasitəsi ilə verilən hökmə tutulan iraddan başqa bir şey deyildir.

Əsas olmayan həmin məsələ onların zehində fikirlərini qarışdırırdı “انطلقنا و مذكيرنا تقطر” :Alətlərimizdən məni süzülən halda”

Həmin səbəblər, cahiliyyət dövründən zehndə qalan köhnə fikirlər hələ də onların beyinlərində idi. Bu da Peyğəmbərin (s) qəzəblənməsinə və narahatçılığına səbəb oldu.

Bəli, həmin dəlillər və fikirlər Peyğəmbərdən (s) sonra təməttö həccinin qarşısını almaqla Quranın açıq və aşkar hökmünün və cahiliyyət dövrünün adətləri ilə mübarizə aparan

səh:548

“ . [۱] - ١٥hkamul-Qurani cəsas”, 1-ci cild, səh. 342 və 345 (Bəqərə surəsinin təfsiri) və 2-ci cild, “Nisa surəsinin təfsiri”, “Qirtubinin təfsiri” 2-ci cild, səh. 370; “Kənzul-ummal”, “ən-Nikah”, hədis: 4571, Hindistan çapı, 8-ci cild, səh. 293, və “Şərhu təcridi Quşçi”, “İmamət fəslü ;”

Peyğəmbərin (s) əmri qarşısında fikir yürütməyə səbəb oldu.

Bu məsələ “Səhihi-Müslim” kitabında və əhli-sünnənin başqa mötəbər kitablarında geniş şəkildə belə gəlmişdir:

...عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّهُ كَانَ بِالْمَتَعَةِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: رُوِيَكَ بَعْضُ فِتْيَاكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَثَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي النُّسْكِ بَعْدَ حَتَّى لَقِيَهُ بَعْدَ فَسَالَهُ فَقَالَ عُمَرُ: قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ النَّبِيَّ | قَدْ فَعَلَهُ وَ أَصْحَابُهُ وَ لَكِنْ كَرِهَتْ أَنْ يُظَلُّوا مُعْرَسِينَ بَهَنٍ فِي الْأَرَاكِ ثُمَّ يَرُوحُونَ فِي الْحَجِّ تَقَطُّرُ رُؤُسَهُمْ.

Əbu Musadan nəql olunmuşdur ki; “O, həcc mütəsinə fətva verirdi. Bir kişi ona dedi: Belə fətvaların bəzində tələsmə. Əmirəl-möminin Ömər in sonralar həcc əməllərində dəyişiklik etməsindən xəbər in yoxdurmu? Əbu Musa Ömərlə görüşdü və hadisəni ondan soruşdu. Ömər cavab verdi:

“Bəli, Allahın Rəsulunun (s) və onun səhabələrinin təməttö həccini yerinə yetirdiklərini bilirəm. Ancaq müsəlmanların ərak (ağac) altında öz xanımları ilə yaxınlıq etməsi xoşa gəlməzdir. Üst-başlarından qüsl suyu süzülən halda həcc əməllərini yerinə yetirməsi yaxşı deyil(۱)”.
1

“Səhihi-Müslim” kitabını şərh edənlərdən biri kitabın vərəq altısında bu səbəblərin izahında belə deyir:

“Xəlifənin bu sözü ” تَقَطَّرُ رُؤُسَهُمْ “ bəzi müsəlmanların Peyğəmbərin (s) dövründə təməttö həcci vacib olarkən söylədikləri ” فَنَاتِي عَرَفَةَ تَقَطَّرُ مَذَاكِرُنَا الْمَنِي ” bu cümlələrdən gözəldir.”
 Sonra belə deyir: “Bu cümlədə xəlifə təməttö həccinin qarşısının alınmasının səbəbini söyləmişdir. Çünki “Zərqani”nin sözlərinə əsasən xəlifə Ömər ibn Əfqədəsinə görə hacı olan kəs, rahatlıq və

səh:549

“ . [١] –\Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Babu fi nəsxit-təhəllul”, hədis: 1222; “Sünəni-Nəsai”, 5-ci cild, “Kitabu mənasikul-həcc”, “Təməttö bölmü”; “Sünəni-İbn Macə”, 2-ci cild, “Kitabul-mənasik”, hədis: 2979; “Müsnədi-Əhməd”, 1-ci cild, “Müsnədi Ömər ibn Xəttab”, səh: 49 və 50 ;

kef çəkməməlidir. Buna görə də hacıların ehramdan çıxıb öz xanımları ilə yaxınlıq etməsi və sonra isə Ərəfata tərəf gedib, həcc əməllərini yerinə yetirməsi onun xoşuna gəlmirdi(١).

İmam “Sindi” “Sünəni-Nəsai”nin vərəq altısında xəlifənin sözlərinə izah gətirərək belə deyir: “Onun məqsədi budur ki, hacı olan kəs saçını dağılmış, qəmli və solğun halda olmalıdır. Təməttö həccində isə camaatın çoxu belə deyildir. Buna görə də Ömər bu həccin qarşısını aldı”.

Hər halda əvvəldə işarə etdiyimiz kimi məntiq budur və məqsəd də birdir. Ancaq ibarətlər və ifadələr dəyişmişdir!

Lakin bu nəzərlərin və dəlillərin cavabını Peyğəmbər (s) özü buyurmuşdur: “أَنْ اتَّقَاكُمْ لِلَّهِ وَ أَصْدُقْكُمْ وَ أَبْرَكُمْ” “Mən Allahın qanunlarına sizdən daha çox təqvalı, daha yaxşı əməl edən və daha sədaqətliyəm.”

{وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا}

“Allah və Peyğəmbəri bir işi hökm etdiyi zaman heç bir mö'min kişiyyə və qadına öz işlərində başqa yol seçmək (öz ixtiyarları ilə ayrı cür hərəkət etmək) yaraşmaz. Allaha və Onun Peyğəmbərinə asi olan kəs, şübhəsiz ki, (haqq yoldan) açıq-aydın azmışdır(۲)”!

Təməttö həcci Osmanın dövründə

Üçüncü xəlifənin dövründə Əmirəl-möminin Əlinin (ə) zəhməti və həmçinin bir çox müsəlmanların da Müaviyənin dövründə olan səyləri, təməttö həcci İslam Peyğəmbərinin (s) zamanında olduğu kimi yenidən əvvəlki halına qayıtdı. Tədricən ikinci xəlifənin əmri yaddaşlardan silindi. Ömər in bu həccin qarşısını

səh:550

“ . [۱] – Zərqaninin Səhihi-Müslimə yazdığı şərh”, (Beyrut çapı), 1334, 4-cü cild, səh: 46 ;

“ . [۲] – Əl-Əhzab” surəsi, 36-cı ayə ;

almasına baxmayaraq, bununla belə əhli-sünnə fəqihləri təməttö həccinin caiz olduğu barədə fətva verdilər. Bir müddət qadağadan sonra onlar da bu həcci yerinə yetirməyə başladılar.

İndisə “Səhiheyn” kitablarında və mötəbər sənədlərdə bu barədə işarə olunan rəvayətləri nəql edək:

عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ وَعَلِيًّا وَعُثْمَانَ يَنْهَى عَنِ الْمُتَعَةِ وَأَنْ يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا، فَلَمَّا رَأَى عَلِيٌّ أَهْلًا بِهِمَا لَبَّى بِعُمْرِهِ وَحَجَّهَ قَالَ: مَا كُنْتُ لَأَدْعُ سُنَّةَ النَّبِيِّ لِقَوْلِ أَحَدٍ.

Buxari və Müslim Mərvan ibn Həkəmdən belə nəql edirlər: “Osman ibn Əffanı təməttö həccini qadağan etdiyini gördüm. Amma eləki Əli ibn Əbi Talib (ə) onun bu əməlini gördü, ömrə və təməttö həccini yerinə yetirmək üçün ehram bağladı və dedi: Mən heç vaxt Allahın qanununu və Peyğəmbərin (s) adətini bir nəfərin sözüünə görə tərək etməyəcəm(۱).”

Yenə “Səhiheyn”də Osmanın Əmirəl-möminin Əli ilə ixtilafını Səid ibn Musəyyib belə açıqlayır:

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ قَالَ: اجْتَمَعَ عَلِيٌّ وَعُثْمَانُ بَعْسَفَانَ فَكَانَ عُثْمَانُ يَنْهَى عَنِ الْمُتَعَةِ أَوْ الْعُمْرَةِ فَقَالَ عَلِيٌّ: مَا تُرِيدُ إِلَيَّ أَمْرَ فَعَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ تَنْهَى عَنْهُ؟ فَقَالَ عُثْمَانُ: دَعْنَا مِنْكَ فَقَالَ: إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَدْعَكَ فَلَمَّا أَنْ رَأَى عَلِيٌّ ذَلِكَ أَهْلًا بِهِمَا جَمِيعًا.

“Əli ibn Əbi Talib (ə) və Osman Əsfanda (Məkkə və Mədinə arasında yerləşən bir kənd) bir-biri ilə üzləşdilər. Osman mütənin və ya ömrənin qarşısını alırdı. Əli ibn Əbi Talib (ə) ona dedi: “Osman, sən Allahın və onun Rəsulunun əmrinin qarşısını almaqdan başqa bir şey bilmirsən”?

Osman dedi: Bizi öz başımıza burax. Əmirəl-möminin (ə) buyurdu: “Səni öz başına buraxa bilmərəm.” Elə ki Əli (ə) vəziyyəti belə gördü özü ömrəyə və həccə ehram bağladı(۲)”.
2

səh:551

“ . [۱] – ۱ Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-həcc”, 34-cü bölüm, “ət-Təməttöu vəl-qıran”, hədis: 1488 ;
“ . [۲] – ۲ Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, 34-cü bölüm, “ət-Təməttöu vəl-qıran”, hədis: 1494; “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Cəvazut-təməttö” bölümü, hədis: 1223 ;

Müslim yuxarıdakı hədisi Abdullah ibn Şəqiqdən də nəql etmişdir. Bu cümlə də o rəvayətdə vardır " فَقَالَ عُمَانُ لِعَلِيٍّ كَلِمَةً " :
“Osman bu mövzuda Əliyə acıqlandı.”

Səid ibn Musəyyib “Sünəni-Nəsai” kitabında bu ixtilafı belə nəql edir: “Əli (ə) Osmana qarşı çıxdıqdan sonra dedi:

إِذْ رَأَيْتُمُوهُ قَدْ ارْتَحَلَ فَارْتَحِلُوا فَلَبِيَّ عَلِيٍّ وَأَصْحَابِهِ بِالْعُمْرَةِ

“Eləki gördünüz Osman hərəkət edir siz də hərəkət edin. Bu vaxt özü və tərəfdarları ömrə üçün ehram bağladılar”.

İmam Sindi ” إِذْ رَأَيْتُمُوهُ...“ cümləsinin şərhində deyir: “Əlinin (ə) məqsədi bu idi ki, siz də onun yanında hərəkət edin. Ancaq ömrə üçün ehram bağlayın ki, o, sizin Peyğəmbərin (s) sünnesini onun sözündən üstün tutduğunuzu görsün və bilsin ki, Allah qanununun və Peyğəmbər (s) əmrinin qarşısında ona itaət etmək olmaz(۱)”.
1

Diqqət: Bildiyimiz kimi baş vermiş hadisələrin çoxu hədis və tarix kitablarında öz həqiqətini itirmişlər. Təhrif və siyasət əli onların üzərinə məxfi pərdələr çəkmişdir. Bu hadisələrin hər mövzusunda bizə gəlib çatan məlumat çox azdır.

“Səhiheyn”də qeyd olunan təməttö həcci barədə Əmirəlmöminin Əli (ə) ilə Osmanın arasında olan bu ixtilaf, belə həqiqətlərdən biridir. Ancaq bu hadisəyə çox az işarə olunmuşdur. Şübhəsiz ki, bu ixtilaf bu sadəlikdə deyildir. Əbu Əmr ibn Əbdul Birrin öz kitabında Abdullah Zübeyrdən nəql etdiyi hədisdən məlum olur ki, ixtilafın və Osmanın inkar etməsi o qədər şiddətli olmuşdur ki, Əlinin (ə) qətli ilə nəticələnmə bilərdi.

səh:552

“.[\] –\Sünəni-Nəsai” kitabına İmam Sindinin yazdığı şərh, 5-ci cild, “Kitabu mənasikul-həcc”, 152-ci bölüm “ət-Təməttö ;” İbn Zubeyr bu barədə belə deyir :

“Allah and olsun ki, mən Cohfədə idim. Şam camaatının bir çoxu o cümlədən Həbib ibn Mülümei Fəhri də Osmanın yanında idilər. Osman söhbətə başladı. Təməttö həcci barədə söhbət etdi və dedi: Həcc əməllərini haram aylarında tamamlayın. Ömrə əməllərindən də ayrılın. Yaxşı olar ki, ömrə əməllərini təxirə salasınız və Allahın evini iki dəfə ziyarət edəsiniz. Çünki Allah xeyrə bərəkət vermişdir”.

İbn Zubeyr deyir: Əli (ə) Osmanın cavabında dedi: Sənin fikrin budur ki, Allah kitabında bəndələrinə verdiyi icazəsini

çətinləşdirəsən? və Peyğəmbərin (s) uzaq yerlərdən gələnlər üçün buyurduğu qanuna əməl etməkdən çəkindirəsən? Bu vaxt Əli (ə) özü ömrə üçün ehram bağladı.

Sonra Osman camaata üz tutub dedi: Mən ömrənin qarşısını aldım mı? Mən bu əməli sizə qadağan etməmişəm. Söylədiyim bir nəzərdir ki onu açıqladım. Hər kim istəyirsə əməl etsin və hər kim istəmirsə onu tərək eləsin”.

İbn Zübeyr əlavə edir: “Şam əhlindən olan bir kişinin sözünü heç vaxt unutmam. O Həbib ibn Müsliməyə dedi: Bu kişiyyə (Əli ibn Əbi Talib) bir bax, əmirəl-mömininə (Osmana) necə də qarşı çıxır? Allaha and olsun əgər Osman əmr versəydi başını bədənindən ayırardım. İbn Zübeyr deyir: Həbib öz əli ilə onun sinəsinə bir yumruq vurdu və dedi: Sakit ol! Peyğəmbərin (s) səhabələri bir-birilərinə etdikləri etirazı başqalarından yaxşı bilirlər”.

فَأَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ أَعْلَمُ بِمَا يَخْتَلِفُونَ... (١)

Təməttö həcci Müaviyənin dövründə

Ötən səhifələrimizdə İbn Abbasla İbn Zübeyrin “İki mütə” barəsində olan ixtilaflarını və bu mövzuda Cabirin Abbasın

səh:553

“ . [١] - Cameu bəyanil-elmi və fəzlihi”, 2-ci cild, “Mərifətu usulil-elmi həqiqəti” bölümü, səh: 30 ;

tərəfini saxlaması barədə söhbət etdik. Cabirin həcc mütəsini və kəbin mütəsini müdafiə etməsi nəinki bu yerdə əksinə bir çox başqa yerlərdə də nəql olunmuşdur. O hakimiyyətdə olan

xəlifələr tərəfindən hədis söyləməyə qadağa qoyulan qorxulu bir zamanda aşkar şəkildə bu mövzunu açıqlamış və işin həqiqətindən müsəlmanları agah etmişdir(1).

Hədislər üzərində araşdırmalar bunu göstərir ki, Müaviyənin dövründə də təməttö həccə barədə olan çəkişmələr və ixtilaflar hələ də davam etmişdir. Müaviyə də çalışırdı ki, bu mövzuda ikinci və üçüncü xəlifənin qoyduğu bu bidət qorunub saxlanılsın. Ancaq bir çox müsəlmanlar onların bu adətinə qarşı çıxdılar və Müaviyənin bu əmrinə tabe olmaq istəmirdilər.

Sünəni-Nəsaidə belə gəlmişdir:

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ عَنْ مُحَمَّدٍ... أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ وَالضَّحَّاكَ بْنَ قَيْسِ عَامَ حَجِّ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ وَهُمَا يَذْكُرَانِ التَّمَتُّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَقَالَ الضَّحَّاكُ: لَا يُصْنَعُ ذَلِكَ إِلَّا مِنْ جَهْلٍ أَمْرَ اللَّهِ تَعَالَى، فَقَالَ سَعْدٌ: بِسْمَا قُلْتَ يَا بَنَ أَخِي. قَالَ الضَّحَّاكُ: فَإِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ نَهَى عَنْ ذَلِكَ. قَالَ سَعْدٌ: قَدْ صَنَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ وَصَنَعْنَا مَعَهُ.

“Müaviyə ibni Əbi Süfyan həcc səfərinə çıxdığı ildə Səd ibn Əbi Vəqqas və Zəhhak ibn Qeys (hər ikisi tanınmış müsəlmanlardan idi) arasında söz-söhbət və ixtilaf baş verdi. Zəhhak deyirdi: Təməttö həccini ancaq Allahın hökmünü bilməyənlər yerinə yetirər. Səd Zəhhakın cavabında dedi: Nə pis söz söyləyirsən?! Zəhhak dedi: Bəyəm Ömər ibn Xəttab təməttö həccini qadağan etməyib? Səd dedi: Düzdür, ancaq Allahın Rəsulu (s) bunu yerinə yetirmişdir və biz də onun hüçürunda ona əməl etmişdir(2)”.

[1] – Hədis kitablarına, xüsusilə də “Səhihi-Müslim”, “Həcci təməttöi “ və “Nikah mütəsi”nə müraciət edin .

[2] – Sünəni-Nəσαι”, 4-cü cild, “Kitabul-mənasikil-həcc”, “ət-Təməttö” bölümü; səh: 152 ;

“Səhihi-Müslim” və “Müsnədi-Əhməd” kitablarında belə ...

SƏHİHİ-MÜSLİM VƏ MÜSNƏDİ-ƏHMƏD KİTABLARINDA BELƏ NƏQL OLUNMUŞDUR Kİ;

...عَنْ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنِي غَنِيمٌ قَالَ: سَأَلْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ عَنِ الْمُتَعَةِ؟ قَالَ: فَعَلْنَاهَا وَ هَذَا
كَافِرٌ بِالْعَرْشِ يَعْنِي مُعَاوِيَةَ.

“Səd deyirdi: Biz təməttö həccini o vaxt yerinə yetirirdik ki, Müaviyə hələ Allahın ərşinə küfr edirdi(1)”.
1

Bu iki məsələdən məlum olur ki, təməttö məsələsi barədə olan ixtilaf və dedi-qodular Müaviyənin dövründə də var idi. Yoxsa, iki müsəlmanın ixtilaf etdiyi mövzunu müəyyən bir ilə bağlamaları və yaxud təməttö həcci məsələsini Müaviyənin kafir olduğu zamanla əlaqələndirilməsinin nəmənası vardır.

🔗 Mütə və ya müvəqqəti evlənmək

İşarə

“Səhiheyin” kitablarındakı hədislərin məzmununa əsasən ikinci xəlifənin vasitəsi ilə dəyişdirilmiş hökmlərdən biri də nigah mütəsidir (müvəqqəti kəbindir). Nə qədər ki, əhli-sünne məzhəbinin arasında bu mövzu (xəlifə Ömər in əmrinə əsasən) qadağan olmaqdadır və bəzən də şie məzhəbinə onlar

tərəfindən iradlar olunur və bu yolla şiələərə iftiralər atılır lazım bilirik ki, bu mövzunu beş hissədə araşdıraraq.

Mütə nədir ?

Mütə və müvəqqəti evlənmək yəni, bir kişi bir qadınla müəyyən olunmuş müddətə kimi və müəyyən edilmiş mehriyyədə evlənməsi deməkdir. Ancaq şəri cəhətdən onların evlənməsində heç bir maneə (daimi evlənmə kimi) olmamalıdır. Həmin

səh:555

. [1] – \Müsnədi-Əhməd ibn Hənbəl”, 1-ci cild, “Müsnədi-Səid ibn Zeyd ibn Əmr”, səh: 181; “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabu mənasikul-həcc”, “Cəvazut-təməttö”, hədis: 1225 ;

müddət sona çatdıqda talaqa ehtiyac olmadan kişi və qadın bir-birilərindən ayrılırlar.

Bucür evliliyə, müddət qurtarmazdan əvvəl ər öz xanımından ayrılmaq istəsə bu haqqa malikdir. Yerdə qalan müddəti də ona bağışlaya bilər.

Belə evliliyin hökmləri daimi evliliyə olan bir çox hökmlərlə eyni və bəzi hökmlərlə isə fərqlidir.

Ortaq hökmlər

Müvəqqəti evlilik daimi evliliklə aşağıdakı hökmlərdə eynidir:

١. İcab və qəbulun lazım olması; (Yəni qadın oxumalıdır kişi isə qəbul etməlidir);

٢. Əcr və mehriyyənin vacib olması;

٣. Müvəqqəti evlilikdə də daimi evlilikdə olduğu kimi ayrılan zamanı qadınla kişi, əgər yaxınlıq ediblərsə və qadın yaisə olmasa iddə saxlamalıdır. İntəhası belə evlilikdə qadınların iddəsi iki heyz görünəcə ya qırx beş gündür.

٤. Belə evlilikdə vəfat iddəsi daimi evlilikdə olduğu kimi dörd aydır.

٥. Müvəqqəti evlilikdə hamilə qadınların iddəsi daimi evlilik kimidir. Əgər əri ölərsə iddəsi “əbədül-əcələyn-(١)”dir. Ayrırlarsa iddəsi uşağın dünyaya gəlməsi ilə qurtarır.

٦. Belə evlilikdən dünyaya gələn övladların daimi evlilikdə dünyaya gələn övladlarla irs və başqa hökmlər baxımından heç bir fərqləri və üstünlüyü yoxdur.

səh:556

[١] - Mütərcim: İki müddətin (yəni, əri ölmüş qadının saxladığı dörd ay on gün vəfat iddəsinin müddəti və uşağın doğulmasına qalan müddət) hər hansı birinə çox qalıbsa o müddəti iddə saxlamalıdır. Məsələn: Tutaq ki, kişi qadınla bir illik müvəqqəti kəbin kəsdirib. Hamiləliyin iki aylığında qadının əri dünyadan getsə o, məsələn yeddi ay iddə

saxlamalıdır. Çünki onun yeddi ay müddəti vəfat iddəsindən (dörd ay on gün) çoxdur. Əgər uşağın doğulmasına məsələn iki ay qalıbsa, əri vəfat etdikdən sonra qadın dörd ay on gün vəfat iddəsi saxlamalıdır. Çünki vəfat iddəsinin müddəti uşağın doğulmasına qalan müddətdən çoxdur .

.۷Mütədə damad olmaq daimi əqddəki kimidir. Mütə vasitəsi ilə qadının anası və qızı kişiyyə əbədi haramdır. Həmçinin bir qadınla evləndiyi halda onun bacısı ilə evlənə bilməz.

.۸Mütədə də daimi əqddə olduğu kimi xüsusi yerlərdə məsələn: adət günlərində, Ramazan ayı günlərində və s... qadınla yaxınlıq etmək haramdır.

Fərqli xüsusiyyətlər

Müvəqqəti kəbinlə daimi kəbin arasında olan fərqlər aşağıda xülasələşdirilmişdir:

.۱Müvəqqəti evlilikdə müddət müəyyən olunmalıdır. Ancaq daimi əqddə isə müddət yoxdur;

.۲Müvəqqəti evlilikdə əgər irs aparmaq məsələsi əqddə qeyd olunmayıbsa, qadınla kişinin öz arasında irs aparmaq yoxdur; Bu barədə nəzər ixtilafı vardır. Ancaq qadın əqd vaxtı öz əcrini daimi bir qadının apardığı irsindən çox yuxarı deyə bilər.

.۳Müvəqqəti evlilikdə mehriyyəni əqd zamanı oxumaq lazımdır. Ancaq daimi əqddə lazım deyildir;

.¶Müvəqqəti evlilikdə qadınlar əqd zamanı nəfəqə şərti qoymasalar, nəfəqə tələb edə bilməzlər;

.ΔDaimi evlilikdə dörd qadıdan artıq qadın bir yerdə və bir zamanda sahib çıxmaq olmaz. Lakin müvəqqəti evlilikdə isə belə məhdudiyyət yoxdur^(\);

İslamda mütənin qanuni olması

İslam dinində belə evliliyin əsasının qoyulması barədə məzhəbindən aslı olmayaraq bütün şiə və sünni müsəlmanların nəzərləri eynidir. Bu, Quranı-Kərimin ayəsi və Peyğəmbərin (s) sünnəsi əsasında sübuta yetirilmişdir.

Amma o ki qaldı müsəlmanların birliyinə: Bütün

səh:557

.[\]-\Mütənin hökmləri, şiə fiqhinə müraciət edin ;

müsəlmanların müxtəlif əqidə və ayrı-ayrı səliqələrə malik olmasına baxmayaraq, Allah-Təala tərəfindən Peyğəmbər (s) vasitəsi ilə müvəqqəti evliliyin qanun kimi tanınması barədə nəzər fikirləri eynidir. Bu hökmün şəriət tərəfindən təsdiq olunması o qədər açıq və aşkardır ki, alimlər arasında mütə hökmü dinin zəruri məsələlərindən biri kimi sayıldığını iddia etmək olar. Bunu bilən hər bir müsəlman bu mövzunu inkar etməmişdir.

Fəxri Razi bu barədə deyir: İslamın bütün alimləri müvəqqəti kəbinin İslam dinində mübah olması barədə eyni fikirdədirlər. Lakin ixtilaf burasındadır ki, görəsən bu cür evlilik sonradan

nəsx olunmuşdur, yoxsa yox? Bir qrupu bu qanunun qüvvədən düşdüyünü (nəsx olduğunu), bir qrupu isə hələ bu qanunun qüvvədə qaldığını söyləyirlər(1).

Quran bu barədə nə deyir:

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ}

İstifadə (müt'ə) etdiyiniz qadınların muzdlarını lazımı (müəyyən olunmuş) qaydada verin(2) "

Bir çox əhli-sünnə təfsirçilərinin nəzərinə görə və bütün şiə müfəssirlərinin fikrincə bu ayə müvəqqəti evliliyə aiddir. "Muzdlarını lazımı (müəyyən olunmuş) qaydada verin" cümləsindən məqsəd mütə əqdində mehriyyəni (muzd və ücreti) ödəməkdir.

Hətta bir çox Quran qariləri, o cümlədən: Əbi ibn Kəəb, İbn Abbas, Səid ibn Cubeyr və başqaları bu ayəni belə oxumuşlar:

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ إِلَىٰ أَجَلٍ}

Onlar müvəqqəti əqdin şərtlərindən biri sayılan "müddət" və "əcəli" ayənin hissəsi saymışlar.

səh:558

" . [1] – Fəxri-Razinin təfsiri", "ən-Nisa" surəsinin 24-cü ayəsində ;

" . [2] – 2ən-Nisa" surəsi, 24-cü ayə ;

Bu nəzəriyyəni Təbəri öz təfsirində qeyd etmişdir. Zəməxşəri “Kəşşaf” adlı təfsirində İbn Abbasdan və Fəxri Razi isə Ubəy ibn Kəəbdən nəql etmişlər(1).

Təbərinin nəqlinə görə, İslam dövrünün əvvəlində təfsir alimlərindən sayılan Mücahid də bu ayənin mütə barəsində nazil olduğunu təsdiq etmişdir.

“Nisa” surənin ayələri də bu nəzəriyyənin şahididir və təfsirçilərdən, alimlərdən sayılan bu qrupun sözlərini təsdiqləyir. Çünki Allah-Təala “Nisa” surəsinin əvvəlində daimi evliliklərin hökmünü çox aydın şəkildə açıqlamışdır və buyurmuşdur ki;

{فَانكحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ آدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا} {وَأَتُوا النِّسَاءَ صِدُقَاتِهِنَّ نِحْلَهُ فَإِنْ طَبِنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا}

__Sizə halal olan (bəyəndiyiniz) başqa qadınlardan iki, üç və dörd nəfərlə nikah bağlayın! Əgər (onlarla da) ədalətlə dolanmağa əmin deyilsinizsə, o halda tək-cə bir nəfər (azad) qadın və ya sahib olduğunuz kənizlə evlənin (yaxud: o halda tək-cə bir nəfər azad qadınla evlənin və ya əlinizin altında olan kənizlərlə kifayətlənin). Bu, ədalətli olmağa (ədalətdən kənara çıxmamaya) daha yaxındır.” “Qadınlarınızın mehlərini könül xoşluğuyla

verin! Əgər onlar qəlbən, öz razılıqları ilə bundan sizə bir şey bağışlasalar, onu halal olaraq, nuşcanlıqla yeyin(2)_”!

Əgər bəhs etdiyimiz ayə (“istimta” ayəsi) də, daimi evlənməyə aid olarsa, bu o deməkdir ki, bir hökm bir surədə iki dəfə faydası olmadan təkrar olmuşdur. Halbuki bu üslub Quranın bələğəti ilə uyğun deyildir.

səh:559

“.[۱]-۱Təbərinin təfsiri”, 5-ci cild, Ayənin barəsində, “Kəşşaf”, 1-ci cild, səh. 519; və “Təfsiru Kəbir”, 3-cü cild, səh. 201 (Nisa surəsinin təfsiri) ;

“.[۲]-۲ən-Nisa” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr ;

Amma əgər bəhs etdiyimiz ayə mütəyə aid olsa, onda yeni və müstəqil bir mənəni ifadə edib heç bir irada və təkrara yol qalmayacaqdır.

Başqa ibarətlə söyləsək, “Nisa” surəsinə diqqət yetirdikdə görürük ki, bu surədə evlənməsi haram olan qadınların bütün sinifləri açıqlanmışdır. Həmçinin qadınların halal olması yolunu da sıra ilə belə bəyan etmişdir:

.۱Azad qadınlarla daimi əqd bağlamaqla;

.۲Milki yəmin; (Əlinizin altında olan);

.۳Kənizlərlə evlənməklə;

.۴Müvəqqəti evlənməklə;

Daimi və “mələkul əyman”la evlənməyin hökmünü bu surənin üçüncü ayəsində belə oxuyuruq:

{فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ آدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا}

Sizə halal olan (bəyəndiyiniz) başqa qadınlardan iki, üç və dörd nəfərlə nikah bağlayın! Əgər (onlarla da) ədalətlə dolanmağa əmin deyilsinizsə, o halda tək-cə bir nəfər (azad) qadın və ya sahib olduğunuz kənizlə evlənin (yaxud: o halda tək-cə bir nəfər azad qadınla evlənin və ya əlinizin altında olan kənizlərlə kifayətlənin). Bu, ədalətli olmağa (ədalətdən kənara çıxmamaya) daha yaxındır(۱)”.

Kənizlərlə və azad olmayan qadınlarla evlənməyin hökmünü də həmin surənin iyirmi beşinci ayəsində belə oxuyuruq:

{وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ فِتْيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ}

İçinizdən azad mö'min qadınlarla evlənməyə maddi imkanı olmayanlar sahib olduğunuz (əllərinizin altında olan)

səh:560

“.[۱]-۱ən-Nisa” surəsi, 3-cü ayə ;

mö'min (cavan, iffətli) cariyələrdən (kənizlərdən) alsınlar(۱)_”.

Bəhs olunan ayənin dördüncü sinfinə aid olan müvəqqəti evlənmək və mütədir:

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ}

İstifadə (müt'ə) etdiyiniz qadınların muzdlarını lazımı (müəyyən olunmuş) qaydada verin(۲) ”!

Sünnə və hədislər bu barədə nə deyir: Müvəqqəti evliliyin şəriət tərəfindən bir qanun olması barədə əhli-sünnə və şiə məzhəblərindən bir çox hədislər nəql olunmuşdur.

Buxari və Müslim də Səlməti ibni Əkvədən, Cabir ibn Abdullaha, Abdullah ibn Məsuddan, İbn Abbasdan, Səburəti bni Məbəddən, Əbu Zər Qəffaridən, İmran ibn Həsindən, Əkvə ibn Abdullah Əsləmidən bir çox hədislər nəql etmişlər. Bu hədislərin hamısı bu evliliyin şəriət hökmlərindən biri kimi sayıldığını söyləyirlər.

Bu barədə söylənilən hədislərin hamısını nəql etmək kitabımızın səbki ilə gəlmir. Çünki bu barədə bütün hədisləri qeyd etmək üçün ayrıca bir kitaba ehtiyac vardır. Buna görə də bu barədə “Səhiheyn”dən bir neçə hədisi gətirməklə kifayətlənirik:

.۱

...الحسن بن محمد يحدث عن جابر بن عبد الله و سلمه بن الأكوع قالا: خرج علينا رسول الله | فقال: إن رسول الله قد أذن لكم أن تستمتعوا يعني متعة النساء.

Müslim öz “Səhih” adlı kitabında Səlməti bni Əkvədən və Cabir ibn Abdullah Ənsaridən belə nəql edir ki, “Peyğəmbərin (s) spzlərini çatdıran bizim yanımıza gəldi və elan etdi ki, Rəsuli-Əkrəm (s) sizə mütə etməyi icazə verdi. Yəni qadınlarla müvəqqəti evlənin(۳) ”.

“ .[۱] – ۱ən-Nisa” surəsi, 25-ci ayə ”

“ .[۲] – ۲ən-Nisa” surəsi, 24-cü ayə ;

“ . [۳] – ۳Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, Kitabun-Nikah, “Nikahul-mütə” bölümü, hədis: 1405 ;

Bu hədisi Müslim öz kitabında bucür də gətirmişdir:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | أَتَانَا فَأَذِنَ لَنَا فِي الْمُتَعَةِ

“Peyğəmbər (s) bizim yanımıza gəldi və mütənin icazəsini verdi”.

Bu hədisi Buxari də öz “Səhih”ində belə gətirmişdir:

كُنَّا فِي جَيْشٍ فَأَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ إِذِنَ لَكُمْ أَنْ تَسْتَمْتِعُوا فَاسْتَمْتِعُوا

“Biz qoşunun içində idik. Həzrət Rəsulullah (s) bizim yanımıza gəldi və dedi: Sizə mütə eləməyə icazə verildi. Bəs, mütə edin(۱)”.

.۲Yenə Müslim Cabir ibn Abdullahtan nəql edir ki;

...قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: كُنَّا نَسْتَمْتِعُ بِالْقَبْضَةِ مِنَ التَّمْرِ وَالدَّقِيقِ الْإِيَّامَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ أَبِي بَكْرٍ حَتَّى نَهَى عَنْهُ عُمَرُ فِي شَأْنِ عَمْرٍ وَ بَنِ حُرَيْثٍ.

“Peyğəmbərin (s) və Əbu Bəkrin dövründə bir ovuc xurmanın və onun qarşılığında qadınlarla bir neçə günlük müvəqqəti

evlənirdik. Ta ki, Ömər Əmr ibn Hurəysin cəryanında bu evliliyin qarşısını aldı(۲)”.
۲

İbn Həcər, “Əmr ibn Hurəysin” cəryanını xülasə şəkildə belə nəql edir:

Əmr ibn Hurəys Kufəyə gəldi. Orada bir kənizlə müvəqqəti evləndi (Mütə etdi). Sonra o, ondan hamilə qalan kənizi Ömər ibn Hurəysin yanına gətirdi. Xəlifə vəziyyəti Əmrdən soruşdu. O da etiraf etdi. Bu vaxt Ömər bu evliliyi qadağan etdi(۳).
۳

۳.Səhiheyndə Abdullah ibn Məsud nəql etmişdir ki;

...عَنْ قَيْسٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ يَقُولُ: كُنَّا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | لَيْسَ لَنَا نِسَاءٌ فَقُلْنَا:

səh:562

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-Nikah”, “Nəha Rəsulullah ən-nikahil-mütə əxirən” bölümü, hədis: 4827 ;

“ . [۲] – ۲Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabun-Nikah”, “Nikahul-mütə” bölümü, hədis: 1405 ;

“ . [۳] – ۳Fəthul-bari”, 9-cu cild, səh: 149 ;

أَلَا نَسْتَخْصِسُ؟ فَهَإِنَّا عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ رَخَّصَ لَنَا أَنْ نَنْكَحَ الْمَرْأَةَ بِالثَّوْبِ إِلَى أَجْلِ ثُمَّ قَرَأَ
عَبْدُ اللَّهِ { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتٍ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
الْمُعْتَدِينَ }.

“Biz döyüşlərin birində Peyğəmbərin (s) yanında idik. Qadınlarımız bizimlə deyildi. Ərz etdik: Ya Rəsulullah!

“istixsa” (kişilikdən düşmək) etmiyək? Allahın Rəsulu (s) bizi bu işdən çəkirdi. Sonra bizə bir qadınla qarşılığında bir parça libas verib bir müddətə kimi evlənməyə icazə verdi.

Bu vaxt Abdullah ibn Məsud bu ayəni oxudu: ﴿Ey iman gətirənlər! Allahın sizə halal buyurduğu pak ne'mətləri (özünüzə) haram etməyin və həddi aşmayın. Doğrudan da, Allah həddi aşanları sevməz﴾^(۱)!

Müslim, bu hədisi üç vasitə ilə Abdullah ibn Məsuddan nəql etmişdir. İbn Məsudun bu ayəni oxuması mütə əqdinin haram olmasına inananlar üçün etiraz və tənqid əlamətidir. O bu məsələyə işarə etmək istəyir ki, belə evlilik paklıqdan əlavə İslam qanunlarının bir hissəsidir və əbədi olaraq həmişə diri qalmalıdır. Ona haram hökmü vermək İlahi hüdudlara və qanunlara təcavüz etmək deməkdir.

Nəvəvi bu hədisin şərhində deyir: İbn Məsudun sözlərindən belə məlum olur ki, o da İbn Abbas kimi belə əqdin (mütənin) halal olduğunu bilirdi. Be evliliyin hökmünün nəsx olmasından (dəyişdirilməsindən) xəbəri yox idi!

.۴

... ضَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَأَتَاهُ آتٌ فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ وَ ابْنُ الزُّبَيْرِ اِخْتَلَفَا فِي الْمُتَعَتِّينِ فَقَالَ جَابِرٌ: فَعَلْنَا هُمَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | ثُمَّ نَهَانَا عُمَرُ فَلَمْ نَعُدْ لَهُمَا.

səh:563

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir, “Maidə surəsinin təfsiri”, hədis: 4339; və 7-ci cild, “Kitabun-nikah”,

وَإِنَّهُمَا كَانَتَا مُتَعَتَانِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ... (۳)

“Həcc mütəsi”ndə söylədiyimiz kimi, Əhməd ibn Hənbəlin

səh:564

“ . [۱] – ۱Səhihi-Müslim”. 4-cü cild, “Kitabun-nikah”, “Nikahul-mütə” bölümü, hədis: 1405 ;

. [۲] – ۲Mətnin ikinci və üçüncü hədislərinə diqqət olunsun .

“ . [۳] – ۳Müsnədi-Əhməd”, 1-ci cild, səh. 52; (Musnədi Ömər ibnil-Xəttab) ;

söylədiyi bu hədisdə Ömər xütbəsinin axırı həzf olunmuşdur. Əslində o belə deyirdi: “Mən bu iki mütənin qarşısını alıram və hər kəs ona əməl edərsə ciddi şəkildə cəzalandıracam”!

Siyuti deyir: “Ömər ibn Xəttab, mütənin qarşısını alan birinci şəxsdir (۱)”.
(۱)

Görkəmli fəqih və filosof alimi İbn Ruşd Əndulisi (۲)deyir: “İbn Abbasın mütənin halal olmasına inanması məsələsi məşhur bir məsələdir. Bu əqidədə Məkkə, Mədinə və Yəmən əhlindən tərəfdarları da vardır. Yenə nəql edir ki; İbn Abbas mütənin halal olmasına.

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ}

_İstifadə (müt’ə) etdiyiniz qadınların muzdlarını lazımı

(müəyyən olunmuş) qaydada verin (۳)_ layəsini dəlil gətirmişdir. Başqa nəqlə görə isə onun qiraətində {إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى} “إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى” müddət” və “əcəl” kəlmələri də var idi.

İbn Ruşd əlavə edir ki; “Yenə İbn Abbasdan nəql olunmuşdur ki, o belə deyirdi: “Mütə Allah-Təala tərəfindən bizə verilən bir rəhmət idi. Onun vasitəsi ilə Məhəmmədin (s) ümmətini xüsusi nəzəri və inayətində saxlayırdı. Əgər Ömər onun qarşısını almasaydı az adam zinaya məcbur olardı”.

İbn Ruşd yenə deyir: “İbn Abbasdan mütə barəsində nəql olunanı İbn Cərih və Əmr ibn Dinar da ondan nəql etmişlər. Həmçinin Ətadan da nəql olunmuşdur ki;

"قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: تَمَنَعْنَا عَلَىٰ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ وَأَبِي بَكْرٍ وَنَصَفًا مِنْ خِلافِهِ
عُمَرَ ثُمَّ نَهَىٰ عَنْهَا عُمَرَ النَّاسَ"

“Cabir ibn Abdullaha dan eşitdim ki, deyirdi: “Biz, Peyğəmbərin, Əbu Bəkrin dövründə və Ömər in hakimiyyətinin

səh:565

“ . [۱] – Tarixul-xüla fə”, səh. 128 (Ömər ibn Xəttabın üstünlükləri fəsl i) ;

. [۲] – Hicri tarixi ilə 595-ci ildə dünyasını dəyişib ;

“ . [۳] – 3ən-Nisa” surəsi, 24-cü ayə ;

ilk yarısında qadınlarla mütə (müvəqqəti evlilik) edirdik. Sonra Ömər bizi ondan çəkirdi (۱).”

İbn Ruşdun yad elədiyi mütəni icazəli sayan İbn Cərih, hicrətin 150-ci ilində vəfat etmişdir və öz zamanında Məkkənin çox böyük alimlərindən və fəqihlərindən idi.

Abdullah ibn Əhməd ibn Hənbəl deyir: “Atamdan soruşdum: İslam aləmində təlifə başlayan ilk kəs kim olmuşdur? Atam dedi: İbn Cərih”.

قَالَ الشَّافِعِيُّ: اسْتَمْتَعَ ابْنُ جَرِيحٍ سَبْعِينَ امْرَأَةً

İmam Şafei deyir: “İbn Cərih öz yaşayışı dövründə yetmiş qadınla müvəqqəti evlənmişdir^(۲)”.

Tanınmış rical elmi alimi Zəhəbi də İbn Cərih barədə belə deyir: O, öz zamanında Məkkə əhlinin fəqih alimi idi. Onun yetmişə yaxın mütə etmiş həyat yoldaşı var idi və mütənin caiz olmasına əqidəsi vardı. Bütün rical tanıyan alimlərin nəzərincə o, “siqə ^(۳)” bir kəs idi.

قَدْ تَزَوَّجَ نَحْوًا مِنْ سَبْعِينَ امْرَأَةً نِكَاحِ الْمُتَعَةِ (۴)

Fazil Quşçi deyir: Ömər minbərin başında dedi:

"مُتَعَتَانِ كَانَتَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَنَا مُحَرَّمُهُمَا وَ مُعَاقِبٌ عَلَيْهِمَا مُتَعَةَ النِّسَاءِ وَ مُتَعَةَ الْحَجِّ وَ حَيٌّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ".

“Ey camaat! Peyğəmbərin (s) zamanında üç məsələyə əməl olunurdu. İndi isə mən sizi onlara əməl etməkdən çəkindirirəm. Hər kəs onlara əməl etsə ciddi şəkildə cəzalandıracam: Qadınların mütəsi; həcc mütəsi; həyyə əla xeyril əməl^(۵).”

səh:566

“ . [١] – ١ Bidayətul-müctəhid”, 2-ci cild, səh. 58 (Kitabun-Nikah, əl-Əvvəlu minha nikahua-şuğar)

“ . [٢] – ٢ Təhzibut-təhzib”, 6-cı cild, səh. 403 və 406 ;

. [٣] – ٣ İnanılmış və etibarlı ;

“ . [٤] – ٤ Mizanul-etidal”, Məhəmməd əl-Bəcavinin təhqiqi, 2-ci cild, səh. 659 ;

. [٥] – ٥ Quşçinin “Təcrid kitabının şərh”, “imamət bəhsi”, İbn Əbil Hədid də 1- ci cild, səh. 182-də xəlifənin bu sözlərini söyləmişdir. Ancaq axırıncı hissəsini zikr etməmişdir .

Məmun, hakimiyyəti dövründə mütənin halal olmasını elan etmək istədi. Həmin dövrün alimlərindən iki nəfər: Məhəmməd ibn Mənsur və Əbul-İnanı bu barədə onunla söhbət etmək üçün hüzuruna gəldilər. Onu misvakla dişlərini yuyarkən gördülər. O qəzəbli halda bu sözləri züm-zümə edirdi:

مُتَعَتَانِ كَانَتَا عَمَّا قَالَهُ رَسُولُ اللَّهِ وَ أَبُو بَكْرٍ!؟

Mühəmməd ibn Mənsur onunla söhbət etmək istədi. Əbul-İna işarə etdi və dedi: “Öməri “uyduran” kəlməsi ilə xitab edənə biz necə söz deib onu öz fikrindən dəyişə bilərik?

Ta ki Yəhya ibn Əksəm gəldi və Məmunu fitnə və üsyandan qorxutdu və onu öz fikrindən daşıdırdı(١).

Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi

Xəlifələrin tutduğu mövqeyləri möhkəmlətmək üçün və onları hər növ irad və tənqidlərdən uzaqlaşdırmaq üçün, həmçinin xəlifələrin biri tərəfinədən hər hansı bir hökm dəyişdirilməsilə onların təhrif hökmü əsasında əməl olunması üçün iki yolun birindən istifadə olunmuşdur: Hədisləri qondarmaq və İctihad iddiası.

Yəni mümkün olan yerlərdə xəlifənin hökmü ilə bir sıra hədislər uydurulur və o hökm birbaşa Peyğəmbərə (s) nisbət verilirdi. Mümkün olmayan surətdə isə ictihad məsələsini irəli sürür və hər xəlifənin əmrini və onun xüsusi ictihadını sənəd kimi göstərirdilər. Bəzən isə hər iki yola əl atırdılar. Mütə bəhsi də üçünü qismən nümunələrindən biridir.

Beləki hədislərin mətni və tarix bunu göstirir ki, mütə Peyğəmbərin (s) zamanında, Əbu Bəkrin xilafəti dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində Quran və Peyğəmbərin (s)

səh:567

. [1] –\Bu hadisənin geniş şərhini İbn Xəlkanın tarixi kitabında (İran çapı) 2-ci cild, səh. 359; və Yəhya ibn Əksəmin tərcümə etdiyi Vəfiyatul-əyan kitabında gəlmişdir .

əmrinə əsasən yerinə yetirilirdi. Lakin ikinci xəlifə bu hökmü qadağan etdi və əmri pozanları isə cəza ilə qorxutdu. Biz ötən səhifələrdə tarixçilərin və hədislərin bu barədə söylədiklərini qeyd elədik. Eyni halda həmin dövrdə Quran təfsir edən, alimlərdən və hədisçilərdən ibarət olan Peyğəmbər (s) səhabələrinin bir çoxunun xəlifə ilə ixtilaflarını da açıq şəkildə söylədik. Nəticədə onların sözləri və əməlləri ilə mütə

hökmünü İslamın dinin sabit qanunlarından biri olduğunu açıqladıq.

Ancaq sonralar xəlifənin bu hökmünə düzəliş vermək və əmrini sübuta yetirmək üçün bəzən müte ayəsinin və qanununun nəsx olunmuş və etibardan düşmüş İslam qanunu kimi tanıtdırmış və qondarma hədislər düzəltmişlər. Bəzən isə mövzunu birbaşa Ömər in ictihadlarından saymışlar⁽¹⁾.

“Müte ayəsinin” və müvəqqəti evlənmə hökmünün nəsx olması iddiasına cavab vermək üçün ayrıca geniş bir bəhsə ehtiyac olduğuna görə əziz oxucumuzu bu barədə yazılmış və bəhs olunmuş başqa kitablara müraciət etməsini xahiş edirik⁽²⁾.

Burada tək cə bu nöqtəyə işarə edirik:

Müte hökmünü mənsux (qüvvədən düşmüş) hesab edənlər və bu uydurulmuş hökmü (nəsx və qüvvədən düşməni) Peyğəmbərin (s) zamanına nisbət verənlər ixtilafli və qəbul olunmaz sözlər söyləmişlər. Hansı ki bu ixtilafın özü bir daha hökmün qüvvədən düşməsinin uydurma və qondarma olduğunu sübut edir.

Çünki nəsxin tərəfdarlarının bir çoxu bu nəsxə Qurana və bir çoxları isə sünnə və hədislərə bağlayırlar. Hər iki nəzəriyyənin

səh:568

[1] – Məsələn: Fazil Quşçi nəsx məsləsini qəbul olunmaz saydığı üçün ondan üz döndərüb ictihadı dəlil gətirmişlər .

. [۲] –Müraciət edin: “əl-Qədir”, 6-ci cild; “əl-Mizan”, 4-cü cild; “əl-Mütə”, Tofiq əl-Fəkikinin təlifi; Aytullah əl-uzma Xoyinin təlif etdiyi “əl-Bəyan” kitabı və onun fars dilində olan tərcümsi; Müəllif və onun həmkarı Ustad Hərisi ilə yazılmışdır .

tərəfdarları arasında da güclü ixtilaf vardır.

Məsələn: Bu hökmün Quran vasitəsi ilə nəsx olduğunu söyləyənlər arasında beş nəzəriyyə müşahidə olunur. Çünki onların bəziləri bu nəsxə

{وَالَّذِينَ هُمْ لِأَعْتَابِهِمْ حَافِظُونَ} {إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ}

O kəslər ki, ayıb yerlərini (iffətsizlikdən) qoruyub saxlayarlar; Ancaq zövcələri və kənizləri istisna olmaqla. Onlar (zövcələri və kənizləri ilə görəcəkləri bu işdən ötrü) qınanmazlar(۱)”.

Quranın bu ayəsi olduğunu dəlil gətirmişlər. Bəziləri isə “İddə” ayələrini, (۲)bəziləri “İrs” ayəsini (۳)mütə ayəsinin hökmünü ləğv etdiyini bilirlər. Dördüncü qrup “Təhrim (۴)”ayəsini, beşinci qrup isə arvadların sayını bəyan edən ayəni (۵)mütə ayəsinin hökmünü ləğv edən ayə hesab edirlər.

Halbuki bu ayələrin heç birinin mənasının nasix (hökmü ləğv edən) olmaq üçün mütə ayəsi ilə ziddiyyəti yoxdur. Hətta bu ayələrin bəziləri Məkkədə nazil olmuşdur (۶).Ancaq mütə ayəsi isə Mədinədə nazil olan ayələrdəndir. Əvvəlki hökm sonrakı hökmü ləğv edə bilməz.

Mütə hökmünün sünnə və hədislə ləğv olduğunu söyləyənlərə gəldikdə isə, bu barədə on beşə yaxın bir çox nəzərlərlə üzləşirik. Çünki bu rəvayətlərin bəzisində bu hökmün Xeybər döyüşündə ləğv olunduğunu, bəzisində Məkkənin fəthində, bəzisində ləğv olunan yer və tarixinin

səh:569

-
- “.[۱]-۱əl-Möminun” surəsi, 5-ci və 6-cı ayələr ;
 - “.[۲]-۲Təlaq” və “əl-Bəqərə” surələrində ;
 - “.[۳]-۳ən-Nisa” surəsi, 12-ci ayə ;
 - “.[۴]-۴Həmin surə, 23-cü ayə ;
 - “.[۵]-۵Həmin surə, 3-cü ayə ;
 - “.[۶]-۶Məsələn: “Möminun” surəsinin 5-ci və 6-cı ayləri ;

Təbuk döyüşündə olduğunu, bir çox rəvayətlərdə isə “Vida həcci”ndə baş verdiyini və ən nəhayət bəzisində isə “Hüneyn” döyüşündə və s... ləğv olunduğunu söyləmişlər(۱).

Ancaq səhih rəvayətlərdə və “Səhiheyn” kitablarında gələnələrə görə bu hökm nə Quran ayəsi ilə ləğv olunmuşdur və nə də Peyğəmbərin sünnəsi ilə ləğv edilmişdir. Əksinə Peyğəmbərin zamanında, Əbu Bəkrin xilafəti dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində bu hökm yerinə yetirilirdi. Bu hökmü ləğv edib ona qadğa qoyan isə məhz Ömər olmuşdur.

Lakin ayənin hökmünü ləğv edən hədislərə gəldikdə isə onların öz aralarında da ziddiyyətlər vardır. Həmçini digər səhih rəvayətlərlə də təzaddadırlar. Bundan əlavə öz yerində sübut

olmuşdur ki, “xəbəri vahid (۲)”sayılan rəvayətlər Quran hökmünü sındıra bilməz.

İftiralar və əsası olmayan məsələlər

Mütə hökmünün Quran və Peyğəmbər (s) sünnəsinin vasitəsilə sabit olmaısına baxmayaraq, həmçinin bu hökmün şərtlərinin şiə fiqində aydın şəkildə izah olunması ilə yanaşı təəssüflər olsun ki bir qrup əhli-sünnə alimləri və yazıçıları suda boğulan şəxsin samana əl atdığı kimi, mütə barəsində əsassız və qondarma fikirlərini qələmə almağa məcbur görmüşlər. Yaxud da xoşa gəlməz təssübkeşlik nəticəsində şiəni əsassız sözlərlə ittiham edib onlara olmayan iftiralar atmışlar. Burada biz onların dördünü sizin nəzərinizə çatdırırıq:

səh:570

. [۱] –\Bu ixtilaf və nəzər ayrılıqları nasix ünvanında nəql olunan hədislərin mətnlərindən ələ gətirmək olar. Bu nəzləri İbn Həcər Əsqəlani də “Fəthul-bari” kitabının 9-cü cildinin, 145-148 –ci səhifələrində (“Kitabun-Nikah”, “Nəhyin-Nəbiy ən nikahil-mütəti əxirən” bölümündə) gətirmişdir .

“.[۲]–۲Xəbəri-vahid”, bir nəfər vasitəsi ilə nəql olunan rəvayətə deyilir .

a. Şeyx Məhəmməd Əbdahun sözləri

O, mütə hökmü ilə mübarizəsində belə yazır: “Mütə məsələsi və mövzusu qadınların iffəti və evlənməyin bütün qanunları ilə ziddiyyətlidir. Çünki bu kimi evliliklərdə məqsəd kişilərin öz cinsi meyllərini doyuzdurmaq, zina etməkdən və bir yerdə yatmaqdan başqa bir şey deyildir. Bu evliliklə həqiqətdə

qadınların iffətini və abrını aradan aparırlar. Çünki hər gün özünü bir kişinin ixtiyarında qoyan bir qadının iffəti və şəxsiyyəti qalmır. Belə qadın məşhur şerin nümunələrindəndir:

كُرْهُ حُذِفَتْ بِصَوَّالِجِهِ فَتَلَقَّهَا رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ

O bir topa bənzəyir ki, top ağacı ilə vurula və bir ayaq o biri ayağından onu ala(۱).

Şeyx Məhəmməd Əbduh belə təsəvvür etmişdir ki, müvəqqəti kəbinli arvad şəriət qanununa uyğun arvad deyildir. Çünki onu “səffah” və zina adlandırmışdır. Halbuki biz əvvəldə belə evliliyin də şərtlər, iddə saxlanması və övladların hüquqları baxımından daimi evliliyə kimi olduğunu izah etmişdik.

Amma onun müvəqqəti həyat yoldaşının əvəzinə “icarə olunmuş qadın” kəlməsini istifadə etməsi və belə qadını əldən-ələ düşən topa oxşatmasına gəldikdə isə:

Birinci: Əgər bu etiraz və irad doğru olarsa, həmin etiraz və iradlar əslində şəriətin bu qanununadır. Hansı ki, bu qanun Peyğəmbərin (s) vaxtında yerinə yetirilmişdir. Bu bənzətmənin müəyyən bir zamana aid edib Peyğəmbərin (s) dövrünü ondan istisna etmək mənasızdır. Halbuki Peyğəmbərin (s) dövründə bütün müsəlmanların əqidəsinə görə bu qanundan istifadə olunurdu. Qəbahətli və pis sayılan bir şey həmişə qəbahətli və pis olmalıdır.

İkinci: Əgər bu etiraz və irad doğru olarsa, daimi evliliyə də

səh:571

“.[١]–١٤l-Mənar”, 5-ci cild, səh. 13-17 ;

aid olur. Heç bir qadının birinci ərindən ayrıldıqdan sonra özünə ikinci ər seçməsinə ixtiyarı yoxdur. Həmçinin ikinci ərinin vəfatından sonra üçüncüsü ilə evlənməyə haqqı yoxdur. Çünki belə halda Əbduhun nəzərinə görə qadın oyuncaq halına çevrilir və kişilərin əlində oynadılan topdan başqa bir şey deyildir. Bu baxımdan daimi evliliklə müvəqqəti evliliyin arasında heç bir fərq yoxdur.

Təəccüblüsü budur ki “əl-Mənar” kitabının müəllifi bu məsələni bəhs elədiyi səhifələrdə iddia edir ki, onun bu sözündəki məqsədi həqiqəti açıqlamaq olmuşdur və məzhəbi təəssübkeşlik üzündən deyildir. Eyni halda həmin təəssübkeşlik onu vadar edir ki Quranın açıq və aydın ayəsi, Peyğəmbərin sünnəsi və müsəlmanların icması ilə sübuta yetirilmiş bu hökmü belə tənqid atəşinə tutaraq məsxərə etsin.

b. Musa Carullahın sözləri

O, “Alu şie” adlı öz kitabında deyir: “Ümumiyyətlə İslamda müvəqqəti evlilik hökmü mövcud deyildir. Bu evlilik barədə Quran ayəsi də nazil olmayıb. İslamın əvvəllərində belə bir evliliyin olması barsində heç bir dəlilimiz də yoxdur. Ancaq bu qədər demək olar ki, belə evlilik şəriətin mübah və icazəli saydığı evlilik deyil, əksinə cahiliyyət dövrünün qalıqlarındandır. Buna görə də mütə hökmünün ləğv olması İslami hökmün ləğv olunması demək deyil, əksinə cahillik və doğru sayılmayan bir işin qadağan və haram olması deməkdir(1)”.
1

Təəssüflər olsun bu kişidən bir nəfər sual edən də yoxdur ki, ondan soruşsun: Axı mütəni belə adda və nişanədə tanıyan hansı şeydir? Belə mütənin fəziləti barədə rəvayət nəql edən hansı rəvayətçidir? Yaxud hansı bir rəvayətdə belə bir mütənin adı çəkilmişdir!?

Öz xəyalları ilə düzəltdiyi bu rəvayətlər hansı kitabda nəql

səh:573

“ . [۱] – ۱۱۱-Fusulul-muhimmə”, 6-cı cild, səh. 50 (fi təhriri məhəllun-nizai fi mutətin-nisa)

olmuşdur? hansı hədisçi söyləmişdir? Belə mütəyə hansı alim və ya savadsız adam fətva vermiş olar?! Şiənin hansı hədis, fiqh və təfsir kitabında belə bir mütədən bir əsər vardır!?

{وَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ}

(YA PEYĞƏMBƏRİM!) ONLARIN (KAFİRLƏRİN BOŞ, MƏNASIZ) SÖZLƏRİ SƏNİ KƏDƏRLƏNDİRMƏSİN. YENİLMƏZ İZZƏT (QÜVVƏT) BÜTÖVLÜKDƏ YALNIZ ALLAHA MƏXSUSDUR. O, (HƏR ŞEYİ) EŞİDƏNDİR, BİLƏNDİR(۱) !

d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri

O, Misirdə əl-Əzhər Universitetinin sabiq rəisi idi. Elmi məlumatı və təəssübkeşsizliyi ilə tanınan Şeyx Şəltut mütəni izah edərkən öz təəssüblüyünü biruzə verərək belə deyir:

“Mütə nikahı - müvəqqəti evlilik də onun qismlərindəndir – budur ki, kişi evlənməsinə maneəsi olmayan bir qadınla

razılaşırlar. Belə ki qadın müəyyən və ya qeyri müəyyən müddətə qədər müəyyən olunmuş bir şeyin qarşılığında onun yanında qalsın”!

Yenə deyir ki: Quranda evlənmək barədə çoxlu hökmlər nazil olmuşdur. Məsələn: İrs və qohumluq əlaqəsi, təlaq, iddə və s... Bu hökmlərdən heç biri, biz tanıdığımız mütə nikahında mövcud deyildir(۲)”!

Biz, “mütə nikahı”nı izahında söylədik ki, onun əsaslı şərtlərindən biri müddətin müəyyən olunmasıdır. Həmçinin bu növ evlilikdə iddənin bütün növləri, qohumluq əlaqəsi, irs də vardır. Müvəqqəti evliliyi mütənin qisimlərindən hesab etmək mənasızdır.

{أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبَهُ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ

səh:574

“.[۱]–۱ Yunus” surəsi, 65-ci ayə ;

“.[۲]–۲əl-Fətava”, 3-cü çap, səh. 273 (ünvan: “Zövvacul-mütə”, “əsasuz-zövaci fil-Quran”);

{غَشَاوَهُ فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ}

_(Ya Peyğəmbər!) Nəfsini özünə tanrı edən və Allahın bilərəkdən (onu hələ yaratmamışdan gələcəkdə kafir olacağını bildiyi üçün) yoldan çıxartdığı, qulağını və qəlbini möhürlədiyi, gözünə də pərdə çəkdiyi kimsəni gördünmü?

Allahdan başqa kim onu doğru yola sala bilər?! Məgər düşünüb ibrət almırsınız? (Haqqı bildiyi halda küfr edənin cəzası, haqqı

bilmədən, cahilliyi üzündən küfr edənin cəzasından daha ağırdır. Çünki alimlə cahilin məs'uliyəti eyni ola bilməz!) ”

v(1)—

•Tərvih namazı

İşarə

Tərvih namazı müstəhəb namazlardandır. Əhli-sünnə məzhəbi onu Ramazan ayının gecələrində camaatla birgə qılırlar. Bu namazın camaat şəkilində qılınması barədə Peyğəmbərimizin (s) heç bir göstərişi olmamışdır. O həzrətin (s) zamanında, Əbu Bəkrin xəlifəliyi dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində də bu namaz camaatla birgə qılınmırdı. Ümumiyyətlə İslam dinində müstəhəb namazlar arasında “İstisqa”- yazğış namazından başqa heç bir müstəhəb namazın camaatla qılınması caiz deyildir. Bu əməl vacib namazlara aiddir.

Lakin ikinci xəlifə Ömər, hicrətin on dördüncü ilində belə qərara gəldi ki müsəlmanları mübarək Ramazan ayının gecələrində müstəhəb namazları tənha deyil, əksinə camaatla qılmağa vadar etsin. O, bu məsələni bütün şəhərlərə elan etdi. Mədinədə Ubəy ibn Kəəbi kişilər üçün, Təmimdarini də qadınlar üçün pişnamaz təyin etdi. İndi isə bu barədə “Səhiheyin” və bəzi başqa mənbələrdə nəql olunanları nəzərinizə çatdırırıq:

.)

səh:575

“[۱]-۱əl-Casiyə” surəsi, 23-cü ayə ;

...عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ عَبْدِ الْقَارِي أَنَّهُ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ لَيْلَةَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَإِذَا النَّاسُ أَوْزَاعَ مُتَفَرِّقُونَ يُصَلِّي الرَّجُلُ لِنَفْسِهِ وَيُصَلِّي الرَّجُلُ فَيُصَلِّي بِصَلَاتِهِ الرَّهْطَ، فَقَالَ عُمَرُ: إِنِّي أَرَى لَوْ جَمَعْتُ هَؤُلَاءِ عَلَى قَارِيٍّ وَاحِدٍ لَكَانَ أَمْثَلُ ثُمَّ عَزَمَ فَجَمَعَهُمْ عَلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ لَيْلَةَ أُخْرَى وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ قَرِيئِهِمْ قَالَ عُمَرُ: نِعْمَ الْبِدْعَةُ هَذِهِ...

Buxari, Əbdur-Rəhman ibn Əbdul-Qaridən nəql edir ki; “Mən, Ömər ibn Xəttabla mübarək Ramazan ayının gecələrinin birində məscidə getdim. Camaatı dağınıq halda gördük. Onların hər biri məscidin bir kənarında təklikdə namaz qılmaqla məşğul olur, bir qrup isə məscidin bir kənarında yığılıb namaz qılırdılar. Ömər bu vəziyyəti belə görüb dedi: Nəzərimcə bu camaatın hamısını bir pişnamazın arxasına yığsaq daha yaxşı olar. Sonra bu barədə qərara gəlib göstəriş verdi ki, hamı bu namazları Ubəy ibn Kəəbin arxasında qılsınlar.

Bu hadisədən sonra başqa bir gecədə Ömərlə yenə məscidə getdim. Bu dəfə camaatı bir pişnamazın arxasında namaz qıldığını gördük. Ömər ibn Xəttab mənə dedi: “Nə gözəl bidət idi ki mən qoydum(۱)”!

۲

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ حَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، قَالَ ابْنُ شَهَابٍ: فَتَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ وَالْأَمْرُ

عَلَى ذَلِكَ ثُمَّ كَانَ الْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ فِي خِلاَفَةِ أَبِي بَكْرٍ وَصَدْرًا مِنْ خِلاَفَةِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا.

Buxari və Müslim İbn Şəhabdan belə bir hədis nəql edirlər ki; “Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: “Hər kəs axirətə iman və əqidəsi üzündən Rəməzan ayının gecələrini ibadətlə keçirərsə onun bütün keçmiş günahları bağışlanar.” Bu cümləni də İbn

səh:576

“ .[۱] – Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabus-səvm”, 1-ci bölüm, “Fəzlu mən qamə Rəmazan”, hədis: 1906 ;

Şəhabdan nəql edirlər ki;

“Rəsuli-Əkrəm (s) dünyasını dəyişdi. Ramazan ayının gecələrinin bütün müstəhəb namazlarını necə ayrılıqda qılınmasına əmr etmişdirsə həmin şəkildə də yerinə yetirilirdi. Əbu Bəkrin xəlifəliyi dövründə və həmçinin Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində də müstəhəb namazlar həmin şəkildə qılınırdı(۱)”!

İbn Səd “Təbəqat” kitabında yazır:

" وَ هُوَ (عُمَرُ) أَوَّلُ مَنْ سَنَّ قِيَامَ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ جَمَعَ النَّاسَ عَلَى ضَلَاكٍ وَ كَتَبَ بِهِ إِلَى الْبُلْدَانِ وَ ذَلِكَ فِي مُنْتَهَى رَمَضَانَ سَنَةَ أَرْبَعٍ عَشْرَةَ...!"

“Ömər, Ramazan ayının gecələrində camaat namazının əsasını qoyan birinci kəsdir. Bütün şəhərlərə yazılı surətdə bu əmri çatdırdı. Bu hadisə hicrətin on dördüncü ilində baş vermişdi və

Mədinənin camaatı üçün iki pişnəmaz təyin etmişdir: Biri kişilər üçün və ikincisi də Mədinənin qadınları üçün(۲)".

Yəqubi on dördüncü hicri ilinin hadisələrini belə yazır: “Ömər, mübarək Ramazan ayının müstəhəb namazlarını camaatla bir yerdə qılınması əmrini bu ildə verdi. Bütün İslam şəhərlərinə də məktub göndərdi. Ubəy ibn Kəəbə və Təmmim Dariyə də əmr etdi ki camaata pişnamaz durub namaz qılsınlar”.

Yəqubi yenə əlavə edir: “Bu barədə xəlifəyə etirazlar olundu və Peyğəmbərin (s), Əbu Bəkrin bu namazları camaatla qılmadıqlarını bildirdilər. Ömər onların cavabında dedi:

səh:577

“ . [۱] – ۱Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabus-səvm”, 1-ci bölüm, “Fəslu mən qamə Rəməzan”, hədis: 1907; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlatil-musafirin”, “ət-Tərgibu fi qiyami Rəməzan”, hədis: 759 ;

“ . [۲] – ۲Təbəqat”, “Zikru istixlafi Ömər ibni Xəttab”, London çapı, 3-cü cild, səh. 202, Bu məsələ başqa dəyişikliklə “İrşadus-sari” kitabının 3-cü cildində səh. 415-də (Kitabus-səvm, “Fəzlu mən qaməs-səlatan” bölümündə) də zikr olunmuşdur ;

" إِنْ تَكُنْ بِدْعَةٍ فَمَا أَحْسَنَهَا مِنْ بَدْعِهِ "

“Əgər bu əməl bidət belə olsa da ən gözəl bidətdir(۱)”.

Siyuti “əl-Xüləfa” tarix kitabında deyir: “Hicrətin on dördüncü ilində Ömər camaatı “Təravih” namazına məcbur etdi(۲)”.

Əmirəl-möminin Əlinin (ə) rəftarı

Tarix və rəvayət kitablarından əlimizə çatan dəlillərə əsasən görürük ki, Əmirəl-möminin Əli (ə) öz xəlifəliyi dövründə bu namazı Peyğəmbərin (s) zamanında qılındığı kimi əvvəlki şəklinə qaytarılmasına və o Həzrətin (s) bu barədə buyurduğu əmrinin icra olunmasından ötrü çox zəhmət çəkdi. Ancaq müxtəlif səbəblərə görə o cümlədən bir qrup müsəlmanların cahilliyi və nadanlığı üzündən bu işdə onun zəhməti hədəyə getdi və nəticə vermədi.

Əmirəl-möminin (ə) öz söhbətlərinin birində bu məsələyə toxunaraq belə buyurur:

" وَأَمَرْتُ النَّاسَ أَنْ لَا يَجْمَعُوا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَّا فِي فَرِيضَةٍ لِنَادَى بَعْضُ النَّاسِ مِنْ أَهْلِ الْعَسْكَرِ مِمَّنْ يُقَاتِلُ مَعِيَ يَا أَهْلَ الْإِسْلَامِ وَقَالُوا: غَيَّرْتَ سُنَّةَ عُمَرَ نَهَيْنَا أَنْ نُصَلِّيَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ تَطَوُّعًا حَتَّى خَفْتُ أَنْ يَثُورُوا فِي نَاحِيَةِ عَسْكَرِي بُؤْسِي لَمَّا لَقَيْتُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا مِنَ الْفِرْقَةِ وَطَاعَةِ أُمَّةِ الضَّلَالِ وَالِدَعَاءِ إِلَى النَّارِ."

“Camaata əmr etdim ki, Ramazan ayında vacibi namzlardan başqa, digər namazları camaatla bir yerdə qılmasınlar. Bir qrup əskərlərimin səsi ucaldı və dedilər: “Vay olsun indi də Ömər qoyduğu sünne və qanun dəyişilir və Ramazan ayının namazlarını qılmaqdan bizi çəkindirirlər.” Mən, ordumun içində bu fitnənin çoxalmasından qorxdum. Vay olsun bu camaatın halına ki, Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra onların

səh:578

“ . [۱] - ۱Yəqubinin tarixi”, 2-ci cild, (Beyrut çapı), səh. 140; (Əyyamu Ömər ibn-Xəttab) ;

“.[۲]-۲Xəlifələrin tarixi”, səh. 123; (Fəslu fi xilafəti Ömər ibnil-Xəttab) ;

əlindən nələr çəkdim^(۱)”

İbn Əbil Hədid Şafidən nəql edir ki; “Kufədə bir dəstə Əmirəl-möminin Əlidən (ə) Ramazan ayının müstəhəb namazlarını camaatla qılmaq üçün pişnamaz təyin etməsini istədilər. Həzrət (ə) onları bu əməldən çəkirdi və bu işin Peyğəmbər (s) sünnesinə zid olduğunu izah etdi. Onlar da zahirdə öz istəklərindən əl çəkdilər. Ancaq məscidə yığılıb öz aralarından bir nəfəri seçib ona iqtida etdilər. Əmirəl-möminin Əli (ə) məsələdən agah oldu. Oğlu Həsəni Müctəbanı (ə) onları ayırmağa göndərdi. Eləki Həsən (ə) məscidə daxil oldu və cəm olanlar da onun əlindəki taziyanəni gördülər, “Va Ömərəh” qışqıra-qışqıra yəni “Vay Ömər sünnesi sındı” məscidin müxtəlif qapılarından qaçmağa başladılar^(۲)”.

Bədrüddin Eyninin izahı

“Səhihi-Buxari” kitabının şərhçilərindən biri olan Bədrüddin Eyni, Ömər in “ وَنَعِمَ الْبِدْعَةُ ” Nə gözəl bidətdir!” sözünün izahında belə deyir:

“Ömər, bu namazı ona görə bidət adlandırdı ki, Peyğəmbərin (s) və Əbu Bəkrin zamanında belə bir namaz yox idi. Çünki bu namazı onun özü düzəltdi”.

Sonra əlavə edir ki; “Bu yaxşı bir bidət olduğu üçün qeyri-şəri hesab olunmur^(۳)”.

Biz də, ondan soruşuruq: Siz belə bir namazın bidət olduğunu etiraf edirsiniz. Lakin bu bidəti yaxşı və gözəl düşünürsünüz.

səh:579

“ .[۱] – ۱Səlim ibn Qeysin kitabı”, səh. 163 ;

“ .[۲] – ۲Nəhcül-bəlağənin şərhı”, İbn Əbil Hədid, 12-ci cild, səh. 283 (223-cü xütbə) ;

“ .[۳] – ۳Umdətul-qari”, 11-ci cild, səh. 126, (“Kitabus-səvm”, “Fəzlu mən qaməs-səlatəyn”) ;

Əgər indi bu bidətin və qanunun Peyğəmbər (s) sünnəsindən və qanunundan yaxşı olduğunu söyləsəniz, onda sizin bu sözünüz və əqidəniz kafir olmağınıza səbəb olar. Yox əgər Peyğəmbər sünnəsinin bu bidətdən daha yaxşı olduğunu düşünürsünüzsə o zaman daha yaxşını qoyub belə bir bidətin dalınca getməyinizə heç bir əsas yoxdur.

▲Üç təlaq

Üç təlaq hansıdır ?

Qadının öz ərinə üçüncü təlaqla haram sayılması bu deməkdir ki, bir kəs arvadına iki dəfə təlaq verdikdən sonra hər dəfə təlaq verəndə ona (ərinə) qayıtsa və yaxud iddə tamam olduqan sonra onunla yenidən evlənərsə, belə şəraitdə üçüncü dəfə ona təlaq verdikdə o qadın ərinə haram olur və nə qədərki başqa bir kişi ilə evlənməyib və o da (ikinci əri) ölməyib və yaxud da onun razılığı ilə boşanmayıb onunla (birinci əri ilə) evlənə bilməz.

Bu hökm Qurani-Kərimdə çox açıq və aydın buyurulub:

{الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ... فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ...}

“(Ric’i) talaq vermə (boşama) iki dəfə mümkündür, ondan sonra yaxşı dolanmaq (qadını yaxşı saxlamaq), ya da xoşluqla ayrılmaq (buraxmaq) gərəkdir... Əgər (kişi) övrətini yenə də (üçüncü dəfə) boşarsa, o zaman (qadın) başqa bir ərə getməmiş ona (əvvəlki ərinə) halal olmaz(۱)”....

“ ”الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ“ ”ət-təlaqu mərrətani” cümləsi, açıq-ıdın şəkildə göstərir ki, gərək bu təlaq qadın və kişinin arasında ayrılığa səbəb ola. Əgər bir kəs üç dəfə təlaq və ayrılıq əvəzinə, arvadına yalnız bir dəfədə üç dəfə təlaq verdiyini bildirsə (səni üç dəfə boşadım) Qurani-Kərimin bu barədə olan ayəsinə

səh:580

“ .[۱] – ۱əl-Bəqərə” surəsi, 229-cu və 230-cu ayələr ;

düzgün əməl etməyibdir. Çünki belə bir təlaq, bir təlaq sayılır. Bu halda ər in öz arvadına qayıdışı və onunla yenidən evlənməsi düzgün sayılır.

Zəməxşəri ”الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ“ kəlməsinin təfsirində belə yazır: “Yəni, şəri təlaq vasitəsi ilə qadının öz ər inə haram olması və onunla evlənə bilməməsi budur ki, bir təlaq başqa bir təlaqdan sonra bir yerdə və cəm şəkildə deyil, ayrıca və müstəqil şəkildə baş versin.

O əlavə edir: “Ayədə tələqin iki dəfə olmasından məqsəd kəlməni təkrar etməklə və təkcə “Təlləqtuki tələqəyn” yəni, “mən səni iki dəfə boşadım” söyləməklə deyil, əksinə tələqin özünün əməli surətdə təkrar olunmasıdır.” Sonra Zəməxşəri izah edərək deyir: “Bu ayə Quranın başqa bir ayəsi kimidir ki, buyurulur:

{ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ}

“ _Sonra gözünü qaldırıb iki dəfə bax. Göz orada (axtardığını tapmayıb) zəif, yorğun düşərək yenə də sənə tərəf qayıdacaqdır_ (1) ”!Ayədə ikinci baxışdan məqsəd birinci baxışdan sonrakı baxışdır (2)”.

Hər halda, məsələ Qurani-Kərimdə açıq-aydın bəyan olunmuşdur. Peyğəmbərin (s) əməli və rəftarı da həmin mənəni təsdiqləyirdi. Daha müsəlmanlar üçün şübhəli bir yer qalmamışdır.

Lakin ikinci xəlifə tələqin əməli surətdə həyata keçməsinə şərt bilməmişdir. Yəni əgər bir kəs arvadına bir dəfə tələq verərkən onun üç dəfə olduğunu qeyd edib deyərsə (səni üç dəfə boşadım) belə bir qadın xəlifə baxımından öz keçmiş ərinə əbədi olaraq haram olur. Daha onun ərinin ikinci dəfə ona qayıdışı və onunla evlənməsi mümkün olmur:

{حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ}

“ .[۱] – ۱əl-Mülk” surəsi, 4-cü ayə ;

“ . [۲] – ۲Kəşşaf” təfsir kitabı, 1-ci cild, səh. 366; (Bəqərə surəsinin təfsirində) ;

O zaman (qadın) başqa bir ərə getməmiş ona (əvvəlki ərinə) halal olmaz(۱)

İndi isə “Səhihi-Müslim”də bu barədə qeyd olunanları nəql edirik:

.۱

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ أَبِي بَكْرٍ وَ سَتَيْنِ مِنْ خِلاَفِهِ عُمَرُ طَلَاقُ الثَّلَاثِ وَ أَحَدَهُ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرِ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ أَنَاهُ فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ.

İbn Abbas deyir: “Rəsuli-Əkrəmin (s) zamanında, Əbu Bəkrin xilafəti dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəlinci iki ilində “Təlaq” kəlmə ilə üç dəfə oxunsa da bir təlaq sayılırdı. Sonralar Ömər belə dedi: “Camaat, onlara möhlət verildiyi və xeyirli olan şeydə tələsdilər. Bu hökmü onların əleyhinə imzalayıb və “üç” kəlmə ilə bir təlaq sayılan boşanmağı, üç kəlmə ilə üç təlaq kimi hökm oxusam nə yaxşı olar(۲)”!

Tavus deyir: “Əbul Səhba İbn Abbasa dedi: Təəccüblü xəbərlərdən bizə də söylə. Bu vaxt özü soruşdu ki; Üç təlaq Rəsuli-Əkrəmin və Əbu Bəkrin dövründə bir təlaq hesab olunmurdumu? İbn Abbas dedi: Bəli, belə idi. Lakin eləki Ömər xilafətə çatdı camaat təlaq verməkdə ifrat etdilər. Ömər də bu hökmü onların əleyhinə çıxartdı”.

də mövcuddur. Bu müxalifət bəzən kinayə ilə, bəzən də açıq-aydın şəkildə bildirilir. Hətta iş o yerə çatıb ki, Misrin muftiləri və böyük elmi şəxsiyyətləri rəsmi şəkildə bu fətveya qarşı çıxıblar.

İndi bu məsələ haqda əhli-sünnə fəqih və alimlərinin fikirlərini qısa şəkildə nəzərinizə çatdırırıq.

Üç təlaq məsələsinə bir baxış

İbn Ruşd deyir: Fəqihlərin əksəriyyətinin əqidəsinə görə “üç” təlaqla qeyd olunmuş təlaq, üç həqiqi təlaq hökmündədir. Belə olduğu halda kişi (əri) yenidən qayıdıb belə bir qadınla evlənmə bilməz^(۲).

“əl-Fiqhu əl-əl-məzahibil-ərbəə” kitabının sahibi deyir: Əgər bir kişi öz arvadına desə: Sən “sənə üç təlaq verdim”, dörd məzhəbin və əksər fəqihlərin əqidəsinə əsasən o qadınla qayıdıb evlənmə bilməz. Təlaqın bu növü həqiqi üç təlaq

səh:583

“ .[۱] – ۱Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabut-Təlaq”, “Təlaqus-səlas” bölümü, hədis: 1472 ;

“ .[۲] – ۲Bidayətul-müctəhid”, “Kitabut-Təlaq”, 1-ci məsələ ;

hökmündədir^(۱).

Lakin İbn Ruşdin özü və “əl-Fiqhu əl-əl-məzahibil-ərbəə” kitabının sahibi bu nəzəriyyəyə qarşı öz etirazını bildirmiş və

bu hökmün həqiqətlə uyğun olmadığını bildirib “özündən qondarma” bir hökm kimi hesab etmişlər.

İbn Ruşd zərif işarə ilə bu nəzəriyyəni rədd etmiş və başqa bir məsələ münasibəti ilə üç təlaq mövzusunda da işarə edib deyir: “... Elə buna görədir ki, camaatın bir təlaqını üç təlaqa vadar eləyənlərin bu qanunda olan hikmət və məsləhəti aradan apardığını görürük”.

“əl-Fiqhu əl-əlmizahibil-ərbəə” kitabının müəllifi hər iki tərəfin dəlillərinə işarə etdikdən sonra, bu məsələləri ictihad məsələlərindən biri saymışdır. İbn Abbası və ikinci xəlifəni qarşı-qarşıya qoyaraq belə nəticə alır:

“Şəkk və şübhə yoxdur ki, İbn Abbas da məzhəbi məsələlərdə sözlərinə etimad olunulması müctəhidlərdən biridir. Ondən təqlid etmək caizdir. Başqa bir tərəfdən isə Ömər in şəxsi nəzərlərində ondan təqlid etməyimiz vacib deyildir. Çünki o da bir müctəhiddir. Hətta əksər alimlərin onun fətvaları ilə razılaşması ondan təqlid etməyin lüzumunu bildirmir(۲)”.

Şeyx Məhəmməd Əbduh“ (۳)Təlaq ayəsi”nin barəsində geniş bəhs etdikdən sonra və bu ayənin təlaqın neçə dəfə baş tutmasının gərəkliyinə dəlil olduğunu sübuta yetirmiş və sözün sayda zərrə qədər təsirinin olmadığını bildirdikdən sonra xəlifənin və onun tərəfdarlarının bu hökm barəsində həyata keçirdiyi əmələ etiraz əlaməti olaraq Nəsainin nələq etdiyi bu hədisi qeyd edir: “Peyğəmbərin (s) zamanında bir nəfər öz arvadına bir kəlmə ilə üç təlaq vermişdir. Peyğəmbər qəzəbli

“ . [١] – ١٠١-Fiqhu ələl-məzahibil-ərbəə”, 4-cü cild, səh. 341, (Təlaqın sayı bəhsində) ;

“ . [٢] – ٢٠٢-Fiqhu ələl-məzahibil-ərbəə”, 4-cü cild, səh. 341; (Təlaqın sayı bəhsində) ;

. [٣] – ٣Hicrətin 1323-cü ilində dünyasını dəyişib ;

halda camaat arasında dayanıb buyurdu: Elə indidən - mən sizin aranızda ola-ola - Allahın kitabı oynucağımıza çevrilir”!?

Əbdüh sözünü belə tamamlayır: “Bizim məqsədimiz təqlid eliyən şəxslərlə mücadilə etmək, yaxud qazi və müftiləri öz əqidələrindən daşıdırmaq deyildir. Çünki onların çoxu söylədiyimiz dəlillərlə tanışdırlar. Həmçinin kitablarda mövcud olan hədislərdən xəbərdardırlar. Amma eyni halda da onlar bu dəlillərin heç birinə etina etmirlər. Çünki onların əqidəsi budur ki, Allahın kitabına və Peyğəmbər (s) sünnəsinə deyil, əksinə öz əqidə və kitablarına əməl etməlidirlər(١)”.
(1)

Nəhayət Misrin qazilər məhkəməsi 1929-cu ildə bu hökmü ləğv elədi (٢). Neçə il sonra əl-Əzhər Universitetinin rektoru və əhli-sünnə məzhəbinin ən böyük ruhanisi mərhum Şeyx Məhmud Şəltut belə fətva verdi: “Sayla verilən təlaq, məsələn: kişi öz arvadına “sənə üç təlaq verdim” deyərsə belə bir təlaq yalnız bir təlaq və “ric`i” (qayıdış təlaqı) hesab olunur(٣)”.
(3)

Lakin ikinci xəlifə Ömər in fətvası və dörd məzhəbin əməli qarşısında belə bir fətvaların və nəzəriyyələrin təsirli olması üçün daha çox zaman ötüb keçməli, kor-koranə və təəssüb üzündən olan təqlidlər kənara qoyulmalıdır.

• Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması

İnsanın öz əzizlərinin vəfatı zamanı bu müsibətə kədərlənib ağlaması bəşərin məhəbbətəməz duyğularındandır. İslam dini əzizlərin vəfatı zamanı onlara ağlamağı qadağan etməmişdir. Hətta Rəsuli-Əkrəmin (s) özü dünyasını dəyişənlərə xüsusilə də din yolunda şəhadətə çatanlara ağlayırdı.

Lakin əsas mənbələrə görə ölümlərə ağlamaq nədənsə xəlifə

səh:585

“. [۱] – ۱-əl-Mənar”, 2-ci cild, səh. 381 və 387; (“Bəqərə” surəsi) ;

“. [۲] – ۲-əl-Fətava”, 3-cü çap, səh. 305 (əl-Həlfu bit-təlaq) ;

“. [۳] – ۳-əl-Fətava”, 3-cü çap, səh. 305 (əl-Həlfu bit-təlaq) ;

Ömər in xasiyyətilə uyğun deyildir. Öz əzizlərinin vəfatına ağlayanlara ağlamağı ciddi şəkildə qadağan edir, əsa, çubuq və bəzən də taziyanə ilə ağlayanların qarşısını alırdı.

Biz, burada “Səhiheyn” kitablarında Peyğəmbərin (s) ağlaması barədə qeyd olunanları bəyan edəcəyik. Sonra isə bu iki kitabdən və bəzi başqa mənbələrdə qeyd olunan xəlifə Ömər in bu əməl qarşısında əksul-əməl göstərməsini nəzərinizə çatdıracağıq.

.۱

...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ | نَعَى جَعْفَرًا وَ زَيْدًا قَبْلَ أَنْ يَجِيءَ خَبْرُهُمْ وَ عَيْنَاهُ تَذْرُفَانِ.

Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir: “Rəsuli-Əkrəm (s) Cəfər və Zeydin şəhadət xəbəri Mədinəyə yetişməzdən qabaq, gözlərindən yaş axa-axa özü onların ölüm xəbərini camaata söylədi(1)”.

.۲

عَنْ أَنَسٍ... ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ وَابْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ تَذْرِفَانِ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: يَا بَنَ عَوْفٍ إِنَّهَا رَحِمَةٌ ثُمَّ أَتَبَعَهَا بِأُخْرَى فَقَالَ: إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ وَالْقَلْبُ يَحْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا وَ أَنَا بِفِرَاقِكَ بِابْرَاهِيمَ لَمَحْزُونٌ.

Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir: “Peyğəmbərin (s) övladı İbrahim can verəndə biz Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəldik. Onun gözlərindən yaş axdığını gördük. Əbdurrəhman ibn Ouf soruşdu: Ya Rəsulullah sən də övladının müsibətində ağlayırsan?! Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Yəbnə Ouf bu ağlamaq rəhimliliyin və məhəbbətin nəticəsidir.

İbn Abbas deyir: Allahın Rəsulu (s) yenə də ağladı. Sonra buyurdu: Göz yaşım axır və ürəyim də qəmlidir. Ancaq Allahın razı olmadığından başqa bir şeyi dilimə gətirmirəm. Bu vaxt buyurdu: İbrahim, biz sənin ayrılığına hüznlüyük(2)”.

səh:586

“ . [۱] –Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Əlamatun-nübüvvəti fil-İslam” bölümü, “Kitabul-mənaqib”, hədis: 3431 ;

“ . [۲] –Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-cənaiyiz”, “Qovlun-Nəbiy: Ənə bikə ləməhzun” bölümü, hədis: 1189 və 1241 ;

.۳

زَارَ النَّبِيَّ | قَبْرَ أُمِّهِ فَبَكَى وَ أَبَاكَى مِنْ حَوْلِهِ

Müslim nəql edir: “Allahın Rəsulu (s) anasının qəbrini ziyarət etdi. O, anasının qəbri kənarında elə ağladı ki ətrafında olanların hamısını ağlatdı(۱)”.

Peyğəmbərin (s) və Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (səlamullahi ələyha) ağlaması barədə “Səhihi-Buxari”də çoxlu rəvayətlər nəql olunmuşdur. Nümunə üçün onlardan üçünü burada qeyd etməklə kifayət etdik(۲).

İndi isə “Səhiheyin” kitablarında ölənlərə ağlamaq barədə nəql olunmuş Ömər rəftarından bir neçəsini burada qeyd edirik:

۱. Abdullah ibn Ömər uzun bir hədisdə Səd ibn İbadənin xəstələndiyini və Peyğəmbərin (s) onu ziyarət edib başı üstündə halına ağlamasını nəql edir. Sonra atasının ölənlərə ağlayanlarla müxalifət etdiyini belə söyləyir:

“Səd ibn İbadə, möhkəm xəstələnmişdi. Əbudrrəhman ibn Ouf, Səd ibn Vəqqas və Abdullah ibn Məsud Rəsuli-Əkrəmlə (s) bir yerdə Səd ibn İbadənin yanına gəlmişdirlər. Peyğəmbər (s) gələn zaman Səd ibn İbadə halsız və (xəstəliyin təsirindən) özündən getmişdi. Peyğəmbər (s) soruşdu: Ruhu bədəmindən çıxıbdırmı? Ərz etdilər ki; xeyr ya Rəsulullah!

Bu vaxt Peyğəmbər (s) ağladı və onunla olanlar da ağlamağa başladılar. Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah göz yaşına və qəmli ürəyə görə bir kəsə əzab verməyəcəyini eşitmisinizmi?!

Bu vaxt dilinə işarə etdi və buyurdu: Əksinə, Allah bunun (dilin) vasitəsi ilə insana əzab və rəhm edir. Lakin ölü, bəzən səh:587

“ . [۱] –\Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabul-cənayiz”, “İstizanun-Nəbiyy (s) “Rəbbuhu fi ziyarəti qəbru ummihi”, hədis: 976 ;
 . [۲] –۲Peyğəmbərin ağlaması barədə “Səhihi-Buxari”nin 2-ci cildinə, “Kitabul-cənayiz”, “Qəvlun-Nəbiyyi yəzibul-məyyiti bibəzi bukai əhlihi ələyh” bölümü, hədis: 1 və 2-yə müraciət olunsun ;

yerdə qalanlarının ağlamasının nəticəsinə narahat olur”!

Abdullah ibn Ömər bu hədisi nəql etdikdən sonra deyir: “Ancaq mənim atam “Ömər” camaatı ağladıqlarına görə əsa ilə vururdu. Daş və kəsəklə onların ağlamasının qarşısını alırdı”.

"وَكَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَضْرِبُ فِيهِ بِالْعَصَا وَيَرْمِي بِالْحِجَارَةِ وَيَحْتِى بِالتُّرَابِ" (۱)

Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında qeyd olunmuşdur. Amma Müslim bu hədisin axır hissəsini kəsib atmışdır.

Həmçinin “Səhihi-Buxari”də qeyd olunmuşdur ki; Ömər, qardaşının hüzn məclisində ağlayan Əbu Bəkrin bacısını evdən çıxartdı:

" وَقَدْ أَخْرَجَ عُمَرُ أُخْتَ أَبِي بَكْرٍ حِينَ نَاحَتْ" (۲)

Bu hadisəni İbn Səd də öz “Təbəqat” adlı kitabında qısa bir fərqlə qeyd etmişdir. İbn Sədin söylədiklərində bu cümlələri də görmək olar: “Elə ki Ömər qadınları vururdu Peyğəmbər (s) onun əlindən tutdu və buyurdu: Ömər sakit ol!

"فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ يَدَهُ وَقَالَ: مَهْلًا يَا عُمَرُ" (۲)

Əhməd ibn Hənbəl nəql edir: “Peyğəmbər (s) bir cənazənin yanından keçirdi. Bir dəstə qadınlar cənazənin ətrafında ağlayırdılar. Ömər onları ağlamağa qoymadı. Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Onları öz hallarına burax. Çünki öz əzizlərini təzə itiriblər. Qəlbləri qəmli və gözləri yaşlıdır:

"دَعُهُنَّ فَإِنَّ النَّفْسَ مِصَابَهُ وَالْعَيْنَ دَامِعَهُ وَالْعَهْدَ حَدِيثٌ" (۳)

İbn Əbil Hədid deyir: “Ömər xilafəti dövründə taziyanə ilə vurduğu ilk kəs Əbu Quhafənin qızı “Ümmü Fərvə” idi. Çünki Əbu Bəkr dünyadan gedən kimi qadınlar ona ağlamağa başlayırdılar ki, Əbu Bəkrin bacısı Ümmü Fərvə də onların arasında idi. Ömər neçə dəfə onları bu işdən çəkirdi. Ancaq onlar yenə də ağlayırdılar. Ömər, Ümmü Fərvəni onların arasından çıxardı və taziyanə ilə onu vurdu. Başqa qadınlar Ümmü Fərvənin kötək yediğini görcək dağılışdılar”:

"وَأَوَّلُ مَنْ ضَرَبَ عُمَرُ بِالدُّرِّهِ أُمَّ فَرَوَةَ بِنْتَ أَبِي قُحَافَةَ مَاتَ أَبُو بَكْرٍ فَفَاحَ النِّسَاءُ عَلَيْهِ" (۴)

səh:589

“ . [۱] – Müsnədi Əhməd ibn Hənbəl”, 1-ci cild, “Müsnədi Abdullah ibn Abbas” səh. 335 ;

“ . [۲] – Təbəqatu Kubra”, 3-cü cild, “İbn Xudafə”, səh. 290 ;

“ . [۳] –۳Müsnədi-Əhməd”, 2-ci cild, “Müsnədi Əbi Hüreyrə”, səh. 333 ;

“ . [۴] –۴Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 1-ci cild, səh. 181; (Şiqşiqiyyə xütbəsi) ;

•۱•Müsafir namazı

İşarə

Səfərdə dörd rükətli namazlar iki rükət (qəsr) olur. Bunun üçün dörd rükətli namazın yerinə iki rükət namaz qılınmalıdır. Səfərin bütün növləri bu hökmdə eynidir: Ticarət səfəri, müharibə səfəri, ziyarət səfəri və s... Bu hökm Qurani-Kərim (۱) və Rəsuli Əkrəmin (s) sünnəsilə (۲)sübut olunmuşdur.

Bu əməl Peyğəmbərin (s) zamanında, Əbu Bəkrin və Ömərin dövründə, həmçinin Osmanın xilafətinin bir hissəsində adi qaydada (yəni Quran və sünnə buyurduğu kimi) idi. Lakin Osman hakimiyyət illərinin ortalarında “Mina”da müsafir ola-ola namazını iki rükət əvəzinə dörd rükət qıldı. Müsəlmanlar da ona itaət etdilər. Əlbəttə, bəbir dəstə başqa müsəlmanlar Osmana irad tutub onun bu əməlinə etiraz etdilər. Hətta Təbərinin İbn Abbasdan olan nəqlinə görə müsəlmanların Osmanın qoyduğu bu bidətdən istifadə etdikləri birinci mövzu “Mina”da namazın bütöv qılınması idi. Həmin mövzu da müsəlmanların ürəyində Osmana qarşı üsyanın və inqilabın alovlanmasına səbəb oldu.

Üçüncü xəlifə Osman tərəfindən müsafir namazının hökmünün dəyişdirilməsi mövzusu hədis, tarix və təfsir kitablarında şərhləri ilə birgə qeyd olunmuşdur. Lakin biz bu kitabımızda həmin hədislərdən təkəcə üçünü qeyd etməklə kifayət edirik:

.۱

səh:590

۱- [۱]. ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ السَّفَرُ﴾ Səfərə çıxdığınız

zaman kafirlərin sizə zərər yetirəcəklərindən qorxarsınızsa, namazı qısaltmaq (dörd rək'ətli namazı iki rək'ət qılmaq) sizə günah hesab edilməz. Həqiqətən, kafirlər sizinlə açıq düşməndirlər.” “Nisa” surəsi, 101-ci ayə ;

“ . [۲] - ۲Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabu səlatil-müsafirin” “Səlatul-müsafirinə və qəsruha” bölümü, hədis: 687; müraciət edin !

...عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ بِمِنَى رَكْعَتَيْنِ وَأَبَى بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَعَ عُثْمَانَ صَدْرًا مِنْ خِلاَفَتِهِ ثُمَّ أَتَمَّهَا.

Abdullah ibn Ömər deyir: “Mən Peyğəmbərin (s), Əbu Bəkrin, Ömərin dövründə və Osmanın xilafətinin əvvəllərində səfər namazını Minada və Minadan başqa yerlərdə iki rükət qılmışdım. Ancaq sonralar Osman iki rükət əvəzinə dörd rükət qıldı”.

Bu hədis “Səhihi-Buxari”də və “Səhihi-Müslim”də Abdullah ibn Ömər tərəfindən nəql olunmuşdur.

.۲

...أبراهيم قال: سمعتُ عبدَ الرَّحْمَانِ بنَ يَزِيدٍ يَقُولُ: صَلَّى بِنَا عُثْمَانَ بنَ عَفَّانَ بِمِنَى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ. فَقِيلَ ذَلِكَ لِعَبْدِ اللَّهِ بنِ مَسْعُودٍ، فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ قَالَ: صَلَّىتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ، وَ صَلَّىتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ، وَ صَلَّىتُ مَعَ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ، فَلَيْتَ حَظِّي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتِ رَكَعَاتَانِ مُتَقَلِّبَتَانِ.

Buxari və Müslim Əbdurrəhman ibn Yəziddən nəql edirlər: “Osman “Mina”da namazı dörd rükət qıldı. Bu hadisə Abdullah ibn Məsudun yanında açıqlandı. O dedi { : { إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ } مən Peyğəmbərlə (s) iki rükət Minada namaz qıldım. Əbu Bəkr və Ömər də iki rükət namaz qılmışam. Ey kaş bu dörd rükətdən iki rükəti yenə də mənə qismət olaydı. Halbuki, onu təhrif etdilər(1)”.
(1)

3Buxari başqa bir hədisdə nəql edir ki, Abdullah ibn Məsud Peyğəmbərin, Əbu Bəkrin, Ömər zamanında iki rükət namaz qılmasını açıqladıqdan sonra bu cümləni dedi: “Sonralar siz müsəlmanların qarşısına müxtəlif yollar çıxacaq. Kaş bu dörd rükətdən iki rükəti yenə də mənə qismət olaydı:

səh:591

“ . [1] - Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əbvabut-təqsir”, “əs-Səlatu bimina” bölümü, hədis: 1032-1051; Həmin mənbə, “Kitabul-həcc”, “əs-Səlatu bimina” bölümü, hədis: 572; və “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabu səlätul-müsafirin”, “Qəsrus-səlatı bimina” bölümü, hədis: 695-696 ;

"...ثُمَّ تَفَرَّقَتْ بِكُمْ الطُّرُقُ فَيَأْتِيَتْ حَظِّي مِنْ أَرْبَعِ، رَكَعَاتَانِ مُتَقَلِّبَتَانِ"

Təbəri deyir: Hicrətin iyirmi doqquzuncu ilində Osman camaatla həcc mərasimində idi. Minada çadır qurdu. Bu, Osmanın Minada qurduğu birinci çadır idi. Təbəri sonra əlavə edir:

Vaqidi İbn Abbasdan nəql etmişdir ki: Camaatın ilk dəfə Osmana açıq şəkildə tutduqları iradı bu oldu ki, həcc səfərində Minada qıldığı iki rükət namazı xilafətin altıncı ilində dörd rükət qılmağa başladı. Peyğəmbərin (s) bir çox səhabələri həmin mövzuya irad tutdular. Bir qrup səhabələr isə bu barədə Osmanla söhbət etmək üçün onun yanına gəldilər. Hətta Əli ibn Əbi Talib də başqa bir dəstə ilə onun yanına gəldi və dedi: Osman! Allaha and olsun təzə bir iş olmayıb və Peyğəmbərin dövründən də çox zaman keçməyib. Sən özün Peyğəmbərin zamanında olmusan və Minada onun iki rükət namaz qıldığını da görmüsən. Osman! Sən də Minada dörd rükətli namazları iki rükət qılırdın. İndi bilmirik nə oldu ki öz fikrini dəyişdin? Osman Əmirəl möminin Əlinin cavabında dedi: Belə məsləhət gördüm və belə bir fikrə əməl etdim (۱)" فَقَالَ: رَأَى رَأْيَهُ :

Müqayisə və nəticə

Biz burada Allah və onun Rəsulunun (s) açıq-aşkar buyurduğu kəlamın qarşısında olunan ictihad və nəzərlərin on nümunəsini qeyd elədik. Həmçinin "Səhiheyndə" söylənilən hökmləri müdafiə edib xəlifəliyin fəlsəfəsini bərpa etmək! barəsində olan bəzi həqiqətləri nəql etdik. Elə bir həqiqətlər ki, İbn Əbil Hədid Əli (ə) ilə digər xəlifələrin tutduğu yolu bir-biri ilə müqayisə edib belə bir sözü deməyə vadar etmişdir:

səh:592

“ . [١] –\Təbərinin tarixi”, hicrətin iyirmi doqquzuncu ilinin hadisələri; (Zikrul-xəbəri ən səbəbi əzli Osmani Əba Musa əl-Əşəri əni-Bəsrə) ;

Əli ibn Əbi Talib (ə) cəmiyyəti idarə etmək və tədbir tökmək baxımından çox ali bir səviyyədə və bütün şəxslərdən üstün bir məqamda olmuşdur. Çünki o həmin şəxs idi ki, ikinci xəlifəni çətin işlərində və döyüşlərdə yol göstərirdi. Həmçinin Osmana nəsihət edən ona məsləhət verən də o idi. Əgər Osman bu məsləhətlərə və nəsihətlərə əməl etsəydi onun qətlinə səbəb olacaq hadisələr baş verməzdi”.

İbn Əbil Hədid sonra belə deyir: “Əgər Əli ibn Əbi Talibi bir çox düşmənlərinin arasında düzgün tədbir tökməməyinə və uzaq fikirli olmamasına görə müttəhim olunduğunu görsək bu ona görədir ki, O həzrət bütün əməllərində qanuna və dini proqrama söykənmişdir. Məzhəbi əmrin əleyhinə kiçik addım belə atmazdı. Heç vaxt İslam qanunlarının çərçivəsindən xaric olmazdı. Buna görə də özü belə deyirdi: “Əgər din və qorxu Allahdan olmasaydı, mən ərəb dünyasının ən zirək kişisi olardım.” Amma başqa xəlifələr belə bir məhdudiyyətə sahib deyildilər. Əksinə məsləhət bildikləri və işlərinin inkişafını ona bağlı olduğunu görürdülərsə istər bu addım dinin qanunları ilə uyğun olsun istərsə də olmasın o an onu yerinə yetirirdilər:

وَ غَيْرُهُ مِنْ الْخُلَفَاءِ كَانَ يَعْمَلُ بِمُقْتَضَى مَا يَسْتَصْلِحُهُ وَ يَسْتَوْفِقُهُ سِوَاءَ كَانَ مُوَفِّقًا لِلشَّرْعِ أَمْ لَمْ يَكُنْ

O, bu müqayisələrdən sonra belə nəticə alır: “Şübhə yoxdur ki, ictihad üzündən və öz nəzərinə əməl edib günün məsləhətlərinə mane olan qayda-qanunlara laqeyid yanaşan kəsin dünyadakı vəziyyəti nizamlı olacaq və öz məqsədlərinə sarı daha çox

hərəkət edə biləcəkdir. Amma qayda-qanunlara əməl eləyən şəxsin isə dünyadakı işləri qarma-qarışıq və zahiri baxımdan inkişafı olmayacaqdır”.

Rəsuli-Əkrəmin (s) uzaq görünliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi

Allahın Rəsulu (s) həyatda olan zaman özündən sonra

səh:593

müsəlmanlar arasında baş verəcək cürbə-cür hadisələri qabaqcadan xəbər verərdi.

Bəni Üməyyənin (1)zalimanə hakimiyyətindən, Xəvariclərin meydana çıxması və onların Əli (ə) (2)tərəfindən öldürülməsindən, Əmmar Yasirin “فَتْنَةُ بَاغِيَةٍ” təcavüzkar və zalım qrup (3)tərəfindən qətlə yetirilməsindən və nəhayət İslam hökmlərində baş verəcək cürbə-cür təhriflərin və bidətlərin qarşıya çıxacağından xəbər vermişdir. Həmçinin bir dəstə müsəlmanların dönüb mürtəd olmalarından və azmalarından xəbərdar etmişdir. Bu hadisələrin hamısına öz dərin təəssüfünü və narahatçılığını bildirmişdir. Bütün bu məsələlər “Səhiheyn” kitablarında nəql olunmuşdur.

Ancaq biz, burada ötən bəhslərimizə münasib olan və “Səhiheyn” kitablarında qeyd olmuş təhriflər və dindən dönmə məsələlərinin mövzusunə başlayacaq, bu iki mövzu barədə bir neçə hədis nəql etməklə kifayət edəcəyik:

Mürtəd olma və dindən dönmə

.۱

...سَعِيدُ بْنُ جَبْرِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ | قَالَ: وَإِنَّ أَنَسًا مِنْ أَصْحَابِي يُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتُ الشَّمَالِ فَأَقُولُ: أَصْحَابِي، أَصْحَابِي فَيَقُولُ: إِنَّهُمْ لَمْ يَزَالُوا مُرْتَدِّينَ عَلَيَّ أَعْقَابَهُمْ مِنْذُ فَارَقْتَهُمْ فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ....

İbn Abbas Peyğəmbərdən (s) “Qiyamət günü” barəsində

səh:594

“ . [۱] - ۱Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Kitabu bəduı-xəlq”, 25-ci bölüm, “Əlamatun-Nübuvvəti fil-İslam”, hədis: 3409-3410 və 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, “Qəvlun-Nəbiyyi: Həlaku umməti əla yədəyi uğəyliməti səfhaə”, hədis: 7058 ;

“ . [۲] - ۲Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabu bədul-xəlq”, 25-ci bölüm, “Əlamatun-Nubuvvəti fil-İslam”, hədis: 3610 və 3611; “Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabuz-zəkat”, 63-cü bölüm, “ət-Təhrizu əla qətlil-xəvaric”, hədis: 1066 ;

“ . [۳] - ۳Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, 63-cü bölüm, “ət-Təavunu fi bənail-məscidi”, hədis: 447; və “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-fitən”, 18-ci bölüm, “La təqumus-səti hətta yəmurrur-rəculu biqəbriir-rəculi”, hədis: 2915-2916 ;

nəql etdiyi geniş hədisdə belə deyir: “Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Mənim səhabələrimin bir dəstəsi “Şimal (۱)”tərəfdə dayanacaqlar. Mən onları himayət etmək üçün (Allahın dərğahına) üz tutub deyəcəm ki, bunlar mənim səhabələrimdir, bunlar mənim səhabələrimdir. Mənim cavabımda deyər: Sən

onların arasından getdikdən sonra onlar da öz cahiliyyət dövrlərinə qayıtdılar.

Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Belə olduqda mən də saleh bəndənin (Həzrət İsa (ə)) söylədiyi kimi deyirəm: Nə qədər ki, onların arasında idim, onların əməllərinin şahidi olub görürdüm. Məni onlardan aldığına görə sən həmişə onlarla idin və bütün şeyləri görürdün. Əgər onlara əzab etsən onlar sənin bəndələridir. Əgər onları bağışlasan sən qüdrət və hikmət sahibi olan Allahsan(۲)".

“Səhihi-Müslim” kitabında bu hədisin mətnində **“إِنَّهُمْ لَمْ يَزَالُوا** ” cümləsinin yerinə **“إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ”** cümləsi yazılmışdır. Yəni “Səndən sonra onların nə hadisələr və dəyişikliklər törətdiklərini bilmirsən”

Buxari və Müslimün nəql etdikləri başqa bir hədisdə

səh:595

“ . [۱] –۱Vaqiə” surəsinin 41-42-43 və 44 –cü ayələrində şimal səhabələrinə şiddətli əzab vədəsi verilmişdir **﴿وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَا﴾** :
﴿وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ وَظِلٌّ مِّنْ يَّحْمُومٍ لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ﴾ “
 Sahibləri! (Əməl dəftərləri sol əllərinə verilənlər!) Kimdir o sol tərəf sahibləri? (Onlar) səmum yeli (qızmar atəş) və qaynar su içində, Qapqara duman kölgəsində olacaqlar! (O kölgə başqa kölgələrdən fərqli olaraq) nə sərin, nə də xoşagələndir ”.

“ . [۲] –۲Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-ənbiya”,
 “Vəttəxəzəl-lahu İbrahimə xəlila” bölümü, hədis: 3171;

“Səhihi-Buxari”. 4-cü cild, “Kitabul-ənbiya”, “Vəz-kur fil-kitabi Məryəm”, hədis: 3263; və 6-cı cild, “Maidə” surəsinin təfsiri, hədis: 4349, 4350; “Ənbiya” surəsinin təfsiri, 8-ci cild, hədis: 4463; “Kitabur-riqaq”, “Kəyfəl-həşr” bölümü, hədis: 6661; “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-cənnəti və sifətu nəimuha”, “Fənaud-dunya və bəyanul-həşr” bölümü, hədis: 2860 ;

“əshabi” kəlməsinin yerinə onun kiçildilmiş mənası “Usəyhabi” kəlməsi gəlmişdir. Bu da Peyğəmbərin (s) onlara nəhayət dərəcədə məhəbbət və rəhmətinin olmasına yaxud da onları nəhayət dərəcədə təhqir etməsini göstərir.

۲

...أَبْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ: عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنِّي عَلَى الْحَوْضِ حَتَّى أَنْظَرَ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ مِنْكُمْ. وَ سَيُؤَخَذُ نَاسٌ دُونِي فَأَقُولُ: يَا رَبِّ مَنْنِي وَ مِنْ أُمَّتِي. فَيَقَالُ: هَلْ شَعَرْتَ مَا عَمِلُوا بَعْدَكَ، وَاللَّهِ مَا بَرَحُوا يَرْجِعُونَ عَلَيَّ أَعْقَابِهِمْ.

فَكَانَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُودُ بِشُكِّكَ أَنْ تَرْجِعَ عَلَيَّ أَعْقَابَنَا أَوْ نَفْتِنُ فِي دِينِنَا.

İbn Əbi Məlikə Əbu Bəkrin qızı Əsmadan nəql edir ki, Allahın Rəsulu (s) buyurdu: “Mən hövzun kənarında olacam ki sizlərdən mənim yanıma gələnlərə tamaşa edim. Ancaq şübhəsiz ki onların bir çoxunu tutacaqlar (mənim yanıma gəlməyə qoymayacaqlar). Allahın Rəsulu buyurdu: Bu vaxt mən deyəcəm: İlahi! Bunlar mənim xüsusi səhabələrim və tərəfdarlarımdırlar:

فَأَقُولُ: يَا رَبِّ مَنْنِي وَ مِنْ أُمَّتِي.

Mənim cavabımda deyiləcək: Səndən sonra onların nə etdiklərini bilirsənmi? Allah and olsun öz atalarının dininə qayıtmışlar(۱)”.
(۱)

İbn Məlikə bu hədisin nəqlindən sonra deyir: “İlahi! sənə öz ata babalarımızın dininə qayıtmaqdan və öz dinimizdə sınağa çəkilməyimizdən pənah aparıram”.

Bu hədisi Buxari qısa fərqlə iki yerdə nəql etmişdir.

۳

...عَنْ عَطَاءِ بْنِ سَيَّارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ إِذَا قَالَ: "بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ إِذَا زَمَرَهُ حَتَّى إِذَا عَرَفْتَهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَقَالَ: هَلُمَّ فَقُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمْ إِرْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى. ثُمَّ إِذَا زَمَرَهُ حَتَّى إِذَا عَرَفْتَهُمْ خَرَجَ

səh:596

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Fil-hövz” bölümü, “Axırınıcı hədis”, hədis: 6220; və 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, 1-ci bölüm, hədis: 6614; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “İsbatu hovzi nəbiyyuna”, hədis: 2293-2295 ;

رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَقَالَ هَلُمَّ قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمْ إِرْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى.

Əbu Hüreyrə deyir: “Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Yuxuda gördüm ki, bi çoxunu gətirdilər. Onları tanıdığım zaman bir kişi gəldi və onlara xitab edərək dedi: Gəlin! Soruşdum: Hara aparırsan? Dedi: Allaha and olsun ki odun içinə. Dedim: Nə

günah ediblər ki? Dedi: Onlar səndən sonra dindən çıxıb mürtəd oldular.

Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Sonra başqa bir dəstəni gördüm ki gətirdilər. Mən onları da tanıdım. Yenə bir kişi gəldi və onlara xitab edərək dedi: Gəlin! Soruşdum: Hara gəlsinlər? Dedi: Allaha and olsun ki odun içinə (cəhənnəm) getməlidirlər. Dedim: Günahları nədir? Dedi: Səndən sonra arxaya qayıdıb mürtəd oldular(۱)”.
(۱)

.۴

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَضْنَهُ كَانَ يُحَدِّثُ عَنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ | أَنَّ النَّبِيَّ | قَالَ: يَرُدُّ عَلَى الْحَوْضِ رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِي فَيَحِلُّونَ عَنْهُ، فَأَقُولُ: يَا رَبُّ أَصْحَابِي فَيَحِلُّونَ عَنْهُ، فَأَقُولُ: يَا رَبُّ أَصْحَابِي، فَيَقُولُ: إِنَّكَ لَا عِلْمَ لَكَ بِمَا أَحَدَثُوا بَعْدَكَ إِنَّهُمْ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ الْقَهْقَرِيُّ.

Yenə də Buxari Musəyyibin oğlundan nəql edir ki; Peyğəmbərin (s) səhabələrindən bir çoxu nəql etmişlər ki, Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: “Mənim səhabələrimdən bir çoxu hovzun kənarında mənim yanıma gəlmək istəyərlər. Ancaq onların qarşısı alınar. Mən soruşaram: İlahi, bunlar mənim səhabələrim və köməkçilərimdir. Mənim cavabımda deyilər: Səndən sonra onların tutduqları əməllərdən xəbərin yoxdur. Buna görə də bunlar səndən sonra öz dinlərini atmış və

səh:597

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Fil-hovz” bölümü, hədis: 6215 ;

ata-babalarının dininə sitayiş etmişlər(1)”.
1

Dində təhrif və bidət

1.

...أبو حازم، سهل بن سعد قال: قال النبي | إني فرطكم على الحوض، من مرّ على شرب، و
 من شرب لم يظمأ أبداً، ليردّ على أقوام أعرفهم و يعرفوني ثم يحال بيني وبينهم. قال أبو
 حازم: فسمعتي النعمان بن أبي عياش، فقال: هكذا سمعت من سهل، فقلت: نعم، قال: أشهد
 على أبي سعيد الخدري لسمعته و هو يزيد فيها، فأقول: إنهم مني فيقال: إنك لا تدري ما
 أحدثوا بعدك، فأقول: سحقا لمن غير بعدى.

Əbu Hazim Səhl ibn Səiddən nəql edir ki; Allahın Rəsulu (s) buyurdu: “Mən Kövsər hovuzunda sizin hamınızdan əvvəl olacam. Həmin gün (Məhşər günü) hər kəs mənim yanıma gəlsə Kövsər suyundan içəcək. Hər kim Kövsər suyundan içərsə heç vaxt susuzluğu görməyəcək”.

Sonra Allahın Rəsulu (s) belə buyurdu: “Ancaq Allaha and olsun bir çoxları mənim yanıma gələcəklər ki onları mən yaxşı tanıyıram. Onlar da məni tanıyırlar. Sonra mənimlə onların arasında ayrılıq düşəcək. (Məni görməkdən və Kövsər suyunu içməkdən məhrum olacaqlar)”.

Hədisi nəql edən Əbu Hazim sonra belə deyir: “Bu hədisi məndən eşidən Nöman ibn Əyaş soruşdu: Nəql etdiyiniz bu hədisi Səhl ibn Səddən özün eşitdinmi? Nöman deyir: Dedim bəli, özüm ondan sənə nəql etdiyim kimi belə eşitdim”.

İbn Əyaş bu vaxt dedi: “Mən Allahı şahid tuturam ki, bu hədisi Əbu Səid Xedridən eşitdim. Lakin bu hədisin axırında

Peyğəmbərdən (s) bu cümləni nəql etdi ki O həzrət belə buyurdu: Mən bu vaxt deyərəm: Allahın rəhmətindən uzaq

səh:598

“ . [۱] –\Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabur0riqaq”, “Fil-hövz” bölümü, hədis: 6213, 6214 ;

olsun, Allahın rəhmətindən uzaq olsun, o kəs ki məndən sonra mənim dinimdə dəyişiklik edib(۱)”.
(۱)

Bu hədisi Buxari və Müslim öz kitablarında nəql etmişlər. İntəhası Müslim “لَمَنْ بَدَّلَ بَعْدِي” cümləsinin yerinə “لَمَنْ غَيَّرَ بَعْدِي” cümləsini yazmışdır.

Qəstəlani bu hədisin şərhində deyir: Bu hədisdə qeyd olunan “təğyir”dən məqsəd dində dəyişiklik salmaq və əvəz etməkdir. Çünki bu nifrin və Allahın rəhmətindən uzaq etməyi tələb etmək əməli dəyişmək və günah etmək mövzusu ilə deyil, əksinə dində dəyişiklik salmaq və mürtəd olmaq mövzusu ilə uyğundur. Buna görə də günah edənlər şəfaət vasitəsi ilə Allahın dərin rəhmət və lütfünə yiyələnəcəklər. Mürtəd olanlar isə Allahın rəhmətindən uzaq olacaqlar(۲).
(۲)

۲. Müslim öz sənədləri ilə nəql edir ki; “Bir gün Allahın Rəsulu (s) qəbristanlığa gəldi və qəbristanlıq əhlinə salam verdi:

"السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارُ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ"

və söylədi ki, İnşəəllah biz də sizin yanınıza gələcəyik.

Sonra buyurdu: “Qardaşlarımla görüşməyi çox istəyirəm. Səhabələr soruşdular: Ya Rəsulullah! Biz sizin qardaşlarınız deyilik? Buyurdu: Xeyr! Siz mənim səhabələrim və köməkçilərimsiniz. Ancaq bizim qardaşlarımız hələ gəlməyiblər. Soruşdular: Ya Rəsulullah hələ gəlməyən öz ümmətini və ardıcılığını necə tanıyırsınız?

Buyurdu: Əgər bir kişi alını ağ bir dəvənin sahibi olarsa, qara rəngli dəvələrin arasında öz dəvəsini tanıya bilməyəcəkmi?

səh:599

“ . [۱] – Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Fil-hövz” bölümü, hədis: 6212 və 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, 1-ci bölüm, hədis: 246-249; Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “İsbatu hövzi nəbiyyina”, hədis 2290 ;
 “ . [۲] – İrşadus-sari”, 9-cu cild, 1-ci bölüm, səh. 340 ;

Dedilər: Niyə ya Rəsuləllah əlbəttə ki tanıyacaqdır.

Buyurdu: Qiyamət günü bizim qardaşlarımız dəstəmizin təsirindən üzləri ağ və nurani surətdə gələrlər. Mən isə Kövsər hovuzunda onlardan əvvəl olacam”.

Bu vaxt Allahın Rəsulu belə dedi:

...أَلَا لِيَذَادَنَّ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِ كَمَا يُذَادُ الْبَعِيرُ الضَّالُّ، أَنَادِيهِمْ أَلَا هَلُمَّ فَيَقَالُ: إِنَّهُمْ قَدْ بَدَلُوا
 بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سَحَقًا سَحَقًا.

“Agah olun bir çoxlarını mənim hovuzumun kənarına gəlməyə qoymayacaqlar və başqalarının itmiş dəvəsini sürüyə girməyə

qoymayanlar kimi onlara yol verilməyəcək. Sonra Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Mən onları çağıracam ki gəlin! Mənə cavab verəcəklər: Onlar səndən sonra dəyişikliklər ediblər. Bu vaxt mən deyəcəm: Allahın rəhmətindən uzaq olsun, Allahın rəhmətindən uzaq olsun(۱)!”!

۳.

...عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَافِعٍ مَوْلَا أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ | أَنَّهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَسْمَعُ النَّاسَ يَذْكُرُونَ الْحَوْضَ وَكَمْ أَسْمَعُ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ |، فَلَمَّا كَانَ يَوْمًا مِنْ ذَلِكَ وَالْجَارِيَةُ تَمْشِي عَلَى فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ | يَقُولُ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي لَكُمْ فَرَطٌ عَلَى الْحَوْضِ فَإَيُّي لَا يَأْتِينِ أَحَدُكُمْ فَيُذَبُّ الْبَعِيرُ الضَّالُّ، فَأَقُولُ: فِيمَ هَذَا؟ فَيَقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَثُوا بَعْدَكَ فَأَقُولُ: سَحَقًا.

Müslim yenə Peyğəmbərin (s) xanımı Ümmü Sələmədən nəql edir ki; “Mən Kövsər hovuzu barədə camaatdan bir neçə məsələ eşitmişəm. Ancaq bu barədə Peyğəmbərin (s) özündən bir şey eşitməmişəm. Təsadüfən günlərin birində Allahın Rəsulundan (s) eşitdim ki belə buyurdu: “Əyyuhən-nas! Mən, Kövsər hovuzunun kənarına sizdən qabaq gedəcəm فَيَأْتِي لَا يَأْتِينِ أَحَدُكُمْ .”

فَيُذَبُّ الْبَعِيرُ الضَّالُّ”

səh:600

“ [۱] - Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabut-Təharət”, “İstihbabu italətil-qurət vət-təhcilu fil-vuzu” bölümü, hədis: 246, 247, 248 və 249 ;

Məbada sizlərdən mənim yanıma gələnləri sürüdən azmış dövəni uzaqlaşdıran kimi yanımdan uzaqlaşdırılar. Sonra mən deyərəm: Nəyə görə belə oldu? Cavab verərlər: Sən bilmirsən.

Bunlar səndən sonra nəqədər bidətlr qoyublar. Bu vaxt deyərəm: Allahın rəhmətindən uzaq olsunlar(۱)!”

Həqiqəti etiraf etmək

Bu, “Təhrif və mürtəd olma” barəsində “Səhiheyn” kitablarında Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuş rəvayət toplusundan seçilmiş bir neçə hədisin nümunəsi idi. Bu hədislərin mətni və “əshabi”, “usəyhabi”, “minni” kəlmələri açıq şəkildə bunu bildirir ki, bu şəxslər Peyğəmbərdən (s) ayrı və uzaq deyildilər. Əksinə onlar Peyğəmbərə nəhayət dərəcədə yaxın olan şəxslər olub onun xüsusi səhabələrindən sayılırdılar.

Peyğəmbərin (s) bəzi səhabələri də həssas vaxtlarda bu növ həqiqətlərə etiraf etmiş və bu sirrin üzərindən pərdəni götürmüşlər. Burada biz “Səhihi-Buxari” kitabında gəlmiş həmin etiraflardan ikisini nümunə olaraq qeyd etməklə kifayət edirik:

1) Buxari sənədləri ilə Ə`la ibn Musəyyibdən və o da atasından belə nəql edir ki: “Mən Bəra` ibn Azibi gördüm və ona səhabə olmasına görə təbrik söylədim. Onun ağac altında Peyğəmbərə (s) beyət əlini verməsilə bu məqama çatmasına qibtə etdiyimi açıqladım. Peyğəmbərə (s) beyət edib ona yaxınlaşmağın bir fərəh və iftixar olduğunu bildirdim.

Bəra` ibn Azib mənim cavabımda belə dedi: Qardaşım oğlu söylədiklərin fəxr olunulası bir şeydir. Lakin nə edim ki bunların hamısını çox ucuz əldən verdik. Çünki bizim Peyğəmbərdən sonra nə hadisələr törətdiyimizi sən bilmirsən:

səh:601

“ . [۱] – Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “İsbatu hövzi Nəbiyyina (s) ”, hədis: 2295 ;

“فَقَالَ: يَا بْنَ أَخِي إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَثْنَا بَعْدَهُ” (۱)

۲. Buxari yenə sənədləri ilə Musəvvir ibn Muxrimədən belə nəql edir:

Elə ki Ömər yaralandı və öləcəyi məlum oldu, qorxudan narahat olmağa başladı. İbn Abbas ona təsəlli və ürək-dirək verərək dedi: Əgər bir hadisə baş versə və bu yara sənin ölümünə səbəb olarsa narahatçılığa dəyməz. Çünki sən həyatında Peyğəmbərin səhabəsi olmaq iftixarına nail olmusan və o səndən razı idi. Əbu Bəkrlə də çox gözəl yoldaşlıq etmişən və o da səndən razı qalmışdır. Ondan sonra müsəlmanlarla da elə rəftar etmişən ki həqiqətən onlar da səndən razı qalmışlar.

Ömər İbn Abbasın cavabında dedi: “Mənim Peyğəmbərin (s) səhabəsi və Əbu Bəkrlə yoldaşlığım barəsində söylədiklərin, Allahın mənə verdiyi ən böyük neməti olmuşdur.

وَأَمَّا مَا تَرَاهُ مِنْ جَزَعِي، فَهُوَ مِنْ أَجْلِكَ وَأَجْلِ أَصْحَابِكَ، وَاللَّهِ، لَوْ أَنَّ لِي طَلَاعَ الْأَرْضِ ذَهَبًا لَأُقْتَدَيْتُ بِهِ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَبْلَ أَنْ أَرَاهُ.”

Amma məndə gördüyün bu zarıltı, narahatçılıq və qorxular isə sənin və nəslinin tərəfindəndir. Allaha and olsun, arzu edirəm ki bütün bu yer kürrəsi qızıla dönərdi və mən onların hamısını Allahın əzabını görməzdən qabaq onun yolunda verərdim (۲) ”.

“ . [١] – ١ Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabul-məğazi”, “Qəzvətul-Hudeybiyyə”, hədis: 3993; Bərra` ibn Azib tanınmış səhabələrdən biri olub Uhud döyüşündə və başqa 13-14 döyüşlərdə Peyğəmbərin kənarında döyüşənlərdən idi. Bədr döyüşündə də iştirak etmişdir. Lakin yaşının azlığına görə Peyğəmbər onu Mədinəyə qaytardı. Bərra`, hicrətin 72-ci ilində vəfat etmişdir. (“Udul-ğabə” kitabına müraciət et. 1-ci cild, “əl-Bau ər-Ra; “əl-Bərra` ibn Azib ibnil-Haris”, səh. 171, və “Təhziabut-təhziib”, 1-ci cild, nömrə 4785 - əl-Bədaus-sünnə”) səh. 425 ;

“ . [٢] – ٢ Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Mənaqibu Ömər” bölümü, (Kitabu fəzailus-səhabə”, hədis: 3489;) .

Bu kitabın sənədləri haqqında izah:

Səhihi-Buxari

١. Kamil bir nüsxədir ki, səhvləri düzəldilib tənzimlənmişdir. Misirdə çap olunmuşdur. Bu nüsxə ikinci Sultan Əbdul Həmidin göstərişi ilə hicrətin 1312-ci ilində Misirin 16 nəfər tanınmış alimlərindən ibarət olan bir heyətin nəzarəti altında yazılmışdır. O alimlərdən Əl-Əzhər institutunun rəisi Şeyx Səlim Beşri və o institutun başqa alimlərinin adını çəkmək olar. Bu işdə əhli-sünnənin dörd məzhəbinin alimlərinin rolu da az olmamışdır. Yuxarıda adı gedən alimlərin zəhməti sayəsində səhvləri düzəldilib çap edilərək camaatın istifadəsinə verilmişdir. Bu kitabın çapında əsil və qədimi bir əlyazma kitabdan istifadə edilmişdir ki, o kitab İstambulun Astana kitabxanasında mövcuddur. Adı gedən əl yazma başqa əl yazma nüsxələrlə müqayisə edilmişdir. Bu kitab çap olunduqdan sonra alim və qazilərdən olan yeddi nəfər

tərəfindən diqqətlə müaliə olunmuş, tənzimlənmiş və həmin alimlər tərəfindən təsdiqlənmişdir. Biz də “Buxari və Müslimün səhihlərinə bir baxış” kitabımızda adı yuxarıda gedən kitaba istinad etmişik.

۲. Mötəbər bir nüsxədir ki, hicrətin 1272-ci ilində “Hindistanda” çap olunmuşdur. O zamanlarda kitabın arxasında o kitabın səhvlərini göstərən səhifə olmurdu. Bu iş axır zamanlarda kitablarda qeyd olunmağa başlamışdır.

۳. Üçüncü nüsxə elə bir nüsxədir ki, Misirin Şəəb çapxanasında Yuniyyə nüsxəsində çap olunmuşdur. Təəssüflər olsun ki, bu nüsxədə çapın tarixi qeyd olunmamışdır.

SəHIHI-MüSLIM

۱. Gözəl bir nüsxədir ki, əlyazma və çap olunmuş nüsxələrlə tutuşdurulduqdan sonra Məhəmməd Şükrinin haşiyə və vərəq altı yazıları ilə hicrətin 1334-cü ilində səkkiz cüzdə və iki qalın cildə Misirdə çap olunmuşdur. Biz də bu kitabımızda o

səh:603

nüsxəyə əsaslanmışıq.

۲. İkinci nüsxə yenə də maraqlı bir nüsxədir. Məhəmməd Fuad Əbdul Baqinin təhqiqi və Şəri Nəvəvinin haşiyə və vərəq altı yazısı ilə 1374-cü ildə beş cildə çap olunmuşdur. Adı çəkilən bütün nüsxələr bizim yanımızda mövcuddur. Bu kitabın təlifi zamanı o nüsxələrin hamısından geniş istifadə etmişik.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآهْلِ بَيْتِهِ الَّذِينَ بِهِمْ تَمَّتِ الْكَلِمَةُ، وَ
عَظُمَتِ النُّعْمَةُ، اللَّهُمَّ احْشُرْنَا فِي زُمْرَةِ الْمُتَمَسِّكِينَ بِهِمْ، وَاللَّاذِينَ بَفَنَائِهِمْ، آمِينَ رَبَّ
الْعَالَمِينَ

Cümə axşamı Rəbius-sani ayının 25-i, 1392-ci hicri qəməri;

Xordad ayının 18-i 1351-ci şəmsi ili Gecənin yarısı

səh:604

Qaynaqlar

“ ۱.Qurani-Kərim”

“ ۲.Nəhcül-bəlağə”

“ ۳.Tövrat”

۴.İncil “Məta”

۵.İncil “Yuhənna”

۶.İncil “Luqa”

“ ۷.Səhihi-Buxari” Məhəmməd ibn İsmail Buxari 256 h.q

“ ۸.Səhihi-Müslim” Müslim ibn Həccac Nişapuri 273 h.q

“ ۹.Sunəni-ibn Macə” Məhəmməd ibn Yəzid ibn Macə 273 h.q

“ ۱۰.Sunəni-Əbi Davud” Süleyman ibn Əbi Davud Səcistani 275
h.q

- “ .11Sunəni-Termizi” Məhəmməd ibn İsa Termizi 279 h.q
- “ .12Sunəni-Darəmi” Əbu Məhəmməd Əbdulah Darəmi 255 h.q
- “ .13Sunəni-Nəsai” Əhməd ibn Şüeyb Nəsai 279 h.q
- “ .14Kənzul-ummal” Əlauddin Əli Muttəqi Hindi 975 h.q
- “ .15Musnəd-Əhməd ibn Hənbəl” Əhməd ibn Hənbəl Şəybani.
261 h.q
- “ .16Müstədrəkus-səhiheyn” Hakim Nişapuri 204 h.q
- “ .17Mən la yəhzuruhul-fəqih” Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Əli
ibn Babaveyh Səduq 381 h.q
- “ .18Muvəttəi-Malik” Əbu-Əbdillah Malik ibn Ənəs 169 h.q
- “ .19Ədəbul mufərəd” Məhəmməd ibn İsmail Buxari 256 h.q
- “ .20Biharul-ənvar” Əllamə Məclisi 111 h.q
- “ .21Cameu bəyanil-elmi və fəzlihi” Məhəmməd Həbibullahil
məşhur Mayabi Maliki
- “ .22Fəthul-mun`im” Mayabi Maliki 1363 h.q
- “ .23Rovzətul-kafi” Siqətul-islam Kuleyni 329 h.q

- “ .۱Kifayətut-talib” Gənci Şafei 658 h.q
- “ .۲Zəxairul uqəba” Muhibbud-din Təbəri 694 h.q
- “ .۳İrşadus-sari” Səhihi-Buxarinin şərhi Qəstəlani 855 h.q
- “ .۴Fəthul-bari”
- “ .۵Səhihi-Buxarinin şərhi” İbn Həcər Əsqəlani Şafei 852 h.q
- “ .۶Səhihi-Müslimün şərhi” Yəhya ibn Şərafuddin Nəvəvi 676 h.q
- “ .۷Əhkamul-Quran” Əbu Bəkr Əhməd Cəsas Bağdadi 370 h.q
- “ .۸İbn Kəsirin təfsiri” İbn Kəsir Dəməşqi 774 h.q
- “ .۹Borhan” təfsiri Seyyid Haşim Bəhrani 1109 h.q
- “ .۱۰Bəğəvinin təfsiri” Hüseyin ibn Məsud Bəğəvi Şafei 510 h.q
- “ .۱۱Tibyan təfsiri” Şeyx Əbu Cəfər Tusi 460 h.q
- “ .۱۲Dürrul-mənsur” təfsiri Cəlaləddin Süyuti 910 h.q
- “ .۱۳Xazenin təfsiri” Əlaud-din Əli ibn Məhəmməd Bağdadi 741 h.q
- “ .۱۴Ruhul-məani” təfsiri Məhmud ibn Əbdullah Bağdadi Alusi Şafei 1270 h.q

“ .۱۵Kəşşaf təfsiri” Carullah Zəməxsəri 538 h.q

“ .۱۶Qurtibi təfsiri” Yəhya ibn Sədun Əndulisi Qertbi567 h.q

“ .۱۷Kəbir təfsiri” İmam Fəxr Razi Şafei 606 h.q

“ .۱۸Təbərinin təfsiri” Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir Təbəri
310 h.q

“ .۱۹Məcməul-bəyan” təfsiri Əminul-islam Təbərsi 548 h.q

“ .۲۰Əl-mizan” təfsiri Əllamə Təbətəbai

“ .۲۱Əl-mənar” təfsiri Şeyx Məhəmməd Əbduh Misri 1323 h.q

“ .۲۲Nurus-səqəleyn” təfsiri Əlmuhəddis Əş-şeyx Əbdu Əli Əl-
huveyzi 1112 h.q

“ .۲۳İtqan” Cəlaluddin Əbdur-rəhman Süyuti Şafei 910 h.q

“ .۲۴İbn Xəlləkanın tarixi” Əhməd ibn Məhəmməd ibn Xəlləkan
Şafei 681 h.q

“ .۲۵Vəfəyətul əyan” 314 h.q

“ .۲۶Əsəmin tarixi” Əbu Məhəmməd ibn Əsəm Kufi

“ .۲۷Əl-imamətu vəs-siyasə” Əbdullah ibn Müslim ibn Quteybə
276 h.q

“ .۲۸Tarixul xuləfa” Hafiz Cəlaləddin Süyuti Şafei 910 h.q

“ .۲۹ Tarixul xəmis” Huseyn ibn Məhəmməd Maliki 982 h.q

“ .۳۰ Tarixi-Təbəri” Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir Təbəri 310 h.q

“ .۳۱ Tarixi-Yəqubi” Əhməd ibn Əbi Yəqub ibn Vazih 284 h.q

“ .۳۲ İbn Hişamın sirəsi” Əbu Məhəmməd Əbdul Məlik ibn Hişam 218 h.q

“ .۳۳ Təthirul-cənan” Şəhabuddin Əhməd ibn Məhəmməd ibn Əli ibn Həcər 973 h.q.

“ .۳۴ Səvaiqu muhriqə” Şəhabud-din Əlheysəmi Məkki 973 h.q

“ .۳۵ Murəvicuz-zəhəb” Əbul Həsən Əli ibnil Huseyn 333 h.q

“ .۳۶ Əvailul məqlat” Əl-imamuş-Şeyxul Mufid 413 h.q

“ .۳۷ Təbəqat İbn Səd” Məhəmməd Bəsri

səh:606

۱. Katibi Vaqedi 230 h.q

“ .۲ Nəhcül-bəlağənin şərhi” İbn Əbil Hədid 586 h.q

“ .۳ Təcridin şərhi” Mövla Əlaud-din Əli ibn Məhəmməd Quşçi 879 h.q

“ .۴Rağibin müfrədatı” Əbul Qasim Hüseyin ibn Məhəmməd Rağib İsfəhani 565 h.q

.۵İbn Əsirin kamili İbn Əsir Əzalud-din Əbul Həsən Əli ibn Məhəmməd 630 h.q

“ .۶İstiyab” Əlhafiz ibn Əbdul-bir Əndulisi 463 h .q

“ .۷Təzkiratul hifaz” Məhəmməd ibn Əhməd Zəhəbi Dəməşqi Şafei 748 h.q

.۸Dirasatu fil Kafi vəs-səhihi Buxari Haşim Həsəni

“ .۹Əzvau ələs-sunnətil Məhəmmədiyyə” Şeyx Məhmud Əbu Ryə Misri

“ .۱۰Əbu Hüreyrə” Mərhum Əllamə Seyyid Şərafuddin 1377 h.q

“ .۱۱Təhzi-but-təhzi” İbn Həcər Əhməd ibn Əli Əsqəlani 852 h.q

“ .۱۲Miləl vəl Nihəl” Məhəmməd ibn Əbdul Kərim Şəhristani 548 h.q

“ .۱۳İctihad” Doktor Musəvi Əfqani

“ .۱۴Əl-imam Məhəmməd ibn İdris Şafei” 204 h.q

“ .۱۵Əl-İmam Malik” Əbu Zöhrə

“ .۱۶Əl-imamuş-Şafei” Əbu Zöhrə

“ .۱۷Əl-fətaval-hədisə” İbn Həcər Məkki 973 h.q

“ .۱۸Əl-bidayətu vən-nəhayə” Məhəmməd ibn Zəhəbi Dəməşqi Şafei 768 h.q

“ .۱۹Əl-kuni vəl əlqab” Muhəqqiq mərhüm Şeyx Abbasi Qumi 1359 h.q

səh:607

səh:606

.۱Katibi Vaqedi 230 h.q

“ .۲Nəhcül-bəlağənin şərhi” İbn Əbil Hədid 586 h.q

“ .۳Təcridin şərhi” Mövla Əlaud-din Əli ibn Məhəmməd Quşçi 879 h.q

“ .۴Rağibin müfrədatı” Əbul Qasim Hüseyin ibn Məhəmməd Rağib İsfəhani 565 h.q

.۵İbn Əsirin kamili İbn Əsir Əzalud-din Əbul Həsən Əli ibn Məhəmməd 630 h.q

“ .۶İstiab” Əlhafiz ibn Əbdul-bir Əndulisi 463 h .q

“ .۷Təzkiratul hifaz” Məhəmməd ibn Əhməd Zəhəbi Dəməşqi Şafei 748 h.q

.۸Dirasatu fil Kafi vəs-səhihi Buxari Haşim Həsəni

“ .۹Əzvau ələs-sunnətil Məhəmmədiyyə” Şeyx Məhmud Əbu Ryə Misri

“ .۱۰Əbu Hüreyrə” Mərhum Əllamə Seyyid Şərafuddin 1377 h.q

“ .۱۱Təhzi-but-təhzi” İbn Həcər Əhməd ibn Əli Əsqəlani 852 h.q

“ .۱۲Miləl vəl Nihəl” Məhəmməd ibn Əbdul Kərim Şəhristani 548 h.q

“ .۱۳İctihad” Doktor Musəvi Əfqani

“ .۱۴Əl-imam Məhəmməd ibn İdris Şafei” 204 h.q

“ .۱۵Əl-İmam Malik” Əbu Zöhrə

“ .۱۶Əl-imamuş-Şafei” Əbu Zöhrə

“ .۱۷Əl-fətaval-hədisə” İbn Həcər Məkki 973 h.q

“ .۱۸Əl-bidayətu vəl-nəhayə” Məhəmməd ibn Zəhəbi Dəməşqi Şafei 768 h.q

“ .۱۹Əl-kuni vəl əlqab” Muhəqqiq mərhum Şeyx Abbasi Qumi 1359 h.q

səh:607